

लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुगत विवरण

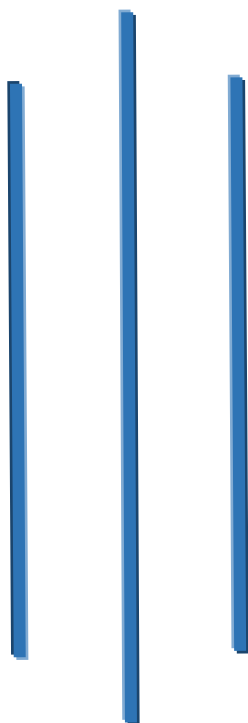
२०८२

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङ

लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुगत विवरण

२०८२

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङ

प्रकाशक	: तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङ
तथ्याङ्क संकलन तथा टाइपिङ	: सुपरीवेक्षक हरिभक्त गौतम, खुमानन्द वली र गणक प्रभु नारायण थारु
तथ्याङ्क संयोजन तथा सम्पादन	: पोम नारायण पौडेल, रोचक सुवेदी र सुमन्त कुमार गुप्ता
प्रकाशन वर्ष	: २०८२
प्रकाशन प्रति	: ३००
लेआउट	: सुमन्त कुमार गुप्ता, हरिभक्त गौतम, खुमानन्द वली र प्रभु नारायण थारु
मुद्रण	:

नेपाल सरकार

प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

२३४२९४६
२३४२९४७
२३४२९४८
२३४२९४९
२३४२९५०
२३२९४०९

पो.ब.नं. ११०३१

रामशाहपथ,
यापायली, काठमाडौं

प.सं.:
च.नं.:

शुभकामना सन्देश

नीति निर्माता, अनुसन्धानकर्ता, अध्येता र सञ्चारकर्मीहरूका लागि सम्बन्धित प्रदेशको खण्डीकृत (Disaggregated) तथ्याङ्कको माग दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको छ। खण्डीकृत तथ्याङ्कको मागलाई राष्ट्रिय जनगणना, कृषिगणना र नमुना सर्वेक्षणमा आधारित विभिन्न सर्वेक्षणहरूले मात्र परिपूर्ति गर्न नसक्ने वर्तमान सन्दर्भमा गणना तथा सर्वेक्षणहरूबाट प्राप्त प्रदेश, जिल्ला एवं स्थानीय तहका तथ्याङ्क र प्रदेश, जिल्ला एवं स्थानीय तहहरूबाट विभिन्न निकायहरूमा व्यवस्थापन गरिएका अभिलेखहरूमा छरिएर रहेका उपयोगी आँकडाहरूलाई एकत्रित गरी आम प्रयोगकर्ताहरूको उपयोगका लागि उपलब्ध गराउने उद्देश्यले तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय दाङले चालू आर्थिक वर्षमा लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुगत विवरण, २०८२ तयारी गरेको छ। प्रदेशको नीति निर्माण, निर्णय प्रक्रिया र योजना तर्जुमामा यस वस्तुगत विवरणमा समाविष्ट तथ्याङ्कहरू उपयोगी हुनुको साथै यसको तयारीबाट प्रदेशको तथ्याङ्क भण्डार समृद्ध भई प्रयोगकर्ताहरूको माग निकै हदसम्म सम्बोधन हुने अपेक्षा गर्न सकिन्छ।

लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुगत विवरण, २०८२ को तयारी र प्रकाशनमा तथ्याङ्क सङ्कलनदेखि सम्पादन र प्रकाशनको चरणसम्म संलग्न तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय दाङका कर्मचारीहरू धन्यवादका पात्र हुनुहुन्छ। भविष्यमा यसका परिमार्जित संस्करणहरूको प्रकाशनका लागि पाठकहरूबाट सदासँ रचनात्मक सुझाव र प्रतिक्रिया प्राप्त हुने विद्यास लिएको छु।

असार, २०८२

(मधु सुदन बुर्लाकोटी)
प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी

पत्र संख्या:
चलानी नं.:

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङ
घोराही, दाङ

फोन नं.:- ०८२-५६००१८
Email: scodang@nsonepal.gov.np

हाम्रो भनाइ

प्रमाणमा आधारित नीति निर्माण र योजना तर्जुमा एवं त्यसको प्रभावकारी कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कन र निर्णय प्रक्रियालाई पारदर्शी, जवाफदेही र उत्तरदायी बनाउन गुणस्तरीय तथ्याङ्कको माग दिन प्रतिदिन बढ्दै गइरहेको छ । राज्यको पुनर्संरचना पछि खण्डीकृत (Disaggregated) तथ्याङ्कको माग झन दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको अनुभव हामीले गरेका छौं ।

राष्ट्रिय स्तरमा तयार पारिएका तथ्याङ्क र सूचनाहरूले मात्र देशका सबै क्षेत्र एवं स्थानहरूको बृहत्तरूपमा जानकारी गराउने खण्डीकृत (Disaggregated) तथ्याङ्कको मागलाई सम्बोधन गर्न सम्भव हुदैन । यसै कुरालाई मनन गरी तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय दाङले गणना तथा सर्वेक्षणहरूबाट प्राप्त प्रदेश, जिल्ला एवं स्थानीय तहका तथ्याङ्क र प्रदेश, जिल्ला एवं स्थानीय तहहरूबाट विभिन्न निकायहरूमा व्यवस्थापन गरिएका अभिलेखहरूमा छरिएर रहेका उपयोगी आँकडाहरूलाई एकत्रित गरी चालु आर्थिक वर्षमा लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुगत विवरण २०८२ तयार गरेका छौं । यसबाट धेरै नभएपनि केही मात्रामा तथ्याङ्क प्रयोग कर्ताहरूको मागलाई सम्बोधन गर्नेछु भन्ने आशा हामीले राखेका छौं ।

लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुगत विवरण २०८२ तयार गर्ने क्रममा हामीलाई तथ्याङ्क उपलब्ध गराइ वा अन्य कुनै तवरबाट प्रत्यक्ष एवं परोक्ष रूपमा सहयोग गर्नुहुने यस प्रदेश भित्रका विभिन्न मन्त्रालय, सरकारी एवं गैरसरकारी कार्यालयहरू र विभिन्न संघ संस्थाहरूलाई हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछौं । साथै लुम्बिनी प्रदेशको वस्तुगत विवरण २०८२ तयार गर्नको लागि तथ्याङ्क संकलन, प्रशोधन, विश्लेषण र प्रकाशन कार्यमा समेत महत्वपूर्ण भूमिका निर्वाह गर्नु भएका यस कार्यालयका तथ्याङ्क अधिकृत द्वय रोचक सुवेदी र सुमन्त कुमार गुप्ता, सुपरिवेक्षकहरू संगीता श्रेष्ठ, सीता सापकोटा, हरिभक्त गौतम, सतीश कुमार चौधरी, खुमानन्द बली र विनिता चौधरी, खरिदारहरू माधव प्रसाद पौडेल र गोपालराज उपाध्याय, सहलेखापाल नारायण प्रसाद शर्मा तथा गणकहरू शर्मीला शर्मा र प्रभु नारायण थारूलाई हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । भविष्यमा यसका परिमार्जित संस्करणहरूको प्रकाशनका लागि पाठकहरूबाट सदासँ रचनात्मक सुझाव र प्रतिक्रिया प्राप्त हुने विश्वास लिएको छु ।

अन्तमा प्रदेश वस्तुगत विवरण तयार गर्ने कार्यमा राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको प्रेरणादायी भूमिकाप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

असार, २०८२

पोम नारायण पौडेल
तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी

विषय सूची

खण्ड १ : परिचय

१.१ लुम्बिनी प्रदेशको संक्षिप्त परिचय	१
१.२ भौगोलिक अवस्थिति	२
१.३ राजनीतिक तथा प्रशासनिक विभाजन	३
१.४ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका जिल्लाहरूको संक्षिप्त विवरण	४
१.४.१ रुकुम पूर्व जिल्ला	४
१.४.२ रोल्पा जिल्ला	६
१.४.३ प्युठान जिल्ला	९
१.४.४ गुल्मी जिल्ला	१२
१.४.५ अर्घाखाँची जिल्ला	१३
१.४.६ पाल्पा जिल्ला	१५
१.४.७ नवलपरासी-पश्चिम	१६
१.४.८ रुपन्देही जिल्ला	१९
१.४.९ कपिलवस्तु जिल्ला	२१
१.४.१० दाङ जिल्ला	२३
१.४.११ बाँके जिल्ला	२५
१.४.१२ बर्दिया जिल्ला	२८

खण्ड २ : जनसांख्यिक विवरण

२.१ प्रमुख जनसांख्यिक तथा पारिवारिक विवरण (रा.ज.ग.२०७८)	३०
२.२ अनुपस्थित जनसंख्या तथा अपाङ्गता र साक्षरताको विवरण (रा.ज.ग.२०७८)	३१
२.३ आश्रित जनसंख्या अनुपात	३२
२.४ उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या	३३
२.५ वैवाहिक अवस्था	३५
२.६ बाल विवाहको अवस्था (१५ वर्षमुनिको विवाहित जनसंख्या)	३६
२.७ बाल विवाहको अवस्था (१८ वर्षमुनिको)	३७
२.८ विवाह गर्दाको औसत उमेर	३८
२.९ उमेर र देशअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या (विदेश)	३८
२.१० अपाङ्गता अवस्था सम्बन्धी विवरण	४०
२.११ लुम्बिनी प्रदेशको प्रमुख १० जातजाति अनुसारको जनसंख्या	४१
२.१२ लुम्बिनी प्रदेशमा धेरै बोलिने १० मातृभाषाहरु	४१
२.१३ धर्मसम्बन्धी विवरण	४२
२.१४ शहरीकरणको अवस्था	४४
२.१५ आजीवन बसाइँसराइ	४४
२.१६ पछिल्लो बसाइँसराइ (Recent migration) को अवस्था	४५
२.१७ अन्तर प्रदेशगत पछिल्लो बसाइँसराइ (Inter Provincial Recent Migration)	४६
२.१८ बसाइँसराइको प्रवाहको अवस्था (Stream of Migration)	४७
२.१९ बसाइँसराइको कारण	४७
२.२० बसाइँसराइमा आश्रित अनुपात	४८
२.२१ घर वा आवासीय एकाइको स्वामित्व	४९
२.२२ परिवारमा महिलाको नाममा रहेको घरजग्गा	५०

२.२३ स्थायी सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्वको थप विवरण	५१
२.२४ खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनअनुसार घरपरिवार संख्या	५२
२.२५ बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोतअनुसार घरपरिवार संख्या	५३
२.२६ खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार घरपरिवार संख्या	५४
२.२७ चर्पी सुविधाको प्रकारअनुसार घरपरिवारको संख्या	५५
२.२८ घरको जगको बनोटका आधारमा घरपरिवार संख्या	५६
२.२९ घरको बाहिरी गारोको बनावटको प्रकारअनुसार घरपरिवार	५७
२.३० घरको छानाको बनावटको आधारमा घरपरिवार संख्या	५९
२.३१ घरको भुइँको बनावटको आधारमा घरपरिवारको संख्या	६०
२.३२ घरपरिवारमा घरायसी सुविधा तथा साधनको उपलब्धता	६१
२.३३ घरको गुणस्तर	६३
२.३४ परिवारले संचालन गरेका कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसायको प्रकारअनुसार संख्या	६३
खण्ड ३ : शैक्षिक तथ्याङ्क	६५
३.१ लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको साक्षरताको अवस्था	६५
३.२ बालबालिकाको साक्षरता दर:- (५-१७ वर्ष उमेर समूहको)	६६
३.३ शैक्षिक तह उपलब्धअनुसार जनसंख्या प्रतिशत	६७
३.४ अध्ययनको प्रमुख क्षेत्र	६८
३.५ साक्षरताको दर सबैभन्दा उच्च र सबैभन्दा कम भएका १० स्थानीय तहहरू	६९
३.६ लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको साक्षरताको अवस्था र साक्षर घोषणा मिति	६९
३.७ लुम्बिनी प्रदेशका प्रमुख शैक्षिक सूचकहरू	७०
३.८ कुल भर्ना दर (GER) तथा खुद भर्ना दर (NER) शैक्षिकसत्र २०८० को जिल्लागत अवस्था	७१
३.९ लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा रहेका विद्यालयहरूको तुलनात्मक विवरण २०८० र २०८१	७३
३.१० विद्यार्थी संख्या २०८१ (लुम्बिनी प्रदेशमा विद्यालयको प्रकार र विद्यालयको तहअनुसार)	७४
३.११ विद्यार्थी संख्या २०८१ (जिल्लागत विवरण)	७४
३.१२ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरूको विवरण	७४
३.१३ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका सामुदायिक क्याम्पसहरू	७५
खण्ड ४ : मानव स्वास्थ्य	७६
४.१ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण	७६
४.२ लुम्बिनी प्रदेशमा स्वास्थ्यको अवस्था	७८
४.३ प्रमुख रोग तथा विमारहरू (Top Ten Morbidities)	७९
४.४ स्वास्थ्य सेवा कभरेजको तथ्यगत विवरण (Health Service Coverage Fact Sheet)	७९
४.५ Summary of Nepal Health Facility Survey Findings	८२
४.६ आर्थिक वर्ष २०७८-७९ मा प्रसूति पछिको परिवार नियोजन स्वीकार गर्नेहरूको संख्या	८३
४.७ किशोरकिशोरीहरूले उपयोग गरेका ए.एन.सी. र मेडिकल गर्भपतन सेवाहरू	८३
४.८ लुम्बिनीमा पूर्ण खोप घोषणा र निरन्तर स्थिति	८४
४.९ खोप कभरेज (प्रतिशतमा)	८४
४.१० नेपाल र लुम्बिनी प्रदेशको विश्वव्यापी पोषण लक्ष्य र स्थिति	८५
४.११ जिल्लागत मातृ, नवजात शिशु मृत्यु र मृत जन्म	८६
४.१२ आपतकालीन प्रसूति तथा नवजात शिशु हेरचाह (EONC) सुविधाको वितरण	८७
४.१३ बहिरङ्ग सेवा (OPD Visit) र सेवाग्राहीको सेवा उपयोगको विवरण	८७
४.१४ गर्भवती तथा सुत्केरी सेवा उपयोगको अवस्था (प्रतिशतमा)	८८

४.१५ आर्थिक वर्ष २०७९-८० मा प्रसूति जटिलताहरूको उपचार गरिएका महिलाहरूको संख्या	८८
४.१६ सुरक्षित गर्भपतन सेवाहरूको उपयोगमा जिल्लागत प्रवृत्ति	८९
४.१७ एक वर्ष अवधिमा भएको उमेर समूहअनुसार मृत्यु र सो को कारण	९०
खण्ड ५: आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी	९१
५.१ नेपालको राष्ट्रिय आर्थिक गणना	९२
५.१.१ : जिल्लागत रूपमा प्रतिष्ठानको संख्या र संलग्न जनशक्ति	९२
५.२ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार सरकारी निकायमा दर्ता भएका प्रतिष्ठान संख्या	९३
५.३ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत प्रतिष्ठान संख्या	९४
५.४ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र ऋणमा पहुँच अनुसार प्रतिष्ठान संख्या	९६
५.५ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र व्यवस्थापकको लिंग अनुसार प्रतिष्ठान संख्या	९७
५.६ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र प्रतिष्ठानको स्वामित्वको लिंग अनुसार प्रतिष्ठान संख्या	९७
५.७ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र लिंग अनुसार संलग्न जनशक्तिको संख्या	९८
५.८ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत संलग्न जनशक्ति	९९
५.९ नियमित र मौसमी प्रतिष्ठानको संख्या	१००
५.१० आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार अन्तिम एक वर्षमा काम गरेको दिन को औसत	१०१
५.११ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार लेखा श्रेस्ता राखेका र नराखेका प्रतिष्ठान संख्या	१०१
५.११(क) जिल्ला अनुसार लेखा श्रेस्ता राखेका र नराखेका प्रतिष्ठान संख्या	१०२
५.१२ लुम्बिनी प्रदेशको पेशा र उद्योग अनुसार आर्थिक रूपले १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको सक्रिय जनसंख्या	१०३
५.१३ जिल्ला अनुसार १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका आर्थिक रूपले सक्रिय र निस्क्रिय जनसंख्या	१०५
५.१४ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार जिल्लागत रूपमा आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या	१०७
५.१५ पेशा अनुसार १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका जिल्लागत रूपमा आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या	१०८
५.१६ औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार चालु मूल्यमा वार्षिक कुल मूल्य अभिवृद्धि	११०
५.१७ औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार स्थिर मूल्यमा वार्षिक कुल मूल्य अभिवृद्धि	११०
५.१८ चालु मूल्यमा वार्षिक कुल ग्राहस्थ उत्पादनको संरचना	१११
५.१९ औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार वार्षिक कुल ग्राहस्थ उत्पादनको संरचना	११२
५.२० औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार वार्षिक कुल ग्राहस्थ उत्पादनको वृद्धिदर	११३
५.२१ उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क	११३
खण्ड ६: कृषि , वन तथा वातावरण तथ्याङ्क	११४
६.१ कृषि	११५
६.२ नेपालमा कृषिको तथ्याङ्क सङ्कलन, व्यवस्थापन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्ने प्रमुख निकायहरू	११५
६.३ राष्ट्रिय कृषि गणनाको परिचय	११५
६.४ लुम्बिनी प्रदेशका राष्ट्रिय कृषि गणनाका मुख्य नतिजाका तालिकाहरू:	११७
६.४.१ जिल्ला अनुसार कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या, सिँचाई प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल	११७
६.४.२ जिल्ला तथा जग्गाको स्वामित्वअनुसार जग्गा कमाउने परिवार संख्या तथा कमाएको जग्गाको क्षेत्रफल	११८
६.४.३ जिल्ला अनुसार कृषिचलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग	११८
६.४.४ जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या	१२०
६.४.४(क) जिल्ला अनुसार मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या	१२२
६.४.५ जिल्ला अनुसार बगैँचाको रूपमा लगाइएका जम्मा स्थायी बालीको क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या	१२४

६.४.५(क) जिल्ला अनुसार बगैँचाको रूपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बालीको क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या	१२५
६.४.६ जिल्ला अनुसार प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	१२७
६.४.७ जिल्ला अनुसार पाल्तु चौपाया तथा पन्छीको संख्या र कृषक परिवार	१२९
६.४.८ कृषि कामदारको किसिमअनुसार कामदारहरूको संख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	१३१
६.४.८(क) कृषि कामदारको किसिमअनुसार कामदारहरूको संख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	१३२
६.४.९ जिल्ला अनुसार कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बीमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या	१३३
६.४.१० जलवायु परिवर्तन बारे जानकारी राख्ने र कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुर्‍याएको प्रभावअनुसार कृषक परिवार संख्या	१३४
६.४.११ कृषि चलनबाट निस्किएका फोहरको निम्नानुसार व्यवस्थापन गरेका कृषक परिवार संख्या	१३५
६.४.१२ लिङ्ग अनुसार मुख्य कृषकको संख्या तथा कृषक परिवारको जनसंख्या	१३६
६.४.१३ लिङ्ग अनुसार कृषि तालिम, कृषि कार्य सम्बन्धी निर्णयमा सहभागिता तथा कृषि क्रियाकलापमा सरदर दिएको समय उल्लेख गर्ने १० वर्ष वा सोभन्दा माथि उमेरका कृषक परिवारको जनसंख्या	१३७
६.४.१४ जिल्ला अनुसार कृषि चलनमा परिवारमुली र कृषि चलन को स्थिति	१३८
६.४.१५ जिल्ला तथा कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/ क्रियाकलाप अनुसार कृषक परिवार संख्या	१३९
६.४.१६ कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोग अनुसार कृषक परिवार संख्या	१४०
६.४.१७ कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत र खाना पुग्ने/नपुग्ने नपुग्ने अवधिअनुसार कृषक परिवार संख्या	१४१
६.४.१८ जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या	१४१
६.४.१९ धान उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या	१४१
६.४.२० मकै उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या	१४२
६.४.२१ गहुँ उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या	१४२
६.४.२२ तरकारी उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या	१४३
६.४.२३ जिल्लागत रूपमा आयको मुख्य स्रोत र कृषि उत्पादनको पर्याप्तताको आधारमा कृषक परिवार संख्या	१४३
६.४.२४ जिल्लागत रूपमा सिँचाइका विभिन्न स्रोत अनुसार कृषक परिवार संख्या	१४४
६.४.२५ लुम्बिनी प्रदेशमा विभिन्न बालीले ढाकेको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्व	१४६
६.४.२६ लुम्बिनी प्रदेशमा दुध, अण्डा र मासु उत्पादन सम्बन्धी विवरण	१४८
६.४.२७ माछा उत्पादन सम्बन्धी विवरण	१४९
६.४.२८ पशुपन्छी उपचार सेवाको विवरण	१६०
६.४.२९ पशुपन्छी खोपको विवरण	१६१
६.४.३० लुम्बिनी प्रदेश अन्तरगत विभिन्न जिल्लाका प्राथमिकता प्रदत्त बालीहरूको विवरण	१६२
६.५ वन तथा वातावरण	१६२
६.५.१ नेपालको वन क्षेत्रको स्थिति	१६२
६.५.२ लुम्बिनी प्रदेशमा वन क्षेत्र	१६३
६.६ भौगोलिक क्षेत्र अनुसार वन क्षेत्रको विवरण	१६४
६.७ जिल्लागत रूपमा वन क्षेत्रको विवरण	१६४
६.८ जिल्लागत रूपमा विभिन्न प्रकारका वन क्षेत्रको विवरण	१६५
६.९ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा संरक्षण क्षेत्रहरू	१६७
६.१० जलाधार क्षेत्र	१६८
६.११ सिमसार क्षेत्र	१६८

खण्ड ७ :- उद्योग तथा वाणिज्य	१६९
७.१ औद्योगिक क्षेत्रको स्थिति:-	१६९
७.१.१ नेपालमा २०८१ पौषसम्म दर्ता कायम रहेका उद्योगहरूको विवरण	१६९
७.१.२ आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ सम्म दर्ता भएका उद्योगहरूको प्रकृति (वर्गीकरण)अनुसारको सङ्ख्या	१६९
७.१.३ आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ सम्म दर्ता भएका उद्योगहरूको आकार अनुसारको सङ्ख्या	१७०
७.२ ठूला उद्योगहरू	१७०
७.३ घरेलु तथा साना उद्योगहरू	१७१
७.४ औद्योगिक क्षेत्रका आधारमा लुम्बिनी प्रदेशका आर्थिक प्रतिष्ठानहरूको विवरण	१७२
७.५ लुम्बिनी प्रदेशका प्रमुख औद्योगिक सूचकहरू (राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण, २०७६)	१७३
७.६ सहकारी संस्थाहरूको विवरण	१७४
७.७ वैदेशिक व्यापारको दिशा	१७५
७.८ प्रमुख वस्तुहरूको निर्यात (Exports of Major Commodities)	१७६
७.९ प्रमुख वस्तुहरूको आयात (Imports of Major Commodities)	१७८
खण्ड ८ भौतिक पूर्वाधार तथा सार्वजनिक यातायात	१७९
८.१ लुम्बिनी प्रदेशको सडक सम्बन्धी विवरण २०८१ पौष मसान्तसम्म	१७९
८.२ लुम्बिनी प्रदेशको सडक/पुल सम्बन्धी प्रगति विवरण	१७९
८.३ सिँचाई नहर तथा पुलको विवरण २०८१ असारसम्म	१८०
खण्ड ९ : गरिबी	१८१
९.१ गरिबी मापन र गरिबीको रेखा	१८२
९.१.१ खाद्य गरिबीको रेखा	१८४
९.१.२ प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन क्यालोरी आवश्यकता र पारिवारिक संरचना, २०७९।८०	१८५
९.२ नेपाल जीवनस्तर चौथो (२०७९/८०) मा निर्धारित गरिबीको रेखा र गरिबीको दर	१८६
९.२.१ घरपरिवारमूलीको शैक्षिकस्तर र गरिबी	१८७
९.२.२ परिवारमूलीको मुख्य पेशा अनुसार गरिबी (नेपाल)	१८८
खण्ड १० : पर्यटन तथा मनोरंजन	१८९
१०.१ नेपाल र लुम्बिनी प्रदेशमा पर्यटनको अवस्था	१८९
१०.२ लुम्बिनी भ्रमण गरेका विभिन्न देशका पर्यटक संख्या (महिनाअनुसार, सन् २०२३)	१९०
१०.३ लुम्बिनी भ्रमण गरेका प्रमुख १० देशको पर्यटक संख्या (सन् २०२३)(भारत बाहेक)	१९०
१०.४ लुम्बिनी भ्रमण गरेका पर्यटक संख्या	१९१
१०.५ नेपालमा पर्यटनको अर्थतन्त्रमा योगदान	१९१
१०.६ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका प्राकृतिक स्थलहरू	१९१
१०.७ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका प्रमुख तालहरू	१९२
खण्ड ११: न्याय, शान्ति सुरक्षा र घरेलु हिंसा	१९३
११.१ लुम्बिनी प्रदेश उच्च अदालत र जिल्ला अदालतहरू	१९३
११.१.१ लुम्बिनी प्रदेश उच्च अदालत (उच्च अदालत तुलसीपुर)	१९३
११.१.२ रुकुमकोट जिल्ला अदालत	१९३
११.१.३ रोल्पा जिल्ला अदालत	१९५
११.१.४ प्यूठान जिल्ला अदालत	१९६
११.१.५ गुल्मी जिल्ला अदालत	१९७
११.१.६ पाल्पा जिल्ला अदालत	२००
११.१.७ रुपन्देही जिल्ला अदालत	२०२

११.१.८ दाङ जिल्ला अदालत	२०३
११.१.९ बाँके जिल्ला अदालत	२०६
११.१.१० बर्दिया जिल्ला अदालत	२०६
११.२ जिल्ला प्रहरी कार्यालय	२०८
११.२.१ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, प्यूठान	२०८
११.२.२ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, गुल्मी	२०९
११.२.३ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, अर्घाखाँची	२१०
११.२.४ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, पाल्पा	२११
११.२.५ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रुपन्देही	२११
११.२.६ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कपिलवस्तु	२१२
११.२.७ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, दाङ	२१३
११.२.८ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बाँके	२१४
११.२.९ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बर्दिया	२१४
११.३ कारागार कार्यालय	२१५
११.३.१ कारागार कार्यालय, रोल्पा	२१५
११.३.२ कारागार कार्यालय, प्यूठान	२१६
११.३.३ कारागार कार्यालय, गुल्मी	२१६
११.३.४ कारागार कार्यालय, पाल्पा	२१७
११.३.५ कारागार कार्यालय, नवलपरासी-पश्चिम	२१७
११.३.६ कारागार कार्यालय, रुपन्देही	२१७
११.३.७ कारागार कार्यालय, कपिलवस्तु	२१८
११.३.८ कारागार कार्यालय, घोराही	२१८
११.३.९ कारागार कार्यालय, तुलसीपुर	२१८
११.३.१० कारागार कार्यालय, नेपालगंज	२१९
११.३.११ कारागार कार्यालय, नौवस्ता	२१९
खण्ड १२ : सार्वजनिक सेवा	२२०
१२.१ सार्वजनिक सेवा प्रवाह	२२०
१२.२ सुशासन	२२०
१२.२.१ प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेशमा विज्ञापन भएका पद सङ्ख्या	२२०
१२.२.२ प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेशमा लिङ्गको आधारमा स्वीकृत दरखास्त संख्या	२२०
१२.२.३ प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेशबाट सिफारिस गरिएको पद सङ्ख्या	२२१
१२.२.४ सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको प्रदेशगत उजुरीको विवरण	२२१
१२.२.५ प्रदेशगत बेरुजु (सरकारी कार्यालयतर्फ रु.हजारमा)	२२२
खण्ड १३ : निर्वाचन र राजनीति	२२३
१३.१ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका निर्वाचनक्षेत्र सम्बन्धी विवरण	२२३
१३.२ प्रतिनिधि सभामा प्रतिनिधित्व	२२४
१३.३ प्रदेश सभामा प्रतिनिधित्व	२२४
खण्ड १४ : लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना	२३०
१४.१ दीर्घकालीन सोच	२३०
१४.२ लक्ष्य	२३०
१४.३ उद्देश्य	२३०

१४.४ समष्टिगत रणनीति	२३१
१४.५ विकासका संवाहक	२३२
१४.६ मुख्य नीति	२३२
१४.७ यस आवधिक योजनामा रहेका केही विषयगत क्षेत्रका परिमाणात्मक लक्ष्यहरू	२३४
खण्ड १५ विविध	२३९
१५.१ लुम्बिनी प्रदेश सरकारको राजस्व बाँडफाँटको विवरण	२३९
१५.२ वैदेशिक रोजगारमा जान श्रम स्वीकृति लिनेको जिल्लागत स्थिति	२३९
१५.३ बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी विवरण	२४०
१५.४ नेपालको राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणाली	२४०
१५.४.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि:	२४०
१५.४.२ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट सञ्चालित प्रमुख कार्यहरू	२४१
१५.४.३ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुख प्रकाशनहरू	२४१
१५.५ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्कका विषयगत क्षेत्रहरू	२४२
१५.६ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको विवरण	२४२
१५.६.१ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको परिचय	२४२
१५.६.२ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको स्वीकृत दरबन्दी विवरण	२४२
१५.६.३ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङबाट सम्पन्न हुने मुख्य-मुख्य कार्यहरू	२४२
१५.६.४ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको सांगठनिक संरचना	२४३
१५.६.५ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको स्थापना कालदेखि हालसम्मका कार्यालय प्रमुखहरूको नामावली	२४४
१५.६.६ कार्यरत कर्मचारीहरूको नामावली विवरण (२०८२ असार सम्म)	२४४
अनुसूचीहरू	२४६
अनुसूची १ : स्थानीय तह अनुसार परिवार संख्या र जनसंख्या विवरण	२४६
अनुसूची २ : अनुपस्थित जनसंख्या विदेश (उमेर र देश अनुसार)	२५१
अनुसूची ३ : विवाह गर्दाको औसत उमेर	२६५
अनुसूची ४ : १८ वर्ष मुनीको बाल विवाहको अवस्था	२६९
अनुसूची ५ : अपाङ्गताको प्रकार अनुसारको जनसंख्या	२७४
अनुसूची ६ : परिवारमा महिलाको नाममा भएको घरजग्गा अनुसार परिवारको संख्या	२७६
अनुसूची ७ : लुम्बिनी प्रदेशको जातजाति अनुसारको जनसंख्या विवरण,रा.ज.ग.२०७८	२८१
अनुसूची ८ : लुम्बिनी प्रदेशमा बोलिने मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या विवरण,रा.ज.ग.२०७८	२८५
अनुसूची ९ : लुम्बिनी प्रदेशको धर्म र लिङ्ग अनुसारको जनसंख्या	२८८
अनुसूची १० : रोजगारको प्रकृति अनुसार १० वर्ष वा माथिको आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या	२९०
अनुसूची ११ : लुम्बिनी प्रदेशका स्थानीय तहअनुसार कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औषत कित्ता संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल	२९१
अनुसूची १२ : लुम्बिनी प्रदेशका स्थानीय तहअनुसार कृषि ऋण,थप ऋणको आवश्यकता,बीमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या	२९६

खण्ड १ : परिचय

१.१ लुम्बिनी प्रदेशको संक्षिप्त परिचय

नेपालको वर्तमान संविधान २०७२ असोज ३ गते जारी भए पश्चात् सो संविधानले संघीय शासन प्रणाली स्थापित गर्न संघ, प्रदेश र स्थानीय तह गरी तीन तहका सरकार रहने र तीनै तहका सरकारको अधिकार क्षेत्र बाँडफाँड समेत गरेको छ। संविधानको अनुसूची ४ मा प्रदेश र सम्बन्धित प्रदेशमा रहने जिल्लाहरू समेत किटान गरे अनुसार संघीय नेपालको प्रादेशिक संरचनामा ७ वटा प्रदेशहरू मध्ये लुम्बिनी प्रदेश पनि एक हो। यो प्रदेश नेपालको जनसङ्ख्या र क्षेत्रफल अनुसार तेस्रो ठूलो प्रदेश हो। यस प्रदेशको उत्तरमा गण्डकी प्रदेश र कर्णाली प्रदेश, पश्चिममा सुदूरपश्चिम प्रदेश, दक्षिणमा भारतको उत्तर प्रदेश र बिहार रहेका छन्।

यस प्रदेशका प्रमुख शहरहरूमा रुपन्देही जिल्लाको बुटवल तथा सिद्धार्थनगर, पाल्पा जिल्लाको तानसेन, दाङ जिल्लाको घोराही र तुलसीपुर र बाँके जिल्लाको नेपालगञ्ज तथा कोहलपुर रहेका छन्। प्रदेशको नाम भगवान गौतम बुद्धको जन्मस्थल तथा बौद्ध धर्मालम्बीहरूको पवित्र तीर्थस्थल लुम्बिनीको नामबाट राखिएको हो। लुम्बिनी प्रदेश सभाको वि.सं. २०७७ साल असोज २० गते (२०७७।०६।२०) को बैठकले यस प्रदेशको प्रारम्भिक नाम “प्रदेश नं. ५” लाई परिवर्तन गरी “लुम्बिनी प्रदेश” नाम स्थायी रूपमा अपनायो र राप्ती उपत्यकास्थित दाङको देउखुरीलाई यस प्रदेशको स्थायी राजधानी घोषणा गरियो। यस प्रदेशको कुल क्षेत्रफल २२,२८८ वर्ग किलोमिटर रहेको छ र यसले नेपालको कुल क्षेत्रफलको १५.१% भाग ओगटेको छ। राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा संरक्षित क्षेत्र बाहेक यसको क्षेत्रफल १७,८१० वर्ग किलोमिटर रहेको छ। यो प्रदेश उत्तरदेखि दक्षिणमा १५० कि.मि. र पूर्व पश्चिममा ३०० कि.मि.सम्म फैलिएको छ। यस प्रदेशमा एक मात्र हिमाली जिल्ला रुकुम-पूर्व रहेको छ। राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस प्रदेशको जनसंख्या नेपालको कुल जनसंख्याको १७.६ प्रतिशत अर्थात् ५१,२२,०७८ रहेको छ। जसमध्ये पुरुष ४७.९२ प्रतिशत र महिला ५२.०८ प्रतिशत रहेका छन्।

यस प्रदेशको उत्तरमा पहाड र दक्षिणमा तराईको मैदानी भू-भागहरू रहेका छन्। यो प्रदेश उत्तरमा रुकुमपूर्व जिल्लाको पुथा हिमाल देखि दक्षिणमा रुपन्देही जिल्लाको मर्चवारसम्म र पूर्वमा नवलपरासी-पश्चिमको त्रिवेणी सुस्ता देखि पश्चिममा बर्दिया जिल्लाको राजापुरसम्म फैलिएको छ। लुम्बिनी प्रदेशमा मुख्यतया तराई मैदान, पहाड र उपत्यकाहरू छन्। एसियाकै ठूलो उपत्यका मध्येको दाङ उपत्यका पनि यसै प्रदेशमा रहेको छ। कर्णाली, पश्चिम राप्ती, बबई, गण्डकी र तिनाउ जस्ता नदी यस प्रदेशका पानीको भरपर्दो स्रोत हुन्। यसले जलविद्युत् उत्पादन र सिँचाईको सम्भावित अवसर प्रदान गर्दछ।

लुम्बिनी प्रदेशमा खासगरी उष्ण तथा समशीतोष्ण जलवायु रहेको छ। यस प्रदेशमा कुल १०९ स्थानीय तहहरू छन् जसमा ४ उप-महानगरपालिका, ३२ नगरपालिका र ७३ गाउँपालिकाहरू छन्।

यस प्रदेशमा रुकुम-पूर्व, रोल्पा, प्यूठान, गुल्मी, अर्घाखाँची, पाल्पा, नवलपरासी-पश्चिम, कपिलवस्तु, दाङ, बाँके र बर्दिया गरी १२ जिल्ला रहेका छन्। जसमध्ये तराईमा ६, पहाडमा ५ र हिमालमा १ जिल्ला (रुकुम-पूर्व) रहेका छन्। धरातलीय एवं भौगोलिक तथा जैविक विविधताका साथै जातीय भाषिक एवं साँस्कृतिक विविधतामा सम्पन्न यस प्रदेशमा थारू, मगर, क्षेत्री, पहाडी-ब्राह्मण, मुसलमान, कामी, यादव, गुसा, ठकुरी, दमाई, गुरुङ लगायतका जातिको बसोबास रहेको छ। यसैगरी यस प्रदेशमा नेपाली, थारू, भोजपुरी, अवधी, उर्दू, मगर, मैथिली, खाम र नेवारी मुख्य रूपमा बोलिने भाषाको रूपमा रहेका छन्।

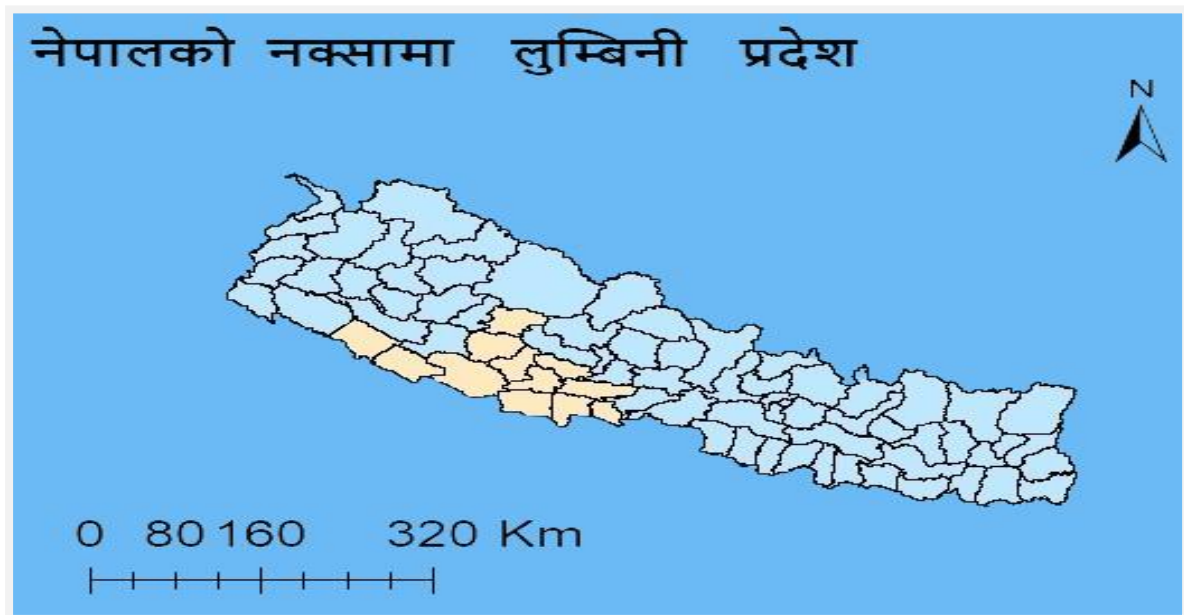
१.२ भौगोलिक अवस्थिति

नेपालको करिब मध्य भागमा रहेको यो प्रदेश २७ डिग्री २० मिनेट ७ सेकेण्ड उत्तरी अक्षांशदेखि २९ डिग्री उत्तरी अक्षांशसम्म र ८१ डिग्री २१ मिनेट पूर्वी देशान्तरदेखि ८४ डिग्री २ मिनेट पूर्वी देशान्तरसम्म फैलिएको छ। यस प्रदेशलाई भौगोलिक आधारमा ५ वटा क्षेत्रमा विभाजन गरिन्छ र ती क्षेत्रहरूले लुम्बिनी प्रदेशको कुल क्षेत्रफलको तपसिल अनुसारको हिस्सा ओगटेका छन् : १. उच्च हिमाल (३.१%) २. उच्च पहाड (९.१%) ३. मध्य पहाड (३२.२%) ४. शिवालिक क्षेत्र (२७.९%) ५. तराई क्षेत्र (२७.६%)।

तालिका १:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको क्षेत्रफल, अक्षांश र देशान्तरको विवरण

जिल्ला	क्षेत्रफल (वर्ग किलोमिटर) राष्ट्रिय निकुञ्ज र संरक्षित क्षेत्र बाहेकको	अक्षांश	देशान्तर
रुकुम-पूर्व	६३४.८८	२८° २८' देखि २९° ०' उत्तरी अक्षांशसम्म	८२° ३५' देखि ८३° १०' पूर्वी देशान्तरसम्म
रोल्पा	१२९७.४९	२८° ०८' देखि २८° ३८' उत्तरी अक्षांशसम्म	८३° ०६' देखि ८३° ५४' पूर्वी देशान्तरसम्म
प्यूठान	१३२०.९३	२७° ५२' देखि २८° २२' उत्तरी अक्षांशसम्म	८२° ३६' देखि ८३° ०६' पूर्वी देशान्तरसम्म
गुल्मी	१४६१.९	२७° ५५' देखि २८° २७' उत्तरी अक्षांशसम्म	८३° १०' देखि ८३° ३५' पूर्वी देशान्तरसम्म
अर्घाखाँची	१२३९.०८	२७° ४५' देखि २८° ०६' उत्तरी अक्षांशसम्म	८२° ४५' देखि ८३° २३' पूर्वी देशान्तरसम्म
पाल्पा	१११०.७६	२७° ३४' देखि २७° ५७' उत्तरी अक्षांशसम्म	८३° १५' देखि ८४° २२' पूर्वी देशान्तरसम्म
नवलपरासी-पश्चिम	११६१.१३	२७° ३२' उत्तरी अक्षांश	८३° ४०' पूर्वी देशान्तर
रुपन्देही	१८८५.४१	२७° २०' देखि २७° ४७' उत्तरी अक्षांशसम्म	८३° १२' देखि ८३° ३८' सम्म पूर्वी देशान्तरसम्म
कपिलवस्तु	१६५१.१७	२७° २५' देखि २७° ४९' उत्तरी अक्षांशसम्म	८२° ४१' देखि ८३° १४' पूर्वी देशान्तरसम्म
दाङ	३०५९.८१	२७° ३६' देखि २८° २९' उत्तरी अक्षांशसम्म	८२° २' देखि ८२° ५४' पूर्वी देशान्तरसम्म
बाँके	१८८२.२७	२७° ५१' देखि २८° २०' उत्तरी अक्षांशसम्म	८१° २९' देखि ८२° ०८' पूर्वी देशान्तरसम्म
बर्दिया	११०५.३६	२८° ०७' देखि २८° ३९' उत्तरी अक्षांशसम्म	८१° ०३' देखि ८१° ४१' पूर्वी देशान्तरसम्म
लुम्बिनी प्रदेश	१७८१०.१	२७° २०' ०७' देखि २९° उत्तरी अक्षांशसम्म	८१° ०३' देखि ८४° ०१' पूर्वी देशान्तरसम्म

स्रोत:- सम्बन्धित जिल्ला प्रशासन कार्यालय र संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालयको वेबसाइट

१.३ राजनीतिक तथा प्रशासनिक विभाजन

तालिका २:- लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गतका स्थानीय तह र वडाहरूको विवरण

जिल्ला	स्थानीय तह	उपमहानगरपालिका	नगरपालिका	गाउँपालिका	वडा
नेपाल	७५३	११	२७६	४६०	६७४३
लुम्बिनी प्रदेश	१०९	४	३२	७३	९८३
रुकुम-पूर्व	३	०	०	३	३१

जिल्ला	स्थानीय तह	उपमहानगरपालिका	नगरपालिका	गाउँपालिका	वडा
रोल्पा	१०	०	१	९	७२
प्यूठान	९	०	२	७	६४
गुल्मी	१२	०	२	१०	९३
अर्घाखाँची	६	०	३	३	६१
पाल्पा	१०	०	२	८	८१
नवलपरासी-पश्चिम	७	०	३	४	७४
रूपन्देही	१६	१	५	१०	१५५
कपिलवस्तु	१०	०	५	५	९६
दाङ	१०	२	१	७	१००
बाँके	८	१	१	६	८१
बर्दिया	८	०	६	२	७५

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका जिल्लाहरूको संक्षिप्त विवरण

१.४.१ रुकुम पूर्व जिल्ला

१.४.१.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ

रुकुम-पूर्व जिल्ला नेपालको लुम्बिनी प्रदेशमा अवस्थित एक मात्र हिमाली जिल्ला हो। यस जिल्लाले धौलागिरि हिमालको पश्चिमी भागमा रहेको ढोरपाटन शिकार आरक्षको ६० प्रतिशतभन्दा बढी भाग ओगटेको छ । ७,२४६ मिटरको उचाइमा रहेको धौलागिरि द्वितीय पर्वत शृङ्खलाको पश्चिम छेउमा अवस्थित यस जिल्लाको सबैभन्दा अग्लो हिमाल पुथा हिउँचुली (धौलागिरि सातौँ) हो । रुकुम-पूर्व जिल्लालाई नेपाल सरकारले नेपालको उत्कृष्ट यात्रा गन्तव्यहरूमा सूचीकृत गरेको छ । यस जिल्लाले हिमाली भेग, धौलागिरि हिमशृङ्खला र समृद्ध खाम मगर संस्कृतिको अनुभव प्रदान गर्दछ।

रुकुम-पूर्व जिल्लाको सदरमुकाम रुकुमकोट हो । वि.सं. २०७२ असोज ३ गते राज्यले प्रशासनिक विभाजनको पुनर्निर्माण गरेपछि तत्कालीन रुकुम जिल्लालाई रुकुम-पूर्व र रुकुम पश्चिममा विभाजन गरेको थियो। प्राचीन र मध्यकालीन समयको खाम मगर संस्कृतिको स्वाधिनता र संरक्षणका विभिन्न तहलाई कायम राख्न सफल भए पनि राणा शासनका साथै पञ्चायतकालमा पनि यस क्षेत्रको संरचनामा फेरबदल भएको थियो। वि.सं २०३० साल भन्दा अगाडि, पूर्वी रुकुमको अधिकांश भाग राणा शासनकालमा पाल्पा जिल्ला र शाह राजाहरूको अधीनमा राज्य पुनर्निर्माणको समयमा बागलुङ जिल्लासँग गाभिएको थियो। सिन्धु खस साम्राज्य छिन्नभिन्न भएपछि कर्णाली प्रदेशमा वि.सं.१४३० तिर बाइसे राज्यहरूको स्थापना भयो। यसै क्रममा बडे राजा मल्लै बमका माइला छोरा पिताम्बरले रुकुम राज्य स्थापना गरेका हुन्। रुकुमको बोक्से जाडलाई मारेर राज्य स्थापना गर्ने क्रममा यिनले कर्मि बुढाथोकीको नेतृत्वमा धेरै जनाको सहयोग प्राप्त गरेका थिए। राजा पिताम्बरका केही पुस्तापछिका राजा जयत बम (दारेजैतम) भने निकै प्रख्याति बने। यिनको प्रख्याति त्यहाँ अझै सुन्न पाइन्छ। यिनका

सात भाइ छोरा र दुइवटी छोरी थिए। छोरीहरूको विहे क्रमशः प्यूठानी राजा र गजुले राजासँग गरिदिएका थिए। आफू नब्बे वर्षको हुँदासम्म राज्य गरेका दारेजैतमले अन्त्यमा आफ्ना सात भाइ छोरालाई अंश लगाई सात थपौलामा रुकुम राज्य बाँडीदिएका थिए। जस अन्तर्गत वि.सं.१६०० मा रुकुम राज्य टुक्रिएर रुकुम, मुसिकोट, बाँफि, आठबिस, जहारी, गोताम र खगेना जस्ता स-साना राज्य बनेका थिए। खगेना राज्य बाहेक अन्य राज्यहरूको अस्तित्व नेपाल एकीकरणको समयसम्म रहेको पाइन्छ। ऐतिहासिक तथ्यअनुसार, वि.सं.१८४८ देखि १८५४ सम्म बहादुर शाहको नायवी तथा पछि रणबहादुर शाहको शासनकालमा विभिन्न बाइसे राज्यहरू रुकुमकोट, मुसिकोट, गोतामकोट, आठबिसकोट, बाँफिकोट र कोटजहारी क्रमशः नेपालमा गाभिएको पाइन्छ। वि.सं.२०१८ सालमा देशलाई १४ अञ्चल ७५ जिल्लामा विभाजित गरिएपछि राप्ती अञ्चलको रुकुम जिल्लाको रूपमा यस जिल्लाले मान्यता पायो।

- नेपालको प्रशासनिक भूगोलको फेरबदलमा वि.सं.२०१८ सालमा नेपाललाई चौध अञ्चल र पचहत्तर जिल्ला बनाउने क्रममा रुकुम जिल्लाको नामाकरण गरियो जुन रुकुमकोटको नामबाट नै "कोट" हटाएर रुकुम जिल्लाको नाम रहन गएको हो।

- वि.सं.२०१८ साल वैशाख १ गते सल्यान र जाजरकोटबाट छुट्टै जिल्लाका रूपमा कायम भएको रुकुमको पहिलो सदरमुकाम रुकुमकोटको पूर्वी क्षेत्रको रुकुमकोट भयो।

- वि.सं.२०३० वैशाख २ गते रुकुमकोटबाट मुसिकोट सदरमुकाममा स्थानान्तरण

- वि.सं.२०३० सालमा गुमाएको सदरमुकामको अस्तित्व पुनः ४४ वर्ष पछि नयाँ सङ्घीय संरचना अनुसार रुकुम र नवलपरासी-पश्चिमलाई २/२ जिल्लामा विभाजन गर्ने क्रममा नयाँ जिल्लाको रूपमा वि.सं. २०७४ मा पूर्वी रुकुम जिल्लाको जन्म रुकुमकोटमा रहेको रुक्मेणी देवीको नामबाट रुकुमकोट रहेको र पछि रुकुमकोटबाट रुकुम नाम रहेको जनश्रुति पाइन्छ।

१.४.१.२ धार्मिक स्थलहरू

वराह मन्दिर, शिवजी मन्दिर र विन्ध्यावासीनी मन्दिर (रुकुमकोट), मस्ताथान मैकोट आदि।

१.४.१.३ पर्यटकीय स्थलहरू

पुथा हिमाल, सिस्ने हिमाल, कमल ताल, पुपाल दह, सुन दह, गुप्ता दह, सम्पे ताल, देऊराली गुफा, तकसेरा गाँउ, लुकुम गाँउ, राइसी गाँउ, कोल गाँउ, हुकाम गाँउ, मैकोट गाँउ, काँडा गाँउ, महत गाँउ, सिमा गाँउका मगर वस्तीहरू, रुकुमकोट वस्ती, ढोरपाटन वन्यजन्तु आरक्ष आदि।

१.४.१.४ हावापानी

यहाँको हावापानी समशितोष्ण र शितोष्ण दुबै खालको रहेको छ। औषत वार्षिक वर्षा: १८०० मि.मि. देखि २६०० मि.मि.सम्म हुने गर्छ भने तापक्रम ०.२ डिग्री सेल्सियस देखि ३४ डिग्री सेल्सियस सम्म हुने गर्छ।

१.४.१.५ भु-उपयोगको अवस्था

कुल क्षेत्रफल: ११३५२३ हे.

खेतियोग्य क्षेत्रफल: २०२६५ हे.

पानीले ओगटेको क्षेत्रफल: ३४३ हे.

चरन क्षेत्र: ५६५५ हे.

वनजङ्गल क्षेत्रफल: ५९७४८ हे.

हिउले ओगटेको क्षेत्रफल: २४७६ हे.

१.४.१.५.६ वन्यजन्तु तथा वनस्पतिहरू

कस्तुरी-मृग, नाउर, रातो, बाँदर, डेडुं, झारल, थार, बाघ, भालु, खरायो, स्याल, दुम्सी, लोखिके, गोहोरो, डाँफे, मुनाल, च्याखुरा, तिन्त्रो, कालिज, ढुकुर, पिउरो, जुरेली, भद्रो, सारौं आदि । यस्तै गरी यहाँ बाँज, खसु, गुराँस, ओखर, साज, पाड, ठिङ्गो, चिउरी, टुनी, चाँप, काफल, सल्लो, उत्तीस, चिलाउने, कटुसजस्ता बोटविरुवाहरू र यासाँगुम्वा, पाँचऔले, कुरिलो, टिमुर, दालचिनी, गुर्जो, कटुकी, पाडर, बादलपाते, बोझो, हर्रो, अमला, पदमचाल, सतुवा, हलहले, कुमकुम, चिराईटो, जटामसि, भलायो आदि जडीबुटीहरू पाइने गर्दछन् ।

तालिका ३:- रुकुम-पूर्व जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	रन्मामैकोट, हुकाम, जाड, तकसेरा, कोल र राइसी गा.वि.स.	१४	५६०.३४	तकसेरा
२	भूमे गाउँपालिका	काँक्री, मोरावाड, महत, काँडा, चुनवाड र रुकुमकोट (शोभा) गा.वि.स. वडा नं. ४	९	२७३.६७	वडा नं. २ खावाड बगर
३	सिस्ने गाउँपालिका	सिस्ने, प्वाड, पोखरा, रुकुमकोट (शोभा) गा.वि.स. वडा नं. १, २, ३, ५, ६, ७, ८, ९ र स्यालापाखा गा.वि.स. वडा नं. १, २, ५, ६, ७, ८, ९	८	३२७.१२	साविक रुकुमकोट गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			३१	११६१.१३	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.२ रोल्पा जिल्ला

१.४.२.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ

लुम्बिनी प्रदेशका बाह्र जिल्लाहरू मध्येको एक पहाडी जिल्ला हो रोल्पा जिल्ला । “रोल्पा” भनेर चिनिने यो जिल्ला स्थान विशेष “रोल्पाथुम” को कारणले रोल्पा बनेको हो । तर अनौठो कुरा के छ भने अहिले “रोल्पा” भन्ने स्थान रोल्पा जिल्लामा नपरी सल्यान जिल्लामा पर्दछ । सिमाना हेरफेर गर्ने क्रममा रोल्पाथुमको केही भाग रोल्पा जिल्लामा नपरी सल्यान जिल्लामा परेको हो । त्यही क्रममा रोल्पाथुमको केही भाग सल्यान जिल्लामा मिलाउँदा “रोल्पा” पनि सल्यान मै छुट्न गएको हो ।

जिल्लाको इतिहास

एकीकरण पूर्व अन्य बाइसे-चौबिसे राज्यहरूमा जस्तै यस भेगमा पनि छुट्टै राजाहरूले राज्य गर्दथे। तथापि यहाँका राजाहरूले अन्य राजाहरू जस्तो प्रख्याति पाएको भने सुनिदैनथ्यो। त्यसको कारण सम्भवतः राज्यको क्षेत्र सानै भएर हुन सक्छ। गजुलकोटमा काठमा लेखिएको वि.सं. १७०३ को अभिलेख पाइएबाट त्यहाँ राजदरवार रहेको प्रमाणित हुन्छ। सेन राजा गजुलमा सुरुदेखि नै बसेको भने पाइदैन। गजुल क्षेत्रमा राज्य व्यवस्था त थियो तर त्यहाँ केही समय राजा नभएकोले त्यहाँका काजीहरू राजगुण भएको प्रतिभाशाली व्यक्तित्वको खोजीमा थिए भन्ने जनश्रुति छ। उनीहरूले गजुलमा एउटा पोखरी खन्ने क्रममा नजिकैको चौतारीमा शिरको फेटा फुकालेर जो व्यक्ति बस्छ उसैलाई राजा बनाउने गुप्त सल्लाह गरेका थिए। यस्तैमा जाजरकोट जक्तिपुरबाट आएका तुथासेन त्यही चौतारीमा आई काजीहरूको गुप्त सल्लाह अनुसारको प्रकृतिबाट बसेपछि उनलाई नै राजा बनाइयो।

तुथासेन त्यहाँ आई पुग्ने अवस्था पनि मार्मिक रहेको पाइन्छ जुन यस प्रकार छ- तुथासेन जाजरकोट जक्तिपुरका राजा थिए। उनी निकै धार्मिक प्रकृतिका व्यक्ति थिए। उनका भाईको दुर्भाग्यवश निधन भएपछि विधवा भाइ बुहारीलाई उनले नै विवाह गर्नपर्छ भनी वाध्य गराउन थाल्दा सो कुरा नमानी विरक्तिएर राज्य समेत ब्राम्हणहरूलाई दान गरेर मुक्ति क्षेत्रतर्फ हिडेका बखत सोही क्रममा उनी गजुलकोट आई चौतारामा बसेका रहेछन्। उनले त्यहाँको राजा हुन स्वीकारे पछि उनको विवाह रुकुम दरिजेनमका राजाकी छोरी तुरुवावतीसँग गराइयो। त्यसबखत गजुल राज्य अन्तर्गत १८ गाउँ थिए। तुथासेनका ५/६ पुस्ता पछिका धैर्यपाल गजुल मै राजा भए र उनका भाइ कर्णपाल खुँग्रीकोटका राजा भए। उनलाई राज्य रजौटा उन्मुलन पश्चात् पनि भत्ता उपलब्ध भईरहेको थियो। त्यसरी भत्ता प्राप्त गर्ने अन्तिम राजा भने फत्ते प्रचण्ड बहादुर सिंह हुन्। उनको वि.सं. २०४९ सालमा मृत्यु भयो।

वि.सं. २०१८ सालमा नेपालका ३४ जिल्लाहरूलाई ७५ जिल्लामा विभाजन नगर्दा सम्म रोल्पा जिल्लाको वर्तमान क्षेत्र प्यूठान र सल्यान जिल्लामा पर्दथ्यो। पछि सात सय सखी, आठ हजार बुढागाउँ, नौसय माडिखोला, रोल्पा बाईसखुवा र कालाशेष थुम (मौजा)का नामले चिनिने वि.सं. २०१८ साल पूर्वको रोल्पा क्षेत्र वि.सं. २०१८ सालमा सल्यान र प्यूठानको केही क्षेत्र मिलाई बनाइएको र त्यस बखत ३३ गाउँ पञ्चायत रहेको थियो। पछि वि.सं. २०३४ सालमा सिमाना हेरफेर गरी ५१ गाउँ पञ्चायत बनाइयो। संघीयता कार्यान्वयनपूर्व रोल्पामा ५१ वटा गा.वि.स.नै कायम रहेका थिए।

रोल्पा जिल्लाको थवाङ गा.वि.स.मा अवस्थित सुन्दर पहाडको नाम हो जलजला। प्राकृतिक दृष्टिले जलजला निकै मनोरम छ। यहाँको प्राकृतिक सुन्दरता पर्यटकलाई स्वागत गर्न प्रतीक्षारत छ। त्यसको अतिरिक्त यहाँका आदिवासी जनजाति मगर जातिको मौलिक संस्कृति भेषभूषा खाम भाषा र जीवनपद्धति पनि पर्यटनका आकर्षण हुन्। पर्यटकीय गन्तव्य स्थल जलजला प्राकृतिक सुन्दरता र

साँस्कृतिक आकर्षणको केन्द्रको रूपमा रहेको छ । यो एक महत्वपूर्ण धार्मिक स्थल पनि हो । वैशाख जेठ र साउनमा वर्षको तीनचोटि तीर्थालुहरू जलजला आउँछन् । यसस्थलमा जाजरकोट, सुर्खेत लगायत कर्णालीका विभिन्न जिल्लाबाट पूजा र दर्शनका लागि तीर्थालुहरू आउने गर्छन् । जलजलाको प्राकृतिक साँस्कृतिक धार्मिक र राजनीतिक बहुआयामिक मिश्रणले पनि पर्यटकका आकर्षक गन्तव्य बन्न सक्छ । प्रकृति र साँस्कृतिमा मात्रै सीमित नेपालको पर्यटन व्यवसायमा जलजला राजनीतिक पर्यटनका लागि नौलो पर्यटन गन्तव्य हुन सक्ने प्रबल संभावना छ ।

१.४.२.२ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू

क. शिवपञ्चायन मन्दिर तथा त्रिपुरेश्वरी भगवती, - खुंग्री ।

ख. शिवगुफा - जुगाँर र जिनावाड ।

ग. स्वर्गद्वारी प्रभुको जन्मस्थल, रुम्टी (सखी) — रुम्टी गाउँ ।

घ. शिवमन्दिर - गुम्चाल

ङ पाटेश्वरी भगवती (गजुल)

यसैगरी अन्य प्रसिद्ध धार्मिकस्थलहरू

बराह थान (बडाचौर), भदौरे मंदिर (लिबाड), भगवती मन्दिर (लिबाड), शिवालय (लिबाड), बराह देवस्थल (तालाबाड), चिन्नेथान (दुबिडाँडा), चपीघाट (बुढागाउँ), नवाडधुरी देवस्थल, थुनिकोट (झरिबाड), नुवाकोट (खुमेल), देवस्थल (जेदवाड) ऋषेश्वर (जंकोट) आदि ।

१.४.२.३ प्रमुख पर्यटकीय क्षेत्रहरू

बजुबराह जलजला, जलजला हिमाल (बराह क्षेत्र), राँकमाधुरी चुचुरो, सुनछहरी, जेदवाड, सहिदमार्ग पदयात्रा, रुम्टी, शिवपञ्चायन (खुंग्री), त्रिपुरेश्वरी भगवती (खुंग्री), चतुर्भुज (खुंग्री), देउराली, जनयुद्धको ऐतिहासिक गाउँ थवाङ्ग आदि ।

१.४.२.४ हावापानी

यहाँको हावापानी माथिल्लो भेगमा समशितोष्ण, तल्लो भागमा उपोष्ण र खोँचमा उष्ण प्रकृतिको छ । न्यूनतम तापक्रम 3.6°C देखि अधिकतम 39.2°C सम्म हुने गर्दछ । वार्षिक न्यूनतम 93.55 मि.मि. देखि अधिकतम 94.36 मि.मि. सम्म वर्षा हुने गर्दछ ।

१.४.२.५ वन्यजन्तु तथा वनस्पतिहरू

रोल्पा हावापानी र उचाइको विविधताले गर्दा लेक पहाड र बेसीमा भिन्न भिन्न जातका बोटवृक्ष तथा पशुपंक्षीहरू पाइन्छन् । लेकमा सदाबहार जातका धुपी, निगालो, गुराँस, बाँस, बेतबाँस, बाँझ, अंगेर आदि नरम जातका काठ भएका बोटहरू पाइन्छन् । यहाँ भालु, कस्तुरी मृग, खरायो, घोरल, डाँफे, मुनाल, आदि जातका पशुपंक्षी पाइन्छन् । पहाड तथा बेसीमा प्राय शीतकालमा पात झर्ने खालका विरुवा पाइन्छन् । कटुस, चिलाउने, चाँप, ओखर, गुराँस, चिउरी, पिपल, टिमुर, साल, सल्ला, सिसौ, बाँझ, काफल, चौतारी, सिमल, धाइरो, खरघुरो आदि वनस्पति तथा वनपैदावार पाइन्छन् । सेतो चन्दन (श्रीखण्ड), रुद्राक्ष जस्ता बहुमूल्य काठको जंगल पनि यस जिल्लामा पाइन्छ भने हरो, बरो, पाँचऔले, बोझो जस्ता

धेरै प्रकारका जडीबुटीहरू यस जिल्लामा पाइन्छन् । यहाँ बाघ, भालु, बँदेल, कालिज, ढुकुर, लुईचे, खोलीहाँस, तिन्ना, सुगा, दुम्सी आदि पशुपंक्षी पाइन्छन् ।

तालिका ४:-रोल्पा जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	रोल्पा नगरपालिका	कोटगाउँ, जंकोट, धवाङ, होमा, कोर्चावाङ (३, ४ र ५), खुमेल, लिवाङ र जेदवाङ (१- ६) गा.वि.स.	१०	२७०.४२	साविक लिवाङ नगरपालिका कार्यालय
२	त्रिवेणी गाउँपालिका	करेटी, नुवागाउँ, बुढागाउँ, जुगार र गैरीगाउँ गा.वि.स.	७	२०५.३९	साविक जुगार गा.वि.स.को कार्यालय
३	परिवर्तन गाउँपालिका	राङकोट, राङसी, कुरेली, इरिवाङ र पाछावाङ गा.वि.स.	६	१६३.०१	पुत्लाचौर
४	माडी गाउँपालिका	तालावाङ, घर्तीगाउँ, कोर्चावाङ (१, २, ६, ७, ८, ९), ओत (३, ४, ५) र भावाङ गा.वि.स.	६	१२९.०५	साविक घर्तीगाउँ गा.वि.स.को कार्यालय
५	रुन्टीगढी गाउँपालिका	झेनाम, सखी, जौलीपोखरी, मसिना, डुब्रिङ, जेदवाङ (७, ८ र ९) र दुविडाडा गा.वि.स.	९	२३२.६९	साविक झेनाम गा.वि.स.को कार्यालय
६	लुङ्ग्री गाउँपालिका	पाङ, वडाचौर, सिर्प, हार्जङ र गुम्वाल गा.वि.स.	७	१३५.२३	साविक वडाचौर गा.वि.स.को कार्यालय
७	गंगादेव गाउँपालिका	राँक, जिनावाङ, पाखापानी र ओत (१, २, ६, ७, ८ र ९) गा.वि.स.	७	१२४.३८	वडा नं. ५ सानाडाँडा
८	सुनछहरी गाउँपालिका	जेलवाङ, गाम, सिउरी, जैमाकसला, सेरम र फगाम (२-९) गा.वि.स.	७	२७७.६२	साविक जैमाकसला गा.वि.स.को कार्यालय
९	सुनिल स्मृति गाउँपालिका	अरेश, खुंग्री, घोडागाउँ, तेवाङ, गजुल, फगाम-१ र मिझिङ गा.वि.स.	८	१५६.५५	वडा नं. ४ सुलिचौर
१०	थवाङ गाउँपालिका	थवाङ, मिरुल र उवा गा.वि.स.	५	१९१.०७	साविक थवाङ गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			७२	१८८५.४१	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.३ प्यूठान जिल्ला

१.४.३.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ

प्यूठान शब्दको उत्पत्ति कसरी भयो भन्ने सम्बन्धमा विभिन्न धारणाहरू पाइन्छन् । कर्कपेट्रिकले प्रार्थना (पुरथाना) बाट अपभ्रंश हुँदै प्यूठान भएको, ह्यामिल्टनले पुजुठानाबाट प्यूठान, ओल्डफिल्डले प्राथनाबाट प्यूठान नाम रहन गएको र योगी नरहरिनाथले प्लुथानबाट प्यूठान रहन गएको उल्लेख गरेका छन् । पृथ्वीनारायण शाहले समय-समयमा लेखेको पत्रहरूमा, पिउठानी, पिउठाना भनी उल्लेख

गरेको पाइन्छ । सुरक्षा सम्बन्धी शब्द- पिउठ बस्ने ठाना भएकोले पिउठानाबाट अपभ्रंश भई पिउठान् नाम रहन गएको थियो भन्ने तर्क आम रूपमा बलियो रहेको छ ।

प्यूठान राज्यको स्थापना यति नै समयमा भएको हो भन्ने निश्चित रूपमा थाहा पाउने साधन र स्रोतको अभाव छ । वि.सं. १५१५-१५६० तिर चन्दवंशी राजाहरूले स्वतन्त्र राज्य स्थापना गरेको भन्ने भनाइ भएतापनि किटानी गर्न सकिने अवस्था छैन । प्यूठान राज्य राजधानी भित्रीकोटमा रहेको र मोदनीबर्मनले वि.सं. १५१५ मा आफ्ना कान्छी छोरी ज्वाईं चन्दवंशका लटराज चन्दलाई राजा बनाएका प्रमाण भेट्न सकिन्छ । प्यूठान जिल्लाभित्र थुप्रै रजौटाहरू रहेको कुरा पृथ्वीनारायण शाहले काजी कालु पाण्डेलाई लेखेका पत्रमा “प्यूठाना पर्वतभित्र कति राजा छन्.....” भनिनुले पनि अनुमान गर्न सकिन्छ । रोलपाका ध्वज बहादुर चन्दसँग रहेको वंशावली अनुसार प्यूठानका राजाहरूको नामावली निम्नानुसार रहेको पाइन्छ:-

१.लटराज	२.भुवनराज	३.नरहरिराज	४.नरिन्द्रराज	५.गजिन्द्रराज
६.सुर्तानराज	७.दलपतिराज	८.शंसाहीराज	९.पृथ्वीपतिराज	१०.उदतराज
११.मोती चन्द्रराज	१२.मानिक चन्द्रराज	१३.दिपप्रताप चन्द्रराज	१४. रुद्र प्रताप चन्द्रराज	

इतिहासकारहरूको मान्यताको आधारमा एउटा राजाले औषतमा २५ वर्षसम्म शासन गरेको पाइएकोले यी चन्द राजाहरूले ३५० वर्ष जति राज्य गरेको पाइन्छ । वि.सं. १८४३ मा श्रीनाथ सबुज बरख, श्री जड रण भिम नयाँ गोरख, श्री मेहर भवानी बक्स, दुर्गा बक्स, रामदलपति कम्पनी र नेपालबाट पर्वत हान्न गएका काजी दामोदर पाण्डे, काजी जगजित पाण्डे, सुवेदार बदलसिंह थापा नयाँ श्रीनाथ समेत धुर्कोट बाटो गरी प्यूठान हान्न आउँदा विना लडाईं जित पश्चात् नेपाल राज्यभित्र एकीकरण भएको पाइन्छ ।

प्यूठान जिल्लाको नामाकरण सर्वप्रथम मगर जातिबाट गरिएको कुरा यहाँका स्थानहरूको नामाकरणबाट अनुमान लगाउन सकिन्छ । भिग्री, सारी, कोचिवाड, मर्कावाड, तोरवाड, खवाड, स्याउलिवाड आदि प्राचिनकालमा लिच्छवीहरूको अधीनमा रहेको यो जिल्ला पछि खसिया मल्लहरूको अधीनमा १४ औं शताब्दीसम्म रह्यो । पाल्पाली राजा मुकुन्द सेनका समकालीन प्यूठानी राजा रुद्रसिंह पछि मोतिचन्द (प्रथम) यहाँका राजा भए । यशोदाको विवाह मुकुन्द सेन (प्रथम) का नाति कर्ण सेनसँग भएको बताइन्छ । मोतिचन्द पश्चात् रुद्र चन्द, गजकेशरी चन्द राजा भएको बुझिन्छ । वि.सं. १७६० तिर पृथ्वीपति शाह राजा भएको कुरा उनको ताम्रपत्रमा उल्लेखित छ भने १८३२ मा राजा माणिक चन्दको ताम्रपत्र देखा पर्दछ । वि.सं. १८३५ मा मोतिचन्द (द्वितीय) प्यूठानका राजा थिए । खुंग्री, भिग्री, इशमा र मुसिकोट प्यूठानका अनुयायी भएको कुरा ह्यामिल्टनले उल्लेख गरेको पाइन्छ । मोतिचन्द प्यूठानका अन्तिम भुरे राजा भएको कुरा वि.सं. १८४३ तिर नेपालको एकीकरण अभियानमा यहाँका राजा भागेबाट स्पष्ट हुन्छ । प्यूठानको एकीकरण गरिसकेपछि खुंग्री र उदयपुरका शासकहरू नेपाल नरेशको छत्रछायाँमा रजौटाको रूपमा रहे । खुंग्री र उदयपुरका राजालाई राज्य ऐन २०१७

ले आजीवन राजाको उपाधि प्रदान गरेकोमा हाल उक्त ऐन खारेज गरेपछि रजौटाको अस्तित्व कानुनी रूपमा समाप्त भएको छ ।

वि.सं. २०१९ साल पूर्व प्यूठान भित्रीकोट, नारीकोट, उदयपुरकोट, माडीखोला, कालाशेष र बाइसखुवा गरी ६ थुममा विभाजित भएकोमा वि.सं.२०१९ मा कालाशेष र बाइसखुवा रोलपामा गाभिए । वि.सं.२०१५ सालमा महानिर्वाचन हुँदा प्यूठानमा निर्वाचन क्षेत्र नं. ८३, ८४ र ८५ पर्दथ्यो । वि.सं.२०१७ साल पौष २२ मा पंचायती व्यवस्थाको सुत्रपातपछि वि.सं. २०१९ सालमा प्यूठान एक निर्वाचन क्षेत्र, ९ ईलाका, ४९ गाउँ पञ्चायत रहेको थियो । पहिलो जनआन्दोलन पश्चात् वि.सं. २०४८ सालमा प्रशासनिक रूपमा यस जिल्लालाई २ संसदीय निर्वाचन क्षेत्र, ११ ईलाका, ४९ गा.वि.स.मा विभाजन गरिएको थियो । संघीयताको कार्यान्वयनसँगै हाल १ वटा निर्वाचन क्षेत्र, ७ वटा गाउँपालिका र २ नगरपालिका (अनुसूची १) मा विभाजन गरिएको छ भने प्रशासनिक केन्द्र खलंगा प्यूठानमा रहेको छ ।

१.४.३.२ प्रमुख धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरु : यस जिल्लामा पर्यटकीय दृष्टिले महत्वपूर्ण स्थानहरूमा स्वर्गद्वारी, ऐरावती, झाँक्रिस्थान, कालिका मन्दिर, शिवालय, गणेश मन्दिर (खलंगा), गौमुखी, मल्लरानी, कोठीभिर, भित्रीकोट आदि प्रसिद्ध रहेका छन् ।

१.४.३.३ हावापानी : समुन्द्र सतहबाट ३०५ मिटर देखि ३६५९ मिटर सम्मको उचाइमा पहाड, पर्वत, टार, बेसी आदि रहेको यो जिल्लामा खासगरी शीत र समशितोष्ण हावापानी पाइन्छ । यहाँ सामान्यतया न्यूनतम १४.८ डिग्री देखि अधिकतम २४.१ डिग्री सेल्सियससम्मको तापमान र सरदर १३०० मि.मि.. वार्षिक वर्षा भएको पाइन्छ ।

तालिका ५:-प्यूठान जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	प्यूठान नगरपालिका	प्यूठान नगरपालिका (४, ६-१७ र १९), माझकोट र जुम्रीकाँडा गा.वि.स.	१०	१२८.९६	साविक प्यूठान नगरपालिका ४ नं. वडा कार्यालय
२	स्वर्गद्वारी नगरपालिका	कोचिवाड, स्वर्गद्वारी, भित्री, सारी, बेलबास, बर्जीवाड र गोठिवाड गा.वि.स.	९	२२४.७	साविक भित्री गा.वि.स.को कार्यालय
३	गौमुखी गाउँपालिका	अर्खी, रजवारा, पूजा, खुंग, लिवाड र नारीकोट गा.वि.स.	७	१३९.०४	साविक पूजा गा.वि.स.को कार्यालय
४	माण्डवी गाउँपालिका	तिराम (१-४), मर्कावाड, नयाँगाउँ, रम्दी र उदयपुरकोट गा.वि.स.	५	११३.०८	वडा नं. ३ जस्पुर
५	सरुमारानी गाउँपालिका	बांगेसाल, हंशपुर, धुवाड (७ र ८) दुङ्गेगढी र तिराम (५-९) गा.वि.स.	६	१५७.९७	साविक दुङ्गेगढी गा.वि.स.को कार्यालय
६	मल्लरानी गाउँपालिका	प्यूठान नगरपालिका (१, २, ३, ५ र १८), चुँजा, रस्पुरकोट (६, ७, ८ र ९) र धरमपानी	५	८०.०९	साविक प्यूठान नगरपालिका कार्यालय
७	नौबहिनी गाउँपालिका	स्याउलीवाड, खवाड, लिघा, लुङ, डाम्नी र फोप्ली गा.वि.स.	८	२१३.४१	साविक लुङ गा.वि.स.को कार्यालय
८	झिमरुक गाउँपालिका	ओखरकोट, बाँदिकोट, बांगेमरोठ, तोरवाड, तुषारा र लिवाड (७-९) गा.वि.स.	८	१०६.९३	वडा नं. ४, भ्यागुते

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
९	ऐरावती गाउँपालिका	दांगवाड, बरौला, पकला, बिजुली, धुवांग (१, २, ३, ४, ५, ६ र ९) र रस्पुरकोट (१-५) गा.वि.स.	६	१५६.७५	साविक बरौला गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			६४	१३२०.९३	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.४ गुल्मी जिल्ला

१.४.४.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ

गुल्मी एक पहाडी जिल्ला हो, जहाँ रेसुङ्गा, रुरुक्षेत्र (रिडी) जस्ता पवित्र र ऐतिहासिक स्थलहरू रहेका छन्। संस्कृत भाषामा "गुल्म" शब्दको अर्थ सैनिक वा पल्टन भएको स्थान भन्ने बुझिन्छ। लिच्छवि कालदेखि नै यो क्षेत्र सामरिक दृष्टिले महत्त्वपूर्ण मानिन्थ्यो र यहाँ सैनिक छाउनीहरू रहेका थिए। त्यही कारणले गर्दा यस क्षेत्रलाई "गढि गुल्म" वा "गण्डकी नदीको छेउको छाउनी" भनेर चिनिन्थ्यो। गुल्मी जिल्लाभित्र पर्ने "गुल्मी चारपाला" भन्ने स्थान जसलाई "गुल्मीकोट" पनि भनिन्थ्यो। त्यस समयको प्रशासनिक तथा सुरक्षात्मक केन्द्र मानिन्थ्यो। यिनै ऐतिहासिक आधारहरूका कारण यस क्षेत्रको नाम "गुल्मी" रहन गएको भन्ने जनश्रुति पाइन्छ। रुरु क्षेत्र पूर्वीय सभ्यताको एउटा महत्त्वपूर्ण केन्द्र हो। त्यसैगरी पर्यटकीय दृष्टिले समेत गुल्मी जिल्ला अनुपम मानिन्छ। व्यवसायिक दृष्टिले गुल्मी कफी खेतीको जिल्लाका रूपमा परिचित छ।

१.४.४.२ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू : प्राचीन कालदेखि नै प्रसिद्ध नेपालको चार धाममध्ये एक धाम रुरु क्षेत्र हो। पौराणिक र ऐतिहासिक गाथा बोकेको, जैविक विविधता र प्राकृतिक सौन्दर्यले भरिपूर्ण तपोभूमि रेसुङ्गा क्षेत्र यस क्षेत्रमा अवस्थित छ। यसैगरी धार्मिक र ऐतिहासिक महत्त्व बोकेका रुद्रवेणी, कुर्घा मालिका, श्रृंगाको श्रृंगेश्वर मन्दिर, लिच्छविकालीन चारपाला स्थित शिवालय, शान्तिपुरको चक्रेश्वर, तथा ऐतिहासिक दरबार र कोटहरू जस्तै चारपाला दरबार, मुसिकोट, चन्द्रकोट, ईशमाकोट, धुर्कोट बम्घा कोट, पुर्कोट, ज्ञवा क्षेत्र गुल्मी जिल्लामा रहेका छन्।

त्यसैगरी जैविक विविधता र प्राकृतिक सौन्दर्यले भरिपूर्ण मदाने लेक (टोप्रे-गुफा), टिमुरे लेक, दिब्रुङ दह, पुर्कोट दह, थाप्ले लेक, कङ्गे देउराली, सत्यवती, शालिमे दहजस्ता स्थलहरू यस जिल्लाका प्रमुख पर्यटकीय गन्तव्य हुन्। प्रकृतिको अनुपम संरचना समेटिएका विचित्र गुफाहरू जस्तै सिदेश्वर गुफा, अचमेश्वर गुफा आदि गुल्मी जिल्लाका ऐतिहासिक, धार्मिक तथा प्राकृतिक सम्पदाका महत्त्वपूर्ण भाग हुन्।

१.४.४.३ हावापानी : यस जिल्लाको १५२५ फिटदेखि ३००० फिटसम्मको उचाइमा उष्ण मनसुनी जलवायु, ३००० फिट देखि ७००० फिट उचाइसम्म अर्धोष्ण जलवायु तथा ७००० फिटभन्दा माथि शीतोष्ण मौसमी हावापानी पाइन्छ। यहाँको तापक्रम ६°C देखि ३५°C सम्म रहने गर्दछ भने वार्षिक सरदर वर्षा ११०० मि.मि. रहेको छ।

तालिका ६: गुल्मी जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	मुसिकोट नगरपालिका	अर्लाङ्गकोट, आँपचौर, कुर्घा, वडागाउँ, मुसिकोट, वामीटक्सार, पौदीअमराई र नेटा (१, २, ३ र ४) गा.वि.स.	९	११४.७४	साविक वामिटक्सार गा.वि.स.को कार्यालय
२	रेसुङ्गा नगरपालिका	रेसुङ्गा नगरपालिका, पराल्मी र नयाँगाउँ (८ र ९) गा.वि.स.	१४	८३.७४	साविक रेसुङ्गा नगरपालिका कार्यालय
३	ईस्मा गाउँपालिका	हस्तिचौर, दर्लामचौर, इस्मारजस्थल, दोहोली र अमरपुर गा.वि.स.	६	८१.८८	साविक ईस्मारजस्थल गा.वि.स.को कार्यालय
४	कालीगण्डकी गाउँपालिका	पूर्तिघाट, फोक्सिङ्ग, हर्मिचौर, अर्वेनी, जयखानी, खड्गकोट र भुर्तुङ्ग गा.वि.स.	७	१०१.०४	साविक पूर्तिघाट गा.वि.स.को कार्यालय
५	गुल्मी दरबार गाउँपालिका	वीरबास, दरबारदेवीस्थान, गौडाकोट, अमरअर्वाथोक, जुभुङ्ग र बलिथुम गा.वि.स.	७	७९.९९	साविक गौडाकोट गा.वि.स.को कार्यालय
६	सत्यवती गाउँपालिका	अक्षेवा, ठूलोलुम्पेक, जोहाङ्ग, जुनियाँ, भासेँ, हंसरा र लिम्घा गा.वि.स.	८	११५.९२	साविक जोहाङ गा.वि.स.को कार्यालय
७	चन्द्रकोट गाउँपालिका	शान्तिपुर, हरेवा, हरिचौर, विशुखर्क, तुराङ्ग, ग्वाघा, रुपाकोट, दिब्रुङ्ग	८	१०५.७३	साविक शान्तिपुर गा.वि.स.को कार्यालय
८	रुरुक्षेत्र गाउँपालिका	रिमुवा, रुरु, थानपति, ग्वादी, बलेटक्सार, बम्घा	६	६७.३८	वडा नं. ४, छयूवेशी
९	छत्रकोट गाउँपालिका	हर्दिनेटा, हुँगा, खर्ज्याङ्ग, पल्लिकोट, दौघा, दिगाम	६	८७.०१	छत्रकोट-३, हर्दिनेटाको चोएगा
१०	धुर्कोट गाउँपालिका	वाङ्ला, वस्तु, धुर्कोट रजस्थल, जैसीथोक, हाडहाडे, नयाँगाउँ (१-७), पिपलधारा	७	८६.३२	वडा नं. ४, जैसीथोक बबोट
११	मदाने गाउँपालिका	अग्लुङ्ग, बाझकटेरी, भनभने, मलायगिरी, म्यालपोखरी, पुर्कोट दह, सिर्सेनी	७	९४.५२	साविक पुर्कोटदह गा.वि.स.को कार्यालय
१२	मालिका गाउँपालिका	अर्खावाङ्ग, हवाङ्दी, अर्जे, दर्लिङ्ग, घमिर, मर्भुङ्ग, छापहिले, नेटा (५-९)	७	९२.४९	साविक अर्खावाङ्ग गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			९३	१११०.७६	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.५ अर्घाखाँची जिल्ला

१.४.५.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ : नेपाल सरकारको संघीय संरचना अनुसार लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत पर्ने १२ वटा जिल्ला मध्ये अर्घाखाँची जिल्ला एक पहाडी जिल्ला हो । अर्घाखाँची जिल्लाको नामाकरणका सम्बन्धमा प्राप्त जनविश्वास अनुसार यस जिल्लाको अर्घा भन्ने स्थानमा रहेको भगवती मन्दिरमा अर्घका रूपमा दही चढाउँदा देवी उत्पत्ति भएकाले सोही स्थानबाट अर्घा शब्दको उत्पत्ति भएको हो भन्ने भनाइ छ । त्यसैगरी खाँची शब्दको उत्पत्ति भने सरकारले कर असुल गर्ने ठाउँ वा व्यक्तिलाई खजाञ्ची भन्ने प्रचलन भएकाले त्यसैबाट अपभ्रंश भई अर्घाखाँची हुन

गएको हो भन्ने तर्क पनि पाइन्छ । बाइसे चौबीसे राज्य अन्तर्गत भुरे राजाका पालामा चौबीसे राज्य अन्तर्गत पर्ने अर्घा दरबारका राजा र खाँची दरबारका राजा बीच सन्धि भएपछि यस जिल्लाको नाम अर्घाखाँची हुन गएको र सोही सन्धि भएको स्थानलाई सन्धिखर्क नामाकरण गरिएको जनविश्वास रहि आएको छ । सोही स्थानमा हाल अर्घाखाँची जिल्लाको सदरमुकाम रहेको छ । पूर्वीय दर्शन धार्मिक ग्रन्थहरूमा महत्वपूर्णका साथ वर्णित प्रसङ्ग अनुसार देव-देवीको पुण्य तपस्थलीको रूपमा हेरिन्छ । धार्मिक, सामाजिक तथा साँस्कृतिक विविधताले सम्पन्न अर्घाखाँची जिल्ला सातै रङ्गी मिसिएको ईन्द्रेणी जस्तै छ । वि.सं.१८४३ मा एकीकरणको शिलशिलामा अर्घाखाँची जिल्ला तत्कालीन पाल्पा राज्यमा गाभिएको थियो । वि.सं.२०१८ सालमा गुल्मी जिल्ला अन्तर्गत रहेपनि नेपाललाई १४ अञ्चल ७५ जिल्लामा विभाजन गरेपछि मात्रै अर्घाखाँची जिल्ला छुट्टै जिल्ला भएको हो ।

१.४.५.२ महत्वपूर्ण ऐतिहासिक, धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थलहरू

- सन्धिखर्क र शितगंगा नगरपालिका:- सुपादेउराली मन्दिर
- छत्रदेव गाउँपालिका:- छत्रमहाराजको मन्दिर, ऐतिहासिक पौवा ,तारा खस्ने मन्दिर
- पाणिनी गाउँपालिका:- दुर्वासेश्वर गुफा ,पाणिनी तपोभूमि
- सन्धिखर्क नगरपालिका:- नृत्याञ्जल पर्वत,खाँची भगवती मन्दिर, गंगा सरोवर ताल, सिद्धेश्वर मन्दिर , रक गाडैन, बैकुण्ठपुरी संग्रहालय, अर्घा भगवती मन्दिर, मथुरावेसी धार्मिक स्थल, सिद्धेश्वर शिवालय मन्दिर ,पाञ्चायन मन्दिर
- शितगंगा नगरपालिका:- डमरु दह ,वाणगंगा धाम, रावण शंख, पतञ्जली धाम
- मालारानी गाउँपालिका:- नरसिंहथान मन्दिर, जालकाँडाको लेक, मालारानीको मन्दिर ,मनचिन्ते पानी
- भूमिकास्थान गाउँपालिका:- भूमिकास्थान मन्दिर ,सेडलेड दह

१.४.५.३ हावापानी : यस जिल्लाको औसत तापक्रम ६.५° सेल्सियस देखि ४०° सेल्सियस सम्म रहने गर्दछ भने

वार्षिक सरदर वर्षा २२०० मिलिमिटर सम्म रहको छ । यस जिल्लामा उष्ण ,अर्धोष्ण तथा शीतोष्ण तीनै खालको हावापानी पाइन्छ ।

तालिका ७:-अर्घाखाँची जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	सन्धिखर्क नगरपालिका	सन्धिखर्क नगरपालिका र पाली-वडा नं.९ गा.वि.स.	१२	१२९.४२	साविक सन्धिखर्क नगरपालिका कार्यालय
२	शितगंगा नगरपालिका	ठाडा, जुकेना, जलुके, सिद्धारा, सिमपानी, सितापुर र सुवर्णखाल गा.वि.स.	१४	६१०.४३	साविक टाण्डा गा.वि.सं.को कार्यालय
३	भूमिकास्थान नगरपालिका	धनचौर, नुवाकोट, खिल्जी, असुरकोट, धारापानी, ढाकावाड र ढिकुरा गा.वि.स.	१०	१५९.१३	साविक नुवाकोट गा.वि.सं.को कार्यालय
४	छत्रदेव गाउँपालिका	छत्रगंज, भगवती, बल्कोट, केरुंगा, ठूलापोखरा, अर्घातोप(२-५), मरेङ्ग (७-९) र चिदिका (१-८) गा.वि.स.	८	८७.६२	साविक छत्रगंज गा.वि.सं.को कार्यालय

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
५	पाणिनी गाउँपालिका	पणेना, खिदिम, पोखराथोक, पटोटी, मैदान, धातिवाङ, अडगुरी, चिदिगा-९ र पाली (१-८) गा.वि.स.	८	१५१.४२	दुर्गाफाट
६	मालारानी गाउँपालिका	खन, खनदह, बाँगी, हँसपुर, गोखुङ्गा अर्घातोष (१, ६, ७, ८, ९) र मरेङ्ग (१-६) गा.वि.स.	९	१०१.०६	साविक खनदह गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			६१	१२३९.०८	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.६ पाल्पा जिल्ला

१.४.६.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ : लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका १२ जिल्ला मध्ये पाल्पा जिल्ला एक पहाडी जिल्ला हो। यस जिल्लाको सदरमुकाम तानसेनमा पर्दछ । भारतमा मुगलहरूको आक्रमण सहन नसकी तुथाराय सेन प्रयागबाट धपिएर बुटवलको बाटो भएर रिसिङ्गमा लामो समयसम्म बसी पछि कुसुमखोला, पालुङ्गमैनादी र ठिमुरेको सिमानामा पर्ने रिब्दीकोटमा आफ्नो स्वतन्त्र राज्य स्थापना गरे। तानसेन आउनुअघि सेनवंशीय राजाहरू शिलाङ्गथोकको नजिक रहेको पुरानकोटलाई राजधानी बनाई शासन गरेको इतिहास भेटिन्छ। वि.सं. १३६३ मा तुथाराय सेनदेखि प्रारम्भ भई पाल्पा राज्यको संस्थापक मानिने रुद्र सेनले वि.सं. १५६३ मा पाल्पा राज्यको स्थापना गरेका थिए। झण्डै ४९८ वर्षसम्म शासन गर्ने पाल्पाली सेन राजाहरूमध्ये पछिल्ला पृथ्वीपाल सेनको पालामा बहादुर शाह र भीमसेन थापाको रणनीतिक चतुर्याईले पाल्पा राज्य वि.सं. १८६१ मा नेपाल राज्यमा गाभियो। मुकुन्द सेन प्रथमको नेतृत्वमा पाल्पाले काठमाडौं, धनकुटा र भोजपुरसम्म राज्य बिस्तार गरेको पाइन्छ।

इटालीका प्रसिद्ध विद्वान तथा इतिहासकार प्रो. जोशेफ टुचीको भनाइअनुसार यस जिल्लाको अस्तित्व ईशाको पाँचौं शताब्दीतिर थियो। त्यस समय भारतवर्ष र चीन प्रदेशको ठूलो क्षेत्र मङ्गोलियाको आधिपत्यमा रहेको अड्कल गरिएको छ । उनको भनाइअनुसार मङ्गोलियन शब्द 'वाल्वा' बाट पाल्पा बन्न गएको हो। यसको अर्थ सीप, कला र कालिगढ हुन्छ। यस जिल्लाको सदरमुकाम तानसेनको नामाकरण स्थानीय किम्बदन्तीअनुसार धापमा गढेको गोरुलाई उद्धार गर्न सिङ् तान भनी गुहार्दा तानसेन रहन गएको हो भन्ने छ।

१.४.६.२ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू : तानसेन नगरपालिकाभित्र रहेका -रानी महल (काली गण्डकी नदीको किनारमा), अमरनारायण मन्दिर (नारायणस्थान), श्रीनगर (बतासे डाँडा) , भगवती मन्दिर (भगवती टोल), पाल्पा दरबार (तानसेन बजार)

भैरव मन्दिर (रिब्दीकोट गाउँपालिका, भैरवस्थान), ऋषिकेश मन्दिर- रिडी/रुरुक्षेत्र (स्याङ्जा, पाल्पा र गुल्मीको संगमस्थल) कौडेलोक (माथागढी गाउँपालिका-३), तालपोखरा (रामपुर नगरपालिका), सत्यवती ताल (तिनाउ गाउँपालिका -४), रम्भा मन्दिर (रम्भा गाउँपालिका, ताहु)

१.४.६.३ हावापानी : यो जिल्ला समुद्री सतहबाट करिब २०० मिटर देखि २००० मिटर उचाइसम्म फैलिएको छ। उष्ण जलवायु देखि समशितोष्ण हावापानी पाइने यस भूमिमा प्राकृतिक वनस्पति एवं

जैविक विविधता पाइन्छ । यस जिल्लाको औसत तापक्रम २३ डिग्री सेल्सियस भएपनि गर्मीयाममा ३५ डिग्री सेल्सियस भन्दा बढी र जाडोयाममा ३.७ डिग्री सेल्सियस भन्दा कम हुँदैन ।

तालिका ८:-पाल्पा जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	रामपुर नगरपालिका	रामपुर नगरपालिका	१०	१२३.३४	साविक रामपुर नगरपालिका कार्यालय
२	तानसेन नगरपालिका	तानसेन नगरपालिका, बराङ्दी (२-६), मदनपोखरा, तेल्घा, बन्दिपोखरा, बौघापोखराथोक, बौघागुम्हा र अर्गली गा.वि.स.	१४	१०९.८	साविक तानसेन नगरपालिका कार्यालय
३	निस्दी गाउँपालिका	वाकामलाङ्, सहलकोट, झिरुवास, मित्याल, गल्धा, अर्चले र ज्यामिरे गा.वि.स.	७	१९४.५	साविक मित्याल गा.वि.स.को कार्यालय
४	पूर्वखोला गाउँपालिका	सिलुवा, जल्पा, रिङ्नेरह, देवीनगर, विरकोट र हेक्लाङ् (१-८) गा.वि.स.	६	१३८.०५	साविक रिङ्नेरह गा.वि.स.को कार्यालय
५	रम्भा गाउँपालिका	हुँगी, हेक्लाङ्-९, फोक्सीङ्कोट, पिपलडाँडा, हुमिन र ताँहु गा.वि.स.	५	९४.१२	साविक पिपलडाँडा गा.वि.स.को कार्यालय
६	माथागढी गाउँपालिका	चिदीपानी, रुप्से, कसेनी, झडेवा, गेठादी, रहवास र बहादुरपुर गा.वि.स.	८	२१५.४९	साविक झडेवा गा.वि.स.को कार्यालय
७	तिनाउ गाउँपालिका	कचल, दोभान, कोलडाँडा र मस्याम गा.वि.स.	६	२०२	साविक दोभान गा.वि.स.को कार्यालय
८	बगनासकाली गाउँपालिका	चिर्तुङधारा, पोखराथोक, नायरनमतलेस, खानीछाप, दर्लमडाँडा, यम्घा, खानीगाउँ, बराङ्दी (१,७,८ र ९) र चाप्पानी गा.वि.स.	९	८४.१७	साविक चिर्तुङधारा गा.वि.स.को कार्यालय
९	रिब्दिकोट गाउँपालिका	ख्याहा, देउराली, खस्यौली, भैरवस्थान, कुसुमखोला, ठिमुरे, पालुङमैनादी र फेक गा.वि.स.	८	१२४.५५	साविक खस्यौली गा.वि.स.को कार्यालय
१०	रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	सिद्धेश्वर, सोमादी, भुवनपोखरी, छहरा, मुझुङ, जुठापौवा, बल्डेङगढी र सत्यवती गा.वि.स.	८	१७५.८८	साविक छहरा गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			८१	१४६१.९	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.७ नवलपरासी-पश्चिम

१.४.७.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ: नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) नेपालको लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका १२ जिल्ला मध्ये एक जिल्ला हो। वि.सं. २०१८ सालमा पूर्वको नवलपुर र पश्चिमको परासी क्षेत्र गाभेर बनाइएको जिल्लालाई फेरि वि.सं. २०७४ सालमा अलग्याई छुट्टाछुट्टै नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व) र नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) बनाइएको हो । यस जिल्लाको सदरमुकाम रामग्राममा अवस्थित छ।

३ असोज २०७२ मा, नेपालले प्रशासनिक विभाजनको पुनर्निर्माण गरेपछि नवलपरासी जिल्लालाई नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पूर्व) र नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) गरी दुई जिल्लामा विभाजित गरेको थियो।

करिब ७४७.०५ वर्ग कि.मी. क्षेत्रफलमा फैलिएको यस जिल्लाको पूर्वमा नवलपुर, पश्चिममा रुपन्देही, उत्तरमा पाल्पा जिल्ला र दक्षिणमा मित्रराष्ट्र भारतको उत्तर प्रदेश र विहार प्रान्त पर्दछन् । समुद्री सतहबाट करिब ९१ मिटर देखि १९३६ मिटर सम्मको उचाइमा अवस्थित जिल्लाको पूर्व-दक्षिण सुस्ता गाउँपालिका, पश्चिम-दक्षिण भागमा तराई, उत्तर-पूर्व र उत्तर-पश्चिम भागमा महाभारत पर्वत श्रृङ्खलाको चुरे पहाडी क्षेत्र पाइन्छ । नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) जिल्ला भौगोलिक रूपमा पनि सम्पन्न एवं भिन्नै पहिचान बोकेको तीन तल्ले जिल्लाको रूपमा सुपरिचित रहेको छ । यहाँ पहाडी क्षेत्र र तराई क्षेत्र रहेका छन् । यसै भौगोलिक विविधताका कारण नेपाल राज्यभरिकै हावापानी वातावरण र संस्कृति यहाँ पाइन्छ । यहाँको न्यूनतम तापक्रम ५ डिग्री सेल्सियस र अधिकतम तापक्रम ४४ डिग्री सेल्सियस सम्म रहेको पाइन्छ । कालीगण्डकी करिडोर अन्तर्गत नारायणी नदीको कञ्चन जलप्रवाहबाट सदियौं देखि सिंचित यस जिल्लामा विविध जातजाति, भाषाभाषी, धर्म संस्कृतिको सम्मिश्रण पाइन्छ । भौगोलिक रूपमा यस जिल्लाको सम्पूर्ण भू-भागलाई दाउन्नेडाँडाले करिब बीचबाट चिरी पूर्व तर्फ नवलपुर क्षेत्र र पश्चिम तर्फ परासी क्षेत्रको रूपमा जिल्लालाई दुई खण्डमा विभाजन गरेको छ । यहाँ तुरिया, धनेवा, झरही जस्ता खोलानालाले निरन्तर रूपमा जलप्रवाह गरिरहेका छन् । त्यसैगरी करिब ८४ बिघा क्षेत्रफलमा फैलिएको ऐतिहासिक नन्दन ताल, गैंडा ताल, पिपरपाती नाला, बुढाहा र सुसिहवा तालले थुप्रै जलचरहरूलाई बासस्थान प्रदान गरी जिल्लाको गरिमालाई निरन्तर बढाइ रहेका छन् । वि.सं. २०७३ सालमा यस जिल्लालाई नवलपरासी (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) नामाकरण गरिएको हो । प्रशासनिक दृष्टिले यो जिल्ला ४ वटा गाउँपालिका, ३ वटा नगरपालिका, २ वटा संघीय निर्वाचन क्षेत्र, र ४ वटा प्रदेश निर्वाचन क्षेत्रमा विभाजित छ । यस जिल्लाको सदरमुकाम रामग्राम नगरपालिकामा पर्दछ, जसको केन्द्र परासी बजारमा अवस्थित छ । जुन पूर्व-पश्चिम राजमार्गको सुनवल भन्ने स्थानबाट ९ कि.मी. दक्षिणमा अवस्थित रहेको छ । ऐतिहासिक एवं सांस्कृतिक रूपमा भिन्नै पहिचान बोकेको यस स्थानमा महामानव भगवान् बुद्धको परिनिर्वाण पश्चात् प्राप्त आठवटा अस्थिधातु मध्ये एक अस्थि धातु राखिएको विश्व प्रसिद्ध रामग्राम स्तुप रहेको छ । प्राचीन समयमा सम्राट अशोकले अन्य स्थलका अस्थि धातुहरू निकाली आफ्नो राज्यमा विभाजन गरी कैयौं बौद्ध स्तुपहरू निर्माण गरेका भएतापनि यस स्थलमा रहेको अस्थिधातु निकाल्न आउँदा नाग र हात्तीहरूले संरक्षण गरी निकाल्न नदिएको भन्ने जनश्रुति रहेको छ । यसै पवित्र स्थलको नामबाट नगरपालिकाको नामाकरण गरिएको हो । यो रामग्राम महामानव गौतमबुद्धको मावली गाउँ, उनको बाल्यकालको क्रिडास्थल र प्राचीन कोलीय गणराज्यको राजधानी रहेको विश्वास गरिन्छ । यहाँ पृथ्वीनारायण शाहले नेपाल एकीकरण गर्नु पूर्व पाल्पाका सेन वंशी राजाहरूका इष्टदेवी पाल्ही भगवतीको प्रसिद्ध मन्दिर रहेको छ । यस जिल्लामा सोना-तमसा र सप्तगण्डकी नदीहरूको

सम्मिश्रणबाट बनेको प्रसिद्ध त्रिवेणी धाम (जुन स्थल भारतको प्रयागराज जत्तिकै श्रद्धा र आस्थाको केन्द्रको रूपमा रहेको छ। यसका अतिरिक्त यहाँ मदारथान, बाबा बर्दगोरिया कुटी, अनुमाघाट, पण्डितपुर, घुमारिघाट जस्ता पर्यटकीय एवं धार्मिक स्थलहरू रहेका छन् भने थुप्रै मठमन्दिरहरू समेत रहेका छन् । यस जिल्लाका व्यापारिक महत्वका केन्द्रहरूमा परासी, महेशपुर, सुनवल, बर्दघाट, जमुनिया र भुमही महत्वपूर्ण रहेका छन् । जिल्लाको सदरमुकाम परासीबाट १२ कि.मी.को दूरीमा भारतीय सीमावर्ती बजार ठूठीवारी अवस्थित रहेको छ जहाँबाट गोरखपुर, लखनऊ जस्ता ठूला भारतीय बजारहरूका साथै महामानव गौतम बुद्धले परिनिर्वाण प्राप्त गर्नुभएको प्रसिद्ध स्थल कुशिनगर समेत सजिलै जान सकिन्छ । नवलपरासी-पश्चिम जिल्लामा चितवन सिमेन्ट कम्पनी, निर्माण सिमेन्ट कम्पनी, एम.के. पेपर मिल्स जस्ता प्रमुख औद्योगिक कारखानाहरू समेत रहेका छन् भने परासी बजारका छिमेकी बजारहरूमा रुपन्देहीको बुटवल र भैरहवा निकै नजिक एवं सुविधाजनक मानिन्छ साथै जिल्लाको अधिकतम व्यापार समेत यसै स्थानहरूबाट आश्रित रहेको पाइन्छ । बसोबासका दृष्टिले हिन्दु, मुस्लिम, बौद्धिष्ट, क्रिश्चियन धर्म सम्प्रदाय एवं पहाडी, मधेशीहरूको मिश्रित बसोबास भएको पाइन्छ । यहाँ बाहिरबाट आउने आगन्तुक पाहुना एवं पर्यटकहरूका लागि खाना एवं बासका लागि अत्याधुनिक सुविधा सम्पन्न होटलहरू पनि विस्तारै सहरोन्मुख हुदै गएका कारण केही सुविधा सम्पन्न, आरामदायी एवं सामान्यदेखि स्तरिय होटल रेष्टुराहरूको प्रचुर उपलब्धता रहेको छ ।

१.४.७.२ प्रमुख धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरू : भगवान् गौतम बुद्धको पवित्र अस्थिधातु रहेको प्राचीन रामग्राम स्तुप ,पण्डितपुर, घुमारिघाट, कोलवृक्ष आदि रामग्राम नगरपालिकामा रहेका छन् भने पाल्ही भगवती मन्दिर पाल्हीनन्दन गाउँपालिकामा रहेको छ । यसैगरी बर्दघाट नगरपालिकाभित्र संसारकोट, बुद्धमङ्गल ताल, कञ्चनगढी, बाउन्नघोला सिमसार क्षेत्र र शहिदपार्क रहेका छन् । यस्तै सुनवल नगरपालिकाभित्र देवदह ताल, तरगौली, बाबा बर्दगोरिया, महलपोखरी, कृष्णधाम, बैरागनाथ मन्दिर र हिलपार्क रहेका छन् ।

सुस्ता गाउँपालिकामा अनोमाघाट (ठाडीघाट), चुहाडी (कुंवारवर्ती माई थान), बालपुरी मठधुनी मन्दिर र मदारबाबा रहेका छन् ।

१.४.७.३ हावापानी : यस जिल्लामा उष्ण तथा उपोष्ण हावापानी पाइन्छ। ग्रीष्मयाममा यहाँको तापक्रम ३८ देखि ४३ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्दछ भने शीतकालमा १५ देखि ५ डिग्री सेल्सियससम्म ओर्लिन्छ । जिल्लाको औसत तापक्रम २०.५ डि.से. देखि २८.९ डि.से.सम्म रहेको पाइन्छ। गर्मी याममा कहिलेकाहीं तातो हावा अर्थात लु र हिउँदमा कहिलेकाहीं शीतलहर सम्म चल्ने गर्दछ। वर्षा ऋतुमा हिन्द महासागरको बङ्गालको खाडीबाट आउने मनसुनी हावाले वर्षा गराउने गर्दछ।

तालिका ९:-नवलपरासी-पश्चिम जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	स्थानीय तहको केन्द्र	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	बर्दघाट नगरपालिका	बर्दघाट नगरपालिका, धुरकोट (७,८), जहदा, जमुनिया (१,८), दाउन्नेदेवी र रूपौलिया (१,२) गा.वि.स.	१६	१६२.१	साविक बर्दघाट नगरपालिका कार्यालय
२	रामग्राम नगरपालिका	रामग्राम नगरपालिका, अमरौट, सुक्रौली, बन्जरिया, हकुइ, सनइ (४-५) र देवगाव गा.वि.स.	१८	१२८.३	साविक रामग्राम नगरपालिका कार्यालय
३	सुनवल नगरपालिका	सुनवल नगरपालिका, धुरकोट (६) र रामनगर गा.वि.स.	१३	१३९.१	साविक सुनवल नगरपालिका कार्यालय
४	सुस्ता गाउँपालिका	त्रिवेणीसुस्ता (४), रूपौलिया (३-९), कुडिया, नरसही र पकलिहवा गा.वि.स.	५	९१.२४	साविक कुडिया गा.वि.स.को कार्यालय
५	पाल्हीनन्दन गाउँपालिका	रामपुरवा, हरपुर, कुश्मा, पाल्ही, गोरमी र सनइ (१-३,६-९) गा.वि.स.	६	४४.६७	साविक कुश्मा गा.वि.स.को कार्यालय
६	प्रतापपुर गाउँपालिका	जमुनिया (२-७,९), सोमानी, ठूलोखैरतवा, वैदोली, गुठीप्रसौनी, गुठीसुर्यपुरा र प्रतापपुर गा.वि.स.	९	८७.५५	साविक प्रतापपुर गा.वि.स.को कार्यालय
७	सरावल गाउँपालिका	तिलकपुर, मनरी, सरावल, बडहरादुवैलिया, रामपुरखडौना र भुजहवा गा.वि.स.	७	७३.१९	साविक सरावल गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			७४	७२६.१	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.८ रुपन्देही जिल्ला

१.४.८.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ : विश्व मानचित्रमा समुद्री सतहबाट १५२ मिटरदेखि १२१९ मिटर सम्मको उचाइमा रहेको रुपन्देही जिल्ला नेपालको लुम्बिनी प्रदेशका १२ जिल्लाहरू मध्ये तराईमा पर्ने एक जिल्ला हो । यस जिल्लाको पूर्वमा नवलपरासी-पश्चिम (बर्दघाट-सुस्ता पश्चिम), पश्चिममा कपिलवस्तु, उत्तरमा पाल्पा र दक्षिणमा भारतको उत्तर प्रदेश पर्दछ । यस जिल्लाका सिद्धार्थनगर नगरपालिका, रोहीणी गाउँपालिका, मायादेवी गाउँपालिका, कोटहीमाई गाउँपालिका, मर्चवारी गाउँपालिका, सम्मरीमाई गाउँपालिका र लुम्बिनी साँस्कृतिक नगरपालिकाको ५९.५ कि.मि दुरी भारतसँगको खुला सिमाना रहेको छ । २ नगरपालिका र ४ गाउँपालिकाका केही वडा भारतको महाराजगञ्ज र सिद्धार्थनगर जिल्लासँग जोडिएका छन् । जिल्लाको दक्षिण सीमामा जोडिएका मुख्य नाकाहरू बेलहिया, भगवानपुर, मनहरापुर, अमवा, सेमरपानी, कदमहवा, खैराघाट, ठोटरी, चण्डीघाट, दुबेथुमुवा, हडवड र कालीदह रहेका छन् ।

विश्व शान्तिका अग्रदूत गौतम बुद्धको पवित्र जन्मस्थलको रूपमा विश्वमा नै परिचित यो जिल्ला ऐतिहासिक भौगोलिक एवं पर्यटकीय दृष्टिले ज्यादै महत्वपूर्ण मानिन्छ यस जिल्लालाई चुरे क्षेत्र, भावर

क्षेत्र र तराई/मधेश गरी ३ भौगोलिक क्षेत्रहरूमा विभाजन गर्न सकिन्छ । धेरै धार्मिकस्थलहरू, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक महत्वका स्थानहरू, औद्योगिक तथा प्राविधिक क्षेत्रहरू, कृषि, वातावरण तथा जैविक विविधतायुक्त आर्थिक तथा पर्यटकीय महत्वका क्षेत्रहरू रहेको यस जिल्लाको नामाकरण भगवान गौतम बुद्धसँग जोडिएको छ । गौतम बुद्धको आमा मायादेवी यसै जिल्ला देवदहको भवानीपुरमा जन्मिएकी थिइन् । उनी अत्यन्त सुन्दरी भएकोले उनलाई रुपिदेवी भनिन्थ्यो र त्यही शब्द रुपिदेवीबाट रुपन्देही भएको हो भन्ने भनाइ छ ।

१.४.८.२ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू : गौतम बुद्धको जन्मस्थल -लुम्बिनी, मणिमुकुन्द सेन उद्यान तथा मणिमुकुन्द सेन दरबार, उजिरसिंह जितगढी किल्ला, राधाकृष्ण मन्दिर -बुटवल, गौतमबुद्धको मावली -देवदह, प्रकटेश्वर महादेव मन्दिर- चिल्हिया, पर्रोहा परमेश्वर बोलबम धाम, सैनामैना ऐतिहासिक स्थल- सैनामैना पर्रोहा र मर्चवारीदेवी मन्दिर —बोगाडी

१.४.८.३ हावापानी : रुपन्देही जिल्लामा उष्ण र उपोष्ण प्रदेशीय हावापानी पाइन्छ । विशेषगरी वैशाख, ज्येष्ठमा ज्यादै गर्मी हुन्छ भने पुष, माघ महिनामा निकै जाडो हुन्छ । जल तथा मौसम विज्ञान विभागका अनुसार यस जिल्लाको अधिकतम तापक्रम ४३.७ डि.से. र न्यूनतम ८.७५ डि.से. सम्म रहेको पाइन्छ । आषाढ, श्रावण र भाद्र महिनामा बढी वर्षा हुन्छ । वार्षिक सरदर १३९१ मि.मी. वर्षा हुने गर्दछ । असोज, कार्तिक, मंसिर, फागुन र चैत्रमा न त्यति गर्मी हुन्छ न त्यति धेरै जाडो नै हुन्छ ।

तालिका १० : रुपन्देही जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	बुटवल उपमहानगरपालिका	बुटवल उपमहानगरपालिका	१९	१०१.६१	साविक बुटवल उपमहानगरपालिका कार्यालय
२	देवदह नगरपालिका	देवदह नगरपालिका र सिकटन गा.वि.स.	१२	१३६.९५	साविक देवदह नगरपालिका कार्यालय
३	लुम्बिनी सांस्कृतिक नगरपालिका	लुम्बिनी सांस्कृतिक नगरपालिका	१३	११२.२१	साविक लुम्बिनी सांस्कृतिक नगरपालिका कार्यालय
४	सैनामैना नगरपालिका	सैनामैना नगरपालिका र सालझण्डी गा.वि.स.	११	१६२.१८	साविक सैनामैना नगरपालिका कार्यालय
५	सिद्धार्थनगर नगरपालिका	सिद्धार्थनगर नगरपालिका	१३	३६.०३	साविक सिद्धार्थनगर नगरपालिका कार्यालय
६	तिलोत्तमा नगरपालिका	तिलोत्तमा नगरपालिका	१७	१२६.१९	साविक तिलोत्तमा नगरपालिका कार्यालय
७	गैडहवा गाउँपालिका	सुर्यपुरा, जोगडा, साडी र विष्णुपुरा गा.वि.स.	९	९६.७९	साविक विष्णुपुरा गा.वि.स.को कार्यालय
८	कन्चन गाउँपालिका	रुद्रपुर र गजेडी गा.वि.स.	५	५८.५१	वडा नं. २ ब्यहोरी

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
९	कोटहीमाई गाउँपालिका	सक्रोनपकडी, सिपवा, मझगाँवा, बोगडी, मर्यादपुर र बैरघाट गा.वि.स.	७	५८.२६	साविक मझगाँवा गा.वि.स.को कार्यालय
१०	मर्चवारी गाउँपालिका	रायपुर, बगोली, सिलोटिया र सेमरा मर्चवार गा.वि.स.	७	४८.५५	साविक रायपुर गा.वि.स.को कार्यालय
११	मायादेवी गाउँपालिका	गोनहा, धमोली, हाटीबनगाँउ र कमहरिया गा.वि.स.	८	७२.४४	साविक कमहरिया गा.वि.स.को कार्यालय
१२	ओमसतिया गाउँपालिका	छोटी रामनगर, पडसरी, हाटी फर्साटिकर, पटखोली र बसन्तपुर गा.वि.स.	६	४८.५४	सा.हाटी फर्साटीकर गा.वि.स.को कार्यालय
१३	रोहिणी गाउँपालिका	धकधई, बगाहा, पजरकट्टी, पोखरभिण्डी, छिपागढ र बोदवार गा.वि.स.	७	६४.६२	साविक धकधई गा.वि.स.को कार्यालय
१४	सम्मरीमाई गाउँपालिका	करोता, थुम्हा पिपरहवा, फरेना, असुरैना, रोइनिहवा र बेतकुइयाँ गा.वि.स.	७	५०.७८	साविक फरेना गा.वि.स.को कार्यालय
१५	सियारी गाउँपालिका	मैनहिया, हनैया, चिलिया, पश्चिम अमुवा र दयानगर गा.वि.स.	७	६६.१७	साविक हनैया गा.वि.स.को कार्यालय
१६	शुद्धोदन गाउँपालिका	खडवा बनगाँउ, मानपकडी, सौरहवा	७	५७.६६	साविक मानपकडी
जम्मा			१५५	१२९७.५	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.९ कपिलवस्तु जिल्ला

१.४.९.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ : "कपिलवस्तु" नामाकरणका सम्बन्धमा प्राप्त जनविश्वास अनुसार प्राचीनकालमा कौशल देशका राजा ओकाकका सन्तानहरू उत्तरपट्टि छोडिँदा घुम्दै कपिलमुनि ऋषिको आश्रममा पुगे। उनीहरूले आफ्नो वृत्तान्त उल्लेख गरेपछि ऋषिले नजिकको सालको जंगल फाँडी बसोबास गर्न सल्लाह दिए अनुसार कालान्तरमा घना बस्ती हुन गएको कपिलवस्तु हुँदै कपिलवस्तु नामाकरण हुन गयो। शान्तिका अग्रदूत भगवान् शाक्यमुनि बुद्धको गृह जिल्ला प्राचीन कपिलवस्तु नेपालको लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत पश्चिम तराईमा पर्ने एक जिल्ला हो। समुद्र सतहबाट ९० देखि ८२४ मिटर उचाइमा रहेको यस जिल्लाको क्षेत्रफल १७३८ वर्ग किलोमिटर रहेको छ।

१.४.९.२ सांस्कृतिक, पुरातात्विक तथा ऐतिहासिक स्थलहरू : तिलौराकोट, कुदान, गोतिहवा, सगरहवा, निगलिहवा, डेरवा, सारकुप, अरौराकोट, सिसहनिया, समयमाई, ताम्रेश्वरनाथ महादेव, शिवगढी, रामघाट, लक्ष्मणघाट आदि ।

मेला:- रामघाट मेला, लक्ष्मणघाट मेला, रामलिला मेला, थारु पर्व, शिवगढी मेला, हथौसा मेला आदि ।

ताल:-जगदिशपुर ताल, सगरहवा ताल, विजुवा ताल, कोपवा ताल, बुढी ताल, हरिहरपुर ताल, कर्मा ताल, घोघहवा ताल, पुरैनी ताल आदि ।

१.४.९.३ हावापानी : यस जिल्लामा गर्मीमा तातो हावा (लु) चलेको बखत अधिकतम तापमान ४४ डिग्री सेल्सियससम्म पुग्दछ भने जाडोमा ४.५ डिग्री सेल्सियससम्म तापक्रम तल झर्ने गरेको पाइन्छ। साथै यस जिल्लामा औसत वार्षिक वर्षा १,५०० मिलिमिटर रहेको छ (कु. शा. केन्द्र,)। चैत्र महिनादेखि असोजको प्रारम्भ सम्म निकै गर्मी, असोज, कार्तिक तथा फागुनमा समशितोष्ण र बाँकी तीन महिना (मंसिर, पुष र माघ) मा ठण्डी हुने गर्दछ। यसरी यो जिल्लाको हावापानी मौसम अनुसार विविध र विषम किसिमको रहेको छ ।

तालिका ११:-कपिलवस्तु जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	कपिलवस्तु नगरपालिका	कपिलवस्तु नगरपालिका, धर्मपनिया, दोहनी, जहदी, निगलिहवा र सौराहा गा.वि.स.	१२	१३६.९१	साविक कपिलवस्तु नगरपालिकाको कार्यालय
२	बुद्धभूमि नगरपालिका	बुद्धबाटिका नगरपालिका, भूकुटी नगरपालिका, धनकौली, महुवा र मानपुर गा.वि.स.	१०	३६६.६७	वडा नं. ४ बुद्धी प्रतिष्ठालय हनुमानचोक
३	शिवराज नगरपालिका	शिवराज नगरपालिका, शिवगढी, लालपुर र थुनिया गा.वि.स.	११	२८४.०७	साविक शिवराज नगरपालिकाको कार्यालय
४	महाराजगंज नगरपालिका	महाराजगंज, सिसवा, उदयपुर, भलवारी, कुशावाह, कजरहवा, हरदौना, बलरामपुर र बरइपुर गा.वि.स.	११	११२.२१	साविक महाराजगंज गा.वि.स.को कार्यालय
५	कृष्णनगर नगरपालिका	कृष्णनगर नगरपालिका, भगवानपुर, विद्यानगर, पुरुषोत्तमपुर, अजीगरा, बहादुरगंज, रामनगर र भिल्मी गा.वि.स.	१२	९६.६६	साविक कृष्णनगर नगरपालिकाको कार्यालय
६	बाणगंगा नगरपालिका	बाणगंगा नगरपालिका	११	२३३.६८	साविक बाणगंगा नगरपालिकाको कार्यालय
७	मायादेवी गाउँपालिका	पकडी, अभिराव, फूलिका, पिपरा, बलुहवा, डुमरा, हरनामपुर र विजुवा गा.वि.स.	८	८८.५३	साविक पकडी गा.वि.स.को कार्यालय
८	यसोधरा गाउँपालिका	बसन्तपुर, बैदौली, गौरी, परसोहिया, रंगपुर, सिंहखोर, सोमदिह र तितिर्खी गा.वि.स.	८	६७.५६	साविक बैदौली गा.वि.स.को कार्यालय
९	शुद्धोधन गाउँपालिका	पिठुवा, पतरिया, नन्दनगर, लवनी, बासखोर र हथिहवा गा.वि.स.	६	९१.६९	साविक लवनी गा.वि.स.को कार्यालय
१०	विजयनगर गाउँपालिका	गुगौली, खुरहुरिया, पथरदेइया र गणेशपुर गा.वि.स.	७	१७३.१९	साविक खुरहुरिया गा.वि.स.को कार्यालय

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
जम्मा			९६	१६५१.१७	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.१० दाङ जिल्ला

१.४.१०.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ : दाङ जिल्ला नेपालको लुम्बिनी प्रदेश अन्तर्गत पर्ने एक भित्री मधेशको जिल्ला हो। लुम्बिनी प्रदेशको राजधानी यही जिल्लाको देउखुरी उपत्यका अन्तर्गत राप्ती गाउँपालिकामा रहेको छ । अधिदेखि दाङको उत्तरी काँठ पहाडी राजाहरूका अधीनमा र दक्षिणको मैदान भाग थारू राजाका अधीनमा थियो। बिक्रमको चौधौँ शताब्दीको आखिरतिर यो जुम्लाको अधीनमा थियो। वि.सं.१४८० तिर सवारी कोटका राजा रतन पाण्डेले थारू राज्यलाई आफ्नो राज्यमा मिलाएर रत्न परीक्षित नामले दाङका राजा भए।

केही समयपछि उनले बझाङबाट राजकुमार झिकाई आफ्ना ठाँउमा राजा बनाएर आफुले नाथ संप्रदायको दीक्षा लिई त्यसको प्रचारमा पश्चिमोत्तर भारततिर लागे। रतननाथले छाड्दा दाङ राज्यको विस्तार शिवराज ईलाकाको अरसोता देखि पश्चिम राप्तीसम्मको तुलसीपुर भनिने ईलाकामा पनि थियो। नेपालको एकीकरणका बेला सम्वत् १८४३ मा दाङका राजा नवल सिंहले तापाका लडाईमा वीरगति प्राप्त गरे।

पछि उनका राजकुमार दिलेर सिंहले पूरा दाङ देउखुरीको रक्षा गर्न सकेनन्। आफ्नो आधा राज्य तुलसीपुरको तराई मात्र बचाई त्यहीका मात्र राजा भै बसे। गोर्खालीले जितेको दाङको देउखुरी पृथ्वीनारायण शाहकी छोरी सल्यानकी युवराज्ञीलाई विर्ता भनी दिए। वि. सं. १८६५ मा सल्यानको राज्य नेपालमा मिल्दा दाङ देउखुरी पनि नेपालमा मिल्यो। वि.सं. १८९४ सालमा दरबारका कुनै कुमारीको विवाह गरिदिँदा सल्यानी राजा बंशज तेजबहादुर शाहलाई राजा पद र पश्चिमी दाङ फलावाङ राजाका नामले प्रदान गरियो र दाङ देउखुरी खण्डित भयो।

फलावाङ राज्य वि.सं. २०१८ सालमा उन्मूलन भएपछि दाङको पश्चिमी भाग र अधिदेखि सल्यानतर्फ रहेको दाङको उत्तरी पानी ढलो वि.सं २०३० सालतिर दाङ देउखुरीमा मिलेपछि दाङ देउखुरी आजको अवस्थामा आयो।

१.४.१०.२ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू : यस जिल्लामा हिन्दुहरूका लागि ख्याति पाएका मन्दिरहरू र थारू समुदायका भुइयार थानहरू समेत रहेका छन्। यसको अतिरिक्त बौद्ध, इस्लाम, क्रिष्चियन आदि धर्मसँग सन्बन्धित धार्मिक स्थलहरूसमेत निर्माण भएका छन् । दाङ जिल्लाका केही प्रमुख धार्मिक स्थलहरू तालिका १३ मा देखाइएको छ ।

तालिका १२:- दाङ जिल्लाका केही प्रमुख धार्मिक स्थलहरूको विवरण

नाम	अवस्थिती	नाम	अवस्थिती
अम्बिकेश्वरी मन्दिर	घोराही उ.म.न.पा., अम्बापुर	त्रिसिद्धेश्वरी मन्दिर	तुलसीपुर उ.म.न.पा, बजार
कालिका भगवती मन्दिर	घोराही उ.म.न.पा., मसिना	ॐ शिरडी साई मन्दिर	घोराही उ.म.न.पा. ट्राफिक चोक
सिद्ध रत्ननाथ पिठ	घोराही उ.म.न.पा., चौघेरा	राधाकृष्ण मन्दिर	तुलसीपुर उ.म.न.पा., दुधेना

नाम	अवस्थिति	नाम	अवस्थिति
पाण्डवेश्वर शिव मन्दिर	घोराही उ.म.न.पा., धर्ना, धारापानी	सत्यसाई केन्द्र	घोराही उ.म.न.पा., घोराही
बराह क्षेत्र बाहकुने ताल	घोराही उ.म.न.पा., सेवार	रामजानकी मन्दिर	गढवा गा.पा, कोईलाबास,
गढिटाकुरा मन्दिर	घोराही उ.म.न.पा. हापुर, नारेवाड	डुमडुमवा मन्दिर	लमही न.पा.चैलाही, मध्यनगर
जाल्पादेवी मन्दिर	घोराही उ.म.न.पा. रामपुर, हनोक	नम छु बौद्ध गुम्बा	घोराही उ.म.न.पा., मजुरे डाँडा
कालिका-मालिका मन्दिर	तुलसीपुर उ.म.न.पा., छिल्लीकोट	बराहक्षेत्र बासुदेव स्थान लरैना	घोराही उ.म.न.पा. ढिकपुर
बगरबाबा मन्दिर	लमही न.पा., सतबरिया, रिहार	ब्रह्म कुमारी ईश्वरीय विद्यालय	घोराही उ.म.न.पा.
बागेश्वरी मन्दिर	बंगलाचुली गा.पा. स्यूजा	समयठान	राजपुर गा.पा., बेला
उजादेवीकोट मन्दिर (भद्राक्षीदेवी मनकामना मन्दिर)	बंगलाचुली गा.पा. हाँसिपुर, देविकोट	सरिकोट	घोराही उ.म.न.पा., धर्ना
शुक्रेश्वरी मन्दिर	तुलसीपुर उ.म.न.पा., सुकौरा	सुन्दरादेवी भगवती मन्दिर	शान्तिनगर गा.पा., सुईकोट
सिद्धेश्वर शिव मन्दिर	तुलसीपुर उ.म.न.पा., शितलपुर	राधाकृष्ण मन्दिर	घोराही उ.म.न.पा., बैक रोड
प्रतापी मण्डली	घोराही उपमहानगरपालिका-१५	जामे मस्जिद अलसलफीया	घोराही उपमहानगरपालिका-१४

माथि उल्लेखित हिन्दुहरूका धार्मिक स्थलहरू अतिरिक्त इस्लाम धर्मावलम्बीहरूको आस्थाको रूपमा रहेका मस्जिदहरू यस जिल्लाको घोराही उ.म.न.पा., तुलसीपुर उ.म.न.पा. र लमही न.पा.का साथै गामीण क्षेत्रमा समेत स्थापना भएको पाईन्छ । यसैगरी क्रिष्चियन धर्मावलम्बीहरूको चर्चहरू पनि दाङ जिल्लाका शहरी तथा गामीण भेगमा दिनानुदिन बढ्दै गइरहेका छन् ।

प्रमुख तालहरू, झरना तथा पर्यटकीय क्षेत्र:- बाहकुने दह, चरिङ्गे दह, ज्यामिरे दह, तप्त कुण्ड, भोटे दह, जखेरा ताल, गौरीगाउँ ताल, पुरन्धारा झरना, बंगलाचुली भ्यू टावर, छिल्लीकोट, चमेरे गुफा, थारू सांस्कृतिक सङ्ग्रहालय चखौरा, राप्ती शान्ति उद्यान आदि ।

१.४.१०.३ हावापानी : नेपाल मानचित्रमा दाङ जिल्ला नेपालको दक्षिणी भागमा अवस्थित रहेर भारतसँग जोडिएतापनि यहाँ तराईका अन्य जिल्लाहरूको दाँजोमा कम गर्मी हुन्छ । जिल्लाको दक्षिणमा पर्ने देउखुरी तथा सोभन्दा दक्षिणी क्षेत्रमा उष्ण प्रकारको जलवायु (Tropical Climate) छ भने उत्तरी क्षेत्रमा पर्ने दाङ उपत्यकामा उपोष्ण प्रकारको जलवायु (Sub-Tropical Climate) रहेको छ । त्यसैगरी जिल्लाको उत्तरी पहाडी क्षेत्रमा शितोष्ण प्रकारको जलवायु (Temperate Climate) रहेको छ । यहाँको वायुमण्डलको सापेक्षित आद्रता कम भएका कारण हावा सुख्खा हुन्छ । यस जिल्लामा गृष्म ऋतुमा केही गर्मी र हिउँदमा सामान्य जाडो महसुस हुन्छ । तर देउखुरी क्षेत्रमा भने गर्मी अलि बढी महसुस हुनुको साथै कहिलेकाहीँ लु (Heats waves) पनि लाग्ने गर्दछ र जाडोमा कहिलेकाहीँ शितलहर पनि चल्ने गर्दछ । यहाँको तापक्रम गर्मीमा ४०° सेल्सियस सम्म पुग्ने र जाडोमा ०° सेल्सियससम्म झर्ने गर्दछ । वार्षिक औसत वर्षा १७०० मिलिमिटर सम्म हुने गर्दछ ।

१.४.१०.४ भू उपयोग :

तालिका १३:- दाङ जिल्लाको भू उपयोग सम्बन्धी विवरण

विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत	कैफियत
वन क्षेत्र	१९२६८२	६५.५	स्रोत: डिभिजन वन कार्यालय
झाडी तथा बुट्यान क्षेत्र	९००	०.३	

विवरण	क्षेत्रफल (हेक्टर)	प्रतिशत	कैफियत
अतिक्रमित क्षेत्र	१५०१७	५.१	स्रोत: डिभिजन वन कार्यालय
अन्य	८०४३	२.७	
चरण क्षेत्र	४१४९६.३	१४.०	स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८
कृषि योग्य जमिन	४९२७८	१६.७	

तालिका १४:-दाङ जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	तुलसीपुर उपमहानगरपालिका	तुलसीपुर नगरपालिका, फूलबारी, डुरुवा, मानपुर, बिजौरी र पवननगर गा.वि.स.	१९	३८४.६३	साविक तुलसीपुर नगरपालिका कार्यालय
२	घोराही उपमहानगरपालिका	घोराही नगरपालिका, त्रिपुर नगरपालिका, लक्ष्मीपुर, रामपुर, धर्ना, सौडियार र सैघा गा.वि.स.	१९	५२२.२१	साविक घोराही नगरपालिका कार्यालय
३	लमही नगरपालिका	लमही नगरपालिका र सतवरिया गा.वि.स.	९	३२६.६६	साविक लमही नगरपालिका कार्यालय
४	बंगलाचुली गाउँपालिका	स्यूजा, काभ्रे, लोहारपानी र हाँसिपुर (३-९) गा.वि.स.	८	२४५.१४	साविक काभ्रे गा.वि.स.को कार्यालय
५	दंगीशरण गाउँपालिका	हेकुली, गोल्टाकुरी र श्रीगाउँ गा.वि.स.	७	११०.७	साविक हेकुली गा.वि.स.को कार्यालय
६	गढवा गाउँपालिका	गढवा, कोइलाबास गंगापरसपुर र गोवरडिहा गा.वि.स.	८	३५८.५७	साविक गढवा गा.वि.स.को कार्यालय
७	राजपुर गाउँपालिका	राजपुर र बेला गा.वि.स.	७	५७७.३३	साविक राजपुर गा.वि.स.को कार्यालय
८	राप्ती गाउँपालिका	सिसहनिया, लालमटिया र हाँसिपुर (१ र २) गा.वि.स.	९	१६१.०७	साविक लालमटिया गा.वि.स.को कार्यालय
९	शान्तिनगर गाउँपालिका	बाघमारे, शान्तिनगर र धनौरी गा.वि.स.	७	११६.०२	साविक शान्तिनगर गा.वि.स.को कार्यालय
१०	बबई गाउँपालिका	पञ्चकुले र पुरन्धारा गा.वि.स.	७	२५७.४८	वडा नं. ५ हापुरे
जम्मा	-	-	१००	३०५९.८१	-

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.११ बाँके जिल्ला

१.४.११.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ: साविकको मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र अन्तर्गत भेरी अञ्चलमा अवस्थित मध्यपश्चिमाञ्चल तथा सुदूर पश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्रकै प्रमुख औद्योगिक तथा व्यापारिक केन्द्र एवं प्रमुख नाकाको रूपमा परिचित तराईका २१ जिल्ला मध्ये बाँके पनि एक जिल्ला हो जुन हाल लुम्बिनी प्रदेशमा पर्दछ । सन् १८५७ मा भारतमा भएको सिपाही विद्रोहको समस्या समाधान गर्न तत्कालीन प्रधानमन्त्री श्री ३ जंग बहादुर राणाले इष्ट इण्डिया कम्पनीलाई सहयोग गरे वापत वि.सं. १८७२ को सुगौली सन्धिबाट गुमेको भू-भाग मध्ये पुरस्कार स्वरूप वि.सं. १९१७ मा बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर नेपाललाई फिर्ता आएकोले उपरोक्त बाँके लगायतका जिल्लाहरूलाई नयाँ मुलुकका रूपमा चिनिन्छ । यस जिल्लाको भू-भाग मध्ये केही अंश चुरे क्षेत्रले

ओगटेको छ भने अधिकांश भू-भाग तराईले ओगटेको छ । चुरे क्षेत्र समुद्र सतहबाट ६१० मिटर देखि १२३६ मिटरसम्म अग्लो छ भने जिल्लाको बाँकी भू-भाग समुद्र सतहबाट १२७ मि. देखि ६१० मिटरसम्मको उचाइमा रहेको छ । चुरे पर्वत श्रृंखला अन्तर्गत हात्तीसार, कन्याडाँडा, लिकानालेक, देउराली, गाईलेक आदि क्षेत्रहरू पर्दछन् । चुरे भावर क्षेत्रमा बैजनाथ गाउँपालिकाको चिसापानी र राप्तीसोनारी गाउँपालिका महादेवपुरी, कचनापुर, खासकुस्मा र बैजापुरका केही भाग पर्दछन् भने बाँकी सबै भू-भाग तराई क्षेत्रमा नै पर्दछ ।

यस जिल्लाको नाम बाँके रहनुको पछाडि विभिन्न जनश्रुति, धार्मिक एवं पौराणिक आख्यानहरू रहेको पाइन्छ जस मध्ये केही यस प्रकार छन् —

(१) परापूर्वकालमा तराई क्षेत्रमा औलो, कालाजार जस्ता रोगहरूको प्रकोपले गर्दा यस क्षेत्रमा बसोवास गर्ने अधिकांश मानिसहरूको मृत्यु हुन गई थोरै मानिसहरूमात्र यस क्षेत्रमा बाँकी रहेकाले बाँकी मानिसले बसोवास गरेको ठाँउ भनिँदै जाँदा पछि अपभ्रंश भई यस ठाँउलाई बाँके भन्न थालिएको पाइन्छ ।

(२) सत्ययुगमा सतीदेवीको जिब्रो पतन भई त्यस ठाँउमा वाक्यस्वरी देवी उत्पन्न भई स्थापित वाक्यस्वरी (हाल बागेश्वरी) मन्दिर रहेको स्थानलाई छोटकरीमा वाक्यू भनिँदै जाँदा पछि बाँकेमा परिणत भएको भनाइ पनि रहेको छ ।

(३) परापूर्वकालमा यहाँका मानिसहरूले घाम, पानी, हुरी, बतास, आदि बाट सुरक्षित रहन वरिपरी घुमाएर बाँके खालका घरहरू निर्माण गर्ने गर्थे रे । अधिकांश बाँके घरहरू रहेको बस्तीलाई बाँके बस्ती भनिँदै जाँदा पछि जिल्लाको नाम नै बाँके रहन गएको हो भन्ने जनश्रुति पनि पाइन्छ ।

१.४.११.२ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू

कोहलपुर नगरपालिकाभित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरू:- रामजानकी मन्दिर, कालिका मन्दिर, शिवमन्दिर, मनकामना मन्दिर, शिवालय, राधाकृष्ण मन्दिर, वैष्णोदेवी मन्दिर, जगन्नाथ किरण भवानी, रानीघाट मन्दिर लगायतका दर्जनौँ हिन्दु धर्मावलम्बीहरूका मन्दिरहरू छन् । त्यस्तै विलिभर्स चर्च, बेथेल चर्च, गेश्वरी चर्च आदि क्रिश्चियन धर्मावलम्बीहरूका प्रमुख चर्चहरू हुन् । यसैगरी जहामिया मस्जिद, जहामिया कादरी आदि यहाँका मुस्लिम धर्मावलम्बीहरूका धार्मिक स्थलहरू हुन् । साथै यहाँ बुद्ध धर्मावलम्बीहरूको बौद्ध स्तुप पनि रहेको छ ।

नरैनापुर गा.पा. भित्रका धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरू:- सन्तानेश्वर मन्दिर, बाबा वर्फानी मन्दिर, गोबर्द्धन धाम, शैयद नुर खलिफा, आइसा मस्जिद, जामा मस्जिद आदि ।

राप्तीसोनारी अन्तर्गत रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरू:- ढकेरी पार्क(ढकेरी), राप्ती पकरी पुल, झोलुङ्गे पुल(अघैया), गौशाला मन्दिर(कचनापुर), भुरैया देवी थान, राधाकृष्ण मन्दिर, दुर्गामाता मन्दिर, मरिमाता मन्दिर, भुवर भवानी मन्दिर, राप्ती पुल (फत्तेपुर) मलङ्गसा मस्जिद (फत्तेपुर पिप्रहवा), कन्याराज मन्दिर (बिनौना चाँचरफर्का), बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज

नेपालगञ्जभित्रका धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरू:- बागेश्वरी मन्दिर,संकटमोचन हनुमान मन्दिर, हडियाबाबा मन्दिर, गायत्री मन्दिर (धम्बोझी र राँझा), बौद्ध गुम्बा, गुरुद्वारा, सरस्वती मन्दिर,गणेश मन्दिर, जामा मस्जिद, मुसाफिरखाना, महेन्द्रपार्क, रानी तलाउ, वाटर पार्क,कान्तिताल आदि ।

बैजनाथ गा.पा. भित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरू:-गाभरभ्याली तथा मिनी गाभर होमस्टे, अष्ट्रिच फर्म, लायन्स गाभरपार्क, थारू संग्रहालय, गौथली बाल उद्यान ,गिद्धेनी ताल, सिम्रहवा ताल, मानसरोवर बोटानिकल गार्डेन, भ्यू टावर, बैजनाथ बाटिका आदि ।

जानकी गा.पा. भित्र रहेका धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरू:- नागा बाबा मन्दिर तथा ताल ,ईश्वरी ताल तथा मन्दिर (गुरुवागाउँ) ,जोगा गाउँ मन्दिर तथा ताल (बेलभार) ,गुंगीभारी मन्दिर(जुगुनभरिया), जंगलीदास बाबा, राम जानकी मन्दिर(खजुराखुर्द)

यस जिल्लाभित्र रहेका अन्य धार्मिक तथा पर्यटकीयस्थलहरू:-कम्दीको बाबा कम्मर शाह मजार, खजुरा डि गाउँको मुसबेटवा हिन्दु, शिख र मुस्लिम समुदायको आस्थाको प्रतिकको रूपमा रहेको छ ।

१.४.११.३ हावापानी:- यस जिल्लाको भौगोलिक बनावट अनुसार दुई प्रकारको हावापानी पाइन्छ। चुरे क्षेत्रमा शितोष्ण र तराई क्षेत्रमा उष्ण प्रकारको हावापानी पाइन्छ। यहाँको अधिकतम तापक्रम ४६ डिग्री से. र न्यूनतम तापक्रम ४.२ डिग्री से.सम्म रेकर्ड भएको पाइन्छ भने अधिकतम वार्षिक वर्षा १९१२ मि.मि. रेकर्ड भएको पाइन्छ। यस जिल्लाको औसत सापेक्षिक आद्रता ७१.४ छ। हावाको औसत वेग ३ कि.मी. प्रति घण्टा छ।

तालिका १५:-बाँके जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल(वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	नेपालगंज उपमहानगरपालिका	नेपालगंज उपमहानगरपालिका (वडा नं. २३ बाहेक) र हिरमिनिया गा.वि.सं.वडा नं. ७	२३	८५.९४	साविक नेपालगंज उपमहानगरपालिका कार्यालय
२	कोहलपुर नगरपालिका	कोहलपुर नगरपालिका र शमशेरगंज गा.वि.स.	१५	१८४.२६	साविक कोहलपुर नगरपालिका कार्यालय
३	नरैनापुर गाउँपालिका	कटकुइया, लक्ष्मणपुर, कालाफाँटा, नरैनापुर, मटेहिया र गंगापुर गा.वि.स.	६	१७२.३४	साविक नरैनापुर गा.वि.स.को कार्यालय
४	राप्ती सोनारी गाउँपालिका	खाशकुस्मा, कचनापुर, बैजापुर, बिनौना, फत्तेपुर र महादेवपुर गा.वि.स.	९	१०४१.७३	वडा नं. २ अगैया
५	बैजनाथ गाउँपालिका	चिसापानी, नौबस्ता, बनकटवा र टिटिहिरिया गा.वि.स.	८	१४१.६७	वडा नं. ५ रामपुर
६	खजुरा गाउँपालिका	रनियापुर, सोनपुर, उढरापुर, बागेश्वरी, सीतापुर र राधापुर गा.वि.स.	८	१०१.९१	साविक बागेश्वरी गा.वि.स.को कार्यालय
७	डुडुवा गाउँपालिका	होलिया, बेतहनी, बनकट्टी, हिरमिनिया (वडा नं. ७ बाहेक) र कन्दी गा.वि.स.	६	९१.१	साविक बनकट्टी गा.वि.स.को कार्यालय

क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गा.वि.स. / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल(वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
८	जानकी गाउँपालिका	साईगाउँ, बेलभार, खजुराखुर्द, बेलहरी, गनापुर गा.वि.स. र नेपालगंज उपमहानगरपालिका वडा नं. २३	६	६३.३२	साविक खजुराखुर्द गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			८१	१८८२.२७	

स्रोत:-संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

१.४.१२ बर्दिया जिल्ला

१.४.१२.१ जिल्लाको नामाकरण र ऐतिहासिक सन्दर्भ:- नेपालको साविकको मध्यपश्चिमाञ्चल विकास क्षेत्र अन्तर्गत भेरी अञ्चलमा अवस्थित खाद्यान्नको भण्डारको रूपमा परिचित तराईका २१ जिल्ला मध्ये एक बर्दिया जिल्ला पनि हो । वि.सं.१९१४ मा भारतमा भएको सिपाही विद्रोहको समस्या समाधान गर्न तत्कालीन प्रधानमन्त्री श्री ३ जंग बहादुर राणाले इष्ट इण्डिया कम्पनीलाई सहयोग गरे वापत वि.सं. १८७२ को सुगौली सन्धीबाट गुमेको भू-भाग मध्ये पुरस्कार स्वरूप वि.सं. १९१७ मा बाँके, बर्दिया, कैलाली, कञ्चनपुर नेपाललाई फिर्ता आएकोले उपरोक्त बर्दिया लगायतका जिल्लाहरूलाई नयाँ मुलुकका रूपमा चिनिन्छ ।

पूर्वमा बाँके जिल्ला, पश्चिममा कैलाली जिल्ला, उत्तरमा सुर्खेत र सल्यान जिल्ला र दक्षिणमा भारतीय सीमासँग जोडिएको बर्दिया जिल्लालाई विशेषतः बाघ र वन्यजन्तु संरक्षित बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, खाता संरक्षण क्षेत्र, कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र, बढैया ताल, कर्णाली तथा भेरी नदी, प्राकृतिक तथा पर्यटकीयस्थल बोकेको तथा थारू संस्कृतिको मौलिकता भएको, जंगलै जंगलको जिल्लाको नामले परिचित छ ।

यस जिल्लाको केही भाग चुरे तथा मध्यवर्ती क्षेत्रमा पर्दछ भने धेरै जसो भू-भाग तराई क्षेत्र अन्तर्गत पर्दछ र करिब आधा जति क्षेत्र राष्ट्रिय निकुञ्जमा पर्दछ । कर्णाली नदी, बबई नदी र मानखोला यसै जिल्ला भएर बगेकोले यो जिल्ला बाढीको हिसाबले उच्च जोखिममा रहेको छ । वन जंगलको ठूलो अंश ओगटेको नेपालकै तराईको सबैभन्दा ठूलो बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज यस जिल्लामा पर्दछ । यसर्थ पनि यो जिल्ला वन क्षेत्रको सवालमा तथा जैविक विविधताको संरक्षणको सवालमा धनी जिल्ला मध्ये एक हो ।

यस जिल्लाको नाम बर्दिया रहनुको पछाडि विभिन्न जनश्रुति, धार्मिक एवं पौराणिक आख्यानहरू रहेको पाइन्छ । ती मध्ये केही यस प्रकारका छन् :-

स्थानीय थारू भाषामा गाई गोरुलाई बलिबर्द भनिने र यहाँका गाई गोरु राम्रा, मोटाघाटा र बलिया हुने हुँदा यो ठाउँलाई बलिबर्द भनिएकोमा पछि अपभ्रंश भई बर्दिया भएको र यसै आधारमा जिल्लाको नामाकरण गरिएको मानिन्छ । ऐश्वर्य र समृद्धिका प्रतीकका रूपमा रहेको गोरुलाई संस्कृतमा भाषामा पनि बलिबर्द नै भनिन्छ ।

बारवर्दिया नगरपालिकाको बारवर्दिया भन्ने ठाउँमा हरिहर राजाको दरवार थियो । बारवर्दिया खेतीको लागि उन्नत जमिन भएको कारण बाहिरबाट बसाइँसराइ गरी यसै ठाउँमा आउन थाले र यो ठाउँ

प्रसिद्ध हुन थाल्यो, अन्ततः यसै ठाउँको नामबाट बर्दिया जिल्ला नामाकरण रहन गएको हो भन्ने भनाइ छ ।

थारू भाषामा गाई गोरुलाई बर्दवा भनिन्छ । बर्दिया जिल्लामा गाई गोरुलाई प्रशस्त चरन क्षेत्र भएकोले धेरै गाई गोरु पाल्ने र वर्दुवाहरू धेरै वसोवास गर्ने भएकोले पछि वर्दुवाबाट अपभ्रंश भई बर्दिया जिल्ला नामाकरण गरिएको हो भन्ने पनि भनाइ छ ।

१.४.१२.२ प्रमुख धार्मिक स्थलहरू:- बागेश्वरी मन्दिर, सन्तोषी मन्दिर, कोटही मन्दिर, राधाकृष्ण मन्दिर, ठाकुरद्वारा मन्दिर, गणेश मन्दिर, सदाशिव मन्दिर, बंगलामुखी मन्दिर, बकोटिया मन्दिर, उत्तर कौशल धार्मिक वनवाटिका, तारकेश्वर मन्दिर, केदारेश्वर मन्दिर, पर्वतिया मन्दिर, नथुनिया बाबा मन्दिर, विजयकालिका मन्दिर, कालिका मन्दिर, कुसुम्बादेवी मन्दिर, शिव मन्दिर

१.४.१२.३ पर्यटकीय स्थलहरू:- कृष्णसार संरक्षित क्षेत्र, बर्दिया राष्ट्रिय निकुन्ज, कोठियाघाट (गेरुवा) पुल, डल्ला गाउँ होमस्टे, बबई नदीको पुल, बढैया ताल, कर्णाली पुल, सतखलुवा ताल

१.४.१२.४ जलवायु र हावापानी :-

औसत अधिकतम तापक्रम — ३९.८ डिग्री सेल्सियस

औसत न्यूनतम तापक्रम — ९.६० डिग्री सेल्सियस

औसत वार्षिक वर्षा — १११८ मि.मि.

हावापानी — उष्ण देखि समशितोष्ण

तालिका १६:- बर्दिया जिल्लाको स्थानीय तहहरूको विवरण

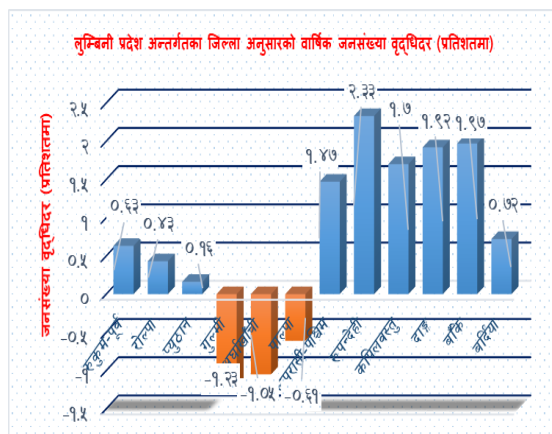
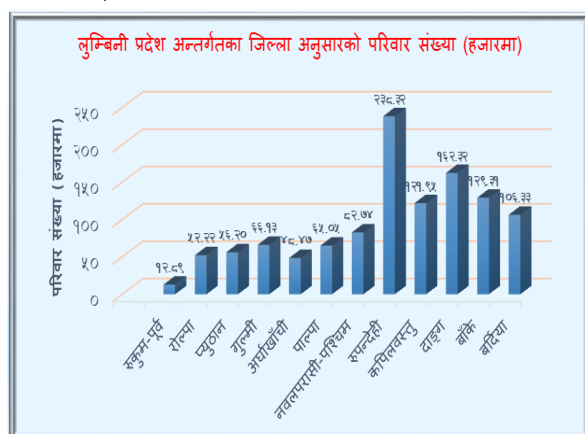
क्र.सं.	स्थानीय तहको नाम	समावेश गाविस / नगरपालिका	वडा संख्या	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मी.)	प्रस्तावित केन्द्र
१	गुलरिया नगरपालिका	गुलरिया नगरपालिका र महम्मदपुर गा.वि.स.	१२	११८.२१	साबिक गुलरिया नगरपालिका कार्यालय
२	मधुवन नगरपालिका	सानोश्री ताराताल नगरपालिका, सूर्यपटुवा र ढोढरी गा.वि.स.	९	१२९.७३	साबिक सानोश्री तारा ताल नगरपालिका कार्यालय
३	राजापुर नगरपालिका	राजापुर नगरपालिका र खैरिचन्दनपुर गा.वि.स.	१०	१२७.०८	साबिक राजापुर नगरपालिका कार्यालय
४	ठाकुरबाबा नगरपालिका	बबई नगरपालिका, शिवपुर र ठाकुरद्वारा गा.वि.स.	९	१०४.५७	साबिक बबई नगरपालिका कार्यालय
५	बौसगढी नगरपालिका	बौसगढी नगरपालिका	९	२०६.०८	साबिक बौसगढी नगरपालिका कार्यालय
६	बारबर्दिया नगरपालिका	धधवार, मगरागढी, पदनाहा र बानियाभार गा.वि.स.	११	२२६.०९	साबिक मगरागढी गा.वि.स.को कार्यालय
७	बढैयाताल गाउँपालिका	जमुनी, सोरहवा, मैनापोखर र कालिका गा.वि.स.	९	११५.१९	साबिक मैनापोखर गा.वि.स.को कार्यालय
८	गेरुवा गाउँपालिका	पाताभार, गोला, पशुपतिनगर र मनाउ गा.वि.स.	६	७८.४१	साबिक पशुपतिनगर गा.वि.स.को कार्यालय
जम्मा			७५	११०५.३६	

स्रोत:- संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

खण्ड २ : जनसांख्यिक विवरण

२.१ प्रमुख जनसांख्यिक तथा पारिवारिक विवरण (रा.ज.ग.२०७८)

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशको जनसंख्या ५१,२२,०७८ रहेको छ । यस प्रदेशका जिल्लाहरूमा सबैभन्दा बढी जनसंख्या रुपन्देही जिल्लामा (११,२१,९५७) रहेको छ भने सबैभन्दा कम जनसंख्या रुकुम-पूर्व जिल्लामा (५६,७८६) रहेको छ । परिवारको औसत आकार सबैभन्दा बढी कपिलवस्तु जिल्लामा (५.६) छ भने सबैभन्दा कम अर्घाखाँची जिल्लामा (३.६५) रहेको छ । यसैगरी लैङ्गिक अनुपात सबैभन्दा धेरै बाँके जिल्लामा (९६.८३) र सबैभन्दा कम गुल्मी जिल्लामा (८३.३१) रहेको छ । सबैभन्दा धेरै जनघनत्व रुपन्देही जिल्लामा (८२५ जना प्रति वर्ग कि.मि.) र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्वमा (३४ जना प्रति वर्ग कि.मि.) रहेको छ । वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर सबैभन्दा धेरै रुपन्देही जिल्लामा (२.३३%) र सबैभन्दा कम गुल्मी जिल्लामा (-१.२३%) रहेको छ ।

तालिका १७:-परिवारसंख्या, जनसंख्या, परिवारको औसत आकार, लैङ्गिक अनुपात, जनघनत्व र वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	जनसंख्या			परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात (प्रति सय महिलामा पुरुषको संख्या)	जनघनत्व	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (%)	जनसंख्या २०६८
		जम्मा	पुरुष	महिला					
नेपाल	६६६६९३७	२९९६४५७८	१४२२३५५१	१४९११०२७	४.३७	९५.५९	१९८	०.९२	२६४९४५०४
लुम्बिनी प्रदेश	११४१९०२	५१२२०७८	२४५४४०८	२६६७६७०	४.४९	९२.०१	२३०	१.२४	४४९९२७२
रुकुम-पूर्व	१२८८६	५६७८६	२७५१६	२९२७०	४.४१	९४.०१	३४	०.६३	५३१८४
रोल्पा	४२२२१	२३४७९३	१०९८७१	१२४९२२	४.५०	८७.५५	१२५	०.४३	२२४५०६
प्युठान	५६२०३	२३२०१९	१०४१३२	१२७८८७	४.१३	८१.४३	१७७	०.१६	२२८१०२
गुल्मी	६६१२५	२४६४९४	११२०२५	१३४४६९	३.७३	८३.३१	२१५	-१.२३	२८०१६०
अर्घाखाँची	४८४६५	१७७०८६	८०६७२	९६४१४	३.६५	८३.६७	१४८	-१.०५	१९७६३२
पाल्पा	६५०४९	२४५०२७	११२७६१	१३२२६६	३.७७	८५.२५	१७८	-०.६१	२६११८०

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	जनसंख्या			परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात (प्रति सय महिलामा पुरुषको संख्या)	जनघनत्व	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (%)	जनसंख्या २०६८
		जम्मा	पुरुष	महिला					
नवलपरासी-पश्चिम	८२७३८	३८६८६८	१८८१८२	१९८६८६	४.६८	९४.७१	५२७	१.४७	३३१९०४
रुपन्देही	२३८३२०	११२१९५७	५५०४७८	५७१४७९	४.७१	९६.३३	८२५	२.३३	८८०१९६
कपिलवस्तु	१२१९४६	६८२९६१	३३४६८७	३४८२७४	५.६०	९६.१०	३९३	१.७०	५७१९३६
दाङ	१६२३१६	६७४९९३	३२०५७३	३५४४२०	४.१६	९०.४५	२२८	१.९२	५५२५८३
बाँके	१२९३०७	६०३१९४	२९६७४५	३०६४४९	४.६६	९६.८३	२५८	१.९७	४९१३१३
बर्दिया	१०६३२६	४५९९००	२१६७६६	२४३१३४	४.३३	८९.१५	२२७	०.७२	४२६५७६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२ अनुपस्थित जनसंख्या तथा अपाङ्गता र साक्षरताको विवरण (रा.ज.ग.२०७८)

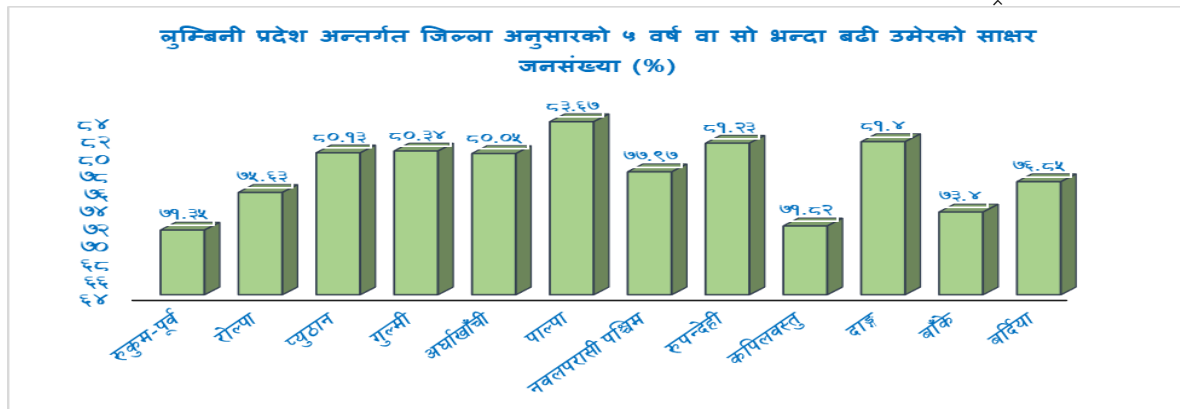
राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशमा अनुपस्थित जनसंख्या (अक्सर विदेशमा बस्ने) ४२०९०६ रहेको छ । यस प्रदेशका जिल्लाहरूमा सबैभन्दा बढी अनुपस्थित जनसंख्या (अक्सर विदेशमा बस्ने) रुपन्देही जिल्लामा (७९८१८) रहेको छ भने सबैभन्दा कम अनुपस्थित जनसंख्या रुकुम-पूर्वमा (३१०८) रहेको छ । अपाङ्ग जनसंख्याका सन्दर्भमा कुनै न कुनै प्रकारको अपाङ्गता भएको जनसंख्या लुम्बिनी प्रदेशमा १२०४१४ रहेको देखिएको छ भने यस प्रदेशमा संख्यात्मक हिसाबले सबैभन्दा बढी अपाङ्गता भएको जनसंख्या रुपन्देही जिल्लामा (१८२३९) र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्व जिल्लामा (२१५६) रहेको छ । यसैगरी ५ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका कुल जनसंख्यामा लुम्बिनी प्रदेशको साक्षरता दर ७८.१ प्रतिशत रहेको छ भने यस प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै साक्षरता दर पाल्पा जिल्लामा (८३.६७ %) र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्व जिल्लामा (७१.३५ %) रहेको छ ।

तालिका १८:- अनुपस्थित जनसंख्या, अपाङ्गता भएको जनसंख्या र साक्षरता दर

क्षेत्र	अनुपस्थित (अक्सर विदेशमा बस्ने) जनसंख्या					अपाङ्गता भएको जनसंख्या			५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका साक्षर जनसंख्या (%)		
	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	प्रतिशत	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	१५५५९६१	२१९०५९२	१७९९६७५	३९०९१७	१००	६४७७४४	३५१३०१	२९६४४३	७६.३	८३.६	६९.४
लुम्बिनी प्रदेश	३०८०७३	४२०९०६	३६७६७०	५३२३६	१९.२१	१२०४१४	६५३९९	५५०१५	७८.१	८५.२	७१.७
रुकुम-पूर्व	२५३२	३१०८	२८६४	२४४	०.१४	२१५६	११७१	९८५	७१.४	७९.७	६३.७
रोल्पा	१५०२८	२००२४	१७८१२	२२१२	०.९१	८९१६	४६९९	४२१७	७५.६	८४.०	६८.५
प्यूठान	२३१९७	३१७२०	२९०१५	२७०५	१.४५	६३१७	३३७९	२९३८	८०.१	८७.९	७४.०
गुल्मी	२७८३३	४१५५०	३५४७९	६०७१	१.९०	७८३२	४३५६	३४७६	८०.३	८८.०	७४.१
अर्घाखाँची	२०३६४	२९९३४	२६२७०	३६६४	१.३७	६२४६	३४५६	२७९०	८०.१	८७.८	७३.८
पाल्पा	२२९५५	३०६९८	२७७६६	२९१२	१.४०	७७१९	४१३०	३५८९	८३.७	९०.५	७८.०
नवलपरासी-पश्चिम	२१९२४	२७९४२	२४५७०	३३७२	१.२८	९१३८	४९११	४२२७	७८.०	८६.३	७०.२
रुपन्देही	५८९३५	७९८१८	६७२३३	१२५८५	३.६४	१८२३९	१०१३२	८१०७	८१.२	८८.४	७४.५
कपिलवस्तु	३१०७२	४३८८१	३९२७३	४६०८	२.००	१२९२२	७१८७	५७३५	७१.८	७९.६	६४.४
दाङ	४१७९८	५३३९४	४७९९९	६१९५	२.४४	१२८३६	६९४०	५८९६	८१.४	८७.९	७५.७

क्षेत्र	अनुपस्थित (अक्सर विदेशमा बस्ने) जनसंख्या					अपाङ्गता भएको जनसंख्या			५ वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका साक्षर जनसंख्या (%)		
	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	प्रतिशत	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
बाँके	२२४९२	२९५९४	२५६९७	३८९७	१.३५	१३२५४	७३९२	५९४२	७३.४	७९.६	६७.५
बर्दिया	२०५९३	२९२४३	२४४७२	४७७१	१.३३	१४८३९	७७२६	७१३	७६.९	८२.९	७१.५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.३ आश्रित जनसंख्या अनुपात

लुम्बिनी प्रदेशमा कुल आश्रित जनसंख्या अनुपात ५३.८२ प्रतिशत रहेको छ। जसमा बाल आश्रित ४३.८७ प्रतिशत र बुढ्यौली आश्रित ९.९५ प्रतिशत रहेको छ। लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा सबैभन्दा बढी कुल आश्रित जनसंख्या अनुपात प्युठान जिल्लामा ६५.२१ प्रतिशत र सबैभन्दा कम बर्दिया जिल्लामा ४८.२२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ।

तालिका १९:- उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या र आश्रित जनसंख्या अनुपात

क्षेत्र	उमेर समूह अनुसार जनसंख्या			कुल जनसंख्या	आश्रित अनुपात (प्रतिशत)		
	०-१४	१५-६४	६५+		बाल आश्रित	बुढ्यौली आश्रित	कुल आश्रित
नेपाल	८११५५७५	१९०२७२८९	२०२१७१४	२९१६४५७८	४२.६५	१०.६३	५३.२८
लुम्बिनी	१४६०८५७	३३२९८२१	३३१४००	५१२२०७८	४३.८७	९.९५	५३.८२
रुकुम-पूर्व	१७६८०	३५३४१	३७६५	५६७८६	५०.०३	१०.६५	६०.६८
रोल्पा	७६१३७	१४४३२९	१४३२७	२३४७९३	५२.७५	९.९३	६२.६८
प्युठान	७६०३१	१४०४३९	१५५४९	२३२०१९	५४.१४	११.०७	६५.२१
गुल्मी	६७५१२	१५४४८५	२४४९७	२४६४९४	४३.७	१५.८६	५९.५६
अर्घाखाँची	४९६४९	११०७४५	१६६९२	१७७०८६	४४.८३	१५.०७	५९.९
पाल्पा	६०७६३	१६३१७९	२१०८५	२४५०२७	३७.२४	१२.९२	५०.१६
नवलपरासी-पश्चिम	१०१६६५	२५८६६२	२६५४१	३८६८६८	३९.३	१०.२६	४९.५७
रुपन्देही	३०४३४०	७५०१२४	६७४९३	११२९९५७	४०.५७	९	४९.५७
कपिलवस्तु	२२२५७८	४१८०३७	४२३४६	६८२९६१	५३.२४	१०.१३	६३.३७
दाङ	१८२९०२	४५४१६१	३७९३०	६७४९९३	४०.२७	८.३५	४८.६२

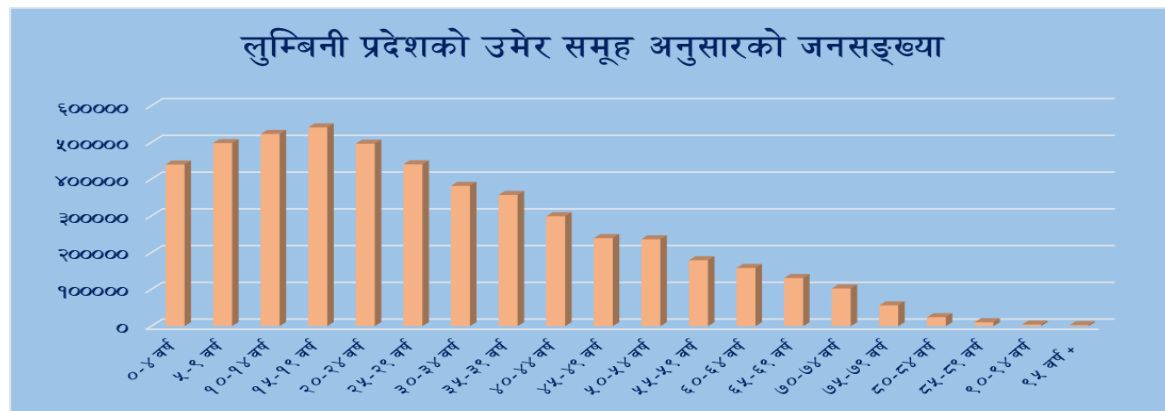
क्षेत्र	उमेर समूह अनुसार जनसंख्या			कुल जनसंख्या	आश्रित अनुपात (प्रतिशत)		
	०-१४	१५-६४	६५+		बाल आश्रित	बुढ्यौली आश्रित	कुल आश्रित
बाँके	१८१०२०	३९००४५	३२१२९	६०३१९४	४६.४१	८.२४	५४.६५
बर्दिया	१२०५८०	३१०२७४	२९०४६	४५९९००	३८.८६	९.३६	४८.२२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.४ उमेर समूह अनुसारको जनसंख्या

लुम्बिनी प्रदेशको कुल जनसंख्या ५१,२२,०७८ मध्ये सबैभन्दा बढी जनसंख्या १५-१९ वर्ष उमेर समूहको ५,४०,९०० र सबैभन्दा कम ९५ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेर समूहमा २,६७० रहेको छ ।

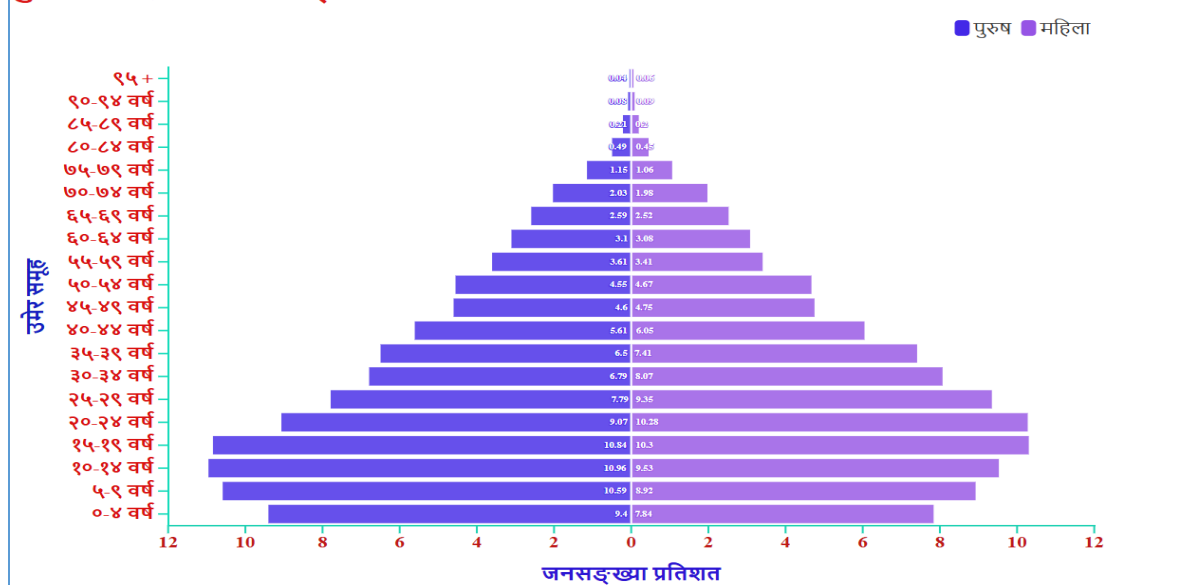
तालिका २०:-उमेर समूहअनुसारको जनसंख्या

क्षेत्र लिंग	नेपाल			लुम्बिनी		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
सबै उमेरका	२९१६४५७८	१४२५३५५१	१४९११०२७	५१२२०७८	२४५४४०८	२६६७६७०
०-४ वर्ष	२४३९२८३	१२९०५२५	११४८७५८	४३९८४१	२३०७७८	२०९०६३

क्षेत्र	नेपाल			लुम्बिनी		
लिंग	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
उमेर समूह						
५-९ वर्ष	२७६६४२७	१४४३४०५	१३२३०२२	४९७९३८	२५९८५०	२३८०८८
१०-१४ वर्ष	२९०९८६५	१४९५९५४	१४१३९११	५२३०७८	२६८९०२	२५४१७६
१५-१९ वर्ष	२९६६४०४	१४९४५२३	१४७१८८१	५४०९००	२६६०४३	२७४८५७
२०-२४ वर्ष	२७८३०६०	१३०१०१८	१४८२०४२	४९६६४६	२२२५२४	२७४१२२
२५-२९ वर्ष	२४५९३४९	११२२२४२	१३३७१०७	४४०४८५	१९११५६	२४९३२९
३०-३४ वर्ष	२१४७७१२	९७८९७६	११६८७३६	३८१९४०	१६६६८८	२१५२५२
३५-३९ वर्ष	२०४१४९२	९३६९३१	११०४५६१	३५७०९३	१५९४४०	१९७६५३
४०-४४ वर्ष	१७४७८३२	८२८४९३	९९९३३९	२९८९६८	१३७६८४	१६१२८४
४५-४९ वर्ष	१४३६०४०	६८७५२५	७४८५१५	२३९७०२	११२९७९	१२६७२३
५०-५४ वर्ष	१४१३८५२	६९२४९४	७२१३५८	२३६३६८	१११७५९	१२४६०९
५५-५९ वर्ष	१०७५९४४	५३७५५८	५३८३८६	१७९३६०	८८४९१	९०८६९
६०-६४ वर्ष	९५५६०४	४६५९६२	४८९६४२	१५८३५९	७६१७१	८२१८८
६५-६९ वर्ष	७७६१८	३७९६८९	३९१९२९	१३०९२०	६३५८४	६७३३६
७०-७४ वर्ष	६०९३७०	२९२०५४	३१७३१६	१०२४६६	४९७६९	५२६९७
७५-७९ वर्ष	३५३२०३	१७०९९८	१८२२०५	५६४२६	२८१२३	२८३०३
८०-८४ वर्ष	१६१५५६	७८३१५	८३२४१	२४१५७	१२१४४	१२०१३
८५-८९ वर्ष	७८३२७	३६८८८	४१४३९	१०४६७	५२५६	५२११
९०-९४ वर्ष	३०४०६	१३१११	१७२१५	४२९४	१९६७	२३२७
९५ वर्ष वा सोभन्दा बढी	१७२३४	६८१०	१०४२४	२६७०	११००	१५७०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

लुम्बिनी प्रदेशको जनसङ्ख्या पिरामिड

२.५ वैवाहिक अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशका १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका कुल ४१,८४,२९९ जनसंख्या मध्ये ३२.९१ प्रतिशत व्यक्तिहरू अविवाहित रहेका छन्। जसमा पुरुष ३८.०८ प्रतिशत र महिला २८.३४ प्रतिशत अविवाहित छन्। त्यस्तै १० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका व्यक्तिहरू मध्ये ६१.८ प्रतिशत हाल विवाहित अवस्थामा र ४.८ प्रतिशत विधवा/विधुर अवस्थामा रहेका छन्। हाल विवाहित पुरुष र महिलाहरू उनीहरूको कुल जनसंख्याको क्रमशः ५८.९४ प्रतिशत र ६४.३३ प्रतिशत रहेका छन्। लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा सबैभन्दा बढी अविवाहित कपिलवस्तु जिल्लामा ३५.९३ प्रतिशत र सबैभन्दा कम अर्घाखाँची जिल्लामा २९.३८ प्रतिशत रहेका छन्। यसैगरी लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका कुल १,९९,५५० विधवा/विधुर मध्ये सबैभन्दा बढी गुल्मीमा ७.०२ प्रतिशत र सबैभन्दा कम बाँकेमा ४.०१ प्रतिशत रहेको छ।

तालिका २१:- १० वर्ष वा सो माथिको वैवाहिक स्थितिको विवरण

क्षेत्र	लिंग	१० वर्ष वा सो माथिको जम्मा जनसंख्या	वैवाहिक स्थिति					वैवाहिक स्थिति				
			अविवाहित	विवाहित	विधुर/विधवा	पारपाचु के	छुट्टीएको	अविवाहित	विवाहित	विधुर/विधवा	पारपाचु के	छुट्टीएको
नेपाल	जम्मा	२३९५८८६८	७९३५९९८	१४८०९२९४	१०८११५५	३७३९	९५२८२	३३.१	६१.८	४.५	०.२	०.४
	पुरुष	११५१९६२१	४४०२९६२	६८१००४२	२५५००८	१५८५२	३५७५७	३८.२	५९.१	२.२	०.१	०.३
	महिला	१२४३९२४७	३५३३०३६	७९९९२५२	८२६१४७	२१२८७	५९५२५	२८.४	६४.३	६.६	०.२	०.५
लुम्बिनी	जम्मा	४१८४२९९	१३७६९४७	२५८५८८१	१९९५५०	६७५५	१५१५६	३२.९	६१.८	४.८	०.२	०.४
	पुरुष	१९६३७८०	७४७७८८	११५७४८४	४९५८५	२९५०	६०४३	३८.१	५८.९	२.५	०.२	०.३
	महिला	२२२०५१९	६२९२२९	१४२८३९७	१४९९६५	३८१५	९११३	२८.३	६४.३	६.८	०.२	०.४
रुकुम-पूर्व	जम्मा	४५३०२	१५१७५	२७५६५	२२०९	१११	२४२	३३.५	६०.९	४.९	०.३	०.५
	पुरुष	२१६५१	८१२९	१२७२५	६४५	४६	१०६	३७.६	५८.८	३.०	०.२	०.५
	महिला	२३६५१	७०४६	१४८४०	१५६४	६५	१३६	२९.८	६२.८	६.६	०.३	०.६
रोल्पा	जम्मा	१८६४८८	६२४४२	११३८१०	९०३६	४३८	७६२	३३.५	६१.०	४.९	०.२	०.४
	पुरुष	८५००४	३२३१७	४९८४०	२३६१	१८७	२९९	३८.०	५८.६	२.८	०.२	०.४
	महिला	१०१४८४	३०१२५	६३९७०	६६७५	२५१	४६३	२९.७	६३.०	६.६	०.३	०.५
प्युठान	जम्मा	१८४५९२	६२७५३	१११२४७	९५९८	३६२	६३२	३४.०	६०.३	५.२	०.२	०.३
	पुरुष	७९५४४	३२३८७	४४७७२	१९५९	१६५	२६१	४०.७	५६.३	२.५	०.२	०.३
	महिला	१०५०४८	३०३६६	६६४७५	७६३९	१९७	३७१	२८.९	६३.३	७.३	०.२	०.४
गुल्मी	जम्मा	२०३३७०	६१०२९	१२६४५७	१४२८०	४३७	११६७	३०.०	६२.२	७.०	०.२	०.६
	पुरुष	८९२८६	३३३९६	५२४४९	२७८८	२४५	४७८	३७.४	५८.७	३.०	०.३	०.५
	महिला	११४०८४	२७६३३	७४००८	११५६२	१९२	६८९	२४.२	६४.९	१०.१	०.२	०.६
अर्घाखाँची	जम्मा	१४५६३१	४२७८४	९२३२६	९६५४	२६१	६०६	२९.४	६३.४	६.६	०.२	०.४
	पुरुष	६३७८३	२३४६२	३७९७३	१९४८	१३८	२६२	३६.८	५९.५	३.१	०.२	०.४
	महिला	८१८४८	१९३२२	५४३५३	७७०६	१२३	३४४	२३.६	६६.४	९.४	०.२	०.४

क्षेत्र	लिंग	१० वर्ष वा सो माथिको जम्मा जनसंख्या	वैवाहिक स्थिति					वैवाहिक स्थिति				
			अविवाहित	विवाहित	बिधुर/बिधुवा	पारपाचु के	छुट्टीएको	अविवाहित	विवाहित	बिधुर/बिधुवा	पारपाचु के	छुट्टीएको
पाल्पा	जम्मा	२०६३१७	६२३९३	१३००८९	१२६००	३३३	९०२	३०.२	६३.१	६.१	०.२	०.४
	पुरुष	९२४६९	३४१८९	५५३११	२३६६६	१७३	४३०	३७.०	५९.८	२.६	०.२	०.५
	महिला	११३८४८	२८२०४	७४७७८	१०२३४	१६०	४७२	२४.८	६५.७	९.०	०.१	०.४
नवलपरासी-पश्चिम	जम्मा	३२०६५४	१०४२९३	१९९०९३	१५५२६	५०२	१२४०	३२.५	६२.१	४.८	०.२	०.४
	पुरुष	१५३४३४	५७६०१	९०९८३	४१००	२१७	५३३	३७.५	५९.३	२.७	०.१	०.४
	महिला	१६७२२०	४६६९२	१०८११०	११४२६	२८५	७०७	२७.९	६४.७	६.८	०.२	०.४
रुपन्देही	जम्मा	९२६०३८	३१७६५६	५६२०१६	४१६०७	१५३४	३२२५	३४.३	६०.७	४.५	०.२	०.४
	पुरुष	४४६९९१	१७६३८१	२५८४२४	१०३५९	६२४	१२०३	३९.५	५७.८	२.३	०.१	०.३
	महिला	४७९०४७	१४१२७५	३०३५९२	३१२४८	९१०	२०२२	२९.५	६३.४	६.५	०.२	०.४
कपिलवस्तु	जम्मा	५३८२७८	१९३४१६	३१९५६९	२३४८६	५५३	१२५४	३५.९	५९.४	४.४	०.१	०.२
	पुरुष	२६०६०१	१०४९७४	१४६९०३	७८७३	२८२	५६९	४०.३	५६.४	३.०	०.१	०.२
	महिला	२७७६७७	८८४४२	१७२६६६	१५६१३	२७१	६८५	३१.९	६२.२	५.६	०.१	०.३
दाङ	जम्मा	५५९५४२	१७६७९५	३५५४४५	२४०६६	१०१६	२२२०	३१.६	६३.५	४.३	०.२	०.४
	पुरुष	२६००१९	९४५९९	१५८५४१	५६७६	३९६	८०७	३६.४	६१.०	२.२	०.२	०.३
	महिला	२९९५२३	८२१९६	१९६९०४	१८३९०	६२०	१४१३	२७.४	६५.७	६.१	०.२	०.५
बाँके	जम्मा	४८५४७२	१६५४७४	२९८१३६	१९४८९	७४०	१६३३	३४.१	६१.४	४.०	०.२	०.३
	पुरुष	२३४५८७	९१०९२	१३७७०१	४९३९	२५८	५९७	३८.८	५८.७	२.१	०.१	०.३
	महिला	२५०८८५	७४३८२	१६०४३५	१४५४०	४८२	१०३६	२९.७	६४.०	५.८	०.२	०.४
वर्दिया	जम्मा	३८२६१५	११२७३७	२५०१२८	१७९९९	४७८	१२७३	२९.५	६५.४	४.७	०.१	०.३
	पुरुष	१७६४११	५९१९१	१११८६२	४६४१	२१९	४९८	३३.६	६३.४	२.६	०.१	०.३
	महिला	२०६२०४	५३४४६	१३८२६६	१३३५८	२५९	७७५	२६.०	६७.१	६.५	०.१	०.४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.६ बाल विवाहको अवस्था (१५ वर्षमुनिको विवाहित जनसंख्या)

नेपालको सन्दर्भमा विवाहको उपयुक्त उमेर २०-२४ वर्ष उमेर समूहको जनसंख्या लुम्बिनी प्रदेशमा ४,८७,२८६ रहेकोमा १५ वर्षमुनिको विवाहित जनसंख्या ८,९०२ रहेको छ । लुम्बिनी प्रदेशमा १५ वर्षमुनिको बालविवाह दर १.८३ प्रतिशत रहेको छ । जसमा पुरुषको ०.५४ प्रतिशत र महिलाको २.८४ प्रतिशत रहेको छ । लुम्बिनी प्रदेशमा १५ वर्षमुनिको बालविवाह दर सबैभन्दा बढी बाँके जिल्लामा २.७७ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रुपन्देहीमा १.५३ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका २२:- १५ वर्षमुनिको विवाहित जनसंख्या विवरण

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१५ वर्ष मुनिको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२७३१३३९	१२५९२१७	१४७२१२२	५०८९७	६५७८	४४३१९	१.८६	०.५२	३.०१
लुम्बिनी	४८७२८६	२१४८८९	२७२३९७	८९०२	११६७	७७३५	१.८३	०.५४	२.८४
रुकुम पूर्व	५६९४	२५९६	३०९८	९२	१९	७३	१.६२	०.७३	२.३६
रोल्पा	२३५०६	१००७४	१३४३२	३६५	६१	३०४	१.५५	०.६१	२.२६

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१५ वर्ष मुनीको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
प्यूठान	२०७७४	७९००	१२८७४	३८२	३२	३५०	१.८४	०.४१	२.७२
गुल्मी	१९५३२	७७१२	११८२०	३२७	३०	२९७	१.६७	०.३९	२.५१
अर्घाखाँची	१३९६२	५३४०	८६२२	२३९	११	२२८	१.७१	०.२१	२.६४
पाल्पा	२०९८३	८८८४	१२०९९	३२८	२७	३०१	१.५६	०.३	२.४९
नवलपरासी पश्चिम	३७३३०	१७०३४	२०२९६	४७१	६७	४०४	१.२६	०.३९	१.९९
रुपन्देही	११०७३३	५२१९५	५८५३८	१६९९	२५०	१४४९	१.५३	०.४८	२.४८
कपिलवस्तु	६३३४०	२९२९४	३४०४६	१३०५	२२३	१०८२	२.०६	०.७६	३.१८
दाङ	६६९५५	२८४२४	३८५३१	१२५६	१३५	११२१	१.८८	०.४७	२.९१
बाँके	५९६२९	२६७३०	३२८९९	१६५०	२२१	१४२९	२.७७	०.८३	४.३४
बर्दिया	४४८४८	१८७०६	२६१४२	७८८	९१	६९७	१.७६	०.४९	२.६७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.७ बाल विवाहको अवस्था(१८ वर्षमुनिको)

लुम्बिनी प्रदेशमा २०-२४ वर्ष उमेर समूह (नेपालको सन्दर्भमा विवाहको उपयुक्त उमेर) को जनसंख्या ४,८७,२८६ रहेकोमा १८ वर्षमुनिको विवाहित जनसंख्या ७१,१७४ रहेको छ । लुम्बिनी प्रदेशमा १८ वर्षमुनिको बालविवाह दर १४.६१ प्रतिशत रहेको छ । जसमा पुरुषको ५.५१% र महिलाको २१.७८% रहेको छ । लुम्बिनी प्रदेशमा १८ वर्षमुनिको बालविवाह दर सबैभन्दा बढी रोल्पा जिल्लामा २०.८८% र सबैभन्दा कम रुपन्देहीमा १०.७५% रहेको छ ।

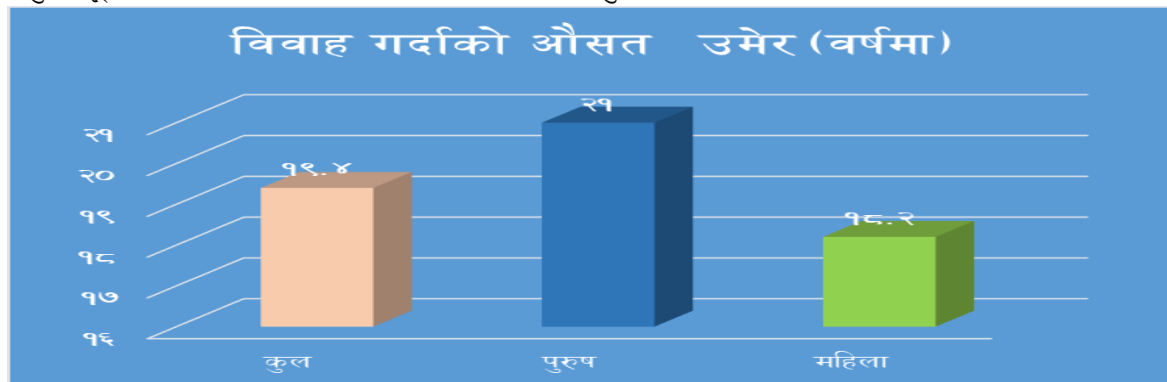
तालिका २३:- १८ वर्षमुनिको विवाहित जनसंख्या विवरण

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१८ वर्ष मुनीको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२७३१३३९	१२५९२१७	१४७२१२२	३८५०२१	६२६८७	३२२३३४	१४.१	४.९८	२१.९
लुम्बिनी	४८७२८६	२१४८८९	२७२३९७	७११७४	११८५१	५९३२३	१४.६१	५.५१	२१.७८
रुकुम पूर्व	५६९४	२५९६	३०९८	१०५६	२३५	८२१	१८.५५	९.०५	२६.५
रोल्पा	२३५०६	१००७४	१३४३२	४९०९	१२०३	३७०६	२०.८८	११.९४	२७.५९
प्यूठान	२०७७४	७९००	१२८७४	४२१७	५३०	३६८७	२०.३	६.७१	२८.६४
गुल्मी	१९५३२	७७१२	११८२०	३३००	२६७	३०३३	१६.९	३.४६	२५.६६
अर्घाखाँची	१३९६२	५३४०	८६२२	२५८९	१७५	२४१४	१८.५४	३.२८	२८
पाल्पा	२०९८३	८८८४	१२०९९	३१५३	३७६	२७७७	१५.०३	४.२३	२२.९५
नवलपरासी पश्चिम	३७३३०	१७०३४	२०२९६	३९९८	६४६	३३५२	१०.७१	३.७९	१६.५२
रुपन्देही	११०७३३	५२१९५	५८५३८	११९००	२००१	९८९९	१०.७५	३.८३	१६.९१
कपिलवस्तु	६३३४०	२९२९४	३४०४६	८०२७	१४१८	६६०९	१२.६७	४.८४	१९.४१
दाङ	६६९५५	२८४२४	३८५३१	११४३५	२०३२	९४०३	१७.०८	७.१५	२४.४
बाँके	५९६२९	२६७३०	३२८९९	९५६८	१६७३	७८९५	१६.०५	६.२६	२४
बर्दिया	४४८४८	१८७०६	२६१४२	७०२२	१२९५	५७२७	१५.६६	६.९२	२१.९१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.८ विवाह गर्दाको औसत उमेर

लुम्बिनी प्रदेशमा विवाह गर्दाको औसत उमेर १९.४ वर्ष, जसमा पुरुषको २१ वर्ष र महिलाको १८.२ वर्ष रहेको छ । लुम्बिनी प्रदेशमा विवाह गर्दाको औसत उमेर सबैभन्दा बढी रुकुम-पूर्वको २०.१ वर्ष र सबैभन्दा कम कपिलवस्तु जिल्लाको १८.८ वर्ष रहेको छ ।

तालिका २४:- विवाह गर्दाको औसत उमेरसम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	विवाह गर्दाको औसत उमेर(वर्षमा)		
	कुल	पुरुष	महिला
लुम्बिनी	१९.४	२१	१८.२
रुकुम-पूर्व	२०.१	२१.१	१९.२
रोल्पा	१९.२	२०.१	१८.६
प्यूठान	१९.३	२१	१८.२
गुल्मी	१९.५	२१.९	१७.९
अर्घाखाँची	१९.१	२१.७	१७.४
पाल्पा	१९.८	२१.८	१८.४
नवलपरासी-पश्चिम	१९.४	२१	१८.१
रूपन्देही	१९.७	२१.४	१८.४
कपिलवस्तु	१८.८	२०.१	१७.८
दाङ	१९.५	२१	१८.४
बाँके	१९.४	२०.९	१८.१
बर्दिया	१९.३	२०.७	१८.३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.९ उमेर र देशअनुसार अनुपस्थित जनसंख्या (विदेश)

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशमा ४,२०,९०६ जनसंख्या परिवारमा अनुपस्थित रही विदेशका विभिन्न देशहरूमा रहेको देखिन्छ । जसमा पुरुष अनुपस्थित संख्या ३,६७,६७० र महिला अनुपस्थित संख्या ५३,२३६ जना रहेका छन् । उमेरगत रूपमा सबैभन्दा बढी अनुपस्थित १५-२४ वर्ष उमेर समूहको १,९०,४४१ जना रहेको छ । सो उमेर समूहको जनसंख्या सबैभन्दा बढी भारतमा ९३,३८७ गएको देखिन्छ । जसमध्ये पुरुष ८१,८४४ र महिला ११,५४३ जना रहेका छन् ।

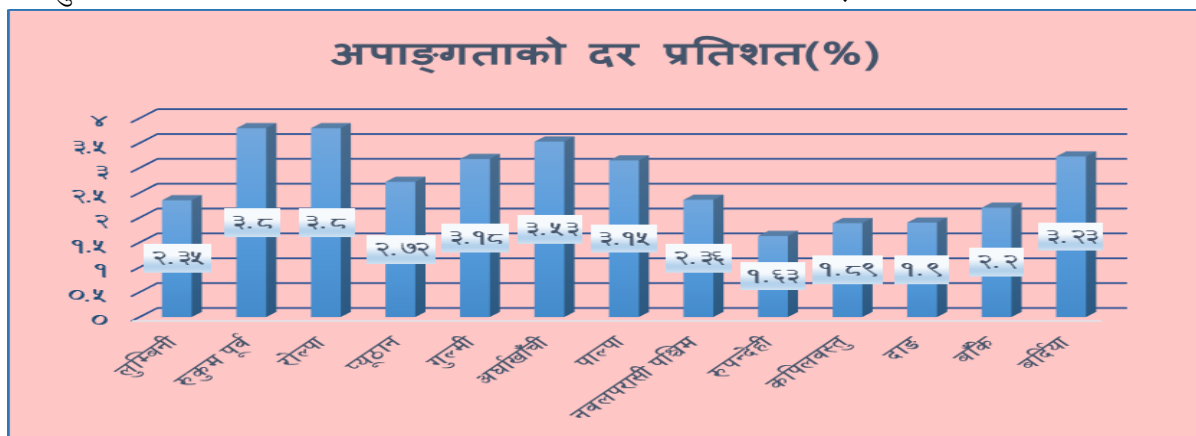
तालिका २५:- उमेर र देशअनुसार अनुपस्थित जनसंख्याको विवरण

लिंग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	साई	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिकी	दक्षिण अमेरिकी	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
जम्मा	सबै उमेर	४२०९०६	१८७७०३	९४६	३२३९५	१४७०१९	१८०६७	८४६७	४९५८	९६३२	१७	११२४	८८३६	५७	१०१७
	००- १४	३४३०४	२८०७८	२७	३२२	१६७०	९३३	५६०	७०८	१२९३	१२	२५	५९५	७	७४
	१५ - २४	१९०४४१	९३३८७	४८०	१३६६५	५९५७२	८२०५	३६९९	१९९७	३५०१	६२	३६१	४९५७	२४१	३१४
	२५ - ३४	१२४६६४	३४१४३	२९३	१२४९६	५८७६२	६९३८	३२५१	१४७४	३५३०	६५	४५८	२७८२	२०२	२७०
	३५ - ४४	४८४०९	१७७२१	१०९	५०२९	२१७४१	१३७४	७०१	३४३	७१२	२८	२३१	२२७	७७	११६
	४५ - ५४	११७६२	७५२८	२१	४३६	३१९२	१७५	७२	१०४	१४७	०	२६	२५	१६	२०
	५५ - ६४	२२८७	२२४१	५	२६	२५३	२६	१५	८३	९७	०	४	२२	३	१२
	६५ +	८५४	५४२	१	२०	९९	३२	१९	७३	४३	०	०	१६	१	८
	उल्लेख नगरिएको	७८८५	४०६३	१०	४०१	१७३०	३८४	१५०	१७६	३०९	४	१९	२१२	२४	२०३
पुरुष	सबै उमेर	३६७६७०	१५८४२९	८००	३१८१३	१३९९७४	१३०६९	६३२८	३०६९	६२७२	१३९	१०४४	५४११	५१३	८०९
	००- १४	२४९२१	२०८५१	२०	२६८	१५४८	५४९	३०६	३५४	६४३	८	१८	३१०	६	४०
	१५ - २४	१६९३८९	८१८४४	४००	१३४५२	५७५७४	५८५४	२७५८	१३१९	२३२८	५०	३२७	३००६	२१३	२६४
	२५ - ३४	११०५९२	२८६४७	२५१	१२२८०	५५५९१	५२६६	२५२०	९४१	२४१८	५४	४२९	१७९१	१८५	२१९
	३५ - ४४	४३७३०	१५३४५	९७	४९५९	२०३१०	१०३३	५८३	२४६	५५२	२६	२२५	१७	७७	१०६
	४५ - ५४	१०५४५	६६६७	१९	४३४	३०२९	१२८	५६	५६	८७	०	२५	१५	१३	१६
	५५ - ६४	२३१४	१९१८	५	२५	२४१	१४	६	२८	५६	०	३	५	३	१०
	६५ +	५७९	३८२	०	१९	८७	१५	१०	३२	२१	०	०	९	१	३
	उल्लेख नगरिएको	५६००	२७७५	८	३७६	१५९४	२१०	८९	९३	१६७	१	१७	१०४	१५	१५१
महिला	सबै उमेर	५३२३६	२९२७४	१४६	५८२	७०४५	४९९८	२१३९	१८८९	३३६०	३२	८०	३४२५	५८	२०८
	००- १४	९३८३	७२२७	७	५४	१२२	३८४	२५४	३५४	६५०	४	७	२८५	१	३४
	१५ - २४	२१०५२	११५४३	८०	२१३	१९९८	२३५१	९४१	६७८	११७३	१२	३४	१९५१	२८	५०
	२५ - ३४	१४०७२	५४९६	४२	२१६	३१७१	१६७२	७३१	५३३	१११२	११	२९	९९१	१७	५१
	३५ - ४४	४६७९	२३७६	१२	७०	१४३१	३४१	११८	९७	१६०	२	६	५६	०	१०
	४५ - ५४	१२१७	८६१	२	२	१६३	४७	१६	४८	६०	०	१	१०	३	४
	५५ - ६४	४७३	३२३	०	१	१२	१२	९	५५	४१	०	१	१७	०	२
	६५ +	२७५	१६०	१	१	१२	१७	९	४१	२२	०	०	७	०	५
	उल्लेख नगरिएको	२०८५	१२८८	२	२५	१३६	१७४	६१	८३	१४२	३	२	१०८	९	५२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१० अपाङ्गता अवस्था सम्बन्धी विवरण

लुम्बिनी प्रदेशको कुल जनसङ्ख्या ५१ लाख २२ हजार ७८ मध्ये १ लाख २० हजार ४ सय १४ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू छन्। यहाँ अपाङ्गता दर २.३५% रहेको छ जुन राष्ट्रिय औसत (२.२२%) भन्दा केही बढी छ। यस प्रदेशका जिल्लाहरूमा अपाङ्गता दरमा उल्लेखनीय भिन्नता देखिन्छ। सम्बन्धित जिल्लाको कुल जनसङ्ख्याको आधारमा उच्च अपाङ्गता दर रुकुम-पूर्व जिल्लामा (३.८%), रोल्पा जिल्लामा (३.८%) रहेको देखिएको छ भने कपिलवस्तु र रुपन्देही जिल्लामा अपाङ्गता दर तुलनात्मक रूपमा कम (क्रमशः १.८९% र १.६३%) रहेको देखिन्छ।

तालिका २६:- अपाङ्गता अवस्थासम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	जनसङ्ख्या				अपाङ्गताको दर (प्रतिशतमा)
	जम्मा	अपाङ्ग	अपाङ्ग नभएको	अनुत्तरीत	
नेपाल	२९१६४५७८	६४७७४४	२८५०९७९६	७०३८	२.२२
लुम्बिनी	५१२२०७८	१२०४१४	५०००७८९	८७५	२.३५
रुकुम-पूर्व	५६७८६	२१५६	५४६३०	०	३.८
रोल्पा	२३४७९३	८९१६	२२५८५६	२१	३.८
प्यूठान	२३२०१९	६३१७	२२५६५१	५१	२.७२
गुल्मी	२४६४९४	७८३२	२३८६०९	५३	३.१८
अर्घाखाँची	१७७०८६	६२४६	१७०८१३	२७	३.५३
पाल्पा	२४५०२७	७७९९	२३७२८६	२२	३.१५
नवलपरासी-पश्चिम	३८६८६८	९१३८	३७७६७७	५३	२.३६
रुपन्देही	११२१९५७	१८२३९	११०३६०२	११६	१.६३
कपिलवस्तु	६८२९६१	१२९२२	६६९९९०	४९	१.८९
दाङ	६७४९९३	१२८३६	६६२०७२	८५	१.९
बाँके	६०३१९४	१३२५४	५८९६७२	२६८	२.२
बर्दिया	४५९९००	१४८३९	४४४९३१	१३०	३.२३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.११ लुम्बिनी प्रदेशको प्रमुख १० जातजाति अनुसारको जनसंख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा मगर जातिको जनसङ्ख्या सबैभन्दा बढी (७ लाख ४६ हजार १ सय ५४) रहेको छ जुन यस प्रदेशको कुल जनसङ्ख्याको १४.५७% हो। पुरुष र महिलाको सङ्ख्यामा खासै ठूलो अन्तर देखिँदैन। यसै गरी दोस्रो ठूलो जाति थारू हो जसको जनसङ्ख्या ७ लाख ३२ हजार ६९ छ । यस जातिमा पनि पुरुष र महिलाको सङ्ख्या लगभग बराबर छ। यसै गरी तेस्रो, चौथो, पाँचौँ, छैटौँ र सातौँ स्थानमा क्रमशः क्षेत्री, ब्राह्मण-पहाड, मुस्लिम, विश्वकर्मा, यादव जातिहरू रहेका छन् भने अन्य जातिहरू चमार/हरिजन/राम, परियार र कुर्मी जस्ता जातिहरूको जनसङ्ख्या ३% भन्दा कम रहेको देखिन्छ।

तालिका २७:- लुम्बिनी प्रदेशको प्रमुख १० जातजाति अनुसारको जनसंख्या

क्र.सं.	जातजाति	संख्या			प्रतिशत		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
१	मगर	७४६१५४	३४४०४९	४०२१०५	१४.५७	१४.०२	१५.०७
२	थारू	७३२०६९	३५३२४६	३७८८२३	१४.२९	१४.३९	१४.२०
३	क्षेत्री	७२९३५८	३४०२५४	३८९१०४	१४.२४	१३.८६	१४.५९
४	ब्राह्मण-पहाड	५७७११०	२७५९३७	३०११७३	११.२७	११.२४	११.२९
५	मुस्लिम	३६५१३७	१८००७७	१८५०६०	७.१३	७.३४	६.९४
६	विश्वकर्मा	३११२८२	१४०९७७	१७०३०५	६.०८	५.७४	६.३८
७	यादव	२०९४८१	१०६९७२	१०२५०९	४.०९	४.३६	३.८४
८	चमार/हरिजन/राम	१०७५८१	५४२५४	५३३२७	२.१०	२.२१	२.००
९	परियार	९८५७३	४४५९६	५३९७७	१.९२	१.८२	२.०२
१०	कुर्मी	८८७२७	४५०७६	४३६५१	१.७३	१.८४	१.६४
११	सबै जाति	५१२२०७८	२४५४४०८	२६६७६७०	१००	१००	१००

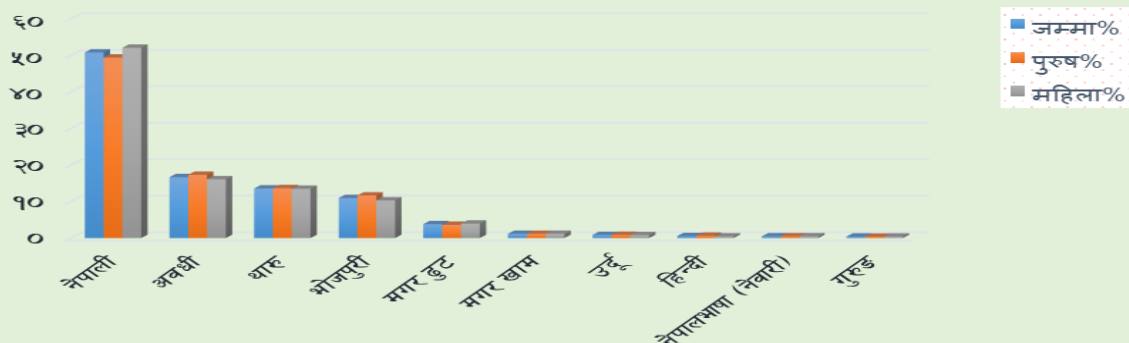
स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१२ लुम्बिनी प्रदेशमा धेरै बोलिने १० मातृभाषाहरू

लुम्बिनी प्रदेशमा सबैभन्दा धेरै बोलिने मातृभाषा नेपाली हो जसलाई २६ लाख ४ हजार ६ सय १४ जनाले बोल्छन् जुन कुल जनसङ्ख्याको ५०.८५% हो। नेपाली भाषी महिलाको सङ्ख्या पुरुषको तुलनामा बढी छ।

दोस्रो स्थानमा अवधी भाषा रहेको छ जसलाई ८ लाख ५५ हजार २ सय ६४ जनाले बोल्छन् (१६.७%)। अवधी भाषी पुरुषको सङ्ख्या महिलाको भन्दा केही बढी देखिन्छ। तेस्रो प्रमुख मातृभाषा थारू (१३.५९%) हो। यस भाषा बोल्ने महिला र पुरुषको सङ्ख्या लगभग बराबर छ भने भोजपुरी भाषा बोल्ने (१०.९७%) रहेका छन्। यसै गरी मगर भाषाका दुई उपभाषा मगर ढुट (३.८१%) र मगर खाम (१.१५%) पनि लुम्बिनी प्रदेशमा बोलिन्छन्। यसै गरी अन्य भाषाहरू उर्दू, हिन्दी, नेपालभाषा (नेवारी) र गुरुङ भाषाहरू १% भन्दा कम जनसङ्ख्याद्वारा बोलिन्छन्।

लुम्बिनी प्रदेशमा धेरै बोलिने १० मातृभाषाहरु

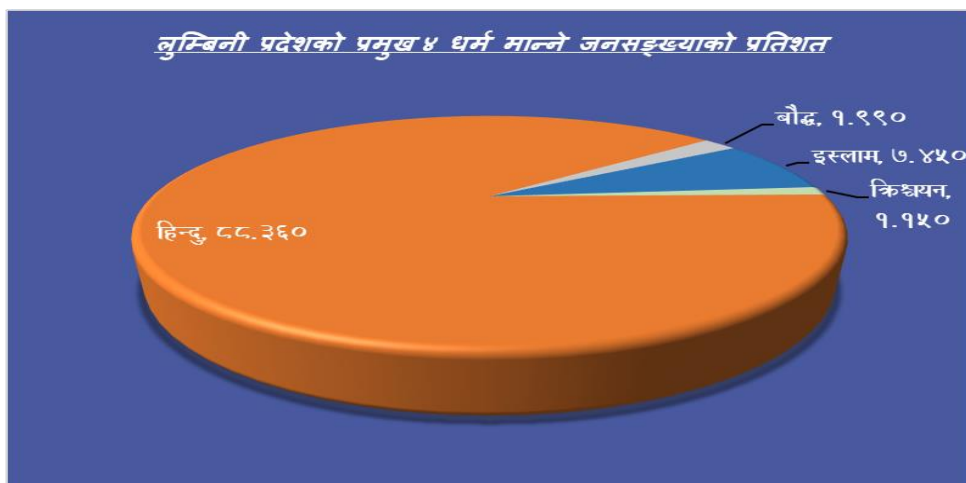
तालिका २८:- लुम्बिनी प्रदेशमा धेरै बोलिने १० मातृभाषाहरुको विवरण

क्र.सं.	मातृभाषा	संख्या			प्रतिशत %		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
१	नेपाली	२६०४६१४	१२१३७१४	१३९०९००	५०.८५	४९.४५	५२.१४
२	अवधी	८५५२६४	४२५७११	४२९५५३	१६.७०	१७.३४	१६.१०
३	थारु	६९५९४९	३३५४२५	३६०५२४	१३.५९	१३.६७	१३.५१
४	भोजपुरी	५६२०६२	२८६६५५	२७५४०७	१०.९७	११.६८	१०.३२
५	मगर ढुट	१९४९४८	८९०७५	१०५८७३	३.८१	३.६३	३.९७
६	मगर खाम	५९१०४	२८१४६	३०९५८	१.१५	१.१५	१.१६
७	उर्दू	४३६८८	२१६२३	२२०६५	०.८५	०.८८	०.८३
८	हिन्दी	२७७९२	१५४३६	१२३५६	०.५४	०.६३	०.४६
९	नेपालभाषा (नेवारी)	२४५६०	११८८५	१२६७५	०.४८	०.४८	०.४८
१०	गुरुङ	२०२६३	९४०३	१०८६०	०.४०	०.३८	०.४१
११	सबै मातृभाषा	५१२२०७८	२४५४४०८	२६६७६७०	१००	१००	१००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१३ धर्मसम्बन्धी विवरण

लुम्बिनी प्रदेशमा हिन्दु धर्म मान्नेहरूको जनसङ्ख्या ८८.३६ प्रतिशत रहेको छ। यहाँ इस्लाम धर्म मान्नेहरूको जनसङ्ख्या ७.४५ प्रतिशत र बौद्ध धर्म मान्नेहरूको जनसङ्ख्या १.९९ प्रतिशत रहेको छ। यस प्रदेशका जिल्लाहरूमा धर्म मान्नेहरूको प्रतिशतमा फरक देखिन्छ। जस्तै कपिलवस्तु र बाँकेमा इस्लाम धर्म मान्नेहरूको प्रतिशत अन्य जिल्लाहरूको तुलनामा धेरै छ। रुकुम-पूर्वमा प्रकृति धर्म मान्नेहरूको प्रतिशत १६.६३ रहेको देखिन्छ। प्यूठान, अर्घाखाँची र गुल्मी जस्ता जिल्लाहरूमा हिन्दु धर्म मान्नेहरूको प्रतिशत ९६ भन्दा बढी छ। अन्य धर्महरू : किरात, क्रिश्चियन, प्रकृति, बोन, जैन, बहाई र शिख धर्म मान्नेहरूको प्रतिशत समग्रमा नेपाल र लुम्बिनी प्रदेश दुवैमा कम देखिन्छ।

तालिका २९:- धर्मसम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	जम्मा	धर्मसम्बन्धी विवरण प्रतिशतमा									
		हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किरात	क्रिश्चियन	प्रकृति	बोन	जैन	बहाई	शिख
नेपाल	२९९६४५७८	८९.९९	८.२९	५.०९	३.९७	१.७६	०.३५	०.२३	०.०९	०.००	०.०९
लुम्बिनी	५९२२०७८	८८.३६	९.९९	७.८५	०.०९	१.९५	०.९२	०.९०	०.००	०.००	०.०२
रुकुम-पूर्व	५६७८६	७९.०४	०.८६	०.००	०.००	३.४७	९६.६३	०.००	०.००	०.००	०.००
रोल्पा	२३४७९३	८७.४८	१.७६	०.९२	०.००	२.३९	८.२९	०.०३	०.००	०.००	०.००
प्यूठान	२३२०९९	९६.४७	१.२४	०.३४	०.००	०.२५	१.६९	०.०९	०.००	०.००	०.००
गुल्मी	२४६४९४	९६.५८	२.९५	०.२२	०.००	०.२०	०.६०	०.२४	०.००	०.००	०.००
अर्घाखाँची	१७७०८६	९८.२८	०.७८	०.६८	०.००	०.९७	०.०९	०.००	०.००	०.००	०.००
पाल्पा	२४५०२७	९९.३९	५.४३	०.६२	०.०९	०.९९	१.६२	०.००	०.००	०.००	०.००
नवलपरासी-पश्चिम	३८६८६८	८७.५९	३.६९	७.२४	०.०३	१.९२	०.०९	०.३९	०.००	०.००	०.००
रुपन्देही	१९२९९५७	८७.०२	३.७७	८.०९	०.०२	०.६९	०.९७	०.२२	०.००	०.००	०.००
कपिलवस्तु	६८२९६९	८०.७९	०.७४	१८.२९	०.००	०.२३	०.०९	०.००	०.००	०.००	०.०९
दाङ	६७४९९३	९५.३४	०.८८	१.०६	०.०९	१.७७	०.९३	०.००	०.००	०.००	०.००
बाँके	६०३९९४	७८.९०	०.६७	१८.६६	०.०२	१.६९	०.०९	०.०९	०.००	०.००	०.९२
बर्दिया	४५९९००	९३.४०	०.७९	३.९२	०.००	२.७९	०.०३	०.०९	०.००	०.०९	०.००

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

क्षेत्र	धर्मसम्बन्धी विवरण संख्यामा										
	जम्मा	हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किरात	क्रिश्चियन	प्रकृति	बोन	जैन	बहाई	शिख
नेपाल	२९९६४५७८	२३६७७७४४	२३९३५४९	१४८३०६६	९२४२०४	५९२३९३	१०२०४८	६७२२३	२३९८	५३७	१४९६
लुम्बिनी	५९२२०७८	४५२५६२३	१०२०९८	३८१५५८	६९९	५९०५६	४७९१८	४९९९	५९	९२	८५६
रुकुम-पूर्व	५६७८६	४४८८३	४९०	१	२	१९६८	९४४२	०	०	०	०
रोल्पा	२३४७९३	२०५४०४	४९३९	२७३	१०	५६९२	१९२८९	७९	३	०	०
प्यूठान	२३२०९९	२२३८३५	२८७९	७७८	३	५७८	३७४५	२०९	०	०	०
गुल्मी	२४६४९४	२३८०५९	५३०५	५४३	१०	५०४	१४७६	५९६	०	०	१
अर्घाखाँची	१७७०८६	१७४०३४	१३९०	१२९३	१	२९३	१५४	१	०	०	०

क्षेत्र	धर्मसम्बन्धी विवरण संख्यामा										
	जम्मा	हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किरात	क्रिश्चियन	प्रकृति	बोन	जैन	बहाई	शिख
पाल्पा	२४५०२७	२२३९४१	१३३१०	१५१४	३६	२२३९	३९७८	६	१	०	२
नवलपरासी-पश्चिम	३८६८६८	३३८८४८	१३९६४	२८०२८	१३४	४३१७	४८	१५२२	१	४	२
रुपन्देही	११२१९५७	९७६३८३	४२३२०	९०७४४	२३६	७७९४	१९४४	२४६६	१४	१	५५
कपिलवस्तु	६८२९६१	५५१२०५	५०४४	१२४३७६	२१	१६०१	५८६	२६	१२	१९	७१
दाङ	६७४९९३	६४३५२१	५९५९	७१७९	५१	११९७७	६२७०	११	०	२२	३
बाँके	६०३१९४	४७५९४५	४०३५	११२५४६	१०३	९७३	५२	३३	२८	१८	७२१
बर्दिया	४५९९००	४२९५६५	३२६३	१४३६३	१२	१२४६०	१४२	६६	०	२८	१

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१४ शहरीकरणको अवस्था

लुम्बिनी प्रदेशमा नेपालको कुल जनसङ्ख्याको तुलनामा शहरी जनसङ्ख्या उल्लेखनीय रूपमा कम रहेको देखिन्छ। रुकुम-पूर्व र रोल्पा जस्ता जिल्लाहरू पूर्ण रूपमा ग्रामीण छन् भने अन्य जिल्लाहरूमा शहरी र अर्ध-शहरी जनसङ्ख्या पनि रहेको पाइन्छ। रुपन्देही र दाङ जिल्लामा शहरी जनसङ्ख्याको उपस्थिति अन्य जिल्लाहरूको तुलनामा बढी देखिन्छ।

तालिका ३०:-शहरी, शहरोन्मुख र ग्रामीण क्षेत्र अनुसारको जनसंख्या

क्षेत्र	कुल जनसंख्या			जनसंख्या			जनसंख्या (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	शहरी	शहरोन्मुख	ग्रामीण	शहरी	शहरोन्मुख	ग्रामीण
नेपाल	२८९२५४८०	१४०४५७९५	१४८६९६८५	७८२८७१२	११४९६३७५	९६००३९३	२७.०७	३९.७४	३३.१९
लुम्बिनी	५०८५२३२	२४२३४०८	२६६१८२४	८४१४८९	२६५६९४०	१५८६८०३	१६.५५	५२.२५	३१.२
रुकुम-पूर्व	५६६७१	२७४१३	२९२५८	०	०	५६६७१	०	०	१००
रोल्पा	२३३३४३	१०८५६२	१२४७८१	९७३९	०	२२३६०४	४.१७	०	९५.८३
प्यूठान	२३०६७९	१०२८७५	१२७८०४	३५४९७	०	१९५१८२	१५.३९	०	८४.६१
गुल्मी	२४५८७४	१११४९६	१३४३७८	३१४४६	७१००	२०७३२८	१२.७९	२.८९	८४.३२
अर्घाखाँची	१७६४२७	८००५५	९६३७२	२५१८४	३१५५	१४८०८८	१४.२७	१.७९	८३.९४
पाल्पा	२४१९५१	११०४४२	१३१५०९	४२३०५	२०४९७	१७९१४९	१७.४८	८.४७	७४.०४
नवलपरासी-पश्चिम पश्चिम	३८३७५०	१८५१९३	१९८५५७	४२२६९	३०४४६०	३७०२१	११.०१	७९.३४	९.६५
रुपन्देही	१११२५८९	५४२९३०	५६९६५९	२९७६२	७८९७६	२५७१	२६.७१	७०.९८	२.३१
कपिलवस्तु	६७८६८५	३३१६४६	३४७०३९	३४८११	५५९९०८	८३९६६	५.१३	८२.५	१२.३७
दाङ	६७०३५२	३१६५३०	३५३८२२	१८१८७३	२४५०७२	२४३४०७	२७.१३	३६.५६	३६.३१
बाँके	५९७२९९	२९१५७२	३०५७२७	१२९२३५	३५७५३८	११०५२६	२१.६४	५९.८६	१८.५
बर्दिया	४५७६१२	२१४६९४	२४२९१८	११९६८	३६९४९४	७६१५०	२.६२	८०.७४	१६.६४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१५ आजीवन बसाइँसराइ

तलको तालिकाले लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूको आप्रवासनको अवस्थालाई देखाउँछ। तालिका हेर्दा रुकुम-पूर्व, रोल्पा, प्यूठान, गुल्मी, अर्घाखाँची र पाल्पा जिल्लामा प्रस्थान गर्नेको सङ्ख्या आगमन

गर्नेको भन्दा धेरै देखिन्छ जसले नकारात्मक शुद्ध आप्रवासनलाई सङ्केत गर्छ। यसको अर्थ यी जिल्लाहरूबाट बसाइँ सर्ने मानिसहरूको सङ्ख्या धेरै छ।

त्यसैगरी नवलपरासी-पश्चिम, रुपन्देही, कपिलवस्तु, दाङ, बाँके र बर्दिया जिल्लामा आगमन गर्नेको सङ्ख्या प्रस्थान गर्नेको भन्दा बढी छ जसले सकारात्मक शुद्ध आप्रवासनलाई दर्शाउँछ। विशेषगरी रुपन्देहीमा शुद्ध आप्रवासनको सङ्ख्या र प्रतिशत दुवै उच्च देखिन्छ जसको अर्थ यहाँ अन्य जिल्लाबाट बसाइँ सरेर आउने मानिसहरूको सङ्ख्या धेरै छ।

तालिका ३१:- आजीवन बसाइँसराइ सम्बन्धी विवरण

जिल्ला	स्थानीय जन्म	आगमन संख्या	आगमन %	प्रस्थान संख्या	प्रस्थान %	खुद आप्रवासन संख्या	खुद आप्रवासन %
रुकुम-पूर्व	५६,४५१	२,२०३	३.९	२१,६२७	३८.३	-१९,४२४	-३४.४
रोल्पा	२३४,२३०	६,९८१	३	५५,२७४	२३.६	-४८,२९३	-२०.६
प्यूठान	२३०,६०८	१०,५९६	४.६	६३,५०६	२७.५	-५२,९१०	-२२.९
गुल्मी	२४३,६७३	२०,५२८	८.४	१४४,९२६	५९.५	-१२४,३९८	-५१.१
अर्घाखाँची	१७४,९२१	१५,३९२	८.८	९०,०२३	५१.५	-७४,६३१	-४२.७
पाल्पा	२४१,७३४	२८,१२१	११.६	११७,१४२	४८.५	-८९,०२१	-३६.८
नवलपरासी-पश्चिम	३५६,९५६	६९,८८०	१९.६	२९,२२३	८.२	४०,६५७	११.४
रुपन्देही	१,०५५,०७७	३०४,३६५	२८.८	५५,९७९	५.३	२४८,३८६	२३.५
कपिलवस्तु	६४१,५१३	८२,३१७	१२.८	२८,३४५	४.४	५३,९७२	८.४
दाङ	६६६,५२३	१३२,५५९	१९.९	६४,१५८	९.६	६८,४०१	१०.३
बाँके	५७८,४६१	१३६,२२२	२३.५	२९,५९८	५.१	१०६,६२४	१८.४
बर्दिया	४५१,९१०	८७,६७९	१९.४	५१,३८६	११.४	३६,२९३	८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१६ पछिल्लो बसाइँसराइ (Recent migration) को अवस्था

लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको पछिल्लो बसाइँसराइको अवस्थालाई तलको तालिकाले प्रस्तुत गर्दछ। जस अनुसार अधिकांश पहाडी जिल्लाहरू जस्तै रुकुम-पूर्व, रोल्पा, प्यूठान, गुल्मी, अर्घाखाँची,पाल्पा र बर्दिया जिल्लामा खुद बसाइँसराइ नकारात्मक रहेको देखिन्छ। यसको अर्थ यी जिल्लाहरूबाट बसाइँ सर्ने मानिसहरूको संख्या भित्रिने भन्दा धेरै छ। विशेष गरी रुकुम-पूर्व, अर्घाखाँची र गुल्मीमा खुद बसाइँसराइ दर उच्च नकारात्मक छ। तराईका जिल्लाहरू जस्तै नवलपरासी-पश्चिम, रुपन्देही, कपिलवस्तु, दाङ र बाँकेमा खुद बसाइँसराइ सकारात्मक रहेको देखिन्छ। यसको अर्थ यी जिल्लाहरूमा बसाइँ सरेर आउने मानिसहरूको संख्या जाने भन्दा धेरै छ। बर्दियामा भने खुद बसाइँसराइ दर नकारात्मक भए पनि यो अन्य जिल्लाहरूको तुलनामा धेरै कम छ।

तालिका ३२:- पछिल्लो बसाइँसराइसम्बन्धी विवरण

जिल्ला	स्थानीय जनसंख्या	बसाइँ सरी आउनेको संख्या	बसाइँ सरी आउने दर (प्रतिशतमा)	बसाइँ सरी जानेको संख्या	बसाइँ सरी जाने दर (प्रतिशतमा)	खुद बसाइँसराइ	खुद बसाइँसराइ दर	अनुपस्थित विदेश
रुकुम-पूर्व	५६,३३८	९१४	१.६	५,१७१	९.२	-४,२५७	-७.६	३,१०८

जिल्ला	स्थानीय जनसंख्या	बसाइँ सरी आउनेको संख्या	बसाइँ सरी आउने दर (प्रतिशतमा)	बसाइँ सरी जानेको संख्या	बसाइँ सरी जाने दर (प्रतिशतमा)	खुद बसाइँसराइ	खुद बसाइँसराइ दर	अनुपस्थित विदेश
रोल्पा	२३२,७८७	२,२३४	१	१२,५७४	५.४	-१०,३४०	-४.४	२०,०२४
प्यूठान	२२९,२७६	३,१४७	१.४	१४,१०४	६.२	-१०,९५७	-४.८	३१,७२०
गुल्मी	२४३,०६९	६,१७२	२.५	२८,५५८	११.७	-२२,३८६	-९.२	४१,५५०
अर्घाखाँची	१७४,२७०	३,९०७	२.२	२०,९५९	१२	-१७,०५२	-९.८	२९,९३४
पाल्पा	२३९,२६०	७,५०३	३.१	२३,३००	९.७	-१५,७९७	-६.६	३०,६९८
नवलपरासी-पश्चिम	३५४,०२४	१३,१८०	३.७	८,२३५	२.३	४,९४५	१.४	२७,९४२
रुपन्देही	१,०४७,११७	७०,४२९	६.७	१८,७०४	१.८	५१,७२५	४.९	७९,८१८
कपिलवस्तु	६३७,९४९	१७,१७०	२.७	९,००६	१.४	८,१६४	१.३	४३,८८१
दाङ	६६३,०९०	३२,०४१	४.८	१५,०५५	२.३	१६,९८६	२.६	५३,३९४
बाँके	५७३,००६	३१,१२३	५.४	१०,७३८	१.९	२०,३८५	३.६	२९,५९४
बर्दिया	४४९,६३४	१४,७०८	३.३	१६,५८५	३.७	-१,८७७	-०.४	२९,२४३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१७ अन्तर प्रदेशगत पछिल्लो बसाइँसराइ (Inter Provincial Recent Migration)

लुम्बिनी प्रदेशमा अन्तर प्रदेशगत बसाइँ सरी आउने र बसाइँ सरी जाने दर लगभग सन्तुलित देखिन्छ जसकारण अन्तर प्रदेशगत खुद बसाइँसराइ दर न्यून छ। लुम्बिनी प्रदेशको अन्तर प्रदेशगत खुद बसाइँसराइ दर ०.६ प्रतिशत रहेको छ। यस तालिकाले नेपालमा अन्तर प्रदेशगत बसाइँसराइको प्रवृत्तिलाई स्पष्ट पार्छ जहाँ बागमती प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशमा अन्तर प्रदेशगत खुद बसाइँसराइ दर धनात्मक र अन्य प्रदेशमा यो दर ऋणात्मक रहेको देखिन्छ।

तालिका ३३ :- प्रदेशगत पछिल्लो बसाइँसराइसम्बन्धी विवरण

प्रदेश	पुरुष				महिला			
	बसाइँ सरी आउने दर(प्रतिशतमा)	बसाइँ सरी जाने दर (प्रतिशतमा)	खुद बसाइँसराइ	खुद बसाइँसराइ दर	बसाइँ सरी आउने दर(प्रतिशतमा)	बसाइँ सरी जाने दर (प्रतिशतमा)	खुद बसाइँसराइ	खुद बसाइँसराइ दर
कोशी	७.३	१९.४	-२९,८७८	-१.३	७.८	२१	-३७,७२०	-१.५
मधेश	३.७	१९.६	-३९,१३६	-१.३	५	१३.७	२७१,३७४	-९.६
बागमती	५८.६	१३.३	१११,९९२	३.८	५२.२	१३.५	११०,३३०	३.७
गण्डकी	१०.४	१७.४	-१७,४५१	-१.६	१०.३	२१.१	-३०,८५५	-२.४
लुम्बिनी	१४.६	१२.३	५,६२६	०.२	१८.२	१३.३	१३,९१३	०.६
कर्णाली	२.७	१०.४	-१८,९३८	-२.३	३	११.४	-२३,९३५	-२.८
सुदूरपश्चिम	२.७	७.६	-१२,२१५	-१	३.६	६	-६,९६४	-०.५
जम्मा (संख्या)	२४७,०५७	-	-	-	२८५,६११	-	-	-

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१८ बसाइँसराइको प्रवाहको अवस्था (Stream of Migration)

नेपालमा सबैभन्दा धेरै बसाइँसराइ ग्रामीण क्षेत्रबाट शहरी क्षेत्रमा (५१.३%) भएको देखिन्छ । त्यसपछि शहरी क्षेत्रबाट शहरी क्षेत्रमा (३२.८%), ग्रामीण क्षेत्रबाट ग्रामीण क्षेत्रमा (१२%) र शहरी क्षेत्रबाट ग्रामीण क्षेत्रमा बसाइँसराइको दर (३.९%) रहेको छ ।

लुम्बिनी प्रदेशमा ग्रामीण क्षेत्रबाट शहरी क्षेत्रमा (५१.५%) बसाइँसराइ भएको देखिन्छ । त्यस्तै शहरीबाट ग्रामीण क्षेत्रमा (५.५%), शहरी क्षेत्रबाट शहरी क्षेत्रमा (२२.३%) र ग्रामीणबाट ग्रामीण क्षेत्रमा (२०.७%) बसाइँसराइ भएको देखिन्छ ।

तालिका ३४:- बसाइँसराइको प्रवाहसम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	ग्रामीण-ग्रामीण (%)	शहरी-ग्रामीण (%)	ग्रामीण-शहरी (%)	शहरी-शहरी (%)	जम्मा (%)	जम्मा संख्या
नेपाल	१२	३.९	५१.३	३२.८	१००	१,९९४,९९६
लिंग						
पुरुष	७.५	३.५	५२.२	३६.८	१००	७८१,४७८
महिला	१४.८	४.३	५०.८	३०.२	१००	१,२१३,५१८
भौगोलिक क्षेत्र						
हिमाल	३७.६	११.९	३७.३	१३.२	१००	५६,६३५
पहाड	९.३	३.६	४८.६	३८.५	१००	१,०५७,१००
तराई	१३.५	३.९	५५.५	२७.१	१००	८८१,२६१
प्रदेश						
कोशी	१७.३	६	५१	२५.६	१००	३२५,३२५
मधेश	१६.१	४.८	५४.८	२४.३	१००	१८१,८७७
बागमती	४	१.४	४९.७	४४.९	१००	८०५,६४६
गण्डकी	१३.१	५.८	५३.१	२८.१	१००	१८३,०१७
लुम्बिनी	२०.७	५.५	५१.५	२२.३	१००	२८९,७२५
कर्णाली	१९.४	७.५	५०.१	२३	१००	६७,६९८
सुदूरपश्चिम	१६.६	५.३	५५.१	२३.१	१००	१४१,७०८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.१९ बसाइँसराइको कारण

नेपालमा बसाइँसराइको प्रमुख कारणहरूमा आश्रित परिवार सदस्य (२५.९%), विवाह (२४.९%), काम/रोजगारी (१९.२%) र अध्ययन/तालिम (१४.१%) रहेका छन् । प्राकृतिक प्रकोप र कृषि सम्बन्धी कारणले बसाइँ सर्नेको संख्या निकै कम छ । लुम्बिनी प्रदेशमा बसाइँसराइको प्रमुख कारणहरूमा विवाह (२७.५%), आश्रित परिवार सदस्य (२६.९%), काम/रोजगारी (१४.९%) र अध्ययन/तालिम (१३.२%) रहेका छन् । यहाँ पनि प्राकृतिक प्रकोप र कृषि सम्बन्धी कारणले बसाइँ सर्नेको संख्या निकै कम छ ।

तालिका ३५:- बसाइँसराइको कारणअनुसार जनसंख्या प्रतिशतमा

क्षेत्र	काम/रोजगारी	व्यवसाय	अध्ययन/तालिम	विवाह	आश्रित परिवार सदस्य	प्राकृतिक प्रकोप	कृषि	घर फर्किएको	अन्य	जम्मा संख्यामा
प्रतिशत										
नेपाल	१९.२	३.२	१४.१	२४.९	२५.९	०.५	१.९	३.१	७.२	२,०१०,०७८
शहरी/ग्रामीण										
शहरी	२०.३	३.४	१५.८	२०.१	२७.८	०.५	१.७	२.६	७.९	१,६८९,६२५
ग्रामीण	१२.९	२.३	४.९	५०.५	१६.२	०.६	३.१	५.७	३.९	३२०,४५३
भौगोलिक क्षेत्र										
हिमाल	२०.१	४.१	१०.९	४२.४	१३.५	०.५	१.१	४.७	२.६	५६,९५५
पहाड	२३.२	३.५	१६.५	१८.७	२६	०.४	०.९	२.९	७.९	१,०६६,५२२
तराई	१४.२	२.८	११.३	३१.३	२६.७	०.५	३.२	३.१	६.७	८८६,६०१
प्रदेश										
कोशी	१६.२	३.१	१०.६	२६.६	२७.१	०.४	४.२	४.४	७.४	३२६,५७७
मधेश	९.३	१.५	५.८	६४.१	१२.७	०.३	१.१	२.४	२.८	१८३,२१२
बागमती	२५.१	३.४	१७.३	१३	२८.९	०.५	०.८	२	९	८११,०८१
गण्डकी	२२.२	४	१४.९	२१.७	२५.८	०.५	१.२	३.४	६.१	१८५,९५४
लुम्बिनी	१४.९	३.७	१३.२	२७.५	२६.९	०.५	२.४	३.५	७.६	२९२,१५०
कर्णाली	१५.१	४.७	१६.६	३३.२	१८.५	०.३	१.७	५.७	४.३	६८,५२९
सुदूरपश्चिम	११.७	२.२	१३.३	३३.६	२५.४	०.९	३.८	४.३	४.९	१४२,५७५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२० बसाइँसराइमा आश्रित अनुपात

नेपालमा बसाइँसराइमा संलग्न जनसङ्ख्या र बसाइँसराइमा संलग्न नभएको जनसङ्ख्याको बाल आश्रित अनुपात, वृद्ध आश्रित अनुपात र कुल आश्रित अनुपातलाई भौगोलिक क्षेत्र र प्रदेश अनुसार तलको तालिकामा देखाइएको छ। आश्रित अनुपातले काम गर्ने उमेर समूह (१५-६४ वर्ष) माथि आश्रित बालबालिका (०-१४ वर्ष) र वृद्ध (६५ वर्ष र माथि) को चापलाई जनाउँछ।

नेपालमा बसाइँसराइमा संलग्न जनसङ्ख्याको कुल आश्रित अनुपात (२६.१) र बसाइँसराइमा संलग्न नभएको जनसङ्ख्याको कुल आश्रित अनुपात (७५.५) रहेको छ। जसमा बसाइँसराइमा संलग्न जनसङ्ख्याको वृद्ध आश्रित अनुपात (३.७) र बसाइँसराइमा संलग्न नभएको जनसङ्ख्याको वृद्ध आश्रित अनुपात (१०.१) रहेको छ। लुम्बिनी प्रदेशमा बसाइँसराइमा संलग्न जनसङ्ख्याको कुल आश्रित अनुपात (२९) र बसाइँसराइमा संलग्न नभएको जनसङ्ख्याको कुल आश्रित अनुपात (७३.६) रहेको छ। जसमा बसाइँसराइमा संलग्न जनसङ्ख्याको बाल आश्रित अनुपात (२५.३) र वृद्ध आश्रित अनुपात (३.७) रहेको देखिन्छ।

तालिका ३६:- बसाइँसराइमा आश्रित अनुपात (प्रतिशतमा)

क्षेत्र	बसाइँसराइमा संलग्न जनसङ्ख्याको			बसाइँसराइमा संलग्न नभएको जनसङ्ख्याको		
	बाल आश्रित अनुपात	वृद्ध आश्रित अनुपात	कुल आश्रित अनुपात	बालआश्रित अनुपात	वृद्ध आश्रित अनुपात	कुल आश्रित अनुपात
नेपाल	२२.३	३.७	२६.१	६५.३	१०.१	७५.५
शहरी/ग्रामीण						

क्षेत्र	बसाइँसराइमा संलग्न जनसङ्ख्याको			बसाइँसराइमा संलग्न नभएको जनसङ्ख्याको		
	बाल आश्रित अनुपात	बृद्ध आश्रित अनुपात	कुल आश्रित अनुपात	बालआश्रित अनुपात	बृद्ध आश्रित अनुपात	कुल आश्रित अनुपात
शहरी	२३.८	४	२७.८	६६.२	८.४	७४.७
अर्धशहरी	२२.४	४	२६.४	७२.४	८.७	८१.१
ग्रामीण	१७.९	२.७	२०.६	५८	१२.४	७०.५
भौगोलिक क्षेत्र						
हिमाल	१८	१.७	१९.७	५८.२	१२.५	७०.७
पहाड	२१.६	३.५	२५.२	५७.८	१२.५	७०.३
तराई	२३.५	४.१	२७.७	७२.२	७.९	८०.२
प्रदेश						
कोशी	२३.८	४.९	२८.७	६०.९	९.४	७०.२
मधेश	११.५	१.७	१३.१	८०.५	९.८	९०.३
बागमती	२२	३.९	२५.८	५३.९	११.७	६५.७
गण्डकी	२५.६	४.२	२९.८	५४	१५.१	६९.१
लुम्बिनी	२५.३	३.७	२९	६४.६	८.९	७३.६
कर्णाली	२४.१	२	२६.१	६५.३	८.४	७३.७
सुदूरपश्चिम	२६	३.९	२९.९	७१.२	८.६	७९.८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२१ घर वा आवासीय एकाइको स्वामित्व

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका कुल ११,४१,३४५ परिवारहरूमध्ये ९०.८ प्रतिशत परिवार आफ्नै स्वामित्वको घरमा बसोबास गरिरहेका छन् भने ८.३ प्रतिशत परिवार भाडामा लिइएको आवासीय एकाइमा बसोबास गरिरहेका छन् । यस प्रदेशका जिल्लाहरूमा आफ्नै स्वामित्वको घरमा बसोबास गरिरहेका परिवारहरू सबैभन्दा बढी बर्दिया जिल्लामा (९७.१ %) छन् भने सबैभन्दा कम रुपन्देही जिल्लामा (८३.५%) रहेका छन् । भाडाको घरमा बस्ने परिवारहरू सबैभन्दा बढी रुपन्देही जिल्लामा (१५.४%) र सबैभन्दा कम बर्दिया जिल्लामा (१.९%) रहेका छन् ।

तालिका ३७:- घर वा आवासीय एकाइको स्वामित्वअनुसार परिवारको विवरण

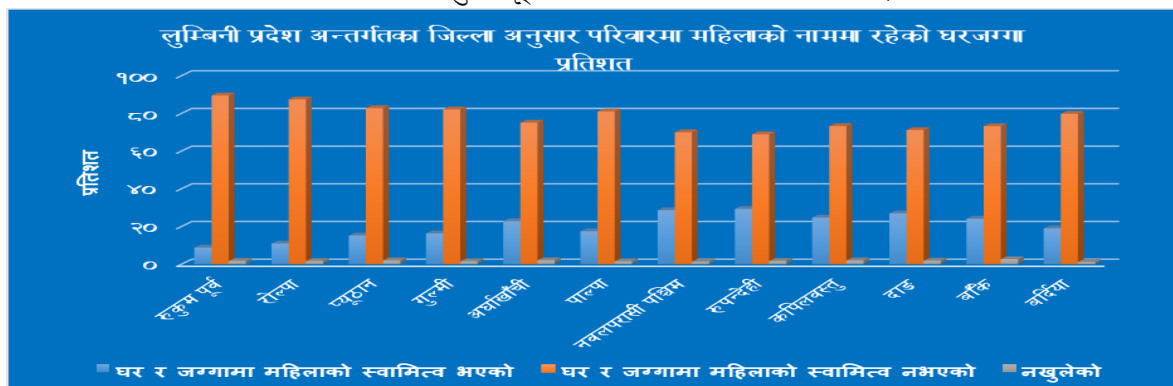
क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	घरको स्वामित्व				घरको स्वामित्व			
		आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य	आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
		संख्या				प्रतिशत (%)			
नेपाल	६६६०८४१	५७२८५८६	८५०५६२	३६८०९	४४८८४	८६.०	१२.८	०.६	०.७
लुम्बिनी	११४१३४५	१०३६३११	९४३३६	४४५८	६२४०	९०.८	८.३	०.४	०.५
रुकुम-पूर्व	१२८७८	१२४१८	३६५	२०	७५	९६.४	२.८	०.२	०.६
रोल्पा	५२२०६	४९३८१	२५५८	१२७	१४०	९४.६	४.९	०.२	०.३
प्यूठान	५६१९५	५४००२	१८१७	१६२	२१४	९६.१	३.२	०.३	०.४
गुल्मी	६६१००	६१०१२	४४१०	२४६	४३२	९२.३	६.७	०.४	०.७
अर्घाखाँची	४८४४९	४५१५४	२८७३	१३६	२८६	९३.२	५.९	०.३	०.६
पाल्पा	६४९९१	५६८१०	७४३६	३६२	३८३	८७.४	११.४	०.६	०.६

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	घरको स्वामित्व				घरको स्वामित्व			
		आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य	आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
		संख्या				प्रतिशत (%)			
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	७७५१८	४२५६	२६०	६७५	९३.७	५.१	०.३	०.८
रुपन्देही	२३८१७१	१९८९०५	३६७०७	१२४६	१३१३	८३.५	१५.४	०.५	०.६
कपिलवस्तु	१२१८६१	११६०२८	४९०५	३६४	५६४	९५.२	४.०	०.३	०.५
दाङ	१६२२६६	१४५७२०	१५२४४	६०२	७००	८९.८	९.४	०.४	०.४
बाँके	१२९२३४	११६१८९	११७०७	७०९	६२९	८९.९	९.१	०.५	०.५
बर्दिया	१०६२८५	१०३१७४	२०५८	२२४	८२९	९७.१	१.९	०.२	०.८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२२ परिवारमा महिलाको नाममा रहेको घरजग्गा

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशमा कुल २३.४ प्रतिशत परिवारहरूमा महिलाको नाममा घर वा जग्गा वा घरजग्गा दुवै रहेको छ । सो संख्या सबैभन्दा बढी रुपन्देही जिल्लामा (२९.३९ प्रतिशत) र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्वमा (८.७९ प्रतिशत) रहेको छ ।

तालिका ३८:- परिवारमा महिलाको नाममा रहेको घरजग्गाअनुसारको परिवारको विवरण

क्षेत्र	जम्मा घरपरिवार संख्या	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व नभएको	नखुलेको	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व नभएको	नखुलेको
	संख्या				प्रतिशत (%)		
नेपाल	६६६०८४१	१५८८९६८	४९६६५४८	१०५३२५	२३.८६	७४.५६	१.५८
लुम्बिनी	११४१३४५	२६७६२७	८५३३९५	२०३२३	२३.४५	७४.७७	१.७८
रुकुम-पूर्व	१२८७८	११३२	११५२४	२२२	८.७९	८९.४९	१.७२
रोल्पा	५२२०६	५७१२	४५६४५	८४९	१०.९४	८७.४३	१.६३
प्युठान	५६११५	८५४६	४६५३०	१११९	१५.२१	८२.८	१.९९
गुल्मी	६६१००	१०८०१	५४२८५	१०१४	१६.३४	८२.१३	१.५३
अर्घाखाँची	४८४४९	११०८२	३६३७०	९९७	२२.८७	७५.०७	२.०६
पाल्पा	६४९९१	११३५६	५२६६०	९७५	१७.४७	८१.०३	१.५
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	२३६९६	५७९००	१११३	२८.६५	७०	१.३५
रुपन्देही	२३८१७१	६९९९३	१६४१५७	४०२१	२९.३९	६८.९२	१.६९

क्षेत्र	जम्मा घरपरिवार संख्या	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व नभएको	नखुलेको	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व नभएको	नखुलेको
कपिलवस्तु	१२१८६१	३०१४८	८९३१९	२३९४	२४.७४	७३.३	१.९६
दाङ	१६२२६६	४३७६७	११५५४८	२९५१	२६.९७	७१.२१	१.८२
बाँके	१२९२३४	३११८५	९४६३४	३४१५	२४.१३	७३.२३	२.६४
बर्दिया	१०६२८५	२०२०९	८४८२३	१२५३	१९.०१	७९.८१	१.१८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२३ स्थायी सम्पत्तिमा महिलाको स्वामित्वको थप विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशमा महिलाको नाममा घर मात्र भएका परिवारहरू २.६ प्रतिशत, जग्गा मात्र भएका ९.३३ प्रतिशत र घरजग्गा दुवै भएका ११.५२ प्रतिशत परिवारहरू रहेका छन् । महिलाको नाममा घर मात्र भएका परिवारहरू सबैभन्दा बढी रुपन्देही जिल्लामा ४.७४ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्व जिल्लामा ०.५ प्रतिशत रहेका छन् । साथै महिलाको नाममा जग्गा मात्र भएका परिवार सबैभन्दा बढी दाङ जिल्लामा ११.६९ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्वमा २.६५ प्रतिशत परिवार रहेका छन् । यसैगरी महिलाको नाममा घरजग्गा दुवै भएका परिवार सबैभन्दा बढी रुपन्देहीमा १४.२३ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्वमा ५.६५ प्रतिशत रहेको छ ।

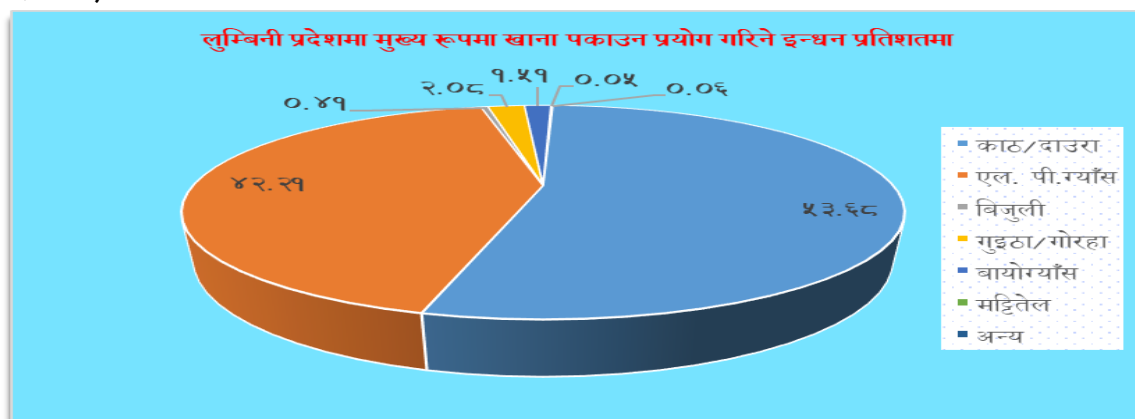
तालिका ३९:- परिवारमा महिलाको नाममा रहेको घरजग्गा अनुसारको थप विवरण

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	महिलाको स्वामित्वमा					महिलाको स्वामित्वमा				
		घर मात्र भएका	जग्गा मात्र भएका	घर जग्गा दुवै भएका	घर जग्गा दुवै नभएका	उल्लेख नभएको	घर मात्र भएका	जग्गा मात्र भएका	घर जग्गा दुवै भएका	घर जग्गा दुवै नभएका	उल्लेख नभएको
		परिवार संख्या					प्रतिशत(%)				
नेपाल	६६६०८४१	१५६३७६	६४३६७५	७८८९१७	४९६६५४८	१०५३२५	२.३५	९.६६	११.८४	७४.५६	१.५८
लुम्बिनी	११४१३४५	२९६४१	१०६५००	१३१४८६	८५३३९५	२०२३३	२.६०	९.३३	११.५२	७४.७७	१.७८
रुकुम-पूर्व	१२८७८	६४	३४१	७२७	११५२४	२२२	०.५०	२.६५	५.६५	८९.४९	१.७२
रोल्पा	५२२०६	३००	२१८९	३२२३	४५६४५	८४९	०.५७	४.१९	६.१७	८७.४३	१.६३
प्युठान	५६१९५	४८३	३३४२	४७२१	४६५३०	१११९	०.८६	५.९५	८.४०	८२.८०	१.९९
गुल्मी	६६१००	८१३	४१९२	५७९६	५४२८५	१०१४	१.२३	६.३४	८.७७	८२.१३	१.५३
अर्घाखाँची	४८४४९	८१०	४१४१	६१३१	३६३७०	९९७	१.६७	८.५५	१२.६५	७५.०७	२.०६
पाल्पा	६४९९१	११३२	५३५९	४८६५	५२६६०	९७५	१.७४	८.२५	७.४९	८१.०३	१.५०
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	३३९३	९४१८	१०८८५	५७९००	१११३	४.१०	११.३९	१३.१६	७०.००	१.३५
रुपन्देही	२३८१७१	११२८२	२४८२७	३३८८४	१६४१५७	४०२१	४.७४	१०.४२	१४.२३	६८.९२	१.६९
कपिलवस्तु	१२१८६१	४०१३	१२९६१	१३१७४	८९३१९	२३९४	३.२९	१०.६४	१०.८१	७३.३०	१.९६
दाङ	१६२२६६	३३०४	१८९६८	२१४९५	११५५४८	२९५१	२.०४	११.६९	१३.२५	७१.२१	१.८२
बाँके	१२९२३४	३२०५	११४६०	१६५२०	९४६३४	३४१५	२.४८	८.८७	१२.७८	७३.२३	२.६४
बर्दिया	१०६२८५	८४२	९३०२	१००६५	८४८२३	१२५३	०.७९	८.७५	९.४७	७९.८१	१.१८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२४ खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनअनुसार घरपरिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशका कुल परिवारमध्ये ५३.६८ प्रतिशत परिवारले खाना पकाउन अक्सर काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने गरेका छन् । खाना पकाउन अक्सर एल.पि.ग्याँस,गुइठा/गोरहा,बायोग्याँस र बिजुली प्रयोग गर्ने परिवारको प्रतिशत क्रमशः ४२.२१, २.०८, १.५१ र ०.४१ रहेको छ । लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा खाना पकाउन अक्सर काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने सबैभन्दा धेरै परिवार रुकुम-पूर्व जिल्लामा ९२.९२ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रुपन्देही जिल्लामा २२.१४ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी खाना पकाउन अक्सर बिजुली प्रयोग गर्ने परिवार सबैभन्दा बढी बर्दिया जिल्लामा ०.८९ प्रतिशत र सबैभन्दा कम गुल्मी जिल्लामा ०.०७१ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका ४० :- परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनअनुसार घरपरिवार संख्या

क्षेत्र	अक्सर (मुख्य रूपमा) खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धन -प्रतिशत (%)मा						
	काठ/दाउरा	एल. पी. ग्याँस	बिजुली	गुइठा/गोरहा	बायोग्याँस	मट्टितेल	अन्य
नेपाल	५१.०२	४४.२९	०.४९	२.८८	१.१८	०.०५	०.१०
लुम्बिनी	५३.६८	४२.२१	०.४१	२.०८	१.५१	०.०५	०.०६
रुकुम-पूर्व	९२.९२	६.४५	०.११	०.००	०.३४	०.१८	०.०१
रोल्पा	९०.८७	८.१५	०.१७	०.०२	०.६१	०.१२	०.०५
प्यूठान	८८.७०	१०.८६	०.१२	०.०१	०.२२	०.०६	०.०२
गुल्मी	८६.२६	१३.१५	०.०७	०.०१	०.४२	०.०६	०.०२
अर्घाखाँची	८८.३०	११.४८	०.०७	०.०१	०.०८	०.०२	०.०३
पाल्पा	६५.७७	३२.९३	०.१९	०.०४	०.९०	०.१४	०.०३
नवलपरासी-पश्चिम	४१.३१	५६.३०	०.६२	०.४७	१.१४	०.०४	०.१२
रुपन्देही	२२.१४	७१.६८	०.३७	४.८९	०.८७	०.०१	०.०५
कपिलवस्तु	५१.३३	३७.८५	०.७१	८.२६	१.६७	०.०२	०.१६
दाङ	५२.९२	४३.५७	०.३३	०.७४	२.२८	०.०८	०.०८
बाँके	४४.९३	५२.८३	०.४५	०.१८	१.५२	०.०५	०.०५
बर्दिया	६३.५३	३०.६१	०.८९	०.१०	४.८२	०.०२	०.०२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

क्षेत्र	जम्मा	अक्सर (मुख्य रूपमा) खाना पकाउन प्रयोग गरिने इन्धन -संख्यामा						
		काठ/दाउरा	एल. पी.ग्याँस	बिजुली	गुइठा/गोरहा	बायोग्याँस	मट्टितेल	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	३३९८३९६	२९४९९५१	३२५७४	१९१५३१	७८४५०	३२९७	६७२२
लुम्बिनी	११४१३४५	६१२६९८	४८१७४८	४६९२	२३६८६	१७२३०	५७४	७१७
रुकुम-पूर्व	१२८७८	११९६६	८३०	१४	०	४४	२३	१
रोल्पा	५२२०६	४७४४२	४२५४	९१	९	३१८	६५	२७
प्यूठान	५६१९५	४९८४४	६१०२	६८	८	१२६	३३	१४
गुल्मी	६६१००	५७०२०	८६९५	४७	७	२८०	३८	१३
अर्घाखाँची	४८४४९	४२७८२	५५६३	३६	३	३७	१२	१६
पाल्पा	६४९९१	४२७४३	२१४०२	१२३	२९	५८६	८८	२०
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	३४१६८	४६५६३	५१३	३८७	९३९	३६	१०३
रुपन्देही	२३८१७१	५२७२२	१७०७४	८७१	११६४४	२०६८	३४	११८
कपिलवस्तु	१२१८६१	६२५५६	४६१२२	८६५	१००६२	२०३४	३०	१९२
दाङ	१६२२६६	८५८७०	७०७०३	५३१	११९९	३७०६	१३१	१२६
बाँके	१२९२३४	५८०५९	६८२६९	५८७	२३१	१९६५	६२	६१
बर्दिया	१०६२८५	६७५२६	३२५३१	९४६	१०७	५१२७	२२	२६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२५ बत्ती बालन अक्सर प्रयोग गरिने स्रोतअनुसार घरपरिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशका कुल परिवारमध्ये ९३.६७ प्रतिशत परिवारले अक्सर बत्ती बालन बिजुली प्रयोग गर्ने गरेका छन्। बत्ती बालन अक्सर सोलार/सौर्य ऊर्जा र मट्टितेल प्रयोग गर्ने परिवारको प्रतिशत क्रमशः ४.५१ र १.०० रहेको छ । यस प्रदेशका जिल्लाहरूमा अक्सर बत्ती बालन बिजुली प्रयोग गर्ने परिवार सबैभन्दा बढी रुपन्देहीमा ९८.१ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रोल्पामा ७२.९० प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका ४१:-बत्ती बालन अक्सर प्रयोग गरिने स्रोतअनुसार घरपरिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	अक्सर बत्ती बालन प्रयोग गरिने इन्धन					अक्सर बत्ती बालन प्रयोग गरिने इन्धन-प्रतिशत(%)				
		बिजुली	सोलार	मट्टितेल	बायोग्याँस	अन्य	बिजुली	सोलार	मट्टितेल	बायोग्याँस	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	६१३९१३१	४३९२८२	३८९०७	२०४२	४१४७९	९२.१७	६.५९	०.५८	०.०३	०.६२
लुम्बिनी	११४१३४५	१०६९०८१	५१४२५	११३६८	५४९	८९२२	९३.६७	४.५१	१.००	०.०५	०.७८
रुकुम-पूर्व	१२८७८	११३६४	१३२६	२४	४	१६०	८८.२४	१०.३०	०.१९	०.०३	१.२४
रोल्पा	५२२०६	३८०५६	१३०५५	२४५	११	८३९	७२.९०	२५.०१	०.४७	०.०२	१.६१
प्यूठान	५६१९५	५३०४७	२२६९	१७०	८	७०१	९४.४०	४.०४	०.३०	०.०१	१.२५
गुल्मी	६६१००	६४४९१	११८०	२३०	१०	१८९	९७.५७	१.७९	०.३५	०.०२	०.२९
अर्घाखाँची	४८४४९	४६३४३	१६८०	१८६	७	२३३	९५.६५	३.४७	०.३८	०.०१	०.४८
पाल्पा	६४९९१	५९९२७	४७५१	१७५	२६	११२	९२.२१	७.३१	०.२७	०.०४	०.१७
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	८००२३	१५६६	८३५	१७	२६८	९६.७५	१.८९	१.०१	०.०२	०.३२
रुपन्देही	२३८१७१	२३३६१९	१२४३	२४५२	११५	७४२	९८.०९	०.५२	१.०३	०.०५	०.३१
कपिलवस्तु	१२१८६१	११५७४३	१४७९	२८५६	१३६	१६४७	९४.९८	१.२१	२.३४	०.११	१.३५
दाङ	१६२२६६	१४९५००	१०२४३	१०११	६१	१४५१	९२.१३	६.३१	०.६२	०.०४	०.८९

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	अक्सर बत्ती बालन प्रयोग गरिने इन्धन					अक्सर बत्ती बालन प्रयोग गरिने इन्धन-प्रतिशत(%)				
		बिजुली	सोलार	मट्टितेल	बायोग्याँस	अन्य	बिजुली	सोलार	मट्टितेल	बायोग्याँस	अन्य
बाँके	१२९२३४	११५२८९	१०६१७	१८५०	१२५	१३५३	८९.२१	८.२२	१.४३	०.१०	१.०५
बर्दिया	१०६२८५	१०१६७९	२०१६	१३३४	२९	१२२७	९५.६७	१.९०	१.२६	०.०३	१.१५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२६ खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार घरपरिवार संख्या

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशका कुल परिवार ११,४१,३४५ मध्ये ५७.५ प्रतिशत परिवारले मुख्य रूपमा धारा/पाइप (घरपरिसर भित्र र बाहिर समेत) बाट ३२.७६ प्रतिशतले ट्युबवेल/हातेपम्पको पानी पिउने गरेको देखिन्छ । यसै गरी लुम्बिनी प्रदेशका अझै पनि ०.३९ प्रतिशत परिवारले नदीको पानी पिउने गरेको देखिन्छ । धारा/पाइपको पानी (घरपरिसर भित्र र बाहिर समेत) पिउने सबैभन्दा बढी गुल्मी जिल्लामा ९५.२५ प्रतिशत र सबैभन्दा कम बर्दिया जिल्लामा २८.२३ प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका ४२ :- खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार घरपरिवार संख्या

क्षेत्र	खानेपानीको मुख्य स्रोत अनुसार परिवार (प्रतिशतमा)								
	धारा/पाइप (घर परिसर भित्र)	धारा/पाइप (घर परिसर बाहिर)	ट्युबवेल/ हातेपम्प	ढाकिएको इनार/कुवा	खुला इनार	मूल धारा	नदी	जार	अन्य
नेपाल	३४.५९	२२.३८	२९.७६	१.५३	२.१३	३.९३	०.३६	४.६३	०.६८
लुम्बिनी	३७.८२	१९.६३	३२.७६	२.६१	२.२९	२.५९	०.३९	१.३३	०.५७
रुकुम-पूर्व	४५.२७	४२.७९	०.००	०.०९	०.६८	१०.६५	०.४७	०.००	०.०५
रोल्पा	४७.४३	४१.७७	०.००	०.२४	२.४३	७.१८	०.५४	०.०१	०.३९
प्यूठान	४०.५१	४८.६४	०.६९	१.५२	२.०५	६.०३	०.४३	०.०५	०.०७
गुल्मी	५५.३९	३९.८६	०.००	०.४२	१.१२	२.६४	०.४५	०.०२	०.११
अर्घाखाँची	४८.३९	४०.८०	१.३६	१.२२	२.२०	४.०२	१.१०	०.८७	०.०५
पाल्पा	५४.७१	३४.४४	१.६१	१.०४	२.५४	५.३१	०.२१	०.०५	०.१०
नवलपरासी-पश्चिम	३०.७४	११.९०	५१.५०	०.३४	०.७६	१.९६	०.१७	२.१५	०.४७
रुपन्देही	४७.३५	१२.४९	३७.९७	०.०८	०.२८	०.८५	०.०१	०.५३	०.४४
कपिलवस्तु	२१.१५	९.९२	६५.३१	०.२०	०.४६	०.७३	०.०६	०.८१	१.३६
दाङ	४०.३५	१५.७९	१२.१३	१५.९८	१०.२४	२.८८	१.५८	०.३१	०.७५
बाँके	२५.६४	१०.६०	५०.८७	०.३५	०.९४	३.२४	०.०३	७.२७	१.०७
बर्दिया	१८.९०	९.३४	६९.४५	०.१६	०.५१	०.५२	०.०४	०.६५	०.४४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

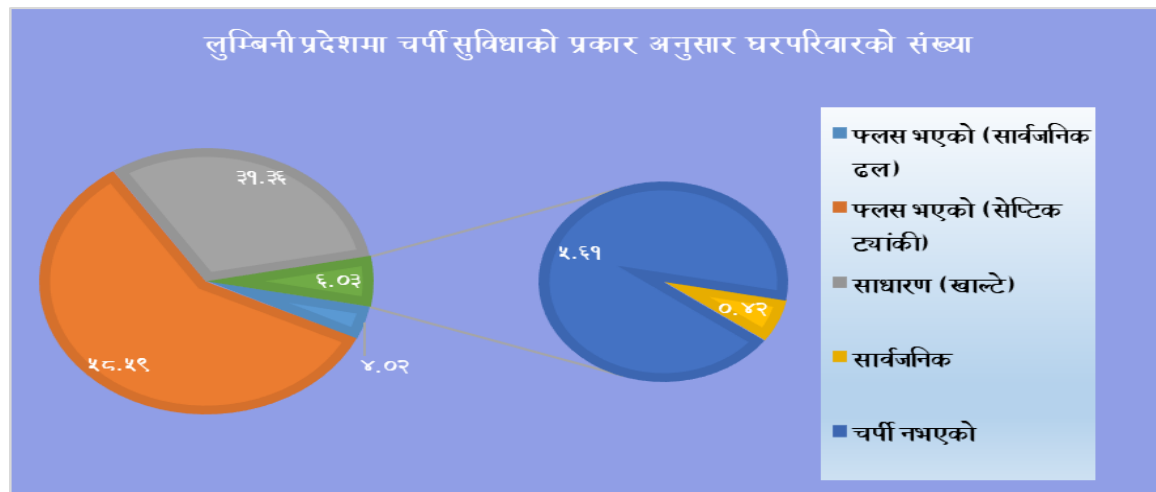
क्षेत्र	जम्मा परिवार	खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार परिवार संख्या								
		धारा/पाइप (घर परिसर भित्र)	धारा/पाइप (घर परिसर बाहिर)	ट्युबवेल/ हातेपम्प	ढाकिएको इनार/कुवा	खुला इनार	मूल धारा	नदी	जार	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	२३०४०१५	१४९०८४६	१९८२१८०	१०२२३५	१४१८५७	२६२०४४	२३८२७	३०८३८८	४५४४९
लुम्बिनी	११४१३४५	४३१६४२	२२४०६४	३७३९५६	२९७८४	२६१७२	२९६०८	४४३३	१५१२८	६५५८

क्षेत्र	जम्मा परिवार	खानेपानीको मुख्य स्रोतअनुसार परिवार संख्या								
		घारा/पाइप (घर परिसर भित्र)	घारा/पाइप (घर परिसर बाहिर)	ट्युबवेल/ हातेपम्प	ढाकिएको इनार/कुवा	खुला इनार	मूल घारा	नदी	जार	अन्य
रुकुम-पूर्व	१२८७८	५८३०	५५११	०	११	८८	१३७१	६१	०	६
रोल्पा	५२२०६	२४७६१	२१८०९	०	१२५	१२७०	३७४७	२८३	६	२०५
प्यूठान	५६१९५	२२७६४	२७३३३	३९०	८५६	११५२	३३८९	२४४	२८	३९
गुल्मी	६६१००	३६६१२	२६३४५	०	२७६	७३८	१७४६	३००	१२	७१
अर्घाखाँची	४८४४९	२३४४३	१९७६५	६६०	५९०	१०६५	१९४७	५३२	४२१	२६
पाल्पा	६४९९१	३५५५४	२२३८३	१०४७	६७४	१६४८	३४५२	१३६	३४	६३
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	२५४२७	९८४३	४२५९९	२८१	६३२	१६१७	१४०	१७८१	३८९
रुपन्देही	२३८१७१	११२७७५	२९७५५	९०४४०	१८७	६५८	२०३३	१९	१२५९	१०४५
कपिलवस्तु	१२१८६१	२५७७७	१२०८६	७९५८२	२४०	५५९	८९४	७८	९९२	१६५३
दाङ	१६२२६६	६५४८०	२५६१८	१९६८१	२५९२६	१६६१०	४६७१	२५६६	५०४	१२१०
बाँके	१२९२३४	३३१३३	१३६९४	६५७४५	४५०	१२११	४१८५	३३	९३९६	१३८७
बर्दिया	१०६२८५	२००८६	९९२२	७३८१२	१६८	५४१	५५६	४१	६९५	४६४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२७ चर्पी सुविधाको प्रकारअनुसार घरपरिवारको संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा फलस भएको चर्पी (सेप्टिक ट्यांकी) प्रयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या धेरै छ (५८.५९%) । त्यसपछि साधारण (खाल्टे) चर्पी प्रयोग गर्ने (३१.३६%) छन्। चर्पी नभएका घरपरिवारको प्रतिशत नेपालको (४.५३%) तुलनामा केही बढी (५.६१%) देखिन्छ। लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा चर्पीको प्रकारको प्रयोगमा उल्लेखनीय भिन्नता देखिन्छ। उदाहरणका लागि, गुल्मी र अर्घाखाँचीमा फलस भएको चर्पी (सेप्टिक ट्यांकी) प्रयोग गर्नेको प्रतिशत धेरै छ भने कपिलवस्तु र बाँकेमा साधारण चर्पी र चर्पी नभएका घरपरिवारको प्रतिशत उच्च छ। नवलपरासी-पश्चिम जिल्लामा साधारण चर्पीको प्रयोग बढी भएको देखिन्छ।

तालिका ४३ :- चर्पी सुविधाको प्रकार अनुसार घरपरिवारको संख्या

क्षेत्र	जम्मा घरपरिवार	चर्पीको प्रकार					चर्पीको प्रकार (प्रतिशतमा)				
		फलस भएको (सार्वजनिक ढल)	फलस भएको (सेप्टिक ट्यांकी)	साधारण (खाल्टे)	सार्वजनिक	चर्पी नभएको	फलस भएको (सार्वजनिक ढल)	फलस भएको (सेप्टिक ट्यांकी)	साधारण (खाल्टे)	सार्वजनिक	चर्पी नभएको
नेपाल	६६६०८४१	६५३७१०	३६६७७८०	२००५४१	३२३८१	३०१४९०	९.८१	५५.०६	३०.११	०.४९	४.५३
लुम्बिनी	११४१३४५	४५८६७	६६८७३०	३५७९५५	४७६३	६४०३०	४.०२	५८.५९	३१.३६	०.४२	५.६१
रुकुम-पूर्व	१२८७८	६५४	५९५५	५५०२	२२	७४५	५.०८	४६.२४	४२.७२	०.१७	५.७९
रोल्पा	५२२०६	३३५९	३७३५२	१०३२३	९९	१०७३	६.४३	७१.५५	१९.७७	०.१९	२.०६
प्युठान	५६१९५	२७३९	४२३३४	१००४७	१४३	९३२	४.८७	७५.३३	१७.८८	०.२५	१.६६
गुल्मी	६६१००	२४२७	५६०४३	६८१९	११०	७०१	३.६७	८४.७९	१०.३२	०.१७	१.०६
अर्घाखाँची	४८४४९	२४३२	४०५६६	४८४६	७६	५२९	५.०२	८३.७३	१०.००	०.१६	१.०९
पाल्पा	६४९९१	७३२३	५०१२५	६९३८	१३१	४७४	११.२७	७७.१३	१०.६८	०.२०	०.७३
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	२९३२	२९४२७	४६१८८	५२४	३६३८	३.५४	३५.५८	५५.८४	०.६३	४.४०
रुपन्देही	२३८१७१	७०४३	१४७५१४	७३८७९	८७८	८८५७	२.९६	६१.९४	३१.०२	०.३७	३.७२
कपिलवस्तु	१२१८६१	४२७७	४९६५३	४०३८०	७१	२६८३३	३.५१	४०.७५	३३.१४	०.५९	२२.०२
दाङ	१६२२६६	४९२३	१०८९९२	४३४३८	६७८	४२३५	३.०३	६७.१७	२६.७७	०.४२	२.६१
बाँके	१२९२३४	३७४४	५४००९	५८३९८	८२५	१२२८८	२.८७	४१.७९	४५.१९	०.६४	९.५१
बर्दिया	१०६२८५	४०४४	४६७६०	५११९७	५५९	३७२५	३.८०	४३.९९	४८.१७	०.५३	३.५०

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२८ घरको जगको बनोटका आधारमा घरपरिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका ११,४१,३४५ घरपरिवारहरूमध्ये माटोको जोडाइ भएको ईँटा /दुङ्गाको घरमा बस्ने परिवारहरू ४१ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी सिमेन्टको जोडाइ भएको ईँटा /दुङ्गा, पिलर सहितको ढलान र काठको खम्बा गाढेको घरमा बस्ने परिवारहरू क्रमशः- ३०.५, २१.३, र ६.४ प्रतिशत रहेका छन् । माटोको जोडाइ भएको ईँटा / दुङ्गाको घरमा बस्ने परिवारहरू सबैभन्दा बढी रुकुम-पूर्व जिल्लामा ९५.६ प्रतिशत र सबैभन्दा कम नवलपरासी-पश्चिममा १०.३ प्रतिशत रहेका छन् । पिलर सहितको ढलान घरमा बस्ने परिवारहरू सबैभन्दा बढी रुपन्देही जिल्लामा ४१.६ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्वमा १.१ प्रतिशत रहेका छन् ।

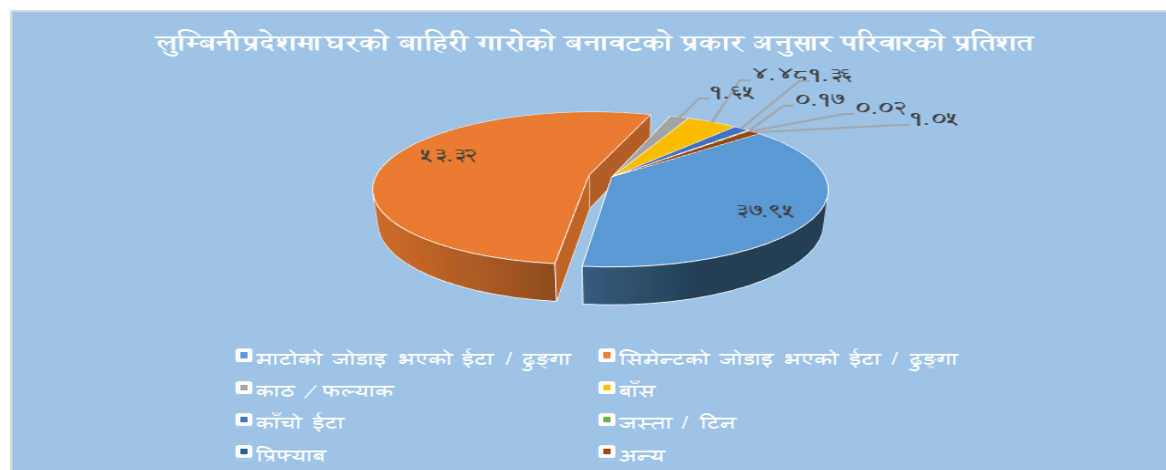
तालिका ४४:- घरको जगको बनोटका आधारमा घरपरिवार संख्या विवरण

क्षेत्र	जम्मा	जगको प्रकार									
		माटोको जोडाइ भएको ईँटा / ढुङ्गा	सिमेन्टको जोडाइ भएको ईँटा / ढुङ्गा	पिलर सहितको ढलान	काठको खम्बा गाढेको	अन्य	माटोको जोडाइ भएको ईँटा / ढुङ्गा	सिमेन्टको जोडाइ भएको ईँटा / ढुङ्गा	पिलर सहितको ढलान	काठको खम्बा गाढेको	अन्य
		संख्या					प्रतिशतमा				
नेपाल	६६६०८४१	२२००८८६	१९८४०२९	१४९२६९३	९४४१४८	३९०८५	३३.०	२९.८	२२.४	१४.२	०.६
लुम्बिनी	११४१३४५	४६८१९०	३४७६१०	२४३३९०	७३४०५	८७५०	४१.०	३०.५	२१.३	६.४	०.८
रुकुम-पूर्व	१२८८८	१२३०८	३०७	१४५	६०	५८	९५.६	२.४	१.१	०.५	०.५
रोल्पा	५२२०६	४८७१६	२३२६	६५७	४३५	७२	९३.३	४.५	१.३	०.८	०.१
प्यूठान	५६१९५	४९०५१	३९९०	२५६४	५५७	३३	८७.३	७.१	४.६	१.०	०.१
गुल्मी	६६१००	५५४३८	६१६४	३९९२	४६६	४०	८३.९	९.३	६.०	०.७	०.१
अर्घाखाँची	४८४४९	४०९२१	३८७०	२७५	९०८	३५	८४.५	८.०	५.६	१.९	०.१
पाल्पा	६४९९१	४३२३४	११६४५	९२०५	८४०	६७	६६.५	१७.९	१४.२	१.३	०.१
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	८४९२	३५०६५	२६८०७	११८२६	५१९	१०.३	४२.४	३२.४	१४.३	०.६
रुपन्देही	२३८१७१	२४९५३	१०७२५१	९९०९८	५७०१	११६८	१०.५	४५.०	४१.६	२.४	०.५
कपिलवस्तु	१२१८६१	३३६३७	५६२१६	२१०४८	९६८७	१२७३	२७.६	४६.१	१७.३	७.९	१.०
दाङ	१६२२६६	८२११८	३६८३३	३४४३४	८६१७	२६४	५०.६	२२.७	२१.२	५.३	०.२
बाँके	१२९२३४	३५९६९	५०३११	२९७०२	९६७६	३५७६	२७.८	३८.९	२३.०	७.५	२.८
बर्दिया	१०६२८५	३३३५३	३३६३२	१३०२३	२४६३२	१६४५	३१.४	३१.६	१२.३	२३.२	१.५

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.२९ घरको बाहिरी गाएको बनावटको प्रकार अनुसार घरपरिवार

लुम्बिनी प्रदेशमा घरको बाहिरी गाएको माटोको जोडाइ भएको ईँटा / ढुङ्गा भएको घरमा बस्ने परिवार ३७.९५ प्रतिशत रहेका छन् भने सिमेन्टको जोडाइ भएको ईँटा / ढुङ्गा भएको घरमा बस्ने परिवारहरू ५३.३२ प्रतिशत रहेका छन् । बाँसजन्य पदार्थको बाहिरी गाएको घरमा बस्ने परिवारहरू ४.४८ प्रतिशत रहेका छन् । लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा सिमेन्टको जोडाइ भएको ईँटा / ढुङ्गा भएको घरमा बस्ने परिवारहरू सबैभन्दा बढी रुपन्देही जिल्लामा ८७.५८ प्रतिशत रहेको छ भने सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्व जिल्लामा ५.२० प्रतिशत रहेको छ ।

तालिका ४५:- घरको बाहिरी गारोको बनावटको प्रकारअनुसार परिवार

क्षेत्र	जम्मा	घरको बाहिरी गारोको बनावटको प्रकार अनुसार परिवार (प्रतिशतमा)							
		माटोको जोडाइ भएको ईटा / ढुङ्गा	सिमेन्टको जोडाइ भएको ईटा / ढुङ्गा	काठ / फल्याक	बाँस	काँचो ईटा	जस्ता / टिन	प्रिफ्याब	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	३०.६७	५२.१७	३.१६	११.७१	०.४२	१.२२	०.०३	०.६२
लुम्बिनी	११४१३४५	३७.९५	५३.३२	१.६५	४.४८	१.३६	०.१७	०.०२	१.०५
रुकुम-पूर्व	१२८७८	९३.३९	५.२०	०.१९	०.०९	०.१८	०.४९	०.०२	०.४५
रोल्पा	५२२०६	९१.६७	६.७५	०.५२	०.४५	०.२८	०.२७	०.०१	०.०५
प्यूठान	५६१९५	८४.०७	१४.१३	०.७८	०.७८	०.१३	०.०९	०.००	०.०२
गुल्मी	६६१००	७९.०६	१९.२४	०.५३	०.६६	०.३६	०.१३	०.००	०.०२
अर्घाखाँची	४८४४९	८१.३५	१६.४१	१.२९	०.६८	०.१६	०.०६	०.००	०.०५
पाल्पा	६४९९१	६३.४३	३४.६७	०.५६	०.९१	०.२४	०.११	०.०१	०.०६
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	१०.०३	७४.४१	१.८८	११.७९	०.४१	०.१९	०.०५	१.२४
रुपन्देही	२३८१७१	९.११	८७.५८	०.७७	१.१९	०.४०	०.२१	०.०४	०.७०
कपिलवस्तु	१२१८६१	२४.७४	६५.७०	२.६१	४.९१	०.५३	०.३१	०.०१	१.१९
दाङ	१६२२६६	४४.२५	४५.८५	२.६४	२.९२	४.१५	०.०८	०.०२	०.०९
बाँके	१२९२३४	२४.७०	६३.११	३.०२	४.०२	१.९९	०.२०	०.०१	२.९४
बर्दिया	१०६२८५	२७.५४	४४.२८	१.८८	१९.३९	३.४०	०.०६	०.०१	३.४३
क्षेत्र	जम्मा	घरको बाहिरी गारोको बनावटको प्रकारअनुसार परिवार संख्या							
		माटोको जोडाइ भएको ईटा / ढुङ्गा	सिमेन्टको जोडाइ भएको ईटा / ढुङ्गा	काठ / फल्याक	बाँस	काँचो ईटा	जस्ता / टिन	प्रिफ्याब	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	२०४२९७८	३४७४९५७	२१०६९४	७७९९२२	२८१४१	८०९८९	२०६४	४१०९६
लुम्बिनी	११४१३४५	४३३१७४	६०८५५३	१८८२४	५११५४	१५५६३	१९३२	२०५	११९४०
रुकुम-पूर्व	१२८७८	१२०२७	६७०	२४	११	२३	६३	२	५८
रोल्पा	५२२०६	४७८५६	३५२५	२७४	२३६	१४४	१४०	४	२७
प्यूठान	५६१९५	४७२४५	७९३९	४४१	४३६	७१	४९	१	१३
गुल्मी	६६१००	५२२५६	१२७१८	३५२	४३७	२३९	८३	१	१४
अर्घाखाँची	४८४४९	३९४१२	७९५१	६२६	३२९	७६	३१	२	२२
पाल्पा	६४९९१	४१२२३	२२५३४	३६५	५९१	१५९	७२	६	४१
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	८२९८	६१५४७	१५५२	९७४९	३४२	१५७	३८	१०२६
रुपन्देही	२३८१७१	२१७०९	२०८५७९	१८२९	२८३५	९४८	५०५	८७	१६७९
कपिलवस्तु	१२१८६१	३०१५३	८००६४	३१७५	५९८९	६४०	३७६	९	१४५५
दाङ	१६२२६६	७१८०२	७४३९८	४२७९	४७३४	६७३४	१३३	३२	१५४
बाँके	१२९२३४	३१९२०	८१५६१	३९०६	५१९८	२५७७	२५५	१५	३८०२
बर्दिया	१०६२८५	२९२७३	४७०६७	२००१	२०६०९	३६१०	६८	८	३६४९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.३० घरको छानाको बनावटको आधारमा घरपरिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा ४०.२२ प्रतिशत परिवारहरू जस्ता /टिन /च्यादरको छानो भएको घरमा बस्ने गरेको देखिएको छ । यसैगरी सिमेन्ट ढलान भएको घरमा बस्ने ,खर पराल छवालीको छानो भएको र टायलको छानो भएको घरमा बस्ने परिवारहरू क्रमशः ४५.४२, ४.३५ र ४.८४ प्रतिशत रहेका छन् । लुम्बिनी प्रदेशमा जस्ता/टिन/च्यादरको छानो भएको घरमा बस्ने परिवार सबैभन्दा बढी अर्घाखाँची जिल्लामा ७४.३९ प्रतिशत र सबैभन्दा कम कपिलवस्तु जिल्लामा १४.५४ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी सिमेन्ट ढलान भएको घरमा बस्ने परिवार सबैभन्दा बढी रुपन्देही जिल्लामा ७८.३१ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रुकुमपूर्व जिल्लामा ३.१८ प्रतिशत रहेका छन् । यस्तै खर/पराल/छवालीको छानो भएको घरमा बस्ने परिवार सबैभन्दा बढी रोल्पा जिल्लामा ११.११ प्रतिशत र सबैभन्दा कम पाल्पा जिल्लामा १.१२ प्रतिशत रहेका छन् ।

तालिका ४६:- घरको छानाको प्रकार अनुसार परिवारको विवरण

क्षेत्र	जम्मा	छानाको प्रकार (प्रतिशतमा)							
		जस्ता टिन च्यादर	सिमेन्ट ढलान	खर पराल छवाली	टायल	ढुङ्गा स्लेट	काठ / फल्याक	माटो	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	४१.९३	३७.७६	३.८९	९.२२	६.०९	०.२७	०.७२	०.१०
लुम्बिनी	११४१३४५	४०.२२	४५.४२	४.३५	४.८४	४.७३	०.२२	०.१३	०.०९
रुकुम-पूर्व	१२८७८	४५.०७	३.१८	२.८२	०.१९	३६.३१	१.०८	११.२८	०.०८
रोल्पा	५२२०६	४६.३९	४.९१	११.११	०.१५	३५.६३	१.७५	०.००	०.०७
प्यूठान	५६१९५	७१.३६	९.८१	३.७१	१.७७	१३.८८	०.०५	०.००	०.०३
गुल्मी	६६१००	६४.८९	१२.१९	१.४३	०.३४	२१.०३	०.०९	०.००	०.०२
अर्घाखाँची	४८४४९	७४.३९	११.४३	३.७२	०.३२	१०.०७	०.०४	०.००	०.०३
पाल्पा	६४९९१	७१.२८	२६.७६	१.१२	०.१०	०.६८	०.०३	०.००	०.०२
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	२८.३७	५८.६७	२.३०	९.७२	०.४७	०.३१	०.००	०.१६
रुपन्देही	२३८१७१	१७.१३	७८.३१	२.०१	१.९९	०.३६	०.१०	०.००	०.०९
कपिलवस्तु	१२१८६१	१४.५४	७४.७७	७.४३	२.१९	०.५६	०.३४	०.००	०.१८
दाङ	१६२२६६	५३.५७	३६.४४	६.९९	२.३५	०.५९	०.०४	०.००	०.०२
बाँके	१२९२३४	३०.८३	५३.५९	५.०३	९.८१	०.३२	०.२५	०.००	०.१६
बर्दिया	१०६२८५	५१.६९	२२.९८	४.०८	२०.७७	०.३६	०.०५	०.००	०.०६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

क्षेत्र	जम्मा	छानाको प्रकार (संख्या)							
		जस्ता टिन च्यादर	सिमेन्ट ढलान	खर पराल छवाली	टाइल	ढुङ्गा स्लेट	काठ / फल्याक	माटो	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	२७९३१७९	२५१५३९७	२५९४१६	६१३८९९	४०५७९०	१८१८७	४८०८८	६८८५
लुम्बिनी	११४१३४५	४५९०८४	५१८४३६	४९६४६	५५२३८	५३९७६	२५२०	१४५२	९९३
रुकुम-पूर्व	१२८७८	५८०४	४१०	३६३	२४	४६७६	१३९	१४५२	१०
रोल्पा	५२२०६	२४२१६	२५६१	५८०१	८०	१८६०१	९११	०	३६
प्यूठान	५६१९५	४०१०३	५५१२	२०८३	६५५	७८००	२७	०	१५
गुल्मी	६६१००	४२८९४	८०५५	९४८	२२८	१३९००	६१	०	१४

क्षेत्र	जम्मा	छानाको प्रकार (संख्या)							
		जस्ता टिन च्यादर	सिमेन्ट ढलान	खर पराल छवाली	टाइल	ढुङ्गा स्लेट	काठ / फल्याक	माटो	अन्य
अर्घाखाँची	४८४४९	३६०४३	५५३८	१८०२	१५४	४८७८	१९	०	१५
पाल्पा	६४९९१	४६३२८	१७३९४	७३१	६६	४३९	२१	०	१२
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	२३४६१	४८५२४	१८९९	८०३९	३९२	२५८	०	१३६
रुपन्देही	२३८१७१	४०८०८	१८६५१६	४७८७	४७४७	८५४	२३३	०	२२६
कपिलवस्तु	१२१८६१	१७७१७	९१११३	९०४९	२६७३	६८२	४०९	०	२१८
दाङ	१६२२६६	८६९२६	५९१३४	११३४०	३८०९	९५४	६६	०	३७
बाँके	१२९२३४	३९८४५	६९२५९	६५०२	१२६८३	४१७	३२२	०	२०६
बर्दिया	१०६२८५	५४९३९	२४४२०	४३४१	२२०८०	३८३	५४	०	६८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.३१ घरको भुइँको बनावटको आधारमा घरपरिवारको संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा सिमेन्ट ढलान (४२.३२%) र माटोको भुइँ (५१.७६%) को प्रयोग धेरै छ, तर नेपालको समग्र तथ्याङ्क भन्दा माटोको प्रयोग यहाँ बढी देखिन्छ। जिल्लाहरूमा भुइँको प्रकारमा उल्लेखनीय भिन्नता देखिन्छ। उदाहरणका लागि, रुकुम-पूर्व, रोल्पा, प्यूठान र अर्घाखाँचीमा माटोको भुइँको प्रयोग ८०% भन्दा बढी छ, जबकि रुपन्देही र नवलपरासी-पश्चिममा सिमेन्ट ढलानको प्रयोग ५९% भन्दा बढी छ।

तालिका ४७:- घरको भुइँको प्रकार अनुसार परिवारको विवरण

क्षेत्र	जम्मा	भुइँको प्रकार (प्रतिशतमा)					
		माटो	काठ / फल्याक/बाँस	इँटा / ढुङ्गा	सेरामिक टाइल	सिमेन्ट ढलान	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	४६.१६	२.०३	१.३७	२.७१	४७.३१	०.४२
लुम्बिनी	११४१३४५	५१.७६	२.००	१.०८	२.४८	४२.३२	०.३६
रुकुम-पूर्व	१२८७८	९१.८०	३.११	०.४३	०.२६	४.०५	०.३६
रोल्पा	५२२०६	८८.७४	३.२४	०.६१	०.१६	६.९३	०.३२
प्यूठान	५६१९५	८५.१९	२.३२	०.४०	०.४३	११.३९	०.२७
गुल्मी	६६१००	७८.३५	२.३८	०.३४	०.३६	१८.०७	०.४९
अर्घाखाँची	४८४४९	८२.३२	१.५९	०.३७	१.१२	१४.३५	०.२५
पाल्पा	६४९९१	६२.४४	४.२७	०.४४	०.८१	३१.५०	०.५४
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	३५.२२	१.८१	१.१४	१.६५	५९.८४	०.३४
रुपन्देही	२३८१७१	२२.८७	१.३७	०.९७	७.३३	६७.०७	०.३८
कपिलवस्तु	१२१८६१	४९.२३	२.१८	१.६०	१.१३	४५.५४	०.३२
दाङ	१६२२६६	५२.३८	१.८२	०.९०	१.५१	४३.०७	०.३२
बाँके	१२९२३४	४३.९६	१.८९	१.८४	२.३३	४९.४७	०.५१
बर्दिया	१०६२८५	६३.१०	१.४२	१.८५	०.९८	३२.४६	०.१९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

क्षेत्र	जम्मा	भुईको प्रकार (संख्यामा)					
		माटो	काठ / फल्याक/बाँस	इँटा/ढुङ्गा	सेरामिक टाइल	सिमेन्ट ढलान	अन्य
नेपाल	६६६०८४१	३०७४५१०	१३५५०३	९१२३६	१८०६०३	३१५११४०	२७८४९
लुम्बिनी	११४१३४५	५९०७३९	२२८३९	१२२९६	२८३६०	४८२९८२	४१२९
रुकुम-पूर्व	१२८७८	११८२२	४००	५५	३३	५२१	४७
रोल्पा	५२२०६	४६३२५	१६९३	३१७	८५	३६१७	१६९
प्यूठान	५६१९५	४७८७३	१३०६	२२३	२४०	६४००	१५३
गुल्मी	६६१००	५१७९२	१५७४	२२२	२४१	११९४६	३२५
अर्घाखाँची	४८४४९	३९८८२	७७०	१८०	५४५	६९५१	१२१
पाल्पा	६४९९१	४०५८०	२७७२	२८९	५२५	२०४७३	३५२
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	२९१२६	१४९७	९४४	१३६५	४९४९७	२८०
रुपन्देही	२३८१७१	५४४७६	३२७२	२३१२	१७४५५	१५९७४८	९०८
कपिलवस्तु	१२१८६१	५९९८८	२६५२	१९५५	१३७४	५५४९८	३९४
दाङ	१६२२६६	८४९९६	२९५०	१४५६	२४५३	६९८९५	५१६
बाँके	१२९२३४	५६८११	२४४३	२३८२	३००५	६३९३६	६५७
बर्दिया	१०६२८५	६७०६८	१५१०	१९६१	१०३९	३४५००	२०७

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.३.२ घरपरिवारमा घरायसी सुविधा तथा साधनको उपलब्धता

लुम्बिनी प्रदेशमा अधिकांश घरपरिवारमा कम्तीमा एउटा सुविधा रहेको छ। यहाँ साधारण र स्मार्ट मोबाइल फोन दुवैको प्रयोग व्यापक छ। नेपालको समग्र तथ्याङ्क जस्तै यहाँ पनि ल्याण्डलाइन टेलिफोन र कम्प्युटर/ल्यापटपको प्रयोग कम देखिन्छ। जिल्लाहरूमा सुविधा तथा साधनहरूको उपलब्धतामा केही भिन्नता देखिन्छ। उदाहरणका लागि, रुकुम-पूर्व र रोल्पा जस्ता जिल्लामा कुनै सुविधा नभएका घरपरिवारको संख्या अन्य जिल्लाको तुलनामा बढी देखिन्छ।

तालिका ४८ :- घरायसी सुविधा तथा साधनको उपलब्धताअनुसार परिवारको विवरण

क्षेत्र	जम्मा घरपरिवार	कुनै सुविधा / साधन नभएको	कम्तीमा एउटा सुविधा / साधन भएको	घरायसी सुविधा तथा साधनको प्रकार अनुसार परिवारको संख्या					
				रेडियो	टेलिभिजन	ल्याण्डलाइन टेलिफोन	मोबाइल फोन साधारण	मोबाइल फोन स्मार्ट	कम्प्युटर/ ल्यापटप
नेपाल	६६६०८४१	२५८५४०	६४०२३०१	२२८०१२३	३२९११८५	३०१६०४	४८७६५६१	४८६२८८५	९९८४७८
लुम्बिनी	११४१३४५	३५५९०	११०५७५५	३८५५३२	५३६००४	३३७९६	८५१४०२	८६१४९६	१२७१०६
रुकुम-पूर्व	१२८७८	१४२२	११४५६	६६०२	१९०५	३२०	९४७०	७६७०	६६३
रोल्पा	५२२०६	३३२८	४८८७८	२८३४८	८३५८	१०२१	४२३२८	३४४४६	२४२५
प्यूठान	५६१९५	२९४५	५३२५०	२००२६	१८७१८	६५८	४४५०४	३८७२८	२२२७
गुल्मी	६६१००	१४३६	६४६६४	३९९८५	३०७४४	१९९२	५५२१८	५००४०	५५१४
अर्घाखाँची	४८४४९	१३३३	४७११६	२७५६५	२५७६५	७६०	३८८९५	३४२२६	२९७९
पाल्पा	६४९९१	१६०५	६३३८६	३९३६२	३३७७६	३४३७	५०४११	५१५४७	९४४९
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	१९९१	८०७१८	१४१९५	४९३६९	१८७१	५७८३३	६४६५५	१०४२९

क्षेत्र	जम्मा घरपरिवार	कुनै सुविधा / साधन नभएको	कम्तीमा एउटा सुविधा / साधन भएको	घरायसी सुविधा तथा साधनको प्रकार अनुसार परिवारको संख्या					
				रेडियो	टेलिभिजन	ल्याण्डलाइन टेलिफोन	मोबाइल फोन साधारण	मोबाइल फोन स्मार्ट	कम्प्युटर/ल्यापटप
रुपन्देही	२३८१७	३६९३	२३४४७८	६०५७९	१४५४४०	१२२९१	१६१०८१	२००२३६	४३६२१
कपिलवस्तु	१२१८६१	४३९१	११७४७०	२१७८१	४६९२४	१८३४	९०८२१	८५६४९	९५७३
दाङ	१६२२६६	५३५६	१५६९१०	६४६९३	७९७५७	४२८२	१२६२४३	१२४७३८	१९६७८
बाँके	१२९२३४	५८८८	१२३३४६	३१३३५	५८३०७	३८३०	८७६६२	९०५९८	१४१५९
बर्दिया	१०६२८५	२२०२	१०४०८३	३१०६१	३७४४१	१५००	८६९३६	७८९६३	६३८९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

क्षेत्र	जम्मा घरपरिवार	घरायसी सुविधा तथा साधनको प्रकार अनुसार परिवार संख्या							
		इन्टरनेट	कार / जीप / भ्यान	मोटर साइकल / स्कुटर	साइकल	विद्युतीय पंखा	रेफ्रीजेरेटर	वासिङ मेसिन	एयर कन्डिशनर
नेपाल	६६६०८४१	२५१४५१०	२०४९९०	१८१६१२१	२३४७४३३	३५३५३३३	१५७७९५५	२७९६३७	५६६०१
लुम्बिनी	११४१३४५	४११०३५	२८८२४	२९१४१५	५२६२०८	६८४२२७	२७७९५७	३१२०७	१३३०२
रुकुम-पूर्व	१२८७८	१००९	१५१	३०५	११२	१२२	७७	४	६
रोल्पा	५२२०६	६९६०	६८०	१६०६	३०४	८५८	३८३	३१	२०
प्यूठान	५६१९५	९७३९	४७०	३७५	१६८१	९२७३	२९९४	१३७	४३
गुल्मी	६६१००	२७३९८	१०७५	८०५७	३४०३	६२८८	४६५७	३९२	१०१
अर्घाखाँची	४८४४९	१४९५६	८१६	५७०७	१४८१	५६८१	३२३६	३१४	९३
पाल्पा	६४९९१	३१४९२	२८७०	१०८६४	२४६९	१४७९९	९९८९	७९५	११६
नवलपरा सी-पश्चिम	८२७०९	३०३६३	२६३८	३२३६७	६२९०७	६९४९७	३०२९०	२२१८	८७६
रुपन्देही	२३८१७	१२६३२६	१०१३१	१०२१८३	१५२१८७	२११३६२	११४७८८	१८०५७	७९३९
कपिलवस्तु	१२१८६१	३१०४४	२३९५	४००४०	९५०८१	९६४२९	२८५७५	३५२४	१२५५
दाङ	१६२२६६	५५४५८	३४२८	३१७८५	४३२२०	८५७५१	२८७५१	२३१६	५४७
बाँके	१२९२३४	४३९०९	२७१३	३५३९५	८१३४६	९७५६४	३४६५४	२८५८	१९२७
बर्दिया	१०६२८५	३२३८१	१४५७	१९३९१	८२०१७	८६६८३	१९५६३	५६१	३७९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

लुम्बिनी प्रदेशमा विद्युतीय पंखा र साइकल धेरै घरपरिवारमा प्रयोग भएको देखिन्छ। इन्टरनेट प्रयोगकर्ताको संख्या पनि राम्रो छ। अन्य साधनहरू जस्तै कार/जीप/भ्यान, वासिङ मेसिन र एयर कन्डिसनरको प्रयोग नेपालको समग्र तथ्याङ्क जस्तै यहाँ पनि कम छ।

जिल्लागत भिन्नता: जिल्लाहरूमा सुविधा तथा साधनहरूको प्रयोगमा स्पष्ट भिन्नता देखिन्छ। रुपन्देही जिल्लामा इन्टरनेट, कार/जीप/भ्यान र वासिङ मेसिन प्रयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या अन्य जिल्लाहरूको तुलनामा धेरै छ। एयर कन्डिसनर प्रयोग गर्ने घरपरिवारको संख्या सबै जिल्लामा एकदमै कम छ।

२.३३ घरको गुणस्तर

लुम्बिनी प्रदेशका ११,४१,३४५ परिवारमध्ये २४.९६ प्रतिशत परिवारहरू बस्नका लागि पूर्ण पर्याप्त घरमा बस्ने गरेको देखिन्छ। बस्नका लागि अपर्याप्त र पूर्ण अपर्याप्त घरमा बस्ने परिवारहरू क्रमशः ७.२४ र ०.७७ प्रतिशत रहेका छन् । यस प्रदेशमा बस्नका लागि पूर्ण पर्याप्त घरमा बस्ने परिवार सबैभन्दा बढी रुपन्देहीमा ५०.६७ प्रतिशत र सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्वमा १.२७ प्रतिशत रहेका छन् । यसैगरी पूर्ण अपर्याप्त घरमा बस्ने परिवारहरू सबैभन्दा बढी कपिलवस्तु जिल्लामा र सबैभन्दा कम गुल्मी जिल्लामा ०.०४ प्रतिशत रहेका छन् ।

तालिका ४९ :- घरको गुणस्तरअनुसार परिवार संख्या

क्षेत्र	जम्मा घरपरिवार संख्या	घरको गुणस्तर अनुसार परिवार संख्या					घरको गुणस्तर अनुसार परिवार (प्रतिशतमा)				
		पूर्ण पर्याप्त	पर्याप्त	मध्यम	अपर्याप्त	पूर्ण अपर्याप्त	पूर्ण पर्याप्त	पर्याप्त	मध्यम	अपर्याप्त	पूर्ण अपर्याप्त
नेपाल	६६६०८४१	१८८३९५४	१७०६००९	२२८२७४४	७५३३४५	३४८१९	२८.२८	२५.६१	३४.२७	११.३१	०.५२
लुम्बिनी	११४१३४५	२८४८४५	३२९२८८	४४३८२१	८२६५६	८७३५	२४.९६	२८.१५	३८.८९	७.२४	०.७७
रुकुम-पूर्व	१२८७८	१६४	८०९	९९२२	१९६०	२३	१.२७	६.२८	७७.०५	१५.२२	०.१८
रोल्पा	५२२०६	१३९९	४१८३	३९८०१	६६४६	१७७	२.६८	८.०१	७६.२४	१२.७३	०.३४
प्युठान	५६१९५	३३४६	५९०१	४४०९२	२७८५	७१	५.९५	१०.५	७८.४६	४.९६	०.१३
गुल्मी	६६१००	५५२४	१०१२५	४९१३८	१२८७	२६	८.३६	१५.३२	७४.३४	१.९५	०.०४
अर्घाखाँची	४८४४९	४०८५	५२७७	३७०४४	१८९३	१५०	८.४३	१०.८९	७६.४६	३.९१	०.३१
पाल्पा	६४९९१	१३२९८	१४९५१	३५७०६	१००१	३५	२०.४६	२३	५४.९४	१.५४	०.०५
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	२२४७०	३६१२१	१६५२६	७२७३	३१९	२७.१७	४३.६७	१९.९८	८.७९	०.३९
रुपन्देही	२३८१७१	१२०६८९	८१९५५	२८८६६	५६६८	९९३	५०.६७	३४.४१	१२.१२	२.३८	०.४२
कपिलवस्तु	१२१८६१	२४११०	४७५७३	३७८३१	९७०८	२६३९	१९.७८	३९.०४	३१.०४	७.९७	२.१७
दाङ	१६२२६६	४०७८९	४०१४०	६५१०५	१४३८८	१८४४	२५.१४	२४.७४	४०.१२	८.८७	१.१४
बाँके	१२९२३४	३७२२३	४०९८०	३५८४७	१३५१०	१६७४	२८.८	३१.७१	२७.७४	१०.४५	१.३
बर्दिया	१०६२८५	११७४८	३३२७३	४३९४३	१६५३७	७८४	११.०५	३१.३१	४१.३४	१५.५६	०.७४

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

२.३४ परिवारले संचालन गरेका कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसायको प्रकारअनुसार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय संचालन गर्ने परिवारहरूमध्ये घरेलु उद्योग संचालन गर्ने परिवार १.७४ प्रतिशत रहेका छन् । यसै गरी ब्यापार/व्यवसाय गर्ने, यातायात संचालन गर्ने र सेवा क्षेत्र संचालन गर्ने परिवारहरू क्रमशः ४.१३, ५.८७ र १० प्रतिशत रहेका छन् ।

तालिका ५० :- परिवारले संचालन गरेका कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसायको प्रकारअनुसार संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	परिवार संख्या												
		कुनै पनि साना घरेलु व्यवसाय नचलाएका	घरेलु उद्योग	व्यापार व्यवसाय	यातायात	सेवा	अन्य	उल्लेख नभएको	घरेलु उद्योग	व्यापार व्यवसाय	यातायात	सेवा	अन्य	उल्लेख नभएको
नेपाल	६६६०८४१	६०११३४९	१३७६४४	३१०८५१	४४८४९५	७५९३४६	१२०७८४१	२१६०५	२.१	४.७	६.७	११.४	१८.१	०.३
लुम्बिनी	११४१३४५	१०४१५८४	१९८६६	४७४९	६७०१५	११४१६४	१८११७९	४१४५	१.७	४.१	५.९	१०.०	१५.९	०.४
रुकुम-पूर्व	१२८७८	११३२७	७७९	३६३	११४२	१५०५	२६४७	३२	६.१	२.८	८.९	११.७	२०.६	०.३
रोल्पा	५२२०६	४९०४७	९१३	१२२१	२१३४	३३५५	५४८९	१७९	१.८	२.३	४.१	६.४	१०.५	०.३
प्यूठान	५६१९५	५२५२३	८५९	१८०१	२६६०	४४६१	७२१	१५५	१.५	३.२	४.७	७.९	१२.७	०.३
गुल्मी	६६१००	६२४५०	९९१	१६६२	२६५३	४३१५	६९६८	१५२	१.५	२.५	४.०	६.५	१०.५	०.२
अर्घाखाँची	४८४४९	४४४२७	११९२	१७११	२९०३	४६१४	७५७	१८४	२.५	३.५	६.०	९.५	१५.५	०.४
पाल्पा	६४९९१	६१५७२	९७५	१५०५	२४८०	३९८५	६४६५	१७७	१.५	२.३	३.८	६.१	१०.०	०.३
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	७५१३२	१३१०	३५४२	४८५२	८३९४	१३२४६	३६१	१.६	४.३	५.९	१०.२	१६.०	०.४
रुपन्देही	२३८१७१	२१६५४६	४३८३	१०७०५	१५०८८	२५७९३	४०८८१	७०८	१.८	४.५	६.३	१०.८	१७.२	०.३
कपिलवस्तु	१२१८६१	११००९८	२८४६	५३१६	८१६२	१३४७८	२१६४०	४२४	२.३	४.४	६.७	११.१	१७.८	०.४
दाङ	१६२२६६	१४८४००	२३८०	६९०८	९२८८	१६१९६	२५४८४	५७२	१.५	४.३	५.७	१०.०	१५.७	०.४
बाँके	१२९२३४	११३५८८	१६३०	७७९५	९४२५	१७२२०	२६६४५	९९४	१.३	६.०	७.३	१३.३	२०.६	०.८
बर्दिया	१०६२८५	९६४७४	१६०८	४६२०	६२२८	१०८४८	१७०७६	२०७	१.५	४.४	५.९	१०.२	१६.१	०.२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

खण्ड ३ : शैक्षिक तथ्याङ्क

३.१ लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको साक्षरताको अवस्था

राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार नेपालको कुल साक्षरता दर ६५.९ प्रतिशत थियो । जसमा पुरुषको साक्षरता दर ७५.१ प्रतिशत र महिलाको साक्षरता दर ५७.४ प्रतिशत थियो भने राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार देशभर पाँच वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेरका कुल २ करोड ६६ लाख ७५ हजार ९ सय ७५ जनसङ्ख्यामध्ये २ करोड ३ लाख ४१ हजार ६ सय २३ जना पढ्न र लेख्न जान्ने रहेका छन् अर्थात् ७६.२ प्रतिशत साक्षर रहेका छन् । त्यसमध्ये पुरुषको साक्षरता दर ८३.६ प्रतिशत रहेको छ भने महिलाको साक्षरता दर ६९.४ प्रतिशत रहेको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशको साक्षरता दर ६६.४ प्रतिशत रहेकोमा राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा लुम्बिनी प्रदेशमा कुल साक्षरता दर ७८.१ प्रतिशत रहेको छ । त्यसमध्ये पुरुषको साक्षरता दर ८५.२ प्रतिशत र महिलाको साक्षरता दर ७१.५ प्रतिशत रहेको छ । त्यसैगरी लुम्बिनी प्रदेशमा कुल साक्षर जनसंख्याको ३१.४ प्रतिशत व्यक्तिहरूले प्राथमिक तह (कक्षा १-५) , २१.७ प्रतिशतले निम्न माध्यमिक तह (कक्षा ६-८), ८.१ प्रतिशतले एस.एल.सी. वा सो सरह र १५.२ प्रतिशतले एस. एल. सि. भन्दा माथिल्लो तह उत्तीर्ण गरेका छन् ।

तालिका ५१:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको साक्षरताको विवरण

क्षेत्र	५ वर्ष वा सोभन्दा माथिको साक्षरता दर(%), २०७८			५ वर्ष वा सो माथिको साक्षरता दर(%), २०६८			६ वर्ष वा सो माथिको साक्षरता दर(%), २०५८		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	७६.२५	८३.५५	६९.३७	६५.९४	७५.१४	५७.३९	५४.१०	६५.५०	४२.८०
लुम्बिनी प्रदेश	७८.०८	८५.१८	७१.६६						
रुकुम-पूर्व	७१.३५	७९.६६	६३.६७	६२.०९	७१.२३	५३.९२	४०.३०	५१.००	२९.००
रोल्पा	७५.६३	८३.९९	६८.४५	६०.००	७१.५५	५०.४८	३७.५०	५३.१०	२३.१०
प्यूठान	८०.१३	८७.८८	७४.००	६७.०१	७८.१८	५८.६३	४६.९०	६२.४०	३४.००
गुल्मी	८०.३४	८८.०१	७४.११	७२.५६	८१.६५	६५.९४	५७.८०	७०.१०	४८.१०
अर्घाखाँची	८०.०५	८७.७५	७३.८०	७२.५९	८१.७६	६५.७९	५६.१०	६७.२०	४६.९०
पाल्पा	८३.६७	९०.५१	७७.९७	७६.२२	८४.८८	६९.५२	६६.२०	७६.२०	५७.८०
नवलपरासी-पश्चिम	७७.९७	८६.२७	७०.२१	७०.७६	७९.८८	६२.७६	५३.३०	६६.००	४०.९०
रुपन्देही	८१.२३	८८.३६	७४.४५	६९.७८	७९.२२	६०.७९	६६.२०	७६.२०	५७.८०
कपिलवस्तु	७१.८२	७९.६३	६४.३७	५४.९१	६४.९४	४४.९७	४१.८०	५३.३०	२९.५०
दाङ	८१.४०	८७.८५	७५.६७	७०.३२	७८.८८	६२.७८	५८.००	६९.३०	४६.९०
बाँके	७३.४०	७९.६१	६७.४८	६२.३९	६९.९६	५४.९५	५७.८०	६६.००	४९.२०
बर्दिया	७६.८५	८२.९४	७१.५३	६५.३९	७३.५४	५७.९५	४५.७०	५५.५०	३५.९०

स्रोत:-रा.ज.ग. २०५८, २०६८ र २०७८

३.२ बालबालिकाको साक्षरता दर:- (५-१७ वर्ष उमेर समूहको)

लुम्बिनी प्रदेशमा १३ लाख ४३ हजार १ सय ७१ बालबालिकामध्ये ९५.३३% साक्षर छन्। यहाँ पुरुष बालबालिकाको साक्षरता दर ९५.४% र महिला बालबालिकाको साक्षरता दर ९५.२५% छ जुन राष्ट्रिय औसतभन्दा केही बढी हो। लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा बालबालिकाको साक्षरता दरमा केही भिन्नता देखिन्छ। पाल्पामा सबैभन्दा उच्च साक्षरता दर (९८.५९%) छ भने बाँकेमा सबैभन्दा कम (८८.६८%) छ। कपिलवस्तुमा पनि साक्षरता दर ९२% भन्दा कम छ। रोल्पा, प्यूठान, गुल्मी, अर्घाखाँची र दाङमा साक्षरता दर ९७% भन्दा माथि रहेको देखिन्छ। समग्रमा नेपाल र लुम्बिनी प्रदेश दुवैमा पुरुष र महिला बालबालिकाको साक्षरता दरमा खासै ठूलो भिन्नता देखिँदैन, जसले शिक्षामा लैंगिक समानता कायम रहेको सङ्केत गर्छ।

तालिका ५२:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको (५-१७ वर्ष उमेर समूहका बालबालिकाको) साक्षरताको विवरण

क्षेत्र	बालबालिकाको संख्या (५-१७ वर्ष उमेर)			साक्षर बालबालिकाको संख्या			बालबालिकाको साक्षरता दर % (५-१७ वर्ष उमेर)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	७४३०३००	३८२३९८०	३६०६३२०	६९९२६९६	३६०६६६०	३३८६०३६	९४.११	९४.३२	९३.८९
लुम्बिनी	१३४३१७१	६८८३००	६५४८७१	१२८०४२४	६५६६३४	६२३७९०	९५.३३	९५.४	९५.२५
रुकुम-पूर्व	१५९३६	७९४४	७९९२	१५३९३	७६९१	७७०२	९६.५९	९६.८२	९६.३७
रोल्पा	६८१२३	३४२८६	३३८३७	६६१५२	३३२८०	३२८७२	९७.११	९७.०७	९७.१५
प्यूठान	७०३४२	३५०७२	३५२७०	६८३५०	३४०५३	३४२९७	९७.१७	९७.०९	९७.२४
गुल्मी	६२७९२	३२०८८	३०७०४	६१६६८	३१४४४	३०२२४	९८.२१	९७.९९	९८.४४
अर्घाखाँची	४५८४८	२३५१२	२२३३६	४४८२८	२२९८३	२१८४५	९७.७८	९७.७५	९७.८
पाल्पा	५७३४८	२९२२४	२८१२४	५६५३७	२८७७४	२७७६३	९८.५९	९८.४६	९८.७२
रुपन्देही	२८१२९७	१४६६५३	१३४६४४	२६९६०६	१४०६३७	१२८९६९	९५.८४	९५.९	९५.७९
कपिलवस्तु	१९९८५७	१०१४१६	९८४४१	१८३६०५	९३४२२	९०१८३	९१.८७	९२.१२	९१.६१
दाङ	१७२९१२	८८४८२	८४४३०	१७०१५६	८६९९५	८३१६१	९८.४१	९८.३२	९८.५
बाँके	१६४६९७	८५३४२	७९३५५	१४६०५६	७६१७६	६९८८०	८८.६८	८९.२६	८८.०६
बर्दिया	११०७८४	५६१५०	५४६३४	१०७४६६	५४४५८	५३००८	९७	९६.९९	९७.०२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

३.३ शैक्षिक तह उपलब्धिअनुसार जनसंख्या प्रतिशत

लुम्बिनी प्रदेशमा निरक्षरता दर (२१.८७%) छ जुन राष्ट्रिय निरक्षरता दर (२३.७१%) भन्दा कम छ । यस प्रदेशमा महिलाको निरक्षरता दर (२८.२९%) छ भने पुरुषको निरक्षरता दर (१४.७७%) छ । पूर्व वालविकासमा सहभागिता दर ३.५३% छ । आधारभूत तह पूरा गर्ने बालबालिकाको प्रतिशत ४१.४१% छ, जुन राष्ट्रिय औसत ३६.९५% भन्दा बढी हो । माध्यमिक तह पूरा गर्ने २६.८८% र उच्च शिक्षा हासिल गर्ने ३.५७% छन् ।

यसैगरी लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा शैक्षिक अवस्थामा उल्लेखनीय भिन्नता देखिन्छ । पाल्पामा निरक्षरता दर सबैभन्दा कम (१६.२९%) छ भने कपिलवस्तुमा सबैभन्दा बढी (२८.१३%) छ । रोल्पा र प्यूठानमा आधारभूत तह पूरा गर्ने बालबालिकाको प्रतिशत उच्च (लगभग ५०%) छ । उच्च शिक्षा हासिल गर्ने प्रतिशत सबै जिल्लामा कम देखिन्छ ।

लैंगिक असमानता:- प्रायः सबै जिल्लामा महिला बालबालिकाको निरक्षरता दर पुरुषको भन्दा बढी देखिन्छ, जसले शिक्षामा लैंगिक असमानता रहेको सङ्केत गर्छ ।

तालिका ५३:- शैक्षिक तह उपलब्धिअनुसार जनसंख्या प्रतिशत

क्षेत्र	निरक्षर %			पूर्व वालविकास %			आधारभूत तह %		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२३.७१	१६.४१	३०.५९	३.२१	३.५७	२.८६	३६.९५	४०.७४	३३.३८
लुम्बिनी	२१.८७	१४.७७	२८.२९	३.५३	४	३.११	४१.४१	४६	३७.२६
रुकुम-पूर्व	२८.६	२०.२९	३६.२७	३.१४	३.२९	३	४०.५२	४५.९९	३५.४७
रोल्पा	२४.३	१५.९५	३१.४९	३.१७	३.५९	२.८१	४८.७३	५५.८६	४२.५९
प्यूठान	१९.८४	१२.०९	२५.९६	३.२८	३.८४	२.८४	५०.३९	५६.४६	४५.६
गुल्मी	१९.६३	११.९६	२५.८६	३.४७	४.१७	२.९१	४३.१८	४८.६	३८.७७
अर्घाखाँची	१९.९२	१२.२२	२६.१७	३.०५	३.६९	२.५३	४२.८८	४८.३६	३८.४३
पाल्पा	१६.२९	९.४५	२१.९९	२.६२	३	२.३१	४२.६१	४७.१८	३८.८१
नवलपरासी-पश्चिम	२१.९९	१३.६८	२९.७५	४	४.५१	३.५३	४०.४	४५.६	३५.५४
रुपन्देही	१८.७१	११.५७	२५.४९	३.७१	४.१४	३.३	३९.२२	४३.०२	३५.६
कपिलवस्तु	२८.१३	२०.३१	३५.५७	४.१६	४.५९	३.७५	४३.०८	४७.२३	३९.१४
दाङ	१८.५६	१२.११	२४.२९	३.३५	३.७७	२.९७	४१.७१	४६.०९	३७.८२
बाँके	२६.५५	२०.३४	३२.४७	३.६५	४.११	३.२१	३७.५७	४१.४९	३३.८३
बर्दिया	२३.१२	१७.०३	२८.४४	२.९८	३.३८	२.६३	३९.५८	४५.४८	३४.४२
क्षेत्र	माध्यमिक तह %			उच्च शिक्षा %			अन्य %		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२८.७७	३१.३३	२६.३६	५.१३	६.१४	४.१८	२.२३	१.८१	२.६३
लुम्बिनी	२६.८८	२९	२४.९६	३.५७	४.१९	३	२.७४	२.०४	३.३७
रुकुम-पूर्व	२३.४८	२५.९३	२१.२१	२.०३	२.४३	१.६७	२.२३	२.०७	२.३८
रोल्पा	१९.१	२०.४१	१७.९७	१.५१	१.९१	१.१७	३.१८	२.२७	३.९७

क्षेत्र	निरक्षर %			पूर्व बालविकास %			आधारभूत तह %		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
प्यूठान	१९.९१	२२.०२	१८.२४	२.०४	२.७१	१.५२	४.५४	२.८९	५.८४
गुल्मी	२६.७८	२८.६५	२५.२७	२.९५	३.६९	२.३४	३.९९	२.९२	४.८६
अर्घाखाँची	२८.४१	२९.६७	२७.३९	२.७८	३.६३	२.०९	२.९६	२.४३	३.३९
पाल्पा	३१.०४	३३.४३	२९.०५	४.०९	४.६८	३.६	३.३४	२.२७	४.२४
नवलपरासी-पश्चिम	२८.३६	३१.०७	२५.८४	३.२१	३.६३	२.८१	२.०४	१.५२	२.५३
रुपन्देही	३१.२६	३३.९४	२८.७१	५.२४	५.८८	४.६४	१.८७	१.४५	२.२७
कपिलवस्तु	२०.८५	२३.७६	१८.०९	२.३७	२.९३	१.८४	१.४	१.१८	१.६२
दाङ	२९.४२	३०.९६	२८.०५	४.०१	४.७३	३.३६	२.९६	२.३४	३.५१
बाँके	२५.९२	२७.५१	२४.४१	४.०१	४.६७	३.३७	२.३	१.८८	२.७१
बर्दिया	२६.२२	२७.२२	२५.३४	२.६१	३.०९	२.२	५.४९	३.८	६.९८

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

३.४ अध्ययनको प्रमुख क्षेत्र

लुम्बिनी प्रदेशमा प्रमाणपत्र तह वा सोभन्दा माथि उत्तिर्ण गरेका कुल ५,५८,४९९ जनामध्ये सबैभन्दा धेरै (३६.६५ प्रतिशत)ले शिक्षा संकायमा अध्ययन गरेको देखिन्छ । त्यसपछि ३१ प्रतिशतले व्यवस्थापन संकायमा अध्ययन गरेका रहेछन् भने प्राविधिक विषय अध्ययन गरेका जनसङ्ख्या तुलनात्मक रूपमा कम नै छन्। शिक्षा संकाय अध्ययन गर्नेमा महिलाको हिस्सा पुरुषको भन्दा धेरै देखिन्छ । व्यवस्थापन अध्ययन गर्नेमा भने पुरुषको हिस्सा अधिक रहेको छ ।

तालिका ५४:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा अध्ययनको मुख्य क्षेत्र अनुसार जनसंख्या प्रतिशतमा

क्षेत्र	जम्मा	अध्ययनको मुख्य क्षेत्र (प्रतिशत)												
		मानवि की तथा सामाजि क शास्त्र	व्यवस्था पन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वा स्थ्य तथा चिकि त्सा शास्त्र	इन्जि नियरि ङ्ग	कानून	कृषि	वन विज्ञान	पशु विज्ञान /पशु चिकि त्सा/ मत्स्य	कम्प्युट र/ सूचना प्रविधि	अन्य	उल्ले ख नभए को
नेपाल	३९७९३२७	११.५२	३५.१२	२९.९६	७.१५	४.३५	३.०१	०.७५	०.६५	०.३३	०.२३	१.१४	१.७८	४
लुम्बिनी	५५८४९९	९.६५	३१.०१	३६.६५	६.६३	४.१	२.०२	०.६१	०.८६	०.२६	०.२४	०.८६	१.८२	५.२८
रुकुम-पूर्व	४९१८	८.७६	६.८५	६२.८९	३.२३	३.९	०.९४	०.२४	०.८९	०.२	०.१६	०.४९	२.१४	९.२९
रोल्पा	१४२६५	१०.२८	११.६४	६०.०९	२.९१	३.४७	१.८	०.३४	१.०१	०.३३	०.५५	०.६१	०.५३	६.४३
प्यूठान	१६१५६	११.६५	२०.५९	४८.५५	३.८९	३.१८	१.७२	०.४४	१.१९	०.२७	०.२४	०.४६	१.०७	६.७५
गुल्मी	२४४२४	११.५७	२५.३७	४७.८७	४.०७	२.२७	१.२२	०.४३	०.५६	०.२३	०.१६	०.३५	०.९६	४.९३
अर्घाखाँची	१६२९८	८.१४	२२.०८	५४.२५	३.८३	२.५२	१.२२	०.५२	१.१५	०.१८	०.४२	०.३७	१.१२	४.१८
पाल्पा	३०७१६	८.३३	२८.६	४३.९४	५.०१	५.९३	१.५९	०.५	०.५८	०.१५	०.२१	०.३८	१.३	३.४८
नवलपरासी-पश्चिम	४४०१२	८.७१	३२.२६	३५.८१	७.५८	३.१	१.९९	०.४८	०.६	०.२४	०.१९	०.९२	२.६३	५.४७

क्षेत्र	जम्मा	अध्ययनको मुख्य क्षेत्र (प्रतिशत)												
		मानवी की तथा सामाजिक शास्त्र	व्यवस्था पन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वा स्थ्य तथा चिकित्सा शास्त्र	इन्जि नियरि ङ्ग	कानून	कृषि	वन विज्ञान	पशु विज्ञान /पशु चिकित्सा/ मत्स्य	कम्प्युट र/ सूचना प्रविधि	अन्य	उल्ले ख नभएको
रुपन्देही	१६६६२१	८.७	३९.४९	२७.५२	७.७७	४.३७	२.४४	०.६६	०.६३	०.२३	०.१७	१.०७	१.८	५.१४
कपिलवस्तु	४९९७५	१०.७६	२४.२३	३९.६३	७.०५	३.३५	२.११	०.४१	१.४	०.३	०.२४	०.६८	३.२४	६.६१
दाङ	८२५७९	९.१६	३०.१४	३६.७८	७.४५	३.८२	२.१२	०.७२	१.२	०.२९	०.२८	०.९९	१.५८	५.४७
बाँके	६७९४०	९.८४	३१.७२	३२.७६	७.२५	५.८६	२.१५	०.८५	०.७४	०.२५	०.१९	१.१५	१.९९	५.२५
बर्दिया	४०५७५	१३.३७	२६.४९	४२.१५	४.४१	३.५९	१.३	०.५७	१.०६	०.४२	०.४१	०.६३	१.३७	४.२३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

३.५ साक्षरताको दर सबैभन्दा उच्च र सबैभन्दा कम भएका १० स्थानीय तहहरू

तालिका ५५:- साक्षरताको दर सबैभन्दा उच्च र सबैभन्दा कम भएका १० स्थानीय तहहरूको विवरण

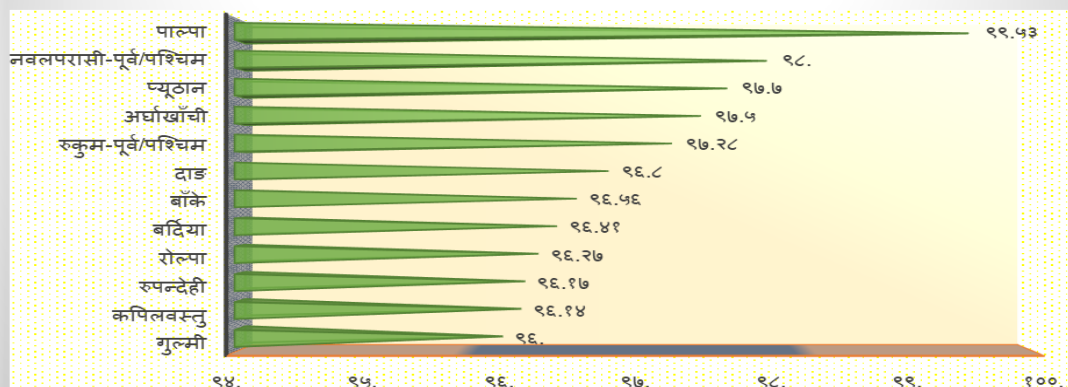
साक्षरता दर उच्च भएका				साक्षरता दर न्यून भएका			
स्थानीय तह	प्रतिशत			स्थानीय तह	प्रतिशत		
	जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
बुटवल उपमहानगरपालिका	९१.३१	९५.२३	८७.६३	नरैनापुर गाउँपालिका	४७.८९	५४.८३	४०.९४
तानसेन नगरपालिका	८९.०५	९४.६२	८४.३८	बुद्धभूमि गाउँपालिका	५५.३९	६३.३३	४७.३
तिलोत्तमा नगरपालिका	८८.०९	९३.३७	८३.३४	माथागढी गाउँपालिका	६३.७६	७४.५९	५३.९६
सिद्धार्थनगर नगरपालिका	८६.१२	९२.५	७९.७९	विजयनगर गाउँपालिका	६४.२५	७१.९४	५६.७४
रेसुङ्गा नगरपालिका	८५.३७	८१.८	८०.०२	कृष्णनगर नगरपालिका	६७.०१	७३.५६	६०.४
सैनामैना नगरपालिका	८४.९	९०.८८	७९.८५	जानकी गाउँपालिका	६७.१२	७५.१४	५८.९६
रामपुर नगरपालिका	८४.८७	९१.०४	७९.९४	शुद्धोधन गाउँपालिका (कपिलवस्तु जिल्ला)	६७.२६	७६.७४	५८.२१
सन्धिखर्क नगरपालिका	८४.५	९१.२७	७८.९५	महाराजगञ्ज नगरपालिका	६७.६६	७६.७४	५८.२१
प्यूठान नगरपालिका	८४.४६	९१.६१	७८.८३	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	६७.७४	७५.४७	६०.३९
सुनवल नगरपालिका	८३.८९	९०.४	७८.३	मर्चवारी गाउँपालिका	६८.६९	७९.२२	५८.०९

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

३.६ लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको साक्षरताको अवस्था र साक्षर घोषणा मिति

आ.व. २०८०/८१ मा मिति २०८०।०३।३१ गते कपिलवस्तु जिल्लालाई साक्षर जिल्ला घोषणा गरे सँगै यस प्रदेशका १०९ वटै स्थानीय तह र १२ वटै जिल्ला साक्षर घोषणा भई सिंगो लुम्बिनी प्रदेश साक्षर प्रदेशका रूपमा दर्ज भएको छ । औपचारिक घोषणा हुन भने बाँकी रहेको छ । नेपाल सरकारले घोषणा गरेको साक्षर नेपाल अभियान अनुसार १५-६० वर्ष उमेर समूहको साक्षरताका आधारमा साक्षर घोषणा भएका जिल्लाहरूको तथ्याङ्कीय अवस्था निम्नानुसार रहेको छ ।

साक्षरता दर (प्रतिशतमा)

तालिका ५६:-लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको साक्षरताको अवस्था र साक्षर घोषणा मितिको विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	साक्षरता दर प्रतिशतमा	साक्षर जिल्ला घोषणा मिति
१	पाल्पा	९९.५३	२०७१/०३/११
२	अर्घाखाँची	९७.५०	२०७२/०२/२२
३	गुल्मी	९६.००	२०७२/०३/२६
४	प्युठान	९७.७०	२०७२/०३/२०
५	दाङ	९६.८०	२०७२/०३/२४
६	नवलपरासी-पश्चिम पूर्व / नवलपरासी-पश्चिम	९८.००	२०७२/०३/३१
७	रुपन्देही	९६.१७	२०७२/०३/३१
८	रोल्पा	९६.२७	२०७२/०९/०९
९	बर्दिया	९६.४९	२०७२/१२/२८
१०	रुकुम-पूर्व / रुकुम पश्चिम	९७.२८	२०७३/०१/३१
११	बाँके	९६.५६	२०७९/०३/३२
१२	कपिलवस्तु	९६.१४	२०८०/०३/३१

स्रोत:- प्रदेश शैक्षिक दर्पण २०८०/८१

३.७ लुम्बिनी प्रदेशका प्रमुख शैक्षिक सूचकहरू

तालिका ५७:- लुम्बिनी प्रदेशका प्रमुख शैक्षिक सूचकहरू (प्रतिशतमा)

क्र.सं.	सूचकाङ्क	लुम्बिनी प्रदेश	नेपाल
साक्षरता दर % (जनगणना २०७८)			
१	कुल साक्षरता	७८.१	७६.२
२	पुरुष साक्षरता	८५.२	८३.६
३	महिला साक्षरता	७१.५	६९.४
कुल भर्नादर (GER) र खुद भर्नादर (NER) (शैक्षिक सत्र २०८१) प्रतिशतमा			
४	प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा कुल भर्ना दर	१०९.२	१०१
५	प्रारम्भिक बालविकास शिक्षामा खुद भर्ना दर	७५	७०.२
६	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षाको अनुभव लिई कक्षा १ मा नयाँ भर्ना	७७.४	७६.३
७	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर	९३.८	९४.४
८	आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा .. भर्ना दर	१३३	१३०.५

क्र.सं.	सूचकाङ्क	लुम्बिनी प्रदेश	नेपाल
	साक्षरता दर % (जनगणना २०७८)		
९	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा खुद भर्ना दर	९३.७	९३.६
१०	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा कुल भर्ना दर	११४	११५
११	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर	९३.८	९४.१
१२	आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कुल भर्ना दर	१२६.१	१२४.८
१३	माध्यमिक तह (९-१०) मा खुद भर्ना दर	७६.५	७५.८
१४	माध्यमिक तह (९-१०) मा कुल भर्ना दर	९७.९	९९.१
१५	माध्यमिक तह (११-१२) मा खुद भर्ना दर	३७.५	३७.१
१६	माध्यमिक तह (११-१२) मा कुल भर्ना दर	५८.५	६३.३
१७	माध्यमिक तह (९-१२) मा खुद भर्ना दर	५५.९	५५.८
१८	माध्यमिक तह (९-१२) मा कुल भर्ना दर	७७	८०.६
विद्यालयहरूको विवरण (शैक्षिक सत्र २०८१)		लुम्बिनी प्रदेश	नेपाल
१९	प्रारम्भिक बालविकास केन्द्र संख्या	६९८४	४१२८४
२०	जम्मा विद्यालय संख्या	५७३५	३५४४७
२१	जम्मा सामुदायिक विद्यालय	३९६५	२६१०३
२२	जम्मा संस्थागत विद्यालय	१२९६	८१४९
२३	आधारभूत विद्यालय (१-५)	२७८१	१७२५७
२४	आधारभूत विद्यालय (१-८)	३९२७	२३९०५
२५	माध्यमिक विद्यालय (९-१०)	१०१२	६४९३
२६	माध्यमिक विद्यालय (९-१२)	१८०८	११५४२
२७	लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका नमुना विद्यालय	७०	४२२

स्रोत:- प्रदेश शैक्षिक दर्पण २०८०/८१

३.८ कुल भर्ना दर (GER) तथा खुद भर्ना दर (NER) शैक्षिकसत्र २०८० को जिल्लागत अवस्था

प्राथमिक तहमा लुम्बिनी प्रदेशको कुल भर्ना दर १२८.४ प्रतिशत छ भने खुद भर्ना दर ९५.५ प्रतिशत छ । जुन नेपालको खुद भर्ना दर ९५.६ प्रतिशत भन्दा सीमान्त रूपले मात्र कम हो । जिल्लागत रूपमा बाँके जिल्लाको प्राथमिक तहको खुद भर्ना दर सबैभन्दा कम ९५.२ प्रतिशत रहेको छ । निम्न माध्यमिक तहमा लुम्बिनी प्रदेशको कुल भर्ना दर ११५.८ प्रतिशत रहेको छ जुन नेपालको कुल भर्ना दर ११६.१ प्रतिशत भन्दा केही कम छ । निम्न माध्यमिक तहमा सबैभन्दा कम कुल भर्ना दर कपिलवस्तु जिल्लामा १०१.३ प्रतिशत रहेको छ । यो तहमा छात्र भन्दा छात्राहरूको कुल भर्ना दर बढी रहेको छ । निम्न माध्यमिक तहमा औसत खुद भर्ना दर लुम्बिनी प्रदेशको ९४.३ प्रतिशत रहेको छ जुन राष्ट्रिय स्तर भन्दा केही कम रहेको छ । लुम्बिनी प्रदेशमा आधारभूत तह (कक्षा १-८) को कुल भर्ना दर १२३.९ प्रतिशत र खुद भर्ना दर ९५.१ प्रतिशत रहेको छ जुन नेपालको कुल भर्ना दर १२०.४ र खुद भर्ना दर ९५.२ प्रतिशत भन्दा कम छ । माध्यमिक तह (कक्षा ९-१२) को कुल भर्ना दर लुम्बिनी प्रदेशमा ८०.९ प्रतिशत रहेको छ भने खुद भर्ना दर जम्मा ५५.२ प्रतिशत रहेको छ । यस्तो दर राष्ट्रिय स्तरमा क्रमश ८३.२ प्रतिशत र ५७.९ प्रतिशत रहेको छ । । कुल तथा खुद भर्ना दर सम्बन्धी विवरण तलको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ५८:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको कुल भर्ना दर (GER) तथा खुद भर्ना दर (NER सम्बन्धी विवरण २०८१

जिल्ला/क्षेत्र	प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा कुल भर्ना दर GER			प्रारम्भिक बालविकास र शिक्षामा खुद भर्ना दर NER			कक्षा १ मा कुल प्रवेश दर GER			कक्षा १ मा खुद प्रवेश दर NER			आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा कुल भर्ना दर GER			आधारभूत तह (कक्षा १-५) मा खुद भर्ना दर NER		
	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल
रुकुम-पूर्व	८१.९	८२.९	८२.४	६५.५	६७.०	६६.३	११६.६	१२६.४	१२१.४	९५.१	९७.१	९६.१	१२५.२	१२४.२	१२४.७	९६.१	९६.२	९६.२
रोल्पा	८०.३	८२.४	८१.४	६७.५	७०.०	६८.८	१२३.१	११७.७	१२०.३	९५.१	९६.७	९५.९	१३३.८	१३३.४	१३३.६	९५.९	९५.७	९५.८
प्यूठान	८२.९	८८.४	८५.८	७१.४	७४.८	७३.२	११२.५	११८.४	११५.५	९५.५	९६.५	९६.०	१२३.८	१२७.५	१२५.७	९५.८	९५.९	९५.९
गुल्मी	८७.२	९०.५	८९.०	७३.७	७७.०	७५.४	११०.५	११४.२	११२.४	९५.३	९६.६	९६.०	११८.५	११७.१	११७.८	९६.२	९६.०	९६.१
अर्घाखाँची	८३.८	८२.३	८३.०	७३.८	७१.४	७२.५	१०५.७	१०९.१	१०७.५	९५.३	९६.७	९६.१	११२.७	११२.४	११२.५	९५.४	९५.७	९५.६
पाल्पा	८३.१	८८.३	८५.९	७२.७	७७.१	७५.०	११२.५	११८.२	११५.४	९५.४	९७.०	९६.२	११२.७	११६.१	११४.५	९६.२	९५.८	९६.०
नवलपरासी-पश्चिम पश्चिम	१०२.१	११२.६	१०७.६	६३.९	६८.२	६६.२	११५.०	१०९.०	१११.८	९६.०	९६.४	९६.२	१२२.५	११८.४	१२०.३	९५.५	९५.३	९५.४
रुपन्देही	११४.३	१२२.४	१२०.२	६९.९	७२.७	७१.४	११६.९	११८.८	११७.९	९५.३	९६.१	९५.७	१२७.५	१२८.७	१२८.२	९५.५	९५.५	९५.५
कपिलवस्तु	८८.७	१०६.०	९७.६	५६.७	६१.५	५९.२	१२०.९	११९.८	१२०.३	९५.३	९६.१	९५.७	१२९.२	१३४.५	१३१.८	९५.५	९५.५	९५.५
दाङ	१२३.३	१३१.४	१२७.६	८६.७	९०.१	८८.५	११८.३	१२०.७	११९.६	९५.६	९५.७	९५.२	१२७.३	१३०.६	१२८.१	९५.२	९५.५	९५.४
बाँके	१०१.१	१२२.५	११२.२	६५.७	७४.६	७०.३	१३४.४	१३८.९	१३६.७	९५.२	९६.०	९५.६	१४८.३	१४६.०	१४७.१	९५.२	९५.२	९५.२
बर्दिया	१०९.५	११८.६	११४.३	८३.२	८७.१	८५.३	१०६.५	११५.८	१११.३	९५.८	९६.३	९६.१	११७.१	१२२.३	११९.८	९५.७	९५.४	९५.५
लुम्बिनी प्रदेश	१०१.१	१११.९	१०६.८	७०.३	७४.६	७२.६	११८.५	१२०.४	११९.५	९५.३	९६.२	९५.८	१२७.५	१२९.३	१२८.४	९५.५	९५.५	९५.५

जिल्ला/क्षेत्र	आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा कुल भर्ना दर GER			आधारभूत तह (कक्षा ६-८) मा खुद भर्ना दर NER			आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा कुल भर्ना दर GER			आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा खुद भर्ना दर NER			आधारभूत तह (कक्षा १-८) मा टिकाउ दर Survival rate		
	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल
रुकुम-पूर्व	१२६.३	११२.६	११९.२	९४.१	९२.०	९३.०	१२५.६	११९.८	१२२.७	९५.४	९४.६	९५.०	८८.३	८६.७	८७.५
रोल्पा	१२४.८	११०.२	११७.२	९४.१	९३.५	९३.८	१३०.४	१२४.५	१२७.४	९५.२	९४.८	९५.०	८६.९	८५.३	८६.२
प्यूठान	१२५.३	१०८.९	११६.९	९४.८	९४.६	९४.७	१२४.४	१२०.६	१२२.४	९५.४	९५.४	९५.४	८७.७	८६.३	८७.०
गुल्मी	११२.०	१०७.६	१०९.७	९३.९	९५.८	९४.९	११६.२	११३.७	११४.९	९५.३	९६.०	९५.७	८६.२	८६.६	८६.४
अर्घाखाँची	११५.७	१०५.५	११०.२	९३.५	९४.६	९४.६	११३.८	१०९.९	१११.७	९४.७	९५.७	९५.२	८७.१	८७.०	८७.०
पाल्पा	१२२.३	११८.४	१२०.२	९४.२	९५.९	९५.१	११६.१	११६.९	११६.५	९५.५	९५.९	९५.७	८५.४	८६.८	८६.१
नवलपरासी-पश्चिम - पश्चिम	१११.१	१०७.२	१०९.०	९४.२	९४.१	९४.२	११८.४	११४.३	११६.३	९५.०	९४.९	९४.९	८४.८	८६.५	८५.७
रुपन्देही	१२२.४	११७.६	११९.८	९४.५	९४.६	९४.५	१२५.७	१२४.६	१२५.१	९५.२	९५.१	९५.२	८५.३	८६.३	८५.९
कपिलवस्तु	१००.९	१०१.७	१०१.३	९१.८	९२.९	९२.४	१२०.२	१२३.२	१२१.७	९४.३	९४.६	९४.५	८५.४	८५.१	८५.२
दाङ	१३४.६	१२३.४	१२८.५	९५.१	९५.४	९५.३	१२८.७	१२७.९	१२८.३	९५.२	९५.५	९५.३	८६.७	८६.७	८६.७
बाँके	११९.१	११२.८	११५.६	९४.५	९४.३	९४.४	१३८.८	१३४.४	१३६.४	९५.०	९४.९	९४.९	८६.०	८६.३	८६.२
बर्दिया	१२०.४	११३.५	११६.८	९४.८	९४.५	९४.२	११८.३	११९.१	११८.७	९५.४	९५.४	९५.४	८७.३	८५.८	८६.५
लुम्बिनी प्रदेश	११९.२	११२.८	११५.८	९४.१	९४.५	९४.३	१२४.६	१२३.३	१२३.९	९५.०	९५.२	९५.१	८६.१	८६.२	८६.२

जिल्ला/क्षेत्र	माध्यमिक तह (९-१०) मा कुल भर्ना दर GER			माध्यमिक तह (९-१०) मा खुद भर्ना दर NER			माध्यमिक तह (११-१२) मा कुल भर्ना दर GER			माध्यमिक तह (११-१२) मा खुद भर्ना दर NER			माध्यमिक तह (९-१२) मा कुल भर्ना दर GER			माध्यमिक तह (९-१२) मा खुद भर्ना दर NER		
	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल	छात्रा	छात्र	कुल
रुकुम-पूर्व	१०१.६	९९.८	१००.७	७६.७	७७.३	७६.९	७९.०	६८.१	७३.६	३६.७	३५.८	३६.३	८९.९	८२.२	८६.६	५६.०	५५.५	५५.८
रोल्पा	९०.०	९०.३	९०.२	७६.८	७५.४	७६.१	४७.३	५२.०	४९.२	३४.९	२९.६	३२.८	६७.८	७३.२	७०.१	५४.९	५४.९	५४.९
प्यूठान	८९.९	९०.०	९०.०	७६.२	७५.६	७५.९	५३.४	५५.४	५४.२	२८.९	२९.७	२९.२	७१.१	७४.५	७२.६	५१.८	५५.१	५३.२
गुल्मी	९०.८	९१.५	९१.१	७३.९	७२.२	७३.१	६५.७	५८.९	६२.६	३८.१	३१.८	३५.२	७७.५	७५.३	७६.४	५४.९	५२.१	५३.६
अर्घाखाँची	९४.६	९०.४	९२.५	७६.३	७६.६	७६.५	६३.३	६३.९	६३.६	४१.७	३९.२	४०.६	७८.३	७८.२	७८.३	५८.३	५४.४	५८.८
पाल्पा	९६.०	९६.६	९६.३	७६.४	७६.२	७६.३	७८.१	६९.५	७३.८	४३.८	३८.३	४१.१	८६.७	८२.५	८४.६	५९.५	५६.४	५८.०
नवलपरासी-पश्चिम	९४.७	९४.३	९४.५	७५.३	७४.३	७४.८	५७.५	६६.७	६१.७	३२.९	३६.८	३४.७	७४.२	८०.६	७७.३	५१.९	५५.७	५३.८
कपिलवस्तु	८९.६	९२.१	९०.९	७३.१	७२.९	७३.०	३६.७	४९.७	४२.२	२१.१	२८.५	२४.२	५८.८	७१.५	६४.७	४२.८	५१.३	४६.८
दाङ	१०४.१	१०१.३	१०२.७	७७.८	८१.०	७९.३	८४.९	७९.८	८२.४	४८.२	४४.७	४६.५	९४.०	९०.१	९२.०	६२.२	६२.१	६२.१
बाँके	९३.२	९४.१	९३.७	७३.६	७३.६	७५.७	५८.४	६३.२	६०.७	३४.३	३५.४	३४.८	७५.२	७९.४	७७.३	५३.२	५७.५	५५.३
बर्दिया	९१.१	८८.६	८९.९	७४.९	७१.०	७३.०	५६.६	५१.०	५४.२	३६.२	२९.९	३३.५	७२.७	७०.६	७१.७	५४.३	५१.३	५२.९
लुम्बिनी प्रदेश	९६.२	९७.४	९६.८	७५.६	७५.७	७५.७	६२.९	६९.६	६६.०	३५.०	३६.९	३५.९	७७.३	८३.७	८०.९	५३.८	५६.६	५५.२

स्रोत:- शिक्षा विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालयको शैक्षिक सूचना, २०८० र IEMIS

३.९ लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा रहेका विद्यालयहरूको तुलनात्मक विवरण २०८० र २०८१

तालिका ५९:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा रहेका विद्यालयहरूको संख्यात्मक विवरण २०८० र २०८१

सि.नं.	जिल्ला	सामुदायिक		निजी		धार्मिक		जम्मा	
		वि.सं.२०८०	वि.सं.२०८१	वि.सं.२०८०	वि.सं.२०८१	वि.सं.२०८०	वि.सं.२०८१	वि.सं.२०८०	वि.सं.२०८१
१	बर्दिया	२६९	२६५	९६	९७	१२	१२	३७७	३७४
२	बाँके	३२३	३३८	१९९	१९९	१०५	१०५	६२७	६४२
३	दाङ	४०८	४०७	२१७	२२०	१०	१०	६३५	६३७
४	रुकुम-पूर्व	१३०	१३०	६	६	१	१	१३७	१३७
५	रोल्पा	४१९	४२१	१९	२०	०	०	४३८	४४१
६	प्यूठान	३५३	३५४	३८	३७	१	१	३९२	३९२
७	अर्घाखाँची	४०१	३९९	३३	३३	६	६	४४०	४३८
८	कपिलवस्तु	४२७	४२५	१७०	१७७	२०२	१९६	७९९	७९८
९	रूपन्देही	३७९	३७८	३२०	३२३	१४५	१४४	८४४	८४५
१०	पाल्पा	४३३	४२५	४५	४३	३	३	४८१	४७१
११	गुल्मी	५५८	५३८	३५	३५	३	१	५९६	५७४
१२	नवलपरासी-पश्चिम (ब.सु.प.)	१६५	१६५	१२६	१२५	४८	४७	९३३	९३७
जम्मा		४२६५	४२४५	१३०४	१३१५	५३६	५२६	६१०५	६०८६

स्रोत:- प्रदेश शैक्षिक दर्पण २०८०/८१

३.१० विद्यार्थी संख्या २०८१ (लुम्बिनी प्रदेशमा विद्यालयको प्रकार र विद्यालयको तहअनुसार)

लुम्बिनी प्रदेशमा विद्यालयको प्रकार र विद्यालयको तह अनुसार शैक्षिक सत्र २०८१ मा भर्ना भएका विद्यार्थीहरूको विवरण यस प्रकार रहेको छ ।

तालिका ६०:- विद्यालयको प्रकार र विद्यालयको तह अनुसार शैक्षिक सत्र २०८१मा भर्ना भएका विद्यार्थीहरूको विवरण

विद्यालयको प्रकार	प्रारम्भिक बालविकास				१-५ कक्षा				६-८ कक्षा			
	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा
संस्थागत विद्यालय	५५९५६	७८७८९	२२	१३४७४५	९८२६१	१४१५९२	१५	२३९८६८	३६३४८	५३४१३	७	८९७६८
सामुदायिक विद्यालय	५४११५	५८६२३	१६	११२७३८	१७९७१७	१७७९१४	२७	३५७६५८	११२२८७	१०९६१३	१७	२२१९१७
धार्मिक विद्यालय	५९५९	५७५२	१	११७१	२७९११	२०८९४	४	४८८०९	३०२६	१८५६	०	४८८२
जम्मा	११६०३०	१४३१६४	३९	२४९१९४	३०५८८९	३४०४००	४६	६४६३३५	१५१६६१	१६४८८२	२४	३१६५६७

विद्यालयको प्रकार	९-१० कक्षा				११-१२ कक्षा			
	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा
संस्थागत विद्यालय	१७०८०	२३३९६	१	४०४७७	१२२७३	१६४०६	१	२८६८०
सामुदायिक विद्यालय	६५१६१	६१७२०	५	१२६८८६	४४५४०	४०२२२	५	८४७६७
धार्मिक विद्यालय	६९९	४१८	०	१११७	६४	९४	०	१५८
जम्मा	८२९४०	८५५३४	६	१६८४८०	५६८७७	५६७२२	६	११३६०५

स्रोत :- IEMIS बाट प्राप्त excel sheet मा रहेका विवरणहरूको जोडफल गरि राखिएको

३.११ विद्यार्थी संख्या २०८१ (जिल्लागत विवरण)

तालिका ६१:-लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूको विद्यार्थी संख्या विवरण २०८१

जिल्ला	संस्थागत विद्यालय				सामुदायिक विद्यालय				धार्मिक विद्यालय			
	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा	छात्रा	छात्र	अन्य	जम्मा
गुल्मी	३०२८	४३५३	०	७३८१	२६६५४	२७८३३	३	५४४८७		०	०	०
पाल्पा	५०६३	६८२९	१	११८९२	२२७६३	२३२२८	०	४५९९१	८६	२०७	०	२९३
नवलपरासी-पश्चिम(पश्चिम)	९१२६	१३४६०	०	२२५८६	२७११९	२५८८९	६	५३००८	३२१०	२०७२	०	५२८२
रुपन्देही	४२१३६	६०८०२	३	१०२९३८	८०६९९	८०८३७	९	१६१५३६	११८९०	९३३८	२	२१२२८
कपिलवस्तु	२०९१३	३५५७६	९	५६४८९	६६६७५	६५९०३	११	१३२५७८	१२४०२	९३६३	२	२१७६५
अर्घाखाँची	२६५५	३६६२	०	६३१७	१७३७१	१७९६४	३	३५३३५	५९	७७	०	१३६
प्युठान	३९६७	५८६०	१	९८२७	३११३८	२९२९६	५	६०४३४	०	८८	०	८८
रोल्पा	१५६७	२६२१	०	४१८८	३२८४७	३१७३१	५	६४५७८	०	०	०	०
रुकुम-पूर्व	५२५	७१६	१	१२४१	७८६४	७५०६	०	१५३७०	०	०	०	०
दाङ	४९७३६	६३२५२	१०	११२९८८	५०९८८	४७०९६	३	९८०८४	६५८	७३५	०	१३९३
बाँके	३५७४२	५२३२०	३	८८०६२	४९३१४	४९५७४	७	९८८८८	८७६४	६५५५	१	१५३१९
बर्दिया	१३४८८	१९२५९	७	३२७४७	४५१४६	४६०७६	१९	८९८३३	५८०	५१४	०	१०९४

स्रोत :- IEMIS बाट प्राप्त excel sheet मा रहेका विवरणहरूको जोडफल गरि राखिएको

३.१२ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका विश्वविद्यालय तथा क्याम्पसहरूको विवरण

तालिका ६२:- लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका विश्वविद्यालयहरूको विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	क्याम्पसको नाम	ठेगाना	संचालित संकाय	सम्पर्क फोन नं.
१	दाङ	नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय	बेलझुण्डी दाङ	संस्कृत, आयुर्वेद, शिक्षा तथा आधुनिक विषयहरू	९८५७८२०४४३
२	रुपन्देही	लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालय	रुपन्देही	बौद्धिक धर्म अध्ययन, मानविकी र विकास तथा व्यवहारिक विज्ञान	०७१-४०४०८८
३	रुपन्देही	लुम्बिनी प्राविधिक विश्वविद्यालय	खजुरा, बाँके		

३.१३ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका सामुदायिक क्याम्पसहरू

तालिका ६३:- लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका क्याम्पसहरूको विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	क्याम्पसको नाम	ठेगाना	संचालित संकाय
१	रुपन्देही	बुटवल बहुमुखी क्याम्पस	बुटवल	मानविकी, शिक्षा, विज्ञान
२	रुपन्देही	भैरहवा बहुमुखी क्याम्पस	सि.न.पा. रुपन्देही	मानविकी, व्यवस्थापन, विज्ञान
३	रुपन्देही	पक्लिहवा क्याम्पस	सि.न.पा. रुपन्देही	कृषि
४	दाङ	महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस	घोराही दाङ	शिक्षा, मानविकी, व्यवस्थापन, विज्ञान
५	दाङ	नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय	बेलझुण्डी दाङ	संस्कृत, आयुर्वेद, शिक्षा तथा आधुनिक विषयहरू
६	दाङ	जनता विद्यापीठ	बिजौरी दाङ	संस्कृत, आयुर्वेद, शिक्षा तथा आधुनिक विषयहरू
७	दाङ	केन्द्रीय आयुर्वेद विद्यापीठ	बेलझुण्डी दाङ	चिकित्सा शास्त्र, BAMS
८	पाल्पा	त्रिभुवन बहुमुखी	तानसेन पाल्पा	शिक्षा, मानविकी, व्यवस्थापन, विज्ञान
९	गुल्मी	रुरु संस्कृत विद्यापीठ	रुरुक्षेत्र १ गुल्मी	संस्कृत
१०	बर्दिया	बबई बहुमुखी क्याम्पस	गुलेरिया ४ बर्दिया	शिक्षा, मानविकी, व्यवस्थापन
११	बाँके	महेन्द्र बहुमुखी क्याम्पस	नेपालगञ्ज-१० बाँके	शिक्षा, मानविकी, व्यवस्थापन, विज्ञान, कानून
१२	बाँके	बागेश्वरी बहुमुखी क्याम्पस	कोहलपुर ११ बाँके	शिक्षा, मानविकी, व्यवस्थापन
१३	रोल्पा	जलजला क्याम्पस	रोल्पा नपा-३, रोल्पा	शिक्षा, मानविकी, व्यवस्थापन

स्रोत:- प्रदेश शैक्षिक दर्पण २०८०/८१

खण्ड ४ : मानव स्वास्थ्य

राष्ट्र, मानव र समाजको आर्थिक, सामाजिक लगायत सर्वपक्षीय विकास र समृद्धिका लागि स्वस्थ मानव अनिवार्य शर्त हो। उत्पादनका प्रमुख तत्वहरू: श्रमशक्ति, पूँजी र प्रविधिमध्ये मानव नै श्रमशक्तिको मूल तत्व भएका कारण यसका लागि शारीरिक, मानसिक तथा सामाजिक तन्दुरुस्ती अति आवश्यक हुन्छ। समष्टिमा भन्नुपर्दा मानव स्वास्थ्य विकास र समृद्धिको लागि नभई नहुने महत्वपूर्ण अवयव हो। मानव रोग रहित हुनुका साथै शारीरिक, मानसिक तथा सामाजिक सबै हिसाबले तन्दुरुस्ती रहनु नै स्वास्थ्य हो। विश्व स्वास्थ्य संगठनले सन् १९४६ मा स्वास्थ्यलाई परिभाषित गर्दै रोग वा अशक्तताको अनुपस्थिती मात्र नभई पूर्ण रूपमा शारीरिक, मानसिक तथा सामाजिक हिसाबले तन्दुरुस्ती रहनुलाई स्वास्थ्यको परिभाषाभित्र समेटेको छ। स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचना तथा तथ्याङ्कबाट स्वास्थ्यको वर्तमान अवस्थाको वास्तविक तस्विर देखिनुका साथै आगामी दिनमा स्वास्थ्य सम्बन्धी नीति तथा योजना बनाउन मार्गदर्शन दिन्छ।

यस खण्डमा जनगणना तथा स्वास्थ्य व्यवस्थापन प्रणाली तथा स्वास्थ्य तथा जनसंख्या सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्कहरूलाई प्रस्तुत गरिएको छ।

४.१ स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

प्रदेशमा ३ सङ्घीय, १४ प्रादेशिक र १९ आधारभूत अस्पताल गरी जम्मा ३५ सरकारी अस्पताल सञ्चालनमा रहेका छन्। त्यसैगरी २८ प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र, ५६३ स्वास्थ्य चौकी, ३०४ आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र, १६७ सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ र १३८ शहरी स्वास्थ्य केन्द्रहरू रहेका छन्। त्यस्तै प्रदेशमा १३ आयुर्वेद स्वास्थ्य केन्द्र र ४६ आयुर्वेद औषधालयहरू रहेका छन्।

तालिका ६४:-लुम्बिनी प्रदेश तथा अन्तर्गतका जिल्लाहरूमा रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरूको विवरण

सि नं	स्वास्थ्य संस्था/ सुविधाको किसिम	स्वास्थ्य संस्थाको संख्या											
		लुम्बि नी प्रदेश	रुकुम- पूर्व	रो ल्पा	प्यूठ न	गु ल्मी	अर्घाखाँ ची	पा ल्पा	नवलपरासी -पश्चिम	रूपन्दे ही	दाङ	बाँके	बर्दि या
१	सरकारी अस्पताल	३५	१	२	१	१	१	२	३	३	५	७	४
२	सामुदायिक स्वास्थ्य सेवा केन्द्र	१६७	१५	३६	२३	५	११	४८	३	३	१३	५	०
३	निजी अस्पताल/नर्सिङ होम	६६	०	२	०	१	२	२	२	१९	११	२४	०
४	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र	२८	१	२	२	४	२	२	१	५	२	३	२
५	स्वास्थ्य चौकी	५६३	१५	४८	४६	७६	३९	६२	३६	६३	३६	४०	३०
६	शहरी /नगर स्वास्थ्य केन्द्र	१३८	११	५	८	१६	२३	९	४	१४	३३	६	२
७	आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	३०४	१५	२२	१६	३७	१९	८	२८	४४	३२	२७	४२
८	प्रसुति सेवा केन्द्र	४४९	१५	६४	५५	६८	२४	४९	१३	२९	४०	३४	२७
९	खोप क्लिनिक	२९६५	५६	२१७	२७१	३३०	१८४	२४०	१७९	३१०	२२२	२९०	२३२
१०	आधारभूत आकस्मिक प्रसुति तथा नवजात शिशु सेवा केन्द्र (BEONC site)	३४	१	२	३	४	२	६	३	५	२	२	३
११	बृहत आकस्मिक प्रसुति तथा नवजात शिशु सेवा	२५	१	१	१	१	१	३	१	५	४	५	१

सि नं	स्वास्थ्य संस्था/ सुविधाको किसिम	स्वास्थ्य संस्थाको संख्या											
		लुम्बि नी प्रदेश	रुकुम- पूर्व	रो ल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँ ची	पा ल्पा	नवलपरासी -पश्चिम	रुपन्दे ही	दाङ	बाँके	बर्दि या
	केन्द्र (CEONC site)												
१२	सरकारी स्वास्थ्य सुविधा नपुगेका वडाहरू	३१	०	०	०	०	०	५	१	२३	०	०	०
१३	outreach clinic	१९४०	२५	१७६	१७०	२२२	६७	१७८	१२७	२१४	१२९	१२९	२०४
१४	महिला स्वास्थ्य स्यवसेविका (FCHV)	८९८२	१४२	४५९	४४३	९९७	८४२	६२३	३५९	१५०६	९९ ८	७४ ९	८३६
१५	TB DOTS center	७६९	१७	५८	६५	९८	५८	७५	५०	९३	४८	८५	३५
१६	सुरक्षित गर्भपतन सेवा केन्द्र	२२३	७	३९	९	२०	१६	७	१२	२३	२६	३१	२२
१७	IUCD सेवा सहितको स्वास्थ्य सेवा	२९२	१०	२८	१७	१९	१४	२०	१०	५१	४१	३९	२९
१८	Implant सेवा सहितको स्वास्थ्य सेवा	५२६	१८	४८	३२	१८	४८	२५	४६	८०	८८	४६	३५
१९	Health facility with 5 temporary FP devices	२९२	१०	२६	१३	१३	१४	१७	१०	५१	४१	३९	२९
२०	Adolescent friendly health facility	२५६	१०	३०	४८	३०	१८	१७	०	३७	१९	०	२५
२१	पोषण पुनर्स्थान केन्द्र	३	०	०	०	०	०	०	०	१	१	१	०
२२	सर्पिर्ष उपचार केन्द्र	१४	१	०	१	०	०	१	०	३	२	२	२
२३	Vaccine sub center	३८	३	३	०	०	७	८	०	३	१	२	१
२४	Art center	१५	०	१	१	१	१	२	१	२	२	१	१
२५	OST site	२	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१	०

source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

तालिका ६४ (क):- लुम्बिनी प्रदेश सरकारका प्रादेशिक अस्पतालहरूको विवरण

सि.न.	अस्पतालको नाम	जिल्ला	प्रदेशबाट स्वीकृत बेड सङ्ख्या	कुल स्वीकृत (प्रदेश र समिति)	सञ्चालनमा रहेको बेड
१	अर्घाखाँची अस्पताल	अर्घाखाँची	५०	६०	४१
२	कपिलवस्तु अस्पताल	कपिलवस्तु	५०	१००	९७
३	गुल्मी अस्पताल	गुल्मी	५०	५०	४२
४	भालुवाङ अस्पताल	दाङ	५०	५०	१९
५	राप्ती प्रादेशिक अस्पताल	दाङ	५०	१४१	१४१
६	पृथ्वीचन्द्र अस्पताल	नवलपरासी-पश्चिम	५०	७७	७७
७	पाल्पा अस्पताल	पाल्पा	५०	५०	२३
८	रामपुर अस्पताल	पाल्पा	५०	५०	३८
९	प्यूठान अस्पताल	प्यूठान	५०	५३	५३
१०	बर्दिया अस्पताल	बर्दिया	५०	७५	७५
११	रुकुम (पूर्वी) अस्पताल	रुकुम-पूर्व	५०	५०	१४
१२	भीम अस्पताल	रुपन्देही	५०	१०७	८७
१३	लुम्बिनी प्रादेशिक अस्पताल	रुपन्देही	४००	५३०	५३०
१४	रोल्पा अस्पताल	रोल्पा	५०	५२	५२
जम्मा			१०५०	१४४५	१३०८

स्रोत : लुम्बिनी प्रदेशको आर्थिक सर्वेक्षण २०८१/८२

४.२ लुम्बिनी प्रदेशमा स्वास्थ्यको अवस्था

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को चैत्र मसान्तसम्म लुम्बिनी प्रदेशमा पूर्ण खोप प्राप्त गर्ने बालबालिका ९६ प्रतिशत, प्रोटोकल अनुसार चार पटक गर्भ जाँच गराउने महिला ६१ प्रतिशत छन्। त्यसैगरी ६२ प्रतिशत महिलाले दक्ष र विशेष दक्ष प्रसूतीकर्मीबाट सेवा प्राप्त गरेका छन्। चालु आर्थिक वर्षको चैत्र मसान्तसम्ममा लुम्बिनी प्रदेशमा ५ हजार ५ सय ३० क्षयरोगका बिरामी, ३६० कुष्ठरोगका बिरामी, ३०१ एचआईभी संक्रमित, ३२७ औलोका बिरामी र ४२६५ डेंगुका बिरामी सङ्ख्या HMIS/DHIS2 मा प्रतिवेदन भएका छन्।

तालिका ६५:- लुम्बिनी प्रदेशमा स्वास्थ्यको अवस्था

सूचक	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२*
पूर्ण खोप प्राप्त गर्ने बालबालिकाको प्रतिशत	९७	८७	८४	९६
कम तौल भएका २ वर्ष मुनिका बालबालिकाको प्रतिशत	३.५	३.५	३.६	३.८
४ पटक गर्भ जाँच गराउने प्रतिशत	७९.५	८९	७७	६१
संस्थागत प्रसूती प्रतिशत	९४	९६	९३	६६
दक्ष प्रसूतीकर्मीबाट प्रसूती भएको प्रतिशत	८९.६	९२	८८	६२
परिवार नियोजन साधन प्रयोगदर(प्रतिशत)	३१	२५	३१	२८
५ वर्षमुनिको मृत्यु सङ्ख्या	५७३	५८०	३८०	२५२
मातृ मृत्यु सङ्ख्या	७४	८२	५७	४१
पत्ता लगाईएका नयाँ क्षयरोगका बिरामी सङ्ख्या	८०८५	७७०५	८४४४	५५३०
कुष्ठरोगका बिरामी सङ्ख्या	५८४	५६५	५७८	३६०
एचआईभी सङ्क्रमितको सङ्ख्या	६५९	६२२	३७३	३०१
औलो बिरामीको सङ्ख्या	१५५	१८१	२९४	३२७
डेंगु बिरामी सङ्ख्या	२३९८	१६७१	३८३२	४२६५
अस्पतालमा आकस्मिक सेवा लिएको जनसङ्ख्या	३७१८६४	४१४९८८	४२३८९२	३४५५२५
अस्पतालमा अन्तरंग सेवा लिएका जनसङ्ख्या	१८१४५२	२५५०९५	२३७३४४	१६३१६७

*चैत्र मसान्तसम्म

स्रोत: स्वास्थ्य मन्त्रालय, लुम्बिनी प्रदेश

४.३ प्रमुख रोग तथा विमारहरू (Top Ten Morbidities)

तालिका ६६:- लुम्बिनी प्रदेशमा आ.व.२०७९/८० र २०८०/८१ मा देखिएका १० वटा प्रमुख रोग तथा विमारहरूको विवरण

सि नं	रोग / विमार	आ.व.२०७९/८०	आ.व.२०८०/८१
1	Fever	205,813	252,463
2	Cough	138,255	152,171
3	Abdominal Pain	94,081	100,360
4	Arthritis	87,714	87,890
5	General Examination	74,392	76,323
6	Itching	48,378	67,111
7	Fatigue and Weakness	56,137	61,808
8	Lower Back Pain	37,945	44,759
9	Counseling	35,624	42,205
10	Fractures	36,639	34,460

source : DHIS 2

४.४ स्वास्थ्य सेवा कभरेजको तथ्यगत विवरण (Health Service Coverage Fact Sheet)

तालिका ६७:- विभिन्न आर्थिक वर्षमा लुम्बिनी प्रदेशमा रहेको स्वास्थ्य सेवा कभरेजको तथ्यगत विवरण

Program Indicators	FY 2077/078	FY 2078/079	FY 2079/080	Rukum East	Rolpa	Pyuthan	Gulmi	Arghakhanchi	Palpa	Nawalparasi West	Rupandehi	Kapilbastu	Dang	Banke	Bardiya	National Target (2030)
Reporting Status																
HMIS reporting status of basic health facilities	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
HMIS on-time reporting status of basic health facilities	83	98	98	100	97	99	97	100	98	98	98	98	97	95	100	100
HMIS annual reporting status of province-level hospitals	99	99	90	100	100	100	100	100	100	98	96	100	99	70	100	100
HMIS on-time reporting status of province-level hospitals	52	78	66	100	90	100	100	100	100	99	90	75	83	47	43	97
HMIS self-reporting (reporting by HFs themselves) status- as of Ashad	34	68	77	93	86	93	68	61	61	72	85	56	78	86	93	
Immunization Program																
BCG coverage	94	103	103	98	84	78	74	75	110	78	143	84	103	122	90	
DPT-HepB-Hib3 coverage	94	97	98	98	87	80	98	99	82	100	108	92	102	105	92	>95%
MR2 coverage (12-23 months)	94	99	94	95	86	84	101	98	82	97	103	90	91	99	86	
Dropout rate DPT-Hep B-Hib 1 vs MR2	6	0.18	5	5	4	-3	0	4	4	2	2	3	11	9	8	
Percentage of	68	74	74	74	63	57	63	57	58	74	84	74	70	90	71	

Program Indicators	FY 2077/078	FY 2078/079	FY 2079/080	Rukum East	Rolpa	Pyuthan	Gulmi	Arghakhanchi	Palpa	Nawalparasi West	Rupandehi	Kapilbastu	Dang	Banke	Bardiya	National Target (2030)
pregnant women who received TD2 and TD2+																
Nutrition Program																
Percentage of children aged 0-23 months registered for Growth Monitoring (GM)	77	92	69	78	49	46	53	53	68	51	91	75	75	71	56	100
Average number of visits among children aged 0-23 months registered for GM	4	4	9	5	14	10	16	9	16	10	8	6	6	6	9	
Percentage of pregnant women who received 180 tablets of Iron	55	76	84	64	65	57	76	62	108	90	132	67	69	80	69	
Percentage of postpartum mothers who received vitamin A supplements	64	98	96	93	99	99	100	101	100	106	101	105	81	88	101	

Program Indicators	FY 2077/078	FY 2078/079	FY 2079/080	Rukum East	Rolpa	Pyuthan	Gulmi	Arghakhanchi	Palpa	Nawalparasi West	Rupandehi	Kapilbastu	Dang	Banke	Bardiya	National Target 2030
Integrated Management of Neonatal and Childhood Illness																
Incidence of pneumonia (per 1000)	22	29	27	127	89	59	33	38	43	13	14	5	28	25	24	
Percentage of pneumonia cases treated with antibiotics	122	100	100	100	100	101	105	100	100	101	97	100	100	100	101	100
Incidence of diarrhea (per 1,000)	357	347	111	334	208	146	130	113	101	89	80	116	88	107	99	
Percentage of children under 5 with diarrhea treated with ORS and zinc	97	99	99	99	100	100	101	110	100	99	100	95	100	99	99	100
Safe Motherhood (%)																
Percentage of pregnant women who attended first ANC visit (any time)	98	120	133	94	91	81	123	82	140	127	204	110	128	135	108	
Percentage of pregnant women who attended four ANC visits as per protocol*	61	80	35	60	49	37	63	37	39	35	46	18	18	31	39	90

Program Indicators	FY 2077/078	FY 2078/079	FY 2079/080	Rukum East	Rolpa	Pyuthan	Gulmi	Arghakhanchi	Palpa	Nawalparasi West	Rupandehi	Kapilbastu	Dang	Banke	Bardiya	National Target 2030
Percentage of institutional deliveries*	80	94	96	76	67	72	55	46	105	43	159	58	84	168	61	90
Percentage of deliveries conducted by skilled birth attendant*	77	90	93	75	47	61	52	46	104	41	158	54	83	165	58	90
Percentage of mothers who had three PNC check-ups as per protocol*	29	54	68	72	67	55	74	54	63	72	113	33	48	60	82	90
Family Planning (%)																
Contraceptive Prevalence Rate (unadjusted) among WRA	31	32	25	25	33	42	18	32	28	22	22	22	17	39	60	
FP method new acceptor as % of MWRA	15	12	13	21	15	16	12	16	12	10	14	13	12	11	13	
FCHV Program																
Mothers' group meeting held (%)	86	95	98	100	98	97	99	98	99	100	99	92	99	95	97	100
Malaria and Kala-azar Program																
Malaria annual parasite incidence (per 1000 population in high-risk districts)	0.04	0.08	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	

Program Indicators	FY 2077/078	FY 2078/079	FY 2079/080	Rukum East	Rolpa	Pyuthan	Gulmi	Arghakhanchi	Palpa	Nawalparasi West	Rupandehi	Kapilbastu	Dang	Banke	Bardiya	National Target (2030)
Malaria																
Percentage of Plasmodium Falciparum (PF) cases in high-risk districts	29	36	38	0	0	0	0	60	25	50	15	20	40	50		
Number of Kala-azar cases in risk district	41	69	54	0	0	0	0	9	0	17	0	28	0			
Tuberculosis																
Case notification rate / 100,000 population	114	157	148	90	120	149	104	124	135	120	153	130	188	179	145	
Treatment success rate	90	91	93	93	94	92	94	95	90	92	92	90	96	93	94	
TB mortality rate	4	5	3	2	3	4	4	2	7	4	3	4	3	3	3	
Leprosy																

Program Indicators	FY 2077/078	FY 2078/079	FY 2079/080	Rukum East	Rolpa	Pyuthan	Gulmi	Arghakhanchi	Palpa	Nawalparasi West	Rupandehi	Kapilbastu	Dang	Banka	Bardiya	National Target (2030)
New case detection rate (NCDR) per 100,000 population	10	11	11	3	2	5	3	2	5	18	12	24	4	13	8	
Prevalence of Leprosy per 10,000 population	1.1	1.1	1.1	0.3	0.2	0.5	0.3	0.2	0.5	1.8	1.2	2.4	0.4	1.3	0.8	
HIV/AIDS and STI																
Number of new positive cases	473	659	439	0	1	21	15	7	29	34	163	49	40	47	33	
Currently on ART	3850	4325	4598	0	46	129	199	132	341	317	1748	561	394	556	175	
Curative Services																
% of OPD new visit among total population	82	95	77	77	68	76	100	100	122	69	97	54	59	69	70	
Percentage of population utilizing emergency services at hospitals		7	5	1	2	2	3	4	9	3	9	2	5	8	2	
Percentage of population utilizing inpatients services at hospitals	4	5	5	1	1	2	1	4	8	1	10	1	4	10	1	
Bed occupancy rate	46	54	56	19	33	54	50	94	40	25	75	54	25	48	46	
Average length of stay in hospital	4.2	4.2	4.1	2	1.7	2.7	2.1	2.4	5.2	1.7	5.1	2.7	1.7	3.7	3	
Hospital deaths	4172	3401	1351	1	4	4	3	3	79	5	443	21	96	688	4	

Source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.५ Summary of Nepal Health Facility Survey Findings

तालिका ६६:- Summary of Nepal Health Facility Survey Findings

NHSS RF Indicators	Lumbini Province 2015	Lumbini Province 2021	National 2021
Percentage of health facilities with no stock-out of tracer drugs	1	0.4	1.3
Percentage of sanctioned posts filled - Consultants	75.9	48.8	53.9
Percentage of sanctioned posts filled - Physicians/general practitioners	50	33.3	37.9
Percentage of sanctioned posts filled - Medical officers	48.2	32.4	53.2
Percentage of sanctioned posts filled - Nurses	70.5	53.2	74.3
Percentage of sanctioned posts filled - Paramedics	77.8	73.6	75.7
Percentage of health facilities receiving tracer commodities within less than 2 weeks of placing the order	75	95.2	86.4
Percentage of health facilities complying with good storage practices for medicines	69	37	32.2
Percentage of health facilities meeting minimum standards of quality of care at point of delivery	0.3	0	0.6
Percentage of clients provided with quality services as per national standards - IMNCI services	26.1	35.1	-
Percentage of clients provided with quality services as per national standards - Antenatal care	10.5	10.2	6.3
Percentage of clients provided with quality services as per national standards - Family Planning	12.3	32.6	20.5
Percentage of providers observed complying with service delivery standard protocols / guidelines for tracer services - IMNCI services	1.9	0.1	0.7
Percentage of providers observed complying with service delivery standard protocols / guidelines for tracer services - Antenatal care	0	2.1	1

NHSS RF Indicators	Lumbini Province 2015	Lumbini Province 2021	National 2021
Percentage of providers observed complying with service delivery standard protocols / guidelines for tracer services - Family Planning	1.1	1.9	1.2
Percentage of health facilities with capacity to provide selected laboratory services as per standards	13.3	11.9	17.9
Percentage of health facilities segregating health care waste at the time of collection	87.9	89.3	86.5
Percentage of health facilities safely disposing of health care waste	80.6	54.5	52.4
Percentage of clients who received basic health services free of cost - Child treatment	92.3	92.6	86.6
Percentage of clients who received basic health services free of cost - Antenatal care	83.2	77	82.2
Percentage of clients who received basic health services free of cost - Family Planning	98.1	98.4	96.6
Percentage of health facilities providing all basic health services by level	63.1	83.9	74.6
Percentage of public hospitals with their own pharmacy services	-	66.5	86.6
Percentage of health posts with laboratory services	-	11.3	90.6

source :- Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.६ आर्थिक वर्ष २०७८-७९ मा प्रसूति पछिको परिवार नियोजन स्वीकार गर्नेहरूको संख्या

तालिका ६९:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा प्रसूति पछिको परिवार नियोजन स्वीकार गर्नेहरूको संख्यात्मक विवरण आ.व.२०७८/७९

जिल्ला	प्रसूति पछिको आईयूसीडी	प्रसूति पछिको इम्प्लान्ट	प्रसूति पछिको ट्युबेक्टोमी	कुल प्रसूति पछिको परिवार नियोजन	कुल प्रसव	प्रसूति पछिको परिवार नियोजन प्रयोगकर्ताको प्रतिशत
रुकुम-पूर्व	०	२७	०	२७	८६५	३.१०%
रोल्पा	१	४१	१५	५७	३६०७	१.६०%
प्यूठान	९	७९	३१	११९	३८९२	३.१०%
गुल्मी	२	१५	१	१८	२२४३	०.८०%
अर्घाखाँची	२	२२	०	२४	१३७३	१.७०%
पाल्पा	६	२७७	११७	४००	४४९४	८.९०%
नवलपरासी-पश्चिम	६	४९	६६	१२१	२७६८	४.४०%
रूपन्देही	९३	२०७	४४५	७४५	२८५१९	२.६०%
कपिलवस्तु	७	७८	०	८५	८५१२	१.००%
दाङ	३	४७	५७	१०७	९७२८	१.१०%
बाँके	२६	३८	१७३	२३७	१८५७१	१.३०%
बर्दिया	१	२१	१	२३	४७६६	०.५०%
लुम्बिनी प्रदेश	१५६	९०१	९०६	१९६३	८९३३८	२.२०%

source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.७ किशोरकिशोरीहरूले उपयोग गरेका ए.एन.सी. र मेडिकल गर्भपतन सेवाहरू

तालिका ७०:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा किशोरकिशोरीहरूले उपयोग गरेका ए.एन.सी. र मेडिकल गर्भपतन सेवाहरूको संख्यात्मक विवरण आ.व.२०७८/७९

जिल्ला	पहिलो ए.एन.सी. भ्रमण (कुनै पनि समय) < २० वर्ष	प्रोटोकल अनुसार आठ पटक ए.एन.सी. भ्रमण - < २० वर्ष	२० वर्ष मुनिका महिलाहरूद्वारा डेलिभरी	२० वर्ष मुनिका महिलाहरू - मेडिकल गर्भपतन
रुकुम-पूर्व	२५६	८५	१९८	११
रोल्पा	९३८	१९६	६६०	६९
प्यूठान	७५६	१८७	७०५	३५

जिल्ला	पहिलो एएनसी भ्रमण (कुनै पनि समय) < २० वर्ष	प्रोटोकल अनुसार आठ पटक एएनसी भ्रमण - < २० वर्ष	२० वर्ष मुनिका महिलाहरूद्वारा डेलिभरी	२० वर्ष मुनिका महिलाहरू - मेडिकल गर्भपतन
गुल्मी	५४९	१२१	३४५	२२
अर्घाखाँची	३३९	६४	२३४	२१
पाल्पा	६७२	१६८	६०४	८९
नवलपरासी-पश्चिम	४६०	१२३	१७०	३४
रुपन्देही	१०९४	१६५	१११५	१०४
कपिलवस्तु	२६५	२१	३५४	४९
दाङ	२५३८	४४९	१४३६	१०२
बाँके	८४०	१०४	२१७७	९२
बर्दिया	८८८	१५४	५७३	५१
लुम्बिनी प्रदेश	९५९५	१८३७	८५७१	६७९

source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.८ लुम्बिनीमा पूर्ण खोप घोषणा र निरन्तर स्थिति

तालिका ७१:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा पूर्ण खोप घोषणा र निरन्तर स्थितिको विवरण

जिल्ला	पहिलो पटक पूर्ण खोप जिल्ला (आ.व. वि.सं. मा)	पूर्ण खोप जिल्ला निरन्तर स्थिति (आ.व. वि.सं. मा)	पूर्ण खोप जिल्ला निरन्तर मिति (सम्म) (आ.व. वि.सं. मा)
पाल्पा	१३/११/२०७०	३०/०३/२०७९	२८/०३/२०८०
नवलपरासी-पश्चिम	१४/११/२०७०	१०/०४/२०७९	३०/०३/२०८०
अर्घाखाँची	१३/०८/२०७१	२०७९/०३/३२	०५/०८/२०८०
गुल्मी	३०/१२/२०७१	१२/०५/२०७९	२९/०३/२०८०
प्यूठान	१५/०९/२०७३	३०/०३/२०७९	२६/०३/२०८०
रुपन्देही	२१/१०/२०७३	२७/०४/२०७९	३१/०३/२०८०
दाङ	२३/०९/२०७४	३०/०३/२०७९	योजनाबद्ध
रोल्पा	२५/०३/२०७५	२९/०३/२०७९	३०/०३/२०८०
बाँके	०६/१२/२०७७	१२/०५/२०७९	१९/०३/२०८०
कपिलवस्तु	२०७८/००३/२३	२२/०३/२०७९	योजनाबद्ध
बर्दिया	३१/०३/२०७८	३१/०३/२०७९	३१/०३/२०८०
रुकुम-पूर्व	१३/०६/२०७८	२०७९/०३/३२	३१/०३/२०८०

source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.९ खोप कभरेज (प्रतिशतमा)

तालिका ७२:- आ.व.२०७९/८० सम्ममा लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा खोप कभरेजको विवरण (प्रतिशतमा)

जिल्ला	डिपीटी हेप बी हिब तेस्रो	बिसिजि	जापानिज इन्सेफलाइटिस	दादुरा रुबेला दोस्रो	पूर्ण खोप पाएका	गर्भवतीलाई टिडिको पूर्ण डोज
रुकुम-पूर्व	९७.७	९७.९	९६	९४.९	८७.४	७४
रोल्पा	८७.३	८४.४	८४	८६.२	८४.६	६३
प्यूठान	७९.७	७८	८१	८४	८४	५७
गुल्मी	९७.६	७४.४	९७	१०१	१०१	६३
अर्घाखाँची	९९.४	७४.९	९७	९७.५	९६.३	५७

जिल्ला	डिपीटी हेप बी हिब तेस्रो	बिसिजि	जापानिज इन्सेफ्लाइटिस	दादुरा रुबेला दोस्रो	पूर्ण खोप पाएका	गर्भवतीलाई टिडिको पूर्ण डोज
पाल्पा	८१.९	११०	८३	८२.१	८२.१	५८
नवलपरासी-पश्चिम- पश्चिम	९९.८	७७.९	९६	९७.३	९७.२	७४
रुपन्देही	१०८	१४३	१०७	१०३	१०२	८४
कपिलवस्तु	९१.६	८४	८९	९०.१	७६.५	७४
दाङ	१०२	१०३	९८	९१.१	८१.१	७०
बाँके	१०५	१२२	१००	९९.४	७९.५	९०
बर्दिया	९२.१	८९.६	९३	८६.३	८५.६	७१
लुम्बिनी प्रदेश	९७.५	१०३	९५	९३.९	८७.७	७४

source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.१० नेपाल र लुम्बिनी प्रदेशको विश्वव्यापी पोषण लक्ष्य र स्थिति

स्वास्थ्य मन्त्रालयले मातृ, किशोरी र बाल कुपोषणलाई सम्बोधन गर्न व्यापक पोषण विशिष्ट हस्तक्षेप (CNSI) लागू गर्दै आएको तलको आँकडाले देखाउँछ। जुन साना बालबालिकाको वृद्धिको अनुगमनबाट सुरु भयो र प्रारम्भिक शुरुवात, विशेष र विस्तारित स्तनपान, उपयुक्त पूरक आहार, साथसाथै समुदायमा आधारित सूक्ष्म पोषक तत्व पूरकको लागि प्रवर्द्धन, संरक्षण र समर्थनमा प्रगति भयो। त्यसैगरी गर्भवती तथा सुत्केरी आमा र किशोरकिशोरीलाई आइरन फोलिक एसिडको सप्लिमेन्टेसन उपलब्ध गराइएको थियो।

तालिका ७३:- नेपाल र लुम्बिनी प्रदेशको विश्वव्यापी पोषण लक्ष्य र स्थितिको विवरण (प्रतिशतमा)

सूचकहरू	नेपाल (NDHS २०२२)	लुम्बिनी प्रदेश (NDHS २०२२)	लक्ष्यहरू(MS NP II २०२२)	लक्ष्यहरू (WHA २०२५)	लक्ष्यहरू (SDG २०३०)
५ वर्ष मुनिका बालबालिकामा पुङ्कोपनाको व्यापकता	२५	२५.१	२८	२०	१५
५ वर्ष मुनिका बालबालिकामा ख्याउटेपनाको व्यापकता	८	१६.२	७	<५	४
५ वर्ष मुनिका बालबालिकामा कम तौलको व्यापकता	१९	२३.३	२०	१५	९
कम जन्म तौलको व्यापकता	१५.६	१३.२	१०	≤१.४	≤१.४
६ महिना मुनिका बालबालिकामा विशेष स्तनपानको प्रतिशत	५६	३६.३	८०	८५	९०
६-२३ महिनाका बालबालिकामा न्यूनतम स्वीकार्य आहार खाने प्रतिशत	४३	४५.९	६०	७०	८०
६-५९ महिनाका बालबालिकामा रक्तअल्पता	४३	४८.९	२८	२३	१०
प्रजनन उमेरका महिला (१५-४९ वर्ष) मा रक्तअल्पता	३४	४४.४	२४	१८	१०
दीर्घकालीन ऊर्जाको कमी भएका महिला (प्रजनन उमेरका) को प्रतिशत (शरीर मास सूचकांक <१८.५ किग्रा/मि ^२)	१७*	११.८	१२	८	<५

सूचकहरू	नेपाल (NDHS २०२२)	लुम्बिनी प्रदेश (NDHS २०२२)	लक्ष्यहरू(MS NP II २०२२)	लक्ष्यहरू (WHA २०२५)	लक्ष्यहरू (SDG २०३०)
प्रजनन उमेरका महिलामा अधिक तौल र मोटोपनाको प्रतिशत	३५	८.१	१८	१५	<१२

source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.११ जिल्लागत मातृ, नवजात शिशु मृत्यु र मृत जन्म

लुम्बिनी प्रदेशमा, आर्थिक वर्ष २०७९-८० मा ८२ मातृ मृत्यु, ५८० नवजात शिशु मृत्यु र १२९३ मृत जन्म रिपोर्ट गरिएको थियो। आर्थिक वर्ष २०७९/०८० मा मातृ र नवजात शिशु मृत्युको संख्या आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ को तुलनामा उल्लेखनीय रूपमा बढी थियो। आर्थिक वर्ष २०७८/०७९ बाँकेमा सबैभन्दा बढी मातृ मृत्यु (२९ जना) भएको छ, त्यसपछि रुपन्देही जिल्लामा २२ जना रहेको देखिएको छ।

तालिका ७४:- जिल्लागत मातृ, नवजात शिशु मृत्यु र मृत जन्म सम्बन्धी विवरण

जिल्ला	मातृ मृत्यु			नवजात शिशु मृत्यु			Still birth fresh मृत जन्म (ताजा)			Still birth मृत जन्म (macerated)		
	आर्थिक वर्ष २०७७/०८०	आर्थिक वर्ष (२०७८-७९)	आर्थिक वर्ष २०७९/०८०	आर्थिक वर्ष २०७७/०८०	आर्थिक वर्ष (२०७८-७९)	आर्थिक वर्ष २०७९/०८०	आर्थिक वर्ष २०७७/०८०	आर्थिक वर्ष (२०७८-७९)	आर्थिक वर्ष २०७९/०८०	आर्थिक वर्ष २०७७/०८०	आर्थिक वर्ष (२०७८-७९)	आर्थिक वर्ष २०७९/०८०
अर्घाखाँची	१	१	०	१०	१७	२	१३	४	११	४	५	६
बाँके	४७	३२	२९	२३७	२५०	१४२	९५	१६५	१४५	३३८	३७७	२६१
बर्दिया	३	४	७	४८	३८	३२	३२	१२	१४	६१	६६	४०
दाङ	०	२	६	३३	३४	२१	२१	३५	१८	७२	८४	७८
गुल्मी	०	१	०	६	११	६	१७	१२	१०	१४	२१	१५
कपिलवस्तु	०	२	६	१०	२३	९	९६	६४	२२	६१	७२	८२
नवलपरासी-पश्चिम	१	०	२	१२	६	४	४	५	९	५३	३२	८
पाल्पा	४	३	०	३०	३०	२३	२६	३८	२७	५१	३८	३२
प्युठान	२	३	५	३६	२८	२०	४२	२६	१८	४५	४४	२०
रोल्पा	२	३	४	२७	३०	२०	२८	१५	२८	२१	१८	१७
रुकुम-पूर्व	०	०	१	७	३	५	५	१	६	२	२	१
रुपन्देही	१२	२३	२२	५६	१०३	२९६	११०	११४	९०	३६०	३८५	३३५
लुम्बिनी प्रदेश	७२	७४	८२	५१२	५७३	५८०	४८९	४९१	३९८	१०८२	११४४	८९५

source : DHIS2

४.१२ आपतकालीन प्रसूति तथा नवजात शिशु हेरचाह (EONC) सुविधाको वितरण

लुम्बिनी प्रदेशमा २६ अस्पतालहरूले CEONC सेवाहरू प्रदान गरिरहेका छन्। आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा थप चार अस्पतालहरूले CEONC सेवालाई सुदृढ पारेका छन् र त्यहाँ ३५ BEONC सेवा साइटहरू र ४४९ प्रसूति केन्द्रहरू छन्।

तालिका ७५:- आपतकालीन प्रसूति तथा नवजात शिशु हेरचाह (EONC) सुविधाको वितरण सम्बन्धी विवरण

जिल्ला	बृहत आकस्मिक प्रसूति तथा नवजात शिशु सेवा केन्द्र (CEONC site)			आधारभूत आकस्मिक प्रसूति तथा नवजात शिशु सेवा केन्द्र (BEONC site)			प्रसूति केन्द्र Birthing center		
	आर्थिक वर्ष २०७७/०८	आर्थिक वर्ष २०७८/०९	आर्थिक वर्ष २०७९/८०	आर्थिक वर्ष २०७७/०८	आर्थिक वर्ष २०७८/०९	आर्थिक वर्ष २०७९/८०	आर्थिक वर्ष २०७७/०८	आर्थिक वर्ष २०७८/०९	आर्थिक वर्ष २०७९/८०
अर्घाखाँची	१	१	१	२	२	२	२२	२७	२४
बाँके	४	४	५	३	४	३	३२	३६	३४
बर्दिया	१	१	१	३	३	३	२३	३०	२७
दाङ	३	३	३	१	२	२	३६	४०	४०
गुल्मी	१	१	१	४	४	४	५६	६६	६८
कपिलवस्तु	१	१	१	३	४	१	३१	३३	३१
नवलपरासी-पश्चिम	१	१	१	२	४	३	१३	१६	१३
पाल्पा	३	२	३	३	४	६	४५	५२	४९
प्युठान	१	१	१	२	२	३	५१	५३	५५
रोल्पा	१	१	१	३	२	२	५२	४९	६४
रुकुम-पूर्व	०	०	१	१	१	१	१५	१७	१५
रुपन्देही	२	४	५	५	४	५	३०	२५	२९
लुम्बिनी प्रदेश	१९	२०	२४	३२	३६	३५	४०६	४४४	४४९

source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.१३ बहिरङ्ग सेवा (OPD Visit) र सेवाग्राहीको सेवा उपयोगको विवरण

तालिका ७६:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा बहिरङ्ग सेवा (OPD Visit) र सेवाग्राहीको सेवा उपयोगको विवरण

आ.व. २०७९/८०

क्रम संख्या	जिल्ला	बहिरङ्ग सेवा (OPD visit)				सेवाग्राही संख्या			कुल
		महिला (नयाँ)	पुरुष (नयाँ)	महिला (फलोअप)	पुरुष (फलोअप)	कुल भ्रमण	महिला	पुरुष	
१	रुकुम-पूर्व	९८२	५६१	३९७	३०१	२२४१	१४४२	९२९	२३७१
२	रोल्पा	८६४७	६८२८	२१७२	१४८१	१९१२८	११५७७	७७९४	१९३७१
३	प्युठान	१०५८७	८२७४	६३९१	४९८८	३०२४०	१७०२५	१२४४८	२९४७३
४	गुल्मी	१९३४२	१३७०२	५१०१	२९०७	४१०५२	२४२४०	१७११०	४१३५०

क्रम संख्या	जिल्ला	बहिरङ्ग सेवा(OPD visit)				सेवाग्राही संख्या			कुल
		महिला(नयाँ)	पुरुष(नयाँ)	महिला (फलोअप)	पुरुष (फलोअप)	कुल भ्रमण	महिला	पुरुष	
५	अर्घाखाँची	१३०७२	१०३८५	१२४५	१००७	२५७०९	१४२०४	११३०७	२५५११
६	पाल्पा	१६९२९	१०३२५	७२५५	४६४२	३९१५१	२४०८७	१५०६३	३९१८०
७	नवलपरासी-पश्चिम	१२०६०	८९६२	५३६३	४१२७	३०५१२	२०८५८	१८४४५	३९३०३
८	रुपन्देही	२७५२९	२०६२०	१९००२	१३०६३	८०२१४	४५८६१	३३२३५	७९०९६
९	कपिलवस्तु	२९१६१	२५६०३	१४७१८	११७७६	८१२५८	४४३२९	३५००७	७९३३६
१०	दाङ	३०५२९	२०४३९	१५५९१	१०६९८	७७२५७	४६४८१	३०९६२	७७४४३
११	बाँके	१६३२४	१४५३०	५२८६	४८१५	४०९५५	२१५४५	१९४९२	४१०३७
१२	बर्दिया	१२६१५	९४८४	५४५९	४३१९	३१८७७	१४०८६	१८६०९	३२६९५
१३	PAH-दाङ	१०७७३	८२४४	६६७३	५०७८	३०७६८	७३२७	४५७५	११९०२

source : Annual Health Report, 2079/80 Health Directorate Lumbini province

४.१४ गर्भवती तथा सुत्केरी सेवा उपयोगको अवस्था (प्रतिशतमा)

तालिका ७७:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा गर्भवती तथा सुत्केरी सेवा उपयोगको अवस्था (प्रतिशतमा), आ.व.२०७९/८०

जिल्ला	प्रोटोकल अनुसार चार पटक स्वास्थ्य जाँच गरेका गर्भवती	१६० दिन भित्र आयुषन चढी लिएका गर्भवती	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी सेवा लिएका	घरमा सुत्केरी भएका	अस्पताल गएर सुत्केरी भएका २० वर्ष मुनिका	संस्थागत सुत्केरी भएको २४ घण्टा भित्र स्वास्थ्य जाँच गराएका	सुत्केरी भएको २४ घण्टा भित्र स्वास्थ्य जाँच गराएका	प्रोटोकल अनुसार चार पटक स्वास्थ्य जाँच गरेका सुत्केरी	मिटामिन ए लिएका सुत्केरी
रुकुम-पूर्व	८५.९	६४	५९.६	१.९	२.९	७६.३	६०.२	९३.९	
रोल्पा	६४.९	६४.९	६६.७	१५.५	२.९	९८.३	६८.७	४८.९	९८.८
प्यूठान	५७.७	५९.९	५९.८	१.९	५.८	९८.९	७६.२	६६.९	९८.२
गुल्मी	७४.५	७५.५	५५.९	१३.५	३.९	९५.४	५५.७	६३	९९.९
अर्घाखाँची	६९	६२.२	५५.७	१३.९	२.८	९३.९	४९.२	२३.३	१००.५
पाल्पा	९०.२	९०.५	९०.५	११.९	२.५	९५.९	९०.५	३९.९	१००.४
नवलपरासी-पश्चिम	९९.३	९०.४	४३.९	०	४.४	६.९	४४.९	३४.७	१०६.९
रुपन्देही	९३.६	९३.९	९५.७	६६	५५.३	३.९	९५.८	४५.८	१०१.१
कपिलवस्तु	७९.९	६६.८	५८.९	४०.९	४	४.९	६१	१८.४	१०५
दाङ	७९.२	७९.९	८०.४	४५.६	१.९	९४.८	६४.२	९३.९	८०.९
बाँके	८६.९	७९.७	९९.८	२२.९	३.९	९९.७	९६.६	३०.९	९९.९
बर्दिया	६८.६	६९.५	६१.२	७५.९	६.९	९२	६१.२	२८.८	१००.८
लुम्बिनी प्रदेश	८८.८	८४.२	९६.४	६५.६	२०.३	९६	९६.९	३४.९	९६.२

स्रोत: वार्षिक प्रतिवेदन स्वास्थ्य सेवा विभाग, २०७९/८०

४.१५ आर्थिक वर्ष २०७९-८० मा प्रसूति जटिलताहरूको उपचार गरिएका महिलाहरूको संख्या

तालिका ७८:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा आर्थिक वर्ष २०७९-८० मा प्रसूति जटिलताहरूको उपचार गरिएका महिलाहरूको संख्या

प्रसूति जटिलता	रुकुम-पूर्व	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	पाल्पा	नवलपरासी-पश्चिम	रुपन्देही	कपिलवस्तु	दाङ	बाँके	बर्दिया	लुम्बिनी प्रदेश
गर्भपतन जटिलता	७	१५	३१	११	०	११	४७	७६०	५४	२८९	२५१	८५	१५६१
अग्रिम	१	१	९	७	३	२९	३	१०१	४	२३	८६	३३	३००

प्रसूति जटिलता	रुकुम- पूर्व	रोल्पा	प्यूठान	गुल्मी	अर्घा खाँची	पाल्पा	नवलपरा सी-पश्चिम	रुपन्देही	कपिलव स्तु	दाङ	बाँके	बर्दिया	लुम्बिनी प्रदेश
रक्तस्राव													
एक्लाम्पसिया		३	६	०	१	२३	५	१८२	२१	१२	७५	१७	३४५
एक्टोपिक गर्भावस्था	२	०	४	५	०	३२	१	२३३	१	५४	११७	१	४५०
हाइपरेमेसिस ग्रिभिडारम		१	०	४	४	३०	१०	२१७	७८	५७	५६	२६	४८३
अवरुद्ध प्रसव	७	१०	९	०	४	३९०	१०	४४	१२	१४२७	८२४	१०८	२८४५
अन्य जटिलताहरू	७	१४	३५३	२३	३७	२९	१५५	२८५	१४०	१००	१८६८	४८१	३४९२
प्रसवोत्तर रक्तस्राव	१२	२०	४०	१४	२४	३००	९१	४५४	१५७	१२२	१४४	५६	१४३४
लामो प्रसव		२५	४३	४९	८	११	५९२	३६४	२३	२००	१३७	१८६	१६७४
प्युर्पेरल सेप्सिस	४	१	०	१	१	१२	५	४१	७	६	१२	६	९६
रिटेंड प्लासेन्टा		१०	४६	३२	१०	४	३३	१०२	८	८२	६४	२४	४३८
फुटको पाठेघर	१	१	१	०	१	०	०	९	०	३	१९	०	३५
गम्भीर/पूर्व एक्लाम्पसिया	१	०	९	०	०	७९	९	३०५	३२	७	७२	१७	५३१
कुल													१३,६८४

स्रोत: वार्षिक प्रतिवेदन स्वास्थ्य सेवा विभाग, २०७९/८०

४.१६ सुरक्षित गर्भपतन सेवाहरूको उपयोगमा जिल्लागत प्रवृत्ति

लुम्बिनी प्रदेशमा जम्मा १७४ स्वास्थ्य संस्थाहरूले सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रदान गरेका छन्। आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा १०९ स्थानीय तहमध्ये ३ वटा (३%) मा शून्य गर्भपतन सेवा रहेको छ। त्यसै गरी आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा गर्भपतन गराएका महिलामध्ये ७९% ले गर्भपतनपछिको गर्भनिरोधक प्रयोग गरेका थिए।

तलको तालिकाले लुम्बिनी प्रदेशका १२ जिल्लाहरूमा गर्भवती महिलाहरूले प्राप्त गरेको सुरक्षित गर्भपतन सेवाहरूको तीन-वर्षे प्रवृत्ति देखाउँछ। रुपन्देहीमा सबैभन्दा बढी सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रयोगकर्ताहरू (४,४७९) थिए। त्यसपछि बाँकेमा (२,६०७) थियो भने रुकुम-पूर्वमा सबैभन्दा कम सुरक्षित गर्भपतन सेवा प्रयोगकर्ताहरूको संख्या (७३) थियो।

तालिका ७९:- लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लाहरूमा सुरक्षित गर्भपतन सेवाहरूको उपयोगमा जिल्लागत प्रवृत्ति

जिल्लाहरू	आर्थिक वर्ष २०७७-७८	आर्थिक वर्ष २०७८-७९	आर्थिक वर्ष २०७९-८०
रुपन्देही	३५५३	४९०३	४४७९
बाँके	२४४८	२८६४	२६०७
दाङ	२३४६	२२६२	२१०४
कपिलवस्तु	२२४७	१६६३	१७६४

जिल्लाहरू	आर्थिक वर्ष २०७७-७८	आर्थिक वर्ष २०७८-७९	आर्थिक वर्ष २०७९-८०
बर्दिया	११५७	११२२	१४६१
नवलपरासी-पश्चिम	१४४७	१५५६	१४४७
पाल्पा	१३२३	१४०४	१३३४
रोल्पा	७७९	८४०	९६९
अर्घाखाँची	६५७	७२४	६७९
गुल्मी	७७८	७४२	६७५
प्यूठान	७६२	३०५	५१५
रुकुम-पूर्व	०	३०	७३
लुम्बिनी प्रदेश	१७४९७	१८४१५	१८१०७

स्रोत: वार्षिक प्रतिवेदन स्वास्थ्य सेवा विभाग, २०७९/८०

४.१७ एक वर्ष अवधिमा भएको उमेर समूहअनुसार मृत्यु र सो को कारण

तालिका ८०:-लुम्बिनी प्रदेशमा रा.ज.ग.२०७८ अघिको विगत एक वर्षभित्र उमेर समूहअनुसार मृत्यु र सो को कारण सम्बन्धी विवरण

उमेर समूह	जम्मा मृत्यु	नसर्ने रोग	नसर्ने रोग	सडक दुर्घटना	अन्य दुर्घटना	गर्भावस्था सम्बन्धी	हत्या	आत्महत्या	प्राकृतिक प्रकोप	अन्य	कारण उल्लेख नभएको
सबै उमेर समूह	३६२०७	४८७३	१६९९४	७४६	१५२४	१६२	२२१	९५१	१७९१	८७२३	२२२
< १	१५६०	१७८	३८७	१०	५१	०	७	३	६९	८०३	५२
०-४	६०७	१०४	२२७	१७	५८	०	३	३	४२	१४६	७
५-९	३९४	४७	१३९	२०	४६	०	६	५	३१	९८	२
१०-१५	३८४	४८	१२६	१६	४९	०	७	४२	२८	६६	२
१५ - १९	६६८	३९	१९३	७१	७२	१३	२४	१४३	२१	८९	३
२० - २४	८३८	७७	२२४	९६	७८	४७	२८	१५९	३५	८१	१३
२५ - २९	९०८	१३१	२७०	७७	१०३	४५	२९	११२	२८	१०१	१२
३० - ३४	९०३	१९३	३१४	६३	७६	२७	२१	८०	२१	१०४	४
३५ - ३९	१२९७	२८४	५५३	६३	९५	२१	१६	७०	४३	१४६	६
४० - ४४	१४७२	३९१	६३१	५४	९३	७	१२	५१	६०	१६५	८
४५ - ४९	१७३९	३८२	८६८	५६	७५	२	१०	६२	५७	२१९	८
५० - ५४	२१७६	४५३	११३३	३४	९३	०	७	५४	६९	३२८	५
५५ - ५९	२२३५	४२०	१२३६	२७	९५	०	१४	४४	८०	३१०	९
६० - ६४	२८९६	४९०	१६३९	३१	१०३	०	११	३८	१११	४६६	७
६५ - ६९	३३०५	४१०	१९५०	२५	९६	०	८	३५	१२६	६५१	४
७० - ७४	४३३०	४०५	२४२२	३४	१११	०	५	२०	२६८	१०५१	१४
७५ - ७९	३५२०	३२२	१९२६	१८	७१	०	४	१४	१९७	९५८	१०
८० +	६८९१	४८९	२७२०	३३	१५५	०	९	१५	५०३	२९२४	४३
उमेर उल्लेख नभएको	८४	१०	३६	१	४	०	०	१	२	१७	१३
प्रतिशत	१००	१३.५	४६.९	२.१	४.२	०.४	०.६	२.६	४.९	२४.१	०.६

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०७८

खण्ड ५: आर्थिक क्रियाकलाप र रोजगारी

लुम्बिनी प्रदेशको वर्तमान आर्थिक अवस्था

आर्थिक क्षेत्र	आ.व.			
	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१ (R)	२०८१/८२ (P)
आधारभुत मूल्यमा कुल ग्राहस्थ उत्पादन (चालु मूल्यमा) / दस लाखमा	६०४१८२	६७९१३५	७२२३७४	७६५३७४
प्राथमिक क्षेत्र	१८४१४१	२०३७२८	२२२८०९	२४१३५१
द्वितीय क्षेत्र	९१६२१	९६३९६	९८२९६	१०२८८६
तृतीय क्षेत्र (सेवा क्षेत्र)	३२८४२०	३७९०१०	४०१२६९	४२११३८
आधारभुत मूल्यमा कुल ग्राहस्थ उत्पादन (स्थिर मूल्यमा) / दस लाखमा	३२२९९५	३३०२८०	३४२२६५	३५६२४०
प्राथमिक क्षेत्र	११७८०२	१२२०१०	१२६७३७	१३१२३७
द्वितीय क्षेत्र	५६०९२	५५८७७	५५९२०	५८०३३
तृतीय क्षेत्र (सेवा क्षेत्र)	१४९१०२	१५२३९३	१५९६०८	१६६९७०
कुल ग्राहस्थ उत्पादनको वार्षिक वृद्धि दर (%)				
प्राथमिक क्षेत्र	२.८	३.६	३.९	३.६
द्वितीय क्षेत्र	७.७	-०.४	०.१	३.८
तृतीय क्षेत्र (सेवा क्षेत्र)	५.१	२.२	४.७	४.६
(कुल ग्राहस्थ उत्पादन डिफ्लेक्टर) (Implicit GDP Deflator)				
प्राथमिक क्षेत्र	१५६.३	१६७	१७५.८	१८३.९
द्वितीय क्षेत्र	१६३.३	१७२.५	१७५.८	१७७.३
तृतीय क्षेत्र (सेवा क्षेत्र)	२२०.३	२४८.७	२५१.४	२५२.२
कुल ग्राहस्थ उत्पादनको संरचना (%)				
प्राथमिक क्षेत्र	३०.५	३०	३०.८	३१.५
द्वितीय क्षेत्र	१५.२	१४.२	१३.६	१३.४
तृतीय क्षेत्र (सेवा क्षेत्र)	५४.४	५५.८	५५.५	५५
प्रतिव्यक्ति कुल ग्राहस्थ उत्पादन (NRs/रु)	१३७७३१	१४७६३१	१५५२९१	१६३३२६
प्रतिव्यक्ति कुल ग्राहस्थ उत्पादन (US\$)	११४०	११२९	११६७	१२०१
विनियम दर/ Exchange rate (US\$: NRs)	१२०.८४	१३०.७५	१३३.०३	१३६.०४
जनसंख्या (दस लाखमा)	५.१३	५.१९	५.२५	५.३२

R=Revised (संशोधित) & P=Preliminary (प्रारम्भिक)

स्रोत: राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

५.१ नेपालको राष्ट्रिय आर्थिक गणना

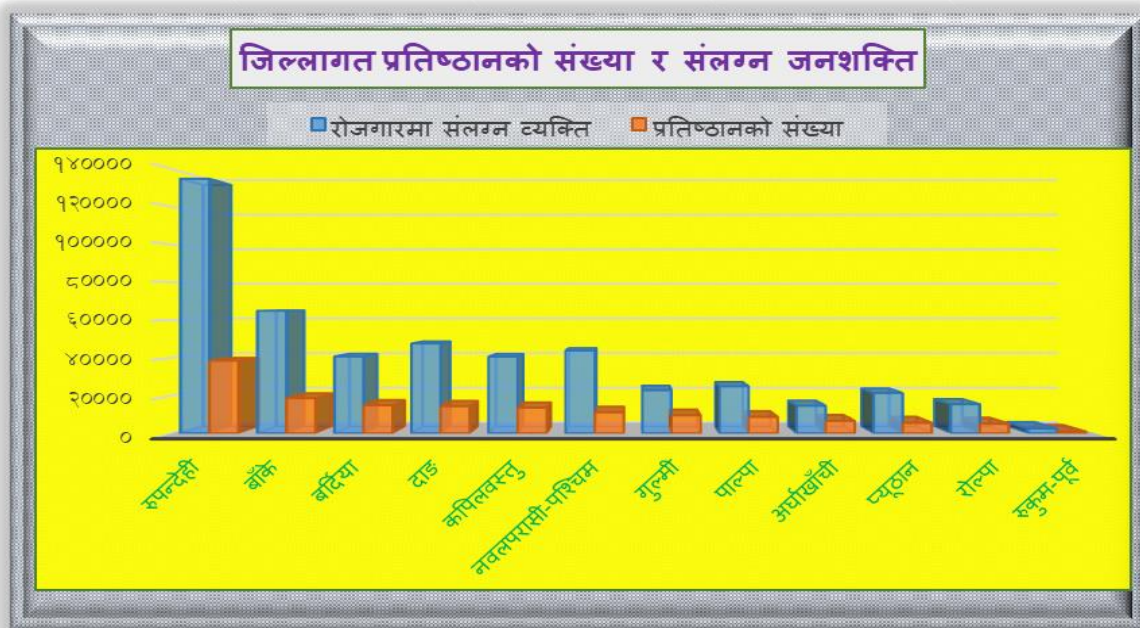
राष्ट्रिय आर्थिक गणना भनेको देशभर रहेका सबै आर्थिक गतिविधि तथा प्रतिष्ठानहरूको पूर्ण, विस्तृत तथा व्यवस्थित विवरणहरू संकलन गर्ने प्रक्रिया हो। नेपालमा आर्थिक गणना राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयद्वारा सञ्चालन गरिन्छ। यसले देशको समग्र आर्थिक अवस्था, व्यवसायको संरचना, रोजगारीको अवस्था एवं क्षेत्रगत तथा विषयगत आर्थिक विश्लेषण गर्न मद्दत पुऱ्याउँछ।

नेपालमा पहिलोपटक आर्थिक गणना सन् २०१८ (वि.सं. २०७५) मा सम्पन्न गरिएको थियो। यस गणनाले देशभरका लघु, साना, मध्यम तथा ठूला व्यवसायहरूको तथ्याङ्क संकलन गरी नीति निर्माण, योजना तर्जुमा तथा निजी क्षेत्रका लगानीकर्तालाई समेत आवश्यक जानकारी प्रदान गर्ने उद्देश्य राखेको छ।

आर्थिक गणनाबाट प्राप्त जानकारीले राष्ट्रको आर्थिक वृद्धिमा योगदान पुऱ्याउने निर्णयहरू लिन सहयोग पुऱ्याउने भएकाले यो अत्यन्त महत्वपूर्ण राष्ट्रिय कार्यक्रम मानिन्छ।

संयुक्त राष्ट्र संगको तथ्याङ्क विभागले सबै आर्थिक क्रियाकलापहरूलाई २१ वटा खण्डहरूमा वर्गीकृत गरी एक अन्तराष्ट्रिय स्तरीय औद्योगिक वर्गिकरण (International Standard Industrial Classification For all Economic Activities-ISIC Revision 4) प्रकाशनमा ल्याएको छ। अन्तराष्ट्रिय स्तरको औद्योगिक वर्गिकरण (ISIC) ले आर्थिक क्रियाकलापलाई उस्तै प्रकारका क्रियाकलापहरूलाई एउटा समूहमा वर्गीकृत हुनेगरी वर्गीकरण गरेको छ। यसैको आधारमा नेपाल स्तरीय औद्योगिक वर्गिकरण तयार गरी प्रकाशन गरिएको छ। राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५मा संलग्न गरिएका प्रतिष्ठानहरूको आर्थिक क्रियाकलापहरू वर्गीकरण गर्नका लागि नेपाल स्तरीय औद्योगिक वर्गिकरणको प्रयोग गरिएको थियो। तर नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई राष्ट्रिय आर्थिक गणना २०७५मा गणना गरिएको थिएन। नेपाल र लुम्बिनी प्रदेशका केहि आर्थिक तथ्याङ्क निम्न तालिकाहरूमा प्रस्तुत गरिएको छ।

५.१.१ : जिल्लागत रूपमा प्रतिष्ठानको संख्या र संलग्न जनशक्ति

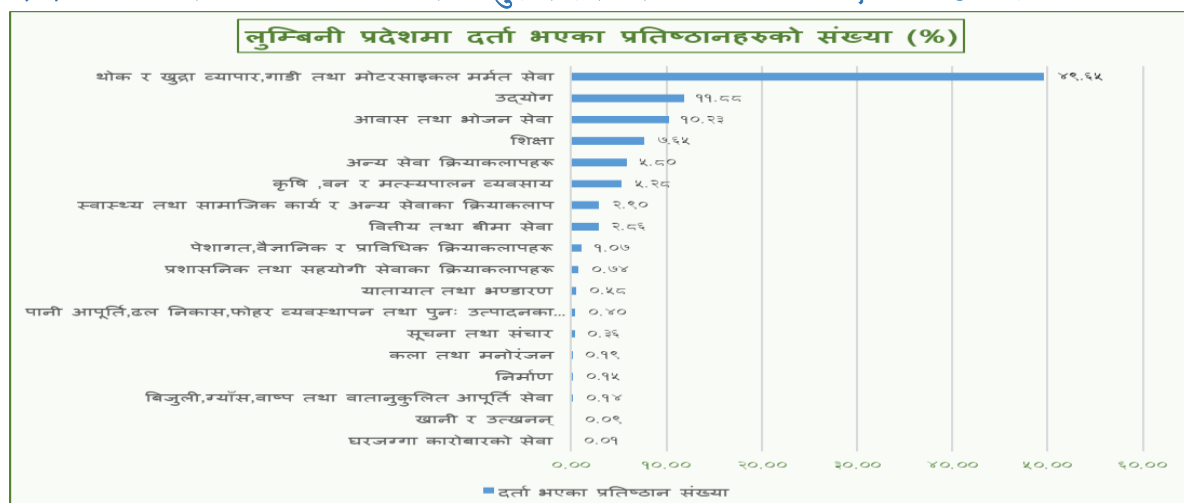

तालिका ८१: जिल्लागत रूपमा प्रतिष्ठानको संख्या र संलग्न जनशक्ति

कोड	जिल्ला	प्रतिष्ठानको संख्या	रोजगारमा संलग्न व्यक्ति		
			कुल जम्मा	पुरुष	महिला
०	नेपाल	९२३३५६	३२२८४५७	२०१२२३७	१२१६२२०
५	लुम्बिनी	१४७७८९	४७४२६४	३०६८९२	१६७३७२
५०१	रुकुम-पूर्व	१०२०	२६०२	१४६३	११३९
५०२	रोल्पा	५०९४	१५४५६	७५६६	७८९०
५०३	प्यूठान	५६०६	२१३७३	११९३८	९४३५
५०४	गुल्मी	९५४८	२२८७६	१३०७१	९८०५
५०५	अर्घाखाँची	६६१९	१४६१३	८७६८	५८४५
५०६	पाल्पा	८७०१	२४९०२	१४०८८	१०८१४
५०७	नवलपरासी-पश्चिम	११२०८	४३८६६	२६७७४	१७०९२
५०८	रुपन्देही	३८४०३	१३४७७२	९४३५७	४०४१५
५०९	कपिलवस्तु	१३६०७	४०६१०	३०७४२	९८६८
५१०	दाङ	१४४२१	४७५९८	२८८४७	१८७५१
५११	बाँके	१८६६६	६४८८२	४४३३३	२०५४९
५१२	बर्दिया	१४८९६	४०७१४	२४९४५	१५७६९

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.२ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार सरकारी निकायमा दर्ता भएका प्रतिष्ठान संख्या

तालिका ८२: नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार सरकारी निकायमा दर्ता भएका प्रतिष्ठान संख्या

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	नेपाल				लुम्बिनी प्रदेश	
		कुल जम्मा	दर्ता भएका	दर्ता नभएका	नखुलेका	दर्ता भएका	दर्ता नभएका
A	कृषि, वन र मत्स्यपालन व्यवसाय	२४२२९	२४२२९			४०८७	०
B	खानी र उत्खनन	६६३	४८१	१८२		७२	१६
C	उद्योग	१०४०५८	५०५६६	५३४५८	३४	९१९४	६९७५
D	बिजुली, ग्याँस, बाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	१२४२	१२४२			१०५	०

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	नेपाल				लुम्बिनी प्रदेश	
		कुल जम्मा	दर्ता भएका	दर्ता नभएका	नखुलेका	दर्ता भएका	दर्ता नभएका
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	२५२५	१९१६	६०९		३०७	५७
F	निर्माण	१६०८	१२६५	३४२	१	११७	२६
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	४९८०६९	२१९२५३	२७८७४७	६९	३८४२३	४५२४३
H	यातायात तथा भण्डारण	३१८२	२८४७	३३४	१	४४६	२९
I	आवास तथा भोजन सेवा	१३०५४०	४७९३१	८२५९०	१९	७९२०	१०७९२
J	सूचना तथा संचार	२७९६	२४८७	३०८	१	२८०	२३
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	१७९९६	१६५२४	१४६२	१०	२२१५	१६७
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	२०७	१६६	४०	१	८	०
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	८२०४	५६७३	२४१७	११४	८३०	३७४
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	६८७३	४९३१	१९४०	२	५७४	३५८
P	शिक्षा	४०८३९	३९१७४	१६३४	३१	५९२१	१८९
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	१९९९०	१४९३४	५०४७	९	२२४६	६९७
R	कला तथा मनोरंजन	२८२१	१८००	१०२१		१४७	८०
S	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	५७५१४	२७८६	३०२९१	३७	४४९१	५३६६
कुल		९२३३५६	४६२६०५	४६०४२२	३२९	७७३८३	७०३९२

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.३ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत प्रतिष्ठान संख्या

तालिका ८३: नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत प्रतिष्ठान संख्या

प्रदेश / जिल्ला	जम्मा प्रतिष्ठान संख्या	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र (प्रतिष्ठान संख्या)					
		A	B	C	D	E	F
		कृषि, वन र मत्स्यपालन व्यवसाय (दर्ता भएका प्रतिष्ठान मात्र)	खानी र उत्खनन	उद्योग	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	निर्माण
नेपाल	९२३३५६	२४२२९	६६३	१०४०५८	१२४२	२५२५	१६०८
लुम्बिनी	१४७७८९	४०८७	८८	१६१७०	१०५	३६४	१४३
रुकुम-पूर्व	१०२०	६		५७	९		
रोल्पा	५०९४	८९		७६६	१४	१	४
प्यूठान	५६०६	४४४	२	५९८	१०	६६	१४
गुल्मी	९५४८	५५७		१२०५	३०	६१	६
अर्घाखाँची	६६१९	४५४	२	७७७	५	५	३
पाल्पा	८७०१	४८१		९१८	११	२३	९
नवलपरासी-पश्चिम	११२०८	१९२	७	१२३९	३	१६	११
रूपन्देही	३८४०३	५१३	१९	४०२२	७	८७	४३
कपिलवस्तु	१३६०७	१८२	१७	१३८१	५	४१	७
दाङ	१४४२१	२५७	२३	१६४३	४	३०	८

बाँके	१८६६६	२०४	१	२०५१	३	१६	१०
बर्दिया	१४८९६	७०८	१७	१५१३	४	१८	२८

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

तालिका ८४: नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत प्रतिष्ठान संख्या

प्रदेश / जिल्ला	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र (प्रतिष्ठान संख्या)						
	G	H	I	J	K	L	M
	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	यातायात तथा भण्डारण	आवास तथा भोजन सेवा	सूचना तथा संचार	वित्तीय तथा बीमा सेवा	घरजग्गा कारोबारको सेवा	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू
नेपाल	४९८०६९	३१८२	१३०५४०	२७९६	१७९९६	२०७	८२०४
लुम्बिनी	८३६७२	४७५	१८७१५	३०३	२३८२	८	१२०४
रुकुम-पूर्व	६२१	८	१०९	१	१०		९
रोल्पा	२५४५	२९	७३६	८	७१		४७
प्यूठान	२८०१	३५	६२६	११	१२२		३४
गुल्मी	४०३१	५७	१११५	२३	२१२		८०
अर्घाखाँची	३०९६	३७	८२६	२४	१७९		६२
पाल्पा	४४२२	१५	१३०६	२२	१९२		३९
नवलपरासी-पश्चिम	६७०१	२९	१४२४	१७	१७२		१०७
रुपन्देही	२३२३०	९०	५२७७	७५	५९०	४	३५८
कपिलवस्तु	८०१४	४१	१७४३	२६	१५२		१०५
दाङ	८६३९	३५	१८५२	३०	२११	१	१०८
बाँके	१११९२	६२	२३८०	५४	२२१	३	१२७
बर्दिया	८३८०	३७	१३२१	२२	२५०		१२८

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन ।

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

तालिका ८५: नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत प्रतिष्ठान संख्या

प्रदेश / जिल्ला	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र (प्रतिष्ठान संख्या)				
	N	P	Q	R	S
	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	शिक्षा	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	कला तथा मनोरंजन	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू
नेपाल	६८७३	४०८३९	१९९९०	२८२१	५७५१४
लुम्बिनी	९३२	६१११	२९४४	२२७	९८५९
रुकुम-पूर्व	१३	११७	२६	२	३२
रोल्पा	२२	४३०	१४३	४	१८५
प्यूठान	१८	४४३	८३	६	२९३
गुल्मी	४०	६२७	४७८	११	१०१५
अर्घाखाँची	९	४७७	१९३	८	४७२
पाल्पा	१७	५२०	२९३	८	४२५
नवलपरासी-पश्चिम	६७	३३३	१६५	१५	७१०
रुपन्देही	३६३	८७५	२८२	७१	२४९०

प्रदेश / जिल्ला	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र (प्रतिष्ठान संख्या)				
	N	P	Q	R	S
	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	शिक्षा	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	कला तथा मनोरंजन	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू
कपिलवस्तु	९६	५७१	२०४	१९	१००३
दाङ	४७	५६२	२६६	११	५९४
बाँके	१५७	६९२	३१२	१९	११६२
बर्दिया	८३	४६४	४९९	४३	१३७८

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.४ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र ऋणमा पहुँच अनुसार प्रतिष्ठान संख्या

तालिका ८६: आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र ऋणमा पहुँच अनुसार प्रतिष्ठान संख्या

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	नेपाल				लुम्बिनी प्रदेश	
		ऋण लिएको वा नलिएको				ऋण लिएको वा नलिएको	
		कुल	लिएको	नलिएको	नभनिएको	लिएको	नलिएको
A	कृषि, वन र मत्स्य	२३८९९	६६७५	१७२१५	९	१२१९	२८४५
B	खानी र उत्खनन	६३८	२५३	३८५	०	३३	५३
C	उद्योग	१०३११५	३९८२८	६३२५५	३२	६५४५	९५१४
D	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	९४२	२०४	७३८	०	१०	६६
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	२४४२	५१६	१९२४	२	५७	२९२
F	निर्माण	१४९०	६१७	८७१	२	७१	६३
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	४९५१९५	१९४७८१	३००३३३	८१	३१४४२	५१८५९
H	यातायात तथा भण्डारण	१४८१	४४५	१०३३	३	६१	१४१
I	आवास तथा भोजन सेवा	१३००४१	४७४३१	८२५८७	२३	६८९५	११७८३
J	सूचना तथा संचार	२२८५	७१३	१५७०	२	७४	१५३
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	११११९	२०७६	९०१९	२४	२३९	९४५
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	१८७	५८	१२६	३	६	१
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	७९७५	१९९३	५८६७	११५	३२८	८३४
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	५८२०	१८८६	३९२८	६	२८४	४७८
P	शिक्षा	३९९९८	६२४८	३३७१०	४०	८७६	५११७
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	१६३६८	२५४२	१३७३०	९६	४५४	१९६३
R	कला तथा मनोरंजन	२७२०	६५९	२०५४	७	५५	१६४
S	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	५५२०९	१३४२९	४१७४६	३४	२३०९	७१९२
कुल		९००९२४	३२०३५४	५८००९१	४७९	५०९५८	९३४६३

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.५ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र व्यवस्थापकको लिंग अनुसार प्रतिष्ठान संख्या

तालिका ८७: आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र व्यवस्थापकको लिंग अनुसार प्रतिष्ठान संख्या

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	नेपाल			लुम्बिनी प्रदेश	
		कुल	व्यवस्थापकको लिंग		व्यवस्थापकको लिंग	
			पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
A	कृषि, वन र मत्स्य	२४२२९	२०५९५	३५९८	३३८६	७०१
B	खानी र उत्खनन	६६३	५२३	१३४	८०	८
C	उद्योग	१०४०५८	८०७६१	२३१३८	१२८५५	३३१३
D	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	१२४२	१२०७	३१	१०३	१
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	२५२५	२३५०	१६७	३४३	२१
F	निर्माण	१६०८	१५०६	९७	१३०	१३
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	४९,८०६९	३३९,८२६	१५,७८९१	५,९२०८	२,४४५१
H	यातायात तथा भण्डारण	३१८२	२८२२	३५३	४२६	४९
I	आवास तथा भोजन सेवा	१३०५४०	७७७८१	५,२५४६	१३००५	५,७०८
J	सूचना तथा संचार	२७९६	२४८९	२७५	२७७	२६
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	१७९,९६	१३,५०४	४,४४२	१,७७३	६०९
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	२०७	१९३	१२	८	
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	८२०४	७३८९	८००	१०८८	११६
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	६८७३	६२४५	६२५	८६३	६९
P	शिक्षा	४०८३९	३४,१२७	६६३१	५,१४१	९६८
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	१९९,९०	११९,३१	८,०३०	१,८१७	११,२७
R	कला तथा मनोरंजन	२८२१	२५,८६	२०८	२१६	११
S	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	५,७५१४	४,२९३८	१,४४५८	७,६८४	२,१७३
कुल		९,२२,२०९	६,४८,७७३	२,७३,४३६	१,०८,४०३	३,९३,६४

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको छैन

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.६ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र प्रतिष्ठानको स्वामित्वको लिंग अनुसार प्रतिष्ठान संख्या

तालिका ८८: आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र लिंग अनुसारको प्रतिष्ठानको स्वामित्व

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	नेपाल			लुम्बिनी प्रदेश	
		कुल	प्रतिष्ठानको स्वामित्व		प्रतिष्ठानको स्वामित्व	
			पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
A	कृषि ,वन र मत्स्य	१२१३९	१०१४६	१९९३	१८३५	३१७
B	खानी र उत्खनन	५९७	४६८	१२९	७७	८
C	उद्योग	१०२९९३	७९५७२	२३४२१	१२७८५	३२६७
D	बिजुली,ग्याँस,वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	३०२	२८५	१७	१५	१
E	पानी आपूर्ति,ढल निकास,फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	११८२	१०८६	९६	१२२	१०
F	निर्माण	१३९६	१३१३	८३	१२२	११
G	थोक र खुद्रा व्यापार,गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	४९५६४०	३४१८४१	१५३७९९	६०४७७	२२८९९
H	यातायात तथा भण्डारण	१४३९	१३२९	११०	१८४	९
I	आवास तथा भोजन सेवा	१३००६४	७९३३३	५०७३१	१३४६८	५२०८
J	सूचना तथा संचार	२२५७	२०५१	२०६	१९४	११
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	४४५०	३५८३	८६७	४१९	११७

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	नेपाल			लुम्बिनी प्रदेश	
		कुल	प्रतिष्ठानको स्वामित्व		प्रतिष्ठानको स्वामित्व	
			पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	१७८	१७०	८	६	
M	पेशागत,वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	७९५२	७२१३	७३९	१०६९	९९
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	६२२७	५६८०	५४७	७३८	५७
P	शिक्षा	१२७८८	१०५८४	२२०४	१३८६	२२६
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	७२१८	५५७३	१६४५	९२५	२०३
R	कला तथा मनोरंजन	२२४८	२१००	१४८	१५९	८
S	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	४१५२७	३०३९०	१११३७	५७११	१५७६
कुल		८३०५९७	५८२७७७	२४७८८०	९९६९२	३४०२७

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O,T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन ।

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.७ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र लिंग अनुसार संलग्न जनशक्तिको संख्या

तालिका ८९: आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र र लिंग अनुसार संलग्न जनशक्तिको संख्या

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	नेपाल		लुम्बिनी प्रदेश	
		पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
A	कृषि, वन र मत्स्य	६६३८१	४००२९	९६८५	५६८३
B	खानी र उत्खनन	७३४२	३८४	१४०८	३८
C	उद्योग	३७७६७८	१३२८४५	७३९५९	१९७४७
D	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	१७०१३	३१५७	११११	२१२
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	११५५८	३७५४	२२९८	१२३९
F	निर्माण	१२६१८	२१३२	९४१	१५२
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	६१६७६९	३७१५७७	१०३८१४	५६९९९
H	यातायात तथा भण्डारण	१६१४८	३८७९	२४१८	५२३
I	आवास तथा भोजन सेवा	१९६६५०	१४९६२३	२६९९०	१८७९१
J	सूचना तथा संचार	२९४६२	१०३२७	२३६३	६९४
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	११४२६८	९२७११	११०४५	१०९१७
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	१४७१	५०६	८४	१९
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	२४५३२	८७२२	२११४	५०४
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	३४२४७	११७५२	२८१२	३४३
P	शिक्षा	२९२८८२	२२०४५४	४२४९९	३३०८४
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	७०६४	९३४३४	८३६५	११२२८
R	कला तथा मनोरंजन	११२९०	४७७२	८८२	३०४
S	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	११०८६४	६६१६२	१४१०४	६८९५
कुल		२०१२२३७	१२१६२२०	३०६८९२	१६७३७२

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O,T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन ।

५.८ नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत संलग्न जनशक्ति

तालिका ९०: नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत संलग्न जनशक्ति

प्रदेश /जिल्ला	जम्मा प्रतिष्ठान संख्या	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र (जनशक्ति)					
		A	B	C	D	E	F
		कृषि, वन र मत्स्यपालन व्यवसाय (दर्ता भएका प्रतिष्ठान मात्र)	खानी र उत्खनन्	उद्योग	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	निर्माण
नेपाल	३२२८४५७	१०६४१०	७७२६	५१०५२३	२०१७०	१५३१२	१४७५०
लुम्बिनी	४७४२६४	१५३६८	१४४६	९३७०६	१३२३	३५३७	१०९३
रुकुम-पूर्व	२६०२	८		१०५	२२		
रोल्पा	१५४५६	७४३		१४६३	४०	२	३९
प्यूठान	२१३७३	३९८१	२५	१२९३	१४६	६३७	१५०
गुल्मी	२२८७६	९४६		२२६८	१६७	११९	१०
अर्घाखाँची	१४६१३	७८४	२३	१५६९	६४	१८	५
पाल्पा	२४९०२	८३१		२२३९	९५	११३	५३
नवलपरासी-पश्चिम	४३८६६	६७०	९१	९९२०	१६७	९७	७६
रुपन्देही	१३४७७२	२२८३	३८२	३३१४९	२०१	५४१	३४१
कपिलवस्तु	४०६१०	९९४	५००	१२४५५	१४४	१५६	१८
दाङ	४७५९८	९५१	३५८	७२७०	१०३	१६४६	४६
बाँके	६४८८२	९६७	४	१५३१०	९८	१०८	८७
बर्दिया	४०७१४	२७१०	६३	६६६५	७६	१००	२३८

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन ।

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

तालिका ९१: नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत संलग्न जनशक्ति

प्रदेश /जिल्ला	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र (जनशक्ति)						
	G	H	I	J	K	L	M
	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	यातायात तथा भण्डारण	आवास तथा भोजन सेवा	सूचना तथा संचार	वित्तीय तथा बीमा सेवा	घरजग्गा कारोबारको सेवा	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू
नेपाल	९८८३४६	२००२७	३४६२७३	३९७८९	२०६९७९	१९७७	३३२५४
लुम्बिनी	१६०८१३	२९४१	४५७८१	३०५७	२१९६२	१०३	२६१८
रुकुम-पूर्व	१०५०	२४	२०४	२	३५		१६
रोल्पा	३७३६	३९९	१३२५	५०	९३७		६७
प्यूठान	५९१९	३०३	१४९७	७४	८७५		६३
गुल्मी	६९७०	१८०	२३३४	१३६	६८८		२१२
अर्घाखाँची	४६९६	११७	१४८८	१००	४३७		१०४
पाल्पा	८४६३	८७	३२५९	१९१	८०१		१२९
नवलपरासी-पश्चिम-पश्चिम	१२०५३	४९४	३०६८	२४४	८१८४		२२०
रुपन्देही	४९९०६	३८७	१४८२६	९२९	३६२१	२१	८१०
कपिलवस्तु	१३३१३	१५८	३५९८	१८१	७५२		२१४

प्रदेश / जिल्ला	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र (जनशक्ति)						
	G	H	I	J	K	L	M
	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	यातायात तथा भण्डारण	आवास तथा भोजन सेवा	सूचना तथा संचार	वित्तीय तथा बीमा सेवा	घरजग्गा कारोबारको सेवा	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू
दाङ	१७८२९	१६२	४६४९	२६०	२४२०	२१	२२९
बाँके	२२१५५	४८८	६४५०	७७१	२०२२	६१	३४४
बर्दिया	१४७२३	१४२	३०८३	११९	११९०		२१०

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

तालिका ९२: नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार जिल्लागत संलग्न जनशक्ति

प्रदेश / जिल्ला	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र (जनशक्ति)				
	N	P	Q	R	S
	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	शिक्षा	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	कला तथा मनोरंजन	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू
नेपाल	४५९९९	५१३३३६	१६४४९८	१६०६२	१७७०२६
लुम्बिनी	३१५५	७५५८३	१९५९३	११८६	२०९९
रुकुम-पूर्व	३२	९२८	१३४	३	३९
रोल्पा	५६	३४२२	२०७२	३१	१०७४
प्यूठान	५९	३९१४	५३०	२१	१८८६
गुल्मी	७२	५८८९	११९७	४७	१६४१
अर्घाखाँची	१४	३७४०९	६२३	२१	८१०
पाल्पा	२५	५९५३	१९९०	२७	६४६
नवलपरासी-पश्चिम	२०२	५०००९	१९७२	७९	१३२०
रुपन्देही	१४९८	१६८९४	३९००	६५३	४४३०
कपिलवस्तु	३०९	५८०८	९३१	७०	१५०९
दाङ	१३१	८६३७	१५३९	३६	१३११
बाँके	५७५	९५५४	३१०६	४६	२७३६
बर्दिया	१८२	५८३५	१५९९	१५२	३५९७

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.९ नियमित र मौसमी प्रतिष्ठानको संख्या

तालिका ९३: नियमित र मौसमी प्रतिष्ठानको संख्या

क्र.स.	प्रतिष्ठानको प्रकार	नेपाल	लुम्बिनी प्रदेश
०	कुल	९२२९२७	१४७७७०
१	नियमित	९१६८५३	१४७१२५
२	मौसमी	६०७४	६४४

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.१० आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार अन्तिम एक वर्षमा काम गरेको दिन को औसत

तालिका ९४: आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार अन्तिम एक वर्षमा काम गरेको दिन को औसत दिन

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	काम गरेको दिनको औसत	
		नेपाल	लुम्बिनी प्रदेश
A	कृषि, वन र मत्स्य	१९९	२०५
B	खानी र उत्खनन	२७१	२८८
C	उद्योग	२९१	२८९
D	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	३१०	२९१
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	२३५	२४५
F	निर्माण	२६४	२५९
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	२९२	२८४
H	यातायात तथा भण्डारण	३०१	२९१
I	आवास तथा भोजन सेवा	२९१	२८४
J	सूचना तथा संचार	३१३	३१२
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	२३७	२३७
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	२९५	३०३
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	२८८	२७९
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	२९१	२७०
P	शिक्षा	२४२	२४५
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	२०५	२१९
R	कला तथा मनोरंजन	२५४	२५३
S	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	२५७	२४८
कुल		२८२	२७६

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन ।

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.११ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार लेखा श्रेस्ता राखेका र नराखेका प्रतिष्ठान संख्या

तालिका ९५: आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार लेखा श्रेस्ता राखेका वा नराखेका प्रतिष्ठान संख्या

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	लेखा अभिलेख भएको						
		नेपाल				लुम्बिनी प्रदेश		
		कुल	पुरुष	महिला	नभनिएको	कुल	पुरुष	महिला
A	कृषि ,वन र मत्स्य	२३८९९	१७३३३	६५००	६६	४०६०	३१०६	९५४
B	खानी र उत्खनन	६३८	३८५	२५२	१	८६	६८	१८
C	उद्योग	१०३११५	४६२६५	५६६९५	१५५	१६०६०	७९२१	८१३९
D	बिजुली,ग्याँस,वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	९४२	८८०	५८	४	७६	७३	३
E	पानी आपूर्ति,ढल निकास,फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	२४४२	१६९७	७३९	६	३४८	२५७	९१
F	निर्माण	१४९०	११३०	३५८	२	१३४	१०३	३१

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	लेखा अभिलेख भएको						
		नेपाल				लुम्बिनी प्रदेश		
		कुल	पुरुष	महिला	नभनिएको	कुल	पुरुष	महिला
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	४९५१९५	२०६५६३	२८८१०४	५२८	८३३०४	३५१३९	४८१६५
H	यातायात तथा भण्डारण	१४८१	११२१	३५६	४	२०२	१५६	४६
I	आवास तथा भोजन सेवा	१३००४१	५०८५८	७९०३०	१५३	१८६८२	८१६७	१०५१५
J	सूचना तथा संचार	२२८५	१७७६	५०४	५	२२७	१८९	३८
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	११११९	१०६६३	४२९	२७	११८५	११२५	६०
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	१८७	१४१	४५	१	७	७	०
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	७९७५	४२०७	३६४४	१२४	११६३	६३२	५३१
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	५८२०	३८७५	१९४२	३	७६२	४३१	३३१
P	शिक्षा	३९९९८	३८११४	१८२०	६४	५९९२	५७५७	२३५
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	१६३६८	१३३०८	३००३	५७	२४२४	१९६८	४५६
R	कला तथा मनोरंजन	२७२०	१६१२	१०९५	१३	२१९	१२३	९६
S	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	५५२०९	२७३१३	२७७७६	१२०	९५००	४९०६	४५९४
कुल		९००९२४	४२७२४१	४७२३५०	१३३३	१४४४३१	७०१२८	७४३०३

नेपालस्तरीय औद्योगिक वर्गीकरणमा खण्ड O, T र U मा वर्गीकृत प्रतिष्ठानलाई गणना गरिएको थिएन ।

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.११(क) जिल्ला अनुसार लेखा श्रेस्ता राखेका र नराखेका प्रतिष्ठान संख्या

तालिका ९६: जिल्ला अनुसार लेखा श्रेस्ता राखेका र नराखेका प्रतिष्ठान संख्या

प्रदेश/जिल्ला	जम्मा	श्रेस्ता राखेका	श्रेस्ता नराखेका	नखुलेका
	प्रतिष्ठान संख्या			
नेपाल	९००९२४	४२७२४१	४७२३५०	१३३
लुम्बिनी	१४४४५७	७०१२८	७४३०३	२६
रुकुम-पूर्व	९७३	१६६	८०६	१
रोल्पा	४९३८	३०६०	१८७८	
प्यूठान	५४२०	२७१९	२७०१	
गुल्मी	९०५७	४३९५	४६६१	१
अर्घाखाँची	६४४८	४७५६	१६८३	९
पाल्पा	८५५८	४५५२	४००५	१
नवलपरासी-पश्चिम	११०८०	४१८३	६८९७	
रुपन्देही	३७६३८	२०९६९	१६६६२	७
कपिलवस्तु	१३३८७	७०६९	६३१४	४
दाङ	१४१२६	७९९०	६१३६	
बाँके	१८२१०	६६०७	११६०१	२
बर्दिया	१४६२२	३६६२	१०९५९	१

स्रोत: राष्ट्रिय आर्थिक गणना-२०७५

५.१२ लुम्बिनी प्रदेशको पेशा र उद्योग अनुसार आर्थिक रूपले १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको सक्रिय जनसंख्या

तालिका ९७ : लुम्बिनी प्रदेशको पेशा र उद्योग अनुसार आर्थिक रूपले १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको सक्रिय जनसंख्या

यतायात तथा भण्डारण	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल	निर्माण	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका	विजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	उद्योग	खानी र उत्खनन्	कृषि, वन र मत्स्यपालन व्यवसाय	कुल	पेशा																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																						
									सहाय बल	प्रबन्धक	पेशेवर	प्राविधिक तथा अन्य सहयोगी पेशेवर	कार्यालय सहयोगी	सेवार वस्तु बिक्रि श्रमिकहरू	कृषि, वन तथा मत्स्य मा दल श्रमिकहरू	कलाकौशल तथा सम्बन्धित व्यापार श्रमिकहरू	उपकरण तथा मशिन अपरेटर तथा संयोजक	प्रारम्भिक श्रमिकहरू	नभनिएको																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																												
५५०२५	३०७३८७	२४८१३०	४७४५	६४१६	८६२६९	४०५६	१५८२६५७	२६२५९२५																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																																							

अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	कला तथा मनोरंजन	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	शिक्षा	जनप्रसाशन तथा रक्षा	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	घरजग्गा कारोबार को सेवा	वित्तीय तथा बीमा सेवा	सूचना तथा संचार	आवास तथा भोजन सेवा	यसै					
											कुल	सशस्त्र बल	प्रबन्धक	पेशेवर	प्राविधिक तथा अन्य सहयोगी पेशेवर	कार्यालय सहयोगी
८६८८६२	४४३१	२३१९०	६६८६३	४४६९७	३३५७	८००७	१९६३	१९२४४	४७२५	३६८८७						
०	०	१४३	३४	१४०३२	०	०	०	०	०	०						
४१७९	४११	१६७३	३२०४	६१३६	४८७	८३१	१६५	३१२४	५२९	१८७०६						
१२६४	६७७	८०९४	५५९४३	१४२१	२३२	३३८५	१५८	१६२९	१३८१	२४७						
५७५	३६४	८२३१	२१८५	४०५७	६४९	२६५	१३१६	२३७३	९२०	१३५५						
३०३	७३	१२८७	१३०१	२९५४	१०४५	४१७	१२९	७१९४	८५६	१६२२						
५२४२	२१०	१२७७	७५९	१४४८०	३९८	२६९	९०	४२०८	३०७	१०१८९						
२७	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०						
४१४१	२४१८	१८८	१३०	१६०	९९	२९६	२९	१०६	२४५	७५९						
२७९	६३	२०८	४७८	३८६	२०९	७२	१०	११४	२२९	२३४						
७०८२६	२११	२०६९	२८०३	१०६०	२३३	१३४	६४	४८५	२५२	३६७४						
२६	४	२०	२६	११	५	८	२	११	६	१०१						

उल्लेख नभएको	सीमापार संग/संगठनका क्रियाकलाप	कामदार रूपमा घरायसी क्रियाकलाप	उद्योग/आर्थिक क्रियाकलाप	पेशा												
				कुल	सहास्य बल	प्रबन्धक	पेशेवर	प्राविधिक तथा अन्य सहयोगी पेशेवर	कार्यालय सहयोगी	सेवार वस्तु बिक्रि श्रमिकहरू	कृषि,वन तथा मत्स्य मा दक्ष श्रमिकहरू	कलाकौशल तथा सम्बन्धित व्यापार श्रमिकहरू	उपकरण तथा मशिन अपरेटर तथा संयोजक	प्रारम्भिक श्रमिकहरू	नभनिएको	
२६७४	१३४३	२६९९७		०	०	०	०	०	०	५७	५०५	११	२५	७२	२	१६१८
१७७																
४१																
३७																
३९																
८४																
४१२																
१२९																
३१																
१०६																

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना -२०७८

५.१३ जिल्ला अनुसार १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका आर्थिक रुपले सक्रिय र निस्किय जनसंख्या

तालिका ९८ : १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका जिल्ला अनुसार आर्थिक रुपले सक्रिय र निस्किय जनसंख्या

रोल्पा	रुकुम-पूर्व	लुम्बिनी	देश/प्रदेश/जिल्ला	गरिएका आर्थिक क्रियाकलाप											
				१० वर्ष वा सोभन्दा माथिका कुल जनसंख्या		आर्थिक सक्रियता						आर्थिक रूपमा निस्किय		आर्थिक क्रियाकलाप नभनिएको	
						सधै सक्रिय				सधै सक्रिय नभएको					
						रोजगार		बेरोजगार							
पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला				
८५००४	२९६५१	१९६३७८०		२२२०५१९	९९६९५१	७२४४८२	७८०७६	७३५०२	३२२२७२	५५७७३	५६२२८९	८५८६८५	४९९२	६१३७	
१०१४८४	२३६५१	२३६५१		११३७६	११३३०	६४२	५००	५१०५	६५७९	४३७२	५३२३	१५६	११९	११९	
३७५७६															
३७७४६															
२९४०															
२०८४															
१९१३३															
२७५३०															
२५२३६															
३३९७६															
११९															
१४८															

वर्द्धिया	वर्कि	दाड	कपिलवस्तु	रुपन्देही	नवलपरासी-पश्चिम	पाल्पा	अर्घाखाँची	गुल्मी	प्यूठान	देश/प्रदेश/जिल्ला	गरिएका आर्थिक क्रियाकलाप									
											आर्थिक सक्रियता						आर्थिक रूपमा निस्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नभनिएको	
											सधै सक्रिय				सधै सक्रिय नभएको					
रोजगार		बैरोजगार																		
पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला									
१७६४११	२३४५८७	२६००१९	२६०६०१	४४६९९१	१५३४३४	९२४६९	६३७८३	८९२८६	७९५४४		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
२०६२०४	२५०८८५	२९९५२३	२७७७७७	४७९०४७	१६७२२०	११३८४८	८१८४८	११४०८४	१०५०४८		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
१०२७००	१२०५४४	१३१२४७	१३२९४७	२२३३३३	७८४३७	५३४४९	३००६०	४१०६७	३३४१४		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
८८८०८	७५६५	९९९८०	७७६४	११९४३२	४४७४८	५९१२३	३२७६४	४५७२८	३७०९४		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
५८०३	१०००९	९९६३	१०७५०	१७३८९	६७५६	२८१७	३०२८	५३१०	५०१४		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
६२०९	८७०१	९७६१	१०८४७	१६५०७	५६६०	२५०४	२८३२	५०१४	५०१४		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
२६८५४	३३३७२	३९६५७	४०७०७	६३९७७	२५३३५	१८४५७	१९२१६	२२२५६	१६१७३		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
५०१५८	५८३५७	७०१३४	६९६४७	११४४२०	४७७०६	२८२५२	१९४०४	३६६५१	२८८७५		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
४०६२१	७००५	७९९९९	७५८६९	१४१२२८	४२५०१	१७०८९	१९३५५	२०५००	२६३१४		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
६०५७०	१११५६६	११९४९४	११९५८७	२२७३९०	६८५७०	२३०५१	२६७२१	२६४०३	३४९४४		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
४३३	६५७	७५३	३२८	१०६३	३७५	६५७	१२४	१५३	१७४		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२
४५९	६०६	९५४	४३२	१२९८	५३६	९५४	१२७	२८८	२५२		३३४१४	३७०९४	३४६९	२८८३	१६१७३	२८८७५	२६३१४	३४९४४	१७४	२५२

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना -२०७८

५.१४ आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार जिल्लागत रूपमा आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या

तालिका ९९ : आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र अनुसार जिल्लागत रूपमा आर्थिक रुपले सक्रिय जनसंख्या

पेशागत, वैवा निक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	घरजग्गा कारोबारको सेवा	वित्तीय तथा बीमा सेवा	सूचना तथा संचार	आवास तथा भोजन सेवा	यातायात तथा भण्डारण	शोक र खुश व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	निर्माण	पानी आपूर्ति, डल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	विजुली, ग्याँस, बाप तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	उद्योग	खानी र उत्खनन्	कृषि, जवन र मत्स्यपालन व्यवसाय	आर्थिक क्रियाकलाप मा संलग्न कुल जनसंख्या
अर्थिक क्रियाकलाप/ क्षेत्र	धुम्बिनी	रुकुम-पूर्व	रोल्पा	प्युठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	पाल्पा	नवलपरासी- पश्चिम	रुपन्देही	कपिलवस्तु	दाङ	बाँके	बाँझ्या
८००७	१९६३	१९२४४	४७२५	३६८८७	५५०२५	३०७३८७	२४८१३०	४७४५	६४१६	८६२६९	४०५६	१५८२६५७	२६२५९२५
३६	७	७८	२८	२१२	१२१	९०९	१०२४	८०	३४	२९९	३९	२८५९७	३४५९१
१७१	१८	२६०	९९	७२३	९०९	९३२६	७७००	२५३	१७५	१९६३	२०७	९१७५५	१२२६२०
२४२	३१	४९०	१२४	१२८०	११७७	१०९२९	६९७७	१२५	१८८	१८१३	६७	८३५५८	११७९१०
३१७	२८	७२९	१९६	१७३२	१३९०	१०१५६	६४९३	१६५	२५८	२४२०	८७	११७२३६	१५२५०४
१७०	४३	४०८	१७९	१२७४	१३२८	८७२३	४६४१	२२३	१६०	१८१०	११४	६८०१४	९५६३१
३४१	५४	१०५०	३०३	२९०६	२३९७	११०३६	७५३७	३०१	३२८	४०६९	३५७	११८०७६	१६२४७९
६५१	१५२	१४६४	३४५	२२७०	५०९५	२४३२५	२०३५७	३४५	६२३	९२७५	३७३	११३७९६	१९८२५८
२६५६	६२३	६१०४	१५५२	११२९५	१६०८३	८०९६	५८०९५	११९१	१९१०	२७६३३	७८५	२३९०८६	५१८८१८
७०३	१३९	१३९५	३६१	२९०६	४६७२	३५७०	२८०२६	४९६	५५०	८४०३	७०२	२०८५५	३२२३५
९२७	४६१	२६३९	५६१	४८१६	९६७०	४१८३१	४००८८	५५	७५७	११३२८	३६६	१९३६९७	३४२९९५
१२२५	३४०	२९७५	७९९	५२१२	८८२१	४३३६१	३५३१५	७२५	९६८	१०८०३	६३८	१३४८६०	२८४३२०
५६८	६७	१६५२	२५८	२२६१	३३६२	२१७२४	३१८७७	२७०	४६५	६४५३	३२१	१८५२५७	२७३७२८

उल्लेख नभएको	सीमापार संग/संगठन का क्रियाकलाप	कामदार रूपमा घरायसी क्रियाकलाप	अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	कला तथा मनोरंजन	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	शिक्षा	जनप्रसाशन तथा रक्षा	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	आर्थिक क्रियाकलाप/ क्षेत्र
२६७४	१३४३	२६९९७	८६८६२	४४३१	२३१९०	६६८६३	४४६९७	३३४७	लुम्बिनी
३७०	२८	१९६	४६१	९	१५०	७३५	३६६	११	रकुम-पूर्व
१६६	७८	७७९	२९०७	३५	५७६	२४८६	१९२७	९७	रोल्पा
९५	६८	९९०	३१९५	४२	६७८	३२४५	२२२५	७	प्यूठान
६५	४५	११६४	२४४०	७०	१००९	४८०३	१५८३	११८	गुल्मी
३५	३२	८३८	२३७६	४३	७९३	३०७	१२९३	६३	अर्घाखाँची
२८२	१०२	१६६६	२३४९	१५२	१९९७	४८७३	२१५७	१४६	पाल्पा
२१०	६६	१५९५	६९७२	४५१	१३६३	४५७९	३७१	२४०	नवलपरासी-पश्चिम
४८०	२४५	४७१९	२४११४	१९६०	६९८३	१४८१३	१०४५१	१२४४	रुपन्देही
१७	१३५	३०७६	१२१५३	३८८	१७९४	६४३१	३७३८	२४७	कपिलवस्तु
२६३	१२६	४२५०	११५६९	४७६	२६१८	९४९९	६०८३	३९९	दाङ
३८०	३१०	५५६३	१२२७५	६२७	३७७८	७४२७	७४०६	४९२	बाँके
१५७	१०८	२४६१	६०५१	१७८	१४५१	४९०१	३६५७	२२९	वर्दिया

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना गणना-२०७८

५.१५ पेशा अनुसार १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका जिल्लागत रूपमा आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या

तालिका १०० : पेशा अनुसार १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका जिल्लागत रूपमा आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या

रकुम-पूर्व	लुम्बिनी	पेशा									
		१० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	सशस्त्र बल	प्रबन्धक	पेशेवर	प्राविधिक तथा अन्य सहयोगी पेशेवर	कार्यालय सहयोगी	सेवा र वस्तुबिक्री कर्मचारी	कृषि, वन तथा मत्स्यमा दक्ष कर्मचारी	तथा सम्बन्धित व्यापार	तथा मशिन अपरेटर तथा प्रारम्भिक श्रमिकहरू
३४५९१	२६२५९२५		१४२०९	११९०६०	८०६०२	३४८५७	२४१६९	१२१९५५	१४१७९०८	१४४१५८	५९७३९४
३९											
८३८											
८२४											
२४३											
२०७											
६२३											
२७६०१											
५७											
१४१											
३११९											
३८५											

वर्द्धिया	वर्कि	दाङ	कपिलवस्तु	रुपन्देही	नवलपरासी -पश्चिम	पाल्पा	अर्घाखाँची	गुल्मी	प्युठान	रोल्पा	पेशा																			
											१० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसंख्या	सशस्त्र बल	प्रबन्धक	पेशेवर	प्राविधिक तथा अन्य सहयोगी पेशेवर	कार्यालय सहयोगी	सेवा र वस्तु बिक्रि कर्मचारी	कृषि,वन तथा मत्स्यमा दक्ष कर्मचारी	तथा सम्बन्धित व्यापार	तथा माशिन अपरेटर तथा	प्रारम्भिक श्रानिकहरू	नभनिएको								
२७३७२८	२८४३२०	३४२९९५	३२२३७५	५१८८१८	१९८२५८	१६२४७९	९५६३९	१५२५०४	११७६१०	१२२६२०		७२७	२४०	२४०	३७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
१२९३	२१३०	२४१०	८३१	३८८२	७४२	७३८	२७१	२४०	९०६	७२७		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
७३८६	१४३५९	१५६८५	१०३०३	३७५६०	९३५०	७६७२	३८७१	५७३०	३७४२	२५६४		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
५६८९	९६२५	११२२५	८०७१	१८९६२	५७०९	५५६९	३३०८	५१७३	३५२२	२९२५		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
२१५६	५५०३	४२८८	२७९६	१०९६५	२५७२	२१७९	९२४	१२९७	९७१	९६३		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
१७३०	३५४२	३०२१	१८६९	७२२२	१८५८	१५६४	७६९	९७९	७८४	६२४		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
९७८८	२०२४०	१५६७०	१२५२३	३३६०६	१०००१	५६७०	३०८१	३८९८	३८०८	३०६७		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
१६८५००	११६७७६	१७२४६७	१८०७७९	२०४१६९	९७६८८	११२६२४	६३४७३	१०९९३०	७७७६	८६५९५		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
१४६२६	१६९४५	२४५७१	१३९२०	३७५२३	१३४५८	६३४४	३३४७	५०८१	४२४३	३५२९		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
४८६८	८४२८	१११७३	७०३४	२०३६७	७५९३	३५२९	१६८४	१८२४	१६०४	११३३		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
५७४८६	८६३०७	८२१०९	८४०२७	१४४०४८	४९८६०	१६६८२	१४८७५	१८२७६	२०२३५	२०२९०		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३
२२६	४६५	३७६	२१८	५१४	२२७	३०८	२८	७६	८९	२०३		३७४२	३७४२	३७४२	५७३०	५१७३	१२९७	९७१	७८४	३०६	३४०	२९२५	९६३	६२४	३०६७	८६५९५	३५२९	११३३	२०२९०	२०३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना-२०७८

५.१६ औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार चालु मूल्यमा बार्षिक कुल मूल्य अभिवृद्धि

तालिका १०१ : औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार चालु मूल्यमा बार्षिक कुल मूल्य अभिवृद्धि

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	आ.व.			
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१(R)	२०८१/८२(P)
A	कृषि, वन र मत्स्य	१८०४६७	१९९९३५	२१९०१३	२३७४३६
B	खानी र उत्खनन	३६७४	३७९३	३७९५	३९१५
C	उद्योग	३८७००	३९१७६	४००२३	४३०४६
D	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	४१३२	४९७८	६४९६	६३६७
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	३८७०	३९८८	४०४६	४१८१
F	निर्माण	४४९१८	४८२५५	४७७३१	४९२९१
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	६७७२	६७५८३	७१०६६	७८६४३
H	यातायात तथा भण्डारण	३८३६१	४७५६५	५११६७	५७८३८
I	आवास तथा भोजन सेवा	८०९६	१०९९७	१४४०७	१५७२७
J	सूचना तथा संचार	१३८१५	१४५५९	१५३५८	१६३६६
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	३१३७९	३५२२०	३४३३९	३७४२०
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	२६२६७	२९९३५	३२०६७	३४०२६
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	३२१०	३५७५	३९३५	४१००
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	२०८४	२२६८	२४७२	२६५९
O	सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा र अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा	६२६७९	७८९५१	८०८०६	७८६८६
P	शिक्षा	५९४८०	६९५८४	७५८७०	७४०८२
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	१२४५७	१५२८४	१५९०३	१७२२८
R,S,T,U	कला तथा मनोरंजन र अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	२८८०	३४९०	३८८०	४३६३
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन(GDP) आधार वर्षमा		६०४१८२	६७९१३५	७२२३७४	७६५३७४
उत्पादनमा कर घटाइ अनुदान		१०२३७७	८७०२२	९३५९६	१०३५२३
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन (GDP)		७०६५५९	७६६१५७	८१५९६९	८६८८९६

R=Revised (संसोधित) & P=Preliminary (प्रारम्भिक)

स्रोत: राष्ट्रिय लेखाको प्रतिवेदन (NSO)-२०८१/८२

५.१७ औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार स्थिर मूल्यमा बार्षिक कुल मूल्य अभिवृद्धि

तालिका १०२ : औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार स्थिर मूल्यमा बार्षिक कुल मूल्य अभिवृद्धि

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	आ.व.			
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१(R)	२०८१/८२(P)
A	कृषि, वन र मत्स्य	११५१५४	११९३४०	१२३९८०	१२८४२४
B	खानी र उत्खनन	२६४८	२६७१	२७५८	२८१३
C	उद्योग	२१०४१	२०६२४	२०२९६	२११८६
D	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	२८९२	३४८३	४२४२	४६४३

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	आ.व.			
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१(R)	२०८१/८२(P)
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	३०२९	३११९	३१७८	३२५९
F	निर्माण	२९१३०	२८६५१	२८२०३	२८९४४
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	३५८७०	३४३५२	३४२४५	३५४४३
H	यातायात तथा भण्डारण	१८५९३	१८७६३	२१२७५	२३३३९
I	आवास तथा भोजन सेवा	३५८९	४१९७	५१००	५३६६
J	सूचना तथा संचार	१३४२७	१३८७६	१४५५९	१५३०९
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	१३५१३	१४२५७	१५१२८	१६२४२
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	१२८७६	१३२३२	१३७९२	१४३३०
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	१५९७	१६५१	१७२०	१७९१
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	१०८२	११३१	११७६	१२३७
O	सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा र अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा	१८३८६	१९५०९	२०२२५	२०६४७
P	शिक्षा	२३६७६	२४५३८	२५१३०	२५६३६
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	५२५५	५५८३	५८९७	६२१६
R,S,T,U	कला तथा मनोरंजन र अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	१२३९	१३०३	१३६१	१४१५
कृषि, वन र मत्स्य		११५१५४	११९३४०	१२३९८०	१२८४२४
गैर कृषि		२०७८४२	२१०९४१	२१८२८६	२२७८१६
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन(GDP) आधार वर्षमा		३२२९९५	३३०२८०	३४२२६५	३५६२४०
उत्पादनमा कर घटाइ अनुदान		३७९४७	३७६६९	४०१७०	४४१८४
कुल गार्हस्थ्य उत्पादन(GDP)		३६०९४२	३६७९४९	३८२४३६	४००४२४

R=Revised (संसोधित) & P=Preliminary (प्रारम्भिक)

स्रोत: राष्ट्रिय लेखाको प्रतिवेदन (NSO)-२०८१/८२

५.१८ चालु मूल्यमा बार्षिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको संरचना

तालिका १०३ : चालु मूल्यमा बार्षिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको संरचना

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	आ.व.			
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१(R)	२०८१/८२(P)
A	कृषि, वन र मत्स्य	१७.३	१७.५	१७.५	१७.५
B	खानी र उत्खनन	१५.८	१५.८	१५.८	१५.८
C	उद्योग	१६.१	१६.१	१६.१	१६.१
D	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	६.४	६.५	७.१	६.८
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	१८.३	१८.३	१८.३	१८.३
F	निर्माण	१७.५	१७.५	१७.५	१७.५
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	१०.१	१०.१	१०.०	१०.०
H	यातायात तथा भण्डारण	१४.९	१४.९	१४.९	१४.९
I	आवास तथा भोजन सेवा	११.९	११.९	११.९	११.९

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	आ.व.			
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१(R)	२०८१/८२(P)
J	सूचना तथा संचार	१५.७	१५.७	१५.७	१५.७
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	१०.८	१०.६	१०.४	१०.५
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	७.४	७.४	७.६	७.६
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	७.९	७.९	७.९	७.९
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	६.९	६.९	६.९	६.९
O	सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा र अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा	१६.८	१६.९	१६.८	१६.८
P	शिक्षा	१७.६	१७.६	१७.६	१७.५
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	१६.८	१६.८	१६.८	१६.८
R,S,T,U	कला तथा मनोरंजन र अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	११.५	११.५	११.५	११.४
कुल		१४.२	१४.३	१४.३	१४.२

R=Revised (संसोधित) & P=Preliminary (प्रारम्भिक)

स्रोत: राष्ट्रिय लेखाको प्रतिवेदन (NSO)-२०८१/८२

५.१९ औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार बार्षिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको संरचना

तालिका १०४ : औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार बार्षिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको संरचना

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	आ.व.			
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१(R)	२०८१/८२(P)
A	कृषि, वन र मत्स्य	२९.९	२९.४	३०.३	३१.०
B	खानी र उत्खनन	०.६	०.६	०.५	०.५
C	उद्योग	६.४	५.८	५.५	५.६
D	विजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	०.७	०.७	०.९	०.८
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	०.६	०.६	०.६	०.५
F	निर्माण	७.४	७.१	६.६	६.४
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	११.२	१०.०	९.८	१०.३
H	यातायात तथा भण्डारण	६.३	७.०	७.१	७.६
I	आवास तथा भोजन सेवा	१.३	१.६	२.०	२.१
J	सूचना तथा संचार	२.३	२.१	२.१	२.१
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	५.२	५.२	४.८	४.९
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	४.३	४.४	४.४	४.४
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	०.५	०.५	०.५	०.५
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	०.३	०.३	०.३	०.३
O	सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा र अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा	१०.४	११.६	११.२	१०.३
P	शिक्षा	९.८	१०.२	१०.५	९.७
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	२.१	२.३	२.२	२.३
R,S,T,U	कला तथा मनोरंजन र अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	०.५	०.५	०.५	०.६
कुल		१००.०	१००.०	१००.०	१००.०

R=Revised (संसोधित) & P=Preliminary (प्रारम्भिक)

स्रोत: राष्ट्रिय लेखाको प्रतिवेदन (NSO)-२०८१/८२

५.२० औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार बार्षिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर

तालिका १०५ : औद्योगिक वर्गीकरण अनुसार बार्षिक कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर

खण्ड	आर्थिक क्रियाकलापको क्षेत्र	आ.व.			
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१(R)	२०८१/८२(P)
A	कृषि, वन र मत्स्य	२.७२	३.६४	३.८९	३.५८
B	खानी र उत्खनन	८.९०	०.८५	३.२५	२.००
C	उद्योग	५.८८	-१.९८	-१.५९	४.३८
D	बिजुली, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	३७.९६	२०.४५	२१.८१	९.४५
E	पानी आपूर्ति, ढल निकास, फोहर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादनका क्रियाकलापहरू	२.९१	२.९७	१.९०	२.५५
F	निर्माण	७.३१	-१.६४	-१.५६	२.६३
G	थोक र खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	७.१४	-४.२३	-०.३१	३.५०
H	यातायात तथा भण्डारण	४.९६	०.९२	१३.३९	९.७०
I	आवास तथा भोजन सेवा	१२.३०	१६.९६	२१.५०	५.२२
J	सूचना तथा संचार	३.७४	३.३४	४.९२	५.१५
K	वित्तीय तथा बीमा सेवा	६.१८	५.५०	६.११	७.३६
L	घरजग्गा कारोबारको सेवा	१.२४	२.७७	४.२३	३.९०
M	पेशागत, वैज्ञानिक र प्राविधिक क्रियाकलापहरू	३.११	३.३७	४.१८	४.१५
N	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलापहरू	१.३६	४.५६	३.९८	५.१२
O	सार्वजनिक प्रशासन तथा सुरक्षा र अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा	४.०८	६.११	३.६७	२.०९
P	शिक्षा	४.५०	३.६४	२.४१	२.०१
Q	स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य र अन्य सेवाका क्रियाकलाप	६.८४	६.२५	५.६१	५.४१
R,S,T,U	कला तथा मनोरंजन र अन्य सेवा क्रियाकलापहरू	४.२९	५.१८	४.४७	३.९४
जम्मा(आधार मूल्यमा)		४.७३	२.२६	३.६३	४.०८
जम्मा(क्रय मूल्यमा)		५.१८	१.९४	३.९४	४.७०

R=Revised (संसोधित) & P=Preliminary (प्रारम्भिक)

स्रोत: राष्ट्रिय लेखाको प्रतिवेदन (NSO)-२०८१/८२

५.२१ उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क (Consumer Price Index)

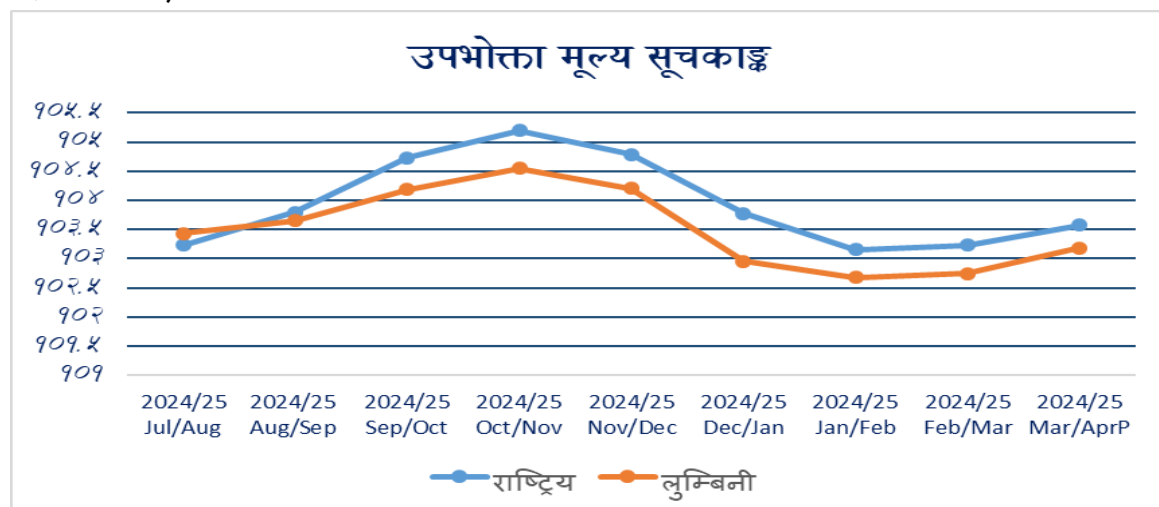
उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क (Consumer Price Index) मुद्रास्फीति मापन गर्ने एक महत्वपूर्ण सूचक हो जसले कुनै निश्चित समयसँगै उपभोक्ताले उपभोग गर्ने वस्तु तथा सेवाहरूको मूल्यमा आएको परिवर्तनलाई देखाउँछ। उपभोक्ता मूल्य सूचकांक घरेलु उपभोगकर्ताहरूले निश्चित अवधिमा उपभोग गर्ने निश्चित वस्तु तथा सेवाहरूको स्थिर टोकरीको औसत मूल्यका आधारमा गणना गरिन्छ। प्रस्तुत सूचकाङ्क लुम्बिनी प्रदेशको आ.व. २०८१/८२ (२०२४/२५) को पहिलो नौ महिनाको अवधिमा उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्कको परिवर्तित स्थिति देखाउँछ।

समूह र उप-समूहहरू	२०२४/२५	२०२४/२५	२०२४/२५	२०२४/२५	२०२४/२५	२०२४/२५	२०२४/२५	२०२४/२५	२०२४/२५
	Jul/Aug	Aug/Sep	Sep/Oct	Oct/Nov	Nov/Dec	Dec/Jan	Jan/Feb	Feb/Mar	Mar/Apr ^p
राष्ट्रिय	१०३.२३	१०३.८०	१०४.७३	१०५.२०	१०४.७९	१०३.७८	१०३.१६	१०३.२३	१०३.५८
लुम्बिनी	१०३.४३	१०३.६५	१०४.१९	१०४.५५	१०४.२१	१०२.९६	१०२.६८	१०२.७५	१०३.१९

p-प्रारम्भिक

लुम्बिनी प्रदेशको उपभोक्ता मूल्य सूचकाङ्क (आधार वर्ष २०८०/८१ = १००) अनुसार, आर्थिक वर्ष २०८१/८२ (२०२४/२५) को साउन महिनाबाट सुरु भई चैत्र महिनासम्मको पहिलो नौ महिनाको अवधिमा सूचकाङ्कमा सामान्य उतारचढाव देखिएको छ।

लुम्बिनी प्रदेशको सूचकाङ्क २०८१ साउन (Jul/Aug) मा १०३.४३ बाट सुरु भई क्रमशः घटबढ हुँदै चैत्र (Mar/Apr) महिनामा १०३.१९ मा पुगेको छ। यस अवधिमा सबैभन्दा उच्च सूचकाङ्क कार्तिक (Oct/Nov) महिनामा १०४.५५ र सबैभन्दा न्यूनतम सूचकाङ्क फागुन (Jan/Feb) महिनामा १०२.६८ रहेको देखिन्छ।

खण्ड ६: कृषि, वन तथा वातावरण तथ्याङ्क

६.१ कृषि

कृषि भन्नाले मानव जीवनयापनका लागि आवश्यक खाद्यान्न, फलफूल, तरकारी, पशुपालन र अन्य कच्चा पदार्थ उत्पादन गर्ने प्रक्रिया हो। यसमा जमिनको उपयोग गरी खेतीपाती गर्ने, पशुचौपायाको पालन गर्ने, माछा तथा कुखुरा पालन गर्ने र आधुनिक कृषि प्रणाली अनुसार प्रविधिको प्रयोगसमेत समावेश हुन्छ।

६.२ नेपालमा कृषिको तथ्याङ्क सङ्कलन, व्यवस्थापन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्ने प्रमुख निकायहरू

नेपालमा कृषिको तथ्याङ्क सङ्कलन, व्यवस्थापन, विश्लेषण र प्रकाशन गर्ने प्रमुख निकायहरू निम्न छन्:-

१. कृषि तथा पशुपन्छी विकास मन्त्रालय (Ministry of Agriculture and Livestock Development - MoALD)

यस मन्त्रालय अन्तर्गत विभिन्न विभागहरू छन् जसले कृषिसम्बन्धी नीति, योजना, तथ्याङ्कको उत्पादन तथा समन्वय गर्ने कार्य गर्दछन्।

२. राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय (National Statistics Office-NSO)

यस कार्यालयले कृषि गणना तथा कृषि सम्बन्धी विभिन्न नमूना सर्वेक्षणहरू गर्ने गर्दछ। हरेक १० वर्षमा राष्ट्रिय कृषि गणना (National Agricultural Census) गर्ने प्रमुख निकाय यही हो।

३. नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद् (Nepal Agricultural Research Council - NARC)

यसले कृषि सम्बन्धी अध्ययन र अनुसन्धान सम्बन्धी कार्य गर्ने गर्दछ।

४. प्रदेशस्तरीय मन्त्रालय र कार्यालयहरू

प्रदेश सरकार अन्तर्गत कृषि सम्बन्धी कार्य गर्नको लागि मन्त्रालय तथा कार्यालयहरू छन् जसले कृषि सम्बन्धी तथ्याङ्क उत्पादन, विश्लेषण, प्रकाशन र वितरण गर्ने काम गर्दछन्।

६.३ राष्ट्रिय कृषि गणनाको परिचय

राष्ट्रिय कृषि गणना (National Agricultural Census) नेपालमा गरिने गणनाहरू मध्ये राष्ट्रिय स्तरको एक महत्वपूर्ण गणना हो, जसको माध्यमबाट राष्ट्रको कृषि क्षेत्रको स्थिति र संरचना सम्बन्धी तथ्याङ्क सङ्कलन गरिन्छ। यसले कृषिमा संलग्न घरपरिवार, खेतीयोग्य जमिन, उत्पादनका साधन, कृषि, बाली, पशुपालन, मजदुरी, यान्त्रिकीकरण, सिँचाइ तथा कृषिसँग सम्बन्धित अन्य पक्षहरूबारे विस्तृत तथ्याङ्क उपलब्ध गराउँदछ। कृषि गणनाले कृषिमा भएका परिवर्तनको निगरानी गर्न र भविष्यमा कृषि नीति, योजना तर्जुमा र विकासका लागि आधार प्रदान गर्न महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

नेपालमा राष्ट्रिय कृषि गणना प्रत्येक १० वर्षमा एकपटक गरिन्छ। प्रथम कृषि गणना २०१८ सालमा भएको थियो। २०७८ सालमा सम्पन्न भएको कृषि गणना नेपालको सातौँ राष्ट्रिय कृषि गणना हो। उक्त गणनामा कृषकले चलन गरेको जग्गाको आकार, जग्गाको उपयोग र उपभोग, बाली लागेको जग्गाको क्षेत्रफल र उत्पादन, सिँचाइको विवरण, कृषि सामग्री र औजारको उपयोग, पाल्तु पशुपन्छीको संख्या,

कृषि कार्यमा संलग्न जनशक्ति, कृषि ऋण आदि विषयमा तथ्याङ्क संकलन गरी प्रादेशिक स्तरको नतिजाहरू समेत प्रकाशन गरिएको थियो।

कृषि गणनामा समावेस भएका कृषक परिवार:

- एउटै व्यक्ति वा परिवारले वा निकायले रेखदेख (व्यवस्थापन) गरेको कृषि उत्पादनको एक आर्थिक एकाईलाई कृषि-चलन भनिन्छ। यस्तो कृषि-चलन भित्र आफ्नो हकको वा अर्काको हकको भएपनि जुनसुकै शर्तमा लिई आंशिक वा पूर्ण रूपमा कृषि उत्पादनको उद्देश्यले पालिएका पशुपन्छीहरू वा जुनसुकै आकारको भएपनि कृषिको लागि उपयोग गरिएको सम्पूर्ण जग्गा पर्दछ।
- राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ मा जग्गाको क्षेत्रफल वा पशुपन्छीको संख्या निम्नानुसार भए मात्र कृषि-चलन भएको मानिएको छ।
 - हिमाल र पहाडका जिल्लामा कम्तीमा ४ आना (०.०१२७२ हेक्टर) र तराईका जिल्लामा कम्तीमा ८ धुर (०.०१३५५ हेक्टर) क्षेत्रफल बाली लागेको जग्गा भएमा, वा
 - जुनसुकै उमेरका कम्तीमा १ वटा गाई-भैंसी पालेको भएमा, वा
 - कम्तीमा ५ वटा भेडा-बाख्रा, सुँगुर-बंगुर जस्ता चौपाया पालेको भएमा, वा
 - चल्ला वा माउ गरी कम्तीमा २० वटा सम्म पाल्नुपन्छी (कुखुरा, हाँस) पालेको भएमा
- कृषि-चलन हुनका लागि जग्गा हुनै पर्छ भन्ने छैन। यदि पशुपन्छी पालन गरेको रहेछ भने पनि कृषि-चलन मानिन्छ।
- हिमाल र पहाडका जिल्लामा कम्तीमा ४ आना (०.०१२७२ हेक्टर) र तराईका जिल्लामा कम्तीमा ८ धुर (०.०१३५५ हेक्टर) क्षेत्रफल बाली लागेको जग्गा नभएका र पशुपन्छी मात्र पालेका आधारमा परेका कृषक परिवारलाई कृषि-चलन (पशुपन्छी मात्र भएका) भनिन्छ।
- कृषि गणनामा प्रयोग गरिएको कित्ता र साधारण भाषामा (वा नापीमा) प्रयोग गरिएको कित्ता एकै होइनन्।
- कृषि गणनामा वरिपरी अरुको साँध भएर बिचमा रहेको जमिनको भागलाई कित्ता भनिन्छ। एउटै चलनमा रहेको जग्गाको चक्काको बीचमा स्थायी ठुलो बाटो, नदी, नहर, खोला, आदि छन् भने त्यसले टुक्राएका फरक-फरक टुक्रालाई अलग-अलग कित्ता मानिएको छ।

राष्ट्रिय कृषि गणना २०७८ मा प्रादेशिक स्तरका नतिजाहरू निकालिएको थियो। लुम्बिनी प्रदेशका मुख्य नतिजाहरू निम्न तालिकाहरूमा देखाइएको छ:-

क्षेत्रफलको रूपान्तरण

१ हेक्टर = १९.६५७१७८ रोपनी = १.४७६५६९ विघा = २.४७१०६५ एकड

तालिकाहरूमा ०.१ हेक्टरभन्दा कम क्षेत्रफल उल्लेख गरिएको छैन ।

६.४ लुम्बिनी प्रदेशका रास्ट्रिय कृषि गणनाका मुख्य नतिजाका तालिकाहरू:

६.४.१ जिल्ला अनुसार कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या, सिँचाइ प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल

तलको तालिकाले लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूको कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या र सिंचित क्षेत्रफलको विवरण प्रस्तुत गर्दछ। लुम्बिनी प्रदेशमा जम्मा कृषक परिवार संख्या:- ७,६५,०९२, कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल:- ४,२६,६१४.४ हेक्टर, जम्मा कित्ता संख्या:- २२,५२,७६४, औसत कित्ता संख्या प्रति कृषक: २.९, सिँचाइ सुविधा प्रयोग गर्ने कृषक परिवारको संख्या:- ५,४८,७९९ र सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर):- २,४१,९४४.३ रहेको छ ।

तालिका १०६ : जिल्ला अनुसार कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, कित्ता संख्या, औसत कित्ता संख्या, सिँचाइ प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल

क्र.सं.	क्षेत्र	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	जम्मा कित्ता संख्या	औसत कित्ता संख्या	सिँचाइ सुविधा प्रयोग गर्ने कृषक परिवारको संख्या	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	४२६६१४.४	२२५२७६४	२.९	५४८७९९	२४१९४४.३
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	४७६२.४	५४०७७	४.६	१३२९	१३५.८
२	रोल्पा	४६८४२	२३६४०.७	१५५००७	३.३	१२९१३	२५३६.७
३	प्यूठान	५०७१७	२२०७६.१	१४६२४१	२.९	२३८५३	५०७४.७
४	गुल्मी	५५९११	३३८५५.२	१७५०८१	३.१	२३०४४	४९४५.३
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२५१६८.२	१३६७३६	३.२	२५७९८	४१४५.९
६	पाल्पा	४९७४२	२८९५२.८	१६१२३४	३.२	२८०३१	७३२७.६
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	३०१२३.८	१६२१२०	२.९	४५५४१	२३१३६.२
८	रुपन्देही	११७३३३	६५५५५.०	३६५८२८	३.१	१०४९३१	५५८१५.४
९	कपिलवस्तु	८४६७५	६१२१६.८	३३१७१७	३.९	६९८४५	४०८७९.६
१०	दाङ	१०१८८०	४९२७८.०	२३६८८२	२.३	८११६५	३३६६३.४
११	बाँके	६७८८५	३६८२८.३	१४९७७५	२.२	५६९८१	२५११५.३
१२	बर्दिया	८०७४४	४५१५७.१	१७८०६५	२.२	७५३६७	३९१६८.६

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.२ जिल्ला तथा जग्गाको स्वामित्वअनुसार जग्गा कमाउने परिवार संख्या तथा कमाएको जग्गाको क्षेत्रफल

तलको तालिकाले लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न स्थानीय तहहरूमा कृषक परिवारहरूको संख्या, उनीहरूले कमाएको जग्गाको क्षेत्रफल र जग्गा स्वामित्वका प्रकारहरूको विवरण प्रस्तुत गरेको छ। कृषक परिवारको संख्या: ७,६५,०९२, एक प्रकारको स्वामित्व: ६,४२,७९९ परिवार (हेक्टर: ३,३४,३१४) र एकभन्दा बढी प्रकारको स्वामित्व: १,२२,२९३ परिवार (हेक्टर: ९२,२९९) छ।

तालिका १०७: जिल्ला तथा जग्गाको स्वामित्वअनुसार जग्गा कमाउने परिवार संख्या तथा कमाएको जग्गाको क्षेत्रफल

क्र.सं .	क्षेत्र	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको ज ग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर.)	एक प्रकारको स्वामित्व						एकभन्दा बढी प्रकारको स्वामित्व	
				परिवारको हकको जग्गामात्र कमाउने		अरुको हकको जग्गामात्र कमाउने		अन्य प्रकारको उपभोग अन्तरगत			
				परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफ ल (हेक्टर)	परिवा र संख्या	क्षेत्रफ ल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	४२६६१४	६३३५०४	३३०३५२	६७२२	३२९९	२५७३	६६३	१२२२९३	९२२९९
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	४७६२.४	११०३९	४३९६.६	१०	१.५	०		७९६	३६४.३
२	रोल्पा	४६८४२	२३६४०.७	४५८०४	२३०३३.९	११६	११.१	१३	२.३	९१०	५९३.४
३	प्यूठान	५०७१७	२२०७६.१	४७९६४	२०७१७.८	१८६	३५.०	३३	१.५	२५३४	१३२१.८
४	गुल्मी	५५९११	३३८५५.२	४८५०४	२९०३९.९	५०८	१८९.०	२३	६.५	६८७६	४६१९.७
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२५१६८.२	४०१६५	२३४३३.०	१८७	७३.६	१३	२.०	२०५३	१६५९.६
६	पाल्पा	४९७४२	२८९५२.८	४०३५०	२३९६१.०	७९४	२९३.७	३४	१७.०	८५६४	५४८१.१
७	नवलपरासी -पश्चिम	५५०९८	३०१२३.८	४२७४४	२२१७९.१	४४५	१७५.५	४०	७.५	११८७०	७७६१.७
८	रुपन्देही	११७३३३	६५५५५.०	९६४९७	५१४३८.९	११५७	६२६.४	१०२	१७.८	१९५७७	१३४७२.१
९	कपिलवस्तु	८४६७५	६१२१६.८	६९०६६	४८८१८.३	३६६	१४१.१	१८	०.६	१५२२५	१२२५६.८
१०	दाङ	१०१८८०	४९२७८.०	७५९३२	३०८८३.९	१११७	८७४.३	१६०९	४२०.७	२३२२१	१७०९९.०
११	बाँके	६७८८५	३६८२८.३	५४२०६	२७२५७.१	१५४९	६५६.३	५१६	९७.८	११६१५	८८१७.१
१२	बर्दिया	८०७४४	४५१५७.१	६१२३३	२५९९३.०	२८६	२२१.८	१७२	८९.८	१९०५३	१८८५२.४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.३ जिल्ला अनुसार कृषिचलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग

तालिका १०८ ले लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा कृषि चलन गरेको जग्गाको उपयोग सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरेको छ। लुम्बिनी प्रदेशमा जम्मा खेतीयोग्य जग्गा भएको परिवार संख्या ७,५७,०८३ र जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको क्षेत्रफल ३,४७,९७३ हेक्टर रहेको छ। त्यसैगरी अस्थायी बाली लगाएका परिवार संख्या ७,५६,२७६ र जम्मा अस्थायी बालीको क्षेत्रफल

३,३६,१९४ हेक्टर, अन्य खेतीयोग्य जग्गा भएका परिवार संख्या ९१,९८९ र जम्मा खेतीयोग्य जग्गाको क्षेत्रफल ११,७७९ हेक्टर र स्थायी बाली लगाएको परिवार संख्या १,७९,२९१ र स्थायी बालीको क्षेत्रफल २९,३८० हेक्टर रहेको छ ।

तालिका १०८ : जिल्ला अनुसार कृषिचलनले चलन गरेको जग्गाको उपयोग

क्र.सं.	जिल्ला/प्रदेश	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको क्षेत्रफल (हेक्टर)	जम्मा खेतीयोग्य जग्गा		अस्थायी बाली लागेको जग्गा		अन्य खेतीयोग्य जग्गा		स्थायी बाली लागेको जग्गा		स्थायी चौरचरन, निजि बनबनेलो, पोखरी तथा अन्य जग्गा	
				परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	४२६६१४	७५७०८३	३४७९७३	७५६२७६	३३६१९४	९१९८९	११७७९	१७९२९१	२९३८०	७६५०९२	४९२६२
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	४७६२.४	११८०७	३५२८.३	११७९७	३१६९.८	३९०९	३५८.५	२५१४	१८०.५	११८४५	१०५३.६
२	रोल्पा	४६८४२	२३६४०.७	४६६९३	१८१२७.५	४६६३६	१५७२४.०	१५३९३	२४०३.५	९१०२	१०५३.०	४६८४२	४४६०.२
३	प्युठान	५०७१७	२२०७६.१	५०५९२	१४०८४.५	५०५३०	१३११०.९	८६५२	९७३.६	६१३४	७४.३	५०७१७	७२७७.४
४	गुल्मी	५५९११	३३८५५.२	५५६५०	१९११३.१	५५६३७	१७१२८.०	१०५४१	१९८५.१	४०३९८	१०६५४.२	५५९११	४०८७.९
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२५१६८.२	४२२२९	१३३५५.१	४२२०१	११६४१.३	९९३३	१७३.८	२८४२१	६७८७.३	४२४१८	५०२५.९
६	पाल्पा	४९७४२	२८९५२.८	४९५८६	१८२१३.८	४९४३४	१६४७९.८	१२८१८	१७३४.०	३६२१३	५८८१.८	४९७४२	४८५७.२
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	३०१२३.८	५४२३५	२७०३७.३	५४१८१	२६७९८.६	२५७६	२३८.७	४६०५	९४९.९	५५०९८	२१३६.६

क्र.सं.	जिल्ला/प्रदेश	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	जम्मा खेतीयोग्य जग्गा		अस्थायी बाली लागेको जग्गा		अन्य खेतीयोग्य जग्गा		स्थायी बाली लागेको जग्गा		स्थायी चौरचरन, निजि बनबनेलो, पोखरी तथा अन्य जग्गा	
				परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	रुपन्देही	११७३३३	६५५५५.०	११५५५५	६००३७.२	११५३६०	५९५६०.२	५२६६	४५६.९	९४९२	५०१.१	११७३३३	५०१६.६
२	कपिलवस्तु	६४६७५	६१२१६.६	६३९५४	५७०३९.४	६३९३१	५६७९९.४	३४१९	३२०.०	११२१६	९०२.९	६४६७५	३२७४.५
३	दाङ	१०१६६०	४९२७६.०	१००२०४	४२४५१.०	९९९६३	४१२३१.२	१६२६३	१२१९.६	२४७५०	११४७.४	१०१६६०	५६७९.७
४	बाँके	६७६६५	३६६२६.३	६६७२५	३३५६५.३	६६७२५	३३२६७.०	२११७	२७६.२	३७४०	३९६.२	६७६६५	२६६४.६
५	बर्दिया	६०७४४	४५१५७.१	७९६५६	४१४२१.१	७९६४१	४१३२३.६	१०६२	९७.३	२७०६	२०६.९	६०७४४	३५२७.१

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७६

६.४.४ जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या

तालिका १०९ ले लुम्बिनी प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा अस्थायी बाली (खाद्यान्न बाली, कोसे/दाल बाली, कन्दमुल बाली, तेल बाली, तरकारी तथा अन्य अस्थायी बाली) को क्षेत्रफल तथा कृषक परिवारसंख्याको विवरण प्रस्तुत गर्दछ । लुम्बिनी प्रदेशमा खाद्यान्न बाली लगाउने परिवार संख्या ७,३९,४९६ र खाद्यान्न बाली लगाउने जग्गाको क्षेत्रफल ५,११,१७६ हेक्टर रहेको छ ।

तालिका १०९ : जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	अञ्चल	खाद्यान्न बाली		कोसे/दाल बाली		कन्दमूल बाली		तेल बाली		तरकारी बाली		अन्य अस्थायी बाली	
		परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
०	लुम्बिनी प्रदेश	७३९४९६	५१११७८	३८८६१६	४४९६५.४	४००३७५	१५०५७.६	३८२४२९	५७७९८.५	३६३१२९	१६५८७.८	३५२०८६	१७६३९
१	सुदूरपश्चिम	११६६०	३८२२.७	८४३५	३४३.०	७६८८	४३५.५	२४१६	१८१.१	६३६२	१३७.३	६५४१	१६४.२
२	बागमती प्रदेश	४६३८०	२३२७५.८	२७०५९	१९२१.९	२२०७५	१५८२.४	१४६२४	११२४.९	१४५९७	८२७.८	१५९४८	८९१.९
३	चितवन	५०२१२	२१२९०.५	२२६९२	१०३७.८	२४९५४	७११.३	१९२५३	२१८९.४	१५५६१	३७९.४	१९९९५	५३९.९
४	गण्डकी प्रदेश	५४८९८	२२८७७.०	३४२८४	२५०४.०	३०२८२	१२७८.९	२५१०९	२६३३.७	३०५६२	१०७०.५	३६४६२	२६३२.६
५	अर्घाखाँची	४१९४०	१५७३७.६	३१३४३	१०८७.०	२७९७९	६०९.३	२९९६१	२६३३.६	२३२९७	७०८.८	२८०८०	१२९७.७
६	पाल्पा	४८८३९	२२०२६.२	४०७०१	३५८७.४	३८९८१	१४३४.७	२५७९४	२९८८.८	४६२३०	३०४८.२	४३२०७	२०५९.७
७	नवलपरासी-पश्चिम	५२१८७	३८४०४.५	२३३८२	२९२६.७	१९७९९	६४१.०	३१२८३	६२२८.६	२०६४७	७९२.७	१९६०७	२७६९.६
८	सुदूरपश्चिम	११२५७४	१०१४४५.५	३२९९७	२९९३.५	४६४२५	१६१२.१	५६६२५	८७२२.६	३५५२५	२५२४.९	३१३७०	१२०९.४
९	कपिलवस्तु	८२४७६	९३९०३.०	३४८०४	३४८०४	४६४२५	१६१२.१	५६६२५	८७२२.६	३५५२५	२५२४.९	३१३७०	१२०९.४

क्र.सं.	क्षेत्र	खाद्यान्न बाली		कोसे/वाल बाली		कन्दमूल बाली		तेल बाली		तरकारी बाली		अन्य अस्थायी बाली	
		परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१०	वाड	९८०००	५३७०७.०	६२२५६	९९९५.०	६०६१९	२०६९.३	६७०४९	११८७१.०	६१०१०	२६७६.१	५२७९.९	२२०१.२
११	बाँके	६३२४६	५०५३५.७	३१६४५	७२४७.९	२४४०६	१०२१.०	२०७६९	३९१४.३	२९९६२	१५३९.२	२५२६८	८१५.४
१२	बर्दिया	७७०८३	६४१५२.६	३९०१८	६०००.४	५०४५१	१५९४.४	४४५२५	८०७१.१	५५२०३	१९०४.९	४६३२९	१५२०.४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.४(क) जिल्ला अनुसार मुख्य अस्थायी बाली लागेका जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या

तालिका ११० ले लुम्बिनी प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा मुख्य अस्थायी बाली (धान, गहुँ, मकै, कोदो, जौ र फापर) लागेको जग्गाको क्षेत्रफल र कृषक परिवारको संख्याको विवरण प्रस्तुत गर्दछ । लुम्बिनी प्रदेशमा धान, गहुँ, मकै, कोदो, जौ र फापर उत्पादन गर्ने परिवार संख्या क्रमशः ५२०५८१ , ४९५१३७, ४५२२८२, ६४५००, ८१५३३ र ८५७७ रहेको छ । त्यसैगरी धान, गहुँ, मकै, कोदो, जौ र फापर लागेको जग्गाको क्षेत्रफल (हेक्टर) क्रमशः २४८९८३.८, १६८८२६.१, ७७७७९, ७३०५.६, ७५६७.२, र ६१६.१ रहेको छ ।

तालिका ११०: जिल्ला अनुसार मुख्य अस्थायी बाली लागेको जग्गाको क्षेत्रफल तथा कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	धान		गहुँ		मकै		कोदो		जौ/उवा		फापर	
		परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
०	लुम्बिनी प्रदेश	५२०५८१	२४८९८३.८	४९५१३७	१६८८२६.१	४५२२८२	७३०५.६	६४५००	७३०५.६	८१५३३	७५६७.२	८५७७	६१६.१
१	रुकुम-पूर्व	६५५	७१.५	८५१४	११२१.३	११५८२	२१३३.१	७७६	३५.७	४५०८	४३१.७	५४५	२९.०

क्र.सं.	क्षेत्र	धान		गन्ध		मकै		कोदो		जौ/उवा		फापर	
		परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	रोल्पा	७९८६											
२	प्यूठान	१८९४४											
३	गुल्मी	१६६१८											
४	अर्घाखाँची	१२५०९											
५	पाल्पा	२४३५०											
६	नवलपरासी-मर्चन	५०९८७											
७	रुपन्देही	१०९८३१											
८	कपिलवस्तु	८०७७७											
९	दाङ	६५०५०											
१०	बाँके	५९३२५											
११	उदयपुर	३९६१७											
१२	सुनसरी	१८३५५											
१३	सिराहा	२५८४०											
१४	सप्तरी	३२०१											
१५	धनुषा	५४											
१६	मोरङ	८२											
१७	सुनसरी	५९											
१८	सुनसरी	५९											
१९	सुनसरी	५९											
२०	सुनसरी	५९											
२१	सुनसरी	५९											
२२	सुनसरी	५९											
२३	सुनसरी	५९											
२४	सुनसरी	५९											
२५	सुनसरी	५९											
२६	सुनसरी	५९											
२७	सुनसरी	५९											
२८	सुनसरी	५९											
२९	सुनसरी	५९											
३०	सुनसरी	५९											

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.५ जिल्ला अनुसार बगैँचाको रूपमा लगाइएका जम्मा स्थायी बालीको क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या

तालिका १११ अनुसार लुम्बिनी प्रदेशमा बगैँचाको रूपमा लगाइएका फल लाग्ने उमेरको बोट संख्या ५०,९८,१०७ र फल नलाग्ने उमेरको बोट संख्या २७,०९,९५३ तथा छरिएका (फल लाग्ने) उमेरको बोट संख्या ५६,०८,१२८ र फल नलाग्ने उमेरको बोट संख्या २०,२१,९९७ रहेको छ ।

तालिका १११: जिल्ला अनुसार बगैँचाको रूपमा लगाइएका जम्मा स्थायी बालीको क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	स्थायी बाली									
				कृषक परिवारको संख्या	बगैँचाको रूपमा जम्मा स्थायी बालीको क्षेत्रफल (हेक्टर)	बगैँचाको रूपमा लगाइएका						छरिएर रहेका बोट संख्या	
						फल लाग्ने उमेरको			फल नलाग्ने उमेरको			फल लाग्ने उमेरको	फल नलाग्ने उमेरको
						परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या		
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	४२६६१४.४	४६३७५०	२९३७९.५	१०२७०४	६२६५.५	५०९८१०७	१३०६६४	२३११४.१	२७०९९५३	५६०८१२८	२०२१९९७
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	४७६२.४	६४६५	१८०.५	१४७९	४५.५	५६९८२	१८३७	१३५.०	१२०२४७	२३९६९	३३६०१
२	रोल्पा	४६८४२	२३६४०.७	२४९६८	१०५३.०	३६३१	२७३.६	१९३४२३	७१७८	७७९.३	२४३९३५	२५८२३६	२२१८९४
३	प्युठान	५०७१७	२२०७६.१	३७२५२	७४.३	२४५३	१९०.०	८९५२७	४६८७	५२४.२	३६९९७	५५९३४१	१४९२०३
४	गुल्मी	५५९११	३३८५५.२	५२६१०	१०६५४.२	१४२४३	११३०.०	१०३०२००	३८००८	९५२४.१	३२७१४९	१५५८९९६	२५१७९८
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२५१६८.२	३९७७६	६७८७.३	१४१४६	१०४१.३	९४४२९१	२६७३४	५७४६.०	१६०९३७	८०७९५५	२८०७५१

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	स्थायी बाली								छरिएर रहेका बोट संख्या		
				कृषक परिवारको संख्या	बगैँचाको रूपमा लगाइएका जम्मा स्थायी बालीको क्षेत्रफल (हेक्टर)	बगैँचाको रूपमा लगाइएका			फल लाग्ने उमेरको			फल नलाग्ने उमेरको		
						परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	फल लाग्ने उमेरको		फल नलाग्ने उमेरको			
									परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या
५	पाल्पा	४९७४२	२८९५२.८	४७२४३	५८८१.८	२०८४६	९२१.३	७५५९४६	२९२९१	४९६०.६	५६७२४०	११११२९०	३९५२९२	
८	नवलपरासी-	५५०९८	३०१२३.८	२४४८१	९४९.९	३२९१	५८१.४	१२०९९८२	२२६१	३६८.६	७७९३५९	१०९३५६	९३२०२	
११	रूपन्देही	११७३३३	६५५५५.०	४९८८१	५०१.१	७२९७	३७२.६	१६२१८२	३७७३	१२८.५	५३३५७	१४७४९३	८३५९१	
१०	कपिलवस्तु	८४६७५	६१२१६.८	३०३३४	९०२.९	९६४६	७०७.६	१३०७४	३७८२	१९५.३	७५८०६	८२२१८	४३२९१	
१०	दाङ	१०१८८०	४९२७८.०	५६४८१	११४७.४	२००७६	५६०.४	३६९३६३	१०४१४	५८७.१	१६१४१७	३६१६०७	१९३८६५	
११	बाँके	६७८८५	३६८२८.३	३०३२१	३९८.२	३४०५	३३३.०	६५९७९	११३०	६५.२	५३८९३	१४०५६०	७६६६९	
१२	बर्दिया	८०७४४	४५१५७.१	६३९४०	२०८.९	२१९२	१०८.७	८९५१९	१५७०	१००.२	१२९६१६	३६७१०६	१९८८४०	

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.५(क) जिल्ला अनुसार बगैँचाको रूपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बालीको क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा बगैँचाको रूपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बाली (सुन्तला, कागती, आँप र केरा) को क्षेत्रफल, बोट संख्या, छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवारको संख्याको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । लुम्बिनी प्रदेशमा मुख्य स्थायी बाली बढी उत्पादन गर्ने कृषक परिवार संख्या क्रमशः आँप (२,६२,९४२), केरा (१,३३,६९८) कागती (१,२६,६९४)

र सुन्तला (६८,४९१) रहेको छ । त्यसैगरी बगैँचाको रूपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बाली को बढी क्षेत्रफल (हेक्टर) क्रमशः आँप (१,८३३.१), केरा (१,३६६.४), सुन्तला (८६५.४) र कागती (५९७.२) रहेको छ ।

तालिका ११२ : जिल्ला अनुसार बगैँचाको रूपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बालीको क्षेत्रफल,बोट संख्या,छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	सुन्तला				कागती			
		कृषक परिवार संख्या	बगैँचाको रूपमा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या	कृषक परिवार संख्या	बगैँचाको रूपमा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या
			क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या			क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	
०	लुम्बिनी प्रदेश	६८४९१	८६५.४	६९६५०३	३५०४६८	१२६६९४	५९७.२	४६९६३३	३८५१२६
१	रुकुम-पूर्व	१६९४	२६.६	२२४५३	५०१८	१६८१	१०.९	१०४०९	६७२७
२	रोल्पा	१०१०२	१४३.१	७९२४५	८५३१४	८९३४	११०.७	१६०९३०	७४९१६
३	प्यूठान	६३८०	१३.४	९८८२	२४२१३	१११३४	३७.४	२२९२५	३०८५५
४	गुल्मी	२०६०८	३३८.१	१८०३०१	११४८५३	१५७५२	१२४.२	१००७३१	५३०९५
५	अर्घाखाँची	११०९७	११२.४	६६३६५	३९८७३	१६७२३	२१.४	१३०३३	५६२८१
६	पाल्पा	१७१९६	२१२.८	२५२१७०	७६४००	१६३५२	१०८.४	७६५७५	५५७००
७	नवलपरासी-पश्चिम	३४	०.०	०	३४	४२१६	२.५	६९९	५५७६
८	रूपन्देही	१७४	१६.५	४२२७	३७९	७३२२	३५.८	९४३१	१३०७२
९	कपिलवस्तु	१७	०.०	०	१७	३४३९	७.४	५७६६	४४७६
१०	दाङ	९३५	२.३	१७३१	४०२६	१६२७६	९०.३	४०३२१	३३४९८
११	बाँके	४७	०.०	०	४७	७५४६	२५.२	६५४४	१६५८३
१२	बर्दिया	२०८	०.१	१२९	२९४	१७३१९	२२.८	१४२६९	३४३४९

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका ११३ : जिल्ला अनुसार बगैँचाको रूपमा लगाइएका मुख्य स्थायी बालीको क्षेत्रफल,बोट संख्या,छरिएर रहेका बोट संख्या र कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	आँप				केरा			
		कृषक परिवार संख्या	बगैँचाको रूपमा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या	कृषक परिवार संख्या	बगैँचाको रूपमा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या
			क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या			क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	
०	लुम्बिनी प्रदेश	२६२९४२	१८३३.१	४३१३९२	७१४७८८	१३३६९८	१३६६.४	२४७८७३५	९९३०४३
१	रुकुम-पूर्व	१२७	०.१	७९	१९२	१११८	१४.७	३०४८२	१३२०३
२	रोल्पा	३१८६	७.४	२५८६	१२७२८	८४२८	४३.०	१९७८५	१०६३१६
३	प्यूठान	१३७३४	१०.०	४२७१	४६८०४	१०५१३	१०.४	८१४३	६८९२१
४	गुल्मी	९२४३	१९.४	५२६७	२३९५९	१४२८०	७३.४	४१०१३	८२४५७
५	अर्घाखाँची	१६२६४	३१.७	१५५७२	४१६१९	२१४२१	७९.७	८१२०८	१४८४२४

क्र.सं.	क्षेत्र	औप				केरा			
		कृषक परिवार संख्या	बगैचाको रुपपा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या	कृषक परिवार संख्या	बगैचाको रुपपा लगाइएका		छरिएका बोट संख्या
			क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या			क्षेत्रफल (हेक्टर)	बोट संख्या	
६	पाल्पा	१९२६०	३६.२	१६६१९	५०६२९	२५५७८	८७.६	१०१४१३	२१८३४१
७	नवलपरासी-पश्चिम	१८०१९	९४.७	६७९९१	३७०९५	४५३८	७९०.०	१८८८९४०	१०७६६९
८	रूपन्देही	४०४६२	२७६.६	७७३९६	१०७४०१	८४१७	७१.९	८२०६४	३८११६
९	कपिलवस्तु	२५७४३	८१०.२	११८३१५	५८०८९	४९२४	२२.४	४४६२१	१९२४७
१०	दाङ	४०१३१	१८४.३	४६०४४	१०२९८९	१५६५६	१३२.३	११०७८२	९५०५५
११	बाँके	२४०२०	२९४.८	४८००६	७७३६८	५५५९	१२.५	६८०६	२३७४४
१२	बर्दिया	५२७५४	६७.८	३००४६	१५५९१७	१३२६६	२८.५	६३४७७	७१५५०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.६ जिल्ला अनुसार प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेश र लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूमा प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी र मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्याको विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका ११४: जिल्ला अनुसार प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामग्री (बीउविजन,विषादी,मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	धान							
			कृषक परिवार संख्या	विजनको किसिम			कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	मलको प्रयोग		
				प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या				कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय	उन्नत	वर्णशंकर (हाइब्रिड)		स्थानीय/ जैविक मल	खनिज/ रासायनिक मल	दुवै
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	५२०५१	१५४३०९	१७५२६१	१९१०११	२९९४५०	७००१६	१९०७५०	२५९८१५
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	६५५	६०२	३१	२३	३१	६३६	१०	१०
२	रोल्पा	४६८४२	७९८६	६१३५	६८५	११६५	६९४	५४८१	८९२	१६१३
३	प्यूठान	५०७१७	१८९४४	१३०५५	३५३५	२३५३	२७९८	८३५५	२८३७	७७५२
४	गुल्मी	५५९११	१६६१८	१३६९७	१५१२	१४०९	३९४२	७६०७	८२२	८१८९
५	अर्घाखाँची	४२४१८	१२५०९	५६८९	१४४७	५३७४	१७५३	४३८६	१०७९	७०४५
६	पाल्पा	४९७४२	२४३५०	१०३०९	४८३४	९२०७	३९४९	६९०८	१८६५	१५५७८
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	५०९८७	९११२	२४१२७	१७७४९	२८५२९	१९६३	२६९५३	२२०७१
८	रूपन्देही	११७३३३	१०९८३१	२०६२८	५२६८३	३६५२०	५६७३६	१००८४	४३१३०	५६६१७
९	कपिलवस्तु	८४६७५	८०७७७	१३९४८	३५३१७	३१५१३	४४०२९	२६६१	४०३६०	३७७५६
१०	दाङ	१०१८८०	६५०५०	१३९६२	१०४७३	४०६१५	२४८९८	५७५९	३६६५०	२२६४१

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	धान							
			कृषक परिवार संख्या	विजनको किसिम			कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	मलको प्रयोग		
				प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या				कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय	उन्नत	वर्णशंकर (हाइब्रिड)		स्थानीय/ जैविक मल	खनिज/ रासायनिक मल	दुवै
११	बाँके	६७८८५	५९३९५	१८५८८	१२५१६	२८२९१	२७४९६	६८८६	१४५२८	३७९८१
१२	बर्दिया	८०७४४	७३४७७	२८५८५	२८१०१	१६७९१	२४५९६	९२८९	२१६२४	४२५६३

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका ११५: जिल्ला अनुसार प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामग्री (बीउविजन,विषादी,मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	मकै							
			कृषक परिवार संख्या	विजनको किसिम			कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	मलको प्रयोग		
				प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या				कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय	उन्नत	वर्णशंकर (हाइब्रिड)		स्थानीय/ जैविक मल	खनिज/ रासायनिक मल	दुवै
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	४५२२८२	३११७७०	८१४५५	५९०५८	६६४८४	२८२०३४	४१४०१	१२८८४७
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	११५८२	११३४०	२४२	०	०	११५८२	०	०
२	रोल्पा	४६८४२	४५८९५	४२०८६	३२७२	५३८	२०६५	४४०५८	१६४	१६७२
३	प्यूठान	५०७१७	४९०७७	३९२४९	६५९८	३२३०	२२०१	३९८०५	१०१३	८२५९
४	गुल्मी	५५९११	५४११५	४६३४२	४१६८	३६०५	४७७१	३३२०६	२५८१	१८३२८
५	अर्घाखाँची	४२४१८	४१३७६	३१४४८	४७९२	५१३६	१८४०	२३५२८	१५८४	१६२६३
६	पाल्पा	४९७४२	४७९८१	३९१४३	६०४८	२७९०	१९३३	३३४८६	७०१	१३७९५
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	११०००	६२७३	२९८२	१७४५	३५३२	५७२६	१७१९	३५५५
८	रुपन्देही	११७३३३	३०५७१	१२०१४	१२४३५	६१२३	११८४६	१४४८७	४६९२	११३९३
९	कपिलवस्तु	८४६७५	२०७१८	९९०३	६४२१	४३९४	८९७९	७१७३	४२५५	९२९०
१०	दाङ	१०१८८०	८३७५८	४६७६५	१६९९२	२०००१	१८९३६	४२६३५	१३६४३	२७४८०
११	बाँके	६७८८५	२५८४०	१३०८९	५७५२	६९९९	५९०३	१२९३३	४०२२	८८८५
१२	बर्दिया	८०७४४	३०३६९	१४११९	११७५४	४४९६	४४७८	१३४१६	७०२६	९९२८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका ११६: जिल्ला अनुसार प्रमुख बालीहरूमा कृषि सामग्री (बीउविजन, विषादी, मल) प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	गहुँ						
			कृषक परिवार संख्या	विजनको किसिम		कीटनाशक विषादीको प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	मलको प्रयोग		
				प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या			कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय	उन्नत		स्थानीय/ जैविक मल	खनिज/ रासायनिक मल	दुवै
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	४९५१३७	२६६९४४	२२८१९२	१३२८३३	१७६६२३	१६४०६४	१५४४५०
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	८५१४	८४२७	८७	११	८५१४	०	०
२	रोल्पा	४६८४२	३९८३८	३७८३२	२००६	१७४३	३८७८५	१७९	८७५
३	प्यूठान	५०७१७	३८३८९	३२९६१	५४२८	११५३	२८०१७	२६१८	७७५५
४	गुल्मी	५५९११	१८८५६	१७८२८	१०२८	१२४५	१४८६६	२०१	३७८९
५	अर्घाखाँची	४२४१८	३२३९०	२८९१७	३४७३	३४७	२८१७७	४०३	३८१०
६	पाल्पा	४९७४२	१९०४९	१५८६८	३१८१	११८६	१०६६७	१३६३	७०१९
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	३६२३४	९८४४	२६३९०	२०४१५	२४०९	२२९६८	१०८५७
८	रुपन्देही	११७३३३	८८४९६	१८५२५	६९९७१	४१७२२	११५०४	४३१६२	३३८३१
९	कपिलवस्तु	८४६७५	६७२३८	१३६५८	५३५८०	३५६१४	३८०३	३९५३३	२३९०१
१०	दाङ	१०१८८०	४७८१३	३१००४	१६८०९	५५९०	१२५३७	१९२०३	१६०७२
११	बाँके	६७८८५	४६६२६	२१३०७	२५३२०	१५६८९	८७४६	१२०९१	२५७८९
१२	बर्दिया	८०७४४	५१६९४	३०७७४	२०९१९	८११८	८५९९	२२३४३	२०७५३

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.७ जिल्ला अनुसार पाल्तु चौपाया तथा पन्छीको संख्या र कृषक परिवार

लुम्बिनी प्रदेशमा पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार संख्या धेरै भएका ५ जिल्ला क्रमशः दाङ (८४,८०८), रुपन्देही (६९,९३०), बर्दिया (६५,९७४), कपिलवस्तु (५३,७७६) र गुल्मी (५०,८५९) रहेका छन् । पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार संख्या कम भएका ५ जिल्ला क्रमशः रुकुम-पूर्व, नवलपरासी-पश्चिम, अर्घाखाँची, रोल्पा र पाल्पा रहेका छन् ।

तालिका ११७: जिल्ला अनुसार पाल्तु चौपाया तथा पन्छीको संख्या र कृषक परिवार

ग	नवलपरासी-	पाल्पा	अर्घाखाँची	गुल्मी	प्युठान	रोल्पा	रुकुम-पूर्व	०	क्र.सं.	पाल्पु चौपाया								पाल्पु पन्छी							
										गार्ई/गोरु		रौगा/भैसी	बाबा/च्या इम्रा		भैडा/भैडी		सुगुर/बंगुर		अन्य पशु		कुखुरा	अन्य पन्छी			
										कृषक परिवार संख्या	गार्ई/गोरु संख्या		कृषक परिवार संख्या	संख्या	कृषक परिवार संख्या	संख्या	कृषक परिवार संख्या	संख्या	कृषक परिवार संख्या	अन्य पशु संख्या					
११०३३३	५५०९८	४९७४२	४२४१८	५५९११	५०७१७	४६८४२	११८४५	७६५०९२	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	१९२७०३	५१७२०९	२८२५१	२९७०७९	४४०८०७	२३७०९८१	१९८४०	८२५६२	६७०१३	१९२९०१	२४२५	२९३०	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
६९९३०	३०९२५	४४६९२	३८९१३	५०८५९	४६८९४	४४१००	१०३४२	५९००९१	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
९७८८	३३८६	१५७९५	३८७२७	२०३५०	२४०५८	३४७५०	८०५३	२४०५८	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
२६९५२	९०८६	३८७२७	२६२००	२०३५०	२४०५८	३४७५०	८०५३	२४०५८	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
३४५९९	११९२५	३०१४९	२६६२७	४१२५८	२७३८८	१६१७९	२९७	२८०७९	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
९४०६३	३२०३८	५७९०५	५०३१३	४१३५९	४००१२	३०६५५	४६९२	६५८९८३	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
४९५६३	२३६२५	३५१२८	३३५५०	४१३५९	४००१२	३०६५५	४६९२	६५८९८३	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
२४७६०४	११३९२१	२४१४९५	१८०१५४	२०४८७२	२३८१७१	२२९००३	३६६१९	२३७०९८१	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
४५२	१८	१०४	११३	१९३	७८७	५८१५	१०५१	१९८४०	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
३४२९	५५	५४९	७४	२०३७	३९५९	२२७२५	७४५१	८२५६२	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
२६५७	७९४	१३२७२	८०७	१५३३	११५५	३०३४	११३८	६७०१३	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
१२५५६	४३९३	२९४८४	१७६८	६१३३	३८१२	७३५५	२४२५	१९२९०१	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
१६७	५०	११७	१३४	१९५	८४	२२८	३२४	२९३०	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
३३५	८१	२२४	२८३	३५०	१३७	५०८	७६१	५३३४	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
२९३७६	१४४८७	३४५२०	२५१८५	३२४०१	३३३४९	३६९०६	६९९४	३४०५६५	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
६९५८८७	३८९३८९	८५१६८७	४१३६०८	४६९१७१	४९५१८३	४११८५०	६३३८०	६५९९४४४	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
१५५१९	१०३६६	१६६४	६१७	२४१०	८२९	१२३३	२९०	६२०४५	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८
१७८५७	१२०८८७	१०९४४	४६५७८	१४४०९	६६९४	७०८१	१३९५	६२५९५८	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	२०५३	३२९५१	२९७	५६९२	५४०८०७	३६६१९	१०५१	७४५१	११३८	२४२५	३२४	७६१	५३३४	३४०५६५	६५९९४४४	६२५९५८

क्र.सं.	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	पाल्ता चौपाया												पाल्ता पन्छी				
			पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवारको जम्मा संख्या		गाई/गोरु	रौगा/भैसी	बाख्रा/च्याङ्ग्रा		भेडा/भेडी		सुगुर/बंगुर		अन्य पशु		कुखुरा	अन्य पन्छी			
			कृषक परिवार संख्या	गाई/गोरु संख्या			कृषक परिवार संख्या	रौगा/भैसी संख्या	कृषक परिवार संख्या	बाख्रा/च्याङ्ग्रा संख्या	कृषक परिवार संख्या	भेडा/भेडी संख्या	कृषक परिवार संख्या	सुगुर/बंगुर संख्या			कृषक परिवार संख्या	अन्य पशु संख्या	कृषक परिवार संख्या
१	कपिलवस्तु	८४६७५	५३७७६	१०५०५	२३०७९	२६३४९	७२९३६	३४५०४	१५१६५०	२९६	२५७	१०४५	७५५८	२६	४१	१३०७९	३१२५५१	६६६५	६५२७५
१०	दाङ	१०१८८०	८४८६८	३३३१६	९३२९९	२७२२३	६८३८०	६०२४०	३४८८६६	५२५५	२०३८८	१९३७९	६१८३१	३९१	१४९३	५७७२७	१५४७३१	९६०६	८८४१५
११	बाँके	६७८८५	४८८१८	१३८७५	३१९४१	१९०२७	५३६४७	३२२१५	१५४५३४	१७४०	४८५१	५९९८	१३९२५	१३३	२८६	१८९५९	३४०१८८	५२०९	४१५२७
१२	बर्दिया	८०७४४	६५९७४	१९१६०	४४६८७	२५१८४	६००५८	४८०४८	२२४०९२	४०१७	१३८३३	१७००४	४१६३२	२८०	८३५	३७५८०	६०८८१९	७२६७	४४१८३

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.८ कृषि कामदारको किसिमअनुसार कामदारहरूको संख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा स्थायी कामदार र अस्थायी कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या क्रमशः ५,१६३ र २,९०,३५० रहेको छ । स्थायी कामदारको संख्या जम्मा १०,९४२ र अस्थायी कामदारको संख्या जम्मा ७२,३१,०३० रहेको छ ।

तालिका ११८ : कृषि कामदारको किसिमअनुसार कामदारहरूको संख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	स्थायी कामदार				अस्थायी कामदार			
			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	स्थायी कामदार संख्या			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	अस्थायी कामदारको व्यक्ति दिन		
				जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	५१६३	१०९४२	५९२३	५०१९	२९०३५०	७२३१०३०	२४६४९९८	४७६६०३२
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	३२	८८	४४	४५	२९२५	३८६९३	१५३०३	२३३९०
२	रोल्पा	४६८४२	३१५	८३७	४०८	४२९	४५०९	५८०६३	२४८४२	३३२२१
३	प्युठान	५०७१७	१०१	१३८	१०८	३१	१८४५०	२८७०२१	१०६७९५	१८०२२६

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	स्थायी कामदार				अस्थायी कामदार			
			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	स्थायी कामदार संख्या			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	अस्थायी कामदारको व्यक्ति दिन		
				जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
४	गुल्मी	५५९११	५२५	८११	४३३	३७९	४०७७७	१५११०२७	५२६७१०	९८४३१७
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२६४	४७८	३०९	१६९	२२२७३	४६४५८७	१७७०९९	२८७४८९
६	पाल्पा	४९७४२	१९५	४७१	२५९	२१३	२४९५३	७२०१२२	२४५२८८	४७४८३४
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	६५५	१६९६	८२१	८७५	२९२६४	८६८७८६	२८२४३४	५८६३५२
८	रुपन्देही	११७३३३	९३६	१९८७	११४८	८४०	५३१४४	११७३३१६	३४२७९५	८३०५२१
९	कपिलवस्तु	८४६७५	४५०	१०१०	६०८	४०२	२६७१९	८७६२८१	३४४८०८	५३१४७३
१०	दाङ	१०१८८०	३८४	६९०	३६७	३२३	२३५११	४५४०१८	१७४२८२	२७९७३६
११	बाँके	६७८८५	९६२	२०८३	९८९	१०९४	२०१६६	४२६७७७	१४०१९५	२८६५८२
१२	बर्दिया	८०७४४	३४३	६५२	४३०	२२२	२३६६०	३५२३३९	८४४४९	२६७८९०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.८(क) कृषि कामदारको किसिमअनुसार कामदारहरूको संख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा पर्मा कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या २,९०,५६० र ठेकामा कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या ८,५२६ रहेको छ । पर्मा लगाइएको कामदारको संख्या जम्मा ४५,३२,२७० र ठेकामा लगाइएका कामदारको संख्या जम्मा १,४०,७४५ रहेको छ ।

तालिका ११९ : कृषि कामदारको किसिमअनुसार कामदारहरूको संख्या र कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	पर्मा लगाएका कामदार				ठेकामा लगाएका कामदार			
			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	पर्मा लगाएका कामदारको व्यक्ति दिन			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	ठेकामा लगाएका कामदारको व्यक्ति दिन		
				जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	२९०५६०	४५३२२७०	१४२७९३६	३१०४३३४	८५२६	१४०७४५	६२३१५	७८४३१
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	६८९३	६३१९२	२०८३८	४२३५४	११०	३७३७	३२०१	५३५
२	रोल्पा	४६८४२	१९५०६	२१५३०४	७९५४०	१३५७६४	३९३	४०६२	१९८१	२०८२
३	प्यूठान	५०७१७	२६८८९	३००९४०	९५१४२	२०५७९८	४४५	५९४२	१४९९	४४४३
४	गुल्मी	५५९११	३९९१३	७२६३०५	२३३६८०	४९२६२५	९५४	२४४६४	११८५१	१२६१३
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२३७२९	३४४६३१	१२३७२४	२२०९०७	५६३	५५७६	२५६४	३०१२
६	पाल्पा	४९७४२	३३४७२	९४२२१२	३२६४५१	६१५७६१	६२९	१३३१२	७११३	६२००
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	१६५८३	१९२०७५	४१६५८	१५०४१७	६०३	८६७४	२८१६	५८५८
८	रुपन्देही	११७३३३	३२८२८	३७९१७७	६५८००	३१३३७७	१८१६	३०७७५	११४२४	१९३५१
९	कपिलवस्तु	८४६७५	१२७९७	१५८८२४	४१०२९	११७७९५	३८५	९१८५	४५०१	४६८४

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	पर्ममा लगाएका कामदार				ठेक्कामा लगाएका कामदार			
			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	पर्ममा लगाएका कामदारको व्यक्ति दिन			कामदार प्रयोग गर्ने कृषक परिवार संख्या	ठेक्कामा लगाएका कामदारको व्यक्ति दिन		
				जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
१०	दाङ	१०१८८०	४१७५५	७४१६३४	२७५४०६	४६६२२७	६४१	११५७८	६७८७	४७९१
११	बाँके	६७८८५	१८१२६	२०५५६६	५३७५५	१५१८११	१४३०	१८०८८	६८९५	१११९३
१२	बर्दिया	८०७४४	२६०६८	२६२४१०	७०९१३	१९१४९८	५५७	५३५३	१६८३	३६६९

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.९ जिल्ला अनुसार कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बीमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या धेरै भएका ५ जिल्ला क्रमशः बर्दिया (१२,९२९), रुपन्देही (११,८९०), दाङ (९,६७१), कपिलवस्तु (८,५२९) र नवलपरासी-पश्चिम (८,३०९) रहेका छन् । कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या कम भएका ५ जिल्ला क्रमशः रुकुम-पूर्व (४५८), अर्घाखाँची (२,९६२), प्यूठान (३,४६५), रोल्पा (३,४९८) र पाल्पा (३,६३१) रहेका छन् ।

तालिका १२० : जिल्ला अनुसार कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बीमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण / थप ऋणको आवश्यकता उल्लेख गर्ने कृषक परिवार संख्या	कृषि क्रियाकलापको लागि बीमा गरेको कृषक परिवार संख्या	कृषि कार्यका लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गरेको कृषक परिवार संख्या
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	७९६५१	१९३३७३	३०१६०	५४२०५
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	४५८	४२२०	११०	१७०
२	रोल्पा	४६८४२	३४९८	१५४४७	२५०	२५५९
३	प्यूठान	५०७१७	३४६५	१२८२९	९१६	६१९८
४	गुल्मी	५५९११	५०४१	१२०४५	२३३६	७९८५
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२९६२	१२९९४	३८८०	३९२२
६	पाल्पा	४९७४२	३६३१	९७६४	७०१३	६६२९
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	८३०९	१६४९४	१९४७	४२७५
८	रुपन्देही	११७३३३	११८९०	२१५२०	४२९८	९७०२
९	कपिलवस्तु	८४६७५	८५२९	१७३७७	१४२६	४४१६
१०	दाङ	१०१८८०	९६७१	२९६४९	३०३२	३०५२
११	बाँके	६७८८५	९२६८	१९९५१	२५४८	१७७८
१२	बर्दिया	८०७४४	१२९२९	२१०८४	२४०३	३५१९

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१० जलवायु परिवर्तन बारे जानकारी राख्ने र कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुर्‍याएको प्रभावअनुसार कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनको कारणले उत्पादनमा कमी आएको सबैभन्दा धेरै कृषक परिवार भएको जिल्ला रुपन्देही (४०,५५५) र सबैभन्दा कम भएको जिल्ला रुकुम-पूर्व (४,००८) रहेको छ । त्यसैगरी कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनको कारणले उत्पादनमा वृद्धि आएको सबैभन्दा धेरै कृषक परिवार भएको जिल्ला रोल्पा (६,१५०) र सबैभन्दा कम कृषक परिवार भएको जिल्ला रुकुम-पूर्व (५३९) रहेको छ ।

तालिका १२१: जिल्लागत रूपमा जलवायु परिवर्तन बारे जानकारी राख्ने र कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुर्‍याएको प्रभावअनुसार कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	०	१	२	३	४	५	६
क्षेत्र	लुम्बिनी प्रदेश	रुकुम-पूर्व	रोल्पा	प्युठान	गुल्मी	अर्घाखाँची	पाल्पा
जम्मा कृषक परिवार संख्या	७६५०९२	११८४५	४६८४२	५०७७	५५९११	४२४१८	४९७४२
जलवायुपरिवर्तन बारे थाहा हुने कृषक परिवार संख्या	३४६७६८	४९२६	२५४९९	२०८१७	३१९४८	२०३१७	२४६०१
कृषिकार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुर्‍याएको प्रभाव उल्लेख गर्ने कृषक परिवार	३१४१९३	४७१३	२३११२	१९१३०	२९७३७	१८७७०	२२४५३
कृषि कार्यमा जलवायु परिवर्तनले पुर्‍याएको प्रभावअनुसार कृषक परिवार							
उत्पादनमा कमी	२६६७६८	४००८	२०४१५	१५४६९	२५०८३	१६८३१	१८८७३
उत्पादनमा वृद्धि	३२०१९	५३९	६१५०	११८०	२६००	१४०९	१९०२
फल/फसलको आकारमा परिवर्तन	७८४६८	७८६	९५१३	४९५६	५९७	६६७६	३४१०
स्वादमा परिवर्तन	५४८२१	४९८	६००७	२०४३	४८१५	३०४९	२६५२
बाली लगाउने समयमा फरक	१३६७११	२१६२	१३८०८	८६३२	१२४७९	९९१६	१०१३१
धेरै वा कम वर्षा	१८०४७७	२४९७	१४३६२	१०४९२	१४५०३	६८९८	१२०८७
रोग/किराको प्रकोपमा वृद्धि	१८४८७५	१४८९	१४६१६	११९५२	१७३३५	११४७२	१४४१४
म्रिडिग समयमा परिवर्तन	१३९६३	२७	१५७६	४६०	१३५३	२६९	५६४
प्रजातिको लोप/ उत्थान	१६१७५	१९२	१२०७	४७	१०००	३७६	१०७७
अन्य	५७६	०	२५	७	११	०	३७

तालिका १२२: जिल्ला अनुसार कृषि चलनबाट निस्किएका फोहोरको निम्नानुसार व्यवस्थापन गरेका कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि चलनबाट निस्किएका फोहोरको निम्नानुसार व्यवस्थापन गरेका कृषक परिवार संख्या						
			गाडेर	जलाएर	फोहोर व्यवस्थापकलाई पठाएर	कम्पोस्ट बनाएर	इन्धनको रूपमा प्रयोग गरेर	अन्य तरिकाले व्यवस्थापन गरेर	कुनै व्यवस्थापन नगरेको
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	२१३३१७	३६८६७६	३८६१७	३८२२०२	१२६५८१	१९६८१८	६३११६
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	२०९२	६९७१	४९९	७१३८	२४९	३८०८	४०२
२	रोल्पा	४६८४२	१५६३२	३८९९९	४७६४	१७१४७	७०८९	६२५१	१३५८
३	प्यूठान	५०७१७	१२७६५	१३६४१	७३२	३०७७७	९४७७	११७८०	५१९२
४	गुल्मी	५५९११	२१७४०	३७५२९	२३४०	३३४१०	१६९६३	६९६९	२१०६
५	अर्घाखाँची	४२४१८	१३२७१	१२८६८	१४८४	२७८७५	५३२१	९०३०	१९००
६	पाल्पा	४९७४२	२१०९३	३८७१६	१४०६	२२९९३	१४८७७	११६३३	१२७१
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	१५२७७	२४९२५	३२४५	१५९८९	१०८२२	१८५६६	३१३१
८	रूपन्देही	११७३३३	३०४२५	४७१३९	८३२८	४७८८१	२१७७७	३५४८३	११९७०
९	कपिलवस्तु	८४६७५	२२५३१	२९३५४	४०३६	४४०१८	१५३५९	२७९१०	१३२९४
१०	दाङ	१०१८८०	२३०८७	४९४४२	४०११	५३९५०	१२२६१	२२१५७	११६४९
११	बाँके	६७८८५	१६६०३	३०३५७	५४११	३३९७२	५२५८	१४८९४	३७८२
१२	बर्दिया	८०७४४	१८८०१	३८७०५	२३६२	४७०५२	७१२९	२८३३८	७०६०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१२ लिङ्ग अनुसार मुख्य कृषकको संख्या तथा कृषक परिवारको जनसंख्या

लुम्बिनी प्रदेशको ७,६५,०९२ कृषक परिवारमा पुरुषको जनसंख्या १७,८६,८६३ र महिलाको जनसंख्या १९,१९,११९ रहेको छ । मुख्य कृषकको रूपमा ४,९३,४५४ पुरुष भएको र २,७१,६३८ महिला भएको पाइएको छ ।

तालिका १२३ : जिल्ला तथा लिङ्ग अनुसार मुख्य कृषकको संख्या तथा कृषक परिवारको जनसंख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	लिङ्ग अनुसार मुख्य कृषक संख्या		कृषक परिवारको जनसंख्या	
			पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	४९३४५४	२७१६३८	१७८६८६३	१९१९११९
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	७५९५	४२५०	२४९७८	२६८४५
२	रोल्पा	४६८४२	२६५४१	२०३०१	१०९६६७	११९६८०
३	प्यूठान	५०७१७	२४४६८	२६२४९	९४६०७	११७०७९
४	गुल्मी	५५९११	२९९७०	२५९४१	९४४५१	११५५६३
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२३५३२	१८८८६	७४१०७	८६८८४
६	पाल्पा	४९७४२	२५४७१	२४२७२	८६५१४	१०४७२३
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	३९७५७	१५३४१	१४३३८५	१४७७९४
८	रूपन्देही	११७३३३	८३३६४	३३९६९	३३४५३९	३३१४०३
९	कपिलवस्तु	८४६७५	६६३८३	१८२९२	२६२४६३	२५९९३३
१०	दाङ	१०१८८०	६२१४८	३९७३२	२१४५८३	२३६८५४
११	बाँके	६७८८५	४७४४७	२०४३९	१७६२६२	१७७०५५

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	लिङ्ग अनुसार मुख्य कृषक संख्या		कृषक परिवारको जनसंख्या	
			पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
१२	बर्दिया	८०७४४	५६७७८	२३९६६	१७१३०४	१९५३०५

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१३ लिङ्ग अनुसार कृषि तालिम, कृषि कार्य सम्बन्धी निर्णयमा सहभागिता तथा कृषि क्रियाकलापमा सरदर दिएको समय उल्लेख गर्ने १० वर्ष वा सोभन्दा माथि उमेरका कृषक परिवारको जनसंख्या

तालिका १२४ : जिल्ला तथा लिङ्ग अनुसार कृषि तालिम, कृषि कार्य सम्बन्धी निर्णयमा सहभागिता तथा कृषि क्रियाकलापमा सरदर दिएको समय उल्लेख गर्ने १० वर्ष वा सोभन्दा माथि उमेरका कृषक परिवारको जनसंख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	औपचारिक कृषि तालिम लिएका कृषक परिवारको जनसंख्या		कृषि कार्यसम्बन्धी निर्णयमा सहभागिता जनाउने कृषक परिवारको जनसंख्या		कृषि क्रियाकलापमा सरदर दिएको समय अनुसार कृषक परिवारको जनसंख्या									
						कम (<४० %)		करिब आधा (४० % - ५९ %)		धेरै (६० % - ९९ %)		सबै (१००%)		समय नै नदिएको	
		पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
०	लुम्बिनी प्रदेश	९,२८९०	८,७३४४	९,१४५५३	९,६५८७१	३,२३४१३	३,०२७९७	२,९१५१६	३,२०६१०	३,७४५०७	४,३०४८७	२,४५२८६	३,२६८९१	२,३४५२७	२,४११८९
१	रुकुम-पूर्व	७८५	९०८	१,५३३१	१,६८१४	५२०८	५,१२२	३५३१	४,४००	८०९४	८६९९	१,८८४	२,४१४	१,१४०	१,२४७
२	रोल्पा	५,५७६	५,८१०	४,५४२४	५,०१०९	२,१७९८	१,९८२८	१,८७३८	१,९२२०	१,८५०१	२,१५३७	१,८५५८	२,६९३५	१,२३६१	१,०९१०
३	प्यूठान	६,१३९	६,६२०	४,१८०६	५,८२७२	१,७३७९	१,६९८२	१,६२८०	१,८५०१	१,८४६५	३,०४४२	५,७९७	१,४२८९	१,७३८८	१,८३७९
४	गुल्मी	१,०४६४	१,१८३६	५,०५३०	६,४८६८	२,००१३	२,०६८४	१,५३८५	१,९०९७	१,८४४८	२,८९९३	१,३८८३	२,०६८५	१,०८७८	१,०६०५
५	अर्घाखाँची	५,६४८	६,०२५	३,८०४९	४,५०९१	१,३५८०	१,३१३९	९,८२४	१,२५५६	१,३८४३	१,९०५३	१,२३२२	२,०००७	१,१९२६	१,०६००
६	पाल्पा	७,२३८	८,९३८	४,९५७२	६,५५३४	१,८२७१	१,५०६१	१,४८५१	१,४९९०	१,९८५९	३,०५६२	१,३०८१	२,४३६५	७,४४४	६,५०७

क्र.सं.	क्षेत्र	औपचारिक कृषि तालिम लिएका कृषक परिवारको जनसंख्या		कृषि कार्यसम्बन्धी निर्णयमा सहभागीता जनाउने कृषक परिवारको जनसंख्या		कृषि क्रियाकलापमा सरदर दिएको समय अनुसार कृषक परिवारको जनसंख्या									
						कम (<४० %)		करिब आधा (४० % - ५९ %)		धेरै (६० % - ९९ %)		सबै (१००%)		समय नै नदिएको	
		पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला
७	नवलपरासी- पश्चिम	६५०९	४८२४	७४८१३	७४००५	२४६७७	२२३२९	२०२६६	२०४१२	३०९०२	२८६८०	२३२६६	३१७९६	२०६६५	२३१६०
८	रुपन्देही	१३०५५	८१३८	१६६८९६	१५५०३९	५५४६३	५०५७८	५७६४८	६०७५३	६५८०४	६३९३४	४३३३३	५००१२	५४६४५	५५०४४
९	कपिलवस्तु	१००१४	६४३५	१३९८००	१२२६६९	३८२२७	३८७४७	४३८४०	४५६६०	५८१८६	५४३८५	३८७३६	३१८२९	३१५८८	४०६०५
१०	दाङ	९००६	८२२१	११३२२३	१२५९३३	४५४०२	४०३४२	३५३०७	४३०३५	५२५७४	६४५४९	२११४८	३०८९३	२४५५२	२३५३१
११	बाँके	९९१४	८८९१	८३४२६	७६२३९	३३९८८	३०९५९	२८२२४	२९३०१	३२९८२	३२२१७	२५६०१	३२२९८	२३८८१	२२९९०
१२	बर्दिया	८५४१	१०००९	९५६८२	१११२९८	२९४०९	२९०२४	२७६२२	३२६८६	३६८५०	४७४३६	२९६४७	४१३३५	१८३५९	१७६१०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१४ जिल्ला अनुसार कृषि चलनमा परिवारमुली र कृषि चलन को स्थिति

लुम्बिनी प्रदेशमा मुख्य कृषक आफै परिवारमुली भएको संख्या ६,९५,३७५ र परिवारमुली अन्य भएको संख्या ६९,७१७ रहेको छ । यस प्रदेशमा एक-चलन परिवार संख्या ७,४६,९०० , बहु-चलन परिवार संख्या १५,४७० र साझा-चलन परिवार संख्या २,७२२ रहेको छ ।

तालिका १२५ : जिल्ला अनुसार कृषि चलनमा परिवारमूली र कृषि चलनको स्थिति

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	परिवारमूली		कृषि चलनको स्थिति		
			मुख्य कृषक आफै परिवारमूली	परिवारमूली अन्य व्यक्ति	एक-चलन परिवार	बहु-चलन परिवार	साझा-चलन परिवार
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	६९५३७५	६९७१७	७४६९००	१५४७०	२७२२
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	१०४२०	१४२५	११६१३	२१८	१४
२	रोल्पा	४६८४२	४३२२३	३६१९	४५६३६	११४६	६०
३	प्यूठान	५०७१७	४४८६५	५८५२	५०४३०	२२७	६०
४	गुल्मी	५५९११	५०३२५	५५८६	५५१७३	७०५	३३
५	अर्घाखाँची	४२४१८	३७५०८	४९१०	४१६००	८१८	०
६	पाल्पा	४९७४२	४३२४६	६४९७	४९१९०	४०७	१४६
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	४९४६२	५६३६	५३३०१	१५१२	२८५
८	रुपन्देही	११७३३३	१०५३८३	११९५०	११३६२६	२३७५	१३३२
९	कपिलवस्तु	८४६७५	७९५४५	५१३०	८२७३१	१७५४	१९०
१०	दाङ	१०१८८०	९३४७८	८४०१	१००४८१	१२५९	१४०
११	बाँके	६७८८५	६२२८१	५६०४	६३६४८	४०८१	१५७
१२	बर्दिया	८०७४४	७५६३९	५१०६	७९४७०	९६७	३०७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१५ जिल्ला तथा कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/ क्रियाकलाप अनुसार कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा खाद्यान्न बाली उत्पादनमा सबैभन्दा बढी कृषक परिवार संख्या ७,०७,३६५ भएको देखिएको छ । दोस्रो बढी कृषक परिवार संख्या ३१,७५६ तरकारी बाली उत्पादनमा छ भने तेस्रो बढी कृषक परिवार १७,२२६ पशुपालनमा भएको पाइएको छ । त्यसैगरी सबैभन्दा कम कृषक परिवार संख्या १,५२१ नगदे बाली उत्पादनमा भएको देखिएको छ । दोस्रो कम कृषक संख्या १,८८७ फलफूल बालीमा भएको देखिएको छ ।

तालिका १२६ : जिल्ला तथा कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/ क्रियाकलाप अनुसार कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/ क्रियाकलाप अनुसार कृषक परिवार संख्या					
			खाद्यान्न बाली	तरकारी बाली	फलफूल बाली	नगदे बाली	पशुपालन	पन्छीपालन
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	७०७३६६	३१७५६	१८८७	१५२१	१७२२६	३२४८
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	११६१०	१३०	२१	०	७७	०
२	रोल्पा	४६८४२	४४६७१	१६६१	१४८	१२	२२४	३६
३	प्यूठान	५०७१७	४८८९४	९०१	३२	२०	७४१	८९
४	गुल्मी	५५९११	५१२३०	१३९७	२४०	४१	२६२७	२३१
५	अर्घाखाँची	४२४१८	३९४४१	६२६	२७३	१६	१६९६	१७३

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि चलनको प्रमुख उत्पादन/ क्रियाकलाप अनुसार कृषक परिवार संख्या						
			खाद्यान्न बाली	तरकारी बाली	फलफूल बाली	नगदे बाली	पशुपालन	पन्छीपालन	अन्य
६	पाल्पा	४९७४२	४४८३६	२५२६	३८६	१०१	१६१९	१६१	११३
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	५१०३०	१७९९	१३८	११८३	७४८	९८	१०१
८	रुपन्देही	११७३३३	१०८१६०	५४५६	२८०	०	२१६७	७०३	५६७
९	कपिलवस्तु	८४६७५	८१२९८	१७८४	८४	१८	१००३	२११	२७७
१०	दाङ	१०१८८०	९१३४७	५७८२	१४०	१००	३२०२	१०८६	२२३
११	बाँके	६७८८५	५९८७३	५९५६	५६	०	१६२१	२८४	९६
१२	बर्दिया	८०७४४	७४९७५	३७३९	८८	३०	१५०१	१७६	२३६

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१६ कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोग अनुसार कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी प्रदेशमा ७,६५,०९२ कृषक परिवार रहेका छन्। जसमध्ये सबैभन्दा धेरै (५,३३,०७५) ले आफ्नो उत्पादनको सबै घरायसी उपभोग गर्दछन्। त्यसपछि मुख्य घरायसी उपभोग र केही बिक्री गर्ने कृषक परिवारको संख्या २,०४,०५९ रहेको छ। त्यसैगरी मुख्य बिक्री र केही घरायसी उपभोग गर्ने कृषक परिवारको संख्या २५,२२१ र सबै बिक्री गर्ने कृषक परिवारको संख्या २,७३७ रहेको छ।

तालिका १२७ : जिल्ला तथा कृषि चलनबाट भएको प्रमुख उत्पादनको मुख्य प्रयोग अनुसार कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि उत्पादनको मुख्य प्रयोगअनुसार कृषक परिवार संख्या			
			सबै घरायसी उपभोग	मुख्य घरायसी उपभोग र केही बिक्री	मुख्य बिक्री र केही घरायसी उपभोग	सबै बिक्री
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	५३३०७५	२०४०५९	२५२२१	२७३७
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	१०५५२	११५७	७८	५८
२	रोल्पा	४६८४२	३८९१४	६५३६	१३५२	४०
३	प्यूठान	५०७१७	४५५२४	४७२१	४५१	२१
४	गुल्मी	५५९११	४२१८२	११९७९	१६७९	७१
५	अर्घाखाँची	४२४१८	३३७८७	६२२०	१६२३	७८८
६	पाल्पा	४९७४२	२९०९१	१८४७७	२०५४	१२०
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	३५१५५	१७३८७	२२८६	२७०
८	रुपन्देही	११७३३३	७३१०४	३९२२६	४६७०	३३४
९	कपिलवस्तु	८४६७५	५२०३१	२८९९०	३४९५	१५९
१०	दाङ	१०१८८०	७०८७१	२६९६०	३५५३	४९६
११	बाँके	६७८८५	५०४२९	१५६०१	१६२२	२३३
१२	बर्दिया	८०७४४	५१४३६	२६८०४	२३५८	१४७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१७ कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत र खाना पुग्ने/नपुग्ने अवधिअनुसार कृषक परिवार संख्या

तालिका १२८: जिल्ला अनुसार कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत, आफ्नै कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र वर्षभरि परिवारलाई खाना नपुग्ने कृषि चलनको अवस्था तथा परिवारलाई खाना नपुग्ने अवधिअनुसार कृषक परिवार संख्या

क्र.सं.	क्षेत्र	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषक परिवारको आम्दानीको मुख्य स्रोत		कृषि उत्पादनबाट भएको आम्दानीले मात्र वर्षभरि परिवारलाई खाना नपुग्ने कृषक परिवार संख्या	परिवारलाई खान नपुग्ने अवधिअनुसार कृषक परिवार संख्या			
			कृषि	गैर कृषि		१ देखि ३ महिना	४ देखि ६ महिना	७ देखि ९ महिना	१० देखि १२ महिना
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	५०७४८८	२५७६०४	३९०४७४	९७३४२	१७५३५४	८५५२४	३२२५३
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	९७६९	२०७६	७४४६	२८४१	३८७२	६८९	४४
२	रोल्पा	४६८४२	३७०८५	९७५८	३५८५०	७७२६	२१७८५	५८१८	५२०
३	प्यूठान	५०७१७	३०८३४	१९८८३	४२३४७	६११७	२१२२२	१२१०६	२९०२
४	गुल्मी	५५९११	३२६१३	२३२९८	४५५५७	८२६९	२४३९९	१०६८०	२२०९
५	अर्घाखाँची	४२४१८	१६८६३	२५५५५	३६२१८	४२४७	१५५४७	१३३०९	३११५
६	पाल्पा	४९७४२	३६१७९	१३५६३	२३३०४	१४६७७	६८९५	१५९५	१३६
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	३६८५२	१८२४७	१९४२१	६२१८	८१२३	२७९९	२२८१
८	रुपन्देही	११७३३३	७५४४९	४१८८४	३७४५७	१२३९६	१३८३३	७१५०	४०७९
९	कपिलवस्तु	८४६७५	६५०३६	१९६३९	३४९९३	११३३४	१५५८१	६०५७	२०२१
१०	दाङ	१०१८८०	६१८२८	४००५२	५०११४	९७८५	२०९४७	१३०४४	६३३८
११	बाँके	६७८८५	४६४४८	२१४३८	२९८०१	८१२८	१०६६१	६४७५	४५३७
१२	बर्दिया	८०७४४	५८५३४	२२२११	२७९६६	५६०६	१२४८८	५८०१	४०७०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१८ जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

तालिका १२९: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

देश/प्रदेश/जिल्ला	खाद्यान्न बाली		कोसे वा दाल बाली		कन्दमूल बाली	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
नेपाल	३,८७३,८५४	२,५८६,१८३.०	१,८२३,९१०	१९९,८४४.८	१,८९५,३७६	१०४,७३७.०
लुम्बिनी	७३९,४९६	५११,१७८.०	३८८,६१६	४४,९६५.४	४००,३७५	१५,०५७.६
रुकुम-पूर्व	११,६६०	३,८२२.७	८,४३५	३४३.०	७,६८८	४३५.५
रोल्पा	४६,३८०	२३,२७५.८	२७,०५९	१,९२१.९	२२,०७५	१,५८२.४
प्यूठान	५०,२१२	२१,२९०.५	२२,६९२	१,०३७.८	२४,९५४	७११.३
गुल्मी	५४,८९८	२२,८७७.०	३४,२८४	२,५०४.०	३०,२८२	१,२७८.९
अर्घाखाँची	४१,९४०	१५,७३७.६	३१,३४३	१,०८७.०	२७,९७९	६०९.३

देश/प्रदेश/जिल्ला	खाद्यान्न बाली		कोसेवा दाल बाली		कन्दमूल बाली	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
पाल्पा	४८,८३९	२२,०२६.२	४०,७०१	३,५८७.४	३८,९८१	१,४३४.७
नवलपरासी-पश्चिम	५२,१८७	३८,४०४.५	२३,३८२	२,९२६.७	१९,७९९	६४१.०
रुपन्देही	११२,५७४	१०१,४४५.५	३२,९९७	२,९९३.५	४६,४२५	१,६१२.१
कपिलवस्तु	८२,४७६	९३,९०३.०	३४,८०४	५,३२०.८	४६,७१६	२,०६७.६
दाङ	९८,०००	५३,७०७.०	६२,२५६	९,९९५.०	६०,६१९	२,०६९.३
बाँके	६३,२४६	५०,५३५.७	३१,६४५	७,२४७.९	२४,४०६	१,०२१.०
बर्दिया	७७,०८३	६४,१५२.६	३९,०१८	६,०००.४	५०,४५१	१,५९४.४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १३०: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

देश/प्रदेश/जिल्ला	तेलहन बाली		नगदे बाली		मसला बाली	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
नेपाल	१,२१९,३५६	१८०,१४१.१	११९,८८०	४४,६०९.३	१,८२४,०९४	५६,८९३.५
लुम्बिनी	३८२,४२९	५७,७९८.५	११,५४१	२,९२९.३	३२७,११९	१०,१०४.९
रुकुम-पूर्व	२,४१६	१८१.१	९०	२.८	६,५०४	१६१.४
रोल्पा	१४,६२४	१,१२४.९	२३८	९.४	१४,७३९	७८३.२
प्यूठान	१९,२५३	२,१८९.४	११३	२.७	१९,९३२	५१८.१
गुल्मी	२५,१०९	२,६३३.७	९६३	८२.५	२७,६१७	९३९.४
अर्घाखाँची	२९,९६१	२,६३३.६	४७६	५.५	२६,९५८	६८२.६
पाल्पा	२५,७९४	२,९८८.८	१,९२९	२६.०	४२,७८८	१,६९६.४
नवलपरासी-पश्चिम	३१,२८३	६,२२८.६	४,९३२	२,३०४.५	१४,७१५	२९७.०
रुपन्देही	५६,६२५	८,७२२.६	३५०	१०.०	२८,१००	६४०.१
कपिलवस्तु	४५,०२२	७,२३९.४	१,२१२	४४७.२	२५,०५९	९१८.२
दाङ	६७,०४९	११,८७१.०	९४४	२३.८	५०,९१६	१,५०७.१
बाँके	२०,७६९	३,९१४.३	२३१	४.२	२४,४२४	६४८.८
बर्दिया	४४,५२५	८,०७१.१	६२	२.८	४५,३६८	१,३१२.६

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १३१: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

देश/प्रदेश/जिल्ला	तरकारी बाली		घाँस बाली		अन्य स्थायी बाली	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
नेपाल	१,९७७,५७१	१०७,७३३.८	१७६,४४०	१६,४३६.३	२८,२१४	२,२२६.२
लुम्बिनी	३६३,१२९	१६,५८७.८	४४,११३	४,३४२.४	३,५५१	२७०.५
रुकुम-पूर्व	६,३६२	१३७.३	१०	०.०	-	-
रोल्पा	१४,५९७	८२७.८	१,३७०	९१.२	९७	८.१

देश/प्रदेश/जिल्ला	तरकारी बाली		घाँस बाली		अन्य स्थायी बाली	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
प्यूठान	१५,५६१	३७९.४	२५६	१७.५	५१	१.६
गुल्मी	३०,५६२	१,०७०.५	१६,०३४	१,५८२.१	३७६	२८.५
अर्घाखाँची	२३,२९७	७०८.८	४,३२४	५८४.३	३२८	२५.४
पाल्पा	४६,२३०	३,०४८.२	४,६८१	३०७.४	९१५	२९.९
नवलपरासी-पश्चिम	२०,६४७	७९२.७	१,४३३	१५३.७	१७०	१४.४
रुपन्देही	३५,५२५	२,५२४.९	४,५१६	५००.०	५०६	५९.३
कपिलवस्तु	२४,१७३	९७८.०	१,५३८	१४१.२	१७३	३०.४
दाङ	६१,०१०	२,६७६.१	५,००९	६३४.५	४०७	३५.८
बाँके	२९,९६२	१,५३९.२	१,७०९	१४७.८	१११	१४.६
बर्दिया	५५,२०३	१,९०४.९	३,२३४	१८२.६	४१५	२२.४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १३२: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	चैते धान		बर्षे धान		घैया/सुख्खा धान		गहुँ	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	२१,९३३	४,७६८.३	५१५,६७५	२४२,९४८.८	७,६८८	१,२६६.८	४९५,१३७	१६८,८२६.१
रुकुम-पूर्व	३४	२.३	६१८	६६.७	३०	२.६	८,५१४	१,१२१.३
रोल्पा	७५७	७७.७	६,९७१	१,१०२.८	६४९	६७.६	३९,८३८	७,५७५.३
प्यूठान	९६६	१३०.०	१८,११६	३,१५९.३	४७८	४२.६	३८,३८९	६,७८९.७
गुल्मी	२,४४०	४५०.२	१५,८९२	४,०४५.५	५०३	४९.१	१८,८५६	२,५२७.१
अर्घाखाँची	८२८	१४४.३	११,७५६	२,९७९.२	४५४	६८.३	३२,३९०	४,०८५.१
पाल्पा	२,३८१	४१६.९	२३,९९६	६,२११.२	४०१	४०.२	१९,०४९	२,९२०.७
नवलपरासी-पश्चिम	१,१८७	२८५.९	५०,९३३	२३,१८६.९	४८६	६१.७	३६,२३४	१३,६४२.२
रुपन्देही	२,९३४	६८८.९	१०९,५७०	५६,१२०.२	१,११०	२४०.०	८८,४९६	४०,९७३.५
कपिलवस्तु	१,६३८	३८८.८	८०,५८९	५३,४०४.२	१,१२३	१७६.६	६७,८३८	३७,८८५.७
दाङ	१,६४५	३२५.४	६४,६०५	२६,३६५.६	१,१२८	१६७.२	४७,८१३	११,४९९.७
बाँके	२,८४६	८६७.४	५९,२२१	२७,८२४.६	५८७	२०६.४	४६,६२६	१८,३५५.९
बर्दिया	४,२७७	९९०.४	७३,४०५	३८,४८२.७	७४१	१४४.६	५१,६९४	२१,४५०.१

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १३३: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	हिउँदे मकै		बखै मकै		वसन्ते मकै	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	९६,४९७	१३,०३८.६	३५०,०९४	६२,५५३.२	२३,७२०	२,१८७.३
रुकुम-पूर्व	१६१	१५.२	११,५५१	२,१०६.८	८८	११.०
रोल्पा	१,५७६	३४५.८	४५,०९४	१०,१६७.२	२४३	४३.२
प्यूठान	३,०१९	४१७.९	४६,४१४	८,२६३.०	१५७	२३.१
गुल्मी	६,१६२	१,०९९.३	४८,८४२	९,९१७.७	६२७	८६.६
अर्घाखाँची	५,८९२	८१८.८	३६,५८७	६,१०३.१	२०९	२५.८
पाल्पा	९,३२६	१,९७२.०	४२,२२५	८,८१०.५	१६१	२२.२
नवलपरासी-पश्चिम	४,३८६	५३२.०	४,३६८	४४०.३	२,४५३	२२१.१
रुपन्देही	१४,८५३	१,९५१.४	६,४११	६०२.३	९,८१०	७९७.२
कपिलवस्तु	१०,५४८	८९६.७	९,०२३	८७५.३	१,७८४	२२१.४
दाङ	१३,२८५	२,४०१.२	७३,२३१	१२,२३८.६	१,६८३	१०१.७
बाँके	११,१८१	९९६.२	१३,५४३	१,९०५.२	३,०९९	३००.५
बर्दिया	१६,१०८	१,५९१.९	१२,८०६	१,१२३.०	३,४०७	३३३.६

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १३४: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	कोदो		जौ		फापर		अन्य खाद्यान्न	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	६४,५००	७,३०५.६	८१,५३३	७,५६७.२	८,५७७	६१६.१	१,६०२	१००.२
रुकुम-पूर्व	७७६	३५.७	४,५०८	४३१.७	५४५	२९.०	२०	०.३
रोल्पा	६,८४९	८३४.४	२४,१८३	३,००१.९	६४२	४८.६	२६५	११.३
प्यूठान	११,४९९	१,२३५.१	१३,४६२	१,१४१.८	९४७	८६.३	८०	१.६
गुल्मी	२६,०३५	३,८०८.९	८,०६०	७८०.२	१,४८८	९९.६	१०४	१२.९
अर्घाखाँची	३,५२३	२०९.३	२०,२४७	१,२५५.१	१,४८४	४६.०	५८	२.७
पाल्पा	१५,१३६	१,१००.९	५,०२७	३६९.४	२,६४७	१५७.६	१७०	४.६
नवलपरासी-पश्चिम	२६	४.५	१७	०.६	१८८	२१.५	८४	७.७
रुपन्देही	१९०	३३.५	१४२	६.९	१०१	९.८	३२६	२१.७
कपिलवस्तु	१०४	११.०	७२	१४.३	१४८	२१.९	१४९	७.१
दाङ	२७३	१९.८	५,५७३	५५१.३	२०२	३१.७	१५३	४.७
बाँके	५४	८.१	८२	७.१	१३३	५७.२	१०९	७.१
बर्दिया	३६	४.४	१६०	६.९	५३	६.७	८६	१८.४

तालिका १३५: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	भटमास		मास		अरहर		खेसरी	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	३४,७८९	१,४६५.८	१३,१५५	८२१.८	१२,३५५	१,४४८.८	२,५४२	२५५.२
रुकुम-पूर्व	४,६०५	११०.६	२५७	५.०	३१	०.४	२५	०.५
रोल्पा	१४,१४०	७६.४	१,४१०	५८.३	१३६	३.५	४५	१.७
प्यूठान	३,०३९	८३.९	९२०	४९.८	७३	२.०	-	-
गुल्मी	२,९८६	१०९.४	३८३	१२.८	१०७	४.९	४९	३.२
अर्घाखाँची	१,९५२	४१.७	६५४	२३.४	१८१	२.८	१६	०.०
पाल्पा	७,०८९	३२४.३	२,९३३	१११.०	४६५	२७.२	८३	४.२
नवलपरासी-पश्चिम	११	२.८	१८९	१४.७	२३३	१३.७	६२२	७२.७
रुपन्देही	७८	१०.९	५४७	३१.३	१,९६९	७२.२	६२१	५०.६
कपिलवस्तु	१९५	१७.८	२,५९४	१९९.६	२,२५३	२०६.०	६२६	८६.५
दाङ	४३१	१३.६	७२०	४८.१	१,११७	१७३.३	१०१	५.८
बाँके	११२	१६.१	८५४	१०२.१	४,५१५	६६७.७	१०७	१४.६
बर्दिया	१५०	१८.४	१,६९४	१६५.७	१,२७५	२७५.०	२४८	१५.४

तालिका १३६: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	मसुरो		चना		मटर		मुंग	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	१५६,७९५	२३,२१५.५	४५,२६७	३,४५९.९	११७,६८०	६,८८८.३	२,३९७	१७६.३
रुकुम-पूर्व	१,३३७	३३.०	१९२	३.४	८३७	११.४	१०	०.८
रोल्पा	१,०९५	६३.९	७०४	२५.१	२,७१५	७९.६	२७	०.९
प्यूठान	१,६९६	७५.७	१,४५१	६९.२	६,०९३	१५९.६	१९	०.३
गुल्मी	४,००६	२२८.३	१,८२३	७२.४	१६,१९१	९५२.३	५९	८.२
अर्घाखाँची	२,४९५	७६.१	१,९८७	३८.९	११,१०४	२३७.०	-	-
पाल्पा	४,४८३	३२४.५	२,४९४	१५८.३	१४,०३७	६०३.२	८९६	३०.२
नवलपरासी-पश्चिम	१८,३४७	२,१०५.९	५६१	७२.३	६,५६४	४७१.३	७०	३.६

क्षेत्र	मसुरो		चना		मटर		मुंग	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
रुपन्देही	१६,५२२	१,७४३.१	१,०८७	५७.२	११,८५३	६९६.६	४०६	२१.६
कपिलवस्तु	१७,९७०	२,५४१.८	२,०५१	१९९.०	२०,१२३	१,८५९.७	५०८	६८.५
दाङ	३९,६११	७,७०२.४	१३,९७४	७५८.३	१५,२००	७१०.६	११७	२१.१
बाँके	२३,२१०	४,३६७.७	९,४८२	१,१९५.३	५,५३१	६८४.१	१६८	१३.६
बर्दिया	२६,०२३	३,९५३.०	९,४६१	८१०.४	७,४३१	४२२.९	११७	७.३

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १३७: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	गहत		बोडी		सिमी		अन्य गेडागुडी	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	९,२१९	५८५.६	१४१,२३९	२,९१०.०	१३०,४४७	२,८९२.२	१७,७४५	८४६.०
रुकुम-पूर्व	३८	०.६	१,५२३	१५.०	६,७५८	१५८.३	३७९	३.९
रोल्पा	१४९	५.८	६,९६०	१३९.९	२२,६५८	८१०.९	२९१	१६.०
प्यूठान	१,२२९	१४६.८	१४,३३३	२७७.५	१२,२६४	१६२.७	१३७	१०.५
गुल्मी	९९७	५०.६	१३,७९९	४२७.०	२३,२००	४८९.५	२,७३५	१४५.३
अर्घाखाँची	२,०१०	१२६.४	२२,९६१	२८३.६	२१,०८६	२४८.५	३०८	८.६
पाल्पा	३,७४५	१३९.२	३०,९००	९३९.१	२४,७०९	७४२.३	६,८८७	१८३.९
नवलपरासी-पश्चिम	१२०	१३.२	१,६०७	३५.०	५५३	६.०	१,६००	११५.४
रुपन्देही	२९७	२८.९	७,६८६	१६५.८	२,६६८	५९.७	१,१०७	५५.४
कपिलवस्तु	१२१	१०.२	२,१३०	४६.३	१,१६८	२०.२	१,११६	६५.१
दाङ	२८५	२३.९	२३,५३८	३५८.८	१०,५२६	१३०.६	८३९	४८.४
बाँके	४६	८.२	५,६०५	८३.६	१,८४८	२७.९	७७८	६६.८
बर्दिया	१८१	३१.८	१०,२७७	१३८.३	३,००९	३५.५	१,५६८	१२६.७

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १३८: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	हिउँदै आलु		वर्षे आलु		सखरखण्ड		गाभा/पिडालु	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	३२९,७९७	१०,९१८.२	६०,३३०	३,०७०.७	२,९३१	११५.०	४३,६९३	७९५.८

क्षेत्र	हिउँदै आलु		वर्षे आलु		सखरखण्ड		गाभा/पिडालु	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
रुकुम-पूर्व	१,३८३	४२.०	६,११०	३७१.३	१२३	१.८	१,२११	१७.९
रोल्पा	१०,८९४	६५२.२	१०,०८७	७७४.८	११६	५.६	३,९१९	११६.७
प्यूठान	२०,४६२	५१२.४	३,६३४	१४९.५	१०	०.१	२,२८२	४४.१
गुल्मी	२३,८७५	८३३.३	६,२७३	३७७.०	४४३	९.३	१,८४३	४१.१
अर्घाखाँची	२३,५७१	४७१.१	३,६६८	८८.२	११५	१.१	३,४०४	४५.३
पाल्पा	३०,७९५	९१९.३	४,२५९	१५२.२	९११	१०.६	१८,०१०	३२०.३
नवलपरासी-पश्चिम	१६,७८८	५१२.३	२,८२३	११२.४	९५	५.७	२०५	१.३
रुपन्देही	४१,२१४	१,३७०.५	४,७५७	१८४.५	२३३	५.७	४१८	२६.०
कपिलवस्तु	४०,८५७	१,७५५.२	६,००५	३१०.४	१०४	२३.६	४५७	५.४
दाङ	५१,१२०	१,५९७.४	७,१५७	२७७.५	४९९	३९.३	९,२३४	१४४.८
बाँके	२१,८९६	८६५.९	२,१६१	११७.१	१६४	९.४	१,७६७	२६.१
बर्दिया	४६,९४२	१,४२६.७	३,३९५	१५५.९	११९	२.९	९४४	६.८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १३९ : जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	तरुल/कन्दमूल		अन्य कन्दमूल		तोरी		बदाम	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	६,०७६	१०१.१	१,५५९	५६.७	३७४,७७५	५५,०२४.८	६,१७९	५३६.०
रुकुम-पूर्व	१४९	२.२	२२	०.४	२,३२५	१७२.३	२५८	८.८
रोल्पा	१,१६२	३०.३	६६	२.८	१४,३९७	१,१०४.४	३२८	१०.९
प्यूठान	१३५	२.३	६२	२.८	१९,०२७	२,१६२.६	१८२	१०.६
गुल्मी	७१९	१२.५	१२७	५.७	२४,९७३	२,६२३.४	७३	१.३
अर्घाखाँची	५८७	३.५	१३	०.०	२९,८५०	२,६१०.६	-	-
पाल्पा	२,१८३	२६.४	१५२	५.९	२५,२४५	२,८९५.५	१४३	९.२
नवलपरासी-पश्चिम	६३	२.८	११४	६.६	३०,५८३	६,०३१.६	७०९	१२१.३
रुपन्देही	२७३	६.६	३००	१८.८	५५,४९१	८,३२९.४	१,२२५	९६.४
कपिलवस्तु	१२१	७.२	७९	५.९	४४,१२६	६,८५०.०	४५४	२९.८
दाङ	४८५	४.७	४४१	५.७	६६,०१०	११,३३२.५	१,३९६	६९.१
बाँके	१२०	१.४	११४	१.१	१९,०१९	३,१८०.८	८८२	१११.१

क्षेत्र	तरुल/कन्दमूल		अन्य कन्दमूल		तोरी		बदाम	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
बर्दिया	८०	१.२	६८	१.०	४३,७३०	७,७३१.७	५२९	६७.५

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १४०: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	आलस		तील		झुसे तिल/फिलिंगे		अन्य तेलहन	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	७,८५५	९६७.०	४,६६३	७४७.२	६१०	२७.३	४,२५८	४९६.३
रुकुम-पूर्व	-		८	०.१	-		-	
रोल्पा	३४	१.०	२८	१.७	१३	०.४	१३९	६.४
प्यूठान	२९	०.२	२०	३.३	५७	८.०	१०६	४.६
गुल्मी	५८	२.०	४१	०.१	३४	०.४	१७७	६.५
अर्घाखाँची	२५७	१८.५	-		९०	१.७	३०	२.८
पाल्पा	६२१	४२.६	५४८	१९.६	२३४	९.८	२९१	१२.१
नवलपरासी-पश्चिम	४७२	५१.८	१५०	१२.९	१८	०.०	१८९	११.०
रूपन्देही	१,७४१	२००.३	४२९	६३.०	३६	२.७	३८३	३०.८
कपिलवस्तु	२,०५१	२५६.५	४८२	३२.१	-		९४६	७१.०
दाङ	१,३३९	१९४.१	७७५	४६.०	४६	०.३	१,३११	२२९.१
बाँके	५२४	८२.७	१,६७६	४७८.४	५२	१.७	३६२	५९.६
बर्दिया	७२८	११७.२	५०६	९०.०	३१	२.२	३२३	६२.५

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १४१: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	उखु		पटुवा (Jute)		सुर्ती/तम्बाखु		अन्य नगदे बाली	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	१०,९९०	२,८९५.३	२४९	११.३	१८६	३.१	२०५	११.६
रुकुम-पूर्व	४५	०.४	-		-		४५	२.४
रोल्पा	१७१	३.४	३८	५.१	१९	०.२	२०	०.७
प्यूठान	७०	१.८	-		२६	०.४	१६	०.४

क्षेत्र	उखु		पटुवा (Jute)		सुर्ती/तम्बाखु		अन्य नगदे बाली	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
गुल्मी	९४२	८२.४	-		२१	०.१	-	
अर्घाखाँची	४४५	५.४	१६	०.०	१६	०.१	१६	०.०
पाल्पा	१,८६९	२४.४	३४	०.१	२२	०.२	२९	१.२
नवलपरासी-पश्चिम	४,८७१	२,३००.४	६१	२.८	१२	०.२	१५	१.१
रुपन्देही	३३७	८.५	२५	१.५	-		-	
कपिलवस्तु	१,१८९	४४७.१	२३	०.१	-		-	
दाङ	८४३	१७.०	-		५२	१.२	४९	५.६
बाँके	१६०	१.७	५२	१.७	१९	०.७	-	
बर्दिया	४८	२.८	-		-		१४	०.०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १४२: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	खुर्सानी		प्याज		लसुन		अदुवा	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	११९,४६७	१,४१४.५	२२०,६४०	२,७८३.४	२१८,९५५	२,७९१.९	५०,१७२	८९७.९
रुकुम-पूर्व	३,५४०	३५.५	४,०२०	४३.१	४,८४२	६२.७	२२१	२.२
रोल्पा	३,६६७	९६.१	८,८०९	२१०.५	८,४९९	३०३.६	१,९४०	७२.५
प्यूठान	५,५१५	५०.९	१५,६५०	१६१.४	११,७८५	१११.९	३,७९९	१००.८
गुल्मी	११,९६४	१२३.६	१९,१८५	२३७.५	१९,६२९	२५७.२	७,३७०	१२५.९
अर्घाखाँची	७,८६१	४६.३	२०,५८५	१८१.३	२१,४४५	१८३.७	७,८८३	९८.०
पाल्पा	२४,१२०	२६७.९	२९,३३६	२८४.६	३०,७६३	२८७.५	२०,९९२	३६८.१
नवलपरासी-पश्चिम	४,५३७	४८.७	९,७०७	७२.४	९,२८९	९०.१	२३५	६.०
रुपन्देही	९,०५०	१२८.०	१९,३७३	२३०.१	१७,४३४	१४७.८	३३२	८.२
कपिलवस्तु	७,६५९	५८.३	१८,०८४	२९३.४	१६,१९१	१९१.९	२४२	१.०
दाङ	१६,२५३	१९०.७	३६,२३४	५३५.४	३२,७४२	४२३.४	६,५२३	१०८.२
बाँके	८,५५३	११७.९	१५,५३२	२६३.०	१५,५९३	१७६.५	१९७	१.१
बर्दिया	१६,७४८	२५०.७	२४,१२५	२७०.६	३०,७४१	५५५.६	४३८	६.०

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १४३ : जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	बेसार		घनियाँको गोडा		अन्य मसाला	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	६८,९४३	१,२२२.४	६०,२८८	८२९.३	४,१४१	१६५.३
रुकुम-पूर्व	४२९	७.२	२,०२१	९.७	१२४	०.९
रोल्पा	२,६८९	८०.०	१,२६५	१४.६	१२९	६.०
प्यूठान	३,६७७	८२.२	१,३४५	८.३	१२४	२.६
गुल्मी	९,०६१	१७५.८	२,६२०	१६.०	२७८	३.६
अर्घाखाँची	१०,३५४	१६१.२	३,३०९	१०.५	१५७	१.५
पाल्पा	२०,५७१	३५६.१	९,६८७	१२८.३	४०६	३.९
नवलपरासी-पश्चिम	७१०	३५.२	१,९२३	४३.४	१२२	१.२
रुपन्देही	२,०६०	२३.५	४,०७४	९४.८	२४३	७.७
कपिलवस्तु	२,१७२	३८.७	६,९२८	२८२.२	१३८	५२.६
दाङ	१२,०८३	१७५.२	९,३३६	६४.३	१,३१३	९.९
बाँके	३,११४	४२.१	५,४३९	३९.२	२०२	९.०
बर्दिया	२,०२५	४५.२	१२,३४२	११८.०	९०४	६६.४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १४४: जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	फूलगोभी		बन्दागोभी		टमाटर	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	१४८,१४८	२,२२८.०	११०,८६२	१,३८६.०	८०,६२३	१,४४६.७
रुकुम-पूर्व	७३६	७.४	१,०८०	११.४	५००	८.५
रोल्पा	३,२९६	११४.१	३,०५३	१५५.०	२,९४३	१९८.५
प्यूठान	३,४६७	३४.७	८,१४४	८३.४	१,९४२	४८.७
गुल्मी	१०,३६३	१८१.३	१०,५६०	१५८.६	४,०५६	९२.७
अर्घाखाँची	१०,०४४	८८.४	९,७०१	८८.०	४,२१८	५७.२
पाल्पा	२१,७५०	२४६.८	२०,२१४	१७५.३	१४,५८३	१५९.८
नवलपरासी-पश्चिम	६,६५५	१०३.३	३,३३९	६१.४	३,६०९	५२.३
रुपन्देही	१२,१४४	४०८.४	५,४७८	१११.१	८,४९७	२४२.०
कपिलवस्तु	११,८१८	१९९.९	७,२८०	७३.४	७,२३३	५५.१
दाङ	२२,८७५	२८६.६	१७,०२७	२००.५	१३,६०८	२९६.९
बाँके	११,०४३	२३२.५	६,९२८	१५०.५	७,९२४	१३५.०
बर्दिया	३३,९५६	३२४.८	१८,०५८	११७.४	११,५१०	१००.१

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

तालिका १४५ : जिल्ला अनुसार विभिन्न अस्थायी बालीले ढाकेको क्षेत्रफल र कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	अन्य तरकारीहरू		घाँस बाली (Grass Crops)		अन्य अस्थायी बाली	
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
लुम्बिनी	३२२,२०१	११,५२७.१	४४,११३	४,३४२.४	३,५५१	२७०.५
रुकुम-पूर्व	६,१८१	११०.१	१०	०.०	-	
रोल्पा	११,५४२	३६०.२	१,३७०	९१.२	९७	८.१
प्यूठान	९,५३२	२१२.७	२५६	१७.५	५१	१.६
गुल्मी	२५,२८०	६३८.०	१६,०३४	१,५८२.१	३७६	२८.५
अर्घाखाँची	१८,४१२	४७५.२	४,३२४	५८४.३	३२८	२५.४
पाल्पा	४४,७६९	२,४६६.४	४,६८१	३०७.४	९१५	२९.९
नवलपरासी-पश्चिम	१९,३८३	५७५.६	१,४३३	१५३.७	१७०	१४.४
रुपन्देही	३१,२६६	१,७६३.४	४,५१६	५००.०	५०६	५९.३
कपिलवस्तु	२०,९८६	६४९.६	१,५३८	१४१.२	१७३	३०.४
दाङ	५६,५२७	१,८९२.१	५,००९	६३४.५	४०७	३५.८
बाँके	२७,४४६	१,०२१.१	१,७०९	१४७.८	१११	१४.६
बर्दिया	५०,८७६	१,३६२.६	३,२३४	१८२.६	४१५	२२.४

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.१९ धान उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या

तालिका: १४६: धान उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	कुल		धान						
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवार संख्या	बिउ प्रयोग गर्ने			मल प्रयोग गर्ने		
				कृषक परिवार संख्या			कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय बिउ	उन्नत बिउ	हाइब्रिड बिउ	जैविक मल	रासायनिक मल	दुवै
लुम्बिनी	७६५,०९२	४२६,६१४.४	५२०,५८१	१५४,३०९	१७५,२६१	१९१,०११	७०,०१६	१९०,७५०	२५९,८१५
रुकुम-पूर्व	११,८४५	४,७६२.४	६५५	६०२	३१	२३	६३६	१०	१०
रोल्पा	४६,८४२	२३,६४०.७	७,९८६	६,१३५	६८५	१,१६५	५,४८१	८९२	१,६१३
प्यूठान	५०,७१७	२२,०७६.१	१८,९४४	१३,०५५	३,५३५	२,३५३	८,३५५	२,८३७	७,७५२
गुल्मी	५५,९११	३३,८५५.२	१६,६१८	१३,६९७	१,५१२	१,४०९	७,६०७	८२२	८,१८९
अर्घाखाँची	४२,४१८	२५,१६८.२	१२,५०९	५,६८९	१,४४७	५,३७४	४,३८६	१,०७९	७,०४५
पाल्पा	४९,७४२	२८,९५२.८	२४,३५०	१०,३०९	४,८३४	९,२०७	६,९०८	१,८६५	१५,५७८
नवलपरासी-पश्चिम	५५,०९८	३०,१२३.८	५०,९८७	९,११२	२४,१२७	१७,७४९	१,९६३	२६,९५३	२२,०७१
रुपन्देही	११७,३३३	६५,५५५.०	१०९,८३१	२०,६२८	५२,६८३	३६,५२०	१०,०८४	४३,१३०	५६,६१७
कपिलवस्तु	८४,६७५	६१,२१६.८	८०,७७७	१३,९४८	३५,३१७	३१,५१३	२,६६१	४०,३६०	३७,७५६
दाङ	१०१,८८०	४९,२७८.०	६५,०५०	१३,९६२	१०,४७३	४०,६१५	५,७५९	३६,६५०	२२,६४१
बाँके	६७,८८५	३६,८२८.३	५९,३९५	१८,५८८	१२,५१६	२८,२९१	६,८८६	१४,५२८	३७,९८१
बर्दिया	८०,७४४	४५,१५७.१	७३,४७७	२८,५८५	२८,१०१	१६,७९१	९,२८९	२१,६२४	४२,५६३

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.२० मकै उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या

तालिका: १४७: मकै उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	कुल		मकै						
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवार संख्या	बिउ प्रयोग गर्ने			मल प्रयोग गर्ने		
				कृषक परिवार संख्या			कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय बिउ	उन्नत बिउ	हाइब्रिड बिउ	जैविक मल	रासायनिक मल	दुवै
लुम्बिनी	७६५,०९२	४२६,६१४.४	४५२,२८२	३११,७७०	८१,४५५	५९,०५८	२८२,०३४	४१,४०१	१२८,८४७
रुकुम-पूर्व	११,८४५	४,७६२.४	११,५८२	११,३४०	२४२	-	११,५८२	-	-
रोल्पा	४६,८४२	२३,६४०.७	४५,८९५	४२,०८६	३,२७२	५३८	४४,०५८	१६४	१,६७२
प्यूठान	५०,७१७	२२,०७६.१	४९,०७७	३९,२४९	६,५९८	३,२३०	३९,८०५	१,०१३	८,२५९
गुल्मी	५५,९११	३३,८५५.२	५४,११५	४६,३४२	४,१६८	३,६०५	३३,२०६	२,५८१	१८,३२८
अर्घाखाँची	४२,४१८	२५,१६८.२	४१,३७६	३१,४४८	४,७९२	५,१३६	२३,५२८	१,५८४	१६,२६३
पाल्पा	४९,७४२	२८,९५२.८	४७,९८१	३९,१४३	६,०४८	२,७९०	३३,४८६	७०१	१३,७९५
नवलपरासी- पश्चिम	५५,०९८	३०,१२३.८	११,०००	६,२७३	२,९८२	१,७४५	५,७२६	१,७१९	३,५५५
रुपन्देही	११७,३३३	६५,५५५.०	३०,५७१	१२,०१४	१२,४३५	६,१२३	१४,४८७	४,६९२	११,३९३
कपिलवस्तु	८४,६७५	६१,२१६.८	२०,७१८	९,९०३	६,४२१	४,३९४	७,१७३	४,२५५	९,२९०
दाङ	१०१,८८०	४९,२७८.०	८३,७५८	४६,७६५	१६,९९२	२०,००१	४२,६३५	१३,६४३	२७,४८०
बाँके	६७,८८५	३६,८२८.३	२५,८४०	१३,०८९	५,७५२	६,९९९	१२,९३३	४,०२२	८,८८५
बर्दिया	८०,७४४	४५,१५७.१	३०,३६९	१४,११९	११,७५४	४,४९६	१३,४१६	७,०२६	९,९२८

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.२१ गहुँ उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या

तालिका १४८ : गहुँ उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	कुल		गहुँ						
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवार संख्या	बिउ प्रयोग गर्ने			मल प्रयोग गर्ने		
				कृषक परिवार संख्या			कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय बिउ	उन्नत बिउ	हाइब्रिड बिउ	जैविक मल	रासायनिक मल	दुवै
लुम्बिनी	७६५,०९२	४२६,६१४.४	४९५,१३७	२६६,९४४	१६९,८३२	५८,३६१	१७६,६२३	१६४,०६४	१५४,४५०
रुकुम-पूर्व	११,८४५	४,७६२.४	८,५१४	८,४२७	८७	-	८,५१४	-	-
रोल्पा	४६,८४२	२३,६४०.७	३९,८३८	३७,८३२	१,९६७	३९	३८,७८५	१७९	८७५
प्यूठान	५०,७१७	२२,०७६.१	३८,३८९	३२,९६१	४,८३७	५९१	२८,०१७	२,६१८	७,७५५
गुल्मी	५५,९११	३३,८५५.२	१८,८५६	१७,८२८	७१८	३१०	१४,८६६	२०१	३,७८९
अर्घाखाँची	४२,४१८	२५,१६८.२	३२,३९०	२८,९१७	२,२३८	१,२३५	२८,१७७	४०३	३,८१०
पाल्पा	४९,७४२	२८,९५२.८	१९,०४९	१५,८६८	२,८६०	३२१	१०,६६७	१,३६३	७,०१९

क्षेत्र	कुल		गहुँ						
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवार संख्या	बिउ प्रयोग गर्ने			मल प्रयोग गर्ने		
				कृषक परिवार संख्या			कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय बिउ	उन्नत बिउ	हाइब्रिड बिउ	जैविक मल	रासायनिक मल	दुवै
नवलपरासी-पश्चिम	५५,०९८	३०,१२३.८	३६,२३४	९,८४४	२१,०१४	५,३७६	२,४०९	२२,९६८	१०,८५७
रुपन्देही	११७,३३३	६५,५५५.०	८८,४९६	१८,५२५	४८,५१३	२१,४५८	११,५०४	४३,१६२	३३,८३१
कपिलवस्तु	८४,६७५	६१,२१६.८	६७,२३८	१३,६५८	४१,५५१	१२,०२९	३,८०३	३९,५३३	२३,९०१
दाङ	१०१,८८०	४९,२७८.०	४७,८१३	३१,००४	११,९२२	४,८८७	१२,५३७	१९,२०३	१६,०७२
बाँके	६७,८८५	३६,८२८.३	४६,६२६	२१,३०७	१६,८२७	८,४९२	८,७४६	१२,०९१	२५,७८९
बर्दिया	८०,७४४	४५,१५७.१	५१,६९४	३०,७७४	१७,२९६	३,६२३	८,५९९	२२,३४३	२०,७५३

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.२२ तरकारी उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या

तालिका: १४९ : तरकारी उत्पादनमा विभिन्न प्रकारको बिउ र मल प्रयोग गरेको आधारमा कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	कुल		तरकारी						
	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवार संख्या	बिउ प्रयोग गर्ने			मल प्रयोग गर्ने		
				कृषक परिवार संख्या			कृषक परिवार संख्या		
				स्थानीय बिउ	उन्नत बिउ	हाइब्रिड बिउ	जैविक मल	रासायनिक मल	दुवै
लुम्बिनी	७६५,०९२	४२६,६१४.४	३६३,१२९	१८८,७५९	१०७,९३७	६६,४३४	२७५,०१०	२५,३९८	६२,७२१
रुकुम-पूर्व	११,८४५	४,७८२.४	६,३६२	५,७५२	३४५	२६५	६,३६२	-	-
रोल्पा	४६,८४२	२३,६४०.७	१४,५९७	१०,८१४	२,४०८	१,३७६	११,७८२	४२६	२,४०९
प्यूठान	५०,७१७	२२,०७६.१	१५,५६१	१२,७६०	२,१०५	६९६	१४,६००	९३	८६८
गुल्मी	५५,९११	३३,८५५.२	३०,५६२	२२,६६०	३,३७२	४,५२९	२७,४१७	५८४	२,५६१
अर्घाखाँची	४२,४१८	२५,१६८.२	२३,२९७	१५,४७५	६,२५४	१,५६८	२२,३३९	७७	८८१
पाल्पा	४९,७४२	२८,९५२.८	४६,२३०	३१,३०५	७,११९	७,८०६	३९,२२८	३७४	६,६२७
नवलपरासी-पश्चिम	५५,०९८	३०,१२३.८	२०,६४७	७,२१९	७,१३५	६,२९३	१४,१२४	२,२५७	४,२६६
रुपन्देही	११७,३३३	६५,५५५.०	३५,५२५	९,६४३	१६,६९२	९,१९०	२०,६८४	५,७०४	९,१३७
कपिलवस्तु	८४,६७५	६१,२१६.८	२४,१७३	७,९३१	११,६७२	४,५७०	१५,६१३	२,४९८	६,०६२
दाङ	१०१,८८०	४९,२७८.०	६१,०१०	२५,६७१	१८,१३७	१७,२०२	४४,८२७	४,६३६	११,५४८
बाँके	६७,८८५	३६,८२८.३	२९,९६२	१४,५२३	६,९९७	८,४४२	२२,८८४	१,३७२	५,७०६
बर्दिया	८०,७४४	४५,१५७.१	५५,२०३	२५,००५	२५,७०१	४,४९८	३५,१७१	७,३७७	१२,६५५

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.२३ जिल्लागत रूपमा आयको मुख्य स्रोत र कृषि उत्पादनको पर्याप्तताको आधारमा कृषक परिवार संख्या

तालिका १५० : जिल्लागत रूपमा आयको मुख्य स्रोत र कृषि उत्पादनको पर्याप्तताको आधारमा कृषक परिवार संख्या

क्षेत्र	कुल	परिवारमा मुख्य आयको स्रोत		परिवारको कुल आयमा कृषि आयको प्रतिशत				कृषि उत्पादनको प्रयासता	
	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि	गैरकृषि	२५% भन्दा कम	२५%-४९%	५०%-७४%	७५%-१००%	परिवार उपभोगको लागि प्रयास	परिवार उपभोगको लागि अप्रयास
लुम्बिनी	७६५,०९२	५०७,४८८	२५७,६०४	१२६,०२८	१९३,४५१	२६३,९३९	१८१,६७४	३७४,६१९	३९०,४७४

क्षेत्र	कुल	परिवारमा मुख्य आयको स्रोत		परिवारको कुल आयमा कृषि आयको प्रतिशत				कृषि उत्पादनको प्रयासता	
	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि	गैरकृषि	२५% भन्दा कम	२५%-४९%	५०%-७४%	७५%-१००%	परिवार उपभोगको लागि प्रयास	परिवार उपभोगको लागि अप्रयास
रुकुम-पूर्व	११,८४५	९,७६९	२,०७६	८०२	३,११६	३,७९४	४,१३३	४,३९९	७,४४६
रोल्पा	४६,८४२	३७,०८५	९,७५८	४,७४४	८,६०६	२१,३४२	१२,१५०	१०,९९२	३५,८५०
प्यूठान	५०,७१७	३०,८३४	१९,८८३	८,७३८	१७,९६८	१७,०२१	६,९९०	८,३७०	४२,३४७
गुल्मी	५५,९११	३२,६१३	२३,२९८	११,५२४	२०,०२६	१६,९६१	७,४००	१०,३५५	४५,५५७
अर्घाखाँची	४२,४१८	१६,८६३	२५,५५५	१२,८३७	१४,८०५	११,१३४	३,६४१	६,२००	३६,२१८
पाल्पा	४९,७४२	३६,१७९	१३,५६३	६,१४१	१२,६६१	१८,३७५	१२,५६५	२६,४३८	२३,३०४
नवलपरासी-पश्चिम	५५,०९८	३६,८५२	१८,२४७	१०,४७६	११,८१५	१६,७९९	१६,००९	३५,६७७	१९,४२१
रुपन्देही	११७,३३३	७५,४४९	४१,८८४	१८,४६७	३०,९३९	३९,८५८	२८,०६९	७९,८७६	३७,४५७
कपिलवस्तु	८४,६७५	६५,०३६	१९,६३९	७,४४२	१६,८८१	३३,८७६	२६,४७६	४९,६८१	३४,९९३
दाङ	१०१,८८०	६१,८२८	४०,०५२	१८,८३०	२३,२२८	३४,९७७	२४,८४५	५१,७६६	५०,११४
बाँके	६७,८८५	४६,४४८	२१,४३८	१२,५०६	१५,३७४	२१,४४२	१८,५६४	३८,०८५	२९,८०१
बर्दिया	८०,७४४	५८,५३४	२२,२११	१३,५२०	१८,०३२	२८,३६०	२०,८३२	५२,७७८	२७,९६६

स्रोत: राष्ट्रिय कृषि गणना-२०७८

६.४.२४ जिल्लागत रूपमा सिँचाइका विभिन्न स्रोत अनुसार कृषक परिवार संख्या

तालिका १५१ : जिल्लागत रूपमा सिँचाइका विभिन्न स्रोत अनुसार कृषक परिवार संख्या

लुम्बिनी	क्षेत्र	कुल		सिंचाईका स्रोत अनुसार (परिवार संख्या)												वर्षभरिको सिंचाइ			
		कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	नदी/ताल/तलाउ				बाँध/जलाशय		भूमिगत कुवा/बोरिङ		अन्य				मिश्रित	
						मुरत्वाकर्षणद्वारा		पम्पिङद्वारा											
						कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)			कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)
७६५०९२.१३	४२६६१४.४३	५४८७९९.०२	२४१९४४.३३	१७८५८०.१५	६१३९५.१४	११५५७४	४८६८०.७३	४२१२४.३	१३७६५.३६	२२८५३७	९८३१३.५३	६८९२७.४	१०२२१	२८२५१.५	९५६८.५५	४०२७४३.५१	१६५९३५.४१		

सुपन्देही	नवलपरासी-	पाल्पा	अर्घाखाँची	गुल्मी	प्युठान	रोल्पा	सुकुम-पूर्व	क्षेत्र		कुल	
								कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)		
								कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)		
११७३३३.२२	५५०९८.०९	४९७४२.३२	४२४१८.३	५५९११.२५	५०७७७.१३	४६८४२.३७	११८४४.८८	सिचाईका स्रोत अनुसार (परिवार संख्या)			
								नदी/ताल/तलाउ	भूमिगत कुवा/बोरिङ		
६५५५५.०४	३०१२३.७८	२८९५२.७९	२५१६८.२३	३३८५५.१८	२२०७६.११	२३६४०.६६	४७६२.४१	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
१०४९३१.१३	४५५४०.७७	२८०३१.०८	२५७९८.३९	२३०४४.१४	२३८५३.२६	१२९१२.७८	१३२९.१४	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
५५८१५.४१	२३१३६.१७	७३२७.५७	४१४५.८९९	४९४५.२९	५०७४.६८	२५३६.६५	१३५.८३	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
१२८९८.७५	६०४३.०६	१८६११.४४	९१०१.८५	११९८१.५८	२१२२१.९९	९८४६.५७	२८३.१५	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
४२२८.६०	१४८३.११	४८३६.६१	२१६६.०७	२९३२.२४	३०५६.३९	८८१.४५	३८.६७	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
२२७३९.१	११६५७.१	३१३३.७६	३३२६.२४	३०५६.३९	१९९५.९१	८८१.४५	१०४.५८	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
९३८२.१३	५११७.५६	६४७.८०	२९०.९३	५११.५४	३५५.२७	१९२.६६	९.७२	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
६२०४.५७	५९४.९१	२८३४.८२	६२७६.७१	२२७२.१६	६३०.९७	४५८.३४	०	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
२१८१.२३	१८५.०१	९९७.०४	७८५.८४	४४६.८५	८३.८०	९४.६३	०	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
७४९८३.५	३०९६८.५	३३८.३४	१३६.३०	११६१.६३	२०१.७३	०	०	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
३५३९८.९७	१५२८८.७०	१००.५३	३८.५९	२३३.१८	४६.२६	०	०	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
१००५८.३	४३६६.७६	४१३०.४६	१०३२५.८	५३२६.४१	६४५.३६	१६९९.९८	९४८.९६	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
२२७२.७४	६१२.७२	६३७.०९	७४३.०९	७४८.१७	७६.५६	२३६.५६	८७.४३	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
७०६९.११	११५१.६५	५७९.६३	५१५.०२	८०८.२७	५०४.०२	३९८.३४	०	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
२३५१.७३	४४९.०४	१०८.४८	१२१.३५	७२.७७	५२.८६	५४.५२	०	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
८९८९१.१९	३८२२२.३७	१७५४९.७९	१४६१३.१७	१३८२७.५८	१८०१०.४२	८१२३.४८	९५५.९४	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	
४४७२.००	१८०५४.४६	४४९७.४५	२७५७.५८	२९४१.२७	३७५२.३४	१७४१.३८	११०.९४	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	वर्षभरिको सिँचाई	

वर्दिता	वाकि	दाङ	कपिलवस्तु	क्षेत्र	कुल		सिंचाईका स्रोत अनुसार (परिवार संख्या)	वर्षभरिको सिंचाइ
					क्षेत्र	कुल		
८०७४४.३३	६७८८५.४८	१०१८७९.९४	८४६७४.७७	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
४४१५७.१०	३६८२८.३०	४९२७७.९७	६१२१६.८०	क्षेत्रफल (हेक्टर)				
७५३६६.९४	५६९८०.८१	८१९५५.०५	६९८४५.४७	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
३९१६८.५६	२५११५.२५	३३६६३.३५	४०८७९.६१	क्षेत्रफल (हेक्टर)				
२५३३३.८९	६६२०.२०	४१३९९.४६	१५२२८.१५	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
१५३८६.११	१६८३.६६	१६७७८.३६	५४४२.९७	क्षेत्रफल (हेक्टर)				
१२६६९.८	५८८०.९	१३८३७.१	३६२९१.६	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
५४०८.७७	२४४७.५७	४६१४.२०	१९७०२.५२	क्षेत्रफल (हेक्टर)				
७७४२.८८	२०२५.९	१०५६३.३	२५१९.७३	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
३२४५.९३	६६९.८१	४३२६.९३	७४८.२४	क्षेत्रफल (हेक्टर)				
३५९६१.६	४१२३१.६	१५०२१.२	२८५३२.२	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
११८८३.७७	१८२०२.६५	५४९३.७१	११६२७.१३	क्षेत्रफल (हेक्टर)				
९२१५.७५	६५८७.७९	९२८५.१८	६३३६.६२	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
१३५१.७७	१२२५.१२	१३९१.४	८३८.३१	क्षेत्रफल (हेक्टर)				
४७९५.७९	१६८८.६२	३८७८.०६	६८६२.९९	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
१८९२.१८	८८६.४२	१०५८.७३	२५२०.४१	क्षेत्रफल (हेक्टर)				
५९६०८.७९	४६२७५.६०	४५९०३.४३	४९७६१.७१	कृषक परिवारको जम्मा संख्या				
२८७२२.७४	१८५८८.३७	१६४७५.३८	२३५८१.४४	क्षेत्रफल (हेक्टर)				

६.४.२५ लुम्बिनी प्रदेशमा विभिन्न बालीले ढाकेको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्व

तालिका १५२: लुम्बिनी प्रदेशमा विभिन्न बालीले ढाकेको क्षेत्रफल, उत्पादन र उत्पादकत्व

क्र.सं.	बालीको नाम	आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)
१	धान	३१७९.१५	१०४००४५.६६	३२.७	३०१८०९	११४९३३६	३८०	३०२४७३	१३१०१.७१	४.३३

क्र.सं.	बालीको नाम	आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)
४६३५९	मकै	१४४९९१.२८	४१७७७.०५	२.८८	१३७०२८	४२३६१४	३.०९	१३६५९६	४७९४७७	३.५१
४६३६०	गहुँ	१५८५८८.६	४६८२५६.३९	२.९५	१६०१८१	५३५०१८.९	३.३४	१६१२२०	५४६७९९	३.३९
४६३६१	कोदो	९९०५	१०७६५	१.०८	९६४३	१२५७८.२	१.३०	९२८७	१२०४२	१.२९
४६३६२	जौ	२१९५	३४२३.९	१.५५	२६२३	३३५१.६	१.२७	२७००	३३३५	१.२३
४६३६३	फापर	१२२६.२७	१२२५.९	०.९९	८५९	१०७१.५	१.२४	७५५	८३३	१.१०
४६३६४	आलु	२५०७८.५	३६०९०७.५	१४.३९	२४१०७	३७५३९१.३	१५.५७	२४२८८	३८३२४१.९	१५.७७
४६३६५	उखु	७६३३	३७१५०.४	४८.६२	७३६१	३४७००३.४	४७.१४	७२८	३३५०४६.८	४७.००
४६३६६	तेलहन	६२४०९	६६४१८.४	१.०६	६०५६६	६४४५३.२	१.०६	६०६९२	६४५१२.०५	१.०६
४६३६७	दलहन	८०९२३.५	९४७८७.९	१.१७	६६८७४	६८००२.९	१.०१	६२२०२	५९८८७.१	०.९६
४६३६८	तरकारी	५७३८३१	१२.३७	४३२२३	५५८८८२.२	१२.९३	४२७८३	५४७६१६	१२.७९	

क्र.सं.	बालीको नाम	आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)	क्षेत्रफल (हे.)	उत्पादन (मे.ट.)	उत्पादकत्व (मे.ट./हे.)
१२	मसलाबारी	१२५२०.२	१०७०५७.३	८.५५	९९५०	९३२७८.४	९.३७	९७३१	८६९०४.६	८.९३
१३	फलफूल	२०१८१.९	१८३१३७.४	९.०७	२०३८७.७	२३०१३३.३	११.२८	२६३०२	२३८३४१	९.०६
१४	सिट्रास	८१८६.२	४४७१२	५.४६	५२४८	५२८२१.३	१०.०६	७०७५	५५५५८	७.८५
१५	हिउँदे फलफूल	२५६३	९६१८.३	३.७५	१८२६	११५९८.१	६.३५	२९७९	१३२२४	४.४३
१६	वर्षे फलफूल	१४८५०.५	१२६६३७	८.५२	१३३१४	१६५७४	१२.४४	१६२४८	१६९५५९	१०.४३

स्रोत: कृषि विकास निर्देशनालय, लुम्बिनी प्रदेश

६.४.२६ लुम्बिनी प्रदेशमा दुध,अण्डा र मासु उत्पादन सम्बन्धी विवरण

लुम्बिनी प्रदेशमा आर्थिक वर्ष २०७८/७९, २०७९/८०, र २०८०/८१ को दुध, अण्डा र मासु उत्पादन सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १५३: लुम्बिनी प्रदेशमा दुध,अण्डा र मासु उत्पादन सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१
क	दुध	मे.टन	५१५६९६	४९५२०१	५२३१५४
१	गाई	मे.टन	१७३०२९	१७८६२१	२११५७३
२	भैसी	मे.टन	३४२६६७	३१६५८०	३११५८१
ख	मासु	मे.टन	९९६८८	६०३२६	७८८६५
३	रौंगा/भैसी	मे.टन	४८०२६	२११०१	३२५०९
४	भेडा/थुमा	मे.टन	४९१	३०८	४२३
५	बोका/खसी	मे.टन	१३२७९	१०५१७	१५७८६
६	सुँगुर/बंगुर	मे.टन	८८६८	४६२३	७५२३
७	कुखुरा	मे.टन	२८९२४	२३३९२	२२२१५
८	हाँस	मे.टन	१००	३८५	४०९
ग	अण्डा	हजार गोटा	१५९६१०	१९३००८	२३५७४५

क्र.सं.	विवरण	एकाइ	आ.व. २०७८/७९	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१
९	कुखुरा	हजार गोटा	१५५७७६	१७६६२१	२२७७०५
१०	हाँस	हजार गोटा	३८३४	१६३८७	८०४०
११	उन	के.जी.	७३३८९	४९२९१	३०८७६
१२	माछा	मे.टन	१५९२२	१५८८८.०३	१७५९९.६९

स्रोत: पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय, लुम्बिनी प्रदेश

६.४.२७ माछा उत्पादन सम्बन्धी विवरण

लुम्बिनी प्रदेशका विभिन्न जिल्लाहरूको आर्थिक वर्ष २०७८/७९, २०७९/८०, र २०८०/८१ को माछा उत्पादन सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ। विवरणलाई पोखरी संख्या, जलाशय क्षेत्रफल (हेक्टरमा), उत्पादन (मेट्रिक टनमा), र उत्पादकत्व (मेट्रिक टन प्रति हेक्टर) गरी चार मुख्य भागमा विभाजन गरिएको छ।

तालिका १५४: माछा उत्पादन सम्बन्धी विवरण

क्षेत्र	पोखरी संख्या			जलाशय क्षेत्रफल(हे.)			उत्पादन (मे.टन)			उत्पादकत्व(मे.ट./हे.)		
	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
लुम्बिनी	११२७०	९८३३	१०३६८	३०५३	३३३८	४२८७	१५९२२	१५८८८	१७६००	४१	४७	३६
रुकुम-पूर्व	०	१५	८	०	०.१५	०.३	०	०.८	०.७५	०	५.३३	२.५
रोल्पा	५५	९	१५	३	०.६	१.८	७	१.६	२.०८	२.३३	२.६७	१.१६
प्युठान	९२	१०१	१०१	७	६	६	१९	११.४१	११.७	२.७१	१.९	१.९५
गुल्मी	१३५	५६	१८०	१५	१.०२	११.१३	३४	२.४८	२०.६	२.२७	२.४३	१.८५
अर्घाखाँची	५५	१३	२४	६	१.५१	१.५	१६	८.५	४.४१	२.६७	५.६३	२.९४
पाल्पा	९५	१४४	१४७	१३	७.१	७.३५	४२	८.६५	७.७१	३.२३	१.२२	१.०५
नवलपरासी-पश्चिम	५२२	१०३४	१०४९	२२५	२५६.६	२७६.४५	११०३	१२४१	११४५.६७	४.९	४.८४	४.१४

क्षेत्र	पोखरी संख्या			जलाशय क्षेत्रफल(हे.)			उत्पादन (मे.टन)			उत्पादकत्व(मे.ट./हे.)		
	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
रुपन्देही	४६६७	४८५६	४३५६	१३१०	१४८७	१४९३.५५	८३१०	८५४७	७५०३	६.३४	५.७५	५.०२
कपिलवस्तु	११३१	८९५	१७००	५३७	७१०.५	१२०४.६	२७४५	२३७९.१९	४५५२.५९	५.११	३.३५	३.७८
दाङ	१२०१	६१९	६१९	२३७	१११.९८	२००.९९	८०७	६११	७७९.६३	३.४१	५.४६	३.८८
बाँके	१३६२	६२१	६३८	२७५	१३१	२५१	११३२	५७६.४	१०७०.२	४.१२	४.४	४.२६
बर्दिया	१९५५	१५३०	१५३१	४२५	६२५	८३२	१७०७	२५००	२५०१.३५	४.०२	४	३.०१

स्रोत: पशुपन्थी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय,लुम्बिनी प्रदेश

६.४.२८ पशुपन्थी उपचार सेवाको विवरण

तालिका १५५ : पशुपन्थी उपचार सेवाको विवरण

क्र.सं.	क्षेत्र	मेडिकल उपचार	मेजर सर्जिकल उपचार	सर्जिकल उपचार	गाइनोकोलोजिकल उपचार	वन्ध्याकरण	आन्तरिक परजिवी	बाह्य परजिवी
०	लुम्बिनी प्रदेश	१९२६९४	८४४	५७७८	४९००	१११२२	१५३८४७	७०६२८
१	रुकुम-पूर्व	१३७१०	०	१२३	१६२	११६	२३१२३	१६५४७
२	रोल्पा	३०८७	०	७०	१०६	४२१	५३१२	२२४५
३	प्यूठान	८२०७	७३	३६	५३	५२	४०५६	२५७२
४	गुल्मी	३११८	८७	१६	२२१	११	१२८१	४८१
५	अर्घाखाँची	२५९६	१२	१३८	३९५	२६८	७५३२	३४३६
६	पाल्पा	१३८४८	१५२	२०१	४७५	१३३०	३४३५८	१९३२४
७	नवलपरासी-पश्चिम	१९०७	२८	११६	२४	२५६	४३३	२८९
८	रुपन्देही	४६३१	८	११९८	८०२	५५३	४४०२	२०८१
९	कपिलवस्तु	३४९९७	११६	१५२५	११६९	३७६०	२८३७९	७३९७
१०	दाङ	३२२६	१९५	३२९	१६०	७९९	२८८१	५०२२
११	बाँके	४४४१४	१०	१५६९	१०१४	१३४२	२४४६	१८७३
१२	बर्दिया	५८९५३	१६३	४५७	३१९	२२१४	३९६४४	९३६१

स्रोत: वार्षिक प्रतिवेदन २०८०/८१(कृषि विकास निर्देशनालय र पशुपन्थी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय)

६.४.२९ पशुपन्छी खोपको विवरण

तालिका १५६ : पशुपन्छी खोपको विवरण

क्र.सं.	क्षेत्र	एफ.डी.एम.	रेविज	स्वाइन फिभर	पि.आर.पि.	रानीखेत	डिस्टेम्पर	लम्पी स्किन रोग	एच.एस.वि. क्यू	गम्बोरो	जम्मा
०	लुम्बिनी प्रदेश	६१३३७२	९५३६	९६१५५	१३३६५६२	३७४३७१	१११९	२६२४४२	६१३००		२७५५२५७
१	रुकुम-पूर्व	१००००	१७६	९६	१९५३४	३८००	०	१००००	०		४३६०६
२	रोल्पा	६२५९३	५४९	४०००	१३२५००	४३७००	०	२६०९१	०		२६९४३३
३	प्युठान	३६९९७	१९८	२२००	१३१०००	३६४००	०	१५३००	०		२२२०७५
४	गुल्मी	२९०९८	१०३७	१५५९	११०१०५	४७२२२	०	२२५७१	०		२११६२२
५	अर्घाखाँची	२६१३४	३१७	०	११९२३	२२५०	०	८६३०	०	४००	४९६५४
६	पाल्पा	२६४००	५४२	१३८००	१२५१००	४३४००	०	९२००	०		२१८४४२
७	नवलपरासी-पश्चिम	४१८००	५६१	२६००	६५६००	२१०००	३५३	३४९००	१००००		१७६८१४
८	रूपन्देही	१०९०००	९३६	२६००	१३१५००	१००००	१४४	३४०००	१३१००		३०१२८०
९	कपिलवस्तु	६००००	८८३	४०००	८४०००	५५०००	२००	२४०००	१००००		२३८०८३

क्र.सं.	क्षेत्र	एफ.डी.एम.	रेविज	स्वाइन फिभर	पि.आर.पि.	रानीखेत	डिस्टेम्पर	लम्पीस्किन रोग	एच.एस.वि. क्यू.	गम्बोरो	जम्मा
१०	दाङ	५५०००	२०२६	२७५००	१९८०००	६३०००	२६५	३३१००	१००००		३८८८९१
११	बाँके	१०७३५०	११११	७८००	२०३३००	२६९९९	७७	१०६५०	४६००		३६१८८७
१२	बर्दिया	४९०००	११९०	३००००	१२४०००	२१६००	८०	३४०००	१३६००		२७३४७०

स्रोत: वार्षिक प्रतिवेदन २०८०/८१ (कृषि विकास निर्देशनालय र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय)

६.४.३० लुम्बिनी प्रदेश अन्तरगत विभिन्न जिल्लाका प्राथमिकता प्रदत्त बालीहरूको विवरण

तालिका १५७ : लुम्बिनी प्रदेश अन्तरगत विभिन्न जिल्लाका प्राथमिकता प्रदत्त बालीहरूको विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	बाली/वस्तु १	बाली/वस्तु २	बाली/वस्तु ३	बाली/वस्तु ४	बाली/वस्तु ५
१	रुकुम-पूर्व	ओखर/स्याउ	आलु	तरकारी	बाखा	बंगुर
२	रोल्पा	मकै	आलु	सुन्तला जात फलफुल	तरकारी	
३	प्यूठान	तरकारी	अदुवा/बेसार	मकै उत्पादन	धान	आलु
४	गुल्मी	सु. जात फलफुल	मकै	कफी	बाखा	आलु
५	अर्घाखाँची	तरकारी	बाखा	कफी	सु. जात फलफुल	अदुवा/बेसार
६	पाल्पा	तरकारी	सु. जात फलफुल	अदुवा/बेसार	बाखा	मकै
७	नवलपरासी-पश्चिम	गहुँ	केरा	धान	मकै	तरकारी
८	रूपन्देही	माछा	धान	तरकारी	गहुँ	बाखा
९	कपिलवस्तु	धान	माछा	तरकारी	गहुँ	गाई/भैसी
१०	दाङ	मकै	तोरी	मौरी	धान	बाखा
११	बाँके	मकै	धान	बाखा	तरकारी	भैसी
१२	बर्दिया	धान	माछा	केरा	हिउदे तथा वसन्ते मकै	आलु

स्रोत: वार्षिक प्रतिवेदन २०८०/८१ (कृषि विकास निर्देशनालय र पशुपन्छी तथा मत्स्य विकास निर्देशनालय)

६.५ वन तथा वातावरण

६.५.१ नेपालको वन क्षेत्रको स्थिति

नेपालको कुल भूभागको करिब ४५.३१% वनले ढाकेको छ । यसले कृषि, पर्यटन, जलस्रोत, उद्योग, र वातावरणीय सन्तुलनमा महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँछ । वन क्षेत्रबाट काठ, दाउरा, जडीबुटी, घाँस, र अन्य वन पैदावार प्राप्त हुन्छन्, जसले ग्रामीण जनताको जीविकोपार्जनमा सहयोग पुऱ्याउँछ ।

वन व्यवस्थापन

नेपालमा सामुदायिक वनको अवधारणाले झण्डै पाँच दशकदेखि मूर्तरूप लिएको छ। हालसम्म देशको कुल वन क्षेत्रको करिब ३५% क्षेत्रको संरक्षण, विकास, र उपयोगमा सामुदायिक वन उपभोक्ताहरू संलग्न छन्। सामुदायिक वन व्यवस्थापनले स्थानीय समुदायलाई वन स्रोतहरूको संरक्षण र उपयोगमा सक्रिय सहभागी बनाएको छ जसले वन क्षेत्रको दिगो विकासमा टेवा पुऱ्याएको छ।

६.५.२ लुम्बिनी प्रदेशमा वन क्षेत्र

लुम्बिनी प्रदेशमा कुल वन क्षेत्र ९,७४,३८१ हेक्टर रहेको छ, जुन प्रदेशको कुल भूभागको ४३.७२% हुन आउँछ। लुम्बिनी प्रदेशले देशको कुल वन क्षेत्रको करिब १४.७४% ओगटेको छ। यस प्रदेशमा बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज, बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज, कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र, ढोरपाटन सिकार आरक्ष, बाँके, बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज र चितवन राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ती क्षेत्रका कुल २,७९,४५८ हेक्टर क्षेत्र संरक्षित क्षेत्रले ओगटेको छ। जसमध्ये संरक्षित क्षेत्रमा १,८५,१०२ हेक्टर वन क्षेत्र रहेको पाइन्छ। क्षेत्रफलको आधारमा लुम्बिनी प्रदेशमा सबैभन्दा बढी वन क्षेत्र दाङ जिल्लामा रहेको छ भने सबै भन्दा कम नवलपरासी-पश्चिम जिल्लामा रहेको छ।

लुम्बिनी प्रदेशलाई भौगोलिक रूपमा हिमाल, उच्च पहाड, मध्य पहाड, चुरे र तराई भागमा विभाजन गरिएको छ। यस प्रदेशको वन क्षेत्र हिमालमा सबैभन्दा कम (६,४७० हेक्टर), उच्च पहाडमा ८५,६४० हेक्टर, मध्य पहाडमा ३२,३६० हेक्टर, चुरेमा सबैभन्दा बढी ४,२४,२०० हेक्टर र तराईमा १,३४,७१० हेक्टर रहेको छ।

तालिका १५८ : लुम्बिनी प्रदेशको वन सम्बन्धी विवरण

लुम्बिनी प्रदेशको जम्मा क्षेत्रफल (हे.)	२२,२८,८००
वन जंगलले ढाकेको क्षेत्रफल (हे.)	९,७४,३८१
सामुदायिक वनको विवरण	
सामुदायिक वनको संख्या	४०३७
सामुदायिक वनको क्षेत्रफल (हे.)	४२९,४२५.५
साझेदारी वनको विवरण	
साझेदारी वनको संख्या	८
साझेदारी वनको क्षेत्रफल (हे.)	२२५८०.८३
धार्मिक वनको विवरण	
वनको संख्या	३०
वनको क्षेत्रफल (हे.)	९४०.४६
कबुलियती वनको विवरण	
वनको संख्या	४०६
वनको क्षेत्रफल (हे.)	२३७६.८९

दर्ता निजी वनको विवरण	
वनको संख्या	९३२
वनको क्षेत्रफल (हे.)	७७३.९१
वन संरक्षण क्षेत्रको विवरण	
वनको संख्या	४
वनको क्षेत्रफल (हे.)	७६६२७.४३

स्रोत: वन निर्देशनालय, लुम्बिनी प्रदेशको वार्षिक प्रतिवेदन-२०७९/८०

६.६ भौगोलिक क्षेत्र अनुसार वन क्षेत्रको विवरण

लुम्बिनी प्रदेशलाई भौगोलिक हिसाबले उच्च हिमाल , उच्च पहाड , मध्य पहाड , चुरे र तराईमा विभाजन गरिएको छ । यस प्रदेशको चुरेमा सबैभन्दा बढी वन क्षेत्र (४,२४,२०० हेक्टर) र सबैभन्दा कम वन क्षेत्र उच्च हिमालमा (६,४७० हेक्टर) रहेको छ ।

तालिका १५९: लुम्बिनी प्रदेशको भौगोलिक क्षेत्र अनुसार वन क्षेत्रको विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	तराई (हेक्टर हजार)	चुरे (हेक्टर हजार)	मध्य पहाड (हेक्टर हजार)	उच्च पहाड (हेक्टर हजार)	उच्च हिमाल (हेक्टर हजार)	कुल वन क्षेत्र (हेक्टर हजार)
१	रुकुम-पूर्व	०	०	४.४९	५५.३१	६.४७	६६.२७
२	रोल्पा	०	०	७६.३८	२३.२२	०	९९.६
३	प्यूठान	०	१.९९	५५.६	७.०७	०	६४.६६
४	गुल्मी	०	०	४६.२९	०.०४	०	४६.३३
५	अर्घाखाँची	०	४०.२	३३.७६	०	०	७३.९६
६	पाल्पा	०	१९.४८	६३.२९	०	०	८२.७७
७	नवलपरासी-पश्चिम	०.७१	१६.०१	५.२७	०	०	२१.९९
८	रुपन्देही	६.७९	१८.७२	०	०	०	२५.५१
९	कपिलवस्तु	३९.३५	२१.६२	०	०	०	६०.९७
१०	दाङ	०	१६२.४४	३८.२८	०	०	२००.७२
११	बाँके	४०.४६	७७.४५	०	०	०	११७.९१
१२	बर्दिया	४७.४	६६.२९	०	०	०	११३.६९
	जम्मा	१३४.७१	४२४.२	३२३.३६	८५.६४	६.४७	९७४.३८

स्रोत: वन निर्देशनालय, लुम्बिनी प्रदेशको वार्षिक प्रतिवेदन-२०७९/८०

६.७ जिल्लागत रूपमा वन क्षेत्रको विवरण

लुम्बिनी प्रदेशको कुल क्षेत्रफलमध्ये ९,३७,३४५ हेक्टर क्षेत्रफल सघन वन क्षेत्र तथा ३७,०३६ हेक्टर क्षेत्रफल अन्य काष्ठ तथा बुट्यान क्षेत्र पर्दछन् । लुम्बिनी प्रदेशको सबैभन्दा बढी सघन वन क्षेत्र भएको जिल्ला दाङ (१,९२,६८२) र सबैभन्दा कम सघन वन क्षेत्र भएको जिल्ला नवलपरासी-पश्चिम (२१,९६० हेक्टर) रहेको छ ।

तालिका १६० : लुम्बिनी प्रदेशको जिल्लागत रूपमा वन क्षेत्रको विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	सघन वन क्षेत्र (हेक्टर)	अन्य काष्ठ तथा बुट्यान क्षेत्र (हेक्टर)	कुल वन क्षेत्र (हेक्टर)
१	रुकुम-पूर्व	५५६५०	१०६००	६६२५०
२	रोल्पा	९४४४७	५१५१	९९५९८
३	प्युठान	६४२३५	४३१	६४६६६
४	गुल्मी	४५२१५	११२४	४६३३९
५	अर्घाखाँची	७३१४२	८१८	७३९६०
६	पाल्पा	७७९७४	४७९९	८२७७३
७	नवलपरासी-पश्चिम	२१९६०	३७	२१९९७
८	रूपन्देही	२५१०५	४०३	२५५०८
९	कपिलवस्तु	५९०२५	१९४४	६०९६९
१०	दाङ	१९२६८२	८०४३	२००७२५
११	बाँके	११६३६०	१५४९	११७९०९
१२	बर्दिया	१११५५०	२१३७	११३६८७
जम्मा		९३७३४५	३७०३६	९७४३८१

स्रोत: वन निर्देशनालय वार्षिक प्रतिवेदन-२०७९/८०

६.८ जिल्लागत रूपमा विभिन्न प्रकारका वन क्षेत्रको विवरण

लुम्बिनी प्रदेशमा ४,०३७ वन उपभोक्ता समूहलाई ४२,९४,२५५ हेक्टर राष्ट्रिय वन क्षेत्र सामुदायिक वनको रूपमा हस्तान्तरण गरिएको छ । यस प्रदेशमा ९४०.४६ हेक्टर वन क्षेत्र ३० वटा धार्मिक निकाय/समूह /समुदायलाई हस्तान्तरण गरिएको छ । त्यसैगरी ९३२ वटा निजी वनहरू दर्ता भएका छन् जसको क्षेत्रफल ७७३.९१ हेक्टर रहेको छ । त्यसैगरी गरिबीको रेखामुनि रहेका जनतालाई २३७६.८९ हेक्टर क्षेत्र हस्तान्तरण गरिएको छ ।

तालिका १६१ : लुम्बिनी प्रदेशको जिल्लागत रूपमा विभिन्न प्रकारका वनको विवरण

क्र.सं.	क्षेत्र	सामुदायिक वनको संख्या	सामुदायिक वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	कबुलिय ती वनको संख्या	कबुलिय ती वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	धार्मिक वनको संख्या	धार्मिक वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	निजी वनको संख्या	निजी वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	साझेदारी वनको संख्या	साझेदारी वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	रुकुम-पूर्व	१५३	१५४७९.५	१५	५०.४९	०	०	१०	४.२८	०	०
२	रोल्पा	६०५	५६४५७.३	५५	१६७१७	१	०.७५	७	१३.०३	०	०
३	प्युठान	४४९	५४०३३	१८४	८०६.७६	०	०	७	७.३९	०	०
४	गुल्मी	४५८	१८४६५.९	८	४३.३	२	१६६.८७	१४	७.४९	०	०
५	अर्घाखाँची	४४५	३५४२४.४	०	०	०	०	२२	१८.९६	०	०
६	पाल्पा	७०१	४१४९२.४	१४३	१३०६.२७	४	२६१.११	४६	२५.५४	०	०
७	नवलपरासी	५८	९६७९.९	०	०	०	०	८८	५१	१	१७८१.३२
८	रूपन्देही	१०८	१६२९१.९	०	०	४	२७.९२	८५	९५.७८	२	२०८५.२४
९	कपिलवस्तु	१२६	२१४८९.३	१	२.९	५	२११.०८	९७	१८५.९९	५	१८७५.४३

क्र.सं.	क्षेत्र	सामुदायिक वनको संख्या	सामुदायिक वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	कबुलियती वनको संख्या	कबुलियती वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	धार्मिक वनको संख्या	धार्मिक वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	निजी वनको संख्या	निजी वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)	साझेदारी वनको संख्या	साझेदारी वनको क्षेत्रफल (हेक्टर)
१०	दाङ	५३४	११५३१२	०	०	६	१५४.२	२८६	१३५.२८	०	०
११	बाँके	११९	२४८४६.३	०	०	४	९७.०८	१२४	८६.२४	०	०
१२	बर्दिया	२८१	२०४५३.४	०	०	४	२१.६३	१४६	१४२.९३	०	०
जम्मा		४०३७	४२९४२५	४०६	२३७६.८९	३०	९४०.६४	९३२	७७३.९१	५	२२५८०.८

स्रोत: वन निर्देशनालय वार्षिक प्रतिवेदन-२०७९/८०

६.९ राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा संरक्षण क्षेत्रहरू

राष्ट्रिय निकुञ्ज संरक्षण प्रयोजनको लागि स्थापना गरिएको सार्वजनिक उद्यान हो । लुम्बिनी प्रदेश संरक्षित क्षेत्रहरूको धनी प्रदेश हो । बाघ र हात्तीका लागि बर्दिया र बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज, कृष्णसार संरक्षण क्षेत्रका साथै एक मात्र शिकार आरक्ष ढोरपाटनको केही भाग यसै प्रदेशमा पर्दछन् ।

तालिका १६२: राष्ट्रिय निकुञ्ज तथा संरक्षण क्षेत्रको विवरण

क्र.सं.	संरक्षित क्षेत्रको नाम	जिल्ला	क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	मध्यवर्ती क्षेत्रफल (वर्ग कि.मि.)	विशेषता/उद्देश्य
१	बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज	बर्दिया	९६८	३२७	पाटेबाघ, एक सिंगे गैंडा, जंगली हात्ती आदि लगायत ५६ प्रजातिका स्तनधारी वन्यजन्तु र ४३८ प्रजातिका रैथाने र बसाइँ सर्ने आउने चराहरूको वासस्थान
२	बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज	बाँके	५५०	३४३	पाटेबाघ वासस्थान तथा जैविकमार्ग संरक्षण
३	कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र	बर्दिया	१६.९५	०	दुर्लभ वन्यजन्तु कृष्णसारको संरक्षण
४	ढोरपाटन शिकार आरक्ष	रुकुम, बागलुङ र म्याग्दी	१३२५	०	३२ प्रजातिका स्तनधारी र १६४ प्रजातिका चराहरू पाइने तथा व्यवस्थित शिकारको व्यवस्था

स्रोत: वन निर्देशनालय वार्षिक प्रतिवेदन-२०७९/८०

६.१० जलाधार क्षेत्र

लुम्बिनी प्रदेशमा मध्य कालीगण्डकी, तिनाउ सव बेसिन, दानव, वाणगंगा सव बेसिन, तल्लो कर्णाली बबई, राप्ती सव बेसिन र सानी भेरी, मादी, झिमरुक सव बेसिन गरि ४ वटा सव बेसिन रहेका छन् ।

तालिका १६३ : जलाधार तथा उपजलाचारहरूको विवरण

क्र.सं.	सव बेसिन	जलाधार/उप जलाधारको नाम	जिल्ला
१	मध्यकाली गण्डकी, तिनाउ सव बेसिन	बडिगाड खोला, रिडी खोला, छल्दी खोला, तिनाउ खोला, अरुण खोला, निस्दी खोला, काली गण्डकी नदी	गुल्मी, पाल्पा, अर्घाखाँची
२	दाना, वाणगंगासव बेसिन	तुरिया नदी, भलुही नदी, तिनाउ नदी, रोहिणी नदी, कोठी नदी, दानव नदी, कन्चन नदी, वाणगंगा नदी, सुरही नदी	नवलपरासी-पश्चिम, रुपन्देही, कपिलवस्तु
३	तल्लो कर्णाली, बबई, राप्ती सव बेसिन	राडसिङ खोला, राप्ती नदी, अर्जुन खोला, बबई खोला, बबई नदी, झिझरी खोला, मान खोला, आरै खोला, गेरुवा खोला, कर्णाली नदी	दाङ, बाँके, बर्दिया, अर्घाखाँची
४	सानी भेरी, मादी, झिमरुक सव बेसिन	लुङ्ग खोला, झिमरुक खोला, माडी खोला, लुङ्ग्री खोला, सानी भेरी नदी, लुकुम खोला	प्यूठान, रोल्पा, रुकुम

स्रोत: वन निर्देशनालय वार्षिक प्रतिवेदन-२०७९/८०

६.११ सिमसार क्षेत्र

लुम्बिनी प्रदेशको विभिन्न क्षेत्रमा सिमसार रहेका छन् । रामसार सूचीमा सूचीकृत भएको कपिलवस्तु जिल्लामा अवास्थित जगदिशपुर ताल जस्ता ५ वटा सिमसार क्षेत्रहरू यस प्रदेशमा रहेका छन् ।

तालिका १६४: महत्वपूर्ण सिमसार क्षेत्रहरूको विवरण

क्र.सं.	सिमसार क्षेत्रको नाम	जिल्ला
१	जगदिशपुर ताल	कपिलवस्तु
२	गैडहवा ताल, गजेडी ताल	रुपन्देही
३	बाहकुने दह, ज्यामिरे दह, जखेरा ताल	दाङ
४	सत्यवती ताल	पाल्पा
५	बढैया ताल, तारा ताल	बर्दिया

स्रोत: वन निर्देशनालय वार्षिक प्रतिवेदन-२०७९/८०

खण्ड ७ :- उद्योग तथा वाणिज्य

देशको अर्थतन्त्रका मूल स्तम्भहरूमध्ये एक बलियो र महत्वपूर्ण स्तम्भ हो उद्योग तथा वाणिज्य । उद्योग र वाणिज्य दुई भिन्न तर एकअर्कासँग गहिरो सम्बन्ध राख्ने आर्थिक क्षेत्र हुन्। यी दुवैको संयुक्त महत्वले कुनै पनि देशको आर्थिक विकासलाई गति दिनमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ। नेपालजस्तो विकासोन्मुख देशका लागि उद्योगको आवश्यकता र महत्व अपरिहार्य छ। यसले अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउँदै समग्र देश विकासमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

७.१ औद्योगिक क्षेत्रको स्थिति:-

७.१.१ नेपालमा २०८१ पौषसम्म दर्ता कायम रहेका उद्योगहरूको विवरण

तालिका १६५: नेपालमा २०८१ पौष सम्म दर्ता कायम रहेका उद्योगहरूको विवरण

क्र.सं.	विवरण	२०८०/८१ सम्म	आ.व. २०८१/८२ को पौष महिनासम्मको थप प्रगति	२०८१ पौष सम्मको जम्मा
१	LARGE (ठूला) उद्योग दर्ता संख्या	१४१९	२४	१४४३
२	MEDIUM (मझौला) उद्योग दर्ता संख्या	२१३९	१७	२१५६
३	SMALL (साना) उद्योग दर्ता संख्या	५९६१	२९७	६२५८
४	जम्मा उद्योग दर्ता संख्या	९५१९	३३८	९८५७
५	रोजगारी (प्रस्तावित)	७०५८७८	१६८६५	७२२७४३
६	विदेशी लगानी स्वीकृति संख्या	६३९९	३५४	६७५३
७	रोजगारी (प्रस्तावित विदेशी लगानी परियोजनाहरूमा)	३३७६०३	१०२४४	६४६०
८	प्याटेन्ट दर्ता संख्या	८८	१	८९
९	डिजाइन दर्ता संख्या	३१४	०	३१४
१०	ट्रेडमार्क दर्ता संख्या	६४६१५	२०३४	६६६४९

स्रोत:- पौषसम्मको प्रगति २०८१, उद्योग विभाग

७.१.२ आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ सम्म दर्ता भएका उद्योगहरूको प्रकृति

(वर्गीकरण)अनुसारको सङ्ख्या

तालिका १६६ : आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ सम्म दर्ता भएका उद्योगहरूको प्रकृति (वर्गीकरण)अनुसारको सङ्ख्या

वर्ग	उद्योग सङ्ख्या	कुल पूँजी (रु. दशलाखमा)	स्थिर पूँजी (रु. दशलाखमा)	कार्यशील पूँजी (रु. दशलाखमा)	रोजगारी सङ्ख्या
कृषि तथा वनजन्य (कृषि तथा वनमा आधारित)	५४६	४२,८०६.६२	३४,९०३.८७	८,०२०.७६	४०,५७४
निर्माण (पूर्वाधार)	५६८	१,७३०,३४६.३९	१,६९७,७१७.२९	३२,६२९.१०	४२,३२५
ऊर्जामा आधारित (ऊर्जा मूलक)	१३०	१०,०४९.४०	८,०३९.३३	२,०१०.०७	८,२३८
सूचना प्रविधि (सूचना, प्रसारण तथा सञ्चार प्रविधिमा आधारित)	७५	५७,४७३.६६	५४,४३२.३३	३,०४१.३३	४,७२२

वर्ग	उद्योग सङ्ख्या	कुल पूँजी (रु. दशलाखमा)	स्थिर पूँजी (रु. दशलाखमा)	कार्यशील पूँजी (रु. दशलाखमा)	रोजगारी सङ्ख्या
उत्पादनमूलक (म्यानुफ्याक्चरिङ)	३५००	६५४,१९७.४८	४९२,०८७.२१	१६२,५८०.७७	३६६,०१६
खनिज (मिनरल)	८०	८,३३८.१७	६,९११.९६	१,४२६.३१	७,६७५
सेवामूलक (सर्भिस)	२४९४	२७८,२६८.७९	१५५,०७७.९२	१२३,२३६.८७	१४५,७८५
पर्यटनमूलक (टुरिज्म)	२१२६	२५७,८५२.०८	२३६,६९५.९३	२१,१५६.१४	९०,५४३
जम्मा	९५१९	३,०३९,३३२.५८	२,६८५,८६४.८२	३५४,०९६.१६	७०५,८७४

स्रोत:- औद्योगिक तथ्याङ्क २०८०/८१, उद्योग विभाग

७.१.३ आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ सम्म दर्ता भएका उद्योगहरूको आकार अनुसारको सङ्ख्या

तालिका १६७ : आर्थिक वर्ष २०८०/०८१ सम्म दर्ता भएका उद्योगहरूको आकार अनुसारको सङ्ख्या

स्केल (SCALE)	उद्योगको संख्या (No. OF INDUSTRY)	कुल पूँजी (रु. दश लाखमा) (TOTAL CAPITAL (Rs. in million))	रोजगारीको संख्या (No. OF EMPLOYMENT)
ठूला (LARGE)	१,४१९	२,५२९,५६१.८३	१९२,३९७
मझौला (MEDIUM)	२,१३९	३११,०५६.७९	१९१,४५३
साना (SMALL)	५,९६१	१९८,७१३.९६	३२२,०२८
जम्मा (TOTAL)	९,५१९	३,०३९,३३२.५८	७०५,८७४

स्रोत:- औद्योगिक तथ्याङ्क २०८०/८१, उद्योग विभाग

७.२ ठूला उद्योगहरू

उद्योग विभागले प्रकाशन गरेको उद्योग तथ्याङ्क २०७८/७९ का अनुसार लुम्बिनी प्रदेशमा ७०९ वटा ठूला उद्योगहरू रहेका छन् जसले ७१,४७१ जनालाई प्रत्यक्ष रोजगारी प्रदान गरेका छन्। कुल २ खर्ब ७३ अर्ब पूँजी रहेको ठूला उद्योगमा २ खर्ब २४ अर्ब स्थिर पूँजी लगानी रहेको देखिन्छ। सबैभन्दा बढी ठूला उद्योगहरू रुपन्देही र नवलपरासी-पश्चिममा अवस्थित रहेका छन् भने सबैभन्दा कम रोल्पा र प्यूठानमा रहेका छन्। रोजगारीका हिसाबले रुपन्देहीमा सबैभन्दा बढी २४,६२१ जनालाई यी ठूला उद्योगले रोजगारी दिएको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम गुल्मीमा ११९ जना ठूला उद्योगमा रोजगाररत छन्।

तालिका १६८ : लुम्बिनी प्रदेश र अन्तर्गतका ठूला उद्योग सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	ठूला उद्योग सङ्ख्या	जम्मा पूँजी (रु.दश लाखमा)	स्थिर पूँजी रु.दश लाखमा)	चालु पूँजी (रु.दश लाखमा)	रोजगारी सङ्ख्या
१	नवलपरासी	१७७	९५२२८.२	७८५७७.७६	१६६५०.४४	१७४७०
२	रुपन्देही	२६७	५९९१७.८२	४७६१०.०६	१२३०७.७६	२४६२१
३	कपिलवस्तु	५८	३७५७८.५९	२९७७०.३५	७८०८.२४	६८०४
४	पाल्पा	१२	३०५१.३३	२७३१.७३	३१९.६	७७७
५	अर्घाखाँची	४	४७१६.०८	४४७८.५८	२३७.४९	३९२
६	गुल्मी	६	२०५९.८३	१९८३.४३	७६.४	११९
७	रुकुम	५	६११०.४४	५९४३.०६	१६७.३८	३३४

क्र.सं.	जिल्ला	ठूला उद्योग सङ्ख्या	जम्मा पूँजी (रु.दश लाखमा)	स्थिर पूँजी रु.दश लाखमा)	चालु पूँजी (रु.दश लाखमा)	रोजगारी सङ्ख्या
८	रोल्पा	३	१०२२.७९	९७१.८६	५०.९४	४०६६
९	प्यूठान	३	५४०	५१८	२२	२३२
१०	दाङ	४५	३३२३२.९८	२८५७८.९४	४६७६.१४	६१२१
११	बाँके	१०३	२१९९९.१४	१६६०४.३१	५३९४.८४	८८८०
१२	बर्दिया	२६	७७७२.७३	६६९०.२४	१०८२.४९	१६५५
१३	लुम्बिनी प्रदेश	७०९	२७३२२९.९	२२४४३८.३२	४८७९३.७२	७१४७१

नोट: साविकको रुकुम र नवलपरासी जिल्लाको तथ्याङ्क समावेश गरिएको

स्रोत:- औद्योगिक तथ्याङ्क २०७८/७९, उद्योग विभाग

७.३ घरेलु तथा साना उद्योगहरू

उद्योग विभागले प्रकाशन गरेको लघु, घरेलु तथा साना उद्योग तथ्याङ्कका अनुसार यस प्रदेशमा आर्थिक वर्ष २०७९।८० सम्ममा १,०७,७९० वटा लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको दर्ता कायम भएको देखिन्छ । जिल्लागत रूपमा हेर्दा रुपन्देहीमा १९,६८१, दाङमा १२,६४४ , नवलपरासी-पश्चिममा १२,४५८ लघु, घरेलु तथा साना उद्योग दर्ता कायम भएको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम रुकुम-पूर्वमा ६४८ दर्ता कायम भएको देखिन्छ। क्षेत्रगत रूपमा हेर्दा सबैभन्दा बढी कृषि तथा वनजन्यमा ४२,८६५ र त्यसपछि सेवामूलक क्षेत्रमा २९,४८७ उद्योग दर्ता भएका छन् भने सबैभन्दा कम सूचना तथा प्रविधिमूलक क्षेत्रमा ५३ ओटा उद्योगहरू दर्ता भएका छन् ।

तालिका १६९ :हाल (आ.व. २०७९/८०) सम्म दर्ता कायम रहेका लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको जिल्लागत विवरण (वर्गीकरणको आधारमा)

सि.नं.	जिल्ला	उत्पादन मूलक	ऊर्जा मूलक	कृषि तथा वनजन्य	पर्यटन	खानी	सेवा	पूर्वाधार	सूचना तथा प्रविधि	जम्मा
१	कपिलवस्तु	२७९९	०	३८०४	८१	०	३९२२	५१	१४	१०६७१
२	पाल्पा	७१६	०	१३४९	९७६	०	१४६७	१०	०	४५१८
३	अर्घाखाँची	४९७	४	११८२	२६७	०	११५७	१५९	१८	३२८४
४	गुल्मी	४७२	०	११२६५	१२९२	११	१३८२	१	७	१४४३०
५	नवलपरासी-पश्चिम	२३३५	७	४६४२	१७५१	०	३७२०	०	३	१२४५८
६	रुपन्देही	७८६६	७	३५७२	२९८६	०	५२४९	०	१	१९६८१
७	रोल्पा	३६१	३	१८८४	६२४	१	१०२५	९३	०	३९९१
८	रुकुम-पूर्व	४६	०	४३५	५६	०	१०९	२	०	६४८
९	दाङ	२२०१	०	५९२४	११४९	२	३१२१	२४७	०	१२६४४
१०	प्यूठान	३७६	५	१२२७	१११	१५	१४९३	६१	१	३२८९
११	बाँके	३३११	४	३९६४	१८२१	०	३२१८	१	३	१२३२२
१२	बर्दिया	१९९६	०	३६१७	६११	०	३६२४	०	६	९८५४
१३	लुम्बिनी प्रदेश	२२९७६	३०	४२८६५	११७२५	२९	२९४८७	६२५	५३	१०७७९०

स्रोत:- लघु, घरेलु तथा साना उद्योग तथ्याङ्क २०७९/८०, उद्योग विभाग

तालिका १७० : आ.व. २०७९/८० मा दर्ता कायम भएका लघु, घरेलु तथा साना उद्योगहरूको जिल्लागत विवरण
(कानूनी स्वरूपको आधारमा)

क्र. सं.	जिल्ला (District)	लघु				घरेलु				साना				कुल जम्मा (Grand Total)
		प्राइभेट फर्म	साझेदारी	प्रा.लि.	जम्मा	प्राइभेट फर्म	साझेदारी	प्रा.लि.	जम्मा	प्राइभेट फर्म	साझेदारी	प्रा.लि.	जम्मा	
१	कपिलवस्तु	०	०	०	०	०	०	०	०	५९०	८	६०	६५८	६५८
२	पाल्पा	४	१	०	५	०	०	०	०	१९२	१	१५	२०८	२१३
३	अर्घाखाँची	०	०	०	०	०	०	०	०	१३२	१५	३	१५०	१५०
४	गुल्मी	०	०	०	०	२	०	०	२	९८	१३	०	१११	११३
५	नवलपरासी-पश्चिम	०	०	०	०	०	०	०	०	४९८	२५	४	५२७	५२७
६	रुपन्देही	०	०	०	०	०	०	०	०	९००	३०	२००	११३०	११३०
७	रोल्पा	०	०	०	०	०	०	०	०	१००	१८	१३	१३१	१३१
८	रुकुम-पूर्व	०	०	०	०	०	०	०	०	११२	२	२९	१४३	१४३
९	दाङ	०	०	०	०	०	०	०	०	६५०	५०	५२	७५२	७५२
१०	प्यूठान	०	०	०	०	०	०	०	०	५९	३	१	६३	६३
११	बाँके	०	०	०	०	०	०	०	०	७९६	७०	१०	८७६	८७६
१२	बर्दिया	०	०	०	०	०	०	०	०	३००	८०	१५	३९५	३९५
जम्मा		४	१	०	५	२	०	०	२	४४२७	३१५	४०२	५१४४	५१५१

स्रोत:- लघु, घरेलु तथा साना उद्योग तथ्याङ्क २०७९/८०, उद्योग विभाग

७.४ औद्योगिक क्षेत्रका आधारमा लुम्बिनी प्रदेशका आर्थिक प्रतिष्ठानहरूको विवरण

तालिका १७१ : औद्योगिक क्षेत्रका आधारमा लुम्बिनी प्रदेशका आर्थिक प्रतिष्ठानहरूको विवरण

खण्ड	क्षेत्र	आर्थिक प्रतिष्ठान सङ्ख्या	संलग्न व्यक्ति	रोजगारी सङ्ख्या	कुल गार्हस्थ उत्पादनमा योगदान (रु. हजारमा)
B	खानी तथा उत्खनन्	६८	१७८४	१९९	३९,१९५,५५४
C	उद्योग	१००८	८०३३६	६१९,७७	४६,९८९,९९९
D	विद्युत, ग्यास, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति	१०५	३१०३	२६.४	२९६,०१४
E	खानेपानी वितरण, ढल निकास, फोहोर मैला व्यवस्थापन र सरसफाइ कार्य	३३२	२५४१	१६९२	२८,४९७.७२
जम्मा		१०५०८	८७०६४	६७१२२	५६,०४३,५९१

स्रोत: नेपाल राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण २०१९/२०, राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

७.५ लुम्बिनी प्रदेशका प्रमुख औद्योगिक सूचकहरू (राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण, २०७६)

नेपाल राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण २०१९/२० का अनुसार लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका आर्थिक प्रतिष्ठानहरूलाई NSIC क्षेत्रगत रूपमा हेर्दा उद्योग क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी १०,००३ आर्थिक प्रतिष्ठानहरू रहेका छन्। त्यसैगरी सबैभन्दा कम खानी तथा उत्खननमा ६८ वटा आर्थिक प्रतिष्ठानहरू रहेका छन्। रोजगारीको सङ्ख्या हेर्दा खानी तथा उत्खनन क्षेत्र (NSIC section B) ले ९१९; उद्योग क्षेत्र (NSIC section C) ले ६१,९७७; विद्युत, ग्याँस तथा वातानुकूलित क्षेत्र (NSIC section D) ले २,६८४ र खानेपानी वितरण, ढल निकास तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन क्षेत्र (NSIC section E) ले १,६१२ गरी कुल ६७,१९२ जनालाई रोजगारी प्रदान गरेको देखिन्छ।

तालिका १७२ : लुम्बिनी प्रदेशका प्रमुख औद्योगिक सूचकहरू

क्र. सं.	सूचक	एकाइ	कुल मान (Value in Total)	NSIC र Size अनुसार प्रतिष्ठानको संख्या					
				खानी तथा उत्खनन (section B)	उद्योग (section C)			विद्युत, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति (section D)	खानेपानी वितरण, ढल निकास, फोहोर मैला व्यवस्थापन र सरसफाई कार्य (section E)
					कुल (Total)	ठूलो (Large)	सानो (Small)		
१	प्रतिष्ठानहरूको संख्या	संख्या	१०,५०८	६८	१०,००३	९५५	९०४८	१०५	३३२
२	प्रतिष्ठानहरूमा कार्यरत व्यक्तिको संख्या	संख्या	८७,०६७	१,०८५	८०,३३८	५२,२३६	२८१०२	३१०३	२५४१
३	प्रति प्रतिष्ठान कार्यरत व्यक्तिको औसत संख्या	व्यक्ति/प्रतिष्ठान	८.३	१६	८	५४.७	३.१	२९.६	७.७
४	कर्मचारीहरूको संख्या	संख्या	६७,१९२	९१९	६१,९७७	४८,९६८	१३००९	२६८४	१६१२
५	प्रति प्रतिष्ठान कर्मचारीको औसत संख्या	व्यक्ति/प्रतिष्ठान	६.४	१३.५	६.२	५१.३	१.४	२५.६	४.९
६	प्रतिष्ठानहरूको उत्पादन	रु. हजारमा	१९७,२७१,१३८	४,३१८,४९२	१७७,९६७,९८३	१५०,९५६,५७८	२६,२११,४०५	७६८०९,३३	८१०३७३०
७	प्रतिष्ठानहरूको इनपुट	रु. हजारमा	१४१,२१७,५४७	१,१९६,९३८	१३०,२३४,४६५	१११,४५०,३६१	१८,३८८,५०३	५५२०१,८७	४२६१५५८
८	प्रतिष्ठानहरूको मूल्य अभिवृद्धि	रु. हजारमा	५६,०५३,५९१	३,१२१,६५४	४६,९२९,११९	३९,१०६,२१७	७८२२९,०२	२१६०७४६	३८४२१७२
९	एक वर्षमा प्रतिष्ठानहरूको स्थिर सम्पत्तिमा थप	रु. हजारमा	९,०४२,९५१	१८०,००१	३,११९,३११	२,८००,६४८	३१,८६६३	५६७८२९	७८१०
१०	वर्षको अन्त्यमा कुल स्थिर सम्पत्ति	रु. हजारमा	१२२,४६९,७५७	२,५५६,६०६	८८,९९२,०२०	६७,०४७,१२९	२१,९०४,८९१	२,९००,०००	२११४७७४३
११	प्रति व्यक्ति प्रतिष्ठानहरूको उत्पादन	रु. हजारमा/व्यक्ति	२,२६५.७	३,९८०.२	२,२०५.३	२,८८९.९	९३२.७	२४७५.३	३१८९.२

क्र. सं.	सूचक	एकाइ	कुल मान (Value in Total)	NSIC र Size अनुसार प्रतिष्ठानको संख्या					
				खानी तथा उत्खनन (section B)	उद्योग (section C)			विद्युत, ग्यास, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति (section D)	खानेपानी वितरण, ढल निकास, फोहोर मैला व्यवस्थापन र सरसफाइ कार्य (section E)
					कुल (Total)	ठूलो (Large)	सानो (Small)		
१२	आउटपुट इनपुट अनुपात	अनुपात (Ratio)	१.४	३.६१	१.३६	१.३५	१.४३	१.३९	१.९
१३	इनपुट आउटपुट अनुपात	अनुपात (Ratio)	०.७२	०.२८	०.७४	०.७४	०.७	०.७२	०.५३
१४	प्रति व्यक्ति प्रतिष्ठानहरूमा मूल्य अभिवृद्धि	रु. हजारमा/व्यक्ति	६४४	२,८७७	५८४	७४९	२७८	६९६	१५१२
१५	कुल ज्याला, तलब र अन्य लाभहरू (नगद/प्रकार) कर्मचारीहरूलाई भुक्तान गरिएको	रु. हजारमा	१८,७२३,०६५	३२६,२०३	१७,३३९,२४५	१४,५२३,७६९	२८३५४७६	५९०९३४	४४६६८३
१६	प्रति व्यक्ति प्रति महिना भुक्तान गरिएको औसत ज्याला, तलब र अन्य लाभहरू (नगद/प्रकार)	रु. हजारमा	२३.२२	२९.५८	२३.३४	२४.७२	१८.१६	१८.३५	२३.०९

स्रोत: राष्ट्रिय औद्योगिक सर्वेक्षण, २०७६

ठूला आकारका प्रतिष्ठानहरू : १० वा सो भन्दा बढी व्यक्तिहरू कार्यरत भएका प्रतिष्ठानहरू।

साना आकारका प्रतिष्ठानहरू - ९ वा सो भन्दा कम व्यक्तिहरू कार्यरत भएका प्रतिष्ठानहरू।

७.६ सहकारी संस्थाहरूको विवरण

तालिका १७३ : लुम्बिनी प्रदेश सरकारको नियमन क्षेत्राधिकार भित्रका सहकारी संस्थाहरूको विवरण COPOMIS अनुसार

क्र.सं.	सहकारीको प्रकार/प्रकृति (Type of Cooperative)	संख्या	मिति २०८१/०४/१८ गते शुक्रबार	
			COPOMIS मा सहकारी संघ/संस्थाहरूको आवद्धता	
१	बचत तथा ऋण सहकारी (Savings and Credit Cooperative)	२५७	विवरण	संख्या
२	बहुउद्देशीय सहकारी (Multipurpose Cooperative)	२९६	दर्ता भएका	८१७
३	कृषि सहकारी (Agriculture Cooperative)	१६१	पासवर्ड वितरण भएको	५७३
४	दुध सहकारी (Milk Cooperative)	३०	लग इन भएका	५४१
५	उपभोक्ता सहकारी (Consumer Cooperative)	११	२०८०/८१ मा समष्टिगत प्रतिवेदन गरेका	४२३
६	सञ्चार सहकारी (Communication Cooperative)	१२		

क्र.सं.	सहकारीको प्रकार/प्रकृति (Type of Cooperative)	संख्या	मिति २०८१/०४/१८ गते शुक्रबार	
			COPOMIS मा सहकारी संघ/संस्थाहरूको आवद्धता	
७	अदुवा सहकारी (Ginger Cooperative)	८	शेयर सदस्य संख्या	
८	जडीबुटी सहकारी (Herbal Cooperative)	६	महिला	१२८४०१
९	कफी सहकारी (Coffee Cooperative)	३	पुरुष	१८०,९१०
१०	स्वास्थ्य सहकारी (Health Cooperative)	५	अन्य	२४८
११	माछा-भुरापालन सहकारी (Fish Farming Cooperative)	४	जम्मा	३०९,५५९
१२	विद्युत सहकारी (Electricity Cooperative)	५		
१३	शिक्षा सहकारी (Education Cooperative)	१	विवरण	रकम (रु.)
१४	अन्य सहकारी (Other Cooperative)	९	कुल बचत	३१३३४२४२१८६
१५	संघ (Federation)	४२	कुल शेयर लगानी	४७७२३३५६४०
१६	जम्मा सहकारी संघ/संस्थाहरू (Total Cooperative Unions/Organizations)	८५०	कुल ऋण लगानी	३१६३९८४८३८४

स्रोत:-सहकारी दर्ता अधिकारीको कार्यालय लुम्बिनी प्रदेश

७.७ वैदेशिक व्यापारको दिशा

तालिका १७४ : Imports /Exports flow Based on Annual data (Shrawan-Asar) of FY 2080/81 (Mid July 2023 to Mid July 2024)

SN	Trade Indicators	FY 2079/80	FY 2080/81	Change (%)
1	Imports (Rs.in `000)	1'611'731'770	1'592'985'528	-1.16
2	Exports (Rs.in `000)	157'140'695	152'381'244	-3.03
3	Trade Deficit (Rs.in `000)	1'454'591'074	1'440'604'284	-0.96
4	Total Foreign Trade (Rs.in `000)	1'768'872'465	1'745'366'772	-1.33
5	Imports/Exports Ratio	10.26	10.45	1.92
6	Exports Share to Total Trade (%)	8.88	8.73	-1.72
7	Imports Share to Total Trade (%)	91.12	91.27	0.17

स्रोत:-भन्सार विभाग

तालिका १७५ : भन्सार कार्यालय अनुसार आयात निर्यातको अवस्था (Imports and Exports by Customs Offices) :-

(Based on Annual data (Shrawan-Asar) of FY 2080/81 (Mid July 2023 to Mid July 2024)

(Imports Value and Exports Value are in Rs. Thousands)					
SN	Customs	Imports_Value	Import_Share	Exports_Value	Export_Share
1	BHADRAPUR	882591	0.06	0	0.00
2	BHAIRAHAWA	242636057	15.23	13675947	8.97
3	BIRATNAGAR	168298937	10.57	31142524	20.44
4	BIRGUNJ	546438040	34.30	31132275	20.43
5	CHOBHAR	965261	0.06	0	0.00
6	DRYPORT	203636739	12.78	5025374	3.30
7	GAUR	1224771	0.08	3705	0.00

(Imports Value and Exports Value are in Rs. Thousands)					
SN	Customs	Imports_Value	Import_Share	Exports_Value	Export_Share
8	GAUTAM BUDDHA AIRPORT	884	0.00	0	0.00
9	JALESHWOR	10613005	0.67	3724006	2.44
10	JANAKPUR	1565523	0.10	0	0.00
11	KAILALI	22893132	1.44	829998	0.54
12	KANCHANPUR	1706017	0.11	17138	0.01
13	KRISHNANAGAR	21905642	1.38	2425922	1.59
14	MAHESHPAUR	436073	0.03	0	0.00
15	MECHI	44644832	2.80	24402799	16.01
16	NEPALGUNJ	70248790	4.41	2421008	1.59
17	PASHUPATINAGAR	987	0.00	46505	0.03
18	POKHARA	277406	0.02	0	0.00
19	RAJBIRAJ	321805	0.02	0	0.00
20	RASUWA	60910260	3.82	1736238	1.14
21	SARLAHI	2573340	0.16	1431957	0.94
22	SATI	428183	0.03	360	0.00
23	SIRAHA	340205	0.02	29	0.00
24	SUNSARI	1739581	0.11	0	0.00
25	SUTHAULI	2689560	0.17	5733	0.00
26	TATOPANI	40343341	2.53	9321	0.01
27	THADHI	36248	0.00	0	0.00
28	TI_AIRPORT	145227837	9.12	34350407	22.54
29	TRIVENI	482	0.00	0	0.00
Total		1592985528	100.00	152381244	100.00

स्रोत:-भन्सार विभाग

७.८ प्रमुख वस्तुहरूको निर्यात (Exports of Major Commodities*)

तालिका १७६ : विगत ३ वर्षको प्रमुख वस्तुहरूको निर्यात सम्बन्धी विवरण

(Rs. in million)

S.N.	Heading	2021/22 ^R	2022/23 ^R	2023/24 ^P		
		Annual	Annual	Annual	Share in Total Exports	Percent Change
1	Zinc sheet	2841.74	7705.75	11858.05	7.8	53.9
2	Polyster Yarn & Thread	9515.94	10550.17	11210.11	7.4	6.3
3	Woolen Carpet	9565.01	11503.49	10570.74	6.9	-8.1
4	Juice	6074.79	6629.80	8658.69	5.7	30.6
5	Cardamom	4778.99	8255.98	7936.62	5.2	-3.9
6	Particle Board	352.01	4704.13	7415.32	4.9	57.6
7	Jute Goods	7496.77	7241.10	6755.78	4.4	-6.7
8	Palm Oil	41064.73	20509.12	6336.48	4.2	-69.1

S.N.	Heading	2021/22 ^R	2022/23 ^R	2023/24 ^P		
		Annual	Annual	Annual	Share in Total Exports	Percent Change
9	Readymade Garments	4881.98	5839.11	6294.50	4.1	7.8
10	Tea	3427.20	3930.18	3611.64	2.4	-8.1
11	Pashmina	2758.24	3194.10	3024.06	2.0	-5.3
12	Oil Cakes	3492.21	2302.27	2955.79	1.9	28.4
13	Textiles	3277.86	2377.83	2542.39	1.7	6.9
14	Noodles	1834.13	2296.09	1966.22	1.3	-14.4
15	Herbs	1629.34	1844.05	1921.16	1.3	4.2
16	Medicine (Ayurvedic)	1279.08	1287.83	1544.10	1.0	19.9
17	Rosin	1853.66	1652.33	1478.59	1.0	-10.5
18	Shoes and Sandals	1055.42	1017.25	1277.71	0.8	25.6
19	Ginger	465.36	1072.36	1127.29	0.7	5.1
20	Handicraft Goods and Other Handicrafts	1120.70	1335.87	1117.49	0.7	-16.3
A.	TOP 20 Commodities	108765.2	105248.8	99602.7	65.4	-5.4
B.	Others	91265.8	51891.9	52777.9	34.6	1.7
C.	Total Exports (A+B)	200031.0	157140.7	152380.6	100.0	-3.0
D.	Other Exports**					
	Electricity	3328.2	10429.5	16736.3		
	Aviation Fuel	8068.5	16019.5	13245.1		

* Top 20 exports are selected from export of major commodities to India, China and Other Countries based on annual data of FY 2023-24 स्रोत:-भन्सार विभाग

** Not included in customs data

R= Revised, P= Provisional

७.९ प्रमुख वस्तुहरूको आयात (Imports of Major Commodities*)

तालिका १७७ : विगत ३ वर्षको प्रमुख वस्तुहरूको आयात सम्बन्धी विवरण (Rs. in million)

S.N.	Heading	2021/22 ^R	2022/23 ^R	2023/24 ^P		
		Annual	Annual	Annual	Share in Total Imports	Percentage Change
1	Petroleum Products	334346.4	309877	300650.7	18.9	-3
2	Other Machinery and Parts	91571.3	72946.8	78851.9	4.9	8.1
3	Transport Equip, Vehicle & Other Vehicle Spare Parts	123916.9	61799.8	78010.5	4.9	26.2
4	Medicine	76089.7	47658.4	45904	2.9	-3.7
5	Ferrous products obtained by direct reduction of iron (Sponge Iron)	23981.7	43601.8	39026.7	2.4	-10.5
6	Electrical Equipment	33671	31821.4	38677	2.4	21.5
7	Telecommunication Equipments and Parts	53717.8	36402.2	37137.1	2.3	2
8	Chemical Fertilizer	21363	40691.2	36431.7	2.3	-10.5
9	Readymade Garments	30909.5	24480.2	33263.5	2.1	35.9
10	Textiles	28731	26002.6	30924.4	1.9	18.9
11	Gold	42691.2	43886.4	25934.7	1.6	-40.9
12	Coal	39558.7	31181.1	25536.4	1.6	-18.1
13	Rice/Paddy	47356	36404.3	22098.3	1.4	-39.3
14	Electrical Goods	20969.9	18273.9	21182.9	1.3	15.9
15	Hotrolled sheet in coil	37250.4	37065.3	20711.8	1.3	-44.1
16	Thread	23152.3	22933.9	20150.4	1.3	-12.1
17	Edible Oil	18881.6	18711.7	18238.8	1.1	-2.5
18	Chemical	17903	16094.9	15701.2	1	-2.4
19	M.S. Billet	51330.3	21135.7	13851.9	0.9	-34.5
20	Crude Soyabean Oil	56256.7	35670.9	13444.6	0.8	-62.3
A.	TOP 20 Commodities	1173648.6	976639.5	915728.5	57.5	-6.2
B.	Others	746799.7	635092.2	677257	42.5	6.6
C.	Total Imports (A+B)	1920448.4	1611732	1592986	100	-1.2
D.	Other Imports**					
	Electricity	14431.1	19092.1	17848.4	-	-

* Top 20 imports are selected from import of major commodities from India, China and Other Countries based on annual data of FY 2023-24

R= Revised, P= Provisional

** not included in customs data

Includes tyre, tubes and flaps

स्रोत:-भन्सार विभाग

खण्ड ८ भौतिक पूर्वाधार तथा सार्वजनिक यातायात

८.१ लुम्बिनी प्रदेशको सडक सम्बन्धी विवरण २०८१ पौष मसान्तसम्म

तालिका १७८ : लुम्बिनी प्रदेशको सडक सम्बन्धी विवरण २०८१ पौष मसान्तसम्मको विवरण

सडक (Road Type)	कुल लम्बाई (Total Length) (कि.मी.)	कालोपत्रे (Paved) (कि.मी.)	ग्राभेल (Gravel) (कि.मी.)	कच्ची (Unpaved) (कि.मी.)
राष्ट्रिय राजमार्ग (National Highway)	२९०७ कि.मी.	१४३६ कि.मी.	९२३ कि.मी.	५८८ कि.मी.
प्रादेशिक सडक (Provincial Road)	८४३ कि.मी.	९९० कि.मी.	३२४३ कि.मी.	३५१० कि.मी.
ग्रामीण सडक (Rural Road)	१५४१९ कि.मी.	२७ कि.मी.	५८० कि.मी.	१४३१२ कि.मी.
जम्मा (Total)	२६२९९ कि.मी.	३५५३ कि.मी.	४७४६ कि.मी.	१९९८२ कि.मी.

स्रोत:-भौतिक योजना तथा यातायात मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश

८.२ लुम्बिनी प्रदेशको सडक/पुल सम्बन्धी प्रगति विवरण

तालिका १७९ : लुम्बिनी प्रदेशको सडक/पुल सम्बन्धी प्रगति विवरण :- २०८१ पौष मसान्तसम्मको विवरण

क्र.सं.	आ.व.	नयाँ ट्रयाक खोल्ने काम (कि.मी.)	सडक विस्तार (थप चौडा गर्ने काम) (कि.मी.)	सडक ग्राभेल गर्ने काम (कि.मी.)	कालोपत्रे (कि.मी.)	कल्भर्ट/ढल निर्माण (वटा)	ढलान गरी पक्की सडक निर्माण (कि.मी.)	सडकपुल	झोलुङ्गे पुल
१	०७५/०७६	९६	५९५	२७८	२००	४८४	२.९	५	५
२	०७६/०७७	९९	२९९	२०५	१५३	८९७	९.८	१०	०
३	०७७/०७८	९९	३९६	२७०	१४४	९९८	७.९	१७	७
४	०७८/०७९	१२२	२७४	२६५	२०२	९९६	१०.२	४०	११
५	०७९/८०	९९	१८५	२७४	२३९	९९०९	२३	२४	६
६	०८०/०८१	१५	१५५	२१०	१५०	५७४	१८	३९	१७
७	०८१/०८२*	०	०	१४.२९	३९.३८	०	४.४४	१२	२
जम्मा		६२७	१८०४	१५३६.२९	११२७.४	१२५४८	७६.३४	१४७	४८

स्रोत:-भौतिक योजना तथा यातायात मन्त्रालय लुम्बिनी प्रदेश

द.३ सिँचाइ नहर तथा पुलको विवरण २०८१ असारसम्म

तालिका १८० : सिँचाइ नहर तथा पुलको विवरण २०८१ असारसम्म

क्र.सं.	सूचक	इकाई	आ.व. २०८०/८१ सम्म	२०७९ पौष मसान्तसम्मको	हाल सम्मको जम्मा
१	सिँचाइ बाँध/मुहान	वटा	३९५	८	४०३
२	पक्की नहर/कुला	कि.मि	८२३	९	८३२
३	लिफ्ट सिँचाइ	वटा	१०५	२	१०७
४	स्यालो ट्युबवेल	वटा	७३२	२७	७५९
५	डीप ट्युबवेल	वटा	२२५	७	२३२
६	पम्प हाउस	वटा	३५४	१२	३६६
७	सिँचाइको लागि विद्युतीकरण	वटा/कि.मी	७०	१२	८२
८	पाइपलाइन	कि.मि	७४२	५	७४७
९	पोखरी/जलाशय	वटा	५८	०	५८
१०	थप सिँचाइ सुविधा पुगेको क्षेत्र	हे	२७०६२	२७३	२७०५५
११	सिँचाइ संरचना सुदृढीकरण गरेको क्षेत्र	हे	७३१३७	६३७	७३७६८
१२	नदीमा नियन्त्रण (तटबन्धन निर्माण) (River Control (Embankment Construction))	कि.मि	१८३.३	२७.३२	२१०.६२
१३	नदी नियन्त्रणबाट उकास भएको जमिन	हे	२५८१	५२	२६३३
१४	तटबन्धनबाट सुरक्षित भएको जमिन	हे	१४०८९	३०	१४११९
१५	तटबन्धनबाट सुरक्षित भएको घर	घर	१५४७७	२१	१५४९८

स्रोत:- स्वतः प्रकाशन २०८१/८२ दोस्रो त्रैमासिक उर्जा, जलस्रोत तथा सिँचाई मन्त्रालय लुम्बिनी

खण्ड ९ : गरिबी

जीवनस्तर सर्वेक्षण जनताको जीवनस्तरको मापन गरी देशमा रहेको गरिबीको अवस्था थाहा पाउनका लागि घरपरिवारको समृद्धि(Household Welfare)सँग सम्बन्धित विविध विषयहरू जस्तै: घरपरिवारको उपभोग, आवास तथा आवासीय सुविधाको उपभोग, शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी बचत तथा ऋण, विप्रेषण, जग्गाको स्वामित्व र उपयोग आदि समावेश गरिएको बहु-आयामिक तथा बहु-विषययुक्त सर्वेक्षण हो । नेपालमा जीवनस्तर मापनसम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन कार्य वि.सं. २०५२/५३ बाट शुरू गरिएको हो । नेपालमा पहिलो पटक सञ्चालन गरिएको यस किसिमको सर्वेक्षणले गरिबीको अवस्था र आयामको बारेमा जानकारी प्रदान गरेको थियो । यसबाट गरिबीसँग सम्बन्धित बस्तुगत तथ्याङ्क प्राप्त भएको थियो । यस किसिमका तथ्याङ्क सरकारी तथा गैरसरकारी निकाय, शोधकर्ता, सर्वसाधारण तथा अन्तर्राष्ट्रिय विकास साझेदार/समुदाय समेतलाई उपयोगी हुन पुगेको छ ।

सर्वेक्षणको नतिजाको व्यापक उपयोगिताको कारणले गर्दा नै वि.सं. २०६०/६१ र २०६६/६७ मा क्रमश दोस्रो र तेस्रो जीवनस्तर सर्वेक्षण सम्पन्न गरिएका थिए । तत्कालीन केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागद्वारा सम्पन्न गरिएका नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षणहरू (पहिलो २०५२/५३, दोस्रो २०६०/६१ र तेस्रो २०६६/६७) विश्व बैंकले प्रतिपादन गरेको जीवनस्तर मापन सर्वेक्षण (Living Standards Measurement Survey) को ढाँचा र विधि अनुसार सञ्चालन गरिएको थियो । यस पटकको गरिबी मापनमा पनि अन्तर्राष्ट्रियस्तरमा उपयोगमा ल्याइएको अद्यावधिक विधि (Updated methodology) प्रचलनमा रहेको असल अभ्यास अवलम्बन गरिएको छ । यी सर्वेक्षणहरूबाट प्राप्त नतिजाहरूले सरकारद्वारा अवलम्बन गरेका नीति तथा कार्यक्रमहरूको कार्यान्वयनबाट जीवनस्तरमा परेको प्रभावको बारेमा अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्नुका साथै दिगो विकासका लक्ष्यहरूको मापनका लागि समेत बस्तुगत आधार प्रदान गर्दछ । राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयद्वारा सम्पन्न नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथोमा पनि विश्व बैंकको प्राविधिक सहयोग प्राप्त भएको थियो ।

विश्व बैंकले तथार परेको आधारभूत आवश्यकताको लागत विधिको आधारमा नेपालले हालसम्म गरिबी मापन गर्दै आइरहेको छ । यस विधि अनुसार कुनै व्यक्तिको आधारभूत खाद्य आवश्यकता निर्धारण गर्न सर्वप्रथम सालाखाला घरपरिवारको एक व्यक्तिलाई स्वस्थ र सक्रिय जीवनयापनको लागि प्रतिदिन आवश्यक पर्ने न्यूनतम क्यालोरीको हिसाब गरी प्रति क्यालोरी खर्चको लागतको आधारमा खाद्य गरिबी रेखा (Food Poverty Line) निर्धारण गरिन्छ । यही खाद्य-गरिबी रेखाको आधारमा खाद्य-गरिबीको रेखाको नजिक रहेका घरपरिवारले गरेका गैर-खाद्य खर्चको आधारमा गैर-खाद्य गरिबीको रेखा (Non-Food Poverty Line) निर्धारण गरिन्छ । यसरी निर्धारण गरिएको खाद्य र गैर-खाद्य खर्चको लागतलाई जोडेर गरिबीको रेखा(Poverty Line) निर्धारण गरिएको छ ।

९.१ गरिबी मापन र गरिबीको रेखा

नेपालमा गरिबी मापन गर्न अपनाएको विधि र जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथोबाट प्राप्त केही नतिजाहरू यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ ।

घरपरिवारको कल्याणकारी मापनको निर्माण (Constructing a Welfare Aggregate) :

वार्षिकरूपमा घरपरिवारले गरेको खर्चलाई खाद्य उपभोग खर्च र गैर-खाद्य उपभोग खर्चमा विभाजन गरी घरपरिवारको कल्याणकारी मापनको (Welfare Aggregate) आधारको रूपमा लिने गरिन्छ ।

१. खाद्य उपभोग खर्चको मापन (Food Consumption Aggregate):

नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथोमा अन्तरवार्ता दिनको ७ दिन अगाडिसम्म प्रत्येक घरपरिवारले उपभोग गरेको १०० भन्दा बढी प्रकारका खाद्य वस्तुहरूको परिमाण र खर्चको रकम प्रत्यक्ष अन्तर्वार्ता विधि मार्फत संकलन गरिएको छ । प्रत्येक खाद्य वस्तुको उपभोगको परिमाण र खर्च रकमसम्बन्धी विवरण आफ्नै उत्पादन, बजारबाट खरिद र जिन्सीमा गरी तीन शिर्षकमा संकलन गरिएको छ । १०० भन्दा बढी विभिन्न प्रकार खाद्य वस्तुहरूलाई खाद्यान्न, दाल तथा गेडागुडी, माछा र मासु, तरकारी, फलफूल, घ्यू तेल जस्ता विभिन्न १४ ओटा शिर्षकअन्तर्गत समावेश गरिएकोछ । यस पटक घरबाहिर गरिएको खाद्य उपभोग खर्चसमेत समावेश गरिएको छ । यसरी गत ७ दिनभित्र घरपरिवारले घर तथा घर बाहिर उपभोग गरेको साप्ताहिक खर्च रकमलाई वार्षिकरूपमा हिसाब गरी घरपरिवारको वार्षिक खाद्य उपभोग खर्च तयार पारिएको छ ।

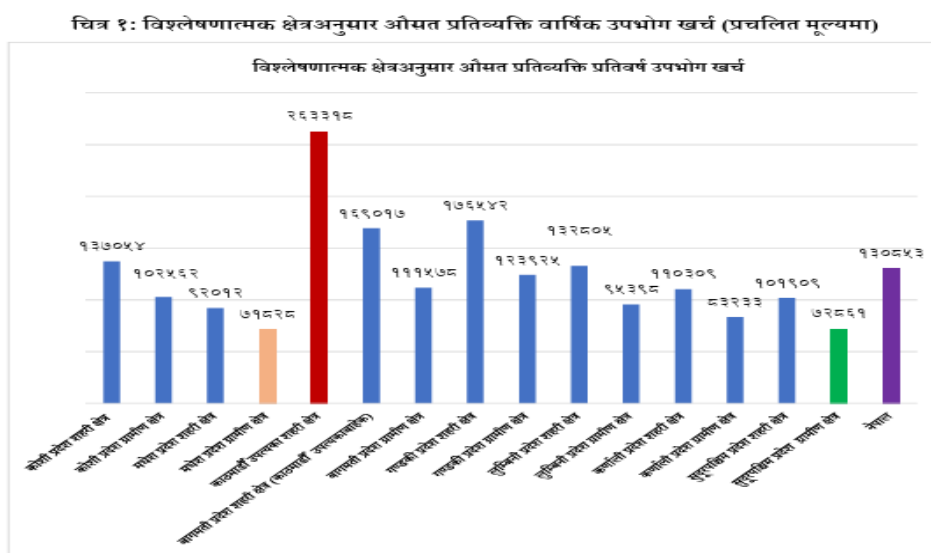
२. गैर-खाद्य उपभोग खर्चको मापन (Non-Food Consumption Aggregate):

नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथोमा अन्तरवार्ता दिनको ३० दिन र १२ महिना अगाडिसम्म प्रत्येक घरपरिवारमा ९० भन्दा बढी प्रकारका गैर-खाद्य वस्तुहरूको उपभोगको परिमाण र खर्च रकम प्रत्यक्ष अन्तरवार्ता विधिमाफत संकलन गरिएको छ । गैर-खाद्य वस्तुहरूको उपभोगको विवरणलाई टिकाउ नहुने सामग्रीहरूबापतको खर्च (Expenditure on Non-food non-durables items), घरायसी उपभोगको खर्च (Cost of household utilities), टिकाउ हुने सामग्रीहरूबापतको उपयोग खर्च (Consumption flow from durable goods) र आवासीय सुविधाबापतको उपयोग खर्च (Cost of housing services) गरी चार किसिमबाट संकलन गरिएको छ । यसरी प्राप्त भएको घरपरिवारको खर्चको रकमलाई वार्षिकरूपमा हिसाब गरी घरपरिवारको वार्षिक गैर-खाद्य उपभोग खर्च तयार पारिएको छ । यहाँ टिकाउ हुने सामग्रीहरू बापतको उपयोग खर्च अनुमान गर्दा हाल प्रचलनमा रहेको अन्तर्राष्ट्रिय असल अभ्यासलाई अवलम्बन गरिएको छ ।

यसरी तयार पारिएको घरपरिवारको वार्षिक खाद्य र गैर-खाद्य खर्चलाई परिवारको आकारले भाग गरी प्रतिव्यक्ति वार्षिक खर्च निकालिएको छ । घरायसी खर्चको उपयोगको मान निकाल्दा विश्लेषणको तह र

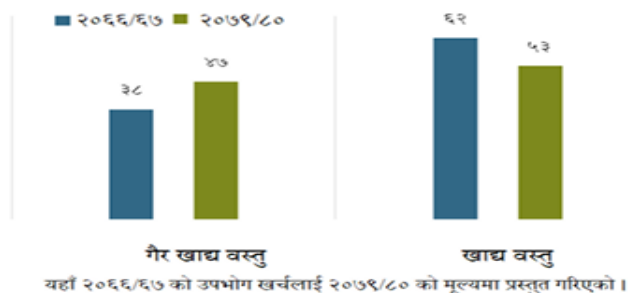
मौसमीरूपमा हुने मूल्य परिवर्तनलाई समेत समायोजन गरिएको छ। यसरी मूल्यमा प्राप्त भएको वार्षिक प्रतिव्यक्ति खर्चलाई घरपरिवारको कल्याणकारी मापन (Welfare Aggregate) को रूपमा प्रयोग गरिएको छ। विश्लेषणात्मक क्षेत्र र समयलाई आधारमानी समायोजन प्राप्त गरी तीन शीर्षकमा संकलन गरिएको छ। १०० भन्दा बढी विभिन्न प्रकार खाद्य वस्तुहरूलाई खाद्यान्न, दाल तथा गेडागुडी, माछा र मासु, तरकारी, फलफूल, घ्यू तेल जस्ता विभिन्न १४ ओटा शीर्षक अन्तर्गत समावेश गरिएको छ ।

विश्लेषणात्मक क्षेत्रअनुसार औसत प्रतिव्यक्ति वार्षिक उपभोग खर्च (प्रचलित मूल्यमा) सबैभन्दा बढी काठमाडौँ उपत्यकाका शहरी क्षेत्र मा २ लाख ६३ हजार ३ सय १८ रुपैयाँ रहेको छ भने सबैभन्दा कम मधेश प्रदेशको ग्रामीण क्षेत्रमा ७१ हजार ८ सय २८ रुपैयाँ रहेको छ । नेपालको प्रतिव्यक्ति प्रति वर्ष उपभोग खर्च १ लाख ३० हजार ८ सय ५३ रुपैयाँ रहेको छ भने कोशी, बागमती, गण्डकी र लुम्बिनी प्रदेशको शहरी क्षेत्रमा प्रतिव्यक्ति प्रति वर्ष उपभोग खर्च उक्त खर्चभन्दा बढी रहेको पाईएको छ।

घरपरिवारको खाद्य तथा गैर-खाद्य वस्तुहरूमा प्रतिव्यक्ति प्रति वर्ष उपभोग खर्च हेर्दा जीवनस्तर सर्वेक्षण तेस्रोमा कुल उपभोग खर्चको ३८ प्रतिशत गैर-खाद्य खर्च र ६२ प्रतिशत खाद्य खर्च रहेकोमा हाल गैर-खाद्य खर्चमा उल्लेख्य बृद्धि भई गैर-खाद्य खर्चको अंश ४७ प्रतिशत पुगेको छ । यसैगरी खाद्य खर्चको अंशमा गिरावट भई ५३ प्रतिशत पुगेको देखिन्छ ।

चित्र २: प्रतिव्यक्ति प्रति वर्ष समायोजित उपभोग खर्चमा खाद्य तथा गैर खाद्य खर्चको अनुपात (प्रतिशतमा)

९.१.१ खाद्य गरिबीको रेखा

सापेक्ष गरिबीमा रहेको समूहको पहिचान र प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन आवश्यक किलोक्यालोरीलाई आधार मानी खाद्य गरिबीको रेखा निर्धारण गरिएको हुन्छ।

खाद्य गरिबीको रेखा निर्धारण गर्न यस अधिका सर्वेक्षणहरूमा घरपरिवारले खाद्य खर्चमा गरेको खर्चलाई दशमक समूहमा विभाजन गरी दोस्रो देखि पाँचौं दशमकसम्म (Second to Fifth Decile) को समूहलाई सापेक्ष गरिब समूह (Relatively Poor Group) मानिएको थियो भने यसपटकको सर्वेक्षणमा घरपरिवारको खाद्य खर्चमा भएको खर्च विश्लेषण गर्दा यसअघिको सर्वेक्षणमा चौथो दशमकमा भएको घरपरिवारको खर्च हालको पहिलो दशमकमा परेका घरपरिवारसँग बराबर हुन आएको देखिन्छ। घरपरिवारको खर्चमा भएको अत्याधिक बृद्धिले गर्दा उपभोगको प्रवृत्तिमा परिवर्तन आएको अनुमान लगाउन सकिन्छ। जसले गर्दा यसपटक दोस्रो र तेस्रो दशमक समूह (Second to Third Decile) लाई सापेक्ष गरिबीको समूह मानिएको छ। यसका अतिरिक्त जीवनस्तर सर्वेक्षण तेस्रोमा ४० ओटा खाद्य वस्तुहरू समावेश भएको थियो भने हाल उक्त खाद्यवस्तुहरूको संख्या ७७ पुगेको छ।

कुनै व्यक्तिको आधारभूत खाद्य आवश्यकता निर्धारण गर्न सर्वप्रथम एक व्यक्तिलाई स्वस्थ र सक्रिय जीवनयापनका लागि प्रतिदिन आवश्यक पर्ने न्यूनतम क्यालोरीको हिसाव गर्नुपर्ने हुन्छ। परिवारमा रहेका बालबालिका, किशोर किशोरी, वयस्क महिला पुरुष र तिनको पेशा अनुसारको यथार्थ विवरण प्राप्त भएमा उमेर समूह र पेशा अनुसार आवश्यक औसत क्यालोरीको आधारमा हिसाब गरी प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन आवश्यक पर्ने क्यालोरी निकाल्नुपर्ने हुन्छ। तर यस सर्वेक्षण प्रयोजनका लागि सर्वेक्षणबाट प्राप्त जनसांख्यिक विवरण मात्र प्रयोग गरी उमेर समूह र लिङ्ग अनुसार प्रतिव्यक्ति हिसाब गर्दा २०७९/८० मा औसत २२३६ किलोक्यालोरी प्रतिदिन आवश्यक पर्ने देखिएको छ।

गरिबी विश्लेषणको एक महत्वपूर्ण पक्ष विगतका गरिबीका दरहरूसँग तुलनायोग्य हुने गरी विश्लेषण गर्नु हो। यसबाट गरिबी न्यूनीकरणका कार्यक्रमहरूको प्रभावकारिता प्रत्यक्षरूपले मूल्यांकन गर्न सकिने हुन्छ। सामान्यतया यसप्रकारको तुलनायोग्य विश्लेषण गर्दा अपनाइने आधारभूत मान्यता सापेक्षिक गरिबले प्रयोग गर्ने खाद्य डालोमा परिवर्तन भएको छैन भन्ने मान्यता राखिएको हुन्छ। अर्थात् एउटै

डालोलाई विभिन्न समयको बजारका आधारमा डालोको मूल्यांकन गरी परिवारको शुरूको अवस्थामा परिवर्तन आए- नआएको हेर्न सकिन्छ। तर तेस्रो जीवनस्तर सर्वेक्षणदेखि हालसम्मको १२ वर्षको अवधिमा घरपरिवारले प्रयोग गर्ने आधारभूत खाद्य डालोको संरचनामा उल्लेखनीय रूपले परिवर्तन भएको पाइएको छ। यी दुई सर्वेक्षण अवधिमा सापेक्षिक गरिब समूहले प्रयोग गर्ने खाद्य डालोमा पर्ने वस्तुहरूको भार संरचना, प्राप्त क्यालोरी तथा खाद्य खर्चको हिस्सामा व्यापक परिवर्तन भएको पाइएको छ। उक्त खाद्य डालोमा खास गरेर ताजा तथा सुख्खा फलफूल, माछामासु जस्ता खाद्यवस्तुको उपभोगमा वृद्धि भएको देखिन्छ। त्यसैगरी उक्त समूहको गैर-खाद्य वस्तुहरूको खर्च संरचनामा समेत व्यापक परिवर्तन भएको अनुमान गर्न सकिन्छ।

१.१.२ प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन क्यालोरी आवश्यकता र पारिवारिक संरचना, २०७९।८०

तालिका १८१ : प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन क्यालोरी आवश्यकता र पारिवारिक संरचना सम्बन्धी विवरण

उमेर समूह (Age Group)	सिफारिस गरिएको क्यालोरी (Recommended Calories)	औसत संख्या प्रति घरपरिवार (Average Number Per Household)	आवश्यक क्यालोरी (Required Calories)
१ वर्षभन्दा मुनि	५३३	०.०६४	३५
१ - ३ वर्ष	१०६०	०.२०७	२१९
४ - ६ वर्ष	१३५०	०.२३४	३१६
७ - ९ वर्ष	१६९०	०.२२९	३९०
बालक १० - १२ वर्ष	२२९०	०.२३	२६३
बालिका १० - १२ वर्ष	२०९०	०.१९८	२३७
किशोर १३ - १५ वर्ष	२७५०	०.२३	३३०
किशोरी १३ - १५ वर्ष	२३३०	०.१९९	२७७
किशोर १६ - १७ वर्ष	३०३०	०.०७१	२१७
किशोरी १६ - १७ वर्ष	२४४०	०.०६६	२१०
पुरुष १८ वर्ष र माथि	२७३०	१.९९९	३९९९
महिला १८ वर्ष र माथि	२२३०	१.४५९	३२५४
औसत परिवार संख्या		३.९९९	
प्रतिघरपरिवार औसत क्यालोरी			८४४९
प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन क्यालोरी आवश्यकता			२२३६

स्रोत:- नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथो (२०७९/८०)को संक्षिप्त नतिजा

व्यक्तिलाई प्रतिदिन आवश्यक पर्ने क्यालोरीको हिसाब गर्दा उमेर समूहलाई १ वर्ष भन्दा कम, १ देखि ३ वर्ष, ४ देखि ६ वर्ष, ७ देखि ९ वर्ष सम्मका बालबालिकालाई तोकिएको किलो क्यालोरी तथा १० देखि १२ वर्ष, १३ देखि १५ वर्ष, १६ देखि १७ वर्ष र १८ वर्षदेखि माथिका उमेर समूहमा रहेका व्यक्तिहरूलाई महिला र पुरुषअन्तर्गत आवश्यक क्यालोरी छुट्याई हिसाब गरिएको छ। सर्वेक्षणबाट प्राप्त घरपरिवारमा रहेका उमेर समूहअनुसारको जनसंख्याले उक्त समूहमा तोकिएको क्यालोरीलाई गुणन गरी दैनिक आवश्यक हुन आउने क्यालोरीको हिसाब गरिएको छ। यसरी उमेर समूहअनुसार हिसाब गरी आएको प्रतिघरपरिवारलाई आवश्यक औसत क्यालोरीलाई औसत परिवार संख्याले भाग गर्दा प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन २२३६ किलो क्यालोरी पर्ने देखिएको छ। यहाँ प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन

आवश्यक क्यालोरी गणना गर्दा संयुक्त राष्ट्रसंघको कृषि तथा खाद्य संगठनको सन् २०१२ मा प्रकाशित प्रतिव्यक्ति प्रतिदिन आवश्यक न्यूनतम क्यालोरी र नेपाल सरकार कृषि तथा पशुपंक्षी विकास मन्त्रालयले सन् २०१७ मा प्रकाशित पुस्तकमा सिफारिस गरिएको क्यालोरीलाई आधार मानिएको छ।

सर्वेक्षणमा ६ महिनाभन्दा कम र ६ महिनादेखि १ वर्षसम्मको उमेर समूहको विवरण प्राप्त हुन नसकेकोले सोही उमेर समूहमा उल्लेख गरिएको आवश्यक क्यालोरी क्रमशः ५०६ र ६०० किलो क्यालोरीको औसत हिसाब गरी १ वर्षभन्दा कम उमेर समूहको लागि आवश्यक क्यालोरी निकालिएको छ। पेशा र भौगोलिक क्षेत्रअनुसार तथा महिलाको गर्भावस्था र दूध खुवाउने उमेर समूह जस्ता विवरण उपलब्ध हुन नसकेकोले यसअधिका सर्वेक्षणहरूमा जस्तै वयस्क उमेर समूहको लागि मध्यमस्तरको (Moderate Physical activities) क्यालोरी प्रयोग गरी गणना गरिएको छ।

तालिका १८२:- खाद्य गरिबीको रेखा र गरिबीको रेखा

खाद्य गरिबीको रेखा		
	२०६६/६७	२०७९/८०
न्यूनतम आवश्यक क्यालोरी	२२२०	२२३६
खर्चलाई विक्षेपणात्मक क्षेत्रअनुसार समायोजन	दोस्रो देखि पाँचौ दशमक सम्मको उपभोग खर्चलाई विक्षेपणात्मक क्षेत्रअनुसार समायोजन गरिएको प्रतिव्यक्ति उपभोग खर्च	दोस्रो र तेस्रो दशमक सम्मको उपभोग सापेक्ष जनसंख्या गरिएको प्रतिव्यक्ति उपभोग खर्च
खाद्य डालो (खाद्यवस्तु संख्या)	४०	७७
गरिबीको रेखा (२०८० को मूल्यमा)		
गरिबीको रेखा (नेपाल)	४२८४५	७२९०८
खाद्य गरिबीको रेखा	२६९३६	३५०२९
गैर-खाद्य गरिबीको रेखा	१५९०९	३७८७९

जीवनस्तर सर्वेक्षण त्रैमासिकको गरिबी रेखालाई सर्वेक्षणबाट प्राप्त मुद्रास्फितिको आधारमा (२०७९/८०) को मूल्यमा प्रस्तुत गरिएको।

स्रोत:- नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथो (२०७९/८०)को संक्षिप्त नतिजा

९.२ नेपाल जीवनस्तर चौथो (२०७९/८०) मा निर्धारित गरिबीको रेखा र गरिबीको दर

घरपरिवारको उपभोगमा भएको उल्लेख्य सुधार, राजनीतिक र प्रशासनिक क्षेत्रमा भएको परिवर्तन तथा मध्यम आय भएको राष्ट्रमा स्तरोन्नति हुने नेपालको आकांक्षा जस्ता कारणहरूले हाल नयाँ गरिबीको रेखा कायम गरी गरिबी मापन गर्न आवश्यक देखिएको छ। गरिबीको नयाँ आधिकारिक रेखा अनुसार प्रतिवर्ष प्रतिव्यक्ति जम्मा खर्च रु ७२,९०८ भन्दा कम खर्च गर्ने व्यक्तिलाई गरिब अन्तर्गत वर्गीकरण गरिएको छ। गरिबीको नयाँ रेखा अनुसार नेपालमा करीव २०.२७ प्रतिशत जनसंख्या गरिबीको रेखामुनी रहेको पाइएको छ। गरिबीको दर शहरी क्षेत्र (१८.३४ प्रतिशत) को तुलनामा ग्रामीण क्षेत्रमा धेरै (२४.६६ प्रतिशत) रहेको देखिन्छ।

गरिबीको विशेषता अध्ययन गर्दा गरिबीको विषमता (Poverty Gap) र गरिबीको गहनता (Squared Poverty Gap) गर्नुपर्दछ। गरिबीको विषमता सूचकले कोही गरिबीको रेखाबाट कति टाढा रहेका छन् भन्ने जानकारी गराउँदछ। गरिबीको विषमता सूचकको मान ० देखि १०० सम्म हुन्छ। यसको मान

० हुनुको अर्थ कोही पनि गरिबीको रेखामुनि नरहेको बुझिन्छ । नेपालको गरिबीको विषमता सूचक ४.५२ रहेको देखिन्छ। नेपालको ग्रामीण क्षेत्रमा विषमता सूचक ५.६४ र शहरी क्षेत्रमा ४.०३ रहेको देखिन्छ। गरिबीको विषमता सूचक शहरी क्षेत्रमा भन्दा ग्रामीण क्षेत्रमा केही बढी रहेको देखिन्छ।

गरिबीमा रहेको जनसंख्या र गरिबीको विषमता सूचकले गरिबहरूबीचमा रहेका असमानताको मापन गर्न सकिँदैन । गहनताको सूचकले गरिबहरूबीचमा रहेको असमानताई जनाउँदछ। गरिबीको विषमताको भारत औसतका आधारमा गरिबी गहनताको मापन गरिन्छ । गरिबीको गहनता शहरी क्षेत्रमा १.२९ र ग्रामीण क्षेत्रमा १.९१ रहेको देखिन्छ ।

गिनी सूचकांकलाई असमानता मापनको लागि प्रयोग गर्ने गरिन्छ। यो सूचकले भौगोलिक र मौषमी प्रभावलाई समायोजन गरिएको प्रतिव्यक्ति उपभोग खर्चमा दुई घरपरिवारबीचमा भएको अन्तरलाई देखाउँछ। गिनी सूचकको मान ० देखि १ सम्म हुन्छ । यसको मान ० भएमा पूर्ण समानता तथा १ भएमा पूर्ण असमानता भएको मानिन्छ । यस सर्वेक्षणमा गिनी सूचकांक ०.३० रहेको छ भने ग्रामीण र शहरी क्षेत्रको मान ०.३०३ र ०.२८७ रहेको देखिन्छ । यसले उपभोगमा ग्रामीण तुलनामा शहरी क्षेत्रको असमानता धेरै भएको देखाउँछ ।

तालिका १८३: गरिबीको दर, विषमता, गहनता, गरिबीको फैलावट तथा कुल जनसंख्याको वितरण

क्षेत्र	गरिबीको दर %	गरिबीको विषमता	गरिबीको गहनता	गिनी सूचकांक	गरिबीको फैलावट	कुल जनसंख्याको वितरण %
नेपाल	२०.२७	४.५२	१.४८	०.३००		
शहरी क्षेत्र	१८.३४	४.०३	१.२९	०.३०३	६२.८६	६९.४८
ग्रामीण क्षेत्र	२४.६६	५.६४	१.९१	०.२८७	३७.१४	३०.५२

स्रोत:- नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथो (२०७९/८०)को संक्षिप्त नतिजा

तालिका १८४ : प्रदेश र विशेष क्षेत्र अनुसार गरिबीको दर, विषमता, गहनता, गरिबीको फैलावट तथा कुल जनसंख्याको वितरण

क्षेत्र	गरिबीको दर %	गरिबीको विषमता	गरिबीको गहनता	गरिबीको फैलावट	कुल जनसंख्याको वितरण %
कोशी प्रदेश	१७.९९	३.८४	१.२५	१३.८	१६.२६
मधेश प्रदेश	२२.५३	४.८२	१.३६	२५.०८	२२.५६
बागमती प्रदेश	१२.५९	२.६४	०.८९	१२.६८	२०.४२
गण्डकी प्रदेश	११.८८	२.३३	०.७९	४.८८	८.३४
लुम्बिनी प्रदेश	२४.३५	५.८	१.९९	२२.७६	१८.९६
कर्णाली प्रदेश	२६.६९	६.२५	२.९६	६.७४	५.९२
सुदूरपश्चिम प्रदेश	२४.९६	८.४९	२.८७	१४.०२	८.३२
लुम्बिनी प्रदेश शहरी क्षेत्र	२४.०८	६.३१	२.२७	१३.३६	११.२४
लुम्बिनी प्रदेश ग्रामीण क्षेत्र	२४.७३	५.०६	१.५७	९.४	७.७

स्रोत:- नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथो (२०७९/८०)को संक्षिप्त नतिजा

९.२.१ घरपरिवारमूलीको शैक्षिकस्तर र गरिबी

परिवारमूलीको शिक्षाको स्तर र गरिबीलाई अध्ययन गर्दा हासिल गरेको शिक्षाको स्तर जति बढ्दै गयो गरिबी पनि घट्दै गएको पाइएको छ । परिवारमूली निरक्षर भएकाहरूको गरिबीको दर ३२.३२

प्रतिशत छ भने स्नातक वा सोभन्दा माथि उत्तीर्ण गरेकाहरूको गरिबीको दर ०.४४ प्रतिशत रहेको पाईएको छ। यसैगरी माथिल्लो शैक्षिक योग्यता भएका परिवारमुली हुँदै जाँदा गरिबीको बिषमता, गरिबीको गहनता र गरिबीको जनसंख्याको प्रतिशत पनि घट्दै गएको पाईएको छ।

तालिका १८५ : घरपरिवारमूलीको शैक्षिकस्तर अनुसार गरिबीको विवरण

घरपरिवारमूलीको शिक्षा	गरिबीको दर %	गरिबीको विषमता	गरिबीको गहनता	गरिबीको फैलावट	कुल जनसंख्याको वितरण %
निरक्षर	३२.३२	७.८९	२.७१	५०.६	३१.७४
आधारभूत तह पास नगरेको	२०.६५	४.२४	१.३४	२९.६	२९.०६
आधारभूत तह पास गरेको	१३.७९	३.१०	०.९७	४.९८	७.३०
माध्यमिक तह पास नगरेको	१२.६५	२.३५	०.६३	१२.२८	११.६८
माध्यमिक तह पास गरेको	७.०८	१.३६	०.४२	२.४२	६.९६
स्नातक तह वा सोभन्दा बढी पढेको	०.४४	०.०३	०.००	०.१२	५.२६

स्रोत:- नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथो (२०७९/८०)को संक्षिप्त नतिजा

९.२.२ परिवारमूलीको मुख्य पेशा अनुसार गरिबी (नेपाल)

घरपरिवारका मूलीहरूलाई उनीहरूको मुख्य पेशा-व्यवसायको आधारमा वर्गिकरण गरी त्यस्ता परिवारहरूमा गरिबीको स्थिति तालिका नं. १६ मा प्रस्तुत गरिएको छ । कृषि क्षेत्र भन्दा सेवा क्षेत्रमा काम गर्ने मूली भएका परिवार कम गरिब देखिएको छ । त्यस्तै स्वरोजगारमा रहेका परिवारमूली भएका परिवारहरूभन्दा तलब ज्याला लिई काम गर्ने परिवारमूली भएका परिवारहरू तुलनात्मक रूपमा थोरै मात्र गरिब देखिएको छ। कृषि क्षेत्रमा तलबज्याला लिई काम गर्ने परिवारमूली भएका परिवारहरू सबैभन्दा गरिब (३७.८१ प्रतिशत) र सेवा क्षेत्रमा स्वरोजगारीमा रहेका परिवारमूली भएका परिवारहरू सबैभन्दा कम गरिब (७.२६ प्रतिशत) देखिएको छ। छानिएका मध्ये आधा परिवारका मूलीहरू श्रम बजारमा निष्कृय रहेको देखिन्छ । यस्ता परिवारहरूमा २०.९६ प्रतिशत गरिब रहेको पाइएको छ, तापनि यो गरिबी परिवारमूली नै बेरोजगार रहेको परिवारहरू, उत्पादनको क्षेत्रमा तलब ज्याला लिने गरी काम गर्ने परिवारमूली भएको परिवारहरू र कृषि क्षेत्रमा तलबज्याला लिई काम गर्ने परिवारमूली भएका परिवारहरूको गरिबीको दर भन्दा कम नै रहेको छ।

तालिका १८६ : परिवारमूलीको मुख्य पेशाअनुसार गरिबीको दर, गरिबीको विषमता, गहनता र फैलावट

घरपरिवारमूली मुख्य पेशा	गरिबीको दर %	गरिबीको विषमता	गरिबीको गहनता	गरिबीको फैलावट	कुल जनसंख्याको वितरण %
स्वरोजगार, कृषि क्षेत्र	१०.२३	२.२३	०.७१	०.५६	१.१०
स्वरोजगार, उत्पादनको क्षेत्र	१३.१४	२.३६	०.७०	२.३४	३.६२
स्वरोजगार, सेवा क्षेत्र	७.२६	१.५८	०.४४	३.६०	१०.०८
तलब ज्याला, कृषि क्षेत्र	३७.८१	९.३९	३.३७	८.४८	४.५६
तलब ज्याला, उत्पादनको क्षेत्र	२८.१२	६.१०	२.०३	१९.२६	१३.९०
तलब ज्याला, सेवा क्षेत्र	१३.९८	२.८४	०.८३	८.१४	११.८२
बेरोजगार	२४.७३	५.२९	१.६२	५.९८	४.९०
निष्क्रिय	२०.९६	४.७९	१.५८	५१.६६	५०.०२

स्रोत:- नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण चौथो (२०७९/८०)को संक्षिप्त नतिजा

खण्ड १० : पर्यटन तथा मनोरंजन

१०.१ नेपाल र लुम्बिनी प्रदेशमा पर्यटनको अवस्था

नेपाल विश्वभरका पर्यटकहरूका लागि एक आकर्षक गन्तव्य हो। यहाँको प्राकृतिक सुन्दरता, हिमालहरू, सांस्कृतिक विविधता र ऐतिहासिक सम्पदाले लाखौं पर्यटकलाई आकर्षित गर्दछ। नेपालका ७ प्रदेश मध्ये लुम्बिनी प्रदेश नेपालको एक महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय क्षेत्र हो। यो गौतम बुद्धको जन्मस्थानको रूपमा विश्वभर परिचित छ। गौतम बुद्धको जन्मस्थल लुम्बिनी यहाँको प्रमुख आकर्षण हो, जसले विश्वभरका बौद्ध धर्मावलम्बी र शान्तिप्रेमीहरूलाई आकर्षित गर्दछ। यस क्षेत्रमा मायादेवी मन्दिर, अशोक स्तम्भ, पवित्र पुष्करिणी पोखरी लगायत थुप्रै ऐतिहासिक र धार्मिक स्थलहरू रहेका छन्।

लुम्बिनी बाहेक, यस प्रदेशमा पाल्पाको रानीमहल, कपिलवस्तुको तिलौराकोट, प्यूठानको स्वर्गद्वारीजस्ता अन्य महत्त्वपूर्ण पर्यटकीय गन्तव्यहरू पनि रहेका छन्। प्राकृतिक सुन्दरताले भरिपूर्ण पहाडी क्षेत्र र तराईको समथर भू-भागको मिश्रणले यस प्रदेशलाई विविधतापूर्ण बनाएको छ।

यद्यपि, पर्यटन पूर्वाधारको विकास अझै पनि यहाँको एक प्रमुख चुनौती हो। सडक, यातायात, होटल तथा अन्य सुविधाहरूको पर्याप्त विकास हुन नसक्दा पर्यटकहरूले असहजता महसुस गर्न सक्छन्। सुरक्षा र सरसफाइको व्यवस्थापनमा पनि थप ध्यान दिन आवश्यक छ।

लुम्बिनी प्रदेशमा पर्यटनको अपार सम्भावना रहेको छ। यसको ऐतिहासिक, धार्मिक र प्राकृतिक महत्त्वलाई उजागर गरी व्यवस्थित पर्यटन विकास गर्न सकेमा यस क्षेत्रले देशको अर्थतन्त्रमा महत्त्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउन सक्छ। स्थानीय समुदायको सक्रिय सहभागिता र दिगो पर्यटनको अवधारणालाई आत्मसात गर्नु आवश्यक छ।

तालिका १८७: लुम्बिनी प्रदेशका जिल्ला अनुसार प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू

क्र.सं.	जिल्ला	प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू
१	रुकुम-पूर्व	कमल दह क्षेत्र/बराह मन्दिर/रुकुमकोट, तकसेरा सांस्कृतिक क्षेत्र, मैकोट/सुनदह, हुकाम मैकोटको मष्टाथान र भूमे
२	रोल्पा	जलजला, बराहक्षेत्र, रुन्टीगढी म्यागजीनगढी, चतुर्भुज पाञ्चायन मन्दिर, त्रिपुरेश्वरी देवी खुड्ग्री, गजुरकोट, खुड्ग्रीकोट र सुनछहरी झरना
३	प्यूठान	स्वर्गद्वारी, गौमुखी, ओखरकोट, मल्लरानी, नौबहिनी, ऐरावती तीर्थ, उदयपुरकोट, भिडग्रीकोट, भित्रिकोट र कात्रेखोला झाँक्री (खलंगा)
४	गुल्मी	रेसुङ्गा धाम, शृङ्गा, गुल्मी दरबार, चन्द्रकोट, धुर्कोट दरबार, मुसीकोट, ईस्माकोट, बम्भाकोट, छत्रकोट, बम्घा र मालिका (बाझकटेरी)
५	अर्घाखाँची	पाणिनि तपोभूमि, सुपादेउराली मन्दिर, उलुखुम्बु, अर्घा दरबार, खाँची दरबार/नरपानी, वामरुक नरसिंह स्थान, परशुरामेश्वर शिवालय/बलकोट र मालारानी
६	पाल्पा	ऋषिकेशव/रुरुक्षेत्र, भैरवस्थान मन्दिर/टक्सार, पाल्पा दरबार संग्रहालय, भगवती मन्दिर, रानीमहल, सिद्धबाबा मन्दिर/रामापिथेकस, नुवाकोटगढी, राम्दीघाट र बल्डेडगढी
७	नवलपरासी-पश्चिम	रामग्राम, बाबा बर्दगोरिया, पाल्ही भगवती, त्रिवेणी धाम (अनोमा घाट), मदार बाबा, महलपोखरी मन्दिर, ककरपत्ता (कोलवृक्ष) र वैरागनाथ मन्दिर
८	रुपन्देही	लुम्बिनी, सैनामैना क्षेत्र, भवानीपुर/देवदह, जितगढी किल्ला/फुलबारी, पर्रोहा धाम/नरेनापुर, मर्चवारीमाई मन्दिर र चारपाला क्षेत्र र बुटवल-१२

क्र.सं.	जिल्ला	प्रमुख पर्यटकीय स्थलहरू
९	कपिलवस्तु	तिलौराकोट दरबार क्षेत्र, निग्लिहवा, गोटीहवा, कपिलवस्तु आश्रम, कुदान (निगौंधाराम), अरौराकोट, सिसहनियाकोट, लम्बुसार ताल (सगरहवा), शिवगढी र तौलेश्वरनाथ मन्दिर
१०	दाङ	धारापानी (पाण्डवेश्वर धाम), बगार बाबा धार्मिक क्षेत्र (रियार), गोरक्ष रतननाथ, अम्बिकेश्वरी मन्दिर, सिद्धभगवन्तनाथ, देवीकोट, दङ्गीशरण थारू संग्रहालय/सुकौराकोट, बाहकुने दह/बराहथान, जंगलकुटी, उजाभगवती मन्दिर, छिल्लीकोट र रामजानकी मन्दिर कोइलाबास क्षेत्र (गढीछेडा)
११	बाँके	जयबागेश्वरी मन्दिर क्षेत्र, हडियाबाबा, बफेनी बाबाधाम, संतानेश्वर धाम र भुवर भवानी
१२	बर्दिया	ठाकुरद्वारा मन्दिर, दानव ताल, बगलामुखी मन्दिर गुलरिया, केदारेश्वर धाम, राजापुर महाकालेश्वर मन्दिर, कोटहीमाई

स्रोत: उद्योग, पर्यटन तथा यातायात मन्त्रालय, लुम्बिनी प्रदेश

१०.२ लुम्बिनी भ्रमण गरेका विभिन्न देशका पर्यटक संख्या (महिनाअनुसार, सन् २०२३)

तालिका १८८ : सन् २०२३ मा लुम्बिनी भ्रमण गरेका विभिन्न देशका पर्यटक संख्या (महिना अनुसार)

क्र.सं.	देश	जनवरी	फरवरी	मार्च	अप्रिल	मई	जुन	जुलाई	अगस्त	सेप्टेम्बर	अक्टोबर	नोभेम्बर	डिसेम्बर	VIPs	कुल
१	नेपाल	६२५५३	४६६४०	६६८३९	९९७७४	४९०६२	३९५८२	२३५१०	१८२८२	२२५४१	४०८२३	८५८५७	९२५७७	१६७७८	६५६२१
२	भारत	१८५०९	१८११५	२४४९८	२३५७२	२७१६७	२१३१८	१०७८९	८०२४	१५४०८	२२८८१	२८८८७	४०८४२	६५००	२६६५१०
३	तेस्रो देश (PP Holder)	३९८७	१२५२२	१२२९७	३९४२	१६६५	११९१	१३९३	३५४५	५४०६	९३७४	१६४११	१३४९९	३५००	८८७३२
	कुल	८५०४९	७७२७७	१०३८८	१२६६८८	७७८९४	५४०९१	३५६९२	२९८५१	४३३५५	७३०७८	१३११५५	१३११५५	२६७७८	१०११४६०

स्रोत: लुम्बिनी विकास कोष

१०.३ लुम्बिनी भ्रमण गरेका प्रमुख १० देशको पर्यटक संख्या (सन् २०२३)(भारत बाहेक)

तालिका १८९ : सन् २०२३ मा लुम्बिनी भ्रमण गरेका प्रमुख १० देशको पर्यटक संख्या

क्र.सं.	देश	पर्यटक संख्या
१	श्रीलंका	१६१७२
२	थाइलेण्ड	१५७२१
३	भियतनाम	१०४१४
४	म्यान्मार	१०३७०
५	चीन	६११३
६	दक्षिण कोरिया	५३०२
७	जर्मनी	२१९८
८	कम्बोडिया	२१४९
९	मलेसिया	१९६७
१०	अमेरिका	१६७८

क्र.सं.	देश	पर्यटक संख्या
	अन्य	१३१४८
	जम्मा	८५२३२

स्रोत: लुम्बिनी विकास कोष

१०.४ लुम्बिनी भ्रमण गरेका पर्यटक संख्या

तालिका १९०: लुम्बिनी भ्रमण गरेका पर्यटक संख्या

क्र.सं.	देश	सन्				
		२०१९	२०२०	२०२१	२०२२	२०२३
१	भारत	२०४८२५	३७२०६	४३७३२	२३०८६३	२६००१०
२	तेस्रो देश	१७३०८३	४५४६९	११९७	२३९४२	८५२३२
	जम्मा	३७७९०८	८२६७५	४४९२९	२५४८०५	३४५२४२

स्रोत: लुम्बिनी विकास कोष

१०.५ नेपालमा पर्यटनको अर्थतन्त्रमा योगदान

तालिका १९१: नेपालमा पर्यटनको अर्थतन्त्रमा योगदान

क्र.सं.	शीर्षक	एकाई	आ.व.		
			२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	अर्थतन्त्रमा पर्यटक क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	—	१.९८	२.४२
२	पर्यटक आगमन	संख्या(जना)	१५०९६२	६१४८६९	१११७०००
३	प्रति पर्यटक औसत बसाइँ	दिन	१५.५	१३.१	१३.२
४	प्रति पर्यटक प्रतिदिन खर्च	अमेरिकी डलर	४८	४०.५	४१

स्रोत: संस्कृति, पर्यटन तथा नागरिक उड्डयन मन्त्रालयको प्रतिवेदन-२०८०/८१

१०.६ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका प्राकृतिक स्थलहरू

प्राकृतिक स्थल भन्नाले प्रकृतिद्वारा सिर्जित सुन्दर, रमणीय तथा उल्लेखनीय स्थलहरूलाई जनाइन्छ। यस्ता स्थलहरू पर्यावरणीय, जैविक, भौगोलिक वा जलवायुजन्य विशेषताका आधारमा प्रसिद्ध हुन्छन्। नेपालजस्तो भौगोलिक विविधता भएको देशमा धेरै महत्वपूर्ण प्राकृतिक स्थलहरू छन्। नेपालमा सगरमाथा (Mt. Everest) – विश्वकै सर्वोच्च शिखर, पोखरा – फेवा ताल, अन्नपूर्ण हिमश्रृंखला, गुफा र जलप्रपातहरूको लागि प्रसिद्ध, रारा ताल – नेपालको सबैभन्दा ठूलो ताल, मुगु जिल्लामा, शे फोक्सुण्डो ताल – डोल्पामा अवस्थित, नेपालको गहिरो र सुन्दर ताल, चितवन राष्ट्रिय निकुञ्ज – वन्यजन्तु संरक्षणको लागि प्रसिद्ध जस्ता अन्य प्राकृतिक स्थलहरू छन्।

त्यसैगरी, लुम्बिनी प्रदेशमा पनि विभिन्न प्राकृतिक स्थलहरू छन्। लुम्बिनी प्रदेशका प्रत्येक जिल्लामा रहेका प्रमुख प्राकृतिक ठाउँ र गुफाहरू निम्न तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका १९२ : लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लामा रहेका प्राकृतिक स्थलहरू

क्र.सं.	जिल्ला	सुन्दर प्राकृतिक ठाउँहरू	गुफाहरू
१	रुकुम-पूर्व	पदमार्ग, पुथा हिमाल (७२४६ मि.), दोगारी हिमाल(६५३६मि.), सामजाङ हिमाल,निम्कु हिमाल, सिस्ने हिमाल(५९११ मि.), ढोरपाटन शिकार आरक्ष,तातोपानी आउने ठाउँहरू, छहरा र झरनाहरू	देउराली गुफा
२	रोल्पा	जलजला र सुनछहरी झरना	शिव गुफा
३	प्यूठान	स्वर्गद्वारी	गौमुखी गुफा
४	गुल्मी	रेसुङ्गा	विचित्र गुफा
५	अर्घाखाँची	पणेना	दुर्वासा गुफा
६	पाल्पा	श्रीनगर	सिद्ध गुफा
७	नवलपरासी-पश्चिम	संसारकोट	
८	रुपन्देही	मणिमुकुन्दसेन पार्क	
९	कपिलवस्तु	तिलौराकोट	उमरी र धानखोला
१०	दाङ	दाङ देउखुरी उपत्यका र पुरन्धारा झरना	चमेरे गुफा
११	बाँके	बाँके राष्ट्रिय निकुञ्ज र गाभर भ्याली	
१२	बर्दिया	बर्दिया राष्ट्रिय निकुञ्ज र कृष्णसार संरक्षण क्षेत्र	

स्रोत: वस्तुस्थिति विवरण, योजना आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

१०.७ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका प्रमुख तालहरू

तालिका १९३: लुम्बिनी प्रदेशका जिल्लामा रहेका तालहरू

क्र.सं.	जिल्ला	ताल
१	रुकुम-पूर्व	छिप्री दह, कमल दह, गुप्तदह, सुन दह, नौ दह
२	रोल्पा	बिवाङ दह, जाँगा दह र पारिवाङ
३	प्यूठान	भिडग्री दह, टिराम दह
४	गुल्मी	टिमुरे ताल
५	अर्घाखाँची	ठाडा दह, खन दह, सेन्जेङ दह, रातापोखरी
६	पाल्पा	सत्यवति, प्रभास, सिता कुण्ड, सुके
७	नवलपरासी-पश्चिम	नन्दन ताल, बुद्धमंगल ताल
८	रुपन्देही	दानापुर, गजडी, गौडहवा, नन्द भाउजु, सुकैया, कपरकट्टी
९	कपिलवस्तु	जगदीशपुर, सागर, लम्बुसागर, सेखवानिया, निग्लिसागर, शंकरपुर, अजिगरा, बूढढी, हरिहर, देउरी, बरकलपुर, शिहोरोवा, तुल्सीहिल्वार
१०	दाङ	बाहकुने, चरिगे, जखेरा, ज्यामिरे, भोटे दह, तत्व कुण्ड
११	बाँके	पुरैना पुरैनी, वनकट्टा, फुलटयाङगा, रानी तलाउ, टेरी ताल, वाटरपार्क
१२	बर्दिया	बढैया, गोनाना, तारा ताल, लक्ष्मणा, कृष्णसार, सटखोलवा, अरनौहवा

स्रोत: वस्तुस्थिति विवरण, योजना आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

खण्ड ११: न्याय, शान्ति सुरक्षा र घरेलु हिंसा

११.१ लुम्बिनी प्रदेश उच्च अदालत र जिल्ला अदालतहरू

लुम्बिनी प्रदेशमा एक उच्च अदालत छ जो तुलसीपुर, दाङमा स्थित छ । यस उच्च अदालत तुलसीपुरको तालुक निकाय सर्वोच्च अदालत हो । यस उच्च अदालत तुलसीपुरका दुई अन्य इजलासहरू छन्:-

(क) उच्च अदालत तुलसीपुर, बुटवल इजलास र (ख) उच्च अदालत तुलसीपुर, नेपालगंज इजलास लुम्बिनी प्रदेशका प्रत्येक जिल्लामा एक-एक जिल्ला अदालत छन्।

निम्न तालिकाहरूमा उच्च अदालत तुलसीपुर र अन्य जिल्ला अदालतमा दर्ता भएका गत तीन आ.व.का मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

११.१.१ लुम्बिनी प्रदेश उच्च अदालत (उच्च अदालत तुलसीपुर)

लुम्बिनी प्रदेश उच्च अदालत तुलसीपुरमा आर्थिक वर्ष २०८०/२०८१ मा सबैभन्दा बढी मुद्दा दर्ता भएका छन् (९८०), त्यसपछि २०७८/२०७९ मा ७३० र २०७९/२०८० मा ६६३ मुद्दा दर्ता भएका छन्। यसले मुद्दा दर्ताको संख्यामा वृद्धि भएको देखाउँदछ।

तालिका ११४: लुम्बिनी प्रदेश उच्च अदालतको मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको प्रकृति	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अधिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अधिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अधिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	शुरु मुद्दा	८	२९	१८	१९	१९	५०	३८	३१	३१	५	३३	३
२	व्यक्तिवादी देवानी	५४	१८०	९८	१३६	१३६	८८	१०२	१२२	१२२	३११	२८४	१४९
३	सरकारीवादी देवानी	०	०	०	०	०	१	०	१	१	०	१	०
४	व्यक्तिवादी फौजदारी	१४	५८	२४	४८	४८	४६	३७	५७	५७	१५५	१४१	७१
५	सरकारवादी फौजदारी	१६९	३७२	३८१	१६०	१६०	३८४	२८३	२६१	२६१	४३१	५२५	१६७
६	रिट	१८	९१	८३	२६	२६	९४	७३	४७	४७	७८	१०१	२४
जम्मा		२६३	७३०	६०४	३८९	३८९	६६३	५३३	५१९	५१९	९८०	१०८५	४१४

स्रोत: उच्च अदालत तुलसीपुर

११.१.२ रुकुमकोट जिल्ला अदालत

तालिका ११५ र ११६ मा रुकुमकोट जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को देवानी मुद्दा र फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । रुकुमकोट जिल्ला अदालतमा मुद्दाहरूको चाप बढेको देखिन्छ तर अदालतले मुद्दा फछ्यौटमा पनि राम्रो प्रगति गरेको छ, जसले बाँकी मुद्दाको संख्यालाई घटाउन मद्दत गरेको छ।

तालिका १९५: रुकुमकोट जिल्ला अदालत को प्रमुख देवानी मुद्दा सम्बन्धीविवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
	दुनियाँको देवानी	४१	१०२	१०५	३८	३८	१०४	१२१	२१	२१	११०	१८०	३१
१	पारिवारिक विवाद	३५	९०	९५	३०	३०	१००	११०	२०	२०	१८५	१७४	३१
२	सम्पत्ति सम्बन्धी	३	८	५	६	६	२	७	१	१	२	३	०
३	विविध देवानी	३	४	५	२	२	२	४	०	०	३	३	०
	जम्मा	४१	१०२	१०५	३८	३८	१०४	१२१	२१	२१	११०	१८०	३१

स्रोत: रुकुमकोट जिल्ला अदालत

तालिका १९६: रुकुमकोट जिल्ला अदालतको प्रमुख फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
क	सरकारवादी फौजदारी	२२	३९	२६	३५	३५	३२	५५	११	११	४४	५१	४
१	सार्वजनिक हित,स्वास्थ्य,सुरक्षा,सुविधा र नैतिकता विरुद्ध कसुर	०	२	०	२	२	०	२	०	०	१	१	०
२	हातहतियार तथा खरखजाना	०	१	०	१	१	१	२	०	०	३	३	०
३	ज्यान सम्बन्धी कसुर	७	९	६	१०	१०	६	१३	३	३	६	९	०
४	चोरी तथा डाँका कसुर	२	३	४	१	१	६	७	०	०	११	११	०
५	लागु औषध सम्बन्धी कसुर	०	४	४	०	०	२	२	०	०	४	४	०
६	अपहरण सम्बन्धी कसुर	०	३	२	१	१	०	०	१	१	२	३	०
७	सवारी ज्यान वा अङ्गभङ्ग वा घाइते भएको कसुर	२	५	१	६	६	२	८	०	०	१	१	०
८	करणी सम्बन्धी कसुर	५	७	४	८	८	९	१०	७	७	११	१४	४
९	बालबालिका सम्बन्धी	६	५	५	६	६	३	९	०	०	५	५	०
ख	दुनियाँवादी फौजदारी	१	१	१	१	१	६	६	१	१	५	६	०
१	लिखत सम्बन्धी	०	०	०	०	१	६	६	१	१	२	३	०
२	गालीबेइज्जती सम्बन्धी	१	१	१	१	१	०	०	०	०	१	१	०
	जम्मा	२३	४०	२७	३६	३६	३८	६१	१२	१२	४९	५७	४

स्रोत: रुकुमकोट जिल्ला अदालत

११.१.३ रोल्पा जिल्ला अदालत

तालिका १९७ र १९८ मा रोल्पा जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को देवानी मुद्दा र फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । रोल्पा जिल्ला अदालतमा मुद्दाको चाप बढेको भए पनि पछिल्लो वर्ष मुद्दा फछ्यौटमा उल्लेखनीय प्रगति भएको देखिन्छ, जसले बाँकी मुद्दाको संख्या घटाउन मद्दत गरेको छ ।

तालिका १९७: रोल्पा जिल्ला अदालतको प्रमुख देवानी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व. २०७८/२०७९				आ.व. २०७९/२०८०				आ.व. २०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
	दुनियाँवादी देवानी	१११	३२२	३२९	१०४	१०४	३४२	३८५	६१	६१	४२४	४१२	७३
१	पारिवारिक विवाद	८२	२८१	२७६	८७	८७	२९७	३३५	४९	४९	३५७	३५४	५२
२	सम्पत्ति सम्बन्धी	२९	३९	५१	१७	१७	४३	५०	१०	१०	६७	५६	२१
३	विविध देवानी	०	२	२	०	०	२	०	२	२	०	२	०
	जम्मा	१११	३२२	३२९	१०४	१०४	३४२	३८५	६१	६१	४२४	४१२	७३

स्रोत: रोल्पा जिल्ला अदालत

तालिका १९८: रोल्पा जिल्ला अदालतको प्रमुख फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व. २०७८/२०७९				आ.व. २०७९/२०८०				आ.व. २०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
क	सरकारबादी फौजदारी	५५	७५	६७	६३	६३	९०	९९	५४	५४	९४	११३	३५
१	हित, स्वास्थ्य, सुरक्षा, सुविधा र नैतिकता विरुद्धको कसूर	०	३	३	०	०	१०	८	२	२	७	८	१
२	हातहतियार तथा खरखजाना	०	०	०	०	०	२	१	१	१	०	१	०
३	विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धी कसूर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	२	०
४	भेदभाव तथा अन्य अपमानजनक व्यवहार सम्बन्धी कसूर	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व. २०७८/२०७९				आ.व. २०७९/२०८०				आ.व. २०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को बिम्बेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को बिम्बेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को बिम्बेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
५	विवाह सम्बन्धी कसूर	२	९	३	८	८	०	७	१	१	४	३	२
६	ज्यान सम्बन्धी कसूर	१५	१५	१४	१६	१६	२६	२१	२१	२१	१९	३३	७
७	चोरी तथा डाँका कसूर	२	२	४	०	०	५	४	१	१	१७	१६	२
८	ठगी, अपराधिक विश्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसूर	३	०	१	२	२	२	४	०	०	०	०	०
९	मानव वेचबिखन सम्बन्धी कसूर	१	१	१	१	१	०	०	१	१	१	२	०
१०	लागु औषधसम्बन्धी कसूर	५	४	५	४	४	५	६	३	३	३	५	१
११	सवारी ज्यान जा अङ्गभङ्ग वा घाइते भएको कसूर	४	८	९	३	३	११	९	५	५	९	११	३
१२	करणी सम्बन्धी कसूर	२२	२२	२१	२३	२३	२०	२९	१४	१४	२३	२०	१७
१३	संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पती सम्बन्धी कसूर	१	३	२	२	२	४	४	२	२	०	२	०
१४	बालकालिका सम्बन्धी कसूर	०	७	३	४	४	५	६	३	३	९	१०	२
ख	दुनियाँवादी फौजदारी	१३	१६	१९	१०	१०	२४	२३	११	११	१९	१८	१२
१	लिखत सम्बन्धी	९	९	१४	४	४	६	७	३	३	२	४	१
२	अपराधिक प्रवेश तथा अपराधिक उपद्र सम्बन्धी कसूर	१	०	१	०	०	३	३	०	०	२	२	०
३	गालीबेइज्जती	२	२	३	१	१	७	६	२	२	१	२	१
४	चेक अनादर	०	३	०	३	३	६	५	४	४	१३	९	८
५	विविध फौजदारी	१	२	१	२	२	२	२	२	२	१	१	२
जम्मा		६८	९१	८६	७३	७३	११४	१२२	६५	६५	११३	१३१	४७

स्रोत: रोल्पा जिल्ला अदालत

११.१.४ प्यूठान जिल्ला अदालत

तालिका १९९ मा प्यूठान जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ । प्यूठान जिल्ला अदालतमा फौजदारी मुद्दाको चाप बढेको देखिन्छ, विशेष गरी पछिल्लो वर्ष मुद्दा दर्ता उच्च रहेकोले बाँकी मुद्दाको संख्यामा वृद्धि भएको छ। यद्यपि, फछ्यौटमा भएको सुधार सकारात्मक छ।

तालिका १९९: प्यूठान जिल्ला अदालतको प्रमुख फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
क	सरकारवादी फौजदारी	२०	६७	७०	१७	१७	४०	१७	४०	४०	७५	६४	५१
१	विवाह सम्बन्धी कसुर	३	७	९	१	१	२	२	१	१	१०	५	६
२	ज्यान सम्बन्धी कसुर	४	१२	१३	३	३	८	२	९	९	१३	११	११
३	चोरी तथा डाँका कसुर	१	१	२	०	०	१	१	०	०	९	४	५
४	ठगी, अपराधिक विश्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	०	१	०	१	१	१	०	२	२	०	१	१
५	लाघु औषध सम्बन्धी कसुर	०	१	०	१	१	१	०	२	२	०	२	०
६	सवारी ज्यान वा अङ्गभङ्ग वा घाइते भएको कसुर	३	१३	१२	४	४	१२	८	८	८	१४	१०	१२
७	करणी सम्बन्धी कसुर	९	२९	३३	५	५	१३	३	१५	१५	१९	२२	१२
८	बालबालिका सम्बन्धी	०	३	१	२	२	२	१	३	३	१०	९	४
ख	दुनियाँवादी फौजदारी	१८	३५	३७	१६	१६	२३	२४	१५	१५	२५	२२	१८
१	करणी सम्बन्धी	०	१	०	१	१	०	०	१	१	०	०	१
२	लिखत सम्बन्धी	१७	१९	२५	११	११	१४	१८	७	७	६	८	५
३	अपराधिक प्रवेश तथा अपराधिक उपद्र सम्बन्धी कसुर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	०	१
४	गालीबेइज्जती सम्बन्धी	०	५	२	३	३	३	४	२	२	७	४	५
५	चेक अनादर	०	४	४	०	०	२	१	१	१	८	६	३
६	विविध फौजदारी	१	६	६	१	१	४	१	४	४	३	४	३
जम्मा		३८	१०२	१०७	३३	३३	६३	४१	५५	५५	१००	८६	६९

स्रोत: प्यूठान जिल्ला अदालत

११.१.५ गुल्मी जिल्ला अदालत

तालिका २०० र २०१ मा गुल्मी जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को देवानी मुद्दा र फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २००: गुल्मी जिल्ला अदालत को प्रमुख देवानी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९					आ.व.२०७९/२०८०					आ.व.२०८०/२०८१				
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी
क	दुनियाँको देवानी	१०३	४२०	५२३	३९८	१२५	१२५	४९६	५४१	४४१	१००	१००	४४९	५४९	४००	१४९
१	पारिवारिक विवाद	८१	३६०	४४१	३४९	९२	९२	३७७	४६९	३९१	७८	७८	४९९	४९७	३७	१२६
२	सम्पत्ति सम्बन्धी	१९	५३	७२	४२	३०	३०	३५	५५	४७	२१	२१	२५	४९	२५	२१
३	करार तथा अन्य दायित्व	२	४	६	३	३	३	१	४	३	१	१	२	३	१	२
४	विविध देवानी	१	३	४	४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
ख	सरकारवादी देवानी	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	२	२	०	२
जम्मा		१०३	४२०	५२३	३९८	१२५	१२५	४९६	५४१	४४१	१००	१००	४४९	५४९	४००	१४९

स्रोत: गुल्मी जिल्ला अदालत

तालिका २०१: गुल्मी जिल्ला अदालतको प्रमुख फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र. सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९					आ.व.२०७९/२०८०					आ.व.२०८०/२०८१				
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी
क	सरकारवादी फौजदारी	५७	६९	१२६	७७	४९	४९	७६	१२५	१०७	१८	१८	६५	८३	६१	२२
१	सार्वजनिक हित, स्वास्थ्य, सुरक्षा, सुविधा र नैतिकता विरुद्ध कसुर	१	६	७	१	६	६	०	६	५	१	१	६	७	६	१
२	हातहतियार तथा खरखजाना	१	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०

क्र. सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९					आ.व.२०७९/२०८०					आ.व.२०८०/२०८१				
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बोकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बोकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बोकी
३	विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धी कसुर	०	०	०	०	०	०	१	१	१	०	०	०	०	०	०
४	धर्म सम्बन्धी कसुर	१	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
५	भेदभाव तथा अन्य अपमानजनक व्यवहार सम्बन्धी कसुर	६	०	६	६	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
६	विवाह सम्बन्धी कसुर	७	८	१५	९	६	६	७	१३	११	२	२	७	९	८	१
७	ज्यान सम्बन्धी कसुर	१३	१४	२७	१९	८	८	१०	१८	१३	५	५	८	१३	१०	३
८	चोरी तथा डाँका कसुर	२	१३	१५	७	८	८	२७	३५	३५	०	०	२६	२६	२३	३
९	ठगी, आपराधिक विश्वासघात तथा पराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	०	०	०	०	०	०	१	१	१	०	०	१	१	१	०
१०	मानव बेचबिखन सम्बन्धी कसुर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	१	१	०	१
११	लागु औषध सम्बन्धी कसुर	०	३	३	१	२	२	१	३	३	०	०	०	०	०	०
१२	सवारी ज्यान वा अङ्गभङ्ग वा घाइते भएको कसुर	७	५	१२	५	७	७	६	१३	१०	३	३	५	८	५	३
१३	करणी सम्बन्धी कसुर	१९	२०	३९	२७	१२	१२	२२	३४	२७	७	७	११	१८	८	१०
१४	संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पती सम्बन्धी कसुर	०	०	०	०	०	०	१	१	१	०	०	०	०	०	०
ख	दुनियाँवादी फौजदारी	१६	२२	३८	३२	६	६	१६	२२	१४	८	८	१७	२५	१४	११

क्र. सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९					आ.व.२०७९/२०८०					आ.व.२०८०/२०८१				
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	जम्मा	फछ्यौट	बाँकी
१	करणी सम्बन्धी	०	२	२	२	०	०	१	१	१	०	०	०	०	०	०
२	ठगी, अपराधिक विन्नासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	०	२	२	२	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	लिखत सम्बन्धी	६	२	८	८	०	०	६	६	४	२	२	५	७	५	२
४	अपराधिक प्रवेश तथा अपराधिक उपद्र सम्बन्धी कसुर	२	१	३	२	१	१	२	३	२	१	१	१	२	०	२
५	गालीबेइज्जती सम्बन्धी	६	१२	१८	१४	४	४	६	१०	६	४	४	३	७	५	२
६	चेक अनादर	०	१	१	०	१	१	१	२	१	१	१	८	९	४	५
७	विविध फौजदारी घरेलु हिंसा	२	२	४	४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा		७३	९१	१६४	१०९	५५	५५	९२	१४७	१२१	२६	२६	८२	१०८	७५	३२

स्रोत: गुल्मी जिल्ला अदालत

११.१.६ पाल्पा जिल्ला अदालत

तालिका २०२ र २०३ मा पाल्पा जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को देवानी मुद्दा र फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०२: पाल्पा जिल्ला अदालत को प्रमुख देवानी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
	दुनियाँको देवानी	१६५	६७६	४९०	३५१	३५१	७६९	५८४	५३६	५३६	७६८	६०४	७००
१	पारिवारिक विवाद	१३३	५९८	४४५	२८६	२८६	६८१	५३५	४३२	४३२	६९०	५६०	५६२
२	सम्पत्ति सम्बन्धी	२८	७४	४५	५७	५७	८२	४४	९५	९५	७३	४१	१२७
३	करार तथा अन्य दायित्व	०	०	०	०	०	१	०	१	१	४	३	२
४	विविध देवानी	४	४	०	८	८	५	५	८	८	१	०	९
	जम्मा	१६५	६७६	४९०	३५१	३५१	७६९	५८४	५३६	५३६	७६८	६०४	७००

स्रोत: पाल्पा जिल्ला अदालत

तालिका २०३: पाल्पा जिल्ला अदालतको प्रमुख फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
क	सरकारवादी फौजदारी	५०	११५	६८	९७	९७	१४९	९३	१५३	१५३	१४४	९२	२०५
१	हातहतियार तथा खरखजाना	४	५	५	४	४	२	१	५	५	६	०	११
२	विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धी कसुर	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
३	भेदभाव तथा अन्य अपमानजनक व्यवहार सम्बन्धी कसुर	१	१	१	१	१	१	१	१	१	०	०	१
४	विवाह सम्बन्धी कसुर	४	६	५	५	५	५	४	६	६	७	५	८
५	ज्यान सम्बन्धी कसुर	१२	२३	१२	२३	२३	२१	१३	३१	३१	१८	१३	३६
६	चोरी तथा डाँका कसुर	३	११	११	३	३	१५	१४	४	४	२६	९	२१
७	ठगी, अपराधिक विश्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	१	०	०	१	१	०	०	१	१	०	०	१
८	लाघु औषध सम्बन्धी कसुर	२	७	५	४	४	१३	१०	७	७	८	८	७

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
९	सवारी ज्यान वा अङ्गभङ्ग वा घाइते भएको कसुर	३	१३	१०	६	६	३३	२४	१५	१५	२३	२०	१८
१०	करणी सम्बन्धी कसुर	२०	४९	१९	५०	५०	५९	२६	८३	८३	५६	३७	१०२
ख	दुनियाँवादी फौजदारी	३३	६९	४५	५७	५७	७२	३५	९४	९४	८४	४७	१३१
१	करणी सम्बन्धी	२	२	२	२	२	१	०	३	३	२	१	४
२	लिखत सम्बन्धी	२३	४३	३२	३४	३४	४२	२१	५५	५५	२६	११	७०
३	गालीबेइज्जती सम्बन्धी	२	४	३	३	३	४	१	६	६	४	३	७
४	चेक अनादर	४	१६	६	१४	१४	२१	९	२६	२६	३७	२४	३९
५	विविध फौजदारी	२	४	२	४	४	४	४	४	४	१५	८	११
जम्मा		८३	१८४	११३	१५४	१५४	२२१	१२८	२४७	२४७	२२८	१३९	३३६

स्रोत: पाल्पा जिल्ला अदालत

११.१.७ रुपन्देही जिल्ला अदालत

तालिका २०४ र २०५ मा रुपन्देही जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को देवानी मुद्दा र फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०४: रुपन्देही जिल्ला अदालत को प्रमुख देवानी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		लगत	फछ्यौट	बाँकी	लगत	फछ्यौट	बाँकी	लगत	फछ्यौट	बाँकी
	दुनियाँवादी देवानी	४९०१	२३८८	२५१३	५१५४	३०४१	२११३	५२५१	३०३१	२२२०
१	पारिवारिक विवाद	३२५५	१२४८	२००७	३०७६	१९६०	१११६	३१२५	१९७२	११५३
२	सम्पत्ति सम्बन्धी कानून	१५२६	१०६९	४५७	१९६६	१०२५	९४१	२००९	१००१	१००८
३	करार तथा अन्य दायित्व	४२	२१	२१	३९	१४	२५	५०	२९	२१
४	विविध देवानी	७८	५०	२८	७३	४२	३१	६७	२९	३८
जम्मा		४९०१	२३८८	२५१३	५१५४	३०४१	२११३	५२५१	३०३१	२२२०

स्रोत: रुपन्देही जिल्ला अदालत

तालिका २०५: रुपन्देही जिल्ला अदालतको प्रमुख फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		लगत	फछ्यौट	बाँकी	लगत	फछ्यौट	बाँकी	लगत	फछ्यौट	बाँकी
क	सरकारवादी फौजदारी	१५१७	९०२	६१५	९४९	८८४	६००	१६९१	९०२	७९०
१	सार्वजनिक हित,स्वास्थ्य,सुरक्षा,सुविधा र नैतिकता विरुद्ध कसुर	२२	८	१४	३२	१५	१७	५१	३२	१९
२	हातहतियार तथा खरखजाना	७	१	६	१२	८	४	८	५	३

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		लगत	फछ्यौट	बाँकी	लगत	फछ्यौट	बाँकी	लगत	फछ्यौट	बाँकी
३	विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धी कसुर	६	०	६	०	०	०	३	३	०
४	भेदभाव तथा अन्य अपमानजनक व्यवहार सम्बन्धी कसुर	५	१	४	२	२	०	१	०	१
५	विवाह सम्बन्धी कसुर	५०	२१	२९	३५	२२	३०	४१	२१	२१
६	ज्यान सम्बन्धी कसुर	१७४	९३	८१	१४६	९०	५६	७०	२७	४३
७	चोरी तथा डाँका कसुर	२२४	१२४	१००	२०५	१४२	६३	४७५	३०७	१६८
८	ठगी,अपराधिक विश्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	२८	१८	१०	१३	१२	१	३२	१८	१४
९	मानव बेचबिखन सम्बन्धी कसुर	१६	१२	४	२५	११	१४	१३	९	४
१०	लागु औषध सम्बन्धी कसुर	२५८	१९०	६८	१४६	८१	६५	१५७	१०१	५६
११	अपहरण सम्बन्धी कसुर	१२	२	१०	१५	९	६	११	७	४
१२	सवारी ज्यान वा अङ्गभङ्ग वा घाईते भएको कसुर	२१८	१४७	७१	५६	१८६	१४५	१६४	११४	५०
१३	जुवा सम्बन्धी कसुर	०	०	०	०	०	०	२	०	२
१४	करणी सम्बन्धी कसुर	२५८	१४६	११२	११७	२१६	१४४	२०४	११३	९१
१५	विविध सरकारवादी फौजदारी	२३९	१३९	१००	१४५	९०	५५	४५९	१४५	३१४
ख	दुनियाँवादी फौजदारी	१२१८	७२५	४९३	१८९७	९५४	९४३	२१०२	१०९८	१००४
१	करणी सम्बन्धी	२	१	१	२	१	१	५	२	३
२	ठगी,अपराधिक विश्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	०	०	०	२	०	२	६	४	२
३	लिखत सम्बन्धी	३८३	२२८	१५५	४४१	२३९	२०२	४२०	१९७	२२३
४	अपराधिक प्रवेश तथा अपराधिक उपद्र सम्बन्धी कसुर	१९	६	१३	२३	१६	७	२	२	०
५	गालीबेइज्जती सम्बन्धी	६०	१७	४३	५६	३६	२०	५८	३५	२३
६	करकाप	३	२	१	४२	११	३१	०	०	०
७	चेक अनादर	६२२	४१२	२१०	११७२	५५८	६१४	१४०२	७४७	६५५
८	विविध दुनियाँवादी फौजदारी	१२९	५९	७०	१५९	९३	६६	२०९	१११	९८
जम्मा		२७३५	१६२७	११०८	२८४६	१८३८	१५४३	३७९३	२०००	१७९४

स्रोत: रुपन्देही जिल्ला अदालत

११.१.८ दाङ जिल्ला अदालत

तालिका २०६ र २०७ मा दाङ जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को देवानी मुद्दा र फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०६: दाङ जिल्ला अदालतको प्रमुख देवानी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
क	दुनियाँवादी देवानी	२५८५	१८७०	१९००	११२८	११२८	१९७०	१९६०	११३८	११३८	२०३०	२१९९	९६९
१	पारिवारिक विवाद	२०४६	१४२८	१३९३	६५३	६५३	१५०८	१४८४	६७७	६७७	१४४६	१५२२	६०१
२	सम्पत्ति सम्बन्धी	५१९	४१५	४९०	४४४	४४४	४३४	४४४	४३४	४३४	५६५	६५१	३४८
३	करार तथा अन्य दायित्व	१२	१५	११	१६	१६	१०	१५	११	११	११	१३	९
४	भूमि सम्बन्धी	०	०	०	०	०	०	०	०	०	५	५	०
५	विविध देवानी	८	१२	६	१४	१४	१८	१६	१६	१६	३	८	११
ख	सरकारवादी देवानी	०	०	०	१	१	०	१	०	०	०	०	०
जम्मा		२५८५	१८७०	१९००	११२८	११२८	१९७०	१९६०	११३८	११३८	२०३०	२१९९	९६९

स्रोत: दाङ जिल्ला अदालत

तालिका २०७: दाङ जिल्ला अदालतको प्रमुख फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
क	सरकारवादी फौजदारी	३१४	५४२	४८७	३६९	३५८	५५६	५३०	३८७	३८७	५०८	५८१	३१४
१	सार्वजनिक हित, स्वास्थ्य, सुरक्षा, सुविधा र नैतिकता विरुद्ध कसुर	०	३	१	२	२	९	१०	१	१	९	६	४
२	हातहतियार तथा खरखजाना	५	५	७	३	३	२	२	३	३	६	७	२
३	विष्फोटक पदार्थ सम्बन्धी कसुर	०	२	०	२	२	०	२	०	०	०	०	०

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अधिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अधिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अधिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
४	भेदभाव तथा अन्य अपमानजनक व्यवहार सम्बन्धी कसुर	०	१	०	१	१	०	१	०	०	२	१	१
५	विवाह सम्बन्धी कसुर	३६	४३	४६	३३	३३	४४	४८	२९	२९	३२	४३	१८
६	ज्यान सम्बन्धी कसुर	८०	१०४	९३	९१	९१	७२	१०५	५८	५८	६६	७३	५१
७	चोरी तथा डाँका कसुर	३५	१००	६८	६७	६७	१४४	१५०	६१	६१	१२४	१३१	५४
८	ठगी, अपराधिक विध्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	६	७	२	११		३६	९	२७	२७	३१	२६	३२
९	मानव वेचबिखन सम्बन्धी कसुर	२	४	३	३	३	४	३	४	४	१	४	१
१०	लागु औषध सम्बन्धी कसुर	३५	६९	५७	४७	४७	६७	६१	५३	५३	५२	७५	३०
११	अपहरण सम्बन्धी कसुर	२	४	२	४	४	५	२	७	७	७	७	७
१२	सवारी ज्यान वा अङ्गभङ्ग वा घाइते भएको कसुर	२७	७०	६४	३३	३३	५६	६१	२८	२८	६६	६५	२९
१३	जुवा सम्बन्धी कसुर	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
१४	करणी सम्बन्धी कसुर	८५	१२९	१४२	७२	७२	११७	७६	११६	११६	११२	१४३	८५
१५	बालबालिका सम्बन्धी	१	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
ख	दुनियाँवादी फौजदारी	३१५	४१६	३५८	३७३	३७३	५९८	४९३	४७८	४७८	६१३	६७१	४२०
१	करणी सम्बन्धी	०	१	१	०	०	१	१	०	०	०	०	०
२	ठगी, अपराधिक विध्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	०	०	०	०	०	१	०	१	१	५	६	०
३	लिखत सम्बन्धी	१९८	१६४	१८७	१७५	१७५	१९६	१५४	२१७	२१७	१८९	२६०	१४६
४	अपराधिक प्रवेश तथा अपराधिक उपद्रु सम्बन्धी कसुर	५	७	५	७	७	०	२	५	५	३	५	३
५	गालीबेइज्जती सम्बन्धी	१९	२५	१९	२५	२५	२४	२९	२०	२०	३१	३४	१७
६	चेक अनादर	९३	२१९	१४६	१६६	१६६	३७५	३०७	२३४	२३४	३८५	३६६	२५३
७	विविध फौजदारी	०	०	०	०	०	१	०	१	१	०	०	१
जम्मा		६२९	९५८	८४५	७४२	७३१	११५४	१०२३	८६५	८६५	११२१	१२५२	७३४

स्रोत: दाङ जिल्ला अदालत

११.१.९ बाँके जिल्ला अदालत

तालिका २०८ मा बाँके जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को देवानी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०८: बाँके जिल्ला अदालत को प्रमुख देवानी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
दुनियाँवादी देवानी		१८३३	२३४८	२१४५	२०३६	२०३६	२३२२	२४०२	१९५६	१९५६	२३२८	२४०७	१७७७
१	पारिवारिक विवाद	१२००	१२२०	१४०२	१०१८	१०१८	१७६३	१५२०	१२६१	१२६१	१२८८	१५९७	९५२
२	सम्पत्ति सम्बन्धी कानून	६००	१०६५	७०२	९६३	९६३	४८४	८२९	६१८	६१८	१०२५	८६२	७८१
३	करार तथा अन्य दायित्व	२०	१५	२१	१४	१४	१०	९	१५	१५	०	१५	०
४	भूमि सम्बन्धी	३	२	४	१	१	०	१	०	०	०	०	०
५	विविध देवानी	१०	४६	१६	४०	४०	६५	४३	६२	६२	१५	३३	४४
जम्मा		१८३३	२३४८	२१४५	२०३६	२०३६	२३२२	२४०२	१९५६	१९५६	२३२८	२४०७	१७७७

स्रोत: बाँके जिल्ला अदालत

११.१.१० बर्दिया जिल्ला अदालत

तालिका २०९ र २१० मा बर्दिया जिल्ला अदालतको गत तीन आ.व.को देवानी मुद्दा र फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २०९: बर्दिया जिल्ला अदालत को प्रमुख देवानी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
		अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बैकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बैकी	अघिल्लो आ.व.को जिम्मेवारी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बैकी
	दुनियाँको देवानी	४८७	१११९	६८४	४३५	४३५	११५१	६१२	५३९	१११	१२६०	८४५	४१५
१	पारिवारिक विवाद	२६८	७४९	५००	२४९	२४९	७७०	४२२	३४८	०	८६०	६१५	२४५
२	सम्पत्ति सम्बन्धी	२१४	३६५	१८३	१८२	१८२	३७८	१८८	१९०	१९०	३७७	२१८	१५९
३	करार तथा अन्य दायित्व	४	५	१	४	४	३	२	१	१	०	०	०
४	निजी अन्तर्राष्ट्रिय कानून सम्बन्धी										१०	५	५
५	विविध देवानी	१									१३	७	६
	जम्मा	४८७	१११९	६८४	४३५	४३५	११५१	६१२	५३९	१११	१२६०	८४५	४१५

स्रोत: बर्दिया जिल्ला अदालत

तालिका २१०: बर्दिया जिल्ला अदालतको प्रमुख फौजदारी मुद्दा सम्बन्धी विवरण

क.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९				आ.व.२०७९/२०८०				आ.व.२०८०/२०८१			
क	सरकारवादी फौजदारी	२२२	४७१	२६०	२११	२११	३०४	१७०	१३६	१३४	४८४	२७५	२०९
१	सार्वजनिक हित, स्वास्थ्य, सुरक्षा, सुविधा र नैतिकता विरुद्ध कसुर	१३	५	४	१	१							
२	हातहतियार तथा खरखजाना	५					६	३	३	३	४	४	०
३	भेदभाव तथा अन्य अपमानजनक व्यवहार सम्बन्धी कसुर	१	३	३									
४	विवाह सम्बन्धी कसुर	११	२७	१०	१७	१७	९	६	३	३	१७	११	६
५	ज्यान सम्बन्धी कसुर	२१	४३	१८	२५	२५	२९	६	२३	२३	५०	२४	२६
६	चोरी तथा डाँका कसुर	३०	८०	४३	३७	३७	३८	२५	१३	१३	८२	४७	३५
७	ठगी, अपराधिक विश्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर	२					४	१	३	३	४	०	४
८	मानव बेचबिखन सम्बन्धी कसुर	८	१२	४	८	८	८	६	४	२	७	३	४
९	लागु औषध सम्बन्धी कसुर	२२	६०	४१	१९	१९	५५	४१	१४	१४	१३७	९६	४१
१०	अपहरण सम्बन्धी कसुर	३	२		२	२	२		२	२	२	१	१
११	सवारी ज्यान वा अङ्गभङ्ग वा घाईते भएको कसुर	३५	७८	४१	३७	३७	२९	१८	११	११	४०	२६	१४
१२	जुवा सम्बन्धी कसुर												
१३	करणी सम्बन्धी कसुर	७१	१३५	७१	६४	६४	१२०	६१	५९	५९	१३३	५७	७६
१४	संकटापन्न वन्यजन्तु तथा वनस्पती सम्बन्धी कसुर		२६	२५	१	१	४	३	१	१	८	६	२
ख	दुनियाँवादी फौजदारी	९५	१९४	९६	९८	९८	१६२	७३	८९	८९	२६०	१३७	१२३
१	ठगी, अपराधिक विश्वासघात तथा अपराधिक लाभ सम्बन्धी कसुर		५	२	३	३	४	२	२	२	४	०	४
२	लिखत सम्बन्धी	४१	६५	२८	३७	३७	५४	३४	२०	२०	६२	३०	३२

क्र.सं.	मुद्दाको समूह	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
३	अपराधिक प्रवेश तथा अपराधिक उपद्र सम्बन्धी कसुर	१								
४	गालीबेइज्जती सम्बन्धी	७	१७	१३	४	४	९	५	४	२०
५	करकाप	१	२	१	१	१	२	१	१	३
६	चेक अनादर	४५	९६	४६	५०	५०	८६	२६	६०	१६५
७	विविध फौजदारी	०	९	६	३	३	७	५	२	२
जम्मा		३१७	६६५	३५६	३०९	३०९	४६६	२४३	२२५	७४४

स्रोत: बर्दिया जिल्ला अदालत

११.२ जिल्ला प्रहरी कार्यालय

लुम्बिनी प्रदेशमा १२ जिल्ला छन् र प्रत्येक जिल्लामा एउटा जिल्ला प्रहरी कार्यालय रहेको छ। निम्न तालिकाहरूमा प्रत्येक जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा दर्ता भएका मुद्दा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

११.२.१ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, प्यूठान

तालिका २११ र २१२ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, प्यूठानमा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका उजुरी/अपराध र घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २११: जिल्ला प्रहरी कार्यालय प्यूठानमा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	कर्तव्य ज्यान	५	४	१	२	२	०	६	६	०
२	ज्यान मार्ने उद्योग	१	१	०	३	३	०	३	३	०
३	भबितव्य ज्यान	५५	५५	०	३३	३३	०	३७	२७	१०
४	फुटकर ज्यान	१५	१५	०	१५	१४	१	१९	९	१०
५	आत्महत्या	६८	६८	०	७४	७४	०	७८	६१	१७
६	चोरी	१	१	०	१	१	०	७	७	०
७	लागु औषध	१	१	०	१	१	०	०	०	०
८	ठगी	१	१	०	१	१	०	०	०	०
९	सार्वजनिक अपराध	१२	१२	०	६	६	०	५	५	०
१०	जबरजस्ती करणी	१८	१८	०	१२	१२	०	१५	१५	०
११	बहुविवाह	५	५	०	२	२	०	६	६	०
१२	सवारी ज्यान	१५	१५	०	१०	१०	०	१०	१०	०
१३	हातहतियार खरखजाना	१	१	०	०	०	०	०	०	०
१४	ठाडो उजुरी	७७	६५	१२	७९	५७	२२	४७	४३	५
१५	अन्य	०	०	०	०	०	०	०	०	०
जम्मा		२७५	२६२	१३	२३९	२१६	२३	२३३	१९२	४२

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, प्यूठान

तालिका २१२: जिल्ला प्रहरी कार्यालय प्यूठानमा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हिंसाको किसिम	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	सामान्य आक्रमण देखि गम्भीर शारीरिक चोटपटक	४	३	१
३	धम्की	१५	१८	१३
४	अपमानजनक मौखिक दुर्व्यवहार	२१	२२	१७
५	सम्पत्तिको विनाश	४	५	०
६	यौन हिंसा	२	१	०
७	घरेलु कामदार विरुद्ध हिंसा	०	४	०
जम्मा		४६	५३	३१

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, प्यूठान

११.२.२ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, गुल्मी

तालिका २१३ र २१४ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, गुल्मीमा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका उजुरी/अपराध र घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २१३: जिल्ला प्रहरी कार्यालय गुल्मीमा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व. २०७८/२०७९			आ.व. २०७९/२०८०			आ.व. २०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	कर्तव्य ज्यान	३	३	०	५	५	०	१	१	०
२	ज्यान मार्ने उद्योग	७	७	०	२	२	०	४	४	०
३	भवितव्य ज्यान	६१	६१	०	४८	४८	०	४६	०	४६
४	फुटकर ज्यान	१५	१५	०	१४	१४	०	२५	०	२५
५	आत्महत्या	७१	७१	०	८२	८२	०	८६	०	८६
६	चोरी	९	९	०	२५	२५	०	१९	१९	०
७	लागु औषध	०	०	०	१	१	०	०	०	०
८	ठगी	०	०	०	१	१	०	०	०	०
९	सार्वजनिक अपराध	९	९	०	१४	१४	०	१४	१४	०
१०	जबरजस्ती करणी	१६	१५	१	७	७	०	८	८	०
११	बहुविवाह	५	५	०	९	९	०	२	२	०
१२	सवारी ज्यान	८	८	०	४	४	०	९	९	०
१३	ठाडो उजुरी	३०७	३०७	०	२९५	२९५	०	३०२	३०२	०
१४	अन्य	४	४	०	१२	१२	०	७	७	०
जम्मा		५१५	५१४	१	५१९	५१९	०	५२३	३६६	१५७

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, गुल्मी

तालिका २१४: जिल्ला प्रहरी कार्यालय गुल्मीमा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हिंसाको किसिम	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	सामान्य आक्रमण देखि गम्भीर शारीरिक चोटपटक	१८	२२	३८
२	धम्की	४	५	१२
३	दबाव	०	१	०
४	अपमानजनक मौखिक दुर्व्यवहार	७०	५२	२०
५	सम्पत्तिको विनाश	०	०	१
६	अन्य	१३	३१	१८
जम्मा		१०५	१११	८९

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, गुल्मी

११.२.३ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, अर्घाखाँची

तालिका २१५ र २१६ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, अर्घाखाँचीमा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका उजुरी/अपराध र घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २१५: जिल्ला प्रहरी कार्यालय अर्घाखाँचीमा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	कर्तव्य ज्यान	४	४	०	६	६	०	४	४	०
२	भवितव्य ज्यान	२९	२९	०	२७	२५	२	२८	४	२४
३	फुटकर ज्यान	२	२	०	६	६	०	११	४	७
४	आत्महत्या	५९	५९	०	६०	५९	१	५५	२३	३२
५	चोरी	९	९	०	४	४	०	६	६	०
६	लागु औषध	६	६	०	४	४	०	३	३	०
७	ठगी	०	०	०	२	२	०	०	०	०
८	सार्वजनिक अपराध	१७	१७	०	१५	१५	०	१३	१३	०
९	जबरजस्ती करणी	४	४	०	६	६	०	१४	१३	१
१०	बहुविवाह	७	७	०	४	४	०	३	३	०
११	सवारी ज्यान	८	८	०	८	८	०	८	८	०
१२	हातहतियार खरखजाना	२	२	०	१	१	०	१	१	०
१३	ठाडो उजुरी	२९६	१८७	१०९	१५०	१५०	०	१८७	१२२	४१
जम्मा		४४३	३३४	१०९	२९३	२९०	३	३३३	२०४	१०५

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, अर्घाखाँची

तालिका २१६ : जिल्ला प्रहरी कार्यालय अर्घाखाँचीमा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हिंसाको किसिम	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	अन्य (घरेलु हिंसा, ठाडो उजुरी)	७२	९५	८१
जम्मा		७२	९५	८१

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, अर्घाखाँची

११.२.४ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, पाल्पा

तालिका २१७ र २१८ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, पाल्पामा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका उजुरी/अपराध र घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २१७: जिल्ला प्रहरी कार्यालय पाल्पामा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	कर्तव्य ज्यान	५	५	०	४	४	०	३	३	०
२	ज्यान मार्ने उद्योग	४	४	०	८	८	०	३	३	०
३	भवितव्य ज्यान	५३	५३	०	५३	५३	०	३८	२४	१४
४	फुटकर ज्यान	२४	२४	०	१३	१३	०	२६	८	१८
५	आत्महत्या	७५	७५	०	८६	८६	०	८८	६६	२२
६	चोरी	७	७	०	१३	१३	०	२८	२८	०
७	लागु औषध	४	४	०	८	८	०	६	६	०
८	ठगी	०	०	०	०	०	०	१	१	०
९	सार्वजनिक अपराध	२३	२३	०	४५	४५	०	३४	३४	०
१०	जबरजस्ती करणी	२४	२४	०	१६	१६	०	१५	१४	१
११	बहुविवाह	१	१	०	३	३	०	३	३	०
१२	सवारी ज्यान	१९	१९	०	२०	१९	१	१४	१४	०
१३	हातहतियार खरखजाना	०	०	०	२	२	०	५	५	०
१४	ठाडो उजुरी	३५९	३४९	१०	४०६	३९८	८	४४०	४२७	१३
१५	अन्य	५	५	०	२१	२१	०	२८	२८	०
जम्मा		६०३	५९३	१०	६९८	६८९	९	२९०	६६४	६८

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, पाल्पा

तालिका २१८: जिल्ला प्रहरी कार्यालय पाल्पामा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हिंसाको किसिम	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	अन्य (घरेलु उजुरी)	८१	९७	८१
जम्मा		८१	९७	८१

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, पाल्पा

११.२.५ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रुपन्देही

तालिका २१९ र २२० मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रुपन्देहीमा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका उजुरी/अपराध र घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २१९: जिल्ला प्रहरी कार्यालय रुपन्देहीमा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	कर्तव्य ज्यान	२७	२६	१	२५	२३	२	१२	१२	०
२	ज्यान मार्ने उद्योग	१५	१५	०	२२	२२	०	१९	१९	०
३	भवितव्य ज्यान	७४	७४	०	६६	४७	१९	७४	८	६६

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
४	फुटकर ज्यान	१५४	१५४	०	१५५	१२१	३४	१८३	२	१८१
५	आत्महत्या	२६४	२६४	०	२४१	१९९	४२	२५७	१२	२४५
६	चोरी	८३	८३	०	८९	८९	०	१३७	१३७	०
७	लागु औषध	९८	९७	१	७८	७८	०	१००	१००	०
८	ठगी	१६	१६	०	२४	२४	०	२२	२१	१
९	सार्वजनिक अपराध	९६	९६	०	२०९	२०९	०	१९९	१९९	०
१०	जबरजस्ती करणी	७१	६९	२	६७	६३	४	१००	९८	२
११	बहु विवाह	१६	१६	०	१५	१५	०	१९	१९	
१२	सवारी ज्यान	९२	९१	१	८६	८३	३	८७	८३	४
१३	हातहतियार खरखजाना	५	५	०	५	५	०	३	३	०
जम्मा		१०११	१००६	५	१०८२	९७८	१०४	१२१२	७१३	४९९

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रुपन्देही

तालिका २२०: जिल्ला प्रहरी कार्यालय रुपन्देहीमा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हिंसाको किसिम	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	सामान्य आक्रमण देखि गम्भीर शारीरिक चोटपटक	२३४	४५२	४३७
२	धम्की	१८७	१३	९
३	अपमानजनक मौखिक दुर्व्यवहार	१४९	९९	१२३
४	जबरजस्ती वा गैरकानुनी प्रवेश	८०	६७	८९
५	अन्य (घरेलु उजुरी)	४६	५४	४५
जम्मा		६९६	६८५	७०३

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, रुपन्देही

११.२.६ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कपिलवस्तु

तालिका २२१ र २२२ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कपिलवस्तुमा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २२१: जिल्ला प्रहरी कार्यालय कपिलवस्तुमा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हिंसाको किसिम	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	सामान्य आक्रमणदेखि गम्भीर शारीरिक चोटपटक	१६	५	४
२	अपमानजनक मौखिक दुर्व्यवहार	३८	५६	५५
३	सम्पत्तिको विनास	५	६	४
४	वैवाहिक बलात्कार	०	१	०
५	अन्य (घरेलु उजुरी)	३०९	२८५	२८४
जम्मा		३६८	२५३	३४७

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कपिलवस्तु

तालिका २२२: जिल्ला प्रहरी कार्यालय कपिलवस्तुमा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	घरेलु हिंसा उजुरीको प्रकृति	आ.व.		
		२०७८/२०७९	२०७९/२०८०	२०८०/२०८१
१	घरायसी झै-झगडा	१५७	१५१	१६६
२	घरमा खान बस्न नदिएको	१६	१५	११
३	कुटपिट तथा घाउ जाँच केश फारम	१६	५	४
४	बिबाह दर्ता र नागरिकता नबनाई दिएको	१६	१०	८
५	श्रीमानले दोस्रो बिबाह गरेको	२	०	०
६	मादक पदार्थ सेवन गरी गालीगलौज	३८	५६	५५
७	श्रीमती माइत गई बसेको	३८	२९	१९
८	पैत्रिक सम्पत्तिको विषयमा विवाद	५	६	४
जम्मा दर्ता संख्या		३६८	३५२	३४७
सहमति संख्या		३५०	३२१	३२३
अदालत गएको		१८	३१	२४

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, कपिलवस्तु

११.२.७ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, दाङ

तालिका २२३ र २२४ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, दाङमा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका उजुरी/अपराध र घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २२३: जिल्ला प्रहरी कार्यालय दाङमा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	कर्तव्य ज्यान	१४	१३	१	९	९		२१	२०	१
२	ज्यान मार्ने उद्योग	५३	५३		४०	४०		३२	३२	
३	भवितव्य ज्यान	९५	९५		११४	११४		१०६	७२	३४
४	फुटकर ज्यान	६२	६१	१	५४	५४		५७	३९	१८
५	आत्महत्या	२२४	२२४		११९	११६	३	२०७	११६	९१
६	चोरी	७५	७५		१२३	१२३		१०१	१०१	
७	लागु औषध	५९	५८	१	५९	५९		५२	५२	
८	ठगी	८	८		२१	२१		२६	२६	
९	सार्वजनिक अपराध	२७७	२७७		२२४	२२४		२०४	२०४	
१०	जबरजस्ती करणी	८३	८३		८३	८३		१०३	१०३	
११	बहु विवाह	४३	४३		४१	४१		२३	२३	
१२	सवारी ज्यान	८६	८६		५५	५३	२	७९	७६	३
१३	हातहतियार खरखजाना	३	३		३	३		१	१	
१४	अन्य	१३७	१३६	१	२४८	२४८		२६२	२६०	२
जम्मा		१२१९	१२१५	४	११९३	११८८	५	१२७४	११२५	१४९

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, दाङ

तालिका २२४ : जिल्ला प्रहरी कार्यालयमा दाइमा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हिंसाको किसिम	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	अपहरण	४	८	२
जम्मा		४	८	२

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, दाङ

११.२.८ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बाँके

तालिका २२५ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बाँकेमा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २२५: जिल्ला प्रहरी कार्यालय बाँकेमा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	कर्तव्य ज्यान	१२	१२	०	१२	१२	०	१०	७	३
२	ज्यान मार्ने उद्योग	२५	२५	०	३७	३७	०	५२	४४	८
३	भबितव्य ज्यान	३३	३३	०	७३	६५	८	५३	४१	१२
४	फुटकर ज्यान	१०	१०	०	१५	३	१२	३३	२३	१०
५	आत्महत्या	५८	५८	०	१२१	११०	११	११४	७७	३७
६	चोरी	१२९	१२९	०	१४९	१४९	०	१५२	१५२	०
७	लागु औषध	१३४	१३३	१	१५७	१५७	०	१७७	१७२	५
८	ठगी	२४	२४	०	३८	३८	०	३१	१५	१६
९	सार्वजनिक अपराध	३७७	३७७	०	३१४	३१४	०	३४२	३३४	८
१०	जबरजस्ती करणी	४७	४७	०	३८	३८	०	६०	४६	१४
११	बहुविवाह	३५	३५	०	३७	३७	०	३६	३६	०
१२	सवारी ज्यान	७३	७०	३	५८	५६	२	५७	५५	२
१३	हातहतियार खरखजाना	७	७	०	६	६	०	८	८	०
१४	ठाडो उजुरी	१३१५	१३१५	०	१९१९	१९१९	०	१८७८	१८७८	०
जम्मा		२२७९	२२७५	४	२९७४	२९४१	३३	३००३	२८८८	११५

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बाँके

११.२.९ जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बर्दिया

तालिका २२६ र २२७ मा जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बर्दियामा गत तीन आ.व.मा दर्ता भएका उजुरी/अपराध र घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका २२६ : जिल्ला प्रहरी कार्यालय बर्दियामा दर्ता भएका उजुरी/अपराध सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
१	कर्तव्य ज्यान	४	३	१	१०	९	१	५	४	१
२	ज्यान मार्ने उद्योग	८	८	०	१०	१०	०	११	११	०

क्र.सं.	अपराधको किसिम	आ.व.२०७८/२०७९			आ.व.२०७९/२०८०			आ.व.२०८०/२०८१		
		नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी	नयाँ दर्ता	फछ्यौट	बाँकी
३	भबितव्य ज्यान	६५	६४	०	६४	३८	२६	७२	०	७२
४	फुटकर ज्यान	२८	२८	०	१९	४	१५	२३	०	२३
५	आत्महत्या	१३६	१३६	०	११०	३२	८०	१२४	०	१२४
६	साधारण चोरी	४३	४३	०	२७	२७	०	५८	५८	०
७	डाँका चोरी	०	०	०	४	४	०	०	०	०
८	लागु औषध	३३	३३	०	५६	५५	१	१२४	१०६	१८
९	ठगी	३	३	०	५	४	१	३	३	०
१०	सार्वजनिक अपराध	४०	४०	०	५१	५१	०	८०	८०	०
११	जबरजस्ती करणी	५०	५०	०	३६	३५	१	६२	६२	०
१२	बहुविवाह	९	९	०	८	८	०	९	९	०
१३	सवारी ज्यान	४४	४३	१	२४	२४	०	२३	२१	२
१४	हातहतियार खरखजाना	०	०	०	६	६	०	२	२	०
१५	ठाडो उजुरी	१४५	१३३	१२	२१४	१९७	१७	१३३	१२५	८
१६	अन्य	९०	८८	२	७९	५०	२९	८३	६०	१६
जम्मा		६९८	६८१	१६	७२३	५५४	१७१	८१२	५४१	२६४

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बर्दिया

तालिका २२७: जिल्ला प्रहरी कार्यालय बर्दियामा दर्ता भएका घरेलु हिंसा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	हिंसाको किसिम	आर्थिक वर्ष		
		२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१
१	सामान्य आक्रमण देखि गम्भीर शारीरिक चोटपटक	४५	५०	३०
२	धम्की	५५	३५	६८
३	अन्य (घरेलु उजुरी)	१०२	१५०	२७०
जम्मा		२०२	२३५	३६८

स्रोत: जिल्ला प्रहरी कार्यालय, बर्दिया

११.३ कारागार कार्यालय

लुम्बिनी प्रदेशमा कुल १३ कारागार कार्यालयहरू छन्। जिल्ला रुकुम-पूर्वमा कुनै पनि कारागार कार्यालय छैन। दाङ र बाँके जिल्लामा दुई-दुई वटा कारागार कार्यालयहरू छन्। निम्न तालिकाहरूमा ती कारागार कार्यालयहरूमा गत तीन आ. व. मा कैदीको क्षमता र कैदी संख्याको विवरण दिएको छ।

११.३.१ कारागार कार्यालय, रोल्पा

तालिका २२८ ले कारागार कार्यालय रोल्पामा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ।

तालिका २२८: कारागार कार्यालय रोल्पा मा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	५०	३५	१५	५०	३५	१५	५०	३५	१५
ख	कारागारको कैदी संख्या	११७	१०६	११	१२७	११७	१०	१३९	१३०	९
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	७६	६९	७	१०१	९२	९	११७	१०९	८
२	थुनुवाको संख्या	४१	३७	४	२६	२५	१	२२	२१	१

स्रोत: कारागार कार्यालय, रोल्पा

११.३.२ कारागार कार्यालय, प्यूठान

तालिका २२९ले कारागार कार्यालय प्यूठानमा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २२९: कारागार कार्यालय प्यूठानमा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	४०	३०	१०	४०	३०	१०	४०	३०	१०
ख	कारागारको कैदी संख्या	७५	७१	४	८०	७३	७	१०७	९५	९
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	६१	५७	४	५३	४८	५	६७	६३	४
२	थुनुवाको संख्या	१३	१३	०	२५	२४	१	३८	३१	४
३	आश्रित संख्या	०	०	०	१	०	१	१	०	१
४	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	१	१	०	१	१	०	१	१	०

स्रोत: कारागार कार्यालय, प्यूठान

११.३.३ कारागार कार्यालय, गुल्मी

तालिका २३० ले कारागार कार्यालय गुल्मीमा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३०: कारागार कार्यालय गुल्मीमा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	२५	२०	५	२५	२०	५	२५	२०	५
ख	कारागारको कैदी संख्या	७४	६६	८	९९	९०	९	११५	१०४	११
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	५१	४५	६	७०	६६	४	८६	७८	८
२	थुनुवाको संख्या	२२	२०	२	२८	२४	४	२७	२६	१
३	आश्रित संख्या				१		१	२		२
४	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	१	१							

स्रोत: कारागार कार्यालय, गुल्मी

११.३.४ कारागार कार्यालय, पाल्पा

तालिका २३१ ले कारागार कार्यालय पाल्पामा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३१: कारागार कार्यालय पाल्पामा कैदीबन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	३२५	१७५	१५०	३२५	१७५	१५०	३२५	१७५	१५०
ख	कारागारको कैदी संख्या	३१३	२७८	३५	२८५	२६०	२५	२६१	२४२	१९
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	२५०	२१७	३३	२३४	२१४	२०	२२७	२१२	१५
२	थुनुवाको संख्या	५०	४८	२	४१	३६	५	२८	२४	४
३	आश्रित संख्या	१	१	०	१	१	०	१	१	०
४	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	१२	१२	०	९	९	०	५	५	०

स्रोत: कारागार कार्यालय, अर्घाखाँची

११.३.५ कारागार कार्यालय, नवलपरासी-पश्चिम

तालिका २३२ ले कारागार कार्यालय नवलपरासी-पश्चिममा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३२: कारागार कार्यालय नवलपरासी-पश्चिममा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	१७५	१५०	२५	१७५	१५०	२५	१७५	१५०	२५
ख	कारागारको कैदी संख्या	—	—	—	५१३	४३८	७५	५२३	४३७	८६
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	—	—	—	५१०	४३५	७५	३३६	२८३	५३
२	थुनुवाको संख्या	—	—	—	०	०	०	१४८	११६	३२
३	आश्रित संख्या	—	—	—	३	३	०	३	३	०
४	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	—	—	—	०	०	०	३६	३५	१

स्रोत: कारागार कार्यालय, नवलपरासी-पश्चिम

११.३.६ कारागार कार्यालय, रुपन्देही

तालिका २३३ ले कारागार कार्यालय रुपन्देहीमा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३३: कारागार कार्यालय रुपन्देहीमा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	१५०	१५०	०	१५०	१५०	०	१५०	१५०	०
ख	कारागारको कैदी संख्या	४३७	४३७	०	४६२	४६२	०	४३७	४३७	०
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	१५८	१५८	०	१५०	१५०	०	१७८	१७८	०

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
२	थुनुवाको संख्या	२५२	२५२	०	२८०	२८०	०	२२२	२२२	०
३	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	२७	२७	०	३२	३२	०	३७	३७	०

स्रोत: कारागार कार्यालय, रुपन्देही

११.३.७ कारागार कार्यालय, कपिलवस्तु

तालिका २३४ ले कारागार कार्यालय कपिलवस्तुमा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३४: कारागार कार्यालय कपिलवस्तुमा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	३५२	३५२	०	३५२	३५२	०	३५२	३५२	०
ख	कारागारको कैदी संख्या	४९७	४९७	०	५०५	५०५	०	४९२	४९२	०
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	२४१	२४१	०	३०३	३०३	०	२६२	२६२	०
२	थुनुवाको संख्या	२२५	२२५	०	१७७	१७७	०	२०८	२०८	०
३	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	३१	३१	०	२५	२५	०	२२	२२	०

स्रोत: कारागार कार्यालय, कपिलवस्तु

११.३.८ कारागार कार्यालय, घोराही

तालिका २३५ ले कारागार कार्यालय घोराहीमा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३५: कारागार कार्यालय घोराहीमा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	१००	१००		१००	१००		१२०	१२०	
ख	कारागारको कैदी संख्या	४६८	४६८		६५४	६५४		५७६	५७६	
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	२८१	२८१		४०४	४०४		३९५	३९५	
२	थुनुवाको संख्या	१८२	१८२		२४४	२४४		१७४	१७४	
३	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	५	५		६	६		७	७	

स्रोत: कारागार कार्यालय, घोराही

११.३.९ कारागार कार्यालय, तुलसीपुर

तालिका २३६ ले कारागार कार्यालय तुलसीपुरमा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३६: कारागार कार्यालय तुलसीपुरमा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	११०	१००	१०	११०	१००	१०	३९५	३९०	८५

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
ख	कारागारको कैदी संख्या	५६८	५२४	४७	५२५	४७४	५१	५४४	४८२	६२
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	५१३	४९३	२३	४७७	४४९	२८	५१७	४६७	५०
२	थुनुवाको संख्या	३८	१७	२१	३१	११	२०	१०	२	८
३	आश्रित संख्या	३		३	३		३	४		४
४	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	१४	१४		१४	१४		१३	१३	

स्रोत: कारागार कार्यालय, तुलसीपुर

११.३.१० कारागार कार्यालय, नेपालगंज

तालिका २३७ ले कारागार कार्यालय नेपालगञ्जमा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३७: कारागार कार्यालय नेपालगंजमा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	३५०	३००	५०	३५०	३००	५०	३५०	३००	५०
ख	कारागारको कैदी संख्या	९२१	९२१	०	८८६	८८६	०	७७२	७७२	०
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	४९५	४९५	०	५०१	५०१	०	४६१	४६१	०
२	थुनुवाको संख्या	३६१	३६१	०	३४४	३४४	०	२७१	२७१	०
३	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	६५	६५	०	४१	४१	०	४०	४०	०

स्रोत: कारागार कार्यालय, नेपालगंज

११.३.११ कारागार कार्यालय, नौवस्ता

तालिका २३८ ले कारागार कार्यालय नौवस्तामा गत तीन आ.व. मा कारागारको कैदी क्षमता संख्या र कारागारको कैदी संख्या प्रस्तुत गर्दछ ।

तालिका २३८ : कारागार कार्यालय नौवस्तामा कैदी बन्दी सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	आर्थिक वर्षको असार मसान्तको कैदी बन्दीको संख्या								
		आ.व. २०७८/७९			आ.व. २०७९/८०			आ.व. २०८०/८१		
		जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
क	कारागारको कैदी क्षमता संख्या	—	—	—	—	—	—	१५००	१५००	०
ख	कारागारको कैदी संख्या	—	—	—	—	—	—	५८६	५८६	०
१	नेपाली कैदीबन्दीको संख्या	—	—	—	—	—	—	४९०	४९०	०
२	थुनुवाको संख्या	—	—	—	—	—	—	४७	४७	०
३	विदेशी कैदीबन्दीको संख्या	—	—	—	—	—	—	४९	४९	०

स्रोत: कारागार कार्यालय, नौवस्ता, बाँके

खण्ड १२ : सार्वजनिक सेवा

१२.१ सार्वजनिक सेवा प्रवाह

सार्वजनिक सेवा प्रवाह भन्नाले सरकार वा सार्वजनिक निकायहरूले नागरिकलाई उपलब्ध गराउने सेवा तथा सुविधाहरूको निरन्तर र प्रभावकारी आपूर्ति प्रक्रिया हो। यसमा शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, सडक, सुरक्षा, प्रशासनिक सेवा, सामाजिक सुरक्षा आदि सेवा समावेश हुन्छन्। यी सेवाहरू नागरिकसम्म सहज, सुलभ, पारदर्शी र प्रभावकारी रूपमा पुऱ्याउनु नै सार्वजनिक सेवा प्रवाह हो।

सार्वजनिक सेवा प्रवाहलाई सरल, सहज तथा छरितो बनाई सूचना प्रविधिको उपयोग मार्फत प्रदेश सरकारबाट प्रदान गरिने सार्वजनिक सेवाको प्रभावकारिता, पारदर्शिता र गुणस्तर अभिवृद्धि गर्न प्रशासकीय कार्यविधि (नियमित गर्ने) ऐन २०७५, लुम्बिनी प्रदेश सुशासन ऐन २०७६, प्रदेश आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व सम्बन्धी ऐन, २०८१ र सुशासन प्रवर्द्धन र भ्रष्टाचार न्युनीकरणसम्बन्धी पाँच वर्षे रणनीतिक कार्ययोजना (२०८१) लगायतका ऐन, नियमावली र कार्ययोजना तर्जुमा भई कार्यान्वयनमा रहेका छन्।

१२.२ सुशासन

१२.२.१ प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेशमा विज्ञापन भएका पद सङ्ख्या

प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेशबाट आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा कुल ५५५ वटा पदका लागि विज्ञापन गरिएकोमा चालु आर्थिक वर्षको चैत्रमसान्तसम्म कुल ५९५ पदका लागि विज्ञापन गरिएको छ।

तालिका २३९ : विज्ञापन भएका पद सङ्ख्या

आर्थिक वर्ष	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२*
विज्ञापन गरिएको पद सङ्ख्या	९६#	१२४	१५५३	५५५	५९५

विज्ञापनका विरुद्ध मुद्दा परेका कारण पदपूर्तिको कार्य यथास्थितिमा

* चैत्र सम्म

स्रोत:- प्रदेश लोक सेवा आयोग, लुम्बिनी प्रदेश

१२.२.२ प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेशमा लिङ्गको आधारमा स्वीकृत दरखास्त संख्या

चालु आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को चैत्र मसान्तसम्म कुल ४६ हजार ८ सय २६ स्वीकृत दरखास्तमध्ये महिलाहरूको स्वीकृत दरखास्त ३५.५ प्रतिशत रहेको छ। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा कुल १ लाख ११ हजार ६ सय ८२ स्वीकृत दरखास्तमध्ये महिलाको स्वीकृत दरखास्त ४५.७ प्रतिशत रहेको थियो।

तालिका २४० : लिङ्गको आधारमा स्वीकृत दरखास्त

आर्थिक वर्ष	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२*
महिला	२००८	१३१७७	८६०४४	५१०७०	१६६४३
पुरुष	८०२५	५४९६२	९४१३२	६०६१२	३०१८२
अन्य		१			१
जम्मा	१००३३	६८१४०	१८०१७६	१११६८२	४६८२६

* चैत्र मसान्तसम्म

स्रोत:- प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेश

१२.२.३ प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेशबाट सिफारिस गरिएको पद सङ्ख्या

प्रदेश लोक सेवा आयोग लुम्बिनी प्रदेशबाट प्रदेश तथा स्थानीय तहको माग बमोजिम चालु आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को चैत्र मसान्तसम्म ५४६ जना सिफारिस भएका छन्। आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा हालसम्मकै सबैभन्दा बढी १ हजार ८६ जना सिफारिस भएको थियो।

तालिका २४१ : सिफारिस गरिएको पद सङ्ख्या

आर्थिक वर्ष	२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२*
सिफारिस गरिएको पद सङ्ख्या	-	१२३	११	१०८६	५४६

१२.२.४ सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको प्रदेशगत उजुरीको विवरण

आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहका सार्वजनिक निकायका बारेमा परेका उजुरीको विश्लेषण गर्दा प्रत्येक प्रदेशमा स्थानीय तहसँग सम्बन्धित उजुरी सबैभन्दा बढी परेको देखिन्छ। राष्ट्रिय औसत भन्दा यस प्रदेशको उजुरी सङ्ख्या कम रहेको देखिन्छ।

तालिका २४२ : सङ्घ, प्रदेश र स्थानीय तहको प्रदेशगत उजुरीको विवरण

प्रदेश	सङ्घ	प्रदेश	स्थानीय तह	कुल जम्मा	प्रतिशत
कोशी प्रदेश	१००१	४७०	१९९९	३४७०	९.६
मधेश प्रदेश	१५२७	७३९	६२६३	८५२९	२३.६
बागमती प्रदेश	७२३३	७५१	२५३६	१०५२०	२९.१
गण्डकी प्रदेश	७३५	४३३	१५००	२६६८	७.४
लुम्बिनी प्रदेश	११३८	८१६	२९४०	४८९४	१३.५
कर्णाली प्रदेश	४५३	६५९	२१२८	३२४०	९
सुदूरपश्चिम प्रदेश	५३६	५८९	१७४०	२८६५	७.९
प्रदेशगत जम्मा	१२६२३	४४५७	१९१०६	३६१८६	१००
औसत उजुरी	१८०३	६३७	२७२९	५१६९	
प्रतिशत	३४.८८	१२.३२	५२.८	१००	

स्रोत: अख्तियार दुरुपयोग अनुसन्धान आयोग, २०८१

१२.२.५ प्रदेशगत बेरूजु (सरकारी कार्यालयतर्फ रु.हजारमा)

महालेखापरीक्षकको ६२ औं प्रतिवेदन अनुसार आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा लुम्बिनी प्रदेशको बेरूजु रकम रु.६५ करोड ८२ लाख थप भई जम्मा बेरूजु रकम रु.४ अर्ब ५७ करोड कायम भएको छ।

तालिका २४३ : प्रदेशगत बेरूजु (सरकारी कार्यालयतर्फ रु.हजारमा)

देश	सम्परीक्षण पछि गत वर्ष सम्मको बाँकी	यो वर्षको थप (२०८०/८१)	६२ औं प्रतिवेदन सम्मको बाँकी बेरूजु	६२ औं प्रतिवेदन सम्मको बाँकी बेरूजु
कोशी प्रदेश	४५३२३९४	८६८१८९	५४००५८३	१५.८२
मधेश प्रदेश	८०३९७५७	११६३८०२	९२०३५५९	२६.९६
बागमती प्रदेश	४०१७१८४	८५१७८२	४८६८९६६	१४.२६
गण्डकी प्रदेश	२४६५२६९	५१९८३३	२९८५१०२	८.७४
लुम्बिनी प्रदेश	३९१६९२१	६५८२१६	४५७५१३७	१३.४०
कर्णाली प्रदेश	३६६११०२	४५९४८२	४१२०५८४	१२.०७
सुदूरपश्चिम प्रदेश	२४८३३२७	५००६९३	२९८४०२०	८.७४
प्रदेश जम्मा	२९११५९५४	५०२१९९७	३४१३७९५१	१००.००

स्रोत:- महालेखापरीक्षकको ६२ औं वार्षिक प्रतिवेदन २०८१

खण्ड १३ : निर्वाचन र राजनीति

१३.१ लुम्बिनी प्रदेशमा रहेका निर्वाचनक्षेत्र सम्बन्धी विवरण

लुम्बिनी प्रदेशका १२ जिल्लामा प्रतिनिधि सभाका २६ ओटा निर्वाचन क्षेत्र रहेका छन् जुन नेपालको समग्र १६५ निर्वाचन क्षेत्रको १५.८ प्रतिशत हुन आउँछ । यहाँ प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्र ५२ वटा रहेका छन् । जिल्लागत रूपमा प्रतिनिधि सभा र प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्रको सङ्ख्या तलको तालिकामा दिइएको छ । लुम्बिनी प्रदेशको रुपन्देही जिल्लामा सबैभन्दा बढी प्रतिनिधि सभाको ५ वटा निर्वाचन क्षेत्र र प्रदेश सभाको १० वटा निर्वाचन क्षेत्र रहेको छ । अर्घाखाँची, रोल्पा, रुकुम-पूर्व र प्यूठानमा एउटा/एउटा प्रतिनिधि सभा निर्वाचन क्षेत्र र प्रदेश सभाको दुई ओटा निर्वाचन क्षेत्र रहेका छन् ।

तालिका २४४: जिल्ला अनुसार प्रतिनिधि सभा र प्रदेश सभा निर्वाचन क्षेत्रहरू

क्र.सं.	जिल्लाको नाम	संघीय निर्वाचनक्षेत्र संख्या	प्रदेश निर्वाचनक्षेत्र संख्या
१	नवलपरासी-पश्चिम	२	४
२	रुपन्देही	५	१०
३	कपिलवस्तु	३	६
४	अर्घाखाँची	१	२
५	पाल्पा	२	४
६	गुल्मी	२	४
७	रोल्पा	१	२
८	प्यूठान	१	२
९	दाङ	३	६
१०	बाँके	३	६
११	बर्दिया	२	४
१२	रुकुम-पूर्व	१	२
जम्मा		२६	५२

श्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, घोराही, दाङ

तालिका २४५: मतदाता विवरण (२०८१ चैत्र मसान्त सम्मको)

क्षेत्र	कुल मतदाता संख्या	महिला मतदाता संख्या	पुरुष मतदाता संख्या	अन्य मतदाता संख्या
नेपाल	१८१४८६५४	८९१०८९६	९२३७५७२	१८६
लुम्बिनी	३०८५१६६	१६१८१४९	१६४७९८३	३४
रुकुम-पूर्व	२९२३७	१४६०१	१४६३६	०
रोल्पा	१४७०७१	७४०४०	७३०३१	०
प्यूठान	१६१६८०	८२७२०	७८९५९	१
गुल्मी	२४०५८०	१२०२२८	१२०३५०	२
अर्घाखाँची	१६७६१६	८३१३९	८४४७७	०
पाल्पा	२०३२६	१०३११८	९८२०८	०
नवलपरासी-पश्चिम	२३७१२५	११७३४६	११९७७५	४

क्षेत्र	कुल मतदाता संख्या	महिला मतदाता संख्या	पुरुष मतदाता संख्या	अन्य मतदाता संख्या
रुपन्देही	६४३०७१	३१३०८५	३२९९७८	८
कपिलवस्तु	३७८२३२	१७६१०५	२०२१२५	२
दाङ	४१४९५६	२११०४६	२०३९०८	२
बाँके	३३३८६२	१६४०५९	१६९७९४	९
बर्दिया	३११४१०	१५८६६२	१५२७४२	६

श्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, घोराही, दाङ

१३.२ प्रतिनिधि सभामा प्रतिनिधित्व

लुम्बिनी प्रदेशमा प्रतिनिधि सभाको लागि २६ ओटा निर्वाचन क्षेत्र रहेकोमा प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन, २०७९ मा पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणालीतर्फ निर्वाचित हुने उम्मेदवारको राजनैतिक पार्टी अनुसारको विवरण तालिका २५३ मा प्रस्तुत गरिएको छ। प्रतिनिधि सभाका २६ जना सदस्यमध्ये नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले) बाट ११ जना, नेपाली कांग्रेसबाट ६ जना, नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र) र राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टीबाट तीन/तीन जना निर्वाचित भएका थिए। कुल २६ वटा निर्वाचन क्षेत्रमा महिलाको उपस्थिति एउटामा मात्र देखिन्छ।

तालिका २४६ : प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन, २०७९को प्रत्यक्ष तर्फ निर्वाचित उम्मेदवारको राजनैतिक पार्टी अनुसारको संख्यात्मक विवरण

क्र.सं.	राजनीतिक पार्टी	पुरुष	महिला	जम्मा
१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	११	०	११
२	नेपाली कांग्रेस	६		६
३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	२	१	३
४	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	३		३
५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एकीकृत समाजवादी)	१		१
६	लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी, नेपाल	१		१
७	स्वतन्त्र	१		१

श्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, घोराही, दाङ

१३.३ प्रदेश सभामा प्रतिनिधित्व

प्रत्यक्ष निर्वाचिततर्फ

प्रदेश सभाको लागि विभिन्न राजनैतिक पार्टीबाट निर्वाचित प्रदेश सभा सदस्यको सङ्ख्यात्मक स्थिति तलको तालिकामा देखाइएको छ। कुल ५२ वटा निर्वाचन क्षेत्रमा महिलाको उपस्थिति एउटामा मात्र देखिन्छ।

तालिका २४७ : प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन, २०७९को प्रत्यक्ष तर्फ निर्वाचित उम्मेदवारको राजनैतिक पार्टी अनुसारको संख्यात्मक विवरण

क्र.सं.	राजनीतिक पार्टी	पुरुष	महिला	जम्मा
१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१८	-	१८
२	नेपाली कांग्रेस	१७	-	१७
३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	४	१	५
४	जनता समाजवादी पार्टी नेपाल	२	-	२

क्र.सं.	राजनीतिक पार्टी	पुरुष	महिला	जम्मा
५	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	२	-	२
६	नागरिक उन्मुक्ति पार्टी	२	-	२
७	लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी नेपाल	२	-	२
८	जनमत पार्टी	१	-	१
९	स्वतन्त्र	३	-	३
जम्मा		५१	१	५२

श्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, घोराही, दाङ

समानुपातिक तर्फ

लुम्बिनी प्रदेशको प्रदेश सभामा समानुपातिक तर्फका ३५ जना सदस्यहरू रहेका छन्। राजनैतिक दलहरूले समानुपातिकतर्फ पाएको जनमतको आधारमा तलको तालिका बमोजिमको सङ्ख्यामा विभिन्न पार्टीहरूबाट प्रदेश सभा सदस्यहरू रहेका छन्। समानुपातिकबाट ३ जना पुरुष र ३२ जना महिला प्रदेश सभा सदस्य हुनुहुन्छ।

तालिका २४८ : प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन, २०७९को समानुपातिक तर्फ निर्वाचित उम्मेदवारको राजनैतिक पार्टी अनुसारको संख्यात्मक विवरण

क्र.सं.	राजनीतिक पार्टी	पुरुष	महिला	जम्मा
१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१	१०	११
२	नेपाली कांग्रेस	१	९	१०
३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	१	३	४
४	जनमत पार्टी		२	२
५	नागरिक उन्मुक्ति पार्टी		२	२
६	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी		२	२
७	जनता समाजवादी पार्टी नेपाल		१	१
८	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एकीकृत समाजवादी)		१	१
९	राष्ट्रिय जनमोर्चा		१	१
१०	लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी नेपाल		१	१
जम्मा		३	३२	३५

श्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, घोराही, दाङ

तालिका २४९ : प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन, २०७९, पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली तर्फ निर्वाचित हुने उम्मेदवारको विवरण

क्र.सं.	जिल्ला	प्रतिनिधि सभा क्षेत्र	उम्मेदवारको नाम	लिंग	उमेर	राजनीतिक दल	प्राप्त मत
१	गुल्मी	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	चन्द्रकान्त भण्डारी	पुरुष	६१	नेपाली काँग्रेस	३३७४४
२	गुल्मी	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	गोकर्ण राज विष्ट	पुरुष	५७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२८४७६

क्र. सं.	जिल्ला	प्रतिनिधि सभा क्षेत्र	उम्मेदवारको नाम	लिंग	उमेर	राजनीतिक दल	प्राप्त मत
३	पाल्पा	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	नारायण प्रसाद आचार्य	पुरुष	५२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	३११०३
४	पाल्पा	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	ठाकुर प्रसाद गैरे	पुरुष	५४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२८६४५
५	अर्घाखाँची	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	टोप बहादुर रायमाझी	पुरुष	६०	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	४२६७५
६	रुपन्देही	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	छविीलाल विश्वकर्मा	पुरुष	५९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२४८८२
७	रुपन्देही	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	विष्णु प्रसाद पौडेल	पुरुष	६२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२७१६५
८	रुपन्देही	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	दीपक बोहरा	पुरुष	७१	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	३६७१७
९	रुपन्देही	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ४	सर्वेन्द्र नाथ शुक्ला	पुरुष	७२	लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी, नेपाल	२८०००
१०	रुपन्देही	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ५	बासु देव घिमिरे	पुरुष	५४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	३६८२२
११	कपिलवस्तु	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	बलराम अधिकारी	पुरुष	६२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	३४६७५
१२	कपिलवस्तु	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	सुरेन्द्र राज आचार्य	पुरुष	६४	नेपाली कांग्रेस	३९०१४
१३	कपिलवस्तु	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	मंगल प्रसाद गुप्ता	पुरुष	७७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२२६१९
१४	रुकुम-पूर्व	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	पूर्ण बहादुर घर्ति मगर	पुरुष	५५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	१२२६२
१५	रोल्पा	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	बर्षमान पुन	पुरुष	५१	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	४१७१४
१६	प्यूठान	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	सूर्य बहादुर थापा क्षेत्री	पुरुष	४८	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	४१११८
१७	दाङ	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	मेटमणि चौधरी	पुरुष	४९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एकिकृत समाजवादी)	२६५७६
१८	दाङ	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	रेखा शर्मा	महिला	५३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	२६८८०
१९	दाङ	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	दिपक गिरी	पुरुष	६०	नेपाली कांग्रेस	३६९११

क्र. सं.	जिल्ला	प्रतिनिधि सभा क्षेत्र	उम्मेदवारको नाम	लिंग	उमेर	राजनीतिक दल	प्राप्त मत
२०	बाँके	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	सुर्य प्रसाद ढकाल	पुरुष	५०	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२५०२६
२१	बाँके	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	धवलशम्भुशेर जगंबहादुर राणा	पुरुष	६१	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	२९५७७
२२	बाँके	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	किशोर सिंह राठोर	पुरुष	५३	नेपाली काँग्रेस	२९०९७
२३	बर्दिया	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	संजय कुमार गौतम	पुरुष	५९	नेपाली काँग्रेस	३०६११
२४	बर्दिया	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	लालविर चौधरी	पुरुष	६७	स्वतन्त्र	२६५२०
२५	नवलपरासी-पश्चिम	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	विनोद कुमार चौधरी	पुरुष	६७	नेपाली काँग्रेस	२९५१९
२६	नवलपरासी-पश्चिम	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	धुव्र बहादुर प्रधान	पुरुष	७३	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	३४७६४

श्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, घोराही, दाङ

तालिका २५० : प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन, २०७९, पहिलो हुने निर्वाचित हुने निर्वाचन प्रणाली तर्फ निर्वाचित हुने उम्मेदवारको विवरण

क्र. सं.	जिल्ला	प्रदेश सभा	प्रतिनिधि सभा	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम	लिंग	उमेर	राजनीतिक दल	प्राप्त मत
१	गुल्मी	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	चिन्तामणी पाण्डे	पुरुष	६५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१५१२७
२	गुल्मी	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	डिल्लिराज भुसाल	पुरुष	६९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१४२८५
३	गुल्मी	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	धनेन्द्र कार्की	पुरुष	५६	नेपाली काँग्रेस	१८५९६
४	गुल्मी	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	दिनेश पन्थी	पुरुष	५०	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१३९२९
५	पाल्पा	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	राजु प्रसाद श्रेष्ठ	पुरुष	५६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१७६४२
६	पाल्पा	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	वीर बहादुर राना	पुरुष	५७	नेपाली काँग्रेस	१६०३९
७	पाल्पा	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	खेम बहादुर सारु	पुरुष	४२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१४२९६
८	पाल्पा	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	तुला राम धर्ति मगर	पुरुष	५४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	१३९९२
९	अर्घाखाँची	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	चेत नारायण आचार्य	पुरुष	५४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२०५२५
१०	अर्घाखाँची	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	रामजी प्रसाद घिमिरे	पुरुष	५६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२२७८९
११	रूपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ५	भूमिश्वर ढकाल	पुरुष	५५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१९०७८
१२	रूपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	आशिष कुमार चौधरी	पुरुष	३५	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	१७७९६
१३	रूपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	लिला गिरी	पुरुष	६७	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१७६३७

क्र. सं.	जिल्ला	प्रदेश सभा	प्रतिनिधि सभा	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम	लिंग	उमेर	राजनीतिक दल	प्राप्त मत
१४	रुपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ४	कन्हैया बनिया	पुरुष	३३	लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी, नेपाल	१५१५५
१५	रुपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	सन्तोष कुमार पाण्डेय	पुरुष	४३	लोकतान्त्रिक समाजवादी पार्टी, नेपाल	१४९२८
१६	रुपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	तुलसी प्रसाद चौधरी	पुरुष	५९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१६३९४
१७	रुपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	भोज प्रसाद श्रेष्ठ	पुरुष	६६	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१६३५१
१८	रुपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ५	चन्द्र केश गुप्ता	पुरुष	३०	जनमत पार्टी	१२९४१
१९	रुपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	अब्दुल रजाक गदि	पुरुष	६३	नेपाली काँग्रेस	१२१३७
२०	रुपन्देही	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ४	वसी उद्दीन खाँ	पुरुष	३९	नेपाली काँग्रेस	११३०५
२१	कपिलवस्तु	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	नवराज लामिछाने	पुरुष	४९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२११३६
२२	कपिलवस्तु	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	विष्णु प्रसाद पन्थी	पुरुष	५८	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२०२४७
२३	कपिलवस्तु	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	अर्जुन कुमार के.सी.	पुरुष	५४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	११७४३
२४	कपिलवस्तु	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	सुधाकर पाण्डेय	पुरुष	६७	नेपाली काँग्रेस	१४१८५
२५	कपिलवस्तु	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	मधुसुदन शरण चौधरी/कुर्मी	पुरुष	५२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	११७४८
२६	कपिलवस्तु	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	जानकी प्रसाद यादव	पुरुष	५१	राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी	८५८२
२७	रुकुम-पूर्व	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	सुरुल पुन	पुरुष	४४	स्वतन्त्र	४४६५
२८	रुकुम-पूर्व	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	धन बहादुर के.सी.	पुरुष	५६	नेपाली काँग्रेस	४८६२
२९	रोल्पा	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	जोख बहादुर महारा	पुरुष	५९	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	१९४२५
३०	रोल्पा	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	दिपेन्द्र कुमार पुन मगर	पुरुष	५३	स्वतन्त्र	१४९२७
३१	प्यूठान	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	तुल्सी राम शर्मा	पुरुष	६५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	२०२१०
३२	प्यूठान	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	सरोज थापा	पुरुष	४०	नेपाली काँग्रेस	२२५१९
३३	दाङ	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	डिल्ली बहादुर चौधरी	पुरुष	५३	नेपाली काँग्रेस	१९८६७
३४	दाङ	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	राजु खनाल	पुरुष	५६	नेपाली काँग्रेस	१५६१९
३५	दाङ	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	इन्द्रजीत थारू	पुरुष	४२	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	१३५०७
३६	दाङ	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	धन बहादुर मास्की	पुरुष	४५	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	२२३६२
३७	दाङ	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रचण्ड विक्रम न्यौपाने	पुरुष	४४	नेपाली काँग्रेस	१७४८२
३८	दाङ	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	अनुराग खड्का	पुरुष	२८	नेपाली काँग्रेस	१६२३७
३९	बाँके	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	रत्न बहादुर खत्री	पुरुष	४४	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१३९८०
४०	बाँके	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	भण्डारी लाल अहिर	पुरुष	५७	जनता समाजवादी पार्टी, नेपाल	११५०४
४१	बाँके	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	कृष्णा के.सी.	महिला	४३	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (माओवादी केन्द्र)	९१०३

क्र. सं.	जिल्ला	प्रदेश सभा	प्रतिनिधि सभा	निर्वाचित उम्मेदवारको नाम	लिंग	उमेर	राजनीतिक दल	प्राप्त मत
४२	बाँके	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	दुर्गा प्रसाद चौधरी	पुरुष	४०	नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी (एमाले)	१५६५७
४३	बाँके	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं ३	बादशाह कुर्मि	पुरुष	६४	नेपाली काँग्रेस	१३४५०
४४	बाँके	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	अदिश कुमार अग्रवाल	पुरुष	४५	जनता समाजवादी पार्टी, नेपाल	८२४६
४५	बर्दिया	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	जन्मजय तिमिल्सिना	पुरुष	५०	नेपाली काँग्रेस	१७२५१
४६	बर्दिया	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	भुवनेश्वर चौधरी	पुरुष	५९	नेपाली काँग्रेस	१७०२६
४७	बर्दिया	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	धर्म बहादुर चौधरी	पुरुष	३६	नागरिक उन्मुक्ति पार्टी	२०१२७
४८	बर्दिया	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	राजकुमार चौधरी	पुरुष	३१	नागरिक उन्मुक्ति पार्टी	१३२३०
४९	नवलपरा सी-पश्चिम	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	विश्व प्रेम पाठक	पुरुष	५६	नेपाली काँग्रेस	१५४५२
५०	नवलपरा सी-पश्चिम	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	खड्ग बस्नेत	पुरुष	३६	स्वतन्त्र	१२४४९
५१	नवलपरा सी-पश्चिम	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	वैजनाथ कलवार	पुरुष	५०	नेपाली काँग्रेस	११७८२
५२	नवलपरा सी-पश्चिम	प्रदेश सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं २	प्रतिनिधि सभा सदस्य निर्वाचन क्षेत्र नं १	देवकरण प्रसाद कलवार	पुरुष	६९	नेपाली काँग्रेस	११२९७

श्रोत: प्रदेश निर्वाचन कार्यालय, घोराही, दाङ

खण्ड १४ : लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजनासम्बन्धी केही महत्वपूर्ण विषयहरू

१४.१ दीर्घकालीन सोच

"समृद्ध लुम्बिनी: खुसी नागरिक"

दिगो, उच्च र समतामूलक अर्थतन्त्र; पर्यावरणीय सन्तुलन; सामाजिक समावेशिता र सुशासनसहितको स्वस्थ, सुसंस्कृत तथा पर्याप्त जीवनस्तर भएका खुसी नागरिक बसोबास गर्ने प्रदेश ।

१४.२ लक्ष्य

दिगो र समावेशी आर्थिक विकास सहितको सामाजिक न्यायमा आधारित समुन्नत समाज निर्माण गर्ने ।

दिगो र समावेशी आर्थिक विकासलाई आधार बनाई सामाजिक न्याय, सुरक्षा र सांस्कृतिक विविधता सुनिश्चित गर्दै समुन्नत समाज निर्माण गर्ने दीर्घकालीन लक्ष्य ।

१४.३ उद्देश्य

योजनाको दीर्घकालीन सौँच तथा लक्ष्य प्राप्त गर्न देहायबमोजिमका उद्देश्यहरू रहेका छन्:

- (१) कृषि, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्नु,
- (२) गुणस्तरीय स्वास्थ्य र शिक्षामा सर्वसुलभ पहुँच सुनिश्चित गरी स्वस्थ र दक्ष मानव पुँजीको निर्माण गर्नु,
- (३) सघन अन्तरआबद्धता सहितको दिगो र गुणस्तरीय पूर्वाधार विकास गर्नु,
- (४) व्यावसायिक सीप र प्रविधिमा आधारित उद्यमशीलताको विकास गरी उत्पादनशील रोजगारीको सिर्जना गर्नु,
- (५) सामाजिक न्यायमा आधारित समतामूलक समाजको निर्माण गर्नु,
- (६) नवीनतम अभ्यास र प्रविधिको प्रयोगमार्फत सेवा प्रवाहमा पहुँच र सुशासन अभिवृद्धि गर्नु,
- (७) नीतिगत र कानुनी सुधारमार्फत स्वदेशी तथा विदेशी लगानी आकर्षित गर्दै उच्च तथा तीव्र आर्थिक वृद्धि हासिल गर्नु ।

तालिका २५१ : दोस्रो आवधिक योजनाको मुख्य सूचकहरूको परिमाणात्मक लक्ष्य

परिसूचकहरू	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको वृद्धिदर (औसत प्रतिशत)	४.०५	७.१६
निरपेक्ष गरिबीको दर	२४.३५	१५
बेरोजगारीको दर (प्रतिशत)	८.१	५
श्रमशक्ति सहभागिता दर	३८.५	५०

परिसूचकहरू	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
प्रतिव्यक्ति आय (अमेरिकी डलर)	११७२	१५४८
मानव विकास सूचकाङ्क	०.५६३	०.६१०
लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	०.८८६	०.९०१
साक्षरता दर १५ वर्षमाथि (प्रतिशत)	७८.०८	९८
जन्मदाको औसत अपेक्षित आयु (वर्षमा)	६९.५	७३
५ वर्षमुनिका बालबालिकाको मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	४१	२२
माध्यमिक तह (९-१२) मा कुल भर्नादर (प्रतिशत)	८३.९	९०
खानेपानी सुविधा पुगेका घरपरिवार (प्रतिशत)	९२.८	१००
विद्युत् सेवा पुगेको जनसंख्या सौर्य ऊर्जासहित (प्रतिशत)	९८.३२	१००
सिञ्चित क्षेत्र (प्रतिशत)	५४.२२	७०
३० मिनेटको दूरीमा पक्की सडकको पहुँच भएको जनसंख्या	६५	८०
सडकको लम्बाइ (कि.मि.) (राष्ट्रिय र प्रादेशिक)	१२६९१	१३४००
कालोपत्रे सडक (कि.मि.) (राष्ट्रिय र प्रादेशिक तथा स्थानीय तहबाट निर्माण भएको बाहेकका ग्रामीण सडक)	३४५३	४४००
प्रदेशबाट निर्माण भएको पक्की सडक (कि.मि.)	१२०३	२२००
इन्टरनेट पहुँच पुगेका घरपरिवार (प्रतिशत)	७५.५	९५

स्रोत:-लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

१४.४ समष्टिगत रणनीति

योजनाको लक्ष्य एवम् उद्देश्य प्राप्त गर्न देहायबमोजिमका रणनीतिहरू अवलम्बन गरिनेछः

- (१) कृषि, उद्योग, पर्यटन, पूर्वाधार, जल विद्युत् र सूचना प्रविधिजस्ता उच्च आर्थिक वृद्धिलाई टेवा पुऱ्याउने क्षेत्रमा लगानी केन्द्रित गर्दै उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गर्ने,
- (२) सुदृढ प्रादेशिक अर्थतन्त्र निर्माणका लागि आन्तरिक आय र राजस्वको क्षेत्र एवम् दायरा विस्तार गर्ने,
- (३) स्वस्थ र उत्पादनशील मानव पुँजी विकासका लागि गुणस्तरीय तथा सहज स्वास्थ्य सेवामा पहुँच र प्रविधिमैत्री, जीवनोपयोगी एवम् रोजगारमूलक शिक्षाको अवसर सुनिश्चित गर्ने,
- (४) सघन अन्तरआबद्धता कायम हुने गरी रणनीतिक महत्त्वका पूर्वाधारको विकास र विस्तार गर्ने,
- (५) बस्तुगत मापदण्डमा आधारित स्रोतसाधनको विनियोजन, उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी र खर्च गर्ने क्षमतामा वृद्धि गर्दै समग्र व्यवस्थापन क्षमतामा दक्षता हासिल गर्ने,
- (६) व्यावसायिक सीप र उद्यमशीलताको विकासमार्फत रोजगारी सिर्जना गर्ने,

- (७) लक्षित वर्ग एवम् समुदायको संरक्षण र सशक्तीकरणमार्फत सामाजिक न्याय तथा समता कायम गर्ने,
- (८) प्रदेशले उपलब्ध गराउने सबै प्रकारका सेवामा निष्पक्षता, पारदर्शिता एवम् जवाफदेहिताको सुनिश्चितता कायम गरी सुशासन प्रत्याभूति गर्ने,
- (९) विद्यमान नीति, कानून, प्रक्रिया र संरचनाहरूमा सुधार गरी निजी क्षेत्रको लगानी एवम् साझेदारीका लागि अनुकूल वातावरण निर्माण गर्ने,
- (१०) प्रदेशको विकासमा हरित र डिजिटल अर्थतन्त्रलाई आत्मसात् गर्ने,
- (११) शिक्षा, स्वास्थ्य, सार्वजनिक सेवा प्रवाह, सञ्चारलगायतका सबै क्षेत्रमा सूचना प्रविधिको अधिकतम प्रयोग गर्ने,

१४.५ विकासका संवाहक

योजनाले परिलक्षित गरेको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न विकासका प्रमुख संवाहक देहायबमोजिम रहेका छन्:

- (१) कृषि, उद्योग र पर्यटन
- (२) स्वस्थ एवम् दक्ष मानव संसाधन
- (३) पूर्वाधार (अन्तरप्रदेश तथा आन्तरिक अन्तरआबद्धता)
- (४) उद्यमशीलता र उत्पादनशील रोजगारी
- (५) हरित तथा डिजिटल अर्थतन्त्र
- (६) सेवा प्रवाह, सुशासन तथा समावेशिता
- (७) सूचना प्रविधि

१४.६ मुख्य नीति

योजनाले परिलक्षित गरेको दीर्घकालीन सोच, लक्ष्य तथा उद्देश्य हासिल गर्न विकासका प्रमुख नीतिहरू देहायबमोजिम रहेका छन्:

- (१) कृषि, उद्योग र पर्यटनको विकास; उद्यमशीलताको विकास तथा उत्पादनशील रोजगारी अनुकूल वातावरण सिर्जना,
- (२) अन्तरप्रदेश तथा आन्तरिक अन्तरआबद्धता सहितको दिगो पूर्वाधार विकास,
- (३) स्रोत साधनको विवेकशील विनियोजन, खर्च गर्ने क्षमतामा वृद्धि र आयोजनाको प्राथमिकीकरण गरी उत्पादनशील क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि,

- (४) गुणस्तरीय तथा जीवनउपयोगी शिक्षा र स्वास्थ्यमा सर्वसुलभ पहुँचलाई सुनिश्चित गरी स्वस्थ र दक्ष मानव पुँजीको निर्माण,
- (५) विद्यमान नीति, कानून तथा संरचनाहरूमा सुधार गर्दै लगानी अनुकूल बनाई सार्वजनिक, निजी तथा सहकारी क्षेत्रबिच सहकार्यको वातावरण निर्माण,
- (६) सन्तुलित विकास, समावेशी सहभागिता, सामाजिक सशक्तीकरण तथा सामाजिक न्यायमा आधारित समतामूलक समाजको निर्माण,
- (७) हरित तथा डिजिटल अर्थतन्त्रको विकास एवम् विस्तार,
- (८) गुणस्तरीय सार्वजनिक सेवा प्रवाह गर्दै सुशासन प्रवर्द्धन ।

तालिका २५२ : दोस्रो आवधिक योजनाको वार्षिक आर्थिक वृद्धिदर लक्ष्य (प्रतिशतमा)

क्र.सं.	क्षेत्रहरू	आर्थिक वर्ष २०८०/८१	आर्थिक वर्ष					औषत
			२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	२०८५/८६	
१	प्राथमिक क्षेत्र	३.६०	४.४०	४.२०	४.३०	४.२०	४.४०	४.३०
१.१	कृषि, वन तथा मत्स्यपालन	३.६०	४.४०	४.१०	४.२०	४.१०	४.३०	४.२२
१.२	खानी तथा उत्खनन	३.६०	४.४०	४.१०	४.२०	४.१०	४.३०	४.२२
२	द्वितीय क्षेत्र	०.८०	७.९०	८.५०	९.००	९.६०	१०.३०	९.०६
२.१	उत्पादन मूलक उद्योग	-१.२०	६.८०	७.८०	८.८०	८.३०	९.४०	८.२२
२.२	विद्युत, ग्याँस, वाष्प तथा वातानुकूलित आपूर्ति सेवा	२८.९०	१३.७०	१३.९०	१४.४०	१४.७०	१४.७०	१४.२८
२.३	पानी आपूर्ति, ढल, फोहोर व्यवस्थापन तथा पुनः उत्पादन	३.४०	७.२०	६.२०	६.७०	६.७०	७.७०	६.९०
२.४	निर्माण	-१.४०	८.२०	८.४०	८.६०	१०.१०	१०.४०	९.१४
३	सेवा क्षेत्र	४.८०	६.८०	७.२०	७.४०	७.९०	८.१०	७.४८
३.१	थोक तथा खुद्रा व्यापार, गाडी तथा मोटरसाइकल मर्मत सेवा	०.२०	८.३०	८.४०	८.७०	९.५०	९.९०	८.९६
३.२	यातायात तथा भण्डारण	११.८०	५.८०	७.७०	७.९०	८.७०	८.९०	७.८०
३.३	आवास तथा भोजन सेवा	२२.३०	१४.९०	१४.८०	१४.६०	१४.९०	१५.१०	१४.८६
३.४	सूचना तथा सञ्चार	४.९०	४.९०	४.९०	४.८०	४.७०	४.८०	४.८२
३.५	वित्तीय तथा बिमाका क्रियाकलाप	६.००	८.२०	८.२०	८.४०	८.४०	८.५०	८.३४
३.६	घरजग्गा कारोबार	४.८०	४.५०	५.००	५.३०	५.५०	५.५०	५.१६
३.७	पेशागत वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलाप	४.२०	४.३०	४.२०	४.२०	४.४०	४.६०	४.३४
३.८	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलाप	४.००	५.३०	५.३०	५.००	५.००	५.००	५.१२
३.९	सामान्य प्रशासन तथा रक्षा, अनिवार्य सामाजिक सुरक्षा	३.९०	५.६०	५.७०	५.४०	५.४०	५.४०	५.५०
३.१	शिक्षा	३.००	६.६०	६.९०	७.४०	७.९०	८.१०	७.३८
३.१	मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्य	५.८०	७.३०	७.३०	८.८०	९.००	९.४०	८.३६
३.१	कला, मनोरञ्जन तथा मनोविनोद, अन्य सेवाका क्रियाकलाप	४.३०	६.१०	६.५०	६.६०	६.७०	६.७०	६.५२
४	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा (आधार मूल्यमा)	३.७०	६.२०	६.५०	६.८०	७.१०	७.४०	६.८०
४.१	वस्तु तथा सेवा उत्पादनमा खुद कर	७.३०	८.४०	९.१०	९.९०	१०.४०	११.००	९.७६
	कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	४.०५	६.५०	६.८०	७.१०	७.५०	७.९०	७.१६

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २५३ : कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाई	आर्थिक वर्ष २०८०/८१को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६को लक्ष्य
१	आर्थिक वृद्धिदर			
१.१	कृषि	प्रतिशत	३.६	४.३
१.२	गैर कृषि	प्रतिशत	३.७	८.५
२	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रगत संरचना			
१.१	कृषि	प्रतिशत	२९.६	२६.२
१.२	गैर कृषि	प्रतिशत	७०.४	७३.८
३	प्रतिव्यक्ति कुल गार्हस्थ्य उत्पादन	अमेरिकी डलर	११७२	१५४८

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

१४.७ यस आवधिक योजनामा रहेका केही विषयगत क्षेत्रका परिमाणात्मक लक्ष्यहरू

तालिका २५४ : कृषि विकाससम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	प्राङ्गारिक कृषि पकेट क्षेत्र विकास (प्रमाणीकरण समेत)	संख्या	०	७
२	प्राङ्गारिक खेतीका लागि आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली विकास	संख्या	-	७
३	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा कृषि क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	२९.६८	२६.२
४	बीउ प्रतिस्थापन दर	प्रतिशत	२१.८	२७
५	कृषि भूमिको उत्पादकत्व प्रतिहेक्टर	रु. हजारमा	२८४.१२	३२६.४५
६	कृषि श्रमको उत्पादकत्व (प्रतिव्यक्ति)	रु. हजारमा	६५.१४	७८.१८
७	कृषि क्षेत्रको मूल्य अभिवृद्धि	रु. अर्बमा	२०२	२७१

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २५५ : उद्योगसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा उद्योग क्षेत्रको योगदान	प्रतिशत	५.५	१५
२	उत्पादनमूलक उद्योगबाट रोजगारी	प्रतिशत	२	५
३	दर्ता भएका लघु, घरेलु, साना तथा मझौला उद्योग	संख्या हजारमा	१०८.८	१२०.०
४	दर्ता भएका ठूला उद्योग	संख्या	६९६	१०००
५	वैदेशिक लगानीका उद्योग	संख्या	७	३०
६	औद्योगिक ग्राम	संख्या	९	५२

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २५६ : स्वास्थ्यसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६को लक्ष्य
१	औसत आयु	वर्ष	६९.५	७३
२	घरबाट ३० मिनेट वा सोभन्दा कम समयमा स्वास्थ्य संस्थामा पुग्ने जनसंख्या	प्रतिशत	७८	१००
३	मातृमृत्यु दर (प्रति लाख जीवित जन्म)	संख्या	२०७	८०
४	बालमृत्यु दर (५ वर्षमुनिका प्रति हजार जीवित जन्म)	संख्या	४१	२२
५	कुल स्वास्थ्य खर्चमा व्यक्तिगत तहमा हुने खर्च (प्रति व्यक्ति प्रति वर्ष)	प्रतिशत	५८.५	३८
६	१५ महिनाभित्रका पूर्ण खोप प्राप्त बालबालिका	प्रतिशत	८४	९५
७	स्वास्थ्य बिमा भएका व्यक्ति	प्रतिशत	२३	९०

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २५७ :- पोषणसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाहरूमा ख्याउटेपन (उचाइ अनुसार तौल) को दर	प्रतिशत	१६	४
२	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकामा कम तौल (उमेर अनुसारको तौल) को दर	प्रतिशत	१९	१०
३	प्रजनन उमेर (१५-४९ वर्ष) का महिलाहरूमा हुने अधिक तौल / मोटोपनको दर	प्रतिशत	२८	२०
४	पाँच वर्षमुनिका बालबालिकामा रहेको रक्तअल्पताको स्थिति (प्रतिशत)	प्रतिशत	४९	१५
५	पोषणमैत्री घोषणा गरिएका स्थानीय तह	प्रतिशत	५	१००

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २५८ : शिक्षासम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	शिक्षा क्षेत्रको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा योगदान	प्रतिशत	१०.५०	११
२	प्राविधिक विषयमा कक्षा ९-१२ मा भर्ना हुने विद्यार्थी	संख्या हजारमा	२३	३५
३	साक्षरता दर (१५-५९ वर्ष)	प्रतिशत	७८.०८	९८
४	उच्च शिक्षामा प्राविधिक धारको विद्यार्थी अनुपात	प्रतिशत	१७.३	२०
५	नमुना विद्यालय	संख्या	२४	४८
६	प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम	संख्या	५००	२०००

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २५९ : लैङ्गिक समावेशिता, महिला तथा बालबालिकासम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६को लक्ष्य
१	लैङ्गिक विकास सूचकाङ्क	प्रतिशत	०.८८६	०.९०१
२	महिला श्रम सहभागिता दर	प्रतिशत	२६.३	३५
३	लैङ्गिक असमानता न्यूनीकरण सूचकाङ्क	सूचकाङ्क	०.५६३	०.७००
४	लैङ्गिक सशक्तीकरण मापन सूचकाङ्क	प्रतिशत	०.४६	०.५९
५	महिला साक्षरता	प्रतिशत	७१.७०	८५
६	औपचारिक क्षेत्रको रोजगारीमा महिलाको हिस्सा	प्रतिशत	३५.२९	४०
७	बालश्रम	प्रतिशत	१५.८	१०

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६० : सामाजिक सुरक्षासम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६को लक्ष्य
१	सामाजिक सुरक्षा प्रणालीहरूद्वारा समेटिएको लक्षित जनसंख्याको अनुपात	प्रतिशत	४१.७	८०
२	वार्षिक बजेटमा सामाजिक सुरक्षा खर्च	प्रतिशत	०.९	१.८
३	एकद्वार संकट व्यवस्थापन केन्द्रमार्फत सहयोग प्राप्त गरेका लैंगिक हिसामा प्रभावित व्यक्तिको संख्या	संख्या	३३७८	२९००
४	घरमै पुगेर स्वास्थ्य सेवा प्रदान गरिएका ८० वर्ष माथिका ज्येष्ठ नागरिक	प्रतिशतमा	६७	९०

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६१ : यातायात पूर्वाधारसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	३० मिनेटको दूरीमा पक्की सडकमा पहुँच भएको जनसंख्या	प्रतिशत	६५	८०
२	सडक घनत्व (राष्ट्रिय र प्रादेशिक सडक)	प्रति १०० वर्ग किमि	५७	६०
३	स्थानीय तहको केन्द्रसम्म सर्वधाम सडकको पहुँच भएको	संख्या	१०८	१०९
४	कालोपत्रे सडक (स्थानीय तहबाट निर्माण भएको बाहेकका राष्ट्रिय र प्रादेशिक सडक)	कि.मी	३४५३	४४००
५	प्रादेशिक सडक	कि.मि	८९००	९१५०
६	सडक पुल निर्माण (प्रदेशबाट निर्माण सम्पन्न)	संख्या	१४०	२४०
७	झोलुङ्गे पुल	सङ्ख्या	१३९५	१५००
८	विद्युतीय यातायात सेवा	सङ्ख्या	-	५

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६२ : सिँचाइसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	बाह्रै महिना सिँचाइ उपलब्ध सिञ्चित भूमि	प्रतिशत	३५	५०
२	सिँचाइ पुगेको कृषि भूमि	प्रतिशत	५४.२२	७०
३	नयाँ सिँचाइ नहर (मूल तथा शाखा) निर्माण	किमि	८२३	१,३५०
४	थप भएको सिञ्चित क्षेत्र	हेक्टर	२०,७८२	३७,७८२
५	डीप ट्युबवेल निर्माण	वटा	२३२	३८०

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६३ : जल उत्पन्न प्रकोप व्यवस्थापनसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	एकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	तटबन्ध निर्माण	कि.मी.	१८३.३	३३०
२	नदी नियन्त्रण	कि.मी.	१५१	२५०
३	नदी तथा पहिरो नियन्त्रणबाट सुरक्षित भएका घर	घर संख्या	१६१९२	२६१९२
४	नदी नियन्त्रणबाट उकास भएको जमिन	हे.	२५८१	४६५४

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६४ : खानेपानी तथा सरसफाइसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	इकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	आधारभूत खानेपानी पहुँच पुगेका घरपरिवार	प्रतिशत	९२.८	१००
२	मध्यम तथा उच्चस्तरको खानेपानीको पहुँच पुगेका घरपरिवार	प्रतिशत	२.६	१५
३	शौचालयमा पहुँच भएको घरधुरी	प्रतिशत	९४.४	१००
४	सेप्टिक टंकीमा जोडिएको शौचालय	प्रतिशत	५८.६	७५

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६५ : ऊर्जासम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	इकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	विद्युतमापहुँच पुगेका घरधुरी (सौर्य उर्जा समेत)	प्रतिशत	९८.१७	१००
२	जलविद्युत् उत्पादन	मे.वा.	४१.४५	७०
३	खाना पकाउन परम्परागत इन्धन प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	५३.७	४०

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६६ : गरिबी न्यूनीकरणसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	इकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६को लक्ष्य
१	निरपेक्ष गरिबी	प्रतिशत	२४.३५	१५
२	सम्पत्तिमा आधारित जिनी गुणक	प्रतिशत	०.२४	०.२२
३	उपभोगमा आधारित जिनी गुणक	गुणक	०.३००	०.२८०
४	गरिबीको अन्त्य र शून्य भोकमारी (दीविल १ र २) संग सम्बन्धित कार्यक्रमहरूमा विनियोजित बजेट	प्रतिशत	७.६१	१०
५	कृषि उत्पादनबाट वर्षभरि खान नपुग्ने परिवार	प्रतिशत	५१	४५

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६७ : विपद तथा प्रकोप व्यवस्थापनसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	इकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	विपद् (सडक दुर्घटनाबाहेक) बाट हुने मानवीय मृत्यु	संख्या	३३२	२००
२	विपद्का घटनाबाट प्रभावित (प्रतिलाखमा)	जनसंख्या	१९.५	१४.५
३	कुल बजेटमा विपद् व्यवस्थापनका क्षेत्रमा विनियोजित रकम	प्रतिशत	८.४६	१०
४	प्राकृतिक तथा अन्य विपद्जन्य घटना	संख्या	१७३४	१०००
५	विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना भएका स्थानीय तह	संख्या	६०	१०९

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

तालिका २६८ : श्रम तथा रोजगारसम्बन्धी परिमाणात्मक लक्ष्य

क्र.सं.	परिसूचकहरू	इकाइ	आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को अवस्था	आर्थिक वर्ष २०८५/८६ को लक्ष्य
१	श्रम सहभागिता दर	प्रतिशत	३८.५	५०
२	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगारी	प्रतिशत	३६	५०
३	रोजगारी सिर्जना	संख्या हजारमा	२००	८७०
४	बेरोजगारी दर	प्रतिशत	८.०	५
५	सीप तालिम सिकेर मात्र वैदेशिक रोजगारमा जानेहरू	प्रतिशत	१७	४०
६	सामाजिक सुरक्षा कोषमा सहभागी भएका प्रतिष्ठान	प्रतिशत	१.१	२५
७	बालश्रमको दर	प्रतिशत	१५.८	१०
८	सूचीकृत बेरोजगारलाई रोजगार सहायता कार्यक्रमबाट रोजगारीको उपलब्धता	प्रतिशत	११.९	५०

स्रोत:- लुम्बिनी प्रदेशको दोस्रो आवधिक योजना

खण्ड १५ विविध

१५.१ लुम्बिनी प्रदेश सरकारको राजस्व बाँडफाँटको विवरण

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को चैत्र मसान्तसम्म बाँडफाँट भई प्रदेश सञ्चित कोषमा आएको कुल राजस्व रु. ९ अर्ब ८२ करोड ६४ लाख रहेको छ। जुन गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिको तुलनामा १९.९ प्रतिशतले बढी हो। गत आर्थिक वर्षको सोही अवधिमा बाँडफाँटबाट प्राप्त राजस्व रु. ८ अर्ब १९ करोड ३६ लाख रहेको थियो।

तालिका २६९ : लुम्बिनी प्रदेश सरकारको राजस्व बाँडफाँटको विवरण (रु. हजारमा)

राजस्व शीर्षक	आ.व. २०७९/८०	आ.व. २०८०/८१	२०८०/८१*	२०८१/८२*
संघबाट प्राप्त हुने राजस्व बाँडफाँट				
मूल्य अभिवृद्धि कर	६६६४७९८	६५९०७९६	४४३४७०६	५५११७७०
अन्त शुल्क	२४२०७४२	२२६५१६७	१४५९५३९	१८७७६६९
जम्मा	९०८५५३९	८८५५८८३	५८९४२४६	७३८९४३९
संघबाट प्राप्त हुने रोयल्टी				
वन सम्बन्धी रोयल्टी		३४५६५	३४५६५	३०८३१
खानी तथा खनिज रोयल्टी		६८४५७	६८४५७	१०२४६२
जलस्रोत सम्बन्धी रोयल्टी	०			
विद्युत् सम्बन्धी रोयल्टी		८७००४	८७००४	६४३९३
पर्वतारोहण वापतको रोयल्टी		१६	१६	१०८
जम्मा	०	१९००४२	१९००४२	१९७८१४
प्रदेश र स्थानीय तह बिच बाँडफाँट हुने राजस्व (प्रदेशले संकलन गर्ने)				
सवारी साधन कर	१५५३४८१	१७५३८०४	१४६३५५३	१५६६६९८
प्रदेश र स्थानीय तह बिच बाँडफाँट हुने राजस्व (स्थानीय तहले संकलन गर्ने)				
घरजग्गा रजिस्ट्रेशन दस्तुर	११०९०९०	१२१०३७३	६९२७४४	६३४१७६
मनोरञ्जन कर	४३१३	५२३०	१५९७	१५०९
विज्ञापन कर	६९१९	२७६३	६०२	२७३२
पर्यटन सेवा शुल्क रोयल्टी	०	०	०	०
दस्तुर बहालतर्फको बिक्री आय	२३१२६९	३२८७३७	३०८६५	३४०४८
जम्मा	१३५१५९१	१५४७१०३	६४५८०८	६७२४६४
कुल जम्मा	११९९०६१२	१२४४६८३१	८१९३६४९	९८२६४१६

*चैत्र मसान्तसम्म

स्रोत : लुम्बिनी प्रदेशको आर्थिक सर्वेक्षण २०८१/८२

१५.२ वैदेशिक रोजगारमा जान श्रम स्वीकृति लिनेको जिल्लागत स्थिति

वैदेशिक रोजगारीमा जानका लागि आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा यस प्रदेशबाट नवीकरणसहित नयाँ श्रम स्वीकृति लिनेको संख्या १३०५८७ पुगेको छ। यसमध्ये ९८.८ प्रतिशत पुरुष र ७.२ प्रतिशत महिला रहेका छन्। जिल्लागत रूपमा दाङबाट सबैभन्दा बढी २३६०६ जनाले र रुकुम (पूर्व) बाट सबैभन्दा कम २०७८ जनाले श्रम स्वीकृति लिएको देखिन्छ।

तालिका २७० : वैदेशिक रोजगारमा जान श्रम स्वीकृति लिनेको जिल्लागत स्थिति(आ.व.२०८०/८१)

जिल्ला	जम्मा श्रम स्वीकृति लिनेको सङ्ख्या			नयाँ श्रम स्वीकृति लिनेको सङ्ख्या		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
अर्घाखाँची	८१७२	६८३	८८५५	४९९१	५३१	५५२२
बाँके	९१६४	१०२३	१०१८७	५८५०	८१०	६६६०
बर्दिया	७८५६	७६२	८६१८	५३००	५९३	५८९३
बागलुङ	१४५१२	१५५२	१६०६४	९६६५	१२१७	१०८८२
गुल्मी	१००६०	८३५	१०८९५	५१२५	५८२	५७०७
कपिलवस्तु	१४२०३	५१९	१४७२२	७४८२	३८२	७८६४
नवलपरासी-पश्चिम	९७३५	७५९	१०४९४	५३१२	५०५	५८१७
पाल्पा	९५१९	६६६	१०१८५	४८३९	५००	५३३९
प्युठान	५३६२	२८७	५६४९	३२३६	२२२	३४५८
रोल्पा	८७११	५२३	९२३४	६०५४	४५८	६५१२
रुकुम (पूर्व)	१९६८	११०	२०७८	१४२२	८३	१५०५
रूपन्देही	२१८७३	१७३३	२३६०६	१२१३७	१२१६	१३३५३
जम्मा	१२११३५	९४५२	१३०५८७	७४४१३	७०९९	७८५१२

स्रोत : लुम्बिनी प्रदेशको आर्थिक सर्वेक्षण २०८१/८२

आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा लुम्बिनी प्रदेशका १ लाख ३४ हजार ४ सय ४७ जनाले श्रम स्वीकृति लिएकोमा गत आर्थिक वर्ष २०८०/८१ मा १ लाख ३० हजार ५ सय ८७ जनाले श्रम स्वीकृति लिएका थिए। जुन अघिल्लो आर्थिक वर्षभन्दा करिब ३ प्रतिशतले कम हो।

१५.३ बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी विवरण

लुम्बिनी प्रदेशका सबै १०९ स्थानीय तहमा वाणिज्य बैङ्कका शाखा स्थापना भई सञ्चालनमा रहेका छन्। २०८१ चैत्र मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैङ्कका ७४५, विकास बैङ्कका २५६, वित्त कम्पनीका ४७ तथा लघुवित्त संस्थाका १,१०३ गरी कुल २,१५१ बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाका शाखा रहेका छन्।

तालिका २७१ : लुम्बिनी प्रदेशमा बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाका शाखा सङ्ख्या

शाखा सङ्ख्या	२०७७/७८ असार मसान्त	२०७८/७९ असार मसान्त	२०७९/८० असार मसान्त	२०८०/८१ असार मसान्त	आ.व.२०८१/८२*
वाणिज्य बैंक	७२६	७४०	७४८	७४१	७४५
विकास बैंक	२२७	२५६	२५७	२५७	२५६
फाइनेन्स कम्पनी	३५	४६	४६	४७	४७
लघुवित्त संस्था	१०८५	११७०	११६२	११३०	११०३
जम्मा	२०७३	२२१२	२११३	२१७५	२१५१

स्रोत : लुम्बिनी प्रदेशको आर्थिक सर्वेक्षण २०८१/८२

१५.४ नेपालको राष्ट्रिय तथ्याङ्क प्रणाली

१५.४.१ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि:

- विक्रम सम्वत् २०१५ मा पहिलो पटक तथ्याङ्क ऐन, २०१५ जारी गरियो ।
- विक्रम सम्वत् २०१५ साल पुस १७ गते केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको स्थापना गरियो ।
- केन्द्रीय तथ्याङ्क विभाग सुरूमा अर्थ मन्त्रालय, त्यसपछि अर्थ तथा आर्थिक विषय मन्त्रालय अन्तर्गत हुँदै पछिल्लो समय राष्ट्रिय योजना आयोग मातहत रहेर कार्य सम्पादन गरेको थियो ।

- विक्रम सम्वत् २०७९ भाद्र २८ मा नयाँ तथ्याङ्क ऐन, २०७९ जारी गरियो ।
- विक्रम सम्वत् २०७९ आश्विन २७ गते राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको स्थापना गरियो ।
- अन्तर्राष्ट्रियस्तरका तथ्याङ्कीय गतिविधिमा प्रतिनिधित्व गर्ने आधिकारिक निकाय
- तथ्याङ्क विकासमा नेतृत्वदायी भूमिका ।

१५.४.२ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयबाट सञ्चालित प्रमुख कार्यहरू

१. गणना

- राष्ट्रिय जनगणना
- राष्ट्रिय कृषिगणना
- राष्ट्रिय आर्थिक गणना

२. नमुना सर्वेक्षण

- राष्ट्रिय औद्योगिक गणना
- नेपाल जीवनस्तर सर्वेक्षण
- नेपाल श्रमशक्ति सर्वेक्षण
- नेपाल बहुसूचक सर्वेक्षण
- वार्षिक घरपरिवार सर्वेक्षण
- वातावरण तथ्याङ्कसम्बन्धी सर्वेक्षण

३. अन्य विषयगत नियमित सर्वेक्षणहरू

- राष्ट्रिय लेखा (बि.सं. २०१९ मा पहिलो बि.सं. २०२१ देखि नियमित)
- वार्षिक राष्ट्रिय लेखा अनुमान
- त्रैमासिक राष्ट्रिय लेखा अनुमान
- प्रादेशिक लेखा अनुमान
- **मूल्य तथ्याङ्क**
- औद्योगिक उत्पादनको सूचकाङ्क (IIP)
- औद्योगिक उत्पादकको मूल्य सूचकाङ्क (IPPI)
- कृषि उत्पादकको मूल्य सूचकाङ्क (APPI)
- निर्माण क्षेत्रको लागतको मूल्य सूचकाङ्क (IPICS)

४. तथ्याङ्कीय सामग्रीहरूको प्रकाशन तथा वितरण, तालिम, समन्वय

१५.४.३ राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका प्रमुख प्रकाशनहरू

- गणना र सर्वेक्षणका प्रतिवेदन
- Statistical Year Book, Statistical Pocket Book, Leaflets
- अन्य प्रकाशन

१५.५ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूबाट प्राप्त हुने तथ्याङ्कका विषयगत क्षेत्रहरू

जनसंख्या तथ्याङ्क	कृषि गणना तथ्याङ्क	आर्थिक गणना तथ्याङ्क
औद्योगिक गणना तथ्याङ्क	मूल्य तथ्याङ्क	व्यापार तथ्याङ्क
राष्ट्रिय लेखा तथ्याङ्क	वातावरण तथ्याङ्क	लैङ्गिक तथा सामाजिक तथ्याङ्क
गरिबी, जीवनस्तर र श्रमशक्ति तथ्याङ्क	प्रदेश तथ्याङ्क	जिल्ला तथ्याङ्क

१५.६ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको विवरण

यस खण्डमा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको परिचय, स्वीकृत दरबन्दी विवरण, सांगठनिक संरचना, कार्यहरू तथा चालु आर्थिक वर्षको वार्षिक कार्यक्रमसम्बन्धी विषय उल्लेख गरिएको छ।

१५.६.१ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको परिचय

नेपाल सरकार, मन्त्रिपरिषद्को मिति २०८०/०९/१२ को निर्णय अनुसार प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय अन्तर्गत रहेको राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको मातहतका साविक ३३ वटा तथ्याङ्क कार्यालयहरू खारेजी भई १८ ओटा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूको स्थापना भएको (१८ ओटा तथ्याङ्क कार्यालयको नाम, कार्य क्षेत्र सम्बन्धी विवरण तालिका २८० मा दिइएको छ) र यसै क्रममा तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको स्थापना भएको हो। यसको कार्य क्षेत्र बर्दिया, बाँके, दाङ, प्यूठान, रोल्पा र रुकुम-पूर्व गरी जम्मा छ जिल्ला रहेका छन्।

१५.६.२ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको स्वीकृत दरबन्दी विवरण

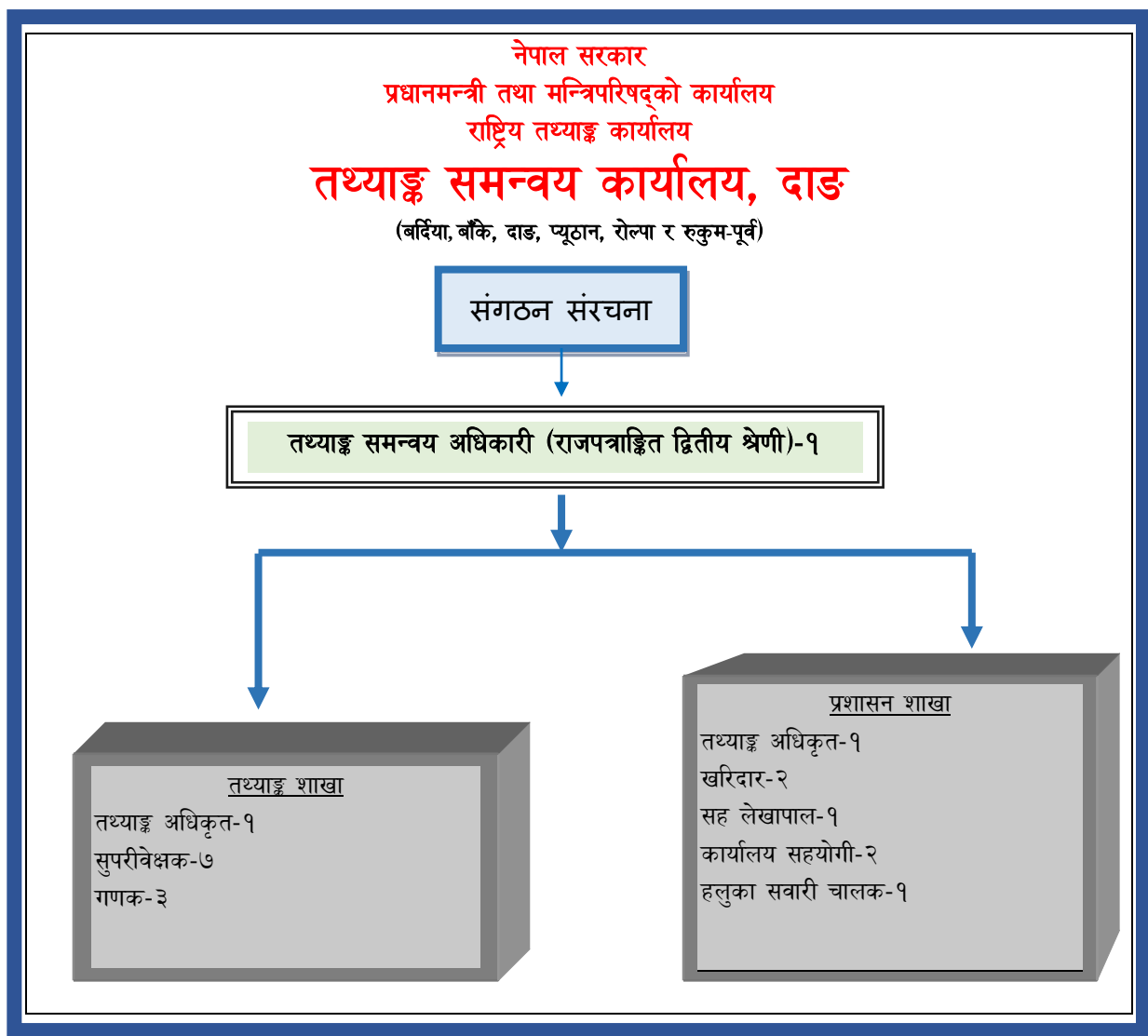
क्र.सं.	पद	सेवा	समूह	श्रेणी	संख्या
१	तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी	आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	रा.प.द्वितीय	१
२	तथ्याङ्क अधिकृत	आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	रा.प.तृतीय	२
३	सुपरीवेक्षक	आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	रा.प.अन.प्रथम	७
४	गणक	आर्थिक योजना तथा तथ्याङ्क	तथ्याङ्क	रा.प.अन.द्वितीय	३
५	खरिदार	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	रा.प.अन.द्वितीय	२
६	सह लेखापाल	नेपाल प्रशासन	लेखा	रा.प.अन.द्वितीय	१
७	कार्यालय सहयोगी	नेपाल प्रशासन	सामान्य प्रशासन	श्रेणीविहीन	२
जम्मा					१८

१५.६.३ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङबाट सम्पन्न हुने मुख्य-मुख्य कार्यहरू

- वार्षिक राष्ट्रिय लेखा तथा त्रैमासिक राष्ट्रिय लेखा सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन,
- मूल्य सूचकाङ्क सम्बन्धी तथ्याङ्क संकलन,
- राष्ट्रिय जनगणना (प्रत्येक दश वर्षमा) तथा राष्ट्रिय कृषिगणना (प्रत्येक दश वर्षमा) को फिल्ड कार्य सञ्चालन,
- आर्थिक गणना (प्रत्येक पाँच वर्षमा) तथा औद्योगिक प्रतिष्ठान गणना (प्रत्येक पाँच वर्षमा) को फिल्ड कार्य सञ्चालन,
- राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयको निर्देशनमा विभिन्न सर्वेक्षण तथा गणनामा सहयोग,

- जिल्लास्तरमा तथ्याङ्कीय सचेतनाको लागि विभिन्न गोष्ठी तथा कार्यक्रम सञ्चालन,
- कार्यक्षेत्र भित्रका जिल्लाहरूको विकास योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन जस्ता कार्यहरूका लागि आवश्यक पर्ने तथ्याङ्कको उपलब्धताको मूल्यांकन गरी सहयोग र समन्वय गर्ने,
- जिल्लास्तरीय तथ्याङ्क विकास कार्यक्रम निर्माण गरी केन्द्रमा पठाउने तथा तथ्याङ्कीय क्रियाकलापहरूको समन्वय गर्ने,
- विभिन्न स्थानीय तहहरूमा तथ्याङ्कीय गतिविधि सञ्चालन, वार्षिक कार्यक्रममा निर्धारण भएका अन्य कार्यहरू।

१५.६.४ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको सांगठनिक संरचना

१५.६.५ तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङको स्थापना कालदेखि हालसम्मका कार्यालय प्रमुखहरूको नामावली

क्र.सं.	पद	कार्यालय प्रमुखको नाम थर	अवधी	
			देखि	सम्म
१	तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी	पोम नारायण पौडेल	२०८१/०४/०१	हाल सम्म

१५.६.६ कार्यरत कर्मचारीहरूको नामावली विवरण (२०८२ असार सम्म)

क्र.सं.	पद	कर्मचारीको नाम थर	ठेगाना
१	तथ्याङ्क समन्वय अधिकारी	पोम नारायण पौडेल	माण्डवी गा.पा.-३, प्यूठान
२	तथ्याङ्क अधिकृत	रोचक सुवेदी	प्यूठान न.पा.-४, प्यूठान
३	तथ्याङ्क अधिकृत	सुमन्त कुमार गुप्ता	घोराही उ.म.न.पा.-१५, दाङ
४	सुपरीवेक्षक	संगिता श्रेष्ठ	नेपालगञ्ज उ.म.न.पा.-४, बाँके
५	सुपरीवेक्षक	सिता सापकोटा	मधुवन न.पा.-५, बर्दिया
६	सुपरीवेक्षक	हरिभक्त गौतम	मधुवन न.पा. -६, बर्दिया
७	सुपरीवेक्षक	सतिश कुमार चौधरी	राजापुर न.पा.-२, बर्दिया
८	सुपरीवेक्षक	खुमानन्द वली	तुलसीपुर उ.म.न.पा.-५, दाङ
९	सुपरीवेक्षक	विनिता चौधरी	राजापुर न.पा.-५, बर्दिया
१०	गणक	शर्मिला शर्मा	तुलसीपुर उ.म.न.पा.-१२, दाङ
११	गणक	प्रभु नारायण थारू	राजापुर न.पा.-९, बर्दिया
१२	खरिदार	माधव प्रसाद पौडेल	घोराही उ.म.न.पा.-१८, दाङ
१३	खरिदार	गोपाल राज उपाध्याय	तुलसीपुर उ.म.न.पा.-१८, दाङ
१४	सह लेखापाल	नारायण प्रसाद शर्मा	घोराही उ.म.न.पा.-१८, दाङ
१५	कार्यालय सहयोगी	मेनका ढुङ्गाना	घोराही उ.म.न.पा.-१५, दाङ
१६	कार्यालय सहयोगी	निर्मल कुमार पाण्डेय	घोराही उ.म.न.पा.-१, दाङ
१७	हलुका सवारी चालक	प्रमोद थारू	राप्तिशोनारी गा.पा.-३, बाँके

तालिका २७२ : तथ्याङ्क समन्वय कार्यालयहरूको कार्यालय रहने स्थान, कार्य क्षेत्र र समन्वय गर्नुपर्ने स्थानीय तह संख्या

क्र.सं.	प्रदेश	कार्यालय रहने स्थान	कार्य क्षेत्र	समन्वय गर्नुपर्ने स्थानीय तहको संख्या
१	कोशी	विराटनगर, मोरङ	मोरङ, सुनसरी, उदयपुर, धनकुटा तेह्रथुम र संखुवासभा	६०
२	कोशी	इलाम, इलाम	इलाम, पाँचथर, ताप्लेजुङ र झापा	४२
३	कोशी	दिक्तेल, खोटाङ	खोटाङ, ओखलढुङ्गा, सोलुखुम्बु र भोजपुर	३५
४	मधेश	जनकपुर, धनुषा	धनुषा, सप्तरी, सिराहा र महोत्तरी	६८
५	मधेश	वीरगञ्ज, पर्सा	पर्सा, बारा, रौतहट र सर्लाही	६८
६	बागमती	हेटौंडा, मकवानपुर	मकवानपुर, चितवन र सिन्धुली	२६
७	बागमती	धुलिखेल, काभ्रेपलाञ्चोक	काभ्रेपलाञ्चोक, सिन्धुपाल्चोक, रामेछाप र दोलखा	४२
८	बागमती	काठमाडौँ, काठमाडौँ	काठमाडौँ, ललितपुर, भक्तपुर, धादिङ, नुवाकोट र रसुवा	५१
९	गण्डकी	पोखरा, कास्की	कास्की, तनहुँ र नवलपरासी-पुर्व (बर्दघाट सुस्ता पूर्व)	२३
१०	गण्डकी	गोरखा, गोरखा	गोरखा, लमजुङ र मनाङ	२३
११	गण्डकी	बाग्लुङ, बाग्लुङ	बाग्लुङ, स्याङ्जा, पर्वत, म्याग्दी र मुस्ताङ	३९
१२	लुम्बिनी	भैरहवा, रुपन्देही	रुपन्देही, नवलपरासी-पश्चिम (बर्दघाट सुस्ता पश्चिम) र कपिलवस्तु	३३
१३	लुम्बिनी	तानसेन, पाल्पा	पाल्पा, गुल्मी र अर्घाखाँची	२८
१४	लुम्बिनी	घोराही, दाङ	दाङ, बाकैँ, बर्दिया, रोल्पा, प्यूठान र रुकुम-पुर्व	४८
१५	कर्णाली	विरेन्द्रनगर, सुर्खेत	सुर्खेत, सल्यान, जाजरकोट, रुकुम- पश्चिम र दैलेख	४३
१६	कर्णाली	खलङ्गा, जुम्ला	जुम्ला, मुगु, कालिकोट, हुम्ला र डोल्पा	३६
१७	सुदूरपश्चिम	धनगढी, कैलाली	कैलाली, कञ्चनपुर, डडेल्धुरा, बैतडी बझाङ र दार्चुला	६०
१८	सुदूरपश्चिम	दिपायल, डोटी	डोटी, अछाम र बाजुरा	२८

अनुसूचीहरू

अनुसूची १ : स्थानीय तह अनुसार परिवार संख्या र जनसंख्या विवरण

क्र.सं.	स्थानीय तह	२०६८		२०७८									साक्षरता दर (प्रतिशतमा)		
		परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (%)	जनघनत्व	जम्मा	पुरुष	महिला	
	रुकुम-पूर्व														
१	भूमे गाउँपालिका	३८३५	१८५८९	४२११	१९८२९	९४२०	१०४०९	४.७१	९०.५०	०.६२	७२	७०.५६	७९.६३	६२.५१	
२	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	३८६१	१७९३२	४३६८	१८३०८	८९७९	९३२९	४.१९	९६.२५	०.२०	३३	६७.७४	७५.४७	६०.३९	
३	सिस्ने गाउँपालिका	३५०६	१६४९७	४२९९	१८५३४	९०१४	९५२०	४.३१	९४.६८	१.१२	५७	७५.६०	८३.६६	६८.१२	
	संस्थागत	७	१६६	८	११५	१०३	१२					१००.००	१००.००	१००.००	
	जम्मा	११२०९	५३१८४	१२८८६	५६७८६	२७५१६	२९२७०	४.४१	९४.०१	०.६३	३४	७१.३५	७९.६६	६३.६७	
	रोल्पा														
१	परिवर्तन गाउँपालिका	४०१८	२०७७८	४६८२	२१६७१	९९८५	११६८६	४.६३	८५.४४	०.४०	१३३	७३.८९	८१.२८	६७.६९	
२	लुङ्ग्री गाउँपालिका	४४०२	२३६३१	५४८६	२६३२५	१२०८५	१४२४०	४.८०	८४.८७	१.०४	१९५	६८.९७	७८.८४	६०.८४	
३	माडी गाउँपालिका	३६५८	१७९८६	४१३३	१८०५६	८४२१	९६३५	४.३७	८७.४०	०.०४	१४०	७७.४३	८६.०३	६८.९६	
४	रोल्पा नगरपालिका	७३३३	३२७५९	८७४५	३५३७६	१६१५८	१९२१८	४.०५	८४.०८	०.७४	१३१	७९.०३	८६.६७	७२.७४	
५	रुन्टीगढी गाउँपालिका	५६८४	२७९२९	६२२४	२८२९१	१३३४९	१४९४२	४.५५	८९.३४	०.१२	१२२	७८.६५	८६.४८	७१.७७	
६	सुनिल स्मृति गाउँपालिका	५६५७	२८२१३	७००९	३०६१७	१४०९५	१६५२२	४.३७	८५.३१	०.७८	१९६	७४.४६	८४.४२	६६.३०	
७	गंगादेव गाउँपालिका	३४५५	२०००९	४४३३	२१५०३	१००४५	११४५८	४.८५	८७.६७	०.६९	१७३	७७.२६	८४.३९	७१.२०	
८	सुनछहरी गाउँपालिका	३०१६	१६०३४	३५८६	१७२४१	८२९०	८९५१	४.८१	९२.६२	०.७०	६२	७२.०९	८१.४३	६३.४६	
९	थवाङ गाउँपालिका	२१७२	१०८८१	२४५१	१०८५१	५११०	५७४१	४.२५	८९.०१	-०.०३	५७	७३.३३	८२.६८	६५.०७	
१०	त्रिवेणी गाउँपालिका	४५४०	२२९५७	५३५७	२३४१२	११०२४	१२३८८	४.३७	८८.९९	०.१९	११४	७६.८७	८३.९२	७०.७२	
	संस्थागत	२२	३३२९	१५	१४५०	१३०९	१४१					९८.९६	९९.०८	९७.८४	
	जम्मा	४३७५७	२२४५०६	५२२२१	२३४७९३	१०९८७१	१२४९२२	४.५०	८७.९५	०.४३	१२५	७५.६३	८३.९९	६८.४५	
	प्यूठान														
१	ऐरावती गाउँपालिका	४६५०	२२३९२	५११२	२०४२८	९०२९	११३९९	४.००	७९.२१	-०.८८	१३०	७८.१९	८६.४९	७१.८७	
२	गौमुखी गाउँपालिका	४७५५	२५४२१	५५७८	२५९८०	१२०१७	१३९६३	४.६६	८६.०६	०.२१	१८७	७८.२०	८५.२३	७२.३२	
३	झिमरुक गाउँपालिका	५८६८	२७९३१	६५३४	२६१३०	११६३१	१४४९९	४.००	८०.२२	-०.६४	२४४	८१.७८	८८.५९	७६.४९	
४	मल्लरानी गाउँपालिका	४१२०	१७६८६	४१३८	१५६४६	६८४३	८८०३	३.७८	७७.७३	-१.१८	१९५	८०.००	८८.५६	७३.५७	
५	माण्डवी गाउँपालिका	३०६८	१५०५८	३७९४	१५८६३	७०३९	८८२४	४.१८	७९.७७	०.५०	१४०	८१.५५	८९.७५	७५.२२	
६	नौबिहनी गाउँपालिका	५८०९	३०२१२	७३३३	३२६८२	१५०३३	१७६४९	४.५८	८५.१८	०.७३	१५३	७४.१४	८२.४०	६७.२९	
७	प्यूठान नगरपालिका	८९६४	३८४४९	११२३५	४२१३०	१८८७९	२३२५१	३.७५	८१.२०	०.८८	३२७	८४.४६	९१.६१	७८.८३	
८	सरुमारानी गाउँपालिका	३४८४	१८६२७	४४५३	१९७८३	८८३२	१०९५१	४.४४	८०.६५	०.५८	१२५	७९.१५	८६.९८	७३.०२	

क्र.सं.	स्थानीय तह	२०६८		२०७८									साक्षरता दर (प्रतिशतमा)		
		परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (%)	जनघनत्व		जम्मा	पुरुष	महिला
९	स्वर्गद्वारी नगरपालिका	६९६८	३०९४०	८२१८	३२०३७	१३५७२	१८४६५	३.९०	७३.५०	०.३३	१४३		८०.९५	८९.४२	७४.९४
	संस्थागत	१४	१३०६	८	१३४०	१२५७	८३						९८.७३	९९.०५	९३.९८
	जम्मा	४७७३०	२२८१०२	५६२०३	२३२०१९	१०४१३२	१२७८८७	४.१३	८१.४३	०.१६	१७७		८०.१३	८७.८८	७४.००
	गुल्मी														
१	चन्द्रकोट गाउँपालिका	५१२१	२१८२७	५०२९	१८६६२	८४७१	१०१९१	३.७१	८३.१२	-१.५०	१७७		७९.६३	८७.४७	७३.२८
२	छत्रकोट गाउँपालिका	५३१५	२१४८१	५३०७	१९३५७	८६१७	१०७४०	३.६५	८०.२३	-१.००	२२२		७९.१९	८७.६४	७२.६१
३	धुर्कोट गाउँपालिका	५३०७	२२४५४	५३८२	१८८१४	८३१२	१०५०२	३.४०	७९.५५	-१.७०	२१८		७८.८४	८६.१८	७३.१९
४	गुल्मीदरबार गाउँपालिका	५२६६	२२०३७	५२५३	१९२९६	८४०६	१०८९०	३.६७	७७.१९	-१.२७	२४१		८२.१०	९१.१४	७५.३६
५	इस्मा गाउँपालिका	४७१६	२०९६४	५००९	१८५२९	८४०९	१०१२०	३.७०	८३.०९	-१.१८	२२६		७४.५७	८२.४४	६८.२४
६	कालिगण्डकी गाउँपालिका	४०९८	१८८७६	३७३६	१५०४४	७०७४	७९७०	४.०३	८८.७६	-२.१८	१४९		७९.६७	८८.६९	७१.८०
७	मदाने गाउँपालिका	४८५७	२१८९९	५२५३	२००२२	८९७३	११०४९	३.८१	८१.२१	-०.८६	२१२		७७.०२	८५.३७	७०.३९
८	मालिका गाउँपालिका	४५५०	२१७२९	५२४१	२००७५	९१८८	१०८८७	३.८३	८४.३९	-०.७६	२१७		७७.८९	८६.२०	७०.२१
९	मुसिकोट नगरपालिका	७०७५	३२८०२	७०९९	२८४५४	१३०९६	१५३५८	४.०१	८५.२७	-१.३६	२४८		८०.६०	८७.५१	७४.८४
१०	रेसुङ्गा नगरपालिका	८३५३	३२५४८	९०१५	३१४५१	१४५५०	१७००१	३.५०	८५.५८	-०.३०	३७७		८५.३७	९१.८०	८०.०२
११	रुरुक्षेत्र गाउँपालिका	४७०३	१८५८१	४६०७	१६५९७	७६०७	८९९०	३.६०	८४.६२	-१.०८	२४६		८२.७३	९०.२६	७६.४४
१२	सत्यवती गाउँपालिका	५५२६	२३८०७	५१६९	१९४७३	८७९३	१०६८०	३.७७	८२.३३	-१.९३	१६८		८१.८६	८९.२१	७५.९२
	संस्थागत	३४	११५५	२५	६२०	५२९	९१						९४.५०	९९.६२	६४.४४
	जम्मा	६४९२१	२८०१६०	६६१२५	२४६४९४	११२०२५	१३४४६९	३.७३	८३.३१	-१.२३	२१५		८०.३४	८८.०१	७४.११
	अर्घाखाँची														
१	भूमिकास्थान नगरपालिका	७७२७	३२६४०	७७६०	२८१९२	१२५५२	१५६४०	३.६३	८०.२६	-१.४१	१७७		७६.९१	८५.१८	७०.५४
२	छत्रदेव गाउँपालिका	६३४१	२५३३५	६२२८	२१९११	९४९५	१२११६	३.४७	७८.३७	-१.५३	२४७		७८.७९	८७.१६	७२.४४
३	मालारानी गाउँपालिका	६८२४	२८०४४	६७८०	२४१५०	१०७६९	१३३८१	३.५६	८०.४८	-१.४३	२३९		७६.७२	८४.२९	७०.८२
४	पाणिनी गाउँपालिका	६१५२	२६४२४	६१६१	२२२९१	१००००	१२२९१	३.६२	८१.३६	-१.६३	१४७		७९.८८	८७.८९	७३.५६
५	सन्धिखर्क नगरपालिका	१०५८१	४१०७९	१२०७०	४२४९२	१९४९०	२३००२	३.५२	८४.७३	०.३२	३२८		८४.५०	९१.२७	७८.९५
६	शितगंगा नगरपालिका	९२०१	४३३७३	९४५०	३७६९१	१७७४९	१९९४२	३.९९	८९.००	-१.३५	६२		७९.९८	८७.६२	७३.३४
	संस्थागत	९	७३७	१६	६५९	६१७	४२						९७.८६	९८.०५	९५.००
	जम्मा	४६८३५	१९७६३२	४८४६५	१७७८८६	८०६७२	९६४१४	३.६५	८३.६७	-१.०५	१४८		८०.०५	८७.७५	७३.८०
	पाल्पा														
१	बगनासकाली गाउँपालिका	५२७०	२१३६१	५११५	१८४९७	८३९६	१०१०१	३.६२	८३.१२	-१.३८	२२०		८१.७४	९१.०१	७४.१८
२	माथागढी गाउँपालिका	५०६६	२५०१७	५८२३	२४०५३	१११८४	१२८६९	४.१३	८६.९१	-०.३८	११२		६३.७६	७४.५९	५३.९६

क्र.सं.	स्थानीय तह	२०६८		२०७८										साक्षरता दर (प्रतिशतमा)		
		परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (%)	जनघनत्व	जम्मा	पुरुष	महिला		
३	निम्दी गाउँपालिका	३८९१	२२६११	४१६५	१८१२०	८३४५	९७५५	४.३५	८५.३७	-२.१२	९३	७८.५३	८५.८२	७२.३८		
४	पूर्वखोला गाउँपालिका	४०८५	१९५८९	४१२१	१६०५२	७०९३	८९५९	३.९०	७९.१७	-१.९१	११६	८१.०३	८७.५५	७५.९९		
५	रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	६००९	२६४६९	६३३०	२३१४९	१०५११	१२६३८	३.६६	८३.१७	-१.२९	१३२	८२.६०	८८.९१	७७.४७		
६	रम्भा गाउँपालिका	४६२६	२०१९०	४६८९	१७५५५	७५२५	९६३०	३.६६	७८.१४	-१.५६	१८२	७८.६८	८६.९९	७२.३९		
७	रामपुर नगरपालिका	८१३२	३५३९६	११३६३	४०८८३	१८४९७	२२३८६	३.६०	८२.६३	१.३८	३३१	८४.८७	९१.०४	७९.९४		
८	रिव्दीकोट गाउँपालिका	४६४७	१८७७०	४४०२	१५४७३	७०२६	८४४७	३.५१	८३.१८	-१.८५	१२४	८०.५८	८८.६४	७४.१०		
९	तानसेन नगरपालिका	१३६४६	५०४०५	१४७८२	५०७९२	२३४१४	२७३७८	३.४४	८५.५२	०.०७	४६३	८९.०५	९४.६२	८४.३८		
१०	तिनाउ गाउँपालिका	३८८८	१९०८५	४२०१	१७७७७	८४५१	९३२६	४.२३	९०.६२	-०.६८	८८	८१.९२	८९.२८	७५.३६		
	संस्थागत	३१	२२८७	५८	३०७६	२३१९	७५७					९६.९३	९६.८४	९७.२१		
	जम्मा	५९२९१	२६११८०	६५०४९	२४५०२७	११२७६१	१३२२६६	३.७७	८५.२५	-०.६१	१७८	८३.६७	९०.५१	७७.९७		
नवलपरासी-पश्चिम																
१	बर्दघाट नगरपालिका	१३४१५	६१४७२	१८५०१	७६७०३	३५६७५	४१०२८	४.१५	८६.९५	२.१२	४७३	८२.५३	८९.२४	७६.८१		
२	पाल्हीनन्दन गाउँपालिका	५८८१	३५४२९	७१८०	३८१८६	१९०१६	१९१७०	५.३२	९९.२०	०.७२	८५५	७१.८८	८२.४९	६१.५१		
३	प्रतापपुर गाउँपालिका	७३८६	४५२४१	९७०२	४९८९७	२४८१२	२५०८५	५.१४	९८.९१	०.९४	५७०	७२.९०	८२.३५	६३.६४		
४	रामग्राम नगरपालिका	१०२८२	५६८४५	१३१३७	६४०१७	३१६५६	३२३६१	४.८७	९७.८२	१.१४	४९९	७७.६५	८७.६२	६७.९९		
५	सरावल गाउँपालिका	६६३३	३७४१८	८७४५	४२२०७	२०५३७	२१६७०	४.८३	९४.७७	१.१६	५७७	७४.४६	८३.३४	६६.१४		
६	सुनवल नगरपालिका	१२०१८	५५७९०	१७४१८	७२०८५	३३७९३	३८२९२	४.१४	८८.२५	२.४६	५१८	८३.८९	९०.४०	७८.३०		
७	सुस्ता गाउँपालिका	६२३०	३५८९०	८०२६	४०६५५	१९७०४	२०९५१	५.०७	९४.०५	१.२०	३६२	७३.०२	८१.२५	६५.३३		
	संस्थागत	१४	३८१९	२९	३११८	२९८९	१२९					९८.१७	९८.०९	१००.००		
	जम्मा	६१८५९	३३१९०४	८२७३८	३८६८६८	१८८१८२	१९८६८६	४.६८	९४.७१	१.४७	५२७	७७.९७	८६.२७	७०.२१		
रुपन्देही																
१	बुटवल उपमहानगरपालिका	३४०९७	१३८७४२	५०५६५	१९४३३५	९४८४९	९९४८६	३.८४	९५.३४	३.२३	१९१३	९१.३१	९५.२३	८७.६३		
२	देवदह नगरपालिका	११४१०	५३५२३	१७३००	७२४५७	३४०३३	३८४२४	४.१९	८८.५७	२.९१	५२९	८३.१३	८९.७३	७७.४०		
३	गैडहवा गाउँपालिका	७२८५	४७५६५	९९४७	५६१४९	२७८४७	२८३०२	५.६४	९८.३९	१.५९	५८०	७१.३०	८१.९९	६०.८९		
४	कन्चन गाउँपालिका	७०८४	३३०७२	१०४४०	४२५२८	१९४०८	२३१२०	४.०७	८३.९४	२.४१	७२७	८३.०५	८९.७६	७७.५६		
५	कोटहीमाई गाउँपालिका	५५९३	४१००६	७५३५	४५९७५	२३१३९	२२८३६	६.१०	१०१.३३	१.१०	७८९	६८.७४	७९.००	५८.४०		
६	लुम्बिनी सांस्कृतिक नगरपालिका	९९४६	७२४९७	१३६२१	८७३८३	४३१६४	४४२१९	६.४२	९७.६१	१.७९	७७९	७१.१४	८०.५६	६२.०६		
७	मर्चवारी गाउँपालिका	५२६३	३८७७६	६९२१	४०८८०	२०४९९	२०३८१	५.९१	१००.५८	०.५१	८४२	६८.६९	७९.२२	५८.०९		
८	मायादेवी गाउँपालिका	६८१०	४७५६६	९९९०	५६१७०	२८३५५	२७८१५	५.६२	१०१.९४	१.६८	७७५	७२.५५	८१.१६	६४.४९		

क्र.सं.	स्थानीय तह	२०६८		२०७८										
		परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (%)	जनघनत्व	साक्षरता दर (प्रतिशतमा)		
												जम्मा	पुरुष	महिला
९	ओमसतिया गाउँपालिका	५७८७	३४१९१	८०८२	४११४१	२०४५२	२०६८९	५.०९	९८.८५	१.७८	८४८	७८.२४	८६.६७	६९.९९
१०	रोहिणी गाउँपालिका	५६५७	३७१७५	७५२६	४३३२७	२१८६५	२१४६२	५.७६	१०१.८८	१.४७	६७०	७२.३१	८२.९८	६१.४६
११	सैनामैना नगरपालिका	१२३९२	५५८२२	१९४४५	७८३९३	३६४४१	४१९५२	४.०३	८६.८६	३.२६	४८३	८४.९०	९०.८८	७९.८५
१२	सम्मरीमाई गाउँपालिका	५१२०	३८३०५	७२४२	४३०४४	२१५११	२१५३३	५.९४	९९.९०	१.१२	८४८	६९.३४	७८.०१	६०.७३
१३	सिद्धार्थनगर नगरपालिका	१२४९७	६३४८३	१५८७१	७४४३६	३७२४९	३७८७७	४.६९	१००.१७	१.५३	२०६६	८६.१२	९२.५०	७९.७९
१४	सियारी गाउँपालिका	६७९२	३८४६६	९०१९	४४९८५	२२०२२	२२९६३	४.९९	९५.९०	१.५०	६८०	७८.८२	८८.००	७०.१७
१५	शुद्धोधन गाउँपालिका	६१४५	३४६३८	८६७६	४१९०७	२०५७०	२१३३७	४.८३	९६.४१	१.८३	७२७	८१.२५	८८.७१	७४.१६
१६	तिलोत्तमा नगरपालिका	२१९५७	१००१४९	३५९९१	१४९४७९	७५५२६	७७९५३	४.१५	९१.७६	३.८४	११८५	८८.०९	९३.३७	८३.३४
	संस्थागत	८१	५६३०	१४९	९३६८	७५४८	१८२०					९३.२३	९४.४५	८८.०४
	जम्मा	१६३१९६	८८०१९६	२३८३२०	११२१९५७	५५०४७८	५७१४७९	४.७१	९६.३३	२.३३	८२५	८१.२३	८८.३६	७४.४५
	कपिलवस्तु													
१	बाणगंगा नगरपालिका	१५९६५	७५२४२	२३३२५	९६७५४	४५४०७	५१३०७	४.१५	८८.५०	२.४१	४१४	८१.४४	८८.१९	७५.६१
२	विजयनगर गाउँपालिका	५६७०	३६९३७	७०५९	४३२९१	२१४१०	२१८८१	६.१३	९७.८५	१.५२	२५०	६४.२५	७१.९४	५६.७४
३	बुद्धभूमि नगरपालिका	११५२१	६४९४९	१५३७९	७६५०७	३६९५१	३९५५६	४.९७	९३.४१	१.५७	२०९	७१.४८	७९.६८	६३.९०
४	कपिलवस्तु नगरपालिका	१२०९४	७६३९४	१५३८२	८८८७४	४३९९८	४४८७६	५.७८	९८.०४	१.४५	६४९	७३.०७	८१.५३	६४.८६
५	कृष्णनगर नगरपालिका	८५२१	६२३६०	१०६७०	७०१११	३५१२१	३४९९०	६.५७	१००.३७	१.१२	७२५	६७.०१	७३.५६	६०.४०
६	महाराजगञ्ज नगरपालिका	७९७७	५४८००	९८२०	६४६४५	३२५३६	३२१०९	६.५८	१०१.३३	१.५९	५७६	६७.६६	७६.२४	५८.९९
७	मायादेवी गाउँपालिका	६५०७	४८२१८	८४४३	५५९७२	२७२४४	२८८४८	६.६३	९४.०२	१.४३	६३२	७२.५५	८१.१६	६४.४९
८	शिवराज नगरपालिका	११२५०	६६७८१	१६२४१	८४८१०	४१३२८	४३४८२	५.२२	९५.०५	२.२९	२९९	७२.६६	८०.०६	६५.७१
९	शुद्धोधन गाउँपालिका	६३४६	४५२०१	८४४३	५२६६१	२५९६१	२६९००	६.१९	९६.५१	१.५०	५७७	६७.२६	७६.४४	५८.२१
१०	यसोधरा गाउँपालिका	५४१३	३८९५२	६९९९	४४९००	२१८१०	२३०९०	६.४२	९४.४६	१.३६	६६५	६९.३६	७८.१०	६१.१९
	संस्थागत	५७	२१०२	८५	४२७६	३०४१	१२३५					९७.०३	९६.०८	९९.३५
	जम्मा	९१३२१	५७९९३६	१२१९४६	६८२९६१	३३४६८७	३४८२७४	५.६०	९६.१०	१.७०	३९३	७१.८२	७९.६३	६४.३७
	दाङ													
१	बवाई गाउँपालिका	५९४५	२७४६९	७५२७	३०९६८	१४४४६	१६५२२	४.११	८७.४३	१.१५	१२०	७८.०१	८४.९३	७२.१०
२	बंगलाचुली गाउँपालिका	४७३०	२४२४५	५१३९	२२३७३	९८३२	१२५४१	४.३५	७८.४०	-०.७७	९१	७७.९१	८६.८१	७१.२०

क्र.सं.	स्थानीय तह	२०६८		२०७८										साक्षरता दर (प्रतिशतमा)		
		परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (%)	जनघनत्व	जम्मा	पुरुष	महिला		
३	दंगीशरण गाउँपालिका	४४५५	२१४८४	५८२५	२३६६८	१११९७	१२४७१	४.०६	८९.७८	०.९३	२१४	७८.६६	८५.३९	७३.२७		
४	गढवा गाउँपालिका	७२६७	३८५९२	९९६४	४५८९८	२२३०८	२३५९०	४.६१	९४.५७	१.६६	१२८	७७.६९	८३.४९	७२.२८		
५	घोराही उपमहानगरपालिका	३५४१९	१५६१६४	४९७६१	२००५३०	९३८०६	१०६७२४	४.०३	८७.९०	२.४०	३८४	८३.०५	८९.६०	७७.४०		
६	लमही नगरपालिका	९४३२	४७६५५	१३४५८	५९०५०	२८५०१	३०५४९	४.३९	९३.३०	२.०६	१८१	८०.८८	८६.६१	७५.६०		
७	राजपुर गाउँपालिका	४४७३	२५०३७	५८२९	२८३४६	१४०५८	१४२८८	४.८६	९८.३९	१.१९	४९	७६.७८	८३.३०	७०.४४		
८	राप्ती गाउँपालिका	८०५५	४०७६४	११८२६	५२१२३	२४८१७	२७३०६	४.४१	९०.८८	२.३६	३२४	७९.३७	८५.५८	७३.८३		
९	शान्तिनगर गाउँपालिका	५३२८	२५२०३	६९१९	२७६४१	१२८०१	१४८४०	३.९९	८६.२६	०.८९	२३८	७९.९४	८६.८१	७४.१३		
१०	तुल्सीपुर उपमहानगरपालिका	३१२४३	१४१५२८	४६०१८	१७९७५५	८४७६४	९४९९१	३.९१	८९.२३	२.२९	४६७	८३.१४	८९.५७	७७.५२		
	संस्थागत	६८	४४४२	५०	४६४१	४०४३	५९८					९५.४५	९६.०१	९१.६२		
	जम्मा	११६४१५	५५२५८३	१६२३१६	६७४९९३	३२०५७३	३५४४२०	४.१६	९०.४५	१.९२	२२८	८१.४०	८७.८५	७५.६७		
	बकि															
१	बैजनाथ गाउँपालिका	११०६६	५४४१८	१६४६९	६९४७२	३२०७३	३७३९९	४.२२	८५.७६	२.३४	४९०	७७.९५	८४.९६	७२.१०		
२	ढुङ्गा गाउँपालिका	६५९०	३७४६०	८०५१	४३१३५	२१८३२	२१३०३	५.३६	१०२.४८	१.३५	४७३	५५.३९	६३.३३	४७.३०		
३	जानकी गाउँपालिका	६७२४	३७८३९	८८२६	४६१४१	२३३०६	२२८३५	५.२३	१०२.०६	१.९०	७२९	६७.१२	७५.१४	५८.९६		
४	खजुरा गाउँपालिका	१०२८८	५०९६१	१३७०६	६२७८९	२९५७९	३३२१०	४.५८	८९.०७	२.००	६१६	७५.२७	८२.३४	६९.१४		
५	कोहलपुर नगरपालिका	१५४८३	७०६४७	२४१८३	१०१६६७	४८९६८	५२६९९	४.२०	९२.९२	३.४९	५५२	८२.६१	८८.४४	७७.३१		
६	नरैनापुर गाउँपालिका	५९०८	३४९४२	८४८८	४३२०६	२१७३२	२१४७४	५.०९	१०१.२०	२.०४	२५१	४७.८९	५४.८३	४०.९४		
७	नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका	२७८९२	१३८९५१	३४५६५	१६४४४४	८२७५५	८१६८९	४.७६	१०१.३०	१.६२	१९१३	७६.२४	८०.९८	७१.४८		
८	राप्ती सोनारी गाउँपालिका	१०७४२	५९९४६	१४९४६	६६४४५	३१३२७	३५११८	४.४५	८९.२०	०.९९	६४	७४.९८	८१.९८	६८.८६		
	संस्थागत	८०	६१४९	७३	५८९५	५१७३	७२२					९५.४५	९५.८९	९२.२४		
	जम्मा	९४७७३	४९१३१३	१२९३०७	६०३१९४	२९६७४५	३०६४४९	४.६६	९६.८३	१.९७	२५८	७३.४०	७९.६१	६७.४८		
	बर्दिया															
१	बडैयाताल गाउँपालिका	१०३३३	४७८६८	१२९६१	५२८१८	२४३६४	२८४३४	४.०८	८५.७६	०.९४	४५९	७६.७१	८३.९०	७०.६९		
२	बौसगढी नगरपालिका	११२१०	५५८७५	१५०९१	६३२५२	२९३०७	३३९४५	४.१९	८६.३४	१.१९	३०७	७९.३१	८५.०९	७४.४६		
३	बारबर्दिया नगरपालिका	१३२६८	६८०१२	१६८९७	७२५३३	३४१२६	३८४०७	४.२९	८८.८५	०.६२	३२१	७९.०६	८४.३९	७४.४१		
४	गेरुवा गाउँपालिका	६१३५	३४८७१	७७६२	३३५१४	१५३६३	१८१५१	४.३२	८४.६४	-०.३८	४२७	७९.५३	८५.२६	७४.७९		
५	गुलरिया नगरपालिका	१३०६४	६६६७९	१६००२	७४५०५	३६७२७	३७७७८	४.६६	९७.२२	१.०७	६३०	७०.०५	७६.६३	६३.७१		

क्र.सं.	स्थानीय तह	२०६८		२०७८										साक्षरता दर (प्रतिशतमा)		
		परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	परिवार संख्या	जम्मा जनसंख्या	पुरुष	महिला	परिवारको औसत आकार	लैङ्गिक अनुपात	वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर (%)	जनघनत्व	जम्मा	पुरुष	महिला		
६	मधुवन नगरपालिका	९५६९	४६४३७	१२४४४	५०७३९	२३३१०	२७४२९	४.०८	८४.९८	०.८५	३९१	७६.५२	८२.९१	७१.२१		
७	राजापुर नगरपालिका	१०९१६	५९५५३	१३६५९	६०८३१	२८६०७	३२२२४	४.४५	८८.७८	०.२०	४७९	७७.०९	८२.६५	७२.२३		
८	ठाकुरबाबा नगरपालिका	८६५२	४४३१६	११४६९	४९४२०	२२८७०	२६५५०	४.३१	८६.१४	१.०५	४७३	७७.९६	८४.४९	७२.५०		
	संस्थागत	२९	२९६५	४१	२२८८	२०७२	२१६					९६.९७	९७.४४	९२.४९		
	जम्मा	८३१७६	४२६५७६	१०६३२६	४५९९००	२१६७६६	२४३१३४	४.३३	८९.१५	०.७२	२२७	७६.८५	८२.९४	७१.५३		

अनुसूची २ : अनुपस्थित जनसंख्या विदेश (उमेर र देश अनुसार)

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
लुम्बिनी प्रदेश															
जम्मा	सबै उमेर	४२०९०६	१८७७०३	९४६	३२३९५	१४७०१९	१८०६७	८४६७	४९५८	९६३२	१७१	११२४	८८३६	५७१	१०१७
	००- १४	३४३०४	२८०७८	२७	३२२	१६७०	९३३	५६०	७०८	१२९३	१२	२५	५९५	७	७४
	१५ - २४	१९०४४१	९३३८७	४८०	१३६६५	५९५७२	८२०५	३६९९	१९९७	३५०१	६२	३६१	४९५७	२४१	३१४
	२५ - ३४	१२४६६४	३४१४३	२९३	१२४९६	५८७६२	६९३८	३२५१	१४७४	३५३०	६५	४५८	२७८२	२०२	२७०
	३५ - ४४	४८४०९	१७७२१	१०९	५०२९	२१७४१	१३७४	७०१	३४३	७१२	२८	२३१	२२७	७७	११६
	४५ - ५४	११७६२	७५२८	२१	४३६	३१९२	१७५	७२	१०४	१४७	०	२६	२५	१६	२०
	५५ - ६४	२७८७	२२४१	५	२६	२५३	२६	१५	८३	९७	०	४	२२	३	१२
	६५ +	८५४	५४२	१	२०	९९	३२	१९	७३	४३	०	०	१६	१	८
	उल्लेख नगरिएको	७६८५	४०६३	१०	४०१	१७३०	३८४	१५०	१७६	३०९	४	१९	२१२	२४	२०३
पुरुष	सबै उमेर	३६७६७०	१५८४२९	८००	३१८१३	१३९९७४	१३०६९	६३२८	३०६९	६२७२	१३९	१०४४	५४११	५१३	८०९
	००- १४	२४९२१	२०८५१	२०	२६८	१४४८	५४९	३०६	३४४	६४३	८	१८	३१०	६	४०
	१५ - २४	१६९३८९	८१८४४	४००	१३४५२	५७५७४	५८५४	२७५८	१३१९	२३२८	५०	३२७	३००६	२१३	२६४
	२५ - ३४	११०५९२	२८६४७	२५१	१२२८०	५५५९१	५२६६	२५२०	९४१	२४१८	५४	४२९	१७९१	१८५	२१९
	३५ - ४४	४३३३०	१५३४५	९७	४९५९	२०३१०	१०३३	५८३	२४६	५५२	२६	२२५	१७१	७७	१०६
	४५ - ५४	१०५४५	६६६७	१९	४३४	३०२९	१२८	५६	५६	८७	०	२५	१५	१३	१६
	५५ - ६४	२३१४	१९१८	५	२५	२४१	१४	६	२८	५६	०	३	५	३	१०
	उल्लेख नगरिएको	७६८५	४०६३	१०	४०१	१७३०	३८४	१५०	१७६	३०९	४	१९	२१२	२४	२०३

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	६५ +	५७९	३८२	०	१९	८७	१५	१०	३२	२१	०	०	९	१	३
	उल्लेख नगरिएको	५६००	२७७५	८	३७६	१५९४	२१०	८९	९३	१६७	१	१७	१०४	१५	१५१
महिला	सबै उमेर	५३२३६	२९२७४	१४६	५८२	७०४५	४९९८	२१३९	१८८९	३३६०	३२	८०	३४२५	५८	२०८
	००- १४	९३८३	७२२७	७	५४	१२२	३८४	२५४	३५४	६५०	४	७	२८५	१	३४
	१५ - २४	२१०५२	११५४३	८०	२१३	१९९८	२३५१	९४१	६७८	११७३	१२	३४	१९५१	२८	५०
	२५ - ३४	१४०७२	५४९६	४२	२१६	३१७१	१६७२	७३१	५३३	१११२	११	२९	९९१	१७	५१
	३५ - ४४	४६७९	२३७६	१२	७०	१४३१	३४१	११८	९७	१६०	२	६	५६	०	१०
	४५ - ५४	१२१७	८६१	२	२	१६३	४७	१६	४८	६०	०	१	१०	३	४
	५५ - ६४	४७३	३२३	०	१	१२	१२	९	५५	४१	०	१	१७	०	२
	६५ +	२७५	१६०	१	१	१२	१७	९	४१	२२	०	०	७	०	५
	उल्लेख नगरिएको	२०८५	१२८८	२	२५	१३६	१७४	६१	८३	१४२	३	२	१०८	९	५२
रुकुम-पूर्व															
जम्मा	सबै उमेर	३१०८	९०८	१	२८५	१३८१	१४७	७१	४०	२२७	४	१४	१८	६	६
	००- १४	१०७	८१	०	१	८	३	०	२	११	०	१	०	०	०
	१५ - २४	१३२३	३७७	०	१२४	५६७	७०	३३	२१	१०७	१	५	१३	२	३
	२५ - ३४	१०५२	२१३	०	११४	५३६	५८	२५	१०	८४	०	६	४	१	१
	३५ - ४४	४११	१०६	१	३८	२१३	१०	११	४	१९	३	२	१	२	१
	४५ - ५४	८५	४६	०	४	३२	०	१	०	१	०	०	०	०	१
	५५ - ६४	२७	२१	०	०	६	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	६५ +	७	५	०	०	१	१	०	०	०	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	९६	५९	०	४	१८	५	१	३	५	०	०	०	१	०
पुरुष	सबै उमेर	२८६४	७५७	१	२७९	१३५६	१२५	६५	३०	२१०	४	१३	१२	६	६
	००- १४	७३	५६	०	१	८	२	०	१	४	०	१	०	०	०
	१५ - २४	१२३३	३२२	०	१२४	५५७	५८	२९	१८	१०५	१	५	९	२	३
	२५ - ३४	९९०	१८६	०	११०	५२४	५२	२३	५	८१	०	५	२	१	१
	३५ - ४४	३९४	९३	१	३७	२११	१०	११	४	१८	३	२	१	२	१

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	४५ - ५४	८१	४२	०	४	३२	०	१	०	१	०	०	०	०	१
	५५ - ६४	२४	१८	०	०	६	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	६५ +	५	४	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	६४	३६	०	३	१७	३	१	२	१	०	०	०	१	०
महिला	सबै उमेर	२४४	१५१	०	६	२५	२२	६	१०	१७	०	१	६	०	०
	००- १४	३४	२५	०	०	०	१	०	१	७	०	०	०	०	०
	१५ - २४	९०	५५	०	०	१०	१२	४	३	२	०	०	४	०	०
	२५ - ३४	६२	२७	०	४	१२	६	२	५	३	०	१	२	०	०
	३५ - ४४	१७	१३	०	१	२	०	०	०	१	०	०	०	०	०
	४५ - ५४	४	४	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	५५ - ६४	३	३	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	६५ +	२	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	३२	२३	०	१	१	२	०	१	४	०	०	०	०	०
रोल्पा															
जम्मा	सबै उमेर	२००२४	८८१४	३०	१७९९	८५३०	२८९	१३६	९८	८८	२४	५८	२२	४५	९१
	००- १४	१४९५	१३६५	३	१७	७८	७	३	३	९	१	०	१	१	७
	१५ - २४	८४६८	३७५५	१२	८०१	३५४३	१५९	५३	४६	२७	७	१०	१२	२३	२०
	२५ - ३४	६१२३	१७७४	१२	६८१	३३२४	९७	६५	३४	३८	१२	३७	७	१४	२८
	३५ - ४४	२६००	९८१	२	२५१	१२८९	१७	११	९	९	४	११	१	४	११
	४५ - ५४	७७९	५४१	१	२४	२०३	१	२	१	१	०	०	०	०	५
	५५ - ६४	२१५	१९६	०	२	१४	०	०	२	०	०	०	०	१	०
	६५ +	५६	३९	०	४	७	१	१	०	२	०	०	१	०	१
	उल्लेख नगरिएको	२८८	१६३	०	१९	७२	७	१	३	२	०	०	०	२	१९
पुरुष	सबै उमेर	१७८१२	६९३८	२४	१७६८	८३७२	२४०	११६	७८	७०	२४	५७	१०	४२	७३
	००- १४	९८४	८८०	१	१४	७४	३	१	२	५	१	०	०	१	२
	१५ - २४	७६६०	३०८६	११	७८८	३४८३	१२५	४४	३८	२२	७	१०	५	२३	१८

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	२५ - ३४	५६४७	१४०६	१०	६६९	३२६७	८७	५८	३१	३२	१२	३६	३	१२	२४
	३५ - ४४	२३९७	८१६	२	२४९	१२६१	१७	१०	५	८	४	११	१	४	९
	४५ - ५४	६९२	४५९	०	२४	२०१	१	२	०	१	०	०	०	०	४
	५५ - ६४	१८०	१६२	०	२	१३	०	०	२	०	०	०	०	१	०
	६५ +	३८	२५	०	४	६	१	०	०	१	०	०	१	०	०
	उल्लेख नगरिएको	२१४	१०४	०	१८	६७	६	१	०	१	०	०	०	१	१६
महिला	सबै उमेर	२२१२	१८७६	६	३१	१५८	४९	२०	२०	१८	०	१	१२	३	१८
	००- १४	५११	४८५	२	३	४	४	२	१	४	०	०	१	०	५
	१५ - २४	८०८	६६९	१	१३	६०	३४	९	८	५	०	०	७	०	२
	२५ - ३४	४७६	३६८	२	१२	५७	१०	७	३	६	०	१	४	२	४
	३५ - ४४	२०३	१६५	०	२	२८	०	१	४	१	०	०	०	०	२
	४५ - ५४	८७	८२	१	०	२	०	०	१	०	०	०	०	०	१
	५५ - ६४	३५	३४	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०	०
	६५ +	१८	१४	०	०	१	०	१	०	१	०	०	०	०	१
	उल्लेख नगरिएको	७४	५९	०	१	५	१	०	३	१	०	०	०	१	३
प्युठान															
जम्मा	सबै उमेर	३१७२०	२३९५४	२२	११०५	५७१२	३४८	१२८	७६	१७९	६	३४	८२	७	६७
	००- १४	३५०७	३२९५	१	२३	१२५	१३	५	५	३०	०	०	५	०	५
	१५ - २४	१५७९४	१२५८१	१२	४६६	२३६०	१५७	५०	३७	४४	२	१५	४२	१	२७
	२५ - ३४	७०३८	३९७८	७	४१६	२२६४	१४९	५८	२१	७८	२	१३	३३	२	१७
	३५ - ४४	३१५८	२१४४	१	१७६	७६७	२२	११	६	१३	२	५	२	३	६
	४५ - ५४	११७३	१०६५	१	८	८९	१	१	२	४	०	०	०	०	२
	५५ - ६४	३३९	३२६	०	३	७	०	१	०	२	०	०	०	०	०
	६५ +	७२	६६	०	१	२	०	०	१	१	०	०	०	०	१
	उल्लेख नगरिएको	६३९	४९९	०	१२	९८	६	२	४	७	०	१	०	१	९
पुरुष	सबै उमेर	२९०१५	२१६०८	२२	१०८९	५५७९	२८५	१०४	५७	१०९	५	३४	५६	७	६०

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	००- १४	२९४६	२७६८	१	२२	१२१	८	१	३	१५	०	०	३	०	४
	१५ - २४	१४६७८	११६१४	१२	४५८	२३०९	१२३	४१	२९	२२	१	१५	३०	१	२३
	२५ - ३४	६४९२	३५६७	७	४१३	२२०३	१३१	४८	१६	५२	२	१३	२१	२	१७
	३५ - ४४	२९५६	१९७३	१	१७३	७५१	१८	११	३	९	२	५	२	३	५
	४५ - ५४	१०८६	९८१	१	७	८८	१	१	२	३	०	०	०	०	२
	५५ - ६४	३००	२८८	०	३	७	०	०	०	२	०	०	०	०	०
	६५ +	५४	४९	०	१	२	०	०	०	१	०	०	०	०	१
	उल्लेख नगरिएको	५०३	३६८	०	१२	९८	४	२	४	५	०	१	०	१	८
महिला	सबै उमेर	२७०५	२३४६	०	१६	१३३	६३	२४	१९	७०	१	०	२६	०	७
	००- १४	५६१	५२७	०	१	४	५	४	२	१५	०	०	२	०	१
	१५ - २४	१११६	९६७	०	८	५१	३४	९	८	२२	१	०	१२	०	४
	२५ - ३४	५४६	४११	०	३	६१	१८	१०	५	२६	०	०	१२	०	०
	३५ - ४४	२०२	१७१	०	३	१६	४	०	३	४	०	०	०	०	१
	४५ - ५४	८७	८४	०	१	१	०	०	०	१	०	०	०	०	०
	५५ - ६४	३९	३८	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०
	६५ +	१८	१७	०	०	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	१३६	१३१	०	०	०	२	०	०	२	०	०	०	०	१
गुल्मी															
जम्मा	सबै उमेर	४१५५०	२२१२६	९८	१४३९	११६०९	३१६४	१२२५	४२२	६४२	२३	९७	५८७	४५	७३
	००- १४	५३८२	४३८०	६	४२	३४५	२२८	११७	९९	९४	१	६	५८	३	३
	१५ - २४	२२०१८	१२४६७	५२	७२८	६०९२	१३७६	४९४	१४३	२३४	९	४६	३३२	१९	२६
	२५ - ३४	९५५४	२८५०	२९	४९४	३८५६	१२४१	४८७	१२०	२२३	११	२८	१७२	१२	३१
	३५ - ४४	२७१२	११५२	८	१३८	९९१	२३१	८९	२७	३८	१	१५	१०	७	५
	४५ - ५४	६५२	४५५	२	१२	१३२	२१	८	६	९	०	२	१	४	०
	५५ - ६४	२०३	१७४	०	१	१०	२	१	४	९	०	०	१	०	१
	६५ +	९८	७०	०	१	१३	०	७	५	२	०	०	०	०	०

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	उल्लेख नगरिएको	९३१	५७८	१	२३	१७०	६५	२२	१८	३३	१	०	१३	०	७
पुरुष	सबै उमेर	३५४७९	१८४२६	८५	१३९६	११२२५	२१९९	९४९	२५२	३८३	१८	९१	३५८	३९	५८
	००- १४	४१५०	३४१६	४	३८	३३६	१४८	७३	५६	४०	१	४	२९	३	२
	१५ - २४	१९२४२	१०७१४	४८	७०८	५९३७	९१८	३८१	९८	१४९	७	४३	२०२	१४	२३
	२५ - ३४	८२५८	२३३६	२३	४७९	३७०७	९११	४०२	६५	१४८	९	२७	११६	१२	२३
	३५ - ४४	२३९८	१००१	७	१३४	९४०	१६७	७३	१९	२२	१	१५	७	७	५
	४५ - ५४	५७४	३९१	२	१२	१२९	१७	७	४	६	०	२	१	३	०
	५५ - ६४	१६४	१४५	०	१	१०	२	०	१	४	०	०	०	०	१
	६५ +	६१	४४	०	१	११	०	२	२	१	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	६३२	३७९	१	२३	१५५	३६	११	७	१३	०	०	३	०	४
महिला	सबै उमेर	६०७१	३७००	१३	४३	३८४	९६५	२७६	१७०	२५९	५	६	२२९	६	१५
	००- १४	१२३२	९६४	२	४	९	८०	४४	४३	५४	०	२	२९	०	१
	१५ - २४	२७७६	१७५३	४	२०	१५५	४५८	११३	४५	८५	२	३	१३०	५	३
	२५ - ३४	१२९६	५१४	६	१५	१४९	३३०	८५	५५	७५	२	१	५६	०	८
	३५ - ४४	३१४	१५१	१	४	५१	६४	१६	८	१६	०	०	३	०	०
	४५ - ५४	७८	६४	०	०	३	४	१	२	३	०	०	०	१	०
	५५ - ६४	३९	२९	०	०	०	०	१	३	५	०	०	१	०	०
	६५ +	३७	२६	०	०	२	०	५	३	१	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	२९९	१९९	०	०	१५	२९	११	११	२०	१	०	१०	०	३
अर्घाखाँची															
जम्मा	सबै उमेर	२९९३४	१८८५९	४१	१०९६	७६९३	९०९	३५१	१०४	४५७	२	५२	२४९	५४	६७
	००- १४	४५८०	४१२२	४	३२	२१४	५०	२४	२३	८७	१	२	१६	०	५
	१५ - २४	१५८४०	१०२७५	२१	५३३	३९६१	४६६	१५३	३५	१७३	१	२२	१४९	२८	२३
	२५ - ३४	६११८	२३३६	१३	३७६	२६३९	३२७	१३७	३०	१४२	०	१९	६९	१७	१३
	३५ - ४४	२०३७	१०६१	२	१२६	७१७	४०	२४	८	३४	०	७	८	३	७
	४५ - ५४	५५७	४५०	१	१०	७८	१	३	२	८	०	२	१	१	०

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	५५ - ६४	१५४	१४३	०	२	३	०	१	२	२	०	०	०	०	१
	६५ +	५०	४३	०	१	२	२	०	०	१	०	०	०	०	१
	उल्लेख नगरिएको	५९८	४२९	०	१६	७९	२३	९	४	१०	०	०	६	५	१७
पुरुष	सबै उमेर	२६२७०	१६०२१	३२	१०८४	७४८४	७१४	२७०	७१	२८१	२	४६	१५८	५१	५६
	००- १४	३६८२	३३२६	३	२९	२०९	३१	१४	१४	४१	१	२	८	०	४
	१५ - २४	१४१८५	८९६७	१७	५३२	३८८५	३७९	११४	२५	१०८	१	१८	९०	२७	२२
	२५ - ३४	५४५९	१९६२	९	३७०	२५४१	२५४	११४	२१	९४	०	१७	४९	१७	११
	३५ - ४४	१८५३	९२३	२	१२४	६९२	३६	२३	६	२६	०	७	५	३	६
	४५ - ५४	५०५	४०६	१	१०	७७	०	१	२	४	०	२	१	१	०
	५५ - ६४	१२५	११७	०	२	३	०	०	१	१	०	०	०	०	१
	६५ +	३१	२५	०	१	२	१	०	०	१	०	०	०	०	१
	उल्लेख नगरिएको	४३०	२९५	०	१६	७५	१३	४	२	६	०	०	५	३	११
महिला	सबै उमेर	३६६४	२८३८	९	१२	२०९	१९५	८१	३३	१७६	०	६	९१	३	११
	००- १४	८९८	७९६	१	३	५	१९	१०	९	४६	०	०	८	०	१
	१५ - २४	१६५५	१३०८	४	१	७६	८७	३९	१०	६५	०	४	५९	१	१
	२५ - ३४	६५९	३७४	४	६	९८	७३	२३	९	४८	०	२	२०	०	२
	३५ - ४४	१८४	१३८	०	२	२५	४	१	२	८	०	०	३	०	१
	४५ - ५४	५२	४४	०	०	१	१	२	०	४	०	०	०	०	०
	५५ - ६४	२९	२६	०	०	०	०	१	१	१	०	०	०	०	०
	६५ +	१९	१८	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	१६८	१३४	०	०	४	१०	५	२	४	०	०	१	२	६
पाल्पा															
जम्मा	सबै उमेर	३०६९८	१२९२०	९४	२२९१	१२२७३	१०८९	४६९	३३७	५७२	९	११७	४४८	१५	६४
	००- १४	२३९१	१९४२	०	३८	१६७	४८	२९	४८	८२	१	३	३१	०	२
	१५ - २४	१६१०१	७४४६	५५	११४२	६०६१	५६५	२०६	१५०	१९७	१	४९	२११	५	१३
	२५ - ३४	८३१८	१९२५	२२	७९९	४४३९	४००	१८३	९२	२११	७	५०	१७५	८	७

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	३५ - ४४	२४५६	७९७	१२	२७०	११९२	५२	३९	२१	४७	०	९	१४	०	३
	४५ - ५४	५२५	३३३	२	११	१४५	४	६	६	१२	०	२	२	१	१
	५५ - ६४	१२१	९५	०	०	११	१	०	७	५	०	०	२	०	०
	६५ +	४५	२६	०	०	९	२	०	६	२	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	७४१	३५६	३	३१	२४९	१७	६	७	१६	०	४	१३	१	३८
पुरुष	सबै उमेर	२७७८६	११३२१	८२	२२४९	११९३०	८१९	३७६	२०६	३५५	७	११३	२६४	१३	५१
	००- १४	१८७०	१५४१	०	३३	१६१	२८	१६	२५	४६	०	३	१६	०	१
	१५ - २४	१४८४५	६७३२	४८	१११९	५९४५	४२४	१६३	१०१	१२६	१	४७	१२३	३	१३
	२५ - ३४	७५८९	१६५७	१८	७८९	४३०१	३१६	१५४	५२	१२९	६	४९	१०५	८	५
	३५ - ४४	२२६८	७११	१२	२६७	११३२	३८	३४	१६	३४	०	८	१३	०	३
	४५ - ५४	४७४	३०२	२	११	१३७	४	४	४	६	०	२	१	१	०
	५५ - ६४	९८	८३	०	०	११	०	०	१	३	०	०	०	०	०
	६५ +	३५	२१	०	०	९	१	०	३	१	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	६०७	२७४	२	३०	२३४	८	५	४	१०	०	४	६	१	२९
महिला	सबै उमेर	२९१२	१५९९	१२	४२	३४३	२७०	९३	१३१	२१७	२	४	१८४	२	१३
	००- १४	५२१	४०१	०	५	६	२०	१३	२३	३६	१	०	१५	०	१
	१५ - २४	१२५६	७१४	७	२३	११६	१४१	४३	४९	७१	०	२	८८	२	०
	२५ - ३४	७२९	२६८	४	१०	१३८	८४	२९	४०	८२	१	१	७०	०	२
	३५ - ४४	१८८	८६	०	३	६०	१४	५	५	१३	०	१	१	०	०
	४५ - ५४	५१	३१	०	०	८	०	२	२	६	०	०	१	०	१
	५५ - ६४	२३	१२	०	०	०	१	०	६	२	०	०	२	०	०
	६५ +	१०	५	०	०	०	१	०	३	१	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	१३४	८२	१	१	१५	९	१	३	६	०	०	७	०	९
नवलपरासी-पश्चिम															
जम्मा	सबै उमेर	२७९४२	६२३२	८६	३७५२	१३७८८	१३३९	७५१	३६५	६२८	७	१०३	७८१	४०	७०
	००- १४	१३१५	८९६	२	२३	९८	६७	४०	३०	९३	२	२	५८	१	३

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	१५ - २४	११७६७	३०७८	४९	१६३२	५१४९	५९९	३५५	१४०	२२१	०	३८	४६३	१३	३०
	२५ - ३४	९७६३	१२२४	२६	१३७९	५६६३	५१९	२८२	१३६	२३१	३	४१	२२१	२०	१८
	३५ - ४४	३७७२	५८३	८	६१९	२२९३	१०७	५४	२६	३६	२	१६	१५	५	८
	४५ - ५४	७२९	२१८	१	६१	४०२	१७	७	५	९	०	२	४	१	२
	५५ - ६४	१०७	५६	०	२	२८	३	१	४	८	०	१	३	०	१
	६५ +	५९	२४	०	३	१३	१	१	११	५	०	०	०	०	१
	उल्लेख नगरिएको	४३०	१५३	०	३३	१४२	२६	११	१३	२५	०	३	१७	०	७
पुरुष	सबै उमेर	२४५७०	५१८९	७६	३७१४	१२८५६	९१६	५१९	२२८	३९२	५	९१	४९३	३५	५६
	००- १४	८९२	६३३	१	१८	८५	३८	२१	१२	४६	१	१	३५	०	१
	१५ - २४	१०४९९	२६७५	४३	१६२४	४८९६	३९६	२५५	९१	१५५	०	३३	२९४	१०	२७
	२५ - ३४	८६५९	१०२८	२४	१३६०	५२३८	३७७	१९३	९०	१३७	२	३६	१४१	१९	१४
	३५ - ४४	३४५०	५१२	७	६१३	२११३	७५	३९	२१	२९	२	१५	१३	५	६
	४५ - ५४	६४८	१८७	१	६१	३६४	१३	७	२	६	०	२	२	१	२
	५५ - ६४	८६	४७	०	२	२६	२	१	०	५	०	१	१	०	१
	६५ +	३५	१८	०	३	९	०	०	३	२	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	३०१	८९	०	३३	१२५	१५	३	९	१२	०	३	७	०	५
महिला	सबै उमेर	३३७२	१०४३	१०	३८	९३२	४२३	२३२	१३७	२३६	२	१२	२८८	५	१४
	००- १४	४२३	२६३	१	५	१३	२९	१९	१८	४७	१	१	२३	१	२
	१५ - २४	१२६८	४०३	६	८	२५३	२०३	१००	४९	६६	०	५	१६९	३	३
	२५ - ३४	११०४	१९६	२	१९	४२५	१४२	८९	४६	९४	१	५	८०	१	४
	३५ - ४४	३२२	७१	१	६	१८०	३२	१५	५	७	०	१	२	०	२
	४५ - ५४	८१	३१	०	०	३८	४	०	३	३	०	०	२	०	०
	५५ - ६४	२१	९	०	०	२	१	०	४	३	०	०	२	०	०
	६५ +	२४	६	०	०	४	१	१	८	३	०	०	०	०	१
	उल्लेख नगरिएको	१२९	६४	०	०	१७	११	८	४	१३	०	०	१०	०	२

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
रुपन्देही															
जम्मा	सबै उमेर	७९८१८	२०६७४	२२६	५२७२	३२८२१	६९३९	३२२८	२३७०	३३२१	५७	२६९	४४०२	९४	१४५
	००- १४	४८७८	२६९९	३	५३	२५२	४१७	२४६	३६८	४९१	४	८	३२८	१	८
	१५ - २४	३४२६९	१०५३६	१२४	२०९०	१२५७८	२७९८	१३९९	९१९	११९२	२२	९९	२४२६	४५	४१
	२५ - ३४	२६७२१	३८१३	५८	२०२२	१३४३६	२७४१	१२१९	६७१	११८०	१८	९५	१४०४	३३	३१
	३५ - ४४	९७६९	२०३०	२९	९१२	५२४४	६८३	२६३	१६५	२४०	११	५०	११४	८	२०
	४५ - ५४	२०८०	८४०	८	९६	८५४	९९	२९	७२	५२	०	९	१३	३	५
	५५ - ६४	४८१	२४८	१	५	८७	१८	८	५७	४१	०	३	११	०	२
	६५ +	१४८	४३	०	५	१७	१५	६	४१	१३	०	०	८	०	०
	उल्लेख नगरिएको	१४७२	४६५	३	८९	३५३	१६८	५८	७७	११२	२	५	९८	४	३८
पुरुष	सबै उमेर	६७२३३	१७४६७	१८५	५१४७	३०७९९	४८११	२३१२	१३५६	२०२७	३९	२४४	२६४५	८४	११७
	००- १४	३१२४	१९०६	३	३७	२१५	२३१	१२६	१८२	२४६	२	५	१६६	१	४
	१५ - २४	२९११५	९२९७	९६	२०३९	१२०२०	१९३२	१०१७	५५६	७४०	१७	९०	१४४१	३८	३२
	२५ - ३४	२२७७८	३१८५	४९	१९९१	१२४९४	१९८८	८९५	३९५	७३५	११	८७	८९३	३१	२४
	३५ - ४४	८७१८	१७८४	२६	९००	४८५१	४८९	२०५	१०८	१८८	९	४९	८१	८	२०
	४५ - ५४	१८४४	७५०	८	९५	८१४	६७	२२	३४	३०	०	८	९	३	४
	५५ - ६४	३६०	२०९	१	५	८२	९	३	२१	२५	०	२	२	०	१
	६५ +	८८	२९	०	४	१५	५	६	२१	५	०	०	३	०	०
	उल्लेख नगरिएको	१००६	३०७	२	७६	३०८	९०	३८	३९	५८	०	३	५०	३	३२
महिला	सबै उमेर	१२५८५	३२०७	४१	१२५	२०२२	२१२८	९१६	१०१४	१२९४	१८	२५	१७५७	१०	२८
	००- १४	१७५४	७९३	०	१६	३७	१८६	१२०	१८६	२४५	२	३	१६२	०	४
	१५ - २४	४९५४	१२३९	२८	५१	५५८	८६६	३८२	३६३	४५२	५	९	९८५	७	९
	२५ - ३४	३९४३	६२८	९	३१	९४२	७५३	३२४	२७६	४४५	७	८	५११	२	७
	३५ - ४४	१०५१	२४६	३	१२	३९३	१९४	५८	५७	५२	२	१	३३	०	०
	४५ - ५४	२३६	९०	०	१	४०	३२	७	३८	२२	०	१	४	०	१
	५५ - ६४	१२१	३९	०	०	५	९	५	३६	१६	०	१	९	०	१

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	६५ +	६०	१४	०	१	२	१०	०	२०	८	०	०	५	०	०
	उल्लेख नगरिएको	४६६	१५८	१	१३	४५	७८	२०	३८	५४	२	२	४८	१	६
कपिलवस्तु															
जम्मा	सबै उमेर	४३८८१	२११०८	६७	३१७०	१७०२७	६९७	४९९	१७९	५३०	१९	५८	३३३	७१	१२३
	००- १४	३३७६	३००२	१	२४	१६८	१९	२७	२३	८५	०	१	१९	०	७
	१५ - २४	१८६६५	९४७३	३६	१३५७	६७०५	३३८	२३५	६४	१९०	१२	१८	१७४	३१	३२
	२५ - ३४	१३५४६	४७०५	२१	१२०६	६६९९	२८२	१८७	६८	१७७	५	२३	१११	२५	३७
	३५ - ४४	५९२९	२४३८	५	४७९	२८१७	४२	४०	१२	४२	२	१३	१०	१४	१५
	४५ - ५४	१४१३	८४६	१	७२	४६२	९	२	२	१५	०	२	१	१	०
	५५ - ६४	२९३	२२४	१	४	५०	२	१	३	४	०	०	२	०	२
	६५ +	१०४	८१	१	२	९	०	०	१	४	०	०	४	०	२
	उल्लेख नगरिएको	५५५	३३९	१	२६	११७	५	७	६	१३	०	१	१२	०	२८
पुरुष	सबै उमेर	३९२७३	१७७६६	५८	३१४०	१६५१३	५३७	३७६	१२१	३२५	१६	५२	२०३	६६	१००
	००- १४	२१७६	१८९९	१	२४	१४७	१४	१७	११	४३	०	०	१४	०	६
	१५ - २४	१७०९५	८३९०	३०	१३४२	६५५४	२५२	१७८	४६	११६	९	१७	१०८	२६	२७
	२५ - ३४	१२४२५	४०५२	२०	११९५	६४७२	२२५	१४१	४८	१२२	५	२०	६७	२५	३३
	३५ - ४४	५५२७	२१७५	४	४७७	२७१५	३६	३४	९	२६	२	१२	८	१४	१५
	४५ - ५४	१३१५	७६४	१	७२	४५६	७	२	२	८	०	२	०	१	०
	५५ - ६४	२५१	१९१	१	४	४९	१	१	१	१	०	०	०	०	२
	६५ +	७६	६०	०	२	९	०	०	१	२	०	०	२	०	०
	उल्लेख नगरिएको	४०८	२३५	१	२४	१११	२	३	३	७	०	१	४	०	१७
महिला	सबै उमेर	४६०८	३३४२	९	३०	५१४	१६०	१२३	५८	२०५	३	६	१३०	५	२३
	००- १४	१२००	११०३	०	०	२१	५	१०	१२	४२	०	१	५	०	१
	१५ - २४	१५७०	१०८३	६	१५	१५१	८६	५७	१८	७४	३	१	६६	५	५
	२५ - ३४	११२१	६५३	१	११	२२७	५७	४६	२०	५५	०	३	४४	०	४
	३५ - ४४	४०२	२६३	१	२	१०२	६	६	३	१६	०	१	२	०	०

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	४५ - ५४	९८	८२	०	०	६	२	०	०	७	०	०	१	०	०
	५५ - ६४	४२	३३	०	०	१	१	०	२	३	०	०	२	०	०
	६५ +	२८	२१	१	०	०	०	०	०	२	०	०	२	०	२
	उल्लेख नगरिएको	१४७	१०४	०	२	६	३	४	३	६	०	०	८	०	११
दाङ															
जम्मा	सबै उमेर	५३३९४	२१२९०	१२७	६४९७	१८५१९	१७७६	९२८	६९१	२०२३	११	१३६	११५८	७९	१५९
	००- १४	३२४१	२६९१	४	४१	१०८	४५	३६	७	१८२	१	२	४६	०	१४
	१५ - २४	२२८१३	१००६०	५६	२६०८	६६९७	१०३१	४४१	३११	७७	३	३२	७१७	२९	५७
	२५ - ३४	१७३५६	४२३०	४०	२६४३	८०६७	५७	३२४	२१५	८१३	५	५९	३२१	२५	४३
	३५ - ४४	६९७३	२४५०	२२	१०३२	२९८८	८०	९८	४४	१५२	१	३९	३५	१६	१६
	४५ - ५४	१५३०	१०३३	१	७२	३७०	११	१०	५	२४	०	१	२	०	१
	५५ - ६४	२८०	२३७	३	३	१८	०	०	४	११	०	०	०	०	४
	६५ +	८४	४६	०	०	१२	४	१	८	९	०	०	२	१	१
	उल्लेख नगरिएको	१११७	५४३	१	९८	२५९	३४	१८	३३	६१	१	३	३५	८	२३
पुरुष	सबै उमेर	४७९९९	१८००५	१००	६३६७	१७५६६	१३५७	७३४	४८३	१५०७	११	१२७	७५६	६७	११९
	००- १४	२३५४	२०२३	४	३२	९५	२६	१९	३४	८७	१	२	२३	०	८
	१५ - २४	२०३३५	८८४३	४४	२५६५	६४१६	७५८	३४४	२३०	५७५	३	२९	४५७	२६	४५
	२५ - ३४	१५७३०	३५६५	३०	२५८६	७६६१	४७६	२६३	१५८	६४९	५	५४	२२८	२१	३४
	३५ - ४४	६२८१	२०६१	१८	१०१५	२७६५	६९	९०	३७	१३२	१	३८	२५	१६	१४
	४५ - ५४	१३८१	९२०	०	७२	३५१	९	७	३	१६	०	१	१	०	१
	५५ - ६४	२३९	२०७	३	२	१७	०	०	१	६	०	०	०	०	३
	६५ +	५३	२९	०	०	१०	३	१	२	५	०	०	२	१	०
	उल्लेख नगरिएको	८२६	३५७	१	९५	२५१	१६	१०	१८	३७	१	३	२०	३	१४
महिला	सबै उमेर	६१९५	३२८५	२७	१३०	९५३	४१९	१९४	२०८	५१६	०	९	४०२	१२	४०
	००- १४	८८७	६६८	०	९	१३	१९	१७	३७	९५	०	०	२३	०	६
	१५ - २४	२४७८	१२१७	१२	४३	२८१	२७३	९७	८१	१९६	०	३	२६०	३	१२

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	२५ - ३४	१६२६	६६५	१०	५७	४०६	९५	६१	५७	१६४	०	५	९३	४	९
	३५ - ४४	६९२	३८९	४	१७	२२३	११	८	७	२०	०	१	१०	०	२
	४५ - ५४	१४९	११३	१	०	१९	२	३	२	८	०	०	१	०	०
	५५ - ६४	४१	३०	०	१	१	०	०	३	५	०	०	०	०	१
	६५ +	३१	१७	०	०	२	१	०	६	४	०	०	०	०	१
	उल्लेख नगरिएको	२९१	१८६	०	३	८	१८	८	१५	२४	०	०	१५	५	९
बर्गि															
जम्मा	सबै उमेर	२९५९४	१३८०५	८७	३१२४	९८१३	७२२	३९८	२०१	५६६	७	१२९	५५९	८३	१००
	००- १४	१७३५	१४९२	१	१६	६७	२१	११	३१	६३	०	०	२४	१	८
	१५ - २४	१२२४८	६३९८	३६	१२३८	३३४६	३४४	१६६	९७	२२७	३	१८	३१३	३४	२८
	२५ - ३४	९४८०	२९७५	३५	१२४२	४२२४	२७५	१६९	४९	१९४	२	५५	१९८	२९	३३
	३५ - ४४	४३२८	१७०४	११	५५६	१८१७	५५	३७	१३	४८	२	४९	७	१४	१५
	४५ - ५४	१०२५	७१४	३	३८	२४३	३	१	३	९	०	५	१	२	३
	५५ - ६४	२३८	२०९	०	२	१५	०	१	०	७	०	०	२	२	०
	६५ +	५६	३६	०	१	८	४	३	०	२	०	०	१	०	१
	उल्लेख नगरिएको	४८४	२७७	१	३१	९३	२०	१०	८	१६	०	२	१३	१	१२
पुरुष	सबै उमेर	२५६९७	११५१४	७८	३०४५	९०९६	५५५	३०१	१२९	३७१	६	१२२	३३१	७५	७४
	००- १४	१२०६	१०४८	१	११	६२	१३	७	१२	३६	०	०	१३	१	२
	१५ - २४	१०८०१	५५५१	२९	१२१३	३१८७	२५५	११८	६२	१४२	२	१३	१७८	३३	१८
	२५ - ३४	८३५८	२४६८	३४	१२११	३८८६	२२१	१३५	३५	१३८	२	५४	१२४	२३	२७
	३५ - ४४	३८३९	१४३८	१०	५४०	१६४०	४८	३१	१२	३६	२	४८	७	१४	१३
	४५ - ५४	८९१	६१३	३	३८	२२०	२	०	३	४	०	५	०	१	२
	५५ - ६४	२०७	१८५	०	२	१३	०	०	०	३	०	०	२	२	०
	६५ +	४१	२७	०	१	७	३	१	०	०	०	०	१	०	१
	उल्लेख नगरिएको	३५४	१८४	१	२९	८१	१३	९	५	१२	०	२	६	१	११
महिला	सबै उमेर	३८९७	२२९१	९	७९	७१७	१६७	९७	७२	१९५	१	७	२२८	८	२६

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	००- १४	५२९	४४४	०	५	५	८	४	१९	२७	०	०	११	०	६
	१५ - २४	१४४७	८४७	७	२५	१५९	८९	४८	३५	८५	१	५	१३५	१	१०
	२५ - ३४	११२२	५०७	१	३१	३३८	५४	३४	१४	५६	०	१	७४	६	६
	३५ - ४४	४८९	२६६	१	१६	१७७	७	६	१	१२	०	१	०	०	२
	४५ - ५४	१३४	१०१	०	०	२३	१	१	०	५	०	०	१	१	१
	५५ - ६४	३१	२४	०	०	२	०	१	०	४	०	०	०	०	०
	६५ +	१५	९	०	०	१	१	२	०	२	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	१३०	९३	०	२	१२	७	१	३	४	०	०	७	०	१
वर्द्धिया															
जम्मा	सबै उमेर	२९२४३	१७०१३	६७	२५६५	७८५३	६४८	२८३	७५	३९९	२	५७	१९७	३२	५२
	००- १४	२२९७	२११३	२	१२	४०	१५	२२	५	६६	१	०	९	०	१२
	१५ - २४	१११३५	६९४१	२७	९४६	२५१३	३०२	११४	३४	११८	१	९	१०५	११	१४
	२५ - ३४	९५९५	४१२०	३०	११२४	३६१५	२७८	११५	२८	१५९	०	३२	६७	१६	११
	३५ - ४४	४२६४	२२७५	८	४३२	१४१३	३५	२४	८	३४	०	१५	१०	१	९
	४५ - ५४	१२१४	९८७	०	२८	१८२	८	२	०	३	०	१	०	३	०
	५५ - ६४	३२९	३१२	०	२	४	०	१	०	८	०	०	१	०	१
	६५ +	७५	६३	०	२	६	२	०	०	२	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	३३४	२०२	०	१९	८०	८	५	०	९	०	०	५	१	५
पुरुष	सबै उमेर	२४४७२	१३४१७	५७	२५३५	७१९८	५११	२०६	५८	२४२	२	५४	१२५	२८	३९
	००- १४	१४६४	१३५५	१	९	३५	७	११	२	३४	१	०	३	०	६
	१५ - २४	९५०१	५६५३	२२	९४०	२३८५	२३४	७४	२५	६८	१	७	६९	१०	१३
	२५ - ३४	८२०७	३२३५	२७	११०७	३२९७	२२८	९४	२५	१०१	०	३१	४२	१४	६
	३५ - ४४	३६४९	१८५८	७	४३०	१२३९	३०	२२	६	२४	०	१५	८	१	९
	४५ - ५४	१०५४	८५२	०	२८	१६०	७	२	०	२	०	१	०	२	०
	५५ - ६४	२८०	२६६	०	२	४	०	१	०	६	०	०	०	०	१
	६५ +	६२	५१	०	२	६	१	०	०	२	०	०	०	०	०

क्षेत्र र लिङ्ग	उमेर समूह	जम्मा	भारत	सार्क	आसियन	मध्यपूर्व	अन्य एसियन	युरोपियन देश	अन्य युरोपियन देश	उत्तर अमेरिका	दक्षिण अमेरिका	अफ्रिकन	प्यासिफिक	अन्य	उल्लेख नभएको
	उल्लेख नगरिएको	२५५	१४७	०	१७	७२	४	२	०	५	०	०	३	१	४
महिला	सबै उमेर	४७७१	३५९६	१०	३०	६५५	१३७	७७	१७	१५७	०	३	७२	४	१३
	००- १४	८३३	७५८	१	३	५	८	११	३	३२	०	०	६	०	६
	१५ - २४	१६३४	१२८८	५	६	१२८	६८	४०	९	५०	०	२	३६	१	१
	२५ - ३४	१३८८	८८५	३	१७	३१८	५०	२१	३	५८	०	१	२५	२	५
	३५ - ४४	६१५	४१७	१	२	१७४	५	२	२	१०	०	०	२	०	०
	४५ - ५४	१६०	१३५	०	०	२२	१	०	०	१	०	०	०	१	०
	५५ - ६४	४९	४६	०	०	०	०	०	०	२	०	०	१	०	०
	६५ +	१३	१२	०	०	०	१	०	०	०	०	०	०	०	०
	उल्लेख नगरिएको	७९	५५	०	२	८	४	३	०	४	०	०	२	०	१

अनुसूची ३ : विवाह गर्दाको औसत उमेर

क्षेत्र	विवाह गर्दाको औसत उमेर		
	कुल	पुरुष	महिला
लुम्बिनी	१९.४	२१	१८.२
रुकुम-पूर्व	२०.१	२१.१	१९.२
पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	२०.४	२१.२	१९.६
सिस्ने गाउँपालिका	१९.७	२१	१८.७
भूमे गाउँपालिका	२०.१	२१.२	१९.३
रोल्पा	१९.२	२०.१	१८.६
सुनछहरी गाउँपालिका	२०.४	२०.९	२०
थवाङ गाउँपालिका	२०.४	२१.२	१९.८
परिवर्तन गाउँपालिका	१९.३	२०.३	१८.६
गंगादेब गाउँपालिका	१८.६	१९.५	१८
माडी गाउँपालिका	१९.३	२०.१	१८.६
त्रिवेणी गाउँपालिका	१९	१९.९	१८.३
रोल्पा नगरपालिका	१९.५	२०.५	१८.८
रुन्टीगढी गाउँपालिका	१८.८	१९.६	१८.१

क्षेत्र	विवाह गर्दाको औसत उमेर		
	कुल	पुरुष	महिला
सुनिल स्मृति गाउँपालिका	१९.१	२०.१	१८.५
लुङ्ग्री गाउँपालिका	१८.८	१९.६	१८.२
प्यूठान	१९.३	२१	१८.२
गौमुखी गाउँपालिका	२०	२१.४	१९
नौबहिनी गाउँपालिका	१९.५	२०.८	१८.६
झिमरुक गाउँपालिका	१९.६	२१.८	१८.२
प्यूठान नगरपालिका	१९.३	२१.३	१८.१
स्वर्गद्वारी नगरपालिका	१८.७	२०	१८
माण्डवी गाउँपालिका	१८.६	२०.३	१७.६
मल्लरानी गाउँपालिका	१९.६	२१.८	१८.३
ऐरावती गाउँपालिका	१९.३	२१.३	१८.१
सरुमारानी गाउँपालिका	१८.८	२०.३	१७.८
गुल्मी	१९.५	२१.९	१७.९
कालिगण्डकी गाउँपालिका	१९.७	२२	१८.१
सत्यवती गाउँपालिका	१९.७	२२.२	१८.२
चन्द्रकोट गाउँपालिका	१९.६	२२.१	१८
मुसिकोट नगरपालिका	१९.५	२१.७	१८
इस्मा गाउँपालिका	१९.३	२१.६	१७.८
मालिका गाउँपालिका	१९.९	२२.२	१८.५
मदाने गाउँपालिका	१९.५	२१.९	१८
धुर्कोट गाउँपालिका	१९.२	२१.५	१७.८
रेसुङ्गा नगरपालिका	१९.६	२२.३	१७.९
गुल्मीदरबार गाउँपालिका	१९.३	२१.८	१७.८
छत्रकोट गाउँपालिका	१८.९	२१.५	१७.४
रुरुक्षेत्र गाउँपालिका	१९.७	२२.६	१७.८
अर्घाखाँची	१९.१	२१.७	१७.४
छत्रदेव गाउँपालिका	१८.८	२१.८	१७
मालारानी गाउँपालिका	१८.८	२१.४	१७.१

क्षेत्र	विवाह गर्दाको औसत उमेर		
	कुल	पुरुष	महिला
भूमिकास्थान नगरपालिका	१९.१	२१.६	१७.६
सन्धिखर्क नगरपालिका	१९.४	२२.१	१७.७
पाणिनी गाउँपालिका	१८.९	२१.७	१७.२
शितगंगा नगरपालिका	१९.१	२१.३	१७.५
पाल्पा	१९.८	२१.८	१८.४
रामपुर नगरपालिका	१९.६	२१.७	१८.२
पूर्वखोला गाउँपालिका	१९.४	२१	१८.४
रम्भा गाउँपालिका	१९.७	२१.७	१८.५
बगनासकाली गाउँपालिका	१९.७	२१.८	१८.४
तानसेन नगरपालिका	२०.७	२३.१	१९
रिब्दीकोट गाउँपालिका	१९.७	२२.१	१८.१
रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	१९.३	२१.३	१७.९
तिनाउ गाउँपालिका	१९.५	२१	१८.३
माथागढी गाउँपालिका	१९.५	२१.१	१८.३
निस्दी गाउँपालिका	१९.२	२०.४	१८.५
नवलपरासी-पश्चिम	१९.४	२१	१८.१
बर्दघाट नगरपालिका	२०.१	२२.२	१८.६
सुनवल नगरपालिका	२०.१	२२.२	१८.६
रामग्राम नगरपालिका	१८.७	२०	१७.६
पाल्हीनन्दन गाउँपालिका	१८.२	१९.४	१७.१
सरावल गाउँपालिका	१९.१	२०.४	१८
प्रतापपुर गाउँपालिका	१९.३	२०.७	१८.२
सुस्ता गाउँपालिका	१९.४	२१	१८.२
रूपन्देही	१९.७	२१.४	१८.४
देवदह नगरपालिका	१९.९	२१.९	१८.५
बुटवल उपमहानगरपालिका	२१	२३.३	१९.२
सैनामैना नगरपालिका	१९.९	२२.१	१८.४
कन्चन गाउँपालिका	१९.७	२१.७	१८.४

क्षेत्र	विवाह गर्दाको औसत उमेर		
	कुल	पुरुष	महिला
गैडहवा गाउँपालिका	१८.४	१९.४	१७.५
शुद्धोधन गाउँपालिका	१९.३	२०.८	१८
सियारी गाउँपालिका	१९.३	२०.९	१८
तिलोत्तमा नगरपालिका	२०.५	२२.८	१८.९
ओमसतिया गाउँपालिका	१९.२	२०.४	१८.१
रोहिणी गाउँपालिका	१८.६	१९.८	१७.६
सिद्धार्थनगर नगरपालिका	२०.९	२३	१९.१
मायादेवी गाउँपालिका	१८.१	१९.१	१७.२
लुम्बिनी साँस्कृतिक नगरपालिका	१९	२०	१८.१
कोटहीमाई गाउँपालिका	१८.४	१९.४	१७.५
सम्मरीमाई गाउँपालिका	१७.८	१८.८	१७
मर्चवारी गाउँपालिका	१८.५	१९.५	१७.६
कपिलवस्तु	१८.८	२०.१	१७.८
बाणगंगा नगरपालिका	१९.५	२१.४	१८.१
बुद्धभूमि नगरपालिका	१८.९	२०.३	१७.७
शिवराज नगरपालिका	१९	२०.४	१७.९
विजयनगर गाउँपालिका	१८.४	१९.३	१७.५
कृष्णनगर नगरपालिका	१८.९	२०	१८
महाराजगञ्ज नगरपालिका	१८.७	१९.५	१७.९
कपिलवस्तु नगरपालिका	१९	२०.३	१८
यसोधरा गाउँपालिका	१८.७	१९.५	१८
मायादेवी गाउँपालिका	१८.१	१९	१७.४
शुद्धोधन गाउँपालिका	१७.९	१८.७	१७.१
दाङ	१९.५	२१	१८.४
बंगलाचुली गाउँपालिका	१८.३	१९.६	१७.५
घोराही उपमहानगरपालिका	१९.७	२१.३	१८.६
तुल्सीपुर उपमहानगरपालिका	१९.४	२१	१८.३
शान्तिनगर गाउँपालिका	१९	२०.५	१७.९

क्षेत्र	विवाह गर्दाको औसत उमेर		
	कुल	पुरुष	महिला
बबई गाउँपालिका	१८.८	२०.४	१७.७
दंगीशरण गाउँपालिका	१९.२	२०.४	१८.३
लमही नगरपालिका	१९.८	२१.३	१८.७
राप्ती गाउँपालिका	१९.५	२०.९	१८.५
गढवा गाउँपालिका	१९.५	२०.९	१८.३
राजपुर गाउँपालिका	१९.१	२०.१	१८.२
बाँके	१९.४	२०.९	१८.१
राप्ती सोनारी गाउँपालिका	१९.१	२०.२	१८.३
कोहलपुर नगरपालिका	१९.७	२१.३	१८.४
बैजनाथ गाउँपालिका	१९.३	२०.७	१८.३
खजुरा गाउँपालिका	१९	२०.८	१७.७
जानकी गाउँपालिका	१८.५	२०	१७.२
नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका	२०.१	२१.९	१८.६
डुडुवा गाउँपालिका	१८.२	१९.३	१७.२
नरैनापुर गाउँपालिका	१८.६	१९.६	१७.८
बर्दिया	१९.३	२०.७	१८.३
बाँसगढी नगरपालिका	१९.२	२०.६	१८.२
बारबर्दिया नगरपालिका	१९.२	२०.३	१८.४
ठाकुरबाबा नगरपालिका	१९.१	२०.४	१८.२
गेरुवा गाउँपालिका	१८.९	२०	१८.२
राजापुर नगरपालिका	१९.४	२०.६	१८.५
मधुवन नगरपालिका	१९	२०.४	१८
गुलरीया नगरपालिका	१९.९	२१.५	१८.६
बढैयाताल गाउँपालिका	१९.५	२१.१	१८.३

अनुसूची ४ : १८ वर्ष मुनीको बाल विवाहको अवस्था

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१८ वर्ष मुनीको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	२७३१३३९	१२५९२१७	१४७२१२२	३८५०२१	६२६८७	३२२३३४	१४.१	४.९८	२१.९

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१८ वर्ष मुनीको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
लुम्बिनी	४८७२८६	२१४८८९	२७२३९७	७११७४	११८५१	५९३२३	१४.६१	५.५१	२१.७८
रुकुम-पूर्व	५६९४	२५९६	३०९८	१०५६	२३५	८२१	१८.५५	९.०५	२६.५
पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	१८४१	८९२	९४९	३३३	९२	२४१	१८.०९	१०.३१	२५.४
सिस्ने गाउँपालिका	१८७४	८४६	१०२८	३८२	७३	३०९	२०.३८	८.६३	३०.०६
भूमे गाउँपालिका	१९७९	८५८	११२१	३४१	७०	२७१	१७.२३	८.१६	२४.१७
रोल्पा	२३५०६	१००७४	१३४३२	४९०९	१२०३	३७०६	२०.८८	११.९४	२७.५९
सुनछहरी गाउँपालिका	१५६१	७३५	८२६	२३३	६९	१६४	१४.९३	९.३९	१९.८५
थवाङ गाउँपालिका	१०४०	४६५	५७५	१८४	४४	१४०	१७.६९	९.४६	२४.३५
परिवर्तन गाउँपालिका	२२६५	९२०	१३४५	३८७	७७	३१०	१७.०९	८.३७	२३.०५
गंगादेब गाउँपालिका	२२५०	९५६	१२९४	५२९	१३५	३९४	२३.५१	१४.१२	३०.४५
माडी गाउँपालिका	१८७६	७६५	११११	४१४	८८	३२६	२२.०७	११.५	२९.३४
त्रिवेणी गाउँपालिका	२४१६	१०७७	१३३९	५४१	१२२	४१९	२२.३९	११.३३	३१.२९
रोल्पा नगरपालिका	३६३४	१५४१	२०९३	५७८	१३६	४४२	१५.९१	८.८३	२१.१२
रुन्टीगढी गाउँपालिका	२९७३	१३२३	१६५०	९२०	२८५	६३५	३०.९५	२१.५४	३८.४८
सुनिल स्मृति गाउँपालिका	३१२१	१३०६	१८१५	६०७	११९	४८८	१९.४५	९.११	२६.८९
लुङ्ग्री गाउँपालिका	२३७०	९८६	१३८४	५१६	१२८	३८८	२१.७७	१२.९८	२८.०३
प्यूठान	२०७७४	७९००	१२८७४	४२१७	५३०	३६८७	२०.३	६.७१	२८.६४
गौमुखी गाउँपालिका	२३२०	९६९	१३५१	४२२	६२	३६०	१८.१९	६.४	२६.६५
नौबहिनी गाउँपालिका	२८९०	१२२०	१६७०	५८०	१०८	४७२	२०.०७	८.८५	२८.२६
झिमरुक गाउँपालिका	२२१३	८३१	१३८२	४५०	३६	४१४	२०.३३	४.३३	२९.९६
प्यूठान नगरपालिका	३८०२	१४१७	२३८५	६७३	७७	५९६	१७.७	५.४३	२४.९९
स्वर्गद्वारी नगरपालिका	२९३१	१०४२	१८८९	६६८	९७	५७१	२२.७९	९.३१	३०.२३
माण्डवी गाउँपालिका	१५३३	५६६	९६७	३४४	३९	३०५	२२.४४	६.८९	३१.५४
मल्लरानी गाउँपालिका	१४६०	५४०	९२०	२५०	२०	२३०	१७.१२	३.७	२५
ऐरावती गाउँपालिका	१८२१	६५४	११६७	३४५	३३	३१२	१८.९५	५.०५	२६.७४
सरुमारानी गाउँपालिका	१८०४	६६१	११४३	४८५	५८	४२७	२६.८८	८.७७	३७.३६
गुल्मी	१९५३२	७७१२	११८२०	३३००	२६७	३०३३	१६.९	३.४६	२५.६६
कालिगण्डकी गाउँपालिका	१३१२	५७८	७३४	२४५	२९	२१६	१८.६७	५.०२	२९.४३

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१८ वर्ष मुनीको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
सत्यवती गाउँपालिका	१५४६	६०२	९४४	२४६	२६	२२०	१५.९१	४.३२	२३.३१
चन्द्रकोट गाउँपालिका	१५५०	५७९	९७१	२८४	२०	२६४	१८.३२	३.४५	२७.१९
मुसिकोट नगरपालिका	२४१४	९७६	१४३८	३९२	२८	३६४	१६.२४	२.८७	२५.३१
इस्मा गाउँपालिका	१४३५	५६९	८६६	२७१	२४	२४७	१८.८९	४.२२	२८.५२
मालिका गाउँपालिका	१५३९	६०६	९३३	२६८	२१	२४७	१७.४१	३.४७	२६.४७
मदाने गाउँपालिका	१४६५	५६५	९००	३०४	२१	२८३	२०.७५	३.७२	३१.४४
धुर्कोट गाउँपालिका	१३७०	५०७	८६३	२६७	१५	२५२	१९.४९	२.९६	२९.२
रेसुङ्गा नगरपालिका	२६०१	१०२९	१५७२	३६४	३०	३३४	१३.९९	२.९२	२१.२५
गुल्मीदरबार गाउँपालिका	१४९७	५६५	९३२	२३४	१९	२१५	१५.६३	३.३६	२३.०७
छत्रकोट गाउँपालिका	१४४०	५४४	८९६	२७३	२३	२५०	१८.९६	४.२३	२७.९
रुरुक्षेत्र गाउँपालिका	१३६३	५९२	७७१	१५२	११	१४१	११.१५	१.८६	१८.२९
अर्घाखाँची	१३९६२	५३४०	८६२२	२५८९	१७५	२४१४	१८.५४	३.२८	२८
छत्रदेव गाउँपालिका	१५५७	५४३	१०१४	२७५	१३	२६२	१७.६६	२.३९	२५.८४
मालारानी गाउँपालिका	१८१६	६८५	११३१	३७०	२८	३४२	२०.३७	४.०९	३०.२४
भूमिकास्थान नगरपालिका	२२१४	७७५	१४३९	४५६	१८	४३८	२०.६	२.३२	३०.४४
सन्धिखर्क नगरपालिका	३४४३	१३६९	२०७४	५०१	३२	४६९	१४.५५	२.३४	२२.६१
पाणिनी गाउँपालिका	१७४८	६६०	१०८८	३२४	२०	३०४	१८.५४	३.०३	२७.९४
शितगंगा नगरपालिका	३१८४	१३०८	१८७६	६६३	६४	५९९	२०.८२	४.८९	३१.९३
पाल्पा	२०९८३	८८८४	१२०९९	३१५३	३७६	२७७७	१५.०३	४.२३	२२.९५
रामपुर नगरपालिका	३५७१	१४५६	२११५	६३५	७४	५६१	१७.७८	५.०८	२६.५२
पूर्वखोला गाउँपालिका	१४२२	५५५	८६७	२४३	२३	२२०	१७.०९	४.१४	२५.३७
रम्भा गाउँपालिका	१४१५	५८५	८३०	१९६	२२	१७४	१३.८५	३.७६	२०.९६
बगनासकाली गाउँपालिका	१४३७	६२६	८११	१५९	१५	१४४	११.०६	२.४	१७.७६
तानसेन नगरपालिका	४५७५	१९१६	२६५९	३८४	३८	३४६	८.३९	१.९८	१३.०१
रिब्दीकोट गाउँपालिका	११६१	४७५	६८६	१८२	२३	१५९	१५.६८	४.८४	२३.१८
रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	१९९३	८५६	११३७	३६५	३७	३२८	१८.३१	४.३२	२८.८५
तिनाउ गाउँपालिका	१६७९	७४७	९३२	३३८	४४	२९४	२०.१३	५.८९	३१.५५
माथागढी गाउँपालिका	२१०८	९६६	११४२	३७२	५२	३२०	१७.६५	५.३८	२८.०२

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१८ वर्ष मुनीको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
निस्दी गाउँपालिका	१६२२	७०२	९२०	२७९	४८	२३१	१७.२	६.८४	२५.११
नवलपरासी-पश्चिम	३७३३०	१७०३४	२०२९६	३९९८	६४६	३३५२	१०.७१	३.७९	१६.५२
बर्दघाट नगरपालिका	७९९४	३९६४	४०३०	७४७	११४	६३३	१०.३८	३.६	१५.७१
सुनवल नगरपालिका	६९१९	३१०२	३८१७	५९८	८९	५०९	८.६४	२.८७	१३.३४
रामग्राम नगरपालिका	६५२३	२९७५	३५४८	८१९	१४९	६७०	१२.५६	५.०१	१८.८८
पाल्हीनन्दन गाउँपालिका	३७२७	१८२०	१९०७	४५५	७१	३८४	१२.२१	३.९	२०.१४
सरावल गाउँपालिका	४१८७	१९२८	२२५९	४११	७७	३३४	९.८२	३.९९	१४.७९
प्रतापपुर गाउँपालिका	४८४२	२२७७	२५६५	५२८	७४	४५४	१०.९	३.२५	१७.७
सुस्ता गाउँपालिका	३९३८	१७६८	२१७०	४४०	७२	३६८	११.१७	४.०७	१६.९६
रुपन्देही	११०७३३	५२१९५	५८५३८	११९००	२००१	९८९९	१०.७५	३.८३	१६.९१
देवदह नगरपालिका	६९८५	३१७६	३८०९	७३७	११७	६२०	१०.५५	३.६८	१६.२८
बुटवल उपमहानगरपालिका	२०८३५	९५४५	११२९०	१३३८	१८२	११५६	६.४२	१.९१	१०.२४
सैनामैना नगरपालिका	७९२९	३०८३	४०४६	६६७	८८	५७९	९.३६	२.८५	१४.३१
कन्चन गाउँपालिका	४०४९	१७००	२३४९	५२१	६७	४५४	१२.८७	३.९४	१९.३३
गैडहवा गाउँपालिका	५८७१	२८४९	३०२२	१००३	१९५	८०८	१७.०८	६.८४	२६.७४
शुद्धोधन गाउँपालिका	४४१३	२००९	२४०४	४९५	९०	४०५	११.२२	४.४८	१६.८५
सियारी गाउँपालिका	४६२४	२१९०	२४३४	४९७	८८	४०९	१०.७५	४.०२	१६.८
तिलोत्तमा नगरपालिका	१४६२७	६७१६	७९११	९१२	१३०	७८२	६.२४	१.९४	९.८८
ओमसतिया गाउँपालिका	४३१५	२१०९	२२०६	४३१	७३	३५८	९.९९	३.४६	१६.२३
रोहिणी गाउँपालिका	४४५८	२१९९	२२५९	५८२	९८	४८४	१३.०६	४.४६	२१.४३
सिद्धार्थनगर नगरपालिका	७६३३	३७३२	३९०१	५८४	९६	४८८	७.६५	२.५७	१२.५१
मायादेवी गाउँपालिका	५७६७	२८३३	२९३४	१०३०	२०९	८२१	१७.८६	७.३८	२७.९८
लुम्बिनी साँस्कृतिक नगरपालिका	८२४६	४०३४	४२१२	११२०	१८१	९३९	१३.५८	४.४९	२२.२९
कोटहीमाई गाउँपालिका	४४५३	२२५०	२२०३	७५८	१४०	६१८	१७.०२	६.२२	२८.०५
सम्मरीमाई गाउँपालिका	३७७९	१९४७	१८३२	७२७	१६४	५६३	१९.२४	८.४२	३०.७३
मर्चवारी गाउँपालिका	३५४९	१८२३	१७२६	४९८	८३	४१५	१४.०३	४.५५	२४.०४
कपिलवस्तु	६३३४०	२९२९४	३४०४६	८०२७	१४१८	६६०९	१२.६७	४.८४	१९.४१
बाणगंगा नगरपालिका	९२४४	३९७४	५२७०	९५९	१३९	८२०	१०.३७	३.५	१५.५६

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१८ वर्ष मुनीको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
बुद्धभूमि नगरपालिका	७२९४	३३५८	३९३६	८७०	१२०	७५०	११.९३	३.५७	१९.०५
शिवराज नगरपालिका	८२९६	३८१६	४४८०	१०५३	१८१	८७२	१२.६९	४.७४	१९.४६
विजयनगर गाउँपालिका	३९४२	१८६०	२०८२	६८७	१४३	५४४	१७.४३	७.६९	२६.१३
कृष्णनगर नगरपालिका	६४३७	३१६५	३२७२	६९७	१२२	५७५	१०.८३	३.८५	१७.५७
महाराजगञ्ज नगरपालिका	५७३५	२८३१	२९०४	६९१	१३१	५६०	१२.०५	४.६३	१९.२८
कपिलवस्तु नगरपालिका	८५२१	३९४६	४५७५	९६७	१७८	७८९	११.३५	४.५१	१७.२५
यसोधरा गाउँपालिका	३७२७	१७०९	२०१८	४३७	९१	३४६	११.७३	५.३२	१७.१५
मायादेवी गाउँपालिका	५१९६	२३५४	२८४२	८४७	१६९	६७८	१६.३	७.१८	२३.८६
शुद्धोधन गाउँपालिका	४९४८	२२८१	२६६७	८१९	१४४	६७५	१६.५५	६.३१	२५.३१
दाङ	६६९५५	२८४२४	३८५३१	११४३५	२०३२	९४०३	१७.०८	७.१५	२४.४
बंगलाचुली गाउँपालिका	१८१७	६१६	१२०१	५४७	६९	४७८	३०.१	११.२	३९.८
घोराही उपमहानगरपालिका	२०३०८	८५६१	११७४७	३०८३	५४९	२५३४	१५.१८	६.४१	२१.५७
तुल्सीपुर उपमहानगरपालिका	१७६०३	७४७४	१०१२९	२९८२	५२८	२४५४	१६.९४	७.०६	२४.२३
शान्तिनगर गाउँपालिका	२७०४	११०१	१६०३	६१९	८६	५३३	२२.८९	७.८१	३३.२५
बबई गाउँपालिका	३०८६	१२४६	१८४०	८८८	१५३	७३५	२८.७८	१२.२८	३९.९५
दंगीशरण गाउँपालिका	२३४९	१००१	१३४८	४५४	९२	३६२	१९.३३	९.१९	२६.८५
लमही नगरपालिका	५९८६	२६७१	३३१५	७५७	१५२	६०५	१२.६५	५.६९	१८.२५
राप्ती गाउँपालिका	५०६६	२१६७	२८९९	७८७	१५२	६३५	१५.५३	७.०१	२१.९
गढवा गाउँपालिका	४८२८	२१२४	२७०४	७५४	१३७	६१७	१५.६२	६.४५	२२.८२
राजपुर गाउँपालिका	३२०८	१४६३	१७४५	५६४	११४	४५०	१७.५८	७.७९	२५.७९
बाँके	५९६२९	२६७३०	३२८९९	९५६८	१६७३	७८९५	१६.०५	६.२६	२४
राप्ती सोनारी गाउँपालिका	६९५५	२९१४	४०४१	११३१	२२१	९१०	१६.२६	७.५८	२२.५२
कोहलपुर नगरपालिका	१००२४	४४३७	५५८७	१४०१	२७३	११२८	१३.९८	६.१५	२०.१९
बैजनाथ गाउँपालिका	६७८३	२७६९	४०१४	११५१	२०३	९४८	१६.९७	७.३३	२३.६२
खजुरा गाउँपालिका	६११३	२५४१	३५७२	१२१५	१६७	१०४८	१९.८८	६.५७	२९.३४
जानकी गाउँपालिका	४६९२	२२०९	२४८३	१०४९	१८९	८६०	२२.३६	८.५६	३४.६४
नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका	१७१९४	८१३८	९०५६	२०४६	३१७	१७२९	११.९	३.९	१९.०९
हुडुवा गाउँपालिका	४११९	१९५०	२१६९	९२३	१७७	७४६	२२.४१	९.०८	३४.३९

क्षेत्र	२०-२४ उमेर समूहको जनसंख्या			१८ वर्ष मुनीको विवाहित जनसंख्या			बाल विवाह दर (प्रतिशतमा)		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
नरैनापुर गाउँपालिका	३७४९	१७७२	१९७७	६५२	१२६	५२६	१७.३९	७.११	२६.६१
बर्दिया	४४८४८	१८७०६	२६१४२	७०२२	१२९५	५७२७	१५.६६	६.९२	२१.९१
बाँसगढी नगरपालिका	६३८१	२६४५	३७३६	१०२२	१७४	८४८	१६.०२	६.५८	२२.७
बारबर्दिया नगरपालिका	७१९८	३०२८	४१७०	११६६	२६४	९१२	१६.३४	८.७२	२१.८७
ठाकुरबाबा नगरपालिका	५०००	२०७६	२९२४	७३९	१५९	५८०	१४.७८	७.६६	१९.८४
गेरुवा गाउँपालिका	३१३२	१२२९	१९०३	४८८	९८	३९०	१५.५८	७.९७	२०.४९
राजापुर नगरपालिका	६०९२	२४९५	३५९७	९४७	१८७	७६०	१५.५४	७.४९	२१.१३
मधुवन नगरपालिका	४८३९	१९६७	२८७२	९१८	१७१	७४७	१८.९७	८.६९	२६.०१
गुलरीया नगरपालिका	७४२५	३३७३	४०५२	८९९	१३७	७६२	१२.११	४.०६	१८.८१
बढैयाताल गाउँपालिका	४७८१	१८९३	२८८८	८३३	१०५	७२८	१७.४२	५.५५	२५.२१

अनुसूची ५ : अपाङ्गताको प्रकार अनुसारको जनसंख्या

क्षेत्र	लिंग	जम्मा जनसंख्या	अपाङ्गताको प्रकार											अर्पागता नभएको	उल्लेख नभएको	
			शारीरिक अपाङ्गता	न्युन दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिर्गमन	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाई	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	अटिजम्			बहुअर्पाङ्गता
नेपाल	जम्मा	२९१६४५७८	२४०६०९	११०४२५	३५१४२	५१३७३	५१५२०	१०१८७	४१६७६	२८०४५	११३५८	४९३७	४८८६	५७४८६	२८५०९७९६	७०३८
	पुरुष	१४२५३५५१	१४१४३४	५३७३०	१७८०४	२६८७५	२६०९९	५३६८	२३६७२	१४९७३	५८६९	२३५७	२२५८	३०८६२	१३८९८६६२	३५८८
	महिला	१४९११०२७	९९१७५	५६७९५	१७३३८	२४४९८	२५४२१	४८१९	१८००४	१३०७२	५४८९	२५८०	२६२८	२६६२४	१४६१११३४	३४५०
लुम्बिनी	जम्मा	५१२२०७८	४५५६९	२१२७७	६०६६	९३५३	९६५३	१८६९	७४७	५१८२	२२४९	९५८	८५६	१०२३५	५०००७८९	८७५
	पुरुष	२४५४४०८	२६९३०	१०२५६	३१५६	४७७६	४८४५	९७२	४०९३	२८५२	१२४७	४३१	३९७	५४४४	२३८८५३१	४७८
	महिला	२६६७६७०	१८६३९	११०२१	२९१०	४५७७	४८०८	८९७	३०५४	२३३०	१००२	५२७	४५९	४७९१	२६१२२५८	३९७
रुकुम-पूर्व	जम्मा	५६७८६	७८७	२३३	११५	३८१	२०६	५०	१५५	२१	१६	१५	१६	१६१	५४६३०	०
	पुरुष	२७५१६	४६२	११०	५५	२१७	१०३	३३	९४	११	५	६	६	६९	२६३४५	०
	महिला	२९२७०	३२५	१२३	६०	१६४	१०३	१७	६१	१०	११	९	१०	९२	२८२८५	०
रोल्पा	जम्मा	२३४७९३	३८२३	१२९४	४५४	८०९	८४८	१७९	४३२	२०५	७३	७३	५२	६७४	२२५८५६	२१
	पुरुष	१०९८७१	२१३७	६१०	२३१	४२०	४२४	९५	२३७	११२	३८	२२	१८	३५५	१०५१५८	१४
	महिला	१२४९२२	१६८६	६८४	२२३	३८९	४२४	८४	१९५	९३	३५	५१	३४	३१९	१२०६९८	७
प्यूठान	जम्मा	२३२०१९	२५६६	९५६	३१८	६२०	४७१	८५	४४०	२३३	८५	४६	३५	४६२	२२५६५१	५१
	पुरुष	१०४१३२	१४९७	४६९	१४९	३११	२२९	३७	२३०	११६	५०	२२	१८	२५१	१००७२६	२७
	महिला	१२७८८७	१०६९	४८७	१६९	३०९	२४२	४८	२१०	११७	३५	२४	१७	२११	१२४९२५	२४
गुल्मी	जम्मा	२४६४९४	२९५८	१११०	३६५	६९६	६४८	११०	५६७	४४७	१७३	२८	५१	६७९	२३६८०९	५३

क्षेत्र	लिंग	जम्मा जनसंख्या	अपाङ्गताको प्रकार											अपाङ्गता नभएको	उल्लेख नभएको	
			शारीरिक अपाङ्गता	न्युन दृष्टियुक्त	पूर्ण दृष्टिविहीन	बहिरापन	सुस्तश्रवण	श्रवण दृष्टिविहीन	स्वर र बोलाई	मानसिक वा मनोसामाजिक	बौद्धिक अपाङ्गता	अनुवंशीय रक्तश्राव (हिमोफिलिया)	अटिजम्			बहुअपाङ्गता
	पुरुष	११२०२५	१७७६	५९०	१६५	३६८	३३५	५३	३४२	२३२	१०४	७	२८	३५६	१०७६३८	३१
	महिला	१३४४६९	११८२	५२०	२००	३२८	३१३	५७	२२५	२१५	६९	२१	२३	३२३	१३०९७१	२२
अर्घाखाँची	जम्मा	१७७०८६	२४२९	९५३	२११	४६६	६२८	९९	४०७	३२९	१००	४७	३७	५४०	१७०८१३	२७
	पुरुष	८०६७२	१४१२	५११	११५	२२३	३२४	५१	२२८	१८३	५४	१९	१९	३१७	७७९९८	१८
	महिला	९६४१४	१०१७	४४२	९६	२४३	३०४	४८	१७९	१४६	४६	२८	१८	२२३	९३६१५	९
पाल्पा	जम्मा	२४५०२७	२६७४	१३१३	३६५	६७७	७४०	१७३	५७६	२९८	११७	४१	५५	६९०	२३७२८६	२२
	पुरुष	११२७६१	१५२२	६५९	१९२	३४३	३६८	८८	३२०	१६५	६२	२५	२६	३६०	१०८६१७	१४
	महिला	१३२२६६	११५२	६५४	१७३	३३४	३७२	८५	२५६	१३३	५५	१६	२९	३३०	१२८६६९	८
नवलपरासी-पश्चिम	जम्मा	३८६८६८	३४३४	१७०४	४२०	६६०	६३९	१६०	५७२	३५६	११८	१३३	७१	८११	३७७६७७	५३
	पुरुष	१८८१८२	२०६२	७८४	२१८	३२४	३२३	७६	३२९	१९५	८८	५१	३४	४२७	१८३४४४	२७
	महिला	१९८६८६	१३७२	९२०	२०२	३३६	३१६	८४	२४३	१६१	९०	८२	३७	३८४	१९४४३३	२६
रूपन्देही	जम्मा	११२११५७	६५७३	३७२२	१००५	१०३५	११८१	२१६	११०१	१००९	४४७	२५१	१६७	१५३२	११०३६०२	११६
	पुरुष	५५०४७८	४०१३	१७९९	५१८	५४२	६२८	११७	६५३	५८७	२४७	११७	७७	८३४	५४०२८२	६४
	महिला	५७४४७९	२५६०	१९२३	४८७	४९३	५५३	९९	४४८	४२२	२००	१३४	९०	६९८	५६३३२०	५२
कपिलवस्तु	जम्मा	६८२९६१	४७५२	२५७०	७४७	८२६	८०६	२१४	६९८	६५४	३३९	११६	९५	११०५	६६९९९०	४९
	पुरुष	३३४६८७	२८५९	१२३८	४२५	४०४	४१०	१२१	४०४	३७१	१९२	७०	४४	६४९	३२७४७३	२७
	महिला	३४८२७४	१८९३	१३३२	३२२	४२२	३९६	९३	२९४	२८३	१४७	४६	५१	४५६	३४२५१७	२२
दाङ	जम्मा	६७४९९३	५०३२	१६८७	६५६	१२३९	१०७५	१९२	९१०	४८०	१९३	७४	८७	१२११	६६२०२२	८५
	पुरुष	३२०५७३	२९५१	८१६	३५०	६४१	५४६	१०१	४९६	२४१	१०९	३१	४३	६१५	३१३५८४	४९
	महिला	३५४४२०	२०८१	८७१	३०६	५९८	५२९	९१	४१४	२३९	८४	४३	४४	५९६	३४८४८८	३६
बाँके	जम्मा	६०३९९४	५२१६	२३५६	७४६	९३०	९४३	१८५	६३५	५७६	३३१	७२	१०४	११६०	५८९६७२	२६८
	पुरुष	२९६७४५	३१५२	११३३	३९९	४८७	४४२	९९	३९०	३२०	१८९	३०	४७	६२४	२८९२९८	१३५
	महिला	३०६४४९	२०६४	१२२३	३४७	४४३	५०१	८६	२४५	२५६	१४२	४२	५७	५३६	३००३७४	१३३
बर्दिया	जम्मा	४५९९००	५३२५	३३७९	६६४	१०१४	१४६८	२०६	६५४	५७४	१९७	६२	८६	१२१०	४४४९३१	१३०
	पुरुष	२१६७६६	३०८७	१५३७	३३९	४९६	७१३	१०१	३७०	३१९	१०९	३१	३७	५८७	२०८९६८	७२
	महिला	२४३१३४	२२३८	१८४२	३२५	५१८	७५५	१०५	२८४	२५५	८८	३१	४९	६२३	२३५९६३	५८

अनुसूची ६ : परिवारमा महिलाको नाममा भएको घरजग्गा अनुसार परिवारको संख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	महिलाको नाममा					महिलाको नाममा				
		घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको	घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको
		संख्या					प्रतिशत(%)				
नेपाल	६६६०८४१	१५६३७६	६४३६७५	७८८९१७	४९६६५४८	१०५३२५	२.३५	९.६६	११.८४	७४.५६	१.५८
लुम्बिनी	११४१३४५	२९६४१	१०६५००	१३१४८६	८५३३९५	२०३२३	२.६०	९.३३	११.५२	७४.७७	१.७८
रुकुम-पूर्व	१२८७८	६४	३४१	७२७	११५२४	२२२	०.५०	२.६५	५.६५	८९.४९	१.७२
पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	४३६८	१४	४०	३२७	३९०२	८५	०.३२	०.९२	७.४९	८९.३३	१.९५
सिस्ने गाउँपालिका	४२९९	२६	१८३	२५२	३७६७	७१	०.६०	४.२६	५.८६	८७.६३	१.६५
भूमे गाउँपालिका	४२११	२४	११८	१४८	३८५५	६६	०.५७	२.८०	३.५१	९१.५५	१.५७
रोल्पा	५२२०६	३००	२१८९	३२२३	४५६४५	८४९	०.५७	४.१९	६.१७	८७.४३	१.६३
सुनछहरी गाउँपालिका	३५८६	११	५३	६१	३३३०	१३१	०.३१	१.४८	१.७०	९२.८६	३.६५
थवाङ गाउँपालिका	२५५१	१४	१११	१३३	२२६५	२८	०.५५	४.३५	५.२१	८८.७९	१.१०
परिवर्तन गाउँपालिका	४६८२	४७	२३२	३८८	३९४३	७२	१.००	४.९६	८.२९	८४.२२	१.५४
गंगादेव गाउँपालिका	४४३३	२१	१३५	१७०	४०४१	६६	०.४७	३.०५	३.८३	९१.१६	१.४९
माडी गाउँपालिका	४१३३	२३	१८६	३३४	३५५३	३७	०.५६	४.५०	८.०८	८५.९७	०.९०
त्रिवेणी गाउँपालिका	५३५७	२५	२३८	४२१	४५८५	८८	०.४७	४.४४	७.८६	८५.५९	१.६४
रोल्पा नगरपालिका	८७४५	६४	५३१	६४८	७४०८	९४	०.७३	६.०७	७.४१	८४.७१	१.०७
रुन्टीगढी गाउँपालिका	६२२४	३३	२४६	४७३	५३५८	११४	०.५३	३.९५	७.६०	८६.०९	१.८३
सुनिल स्मृति गाउँपालिका	७००९	३४	२६६	३९२	६२०४	११३	०.४९	३.८०	५.५९	८८.५१	१.६१
लुङ्ग्री गाउँपालिका	५४८६	२८	१९१	२०३	४९५८	१०६	०.५१	३.४८	३.७०	९०.३८	१.९३
प्यूठान	५६१९५	४८३	३३४२	४७२१	४६५३०	१११९	०.८६	५.९५	८.४०	८२.८०	१.९९
गौमुखी गाउँपालिका	५५७८	१७	१७२	१८१	५१००	१०८	०.३०	३.०८	३.२४	९१.४३	१.९४
नौबहिनी गाउँपालिका	७१३३	३७	२८७	३७५	६३०३	१३१	०.५२	४.०२	५.२६	८८.३६	१.८४
झिमरुङ गाउँपालिका	६५३४	७२	५२४	४७८	५३१६	१४४	१.१०	८.०२	७.३२	८१.३६	२.२०
प्यूठान नगरपालिका	११२३५	१७८	८०२	११९९	८८४४	२१२	१.५८	७.१४	१०.६७	७८.७२	१.८९
स्वर्गद्वारी नगरपालिका	८२१८	७६	५०१	७७८	६६५९	२०४	०.९२	६.१०	९.४७	८१.०३	२.४८
माण्डवी गाउँपालिका	३७९४	३३	१६४	३०३	३११९	१७५	०.८७	४.३२	७.९९	८२.२१	४.६१

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	महिलाको नाममा					महिलाको नाममा				
		घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको	घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको
		संख्या					प्रतिशत(%)				
मल्लरानी गाउँपालिका	४१३८	२७	३७२	५२६	३१७०	४३	०.६५	८.९९	१२.७१	७६.६१	१.०४
ऐरावती गाउँपालिका	५११२	३४	२९४	५४०	४१८०	६४	०.६७	५.७५	१०.५६	८१.७७	१.२५
सरुमारानी गाउँपालिका	४४५३	९	२२६	३४१	३८३९	३८	०.२०	५.०८	७.६६	८६.२१	०.८५
गुल्मी	६६१००	८१३	४१९२	५७९६	५४२८५	१०१४	१.२३	६.३४	८.७७	८२.१३	१.५३
कालिगण्डकी गाउँपालिका	३७३६	३०	१५०	३२३	३१८१	५२	०.८०	४.०१	८.६५	८५.१४	१.३९
सत्यवती गाउँपालिका	५१६९	६६	३५५	४०३	४२९०	५५	१.२८	६.८७	७.८०	८२.९९	१.०६
चन्द्रकोट गाउँपालिका	५०२९	१०५	३६०	४८९	४०३१	४४	२.०९	७.१६	९.७२	८०.१६	०.८७
मुसिकोट नगरपालिका	७०९९	८२	३१५	५५७	६०४२	१०३	१.१६	४.४४	७.८५	८५.११	१.४५
इस्मा गाउँपालिका	५००९	३५	२८२	४१७	४२०९	६६	०.७०	५.६३	८.३३	८४.०३	१.३२
मालिका गाउँपालिका	५२४१	५२	२६७	२३१	४६०१	९०	०.९९	५.०९	४.४१	८७.७९	१.७२
मदाने गाउँपालिका	५२५३	४०	२७९	२८२	४५८३	६९	०.७६	५.३१	५.३७	८७.२५	१.३१
धुर्कोट गाउँपालिका	५३८२	२७	२३९	३४५	४७३३	३८	०.५०	४.४४	६.४१	८७.९४	०.७१
रेसुङ्गा नगरपालिका	९०१५	२१३	८०१	९१२	६८६९	२२०	२.३६	८.८९	१०.१२	७६.२०	२.४४
गुल्मीदरवार गाउँपालिका	५२५३	५७	४४८	७०९	३९५४	८५	१.०९	८.५३	१३.५०	७५.२७	१.६२
छत्रकोट गाउँपालिका	५३०७	३७	३६१	६५८	४१७३	७८	०.७०	६.८०	१२.४०	७८.६३	१.४७
रुरुक्षेत्र गाउँपालिका	४६०७	६९	३३५	४७०	३६१९	११४	१.५०	७.२७	१०.२०	७८.५५	२.४७
अर्घाखाँची	४८४४९	८१०	४१४१	६१३१	३६३७०	९९७	१.६७	८.५५	१२.६५	७५.०७	२.०६
छत्रदेव गाउँपालिका	६२२८	५१	४५२	८४०	४७८२	१०३	०.८२	७.२६	१३.४९	७६.७८	१.६५
मालारानी गाउँपालिका	६७८०	१२९	५६०	६८७	५३३५	६९	१.९०	८.२६	१०.१३	७८.६९	१.०२
भूमिकास्थान नगरपालिका	७७६०	९३	७१२	१०१२	५८११	१३२	१.२०	९.१८	१३.०४	७४.८८	१.७०
सन्धिखर्क नगरपालिका	१२०७०	४२२	१३८७	१८०४	८१९२	२६५	३.५०	११.४९	१४.९५	६७.८७	२.२०
पाणिनी गाउँपालिका	६१६१	३१	४००	७८३	४८०८	१३९	०.५०	६.४९	१२.७१	७८.०४	२.२६
शितगंगा नगरपालिका	९४५०	८४	६३०	१००५	७४४२	२८९	०.८९	६.६७	१०.६३	७८.७५	३.०६
पाल्पा	६४९९१	११३२	५३५९	४८६५	५२६६०	९७५	१.७४	८.२५	७.४९	८१.०३	१.५०
रामपुर नगरपालिका	११३६३	१४६	११४७	८३४	९१३१	१०५	१.२८	१०.०९	७.३४	८०.३६	०.९२

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	महिलाको नाममा					महिलाको नाममा				
		घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको	घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको
		संख्या					प्रतिशत(%)				
पूर्वखोला गाउँपालिका	४१२१	२३	३०२	२६५	३४५०	८१	०.५६	७.३३	६.४३	८३.७२	१.९७
रम्भा गाउँपालिका	४६८९	५३	३६८	३६५	३८२६	७७	१.१३	७.८५	७.७८	८१.६०	१.६४
बगनासकाली गाउँपालिका	५११५	८६	५२९	४९७	३९५३	५०	१.६८	१०.३४	९.७२	७७.२८	०.९८
तानसेन नगरपालिका	१४७८२	५६३	१५२१	१३४६	१११२६	२२६	३.८१	१०.२९	९.११	७५.२७	१.५३
रिब्दीकोट गाउँपालिका	४४०२	७१	२८५	३९८	३५९४	५४	१.६१	६.४७	९.०४	८१.६४	१.२३
रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	६३३०	४९	३०७	३१९	५५२४	१३१	०.७७	४.८५	५.०४	८७.२७	२.०७
तिनाउ गाउँपालिका	४२०१	३७	२६३	१९८	३६६५	३८	०.८८	६.२६	४.७१	८७.२४	०.९०
माथागढी गाउँपालिका	५८२३	७१	४४५	४५२	४७३३	१२२	१.२२	७.६४	७.७६	८१.२८	२.१०
निस्दी गाउँपालिका	४१६५	३३	१९२	१९१	३६५८	९१	०.७९	४.६१	४.५९	८७.८३	२.१८
नवलपरासी-पश्चिम	८२७०९	३३९३	९४१८	१०८८५	५७९००	१११३	४.१०	११.३९	१३.१६	७०.००	१.३५
बर्दघाट नगरपालिका	१८५०१	८०३	२३२१	२९१६	१२१८५	२७६	४.३४	१२.५५	१५.७६	६५.८६	१.४९
सुनवल नगरपालिका	१७४१८	७२३	१९८९	३५७०	१०९३२	२०४	४.१५	११.४२	२०.५०	६२.७६	१.१७
रामग्राम नगरपालिका	१३१३७	६८२	१५८४	१५७२	९१०२	१९७	५.१९	१२.०६	११.९७	६९.२९	१.५०
पाल्हीनन्दन गाउँपालिका	७१८०	२६५	७७६	६३७	५३६०	१४२	३.६९	१०.८१	८.८७	७४.६५	१.९८
सरावल गाउँपालिका	८७४५	३३८	१०७२	९६१	६३१७	५७	३.८७	१२.२६	१०.९९	७२.२४	०.६५
प्रतापपुर गाउँपालिका	९७०२	३९५	९७०	६८२	७५५७	९८	४.०७	१०.००	७.०३	७७.८९	१.०१
सुस्ता गाउँपालिका	८०२६	१८७	७०६	५४७	६४४७	१३९	२.३३	८.८०	६.८२	८०.३३	१.७३
रुपन्देही	२३८१७१	११२८२	२४८२७	३३८८४	१६४१५७	४०२१	४.७४	१०.४२	१४.२३	६८.९२	१.६९
देवदह नगरपालिका	१७३००	६३७	१७३५	३४६७	१११६०	३०१	३.६८	१०.०३	२०.०४	६४.५१	१.७४
बुटवल उपमहानगरपालिका	५०५६५	३७२९	६०९८	७२५४	३२६४३	८४१	७.३७	१२.०६	१४.३५	६४.५६	१.६६
सैनामैना नगरपालिका	१९४४५	७६५	२३६९	३९००	१२०८५	३२६	३.९३	१२.१८	२०.०६	६२.१५	१.६८
कन्चन गाउँपालिका	१०४४०	१७८	७९०	२१७७	७१८२	११३	१.७०	७.५७	२०.८५	६८.७९	१.०८
गैडहवा गाउँपालिका	९९४७	१७४	८४२	९८९	७७८६	१५६	१.७५	८.४६	९.९४	७८.२७	१.५७
शुद्धोधन गाउँपालिका	८६७६	२२८	८३७	९४९	६५५४	१०८	२.६३	९.६५	१०.९४	७५.५४	१.२४
सियारी गाउँपालिका	९०१९	२५१	९०५	१५५२	६१५४	१५७	२.७८	१०.०३	१७.२१	६८.२३	१.७४

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	महिलाको नाममा					महिलाको नाममा				
		घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको	घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको
		संख्या					प्रतिशत(%)				
तिलोत्तमा नगरपालिका	३५९९१	२६१०	४७९०	६८२०	२१३१५	४५६	७.२५	१३.३१	१८.९५	५९.२२	१.२७
ओमसतिया गाउँपालिका	८०८२	४१४	७९७	९३३	५७०९	२२९	५.१२	९.८६	११.५४	७०.६४	२.८३
रोहिणी गाउँपालिका	७५२६	१८५	६६९	७३०	५७७६	१६६	२.४६	८.८९	९.७०	७६.७५	२.२१
सिद्धार्थनगर नगरपालिका	१५८७१	१४४९	१५१७	२३७८	१०३१५	२१२	९.१३	९.५६	१४.९८	६४.९९	१.३४
मायादेवी गाउँपालिका	९९९०	२४९	७९७	८३५	८०२८	८१	२.४९	७.९८	८.३६	८०.३६	०.८१
लुम्बिनी साँस्कृतिक नगरपालिका	१३६२१	२१०	११२०	८६४	१११३०	२९७	१.५४	८.२२	६.३४	८१.७१	२.१८
कोटहीमाई गाउँपालिका	७५३५	८६	४४१	४०५	६४४१	१६२	१.१४	५.८५	५.३७	८५.४८	२.१५
सम्मरीमाई गाउँपालिका	७२४२	६०	५८०	२७३	६१०१	२२८	०.८३	८.०१	३.७७	८४.२४	३.१५
मर्चवारी गाउँपालिका	६९२१	५७	५४०	३५८	५७७८	१८८	०.८२	७.८०	५.१७	८३.४९	२.७२
कपिलवस्तु	१२१८६१	४०१३	१२९६१	१३१७४	८९३१९	२३९४	३.२९	१०.६४	१०.८१	७३.३०	१.९६
बाणगंगा नगरपालिका	२३३२५	९१९	२७८९	३८६०	१५४९३	२६४	३.९४	११.९६	१६.५५	६६.४२	१.१३
बुद्धभूमि नगरपालिका	१५३७९	६६०	१२८९	१६९१	११५०८	२३१	४.२९	८.३८	११.००	७४.८३	१.५०
शिवराज नगरपालिका	१६२४१	६४१	१७८०	१८४०	११७१०	२७०	३.९५	१०.९६	११.३३	७२.१०	१.६६
विजयनगर गाउँपालिका	७०५९	१५५	५०५	५५७	५६६४	१७८	२.२०	७.१५	७.८९	८०.२४	२.५२
कृष्णनगर नगरपालिका	१०६७०	३१८	८०४	६३३	८७१८	१९७	२.९८	७.५४	५.९३	८१.७१	१.८५
महाराजगञ्ज नगरपालिका	९८२०	२०८	८४०	६९८	७८५७	२१७	२.१२	८.५५	७.११	८०.०१	२.२१
कपिलवस्तु नगरपालिका	१५३८२	५८८	२०४७	१७५७	१०६६७	३२३	३.८२	१३.३१	११.४२	६९.३५	२.१०
यसोधरा गाउँपालिका	६९९९	१७४	९०५	६९२	४९७२	२५६	२.४९	१२.९३	९.८९	७१.०४	३.६६
मायादेवी गाउँपालिका	८४४३	१६५	१०००	८६०	६१८३	२३५	१.९५	११.८४	१०.१९	७३.२३	२.७८
शुद्धोधन गाउँपालिका	८५४३	१८५	१००२	५८६	६५४७	२२३	२.१७	११.७३	६.८६	७६.६४	२.६१
दाङ	१६२२६६	३३०४	१८९६८	२१४९५	११५५४८	२९५१	२.०४	११.६९	१३.२५	७१.२१	१.८२
बंगलाचुली गाउँपालिका	५१३९	१३	१८२	३०६	४४९७	१४१	०.२५	३.५४	५.९५	८७.५१	२.७४
घोराही उपमहानगरपालिका	४९७६१	१०९५	६३२८	८५८१	३२६१०	११४७	२.२०	१२.७२	१७.२४	६५.५३	२.३१
तुल्सीपुर उपमहानगरपालिका	४६०१८	१३२५	६१७९	५९४९	३१८०१	७६४	२.८८	१३.४३	१२.९३	६९.११	१.६६
शान्तिनगर गाउँपालिका	६९१९	७२	९६२	१०२३	४७७५	८७	१.०४	१३.९०	१४.७९	६९.०१	१.२६

क्षेत्र	जम्मा परिवार संख्या	महिलाको नाममा					महिलाको नाममा				
		घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको	घर मात्र भएका परिवार	जग्गा मात्र भएका परिवार	घर जग्गा दुवै भएका परिवार	घर जग्गा दुवै नभएका परिवार	उल्लेख नभएको
		संख्या					प्रतिशत(%)				
बबई गाउँपालिका	७५२७	६७	७५०	५०७	६१३६	६७	०.८९	९.९६	६.७४	८१.५२	०.८९
दंगीशरण गाउँपालिका	५८२५	५१	१०७४	६६०	३९३२	१०८	०.८८	१८.४४	११.३३	६७.५०	१.८५
लमही नगरपालिका	१३४५८	२९९	१२२८	१६८९	१००४५	१९७	२.२२	९.१२	१२.५५	७४.६४	१.४६
राप्ती गाउँपालिका	११८२६	२६४	१०९२	१५१५	८७६२	१९३	२.२३	९.२३	१२.८१	७४.०९	१.६३
गढवा गाउँपालिका	९९६४	८३	८२७	९७५	७९३७	१४२	०.८३	८.३०	९.७९	७९.६६	१.४३
राजपुर गाउँपालिका	५८२९	३५	३४६	२९०	५०५३	१०५	०.६०	५.९४	४.९८	८६.६९	१.८०
बाँके	१२९२३४	३२०५	११४६०	१६५२०	९४६३४	३४१५	२.४८	८.८७	१२.७८	७३.२३	२.६४
राप्ती सोनारी गाउँपालिका	१४९४६	१२१	१४६५	८६७	१२१८६	३०७	०.८१	९.८०	५.८०	८१.५३	२.०५
कोहलपुर नगरपालिका	२४१८३	९०१	२८९३	३९९१	१५८३१	५६७	३.७३	११.९६	१६.५०	६५.४६	२.३४
बैजनाथ गाउँपालिका	१६४६९	३५०	१५२९	२७१५	११६७३	२०२	२.१३	९.२८	१६.४९	७०.८८	१.२३
खजुरा गाउँपालिका	१३७०६	१४९	११८७	२३००	९८५८	२१२	१.०९	८.६६	१६.७८	७१.९२	१.५५
जानकी गाउँपालिका	८८२६	१५४	५९३	८८९	६६९३	४९७	१.७४	६.७२	१०.०७	७५.८३	५.६३
नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका	३४५६५	१३८९	२८३८	५०१७	२४३०३	१०१८	४.०२	८.२१	१४.५१	७०.३१	२.९५
डुडुवा गाउँपालिका	८०५१	६१	६२१	४२३	६८०३	१४३	०.७६	७.७१	५.२५	८४.५०	१.७८
नरैनापुर गाउँपालिका	८४८८	८०	३३४	३१८	७२८७	४६९	०.९४	३.९३	३.७५	८५.८५	५.५३
बर्दिया	१०६२८५	८४२	९३०२	१००६५	८४८२३	१२५३	०.७९	८.७५	९.४७	७९.८१	१.१८
बाँसगढी नगरपालिका	१५०९१	१२३	१५२९	१५३०	११७५३	१५६	०.८२	१०.१३	१०.१४	७७.८८	१.०३
बारबर्दिया नगरपालिका	१६८९७	६९	१२२३	१२२०	१४१३३	२५२	०.४१	७.२४	७.२२	८३.६४	१.४९
ठाकुरबाबा नगरपालिका	११४६९	५४	८७७	१३२७	९०२४	१८७	०.४७	७.६५	११.५७	७८.६८	१.६३
गेरुवा गाउँपालिका	७७६२	३१	५६५	५७६	६५४६	४४	०.४०	७.२८	७.४२	८४.३३	०.५७
राजापुर नगरपालिका	१३६५९	१४३	१२९३	९०४	१११९८	१२१	१.०५	९.४७	६.६२	८१.९८	०.८९
मधुवन नगरपालिका	१२४४४	८०	१२५१	१७०८	९२९५	११०	०.६४	१०.०५	१३.७३	७४.६९	०.८८
गुलरीया नगरपालिका	१६००२	१९९	१३२८	९८४	१३२३१	२६०	१.२४	८.३०	६.१५	८२.६८	१.६२
बढैयाताल गाउँपालिका	१२९६१	१४३	१२३६	१८१६	९६४३	१२३	१.१०	९.५४	१४.०१	७४.४०	०.९५

अनुसूची ७ : लुम्बिनी प्रदेशको जातजाति अनुसारको जनसंख्या विवरण,रा.ज.ग.२०७८

जातजातिको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
सबै जाति	५१२२०७८	२४५४४०८	२६६७६७०	१००	१००	१००
मगर	७४६१५४	३४४०४९	४०२१०५	१४.५७	१४.०२	१५.०७
थारू	७३२०६९	३५३२४६	३७८८२३	१४.२९	१४.३९	१४.२०
क्षेत्री	७२९३५८	३४०२५४	३८९१०४	१४.२४	१३.८६	१४.५९
ब्राह्मण - पहाड	५७७११०	२७५९३७	३०११७३	११.२७	११.२४	११.२९
मुस्लिम	३६५१३७	१८००७७	१८५०६०	७.१३	७.३४	६.९४
विद्यकर्मा	३११२८२	१४०९७७	१७०३०५	६.०८	५.७४	६.३८
यादव	२०९४८१	१०६९७२	१०२५०९	४.०९	४.३६	३.८४
चमार/हरिजन/राम	१०७५८१	५४२५४	५३३२७	२.१०	२.२१	२.००
परियार	९८५७३	४४५९६	५३९७७	१.९२	१.८२	२.०२
कुर्मी	८८७२७	४५०७६	४३६५१	१.७३	१.८४	१.६४
मिजार	७६२२३	३४२०४	४२०१९	१.४९	१.३९	१.५८
ठकुरी	७५३७५	३५३४२	४००३३	१.४७	१.४४	१.५०
केवट	६४१२१	३२२०५	३१९१६	१.२५	१.३१	१.२०
नेवा (नेवार)	६२५९९	३००१०	३२५८९	१.२२	१.२२	१.२२
ब्राह्मण - तराई	६२०९४	३१३५१	३०७४३	१.२१	१.२८	१.१५
दुसाध/पासावन/पसी	५८३१९	२९३७७	२८९४२	१.१४	१.२०	१.०८
कुमाल	४९९७१	२३६८६	२६२८५	०.९८	०.९७	०.९९
तेली	४८१९१	२४४७७	२३७१४	०.९४	१.००	०.८९
गुरुङ	४७४९४	२१७९९	२५६९५	०.९३	०.८९	०.९६
कहार	४५७२३	२२९०५	२२८१८	०.८९	०.९३	०.८६
सन्यासी/दशनामी	४५१८४	२१३०८	२३८७६	०.८८	०.८७	०.९०
लोघ	३९६०५	२००७१	१९५३४	०.७७	०.८२	०.७३
मल्लहा	३८६३७	१९४२०	१९२१७	०.७५	०.७९	०.७२
धोवी	३४३४०	१७३११	१७०२९	०.६७	०.७१	०.६४
कोइरी/कुसवाहा	३१७००	१६३०१	१५३९९	०.६२	०.६६	०.५८

जातजातिको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
बनियाँ	२७६४१	१४२४१	१३४००	०.५४	०.५८	०.५०
हजाम/ठाकुर	२३४०७	११८१३	११५९४	०.४६	०.४८	०.४३
राजभर	२०९०३	१०५५३	१०३५०	०.४१	०.४३	०.३९
नुनिया	१९७८९	९९९३	९७९६	०.३९	०.४१	०.३७
कोरी	१८६२३	९५१०	९११३	०.३६	०.३९	०.३४
कुम्हार	१७४०७	८७३९	८६६८	०.३४	०.३६	०.३२
बरई	१६४८१	८४०४	८०७७	०.३२	०.३४	०.३०
लोहार	१५८४९	७९७०	७८७९	०.३१	०.३२	०.३०
कलवार	१५७९५	८०९०	७७०५	०.३१	०.३३	०.२९
गडेरी/भेडियार	१४७४१	७५४०	७२०१	०.२९	०.३१	०.२७
बडही/बढई	१४०७६	७०३९	७०३७	०.२७	०.२९	०.२६
कथबनियाँ	१२४४२	६४०१	६०४१	०.२४	०.२६	०.२३
सोनार	१०९४३	५३४१	५६०२	०.२१	०.२२	०.२१
घर्ती/भुजेल	९७३७	४५२६	४२११	०.१९	०.१८	०.२०
सुनुवार	९६८९	४३४८	४३४१	०.१९	०.१८	०.२०
खटिक	९१२१	४६४३	४४७८	०.१८	०.१९	०.१७
कानु	८६०७	४४१७	४१९०	०.१७	०.१८	०.१६
तामाङ	७८३९	३८५५	३९८४	०.१५	०.१६	०.१५
धुनीया	६६१६	३३३६	३२८०	०.१३	०.१४	०.१२
मुसहर	६६०३	३३०३	३३००	०.१३	०.१३	०.१२
राजपूत	५९५६	३०२४	२९३२	०.१२	०.१२	०.११
गोँद/गोँड	४२०४	२१८६	२०१८	०.०८	०.०९	०.०८
माली	३५४८	१७८९	१७५९	०.०७	०.०७	०.०७
गाइन	३४१५	१५२४	१८९१	०.०७	०.०६	०.०७
कायस्थ	३३७१	१७२१	१६५०	०.०७	०.०७	०.०६
उरावै/कुडुख	३३४९	१७१५	१६३४	०.०७	०.०७	०.०६
हलुवाई	३२६१	१६६५	१५९६	०.०६	०.०७	०.०६
बादी	३०६८	१४७०	१५९८	०.०६	०.०६	०.०६

जातजातिको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
माझी	२९६०	१४५३	१५०७	०.०६	०.०६	०.०६
पत्थरकट्टा/कुशवाडिया	२९३६	१४७८	१४५८	०.०६	०.०६	०.०५
बिन	२८११	१४२०	१३९१	०.०५	०.०६	०.०५
राई	२६२८	१२९४	१३३४	०.०५	०.०५	०.०५
मारवाडी	२२०६	११५७	१०४९	०.०४	०.०५	०.०४
ढाँडी	२१९३	११३७	१०५६	०.०४	०.०५	०.०४
थकाली	१९८९	९१४	१०७५	०.०४	०.०४	०.०४
धनकार/धरिकार	१९८८	९७४	१०१४	०.०४	०.०४	०.०४
बोटे	१९०३	९०७	९९६	०.०४	०.०४	०.०४
छत्त्याल/छन्तेल	१७९१	८५३	९३८	०.०३	०.०३	०.०४
खवास	१४५७	६७७	७८०	०.०३	०.०३	०.०३
चिडिमर	१३९०	७०७	६८३	०.०३	०.०३	०.०३
पञ्जाबी/सिख	११०२	५९३	५०९	०.०२	०.०२	०.०२
राजी	१०४९	५०२	५४७	०.०२	०.०२	०.०२
राजवंशी	९०१	४४५	४५६	०.०२	०.०२	०.०२
नटुवा	८९१	४४९	४४२	०.०२	०.०२	०.०२
बेलदार	७६१	३७१	३९०	०.०१	०.०२	०.०१
सुँडी	७४८	३७७	३७१	०.०१	०.०२	०.०१
डोम	६९१	३६०	३३१	०.०१	०.०१	०.०१
याक्थुङ/लिम्बु	६४२	३०२	३४०	०.०१	०.०१	०.०१
दराइ	५७७	२७१	३०६	०.०१	०.०१	०.०१
पुन	५४७	२५२	२९५	०.०१	०.०१	०.०१
तत्मा/तत्वा	४७८	२४१	२३७	०.०१	०.०१	०.०१
शेर्पा	४३१	२०६	२२५	०.०१	०.०१	०.०१
चेपाङ/प्रजा	३४९	१६१	१८८	०.०१	०.०१	०.०१
बंगाली	३३५	१८६	१४९	०.०१	०.०१	०.०१
धानुक	२६४	१४५	११९	०.०१	०.०१	०.००
घले	२५४	१२४	१३०	०.००	०.०१	०.००

जातजातिको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
रौनियार	२२३	११३	११०	०.००	०.००	०.००
राजधोब	२००	८१	११९	०.००	०.००	०.००
कमर	१८३	७७	१०६	०.००	०.००	०.००
रानाथरु	१८३	१०३	८०	०.००	०.००	०.००
याक्खा	१८२	९२	९०	०.००	०.००	०.००
खट्खे	१६२	६७	९५	०.००	०.००	०.००
भूमिहार	१४६	७५	७१	०.००	०.००	०.००
सन्थाल	१२५	६८	५७	०.००	०.००	०.००
कलार	१२२	७२	५०	०.००	०.००	०.००
अमात	१२०	५६	६४	०.००	०.००	०.००
ब्यासी/सौका	१०९	४८	६१	०.००	०.००	०.००
कुसुण्डा	१०४	४५	५९	०.००	०.००	०.००
हलखोर	८४	४७	३७	०.००	०.००	०.००
पहरी	७४	३५	३९	०.००	०.००	०.००
भोटे	७२	३६	३६	०.००	०.००	०.००
मेचे	६८	३०	३८	०.००	०.००	०.००
दनुवार	६७	४०	२७	०.००	०.००	०.००
किसान	६३	२९	३४	०.००	०.००	०.००
धिमाल	६१	२४	३७	०.००	०.००	०.००
लोहरुङ	५६	२३	३३	०.००	०.००	०.००
मुगाल/मुगुम	५३	३३	२०	०.००	०.००	०.००
बनकरिया	४५	२०	२५	०.००	०.००	०.००
थामी	३७	१८	१९	०.००	०.००	०.००
देव	३५	१८	१७	०.००	०.००	०.००
दुरा	३१	२३	८	०.००	०.००	०.००
लेप्चा	३०	१६	१४	०.००	०.००	०.००
बराम / बरामु	२९	१६	१३	०.००	०.००	०.००
आठपहरिया	२९	१३	१६	०.००	०.००	०.००

जातजातिको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
बान्तवा	२८	१५	१३	०.००	०.००	०.००
कोचे	२७	१०	१७	०.००	०.००	०.००
सुरेल	२४	११	१३	०.००	०.००	०.००
नुराड	२२	१४	८	०.००	०.००	०.००
गनगाई	२०	१०	१०	०.००	०.००	०.००
जिरेल	१७	९	८	०.००	०.००	०.००
फ्री	१५	९	६	०.००	०.००	०.००
खालिङ	१२	७	५	०.००	०.००	०.००
नाछिरिङ	११	४	७	०.००	०.००	०.००
ताजपुरिया	१०	४	६	०.००	०.००	०.००
बाहिङ	१०	६	४	०.००	०.००	०.००
अन्य	१३८५	६७८	७०७	०.०३	०.०३	०.०३
विदेशी	१८८३५	९३८९	९४४६	०.३७	०.३८	०.३५
नखुलेको	११६८	६०७	५६१	०.०२	०.०२	०.०२

अनुसूची ८ : लुम्बिनी प्रदेशमा बोलिने मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या विवरण, रा.ज.ग.२०७८

मातृभाषाको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
सबै मातृभाषा	५१२२०७८	२४५४४०८	२६६७६७०	१००	१००	१००
नेपाली	२६०४६१४	१२१३७१४	१३९०९००	५०.८५	४९.४५	५२.१४
अवधी	८५५२६४	४२५७११	४२९५५३	१६.७०	१७.३४	१६.१०
थारू	६९५९४९	३३५४२५	३६०५२४	१३.५९	१३.६७	१३.५१
भोजपुरी	५६२०६२	२८६६५५	२७५४०७	१०.९७	११.६८	१०.३२
मगर ढुट	१९४९४८	८९०७५	१०५८७३	३.८१	३.६३	३.९७
मगर खाम	५९१०४	२८१४६	३०९५८	१.१५	१.१५	१.१६
उर्दू	४३६८८	२१६२३	२२०६५	०.८५	०.८८	०.८३
हिन्दी	२७७९२	१५४३६	१२३५६	०.५४	०.६३	०.४६
नेपालभाषा (नेवारी)	२४५६०	११८८५	१२६७५	०.४८	०.४८	०.४८
गुरुङ	२०२६३	९४०३	१०८६०	०.४०	०.३८	०.४१

मातृभाषाको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
कुमाल	५७८६	२७८३	३००३	०.११	०.११	०.११
मैथिली	५७६१	३३५४	२४०७	०.११	०.१४	०.०९
तामाङ	३८८४	१९७९	१९०५	०.०८	०.०८	०.०७
खस	२६८२	१३२३	१३५९	०.०५	०.०५	०.०५
संस्कृत	१९६४	१२३६	७२८	०.०४	०.०५	०.०३
अछामी	१५१८	५४६	९७२	०.०३	०.०२	०.०४
मुस्लिम	१०९८	४५७	६४१	०.०२	०.०२	०.०२
सोनाहा	९७३	४७९	४९४	०.०२	०.०२	०.०२
बंगला	९०७	६२२	२८५	०.०२	०.०३	०.०१
मारवाडी	८७२	४५६	४१६	०.०२	०.०२	०.०२
राजी	७४३	३६५	३७८	०.०१	०.०१	०.०१
बोटे	६५२	२८६	३६६	०.०१	०.०१	०.०१
दैलेखी	६२२	२१४	४०८	०.०१	०.०१	०.०२
छन्त्याल	५३३	२५८	२७५	०.०१	०.०१	०.०१
माझी	५१३	२३६	२७७	०.०१	०.०१	०.०१
डोटेली	४३०	२७२	१५८	०.०१	०.०१	०.०१
राजवंशी	४३०	२२१	२०९	०.०१	०.०१	०.०१
राई	४२८	२०८	२२०	०.०१	०.०१	०.०१
थकाली	३७२	१७२	२००	०.०१	०.०१	०.०१
जुम्ली	३२८	११८	२१०	०.०१	०.००	०.०१
सांकेतिक भाषा	२४१	१३६	१०५	०.००	०.०१	०.००
पञ्जाबी	२२५	१२२	१०३	०.००	०.००	०.००
कागते	२१३	१२२	९१	०.००	०.००	०.००
याक्थुङ/लिम्बु	२१२	१०१	१११	०.००	०.००	०.००
बज्जिका	२१०	१३३	७७	०.००	०.०१	०.००
शेर्पा	१६८	८६	८२	०.००	०.००	०.००
दराइ	१६७	७६	९१	०.००	०.००	०.००

मातृभाषाको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
बैतडेली	१५६	६३	९३	०.००	०.००	०.००
मुगाली	१३४	६९	६५	०.००	०.००	०.००
हायु/भायु	१२५	५६	६९	०.००	०.००	०.००
अंग्रेजी	१२१	६१	६०	०.००	०.००	०.००
भुजेल	९८	५४	४४	०.००	०.००	०.००
चेपाङ	५८	२६	३२	०.००	०.००	०.००
घले	५६	२९	२७	०.००	०.००	०.००
साम्पाङ	४५	२३	२२	०.००	०.००	०.००
सुनुवार	४४	२०	२४	०.००	०.००	०.००
बान्तवा	४०	२२	१८	०.००	०.००	०.००
चाम्लिङ	३५	१८	१७	०.००	०.००	०.००
सन्थाली	३५	१९	१६	०.००	०.००	०.००
बझाङ्गी	३४	१२	२२	०.००	०.००	०.००
सधनी	३४	१५	१९	०.००	०.००	०.००
मगर काइके	३३	१६	१७	०.००	०.००	०.००
बाजुरेली	३०	११	१९	०.००	०.००	०.००
दुमी	२९	१५	१४	०.००	०.००	०.००
थामी	२७	१५	१२	०.००	०.००	०.००
तिब्बती	२६	१५	११	०.००	०.००	०.००
धिमाल	२४	११	१३	०.००	०.००	०.००
वाम्बुले	१८	११	७	०.००	०.००	०.००
हरियान्ची	१८	९	९	०.००	०.००	०.००
पहरी	१५	७	८	०.००	०.००	०.००
सिन्धी	१५	५	१०	०.००	०.००	०.००
धुलेली	१३	६	७	०.००	०.००	०.००
कुसुण्डा	१३	६	७	०.००	०.००	०.००
मगही	११	७	४	०.००	०.००	०.००

मातृभाषाको नाम	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
	संख्या			प्रतिशत %		
थुलुङ	११	७	४	०.००	०.००	०.००
बनकरिया	११	७	४	०.००	०.००	०.००
अन्य	५०३	२९१	२१२	०.०१	०.०१	०.०१
नखुलेको भाषा	९०	४८	४२	०.००	०.००	०.००

अनुसूची ९ : लुम्बिनी प्रदेशको धर्म र लिङ्ग अनुसारको जनसंख्या

क्षेत्र	लिङ्ग	जम्मा जनसंख्या	धर्म									
			हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किरात	क्रिस्चियन	प्रकृति	बोन	जैन	बहाई	शिख
नेपाल	जम्मा	२९,१६,४५,७८	२३,६७,७७,४४	२,३९,३५,४९	१,४८,३०,६६	९,२४,२०,४	५,१२,३१,३	१,०२,०४,८	६,७२,२३	२,३९,८	५,३७	१,४९,६
	पुरुष	१,४२,५३,५५,१	१,१५,८७,२९	१,१५,९७,९०	७३,२०,०६	४,५१,१९,३	२,४०,२०,६	४,८५,२७	३,१९,६८	१,२३,९	२,३४	८,५९
	महिला	१,४९,११,०२,७	१,२०,९०,२१,५	१,२३,३७,५९	७५,१०,६०	४,७३,०१,१	२,७२,१०,७	५,३५,२१	३,५२,५५	१,१५,९	३,०३	६,३७
लुम्बिनी	जम्मा	५,१२,२०,७८	४,५२,५६,२३	१,०२,०९,८	३,८१,५५,८	६,१९	५,९०,५६	४,७१,१८	४,९९,९	५,९	९,२	८,५६
	पुरुष	२,४५,४४,०८	२,१६,६९,२३	४,७३,४६	१,८८,१०,१	३,२९	२,६६,५२	२,२२,११	२,३२,७	३,०	३,८	४,५१
	महिला	२,६६,७६,७०	२,३५,८७,००	५,४७,५२	१,९३,४५,७	२,९०	३,२४,०४	२,४९,०७	२,६७,२	२,९	५,४	४,०५
रुकुम-पूर्व	जम्मा	५,६७,८६	४,४८,८८,३	४,९०	१	२	१,९६,८	९,४४,२	०	०	०	०
	पुरुष	२,७५,१६	२,१७,१०	२,२८	१	१	९,५२	४,६२,४	०	०	०	०
	महिला	२,९२,७०	२,३१,७३	२,६२	०	१	१,०१,६	४,८१,८	०	०	०	०
रोल्पा	जम्मा	२,३४,७९,३	२,०५,४०,४	४,१३,९	२,७३	१,०	५,६१,२	१,९२,८१	७,१	३	०	०
	पुरुष	१,०९,८७,१	९,६१,३२	१,९४,३	१,६३	५	२,५२,०	९,०७,६	३,०	२	०	०
	महिला	१,२४,९२,२	१,०९,२७,२	२,१९,६	१,१०	५	३,०९,२	१,०२,०५	४,१	१	०	०
प्यूठान	जम्मा	२,३२,०१,९	२,२३,८३,५	२,८७,९	७,७८	३	५,७८	३,७४,५	२,०१	०	०	०
	पुरुष	१,०४,१३,२	१,००,३४,२	१,३४,१	३,९०	१	२,४१	१,७२,४	९,३	०	०	०
	महिला	१,२७,८८,७	१,२३,४९,३	१,५३,८	३,८८	२	३,३७	२,०२,१	१,०८	०	०	०
गुल्मी	जम्मा	२,४६,४९,४	२,३८,०५,९	५,३०,५	५,४३	१,०	५,०४	१,४७,६	५,९६	०	०	१
	पुरुष	१,१२,०२,५	१,०८,०१,०	२,५०,९	३,०६	७	२,२८	६,८२	२,८२	०	०	१
	महिला	१,३४,४६,९	१,३०,०४,९	२,७९,६	२,३७	३	२,७६	७,९४	३,१४	०	०	०

क्षेत्र	लिंग	जम्मा जनसंख्या	धर्म									
			हिन्दु	बौद्ध	इस्लाम	किरात	क्रिस्चियन	प्रकृति	बोन	जैन	बहाई	शिख
अर्घाखाँची	जम्मा	१७७०८६	१७४०३४	१३९०	१२१३	१	२९३	१५४	१	०	०	०
	पुरुष	८०६७२	७९२३०	६४८	५७९	१	१३८	७५	१	०	०	०
	महिला	९६४१४	९४८०४	७४२	६३४	०	१५५	७९	०	०	०	०
पाल्पा	जम्मा	२४५०२७	२२३९४१	१३३१०	१५१४	३६	२२३९	३९७८	६	१	०	२
	पुरुष	११२७६१	१०२९८७	६०८५	८८३	२१	९९३	१७८७	४	१	०	०
	महिला	१३२२६६	१२०९५४	७२२५	६३१	१५	१२४६	२१९१	२	०	०	२
नवलपरासी- पश्चिम	जम्मा	३८६८६८	३३८८४८	१३९६४	२८०२८	१३४	४३१७	४८	१५२२	१	४	२
	पुरुष	१८८१८२	१६५२८९	६४७८	१३६४१	७२	१९७५	२५	६९८	०	२	२
	महिला	१९८६८६	१७३५५९	७४८६	१४३८७	६२	२३४२	२३	८२४	१	२	०
रुपन्देही	जम्मा	११२१९५७	९७६३८३	४२३२०	९०७४४	२३६	७७९४	१९४४	२४६६	१४	१	५५
	पुरुष	५५०४७८	४८०४०३	१९५९८	४४६७७	१२१	३५४७	९४२	११५४	७	०	२९
	महिला	५७१४७९	४९५९८०	२२७२२	४६०६७	११५	४२४७	१००२	१३१२	७	१	२६
कपिलवस्तु	जम्मा	६८२९६१	५५१२०५	५०४४	१२४३७६	२१	१६०१	५८६	२६	१२	१९	७१
	पुरुष	३३४६८७	२७१३३६	२३५५	५९८९०	११	७३४	२९८	११	६	१०	३६
	महिला	३४८२७४	२७९८६९	२६८९	६४४८६	१०	८६७	२८८	१५	६	९	३५
दाङ	जम्मा	६७४९९३	६४३५२१	५९५९	७१७९	५१	११९७७	६२७०	११	०	२२	३
	पुरुष	३२०५७३	३०५६३१	२८१५	३७६४	२८	५४३४	२८८४	८	०	८	१
	महिला	३५४४२०	३३७८९०	३१४४	३४१५	२३	६५४३	३३८६	३	०	१४	२
बाँके	जम्मा	६०३१९४	४७५९४५	४०३५	११२५४६	१०३	९७१३	५२	३३	२८	१८	७२१
	पुरुष	२९६७४५	२३३२५५	१८६२	५६७३९	५४	४३९५	२४	१४	१४	७	३८१
	महिला	३०६४४९	२४२६९०	२१७३	५५८०७	४९	५३१८	२८	१९	१४	११	३४०
बर्दिया	जम्मा	४५९९००	४२९५६५	३२६३	१४३६३	१२	१२४६०	१४२	६६	०	२८	१
	पुरुष	२१६७६६	२०२५९८	१४८४	७०६८	७	५४९५	७०	३२	०	११	१
	महिला	२४३१३४	२२६९६७	१७७९	७२९५	५	६९६५	७२	३४	०	१७	०

अनुसूची १० : रोजगारको प्रकृति अनुसार १० वर्ष वा माथिको आर्थिक रूपले सक्रिय जनसंख्या

क्षेत्र	लिंग	जम्मा	नोकरी	रोजगारदाता	आफ्नै व्यवसाय	पारिवारिक व्यवसायमा सहयोग	उल्लेख नभएको
नेपाल	जम्मा	१४९८२९९३	४२९५६८६	२१२४४०	८२९१३३०	२१७२५९०	१०९४७
	पुरुष	७८७६५६१	२७३६८७३	१६०३४६	४०९६६९४	८७६७०५	५९४३
	महिला	७१०६४३२	१५५८८१३	५२०९४	४१९४६३६	१२९५८८५	५००४
लुम्बिनी	जम्मा	२६२५८६२	६८१६३८	३३४८८	१५१२५४१	३९५२२०	२९७५
	पुरुष	१३४२५४९	४४३१८७	२४९१३	७८२२१	१५४६४७	१५८१
	महिला	१२८३३१३	२३८४५१	८५७५	७९४३२०	२४०५७३	१३९४
रुकुम-पूर्व	जम्मा	३४५९१	३२१३	३२०	२६०००	४६७७	३८१
	पुरुष	१६७८९	२०७४	१९९	१२३१३	२०५०	१५३
	महिला	१७८०२	११३९	१२१	१३६८७	२६२७	२२८
रोल्पा	जम्मा	१२२६१९	१७६४४	११५८	८७४४८	१६१८०	१८९
	पुरुष	५७४१२	११५११	६४६	३८१९४	६९७७	८४
	महिला	६५२०७	६१३३	५१२	४९२५४	९२०३	१०५
प्यूठान	जम्मा	११७६०९	१९९९२	१०२९	७७८०६	१८७०४	७८
	पुरुष	५११०५	१२५९६	६८७	३०४१९	७३६१	४२
	महिला	६६५०४	७३९६	३४२	४७३८७	११३४३	३६
गुल्मी	जम्मा	१५२५०४	२४३०८	१०७५	१००८३७	२६२१२	७२
	पुरुष	६६८५८	१४५७४	७२८	४०७७७	१०७४६	३३
	महिला	८५६४६	९७३४	३४७	६००६०	१५४६६	३९
अर्घाखाँची	जम्मा	९५६३०	१६१०३	९६८	६२९२७	१५५६१	७१
	पुरुष	४२४८१	९७६५	६८५	२५८४५	६१४६	४०
	महिला	५३१४९	६३३८	२८३	३७०८२	९४१५	३१
पाल्पा	जम्मा	१६२४७८	२६८१५	१८५०	१०२६७०	३०६८९	४५४
	पुरुष	७३७०६	१७२२३	१२२७	४२३९६	१२६४४	२१६
	महिला	८८७७२	९५९२	६२३	६०२७४	१८०४५	२३८
नवलपरासी-पश्चिम	जम्मा	१९८२४९	६०१४२	२९३५	१०७१००	२७७८७	२८५
	पुरुष	१०५८७९	४०४१७	२१२६	५२७०४	१०४४५	१५७
	महिला	९२३७०	१९७२५	८०९	५४३९६	१७३१२	१२८
रूपन्देही	जम्मा	५१८७९९	१७०५३४	१०२३५	२५५८२६	८१६७६	५२८
	पुरुष	२८८८९९	११०५७५	८३९०	१३७९०१	३१७१४	३१९
	महिला	२२९९००	५९९५९	१८४५	११७९२५	४९९६२	२०९
कपिलवस्तु	जम्मा	३२२३५८	८०३३८	३७२९	१८८०१२	५००९१	१८८
	पुरुष	१७६७३९	५०५१०	२८८०	१०३७३५	१९४९६	११८

क्षेत्र	लिंग	जम्मा	नोकरी	रोजगारदाता	आफ्नै व्यवसाय	पारिवारिक व्यवसायमा सहयोग	उल्लेख नभएको
	महिला	१४५६१९	२९८२८	८४९	८४२७७	३०५१५	७०
दाङ	जम्मा	३४२९९२	९८१९८	४६९४	१९३१८८	४६६५४	२५८
	पुरुष	१७३४०१	६३३८१	३३८५	८८४७५	१८०००	१६०
	महिला	१६९५९१	३४८१७	१३०९	१०४७१३	२८६५४	९८
बाँके	जम्मा	२८४३०९	९४९८१	३४४५	१४३०७०	४२४५७	३५६
	पुरुष	१५६३१७	६३४४५	२५७२	७३८३३	१६२७१	१९६
	महिला	१२७९९२	३१५३६	८७३	६९२३७	२६१८६	१६०
बर्दिया	जम्मा	२७३७२४	६९३७०	२०५०	१६७६५७	३४५३२	११५
	पुरुष	१३२९६३	४७११६	१३८८	७६२२९	१२७६७	६३
	महिला	१४०७६१	२२२५४	६६२	९६०२८	२१७६५	५२

अनुसूची ११ : लुम्बिनी प्रदेशका स्थानीय तहअनुसार कृषक परिवार संख्या, क्षेत्रफल, किता संख्या, औषत किता संख्या तथा सिंचित क्षेत्रफल

क्र.सं.	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल(हेक्टर)	जम्मा किता संख्या	औषत किता संख्या	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	४७६२.४	५४०७७	४.६	१३५.८
१	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	४०८५	१८८३.७	२२०५२	५.४	३०.६
२	सिस्ने गाउँपालिका	३७८४	१४४३.६	१४६५२	३.९	७७.०
३	भूमे गाउँपालिका	३९७६	१४३५.१	१७३७३	४.४	२८.२
२	रोल्पा	४६८४२	२३६४०.७	१५५००७	३.३	२५३६.७
१	सुनछहरी गाउँपालिका	३४१९	३१२८.६	२२००६	६.४	३७.६
२	थवाङ गाउँपालिका	२२५०	८८१.५	९१४३	४.१	१४.२
३	परिवर्तन गाउँपालिका	४३५५	२९९०.८	१६१८९	३.७	५६.४
४	गंगादेव गाउँपालिका	४१६८	२३८४.३	१३५४५	३.२	१२३.२
५	माडी गाउँपालिका	३८०६	१४८८.६	९८३९	२.६	३१.९
६	त्रिवेणी गाउँपालिका	५०८९	२१३८.६	९९७४	२.०	३४५.६
७	रोल्पा नगरपालिका	६९१७	३१०९.७	२०९२१	३.०	४६६.९
८	रुन्टीगढी गाउँपालिका	५९१७	३०५४.२	१४७६४	२.५	७८६.८
९	सुनिल स्मृति गाउँपालिका	५७३३	२१२७.४	१८३३२	३.२	५३२.१
१०	लुङ्ग्री गाउँपालिका	५१८८	२३३७.१	२०२९५	३.९	१४१.८
३	प्यूठान	५०७१७	२२०७६.१	१४६२४१	२.९	५०७४.७

क्र.सं.	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल(हेक्टर)	जम्मा किता संख्या	औषत किता संख्या	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)
१	गौमुखी गाउँपालिका	५२२७	२२८७.१	१५६५१	३.०	४८८.४
२	नौबहिनी गाउँपालिका	६४५८	२७३६.३	२१८०४	३.४	३२३.८
३	झिमरुक गाउँपालिका	६१४८	३१०५.४	२०२७२	३.३	६८१.२
४	प्यूठान नगरपालिका	९१५५	३३५४.१	२३८६१	२.६	६३९.३
५	स्वर्गद्वारी नगरपालिका	७७१७	२८३९.१	२२६१९	२.९	१०८८.३
६	माण्डवी गाउँपालिका	३४२२	१६०१.०	९०७९	२.७	४६०.२
७	मल्लरानी गाउँपालिका	३६२३	१७९८.६	१०३२४	२.८	२०८.९
८	ऐरावती गाउँपालिका	४८५१	२३५५.८	१३८८७	२.९	६४७.१
९	सरुमारानी गाउँपालिका	४११६	१९९८.८	८७४५	२.१	५३७.५
४	गुल्मी	५५९११	३३८५५.२	१७५०८१	३.१	४९४५.३
१	कालिगण्डकी गाउँपालिका	३३७१	२९८३.५	१५४९०	४.६	५३२.२
२	सत्यवती गाउँपालिका	४४६३	२१९८.६	१६२६४	३.६	४५७.१
३	चन्द्रकोट गाउँपालिका	४०३३	२३३१.१	१३८३४	३.४	४६५.०
४	मुसिकोट नगरपालिका	६२१५	२८३३.३	११७७६	१.९	२६५.७
५	ईस्मा गाउँपालिका	४७३६	२५१७.४	१०५९३	२.२	५५८.३
६	मालिका गाउँपालिका	४९१४	२८८०.३	१४१६४	२.९	६३१.४
७	मदाने गाउँपालिका	४६३८	२८५१.३	१६०६९	३.५	३८८.९
८	धुर्कोट गाउँपालिका	५०८०	२९३९.३	१४४४९	२.८	४३५.६
९	रेसुङ्गा नगरपालिका	५२५५	२९४६.३	१६५१९	३.१	२९८.२
१०	गुल्मी दरबार गाउँपालिका	४७१६	२८७८.५	१७१५४	३.६	२२३.२
११	छत्रकोट गाउँपालिका	५००९	३९३६.९	१६३८५	३.३	१९४.३
१२	रुरुक्षेत्र गाउँपालिका	३४८२	२५५८.६	१२३८७	३.६	४९५.३
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२५१६८.२	१३६७३६	३.२	४१४५.९
१	छत्रदेव गाउँपालिका	५८२५	२४२०.२	१६९५५	२.९	२५५.२
२	मालारानी गाउँपालिका	६४५६	२९८५.६	२६९५९	४.२	१८४.२
३	भूमिकास्थान नगरपालिका	७५८०	४२०७.०	२८२७०	३.७	४८९.५
४	सन्धिखर्क नगरपालिका	८१७९	४५६४.५	२६३०१	३.२	८४१.७

क्र.सं.	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल(हेक्टर)	जम्मा कित्ता संख्या	औषत कित्ता संख्या	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)
५	पाणिनी गाउँपालिका	५८०८	४७५८.४	१८६९०	३.२	८२४.०
६	शितगंगा नगरपालिका	८५७०	६२३२.५	१९५६१	२.३	१५५१.१
६	पाल्पा	४९७४२	२८९५२.८	१६१२३४	३.२	७३२७.६
१	रामपुर नगरपालिका	८०४१	३३४३.१	१९८६७	२.५	१६९८.८
२	पूर्वखोला गाउँपालिका	३७६०	२७४५.५	१८५४५	४.९	६००.५
३	रम्भा गाउँपालिका	४०९९	१९०८.७	१५४०८	३.८	५२६.७
४	बगनासकाली गाउँपालिका	४७९८	३०४४.५	१७३७५	३.६	६६९.१
५	तानसेन नगरपालिका	६३८१	३९१८.८	२०१२४	३.२	७२८.०
६	रिब्दीकोट गाउँपालिका	३९४८	२२८४.६	११७५८	३.०	१६१.४
७	रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	५८२८	३५९४.०	१६१७२	२.८	३९६.८
८	तिनाउ गाउँपालिका	३८६३	२२०३.३	११३६६	२.९	९१८.८
९	माथागढी गाउँपालिका	५१२८	३३०८.३	१४८९६	२.९	१०८९.४
१०	निस्दी गाउँपालिका	३८९७	२६०२.०	१५७२१	४.०	५३८.१
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	३०१२३.८	१६२१२०	२.९	२३१३६.२
१	बर्दघाट नगरपालिका	१११८६	४४९२.६	२१०३३	१.९	१९२८.५
२	सुनवल नगरपालिका	९८०३	३३५३.५	१७०४२	१.७	१८९२.५
३	रामग्राम नगरपालिका	८७७८	६२४०.०	३२९२४	३.८	५१५१.०
४	पाल्हीनन्दन गाउँपालिका	५१३०	२९८२.२	२०३२३	४.०	२७४२.०
५	सरावल गाउँपालिका	६९०५	४५९४.६	२६९४३	३.९	३८९०.१
६	प्रतापपुर गाउँपालिका	७३४१	४४५०.०	२४२८७	३.३	४०७७.५
७	सुस्ता गाउँपालिका	५९५५	४०१०.७	१९५६८	३.३	३४५४.५
८	रुपन्देही	११७३३३	६५५५५.०	३६५८२८	३.१	५५८१५.४
१	देवदह नगरपालिका	९०७४	३१७८.४	१४१४२	१.६	२११०.०
२	बुटवल उपमहानगरपालिका	६६७५	२७१०.४	११३२३	१.७	२२७४.१
३	सैनामैना नगरपालिका	१०२९१	३३१९.२	१९६१०	१.९	१६५१.६
४	कन्चन गाउँपालिका	७८६४	३१६४.१	१४८३६	१.९	१६७९.६
५	गैडहवा गाउँपालिका	८३२०	५८४८.६	३११८८	३.७	५२६८.४

क्र.सं.	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल(हेक्टर)	जम्मा किता संख्या	औषत किता संख्या	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)
६	शुद्धोधन गाउँपालिका	६६२६	३७६९.८	१७९३३	२.७	३४७८.१
७	सियारी गाउँपालिका	६८४०	३८२६.६	१५८२९	२.३	३३६४.४
८	तिलोत्तमा नगरपालिका	१३४१३	५७४०.०	२४५२५	१.८	४८४१.५
९	ओमसतिया गाउँपालिका	४७५२	३००२.०	१३९८०	२.९	२७५६.७
१०	रोहिणी गाउँपालिका	५४०३	४३१७.६	२४९३९	४.६	४०४६.४
११	सिद्धार्थनगर नगरपालिका	३६९३	२१०९.०	१०३१३	२.८	१८८८.९
१२	मायादेवी गाउँपालिका	६९८०	४९१३.५	२९५९०	४.२	४५०८.३
१३	लुम्बिनी सौस्कृतिक नगरपालिका	९९८७	७८१५.८	५४७७१	५.५	७०४१.०
१४	कोटहीमाई गाउँपालिका	६०३४	४३४२.९	२९२८६	४.९	३९६९.९
१५	सम्मरीमाई गाउँपालिका	५६७८	३४४७.३	२५७०३	४.५	३२०५.१
१६	मर्चवारी गाउँपालिका	५७०२	४०४९.९	२७८६१	४.९	३७३१.६
९	कपिलवस्तु	८४६७५	६१२१६.८	३३१७१७	३.९	४०८७९.६
१	बाणगंगा नगरपालिका	१५१७२	६६४५.५	३५०४८	२.३	६२०५.८
२	बुद्धभूमी नगरपालिका	१०६९९	५६३३.७	३०८५३	२.९	१८२५.१
३	शिवराज नगरपालिका	९८८६	५३१२.२	३२५०९	३.३	३१२२.७
४	विजयनगर गाउँपालिका	५६०८	४०११.३	१८५६२	३.३	१००८.४
५	कृष्णनगर नगरपालिका	६६१९	६५९४.१	३२७५०	४.९	२९३६.१
६	महाराजगञ्ज नगरपालिका	७५६०	७८०७.४	४०२९४	५.३	३४५४.६
७	कपिलवस्तु नगरपालिका	१०२७९	८२७२.५	४७७४९	४.६	७३३८.५
८	यसोधरा गाउँपालिका	५३९९	४५८५.७	२८३२४	५.२	४३२९.४
९	मायादेवी गाउँपालिका	६५७२	६२९२.१	३००२९	४.६	५१४०.८
१०	शुद्धोधन गाउँपालिका	६८८२	६०६२.२	३५५९९	५.२	५५१८.५
१०	दाङ	१०१८८०	४९२७८.०	२३६८८२	२.३	३३६६३.४
१	बंगलाचुली गाउँपालिका	४८९७	३३७९.०	११४०८	२.३	४८७.९
२	घोराही उपमहानगरपालिका	२५४०७	१०८४८.५	५४९८०	२.२	७०१३.९
३	तुल्सीपुर उपमहानगरपालिका	२५२१६	१२५२३.४	५४९११	२.२	१०७३९.३
४	शान्तिनगर गाउँपालिका	६०४३	३०४७.५	१२२७६	२.०	२३७९.७

क्र.सं.	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	कृषक परिवारको जम्मा संख्या	कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल(हेक्टर)	जम्मा कित्ता संख्या	औषत कित्ता संख्या	सिंचित क्षेत्रफल (हेक्टर)
५	बबई गाउँपालिका	६३७१	२५२६.०	१२०५५	१.९	१७३०.६
६	दंगीशरण गाउँपालिका	४८८०	२९६५.६	१४७४६	३.०	१९८८.३
७	लमही नगरपालिका	८२४४	३९६३.१	२२४५२	२.७	२७८०.२
८	राप्ती गाउँपालिका	८०६३	२७७४.८	१८१८६	२.३	२२५६.७
९	गढवा गाउँपालिका	७५६२	३५८२.२	२०५५१	२.७	२११५.३
१०	राजपुर गाउँपालिका	५१९६	३६६७.८	१५३१६	२.९	२१७१.४
११	बाँके	६७८८५	३६८२८.३	१४९७७५	२.२	२५११५.३
१	राप्ती सोनारी गाउँपालिका	१२०४७	६०२२.७	३५३६५	२.९	४२१३.७
२	कोहलपुर नगरपालिका	८५७५	२८५९.०	१४५९६	१.७	१५४६.४
३	बैजनाथ गाउँपालिका	११८४९	४७४१.३	२०८४३	१.८	३०८५.७
४	खजुरा गाउँपालिका	९९५२	५३८३.९	१५७४३	१.६	३०४१.३
५	जानकी गाउँपालिका	६२७४	४३००.९	१५९६२	२.५	२०३४.५
६	नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका	७२२२	४४३५.५	१६५५७	२.३	३४२३.५
७	डुडुवा गाउँपालिका	५८७१	४५३१.४	१२५६८	२.१	४०२४.४
८	नरैनापुर गाउँपालिका	६०९५	४५५३.७	१८१४१	३.०	३७४५.७
१२	बर्दिया	८०७४४	४५१५७.१	१७८०६५	२.२	३९१६८.६
१	बाँसगढी नगरपालिका	११४९७	५०७८.०	२४८८६	२.२	३५०१.३
२	बारबर्दिया नगरपालिका	१३४०३	६९६४.१	३०६२६	२.३	६३८३.९
३	ठाकुरबाबा नगरपालिका	८३२७	३५९८.७	१५४५९	१.९	३२४५.७
४	गेरुवा गाउँपालिका	६३६६	४५५४.५	१४९३९	२.३	४११०.४
५	राजापुर नगरपालिका	१०२३६	८४५८.५	२९६१५	२.९	७७५२.५
६	मधुवन नगरपालिका	९०७८	४५७८.३	१६७५५	१.८	४१०८.३
७	गुलरीया नगरपालिका	१०९१२	५६२१.४	२३०४५	२.१	५०८८.५
८	बढैयाताल गाउँपालिका	१०९२५	६३०३.७	२२७४१	२.१	४९७७.९

अनुसूची १२ : लुम्बिनी प्रदेशका स्थानीय तहअनुसार कृषि ऋण, थप ऋणको आवश्यकता, बीमा तथा अनुदान प्राप्त गर्ने कृषक परिवार संख्या

क्र.सं	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण / थप ऋणको आवश्यकता उल्लेख गर्ने कृषक परिवार संख्या	कृषि क्रियाकलापको लागि बीमा गरेको कृषक परिवार संख्या	कृषि कार्यका लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गरेको कृषक परिवार संख्या
०	लुम्बिनी प्रदेश	७६५०९२	७९६५१	१९३३७३	३०१६०	५४२०५
१	रुकुम-पूर्व	११८४५	४५८	४२२०	११०	१७०
१	पुथा उत्तरगंगा गाउँपालिका	४०८५	२०१	२३०९	४५	११
२	सिस्ने गाउँपालिका	३७८४	१७९	६५४	५८	५९
३	भूमे गाउँपालिका	३९७६	७८	१२५७	८	९९
२	रोल्पा	४६८४२	३४९८	१५४४७	२५०	२५५९
१	सुनछहरी गाउँपालिका	३४१९	२९	१८१२	१०	१०
२	थवाङ गाउँपालिका	२२५०	८४	४९५	१६	१६१
३	परिवर्तन गाउँपालिका	४३५५	१६५	१३७५	११	१५४
४	गंगादेव गाउँपालिका	४१६८	१८१	१८२९	४१	३६०
५	माडी गाउँपालिका	३८०६	४७	१२१२	०	२७८
६	त्रिवेणी गाउँपालिका	५०८९	४३२	१६७९	३८	५८५
७	रोल्पा नगरपालिका	६९१७	६१०	१४१४	६०	४९१
८	रुन्टीगढी गाउँपालिका	५९१७	५३४	१९३३	१२	४०३
९	सुनिल स्मृति गाउँपालिका	५७३३	३५५	२२०३	४९	६३
१०	लुङ्ग्री गाउँपालिका	५१८८	६३७	१४९५	१४	५५
३	प्युठान	५०७१७	३४६५	१२८२९	९१६	६१९८
१	गौमुखी गाउँपालिका	५२२७	१२९	३७३	४३	४३
२	नौबहिनी गाउँपालिका	६४५८	७४	२४७१	१६६	५५
३	झिमरुक गाउँपालिका	६१४८	९१०	३२४७	९४	४६७
४	प्युठान नगरपालिका	९१५५	४३०	९७	७५	३१४१
५	स्वर्गद्वारी नगरपालिका	७७१७	४८६	१२४६	४९	१४३३
६	माण्डवी गाउँपालिका	३४२२	४३२	१८४१	६२	२२६
७	मल्लरानी गाउँपालिका	३६२३	२३०	८५२	१९६	६३९
८	ऐरावती गाउँपालिका	४८५१	३३२	९९७	३६	५९
९	सरुमारानी गाउँपालिका	४११६	४४२	८३१	१९५	१३५
४	गुल्मी	५५९११	५०४१	१२०४५	२३३६	७९८५
१	कालिगण्डकी गाउँपालिका	३३७	४५	१६४६	६८	१६९
२	सत्यवती गाउँपालिका	४४६३	६१७	१०५६	३५०	८२३
३	चन्द्रकोट गाउँपालिका	४०३३	१६८	२१३	३४	१९०

क्र.सं	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण / थप ऋणको आवश्यकता उल्लेख गर्ने कृषक परिवार संख्या	कृषि क्रियाकलापको लागि बीमा गरेको कृषक परिवार संख्या	कृषि कार्यका लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गरेको कृषक परिवार संख्या
४	मुसिकोट नगरपालिका	६२१५	३६३	१३०९	१५०	१४६८
५	ईस्मा गाउँपालिका	४७३६	६१८	११६७	१८७	१३८८
६	मालिका गाउँपालिका	४९१४	४३७	८९४	२५५	१८४
७	मदाने गाउँपालिका	४६३८	४४०	१००७	२१	१०७२
८	धुर्कोट गाउँपालिका	५०८०	१४२६	२२२९	६०९	८५६
९	रेसुङ्गा नगरपालिका	५२५५	३०४	९६६	४३१	१९४
१०	गुल्मी दरबार गाउँपालिका	४७१६	१९२	४२१	५१	११५
११	छत्रकोट गाउँपालिका	५००९	२८२	६५४	१६८	१०५५
१२	रुरुक्षेत्र गाउँपालिका	३४८२	१५०	४८३	१२	४७०
५	अर्घाखाँची	४२४१८	२९६२	१२९९४	३८८०	३९२२
१	छत्रदेव गाउँपालिका	५८२५	२४६	२६२५	४१	६८
२	मालारानी गाउँपालिका	६४५६	४४४	१७२५	९२०	१४८
३	भूमिकास्थान नगरपालिका	७५८०	५०५	२७४८	३१६	३३२
४	सन्धिखर्क नगरपालिका	८१७९	८३०	१८९८	१७५३	१३६८
५	पाणिनी गाउँपालिका	५८०८	४४३	१९६२	३४१	७३४
६	शितगंगा नगरपालिका	८५७०	४९४	२०३५	५०९	१२७२
६	पाल्पा	४९७४२	३६३१	९७६४	७०१३	६६२९
१	रामपुर नगरपालिका	८०४१	७६०	१३५२	१३१९	१८६
२	पूर्वखोला गाउँपालिका	३७६०	३०५	४४७	३८६	३४६
३	रम्भा गाउँपालिका	४०९९	२११	१०७८	१४८८	८२१
४	बगनासकाली गाउँपालिका	४७९८	३२७	१००८	६५५	१४७३
५	तानसेन नगरपालिका	६३८१	७१०	१६७५	१७०९	६४३
६	रिब्दीकोट गाउँपालिका	३९४८	२९५	६०१	६५६	६१३
७	रैनादेवी छहरा गाउँपालिका	५८२८	११४	९३७	१९३	३८७
८	तिनाउ गाउँपालिका	३८६३	२५९	७८४	१२२	५०२
९	माथागढी गाउँपालिका	५१२८	३८४	६२३	१२५	१३४६
१०	निस्दी गाउँपालिका	३८९७	२६५	१२५८	३६०	३१२
७	नवलपरासी-पश्चिम	५५०९८	८३०९	१६४९४	१९४७	४२७५
१	बर्दघाट नगरपालिका	१११८६	११६०	४१४६	४४३	९५०
२	सुनवल नगरपालिका	९८०३	६००	१७४६	५०९	१४५
३	रामग्राम नगरपालिका	८७७८	१७६२	२३२५	१७६	३१६
४	पाल्हीनन्दन गाउँपालिका	५१३०	७१८	१४२३	९४	२४९

क्र.सं	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण / थप ऋणको आवश्यकता उल्लेख गर्ने कृषक परिवार संख्या	कृषि क्रियाकलापको लागि बीमा गरेको कृषक परिवार संख्या	कृषि कार्यका लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गरेको कृषक परिवार संख्या
५	सरावल गाउँपालिका	६९०५	१३५५	२५२२	३९०	९५६
६	प्रतापपुर गाउँपालिका	७३४१	१२९९	२५०८	१५	१११७
७	सुस्ता गाउँपालिका	५९५५	१४१५	१८२४	३१९	५४१
८	रुपन्देही	११७३३३	११८९०	२१५२०	४२९८	९७०२
१	देवदह नगरपालिका	९०७४	१३१३	१७४३	२५०	२७०
२	बुटवल उपमहानगरपालिका	६६७५	९४२	२५२८	५४४	२९४
३	सैनामैना नगरपालिका	१०२९१	७१४	२०१९	७५८	१२३
४	कन्चन गाउँपालिका	७८६४	४८५	१४३४	५२२	७०९
५	गैडहवा गाउँपालिका	८३२०	९१०	३०७६	२८	१११
६	शुद्धोधन गाउँपालिका	६६२६	१३६९	१७३७	३६८	३७३६
७	सियारी गाउँपालिका	६८४०	९६६	१५७६	३३६	२७२
८	तिलोत्तमा नगरपालिका	१३४१३	८६७	१६३५	९७७	११०२
९	ओमसतिया गाउँपालिका	४७५२	४७६	११४७	१४८	४७
१०	रोहिणी गाउँपालिका	५४०३	११५९	९८७	४२	४४६
११	सिद्धार्थनगर नगरपालिका	३६९३	१४३	५४२	५०	३००
१२	मायादेवी गाउँपालिका	६९८०	८१३	८८७	१३८	४४३
१३	लुम्बिनी सांस्कृतिक नगरपालिका	९९८७	४०३	६०६	४७	१४४४
१४	कोटहीमाई गाउँपालिका	६०३४	२१६	४८७	६८	१८१
१५	सम्मरीमाई गाउँपालिका	५६७८	५९९	३८४	०	१९१
१६	मर्चवारी गाउँपालिका	५७०२	५१५	७३२	२२	३२
१७	कपिलवस्तु	८४६७५	८५२९	१७३७७	१४२६	४४१६
१	बाणगंगा नगरपालिका	१५१७२	२११५	४७३३	४२०	६२०
२	बुद्धभूमी नगरपालिका	१०६९९	९१३	२०२६	२१९	७८५
३	शिवराज नगरपालिका	९८८६	६७८	१३९२	१०१	९७४
४	विजयनगर गाउँपालिका	५६०८	२४९	६०१	३२	२१
५	कृष्णनगर नगरपालिका	६६१९	७९६	१६९३	१६२	५६
६	महाराजगञ्ज नगरपालिका	७५६०	७५५	१७४०	१२२	१२२
७	कपिलवस्तु नगरपालिका	१०२७९	१०२०	१४७९	२२४	९३९
८	यसोधरा गाउँपालिका	५३९९	७००	७३१	६५	३०४
९	मायादेवी गाउँपालिका	६५७२	५३५	१३५१	५८	३१६
१०	शुद्धोधन गाउँपालिका	६८८२	७७०	१६३०	२३	२७८

क्र.सं	जिल्ला अनुसार स्थानीय तह	जम्मा कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण लिएका कृषक परिवार संख्या	कृषि ऋण / थप ऋणको आवश्यकता उल्लेख गर्ने कृषक परिवार संख्या	कृषि क्रियाकलापको लागि बीमा गरेको कृषक परिवार संख्या	कृषि कार्यका लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गरेको कृषक परिवार संख्या
१०	दाङ	१०१८८०	९६७१	२९६४९	३०३२	३०५२
१	बंगलाचुली गाउँपालिका	४८९७	२०४	१४४२	३७	११६
२	घोराही उपमहानगरपालिका	२५४०७	१३६८	५१३७	३५६	९६७
३	तुल्सीपुर उपमहानगरपालिका	२५२१६	२६९९	७९४५	८८१	२०१
४	शान्तिनगर गाउँपालिका	६०४३	४२९	२६६९	१२३	३५६
५	बबई गाउँपालिका	६३७१	२४०	१३३५	२६४	१४४
६	दंगीशरण गाउँपालिका	४८८०	६४४	१७७८	२३४	२००
७	लमही नगरपालिका	८२४४	७१६	२५१६	६१३	१७५
८	राप्ती गाउँपालिका	८०६३	५८१	१३०१	१५२	३०४
९	गढवा गाउँपालिका	७५६२	१४६२	३४१०	२५६	५५१
१०	राजपुर गाउँपालिका	५१९६	१३२९	२११५	११६	३८
११	बाँके	६७८८५	९२६८	१९९५१	२५४८	१७७८
१	राप्ती सोनारी गाउँपालिका	१२०४७	२३७३	३००३	८३४	४६३
२	कोहलपुर नगरपालिका	८५७५	१२३४	३०१३	३२३	१४३
३	बैजनाथ गाउँपालिका	११८४९	२०१०	२७९०	६३७	१४१
४	खजुरा गाउँपालिका	९९५२	११७२	३०७३	२५५	२५५
५	जानकी गाउँपालिका	६२७४	३९६	२६७८	८०	१४१
६	नेपालगञ्ज उपमहानगरपालिका	७२२२	१०९०	२७६७	३२६	२०१
७	डुडुवा गाउँपालिका	५८७१	७३९	५९०	६४	३७५
८	नरैनापुर गाउँपालिका	६०९५	२५५	२०३७	२९	५८
१२	बर्दिया	८०७४४	१२९२९	२१०८४	२४०३	३५१९
१	बाँसगढी नगरपालिका	११४९७	१८३४	३११८	१२११	७३३
२	बारबर्दिया नगरपालिका	१३४०३	२९४१	३७८०	६०	१४०
३	ठाकुरवाबा नगरपालिका	८३२७	५४६	२२७२	१५८	३८८
४	गेरुवा गाउँपालिका	६३६६	७५२	१३६२	६२	२४५
५	राजापुर नगरपालिका	१०२३६	२८८३	२८२८	११३	४३६
६	मधुवन नगरपालिका	९०७८	११०९	२२६६	२७७	११९०
७	गुलरीया नगरपालिका	१०९१२	१३५६	२०२२	१२३	२५९
८	बढैयाताल गाउँपालिका	१०९२५	१५०८	३४३६	४००	१२७

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
तथ्याङ्क समन्वय कार्यालय, दाङ